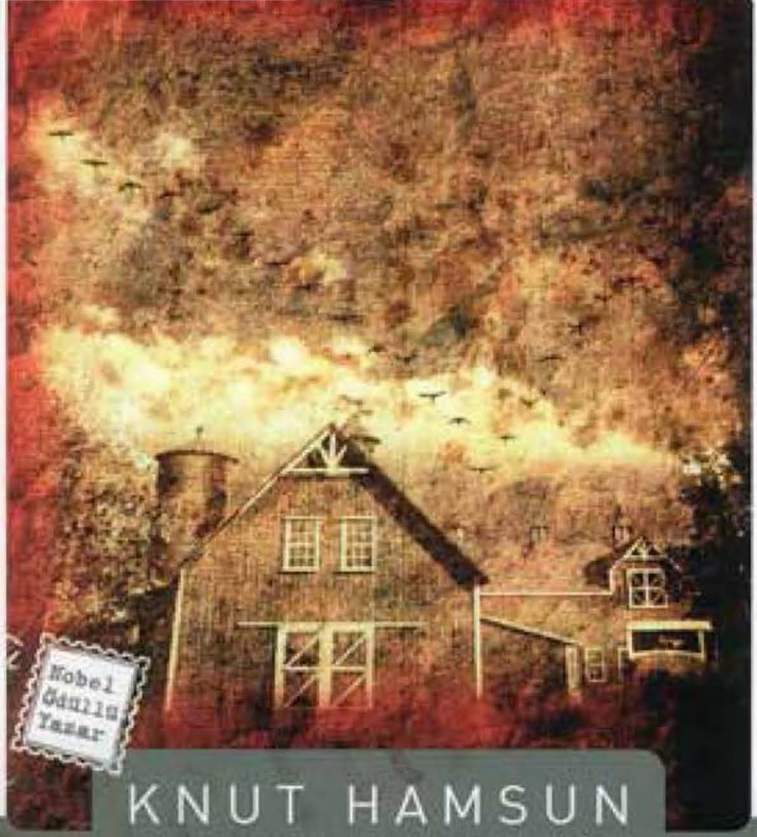

KNUT HAMSUN

BEHÇET NECATİGİL'İN ÖNSÖZ VE ÇEVİRİSİYLE

Göçebe

Sonbahar Yıldızları Altında – Hüzünlü Havalar – Son Mutluluk

TİMAŞ

Knut Hamsun'un «Sonbahar Yıldızları Altında», «Hüzünlü Havalar» ve «Son Mutluluk» adlarındaki üç kitaptan meydana gelen büyük romanı GÖÇEBE «Der Wanderer», Cem Yayınevi'nin NOBEL YAYINLARI dizisinin on ikincisidir. Bu Büyük eser Behçet Necatigil'in güzel Türkçesiyle tam olarak dilimize kazandırılarak üç kitap bir arada yayımlanmış; Eylül 1973'te ikinci basımı yapılmıştır.

KNUT HAMSUN

GÖÇEBE

Çeviren :
Behçet Necatigil

CEM YAYINEVİ

Kapak: Güner Ener
Dizgi: ASYA Matbaası, Baskı: YELKEN Matbaası.

KNUT HAMSUN ve ESERİ

1890'dan başlayarak dünyanın sayılı romancıları arasına girecek ve Knut Hamsun adını alacak olan Knud Pedersen, Norveç'in kuzeyinde Gudbrandsdal sınırları içinde Lom kasabasında doğdu (4 Ağustos 1859). Bir terzi olan babası, kalabalık ailesini alarak, daha kuzeye, Hamaröy kasabasına göç etti (1862). Çalışkan ve işine bağlı adam, karısını, kaynatasını, altı çocuğunu terzilikle zar zor geçindiriyor, üstelik oturdukları yerin sahibi olan rahip kaynına borçlanmış bulunuyordu.

Knud, ayağında tahta çarıklar, kırda belde sürü güderek geçirdi çocukluğunu. Sekiz yaşında, çok sert bir adam olan dayısının isteği üzerine, anasıyla babası, onu, korka çekine, bu rahibin eğitimine verdiler. Baba ocağından bir fersah uzaktaki bu rahip çiftliği, küçük Knud'un gönlünce dünyasına bir kâbus gibi girdi. Hayatın çetinlik ve insafsızlığını, ona önce bu dayının çok sert disiplini öğretti. Dört beş yıl dayandı bu ağır şartlara. Bir başka dayısının anlayışlı davranışından faydalanarak, on dört yaşında, doğduğu kasabaya gidip orada bir tüccar yanında tezgâhtarlık etti. Bir yıl sonra da Tranöy'de daha büyük bir tüccar yanında kalfalığa başladı. Kızına da âşık olmuştu ki, tüccar iflâs etti. Ortalarda kalınca, o ve birdenbire karşısına çıkan Lom'lu bir arkadaşı, ellerindeki üç beş kuruşu birleştirip çerçilik etmeye, köy köy dolaşmaya koyuldular. Bir sırt çantasına istif ettikleri kalem, tarak, kibrit, mum gibi öteberiyi satıyorlardı. Önce beraber çalıştılar, sonra ayrıldılar. Knud kuzeye, arkadaşı Ole güneye gitti. Her biri kendi hesabına kıyı boylarını dolaştı. Kışın Knud, ailesinin yanına dönüyor, bahar başlarken yine çerçiliğe, yollara düşüyordu. İki yıl sürdü bu, ve Knud

on yedisine bastı. Kitaplardan öğrenebildiğinden daha çoğunu öğrenmiş, hayatı anlamıştı. Şimdi bir de zanaat öğrenmekti niyeti.

Ayakkabıcılık öğrenmek için Bodö'ye gitti. Ama bir altın bilezik sahibi olmaktan yana tasarıları boşa çıktı: İçindeki şeytan, onu avareliğe dürtüyordu. On sekizindeydi, bir şiir yazayım, dedi. Çünkü şimdi gazeteler, dergiler, arada kitaplar okuyordu. Yazdı, hattâ bir de roman yazdı: «Esrarengiz Adam» başlıklı küçük bir aşk romanı. Bu roman, gezginlik yıllarında tanıştığı bir kitapçı tarafından bastırıldı da. Küçük, basit eseri Hamsun'un ailesi hayretler içinde okudu.

Bir yıl sonra daha büyük, epik bir eser kaleme aldı. İbsen'i okumuştu, onun etki ve büyüsü altında bulunuyordu. «Bir Karşılaşma» adındaki bu kitabı da, Bodö'de bir kitapçı yayımladı. İmzasını Knut Pedersen Hamsund diye atmıştı. Babası: «İyi, güzel! Ama artık bir baltaya sap olmanın zamanı geldi!» diye yazıyor, Bö'deki Lensmann'ın bir yardımcı aradığını, onun yanında çalışmasının iyi olacağını bildiriyordu. Knud, böylece «Tahrirat Kâtibi» oldu.

Lensmann'ın, yani bucak müdürünün kitapları vardı; Knud'a Björnson'un toplu eserlerini okuma izni verilmişti; Knud kitabın birini bitirip birine başlıyordu. Gözlerini bozdu bu yüzden; ömrü boyunca gözlük, özellikle kelebek gözlük kullanması o yıllardan kalmadır. Kuru süngerin suyu emmesi gibi, içine çektiği bu yeni sanat ve bilgi cevheri, meyvasını vermekte gecikmedi: Bir aşk hikâyesi daha yazdı. **Bjönger** adlı bu uzun hikâyede on beş yaşının aşkı dile geliyordu; çünkü Tranöy'de, yanında kalfalık ettiği tüccarın kızı Laura, bir telgrafçı ile evlenmişti.

Knud bunu yazdı, ama bu defa basmaya yanaşmadı kitapçılar; yolladıklarından geri çevrildi kitap. Knud'un, kitabını kendisi bastırabilmesi için, bir zenginden para istemesi gerekiyordu; çünkü ancak bir yazar olmak istediğini artık kesin, anlamıştı.

Aradığı kişiyi buldu da. Erasmus Zahl adında bir tüccardı bu; çoklarına yardım etmişti. Knud ona yazar olmak istediğini söyledi, yardım diledi, son yazdığım hikâye

diye, **Björger**'i uzattı. Tüccar, uzatılan kâğıtlara değil, Knud'un yüzüne baktı, düşündü. Genç Hamsun, tüccarın yazıhanesinden çıkarken cebine bin kron'u indirmiş bulunuyordu.

Bir köy hikâyesi (**Frida**) ve şiirler yazmaya başladı. Adını da Knut Pederson diye değiştirdi o ara. Tasarılar, planlarla doluydu kafası ve yirmisinde bile değildi henüz.

Hikâyeyi tamamlayınca bir vapur bileti alarak Kopenhag'a gitti. Bir kitapçıya, sonra da Norveç'li bir şaire eserini kabul ettirme çabaları boşa çıktı. Yüz vermedi ikisi de. Ümitsiz, üzgün, Kristiania' (bugünkü Oslo) ya döndü. Sonra yayan, uzun bir yolculuğa çıktı. Norveç'in en büyük yazarı Björnson'un malikânesini buldu, ne yapıp yapıp kendisini içeri aldırdı. Björnson evirdi çevirdi kâğıtları: «Yok!» dedi. «Bir şey yok bu hikâyede.»

Kalbi kırık, Kristiania'ya döndü Hamsun. Parası da tükenmişti. Tüccar Zahl, tekrar yardım etti, Hamsun bir oda kiraladı, **Frida**'yı bir daha okudu, kâğıt tomarını yırtıp ateşe attı. Yeniden başlayabilirdi, vaz geçmeyecekti. Kristiania'da boş dolaşıyor, makaleler yazmaya, yazdıklarını satmaya çalışıyordu. Parası tükendi, açlık başgösterdi. Bu açlığın, Kristiania'da şimdi ve sonraları, kendisini nasıl çökerttiğini; bu konuda yazan, konuşan bütün şair ve açlardan daha canlı, daha vurucu, anlatacaktır Hamsun.

Bu yoksulluk içindeyken bir yol yapımı ekibinde iş buldu. Kum ocağında kâtiplik edecek, çekilen kumların hesabını tutacaktı; zor değildi bu iş. Çalışma veya dinlenme saatlerinde yutarcasına kitap okuyor, lüzumsuz kâğıtlara şiirler, makaleler çiziktiriyor, işçilerle yarenlik ediyordu. Zamanla bir hatip gibi rahat, düzgün ve uzun konuşabildiğini gördü. Tanıştığı bir rahip ona konferans vermesini öğütledi. Gjövik'te bir salon kiralandı, konferansın konusu ilân edildi: August Strindberg üzerine bir konferans verecekti. Bir yol işçisi, bir kum ocağı kâhyası, edebiyatın şakaya gelmez bir konusu üzerinde konuşacaktı!

Konferansı dinlemeye altı kişi geldi. Knut, bu altı kişiye verdi konferansını. Altı kişiden biri, bir yazı işleri müdürüydü; konferansı beğendi ve böyle bir konferansı

kaçırmış oldukları için Gjövik'lilerin kayıplarının büyüklüğüne işaret etti. Bu gazeteci, hemşerilerinin vicdanlarına seslendiği için konferans tekrarlandı. Bu sefer salonda yedi kişi vardı ve Gjövik'lilerin edebiyatla medebiyatla ilgileri bu kadardı. Knut işine, odacığına döndü. Ama yılmadı, bırakmadı kendini. Niçin mi? Yirmi iki yaşındaydı.

Noel'de bir arkadaşı, onu çiftliğine çağırdı. Arkadaşının annesi Knut'u pek sevdi, ona rahip olmasını salık verdi. Ama onun Amerika'ya gitmek istediğini öğrenince bu aile, Knut'a yol parası dört yüz kron ödünç verdi. O da hemen İngilizce öğrenmeye koyuldu. Yine Björnson'a gitti, ondan bir tavsiye mektubu aldı ve 1882'de Knut, Hamburg'a, oradan da bir vapur acentasının yardımı sayesinde bilet parası ödemeden Amerika'ya gitti.

Björnson'un tavsiye mektubu işine yaramamıştı. Bir süre yorgun yoksul, ortalarda kaldı; sonra Elroy'da bir tüccar yanına girdi. Henry Johnson adında bir öğretmenle ahbap oldu, ondan İngilizce dersi aldı, onun kitaplarını, özellikle Mark Twain'i okudu. Önceleri Norveç'çe, sonra sonra İngilizce konferanslar da hazırladı. Geceli gündüzlü çalışmadan bitkin düşmüştü. Dostu meslek değiştirmiş, şimdi işi Minnesota'da kereste ticaretine dökmüştü. Knut'u muhasip olarak yanına aldı.

Johnson, karısıyla bir Avrupa gezisine çıkınca, işlerin yönetimi Knut'a kaldı. 1884 yazı ile güzü, bu şekilde geçti. Bir arttırmada, yüksek sesle konuşurken göğsünde zorlu bir sancı duydu, öksürük nöbetine tutuldu, kan tükürdü, yere yıkıldı. Doktor, tez ilerleyen verem teşhisini koydu: «Birkaç aylık ömrün kalmış, delikanlı!» dedi.

Knut birkaç ay yattı; ölürsem Norveç'te öleyim, diyerek dostlarının, Norveç'lilerin topladıkları para ile Minneapolis'ten ayrılıp New York'a geldi, Kristiania'ya döndü. Ne kendisinin, ne dostlarının, ne de doktorların anlayamadıkları bir şekilde, yol boyunca kendiliğinden iyileşti. Ya deniz havası iyi gelmiş, ya da güçlü, iyimser irade gücüyle hastalığı yenmişti.

Kristiania'dan, kalan parasıyla daha kuzeye, Valdres kesiminde Aurdal'da bir otele yollandı. Bir gazete ile anlaşmıştı; oradan makaleler yollayacak, hiç değilse böylece

dinlenecekti. Çalışıyor, yazıyordu. 1885'te Mark Twain üzerine bir yazısındaki imzası Knut Hamsund, bir dizgi yanlışı yüzünden d'siz, Knut Hamsun olarak çıktı. O da düzeltmedi bunu. O tarihten, o yazıdan sonra ismi, Knut Hamsun oldu.

Hamsun, Aurdal'da bir süre posta müdürlüğü de ettikten sonra, yine başkent Kristiania'ya döndü. Şehri fethetmek için, bu ikinci, yeniden hücuma geçmişti. Çünkü bütün emeklemeleri henüz bir hiçti; merak eden, bilen yoktu kendisini: Meydan henüz büyük çağdaşlarınındı.

Kristiania'da çile dolu, acı günler başladı yeniden. İş bulamadı, aç kaldı, süründü. Bu hayata bir yıl katlandı, sonra bu boşuna savaştan vazgeçti. Kristiania, bu ikidir, onu canından bezdirmişti. Amerika'ya gitmeliydi, orada açlık yoktu hiç değilse! Bir mucize oldu: Bir yazı işleri müdürünün yardımıyla zenginin biri, ona yol parası verdi ve Hamsun, 1886 Ağustosunda tekrar Amerika'ya gitti.

Tramvaylarda biletçilik, tarlalarda ırgatlık etti. Biletçilikte tutunamamıştı. Durakları aklında tutamıyor, birbirine karıştırıyor, yolculara haber vermeyi unutuyor, sahanlıkta kitap okumaya dalıyordu. Şikago'dan bunun için ayrıldı, Kuzey Dakota'ya bu yüzden gitti. Oralarda çiftliklerde, bozkırda ekin kaldırma işlerinde çalıştı. **Serserilik Günleri, Zachaeus, Bozkırda** adlı hikâyelerinde hayatının bu dönemini anlatır.

1887 sonbaharını kapsayan bu hasat mevsiminden sonra, cebinde biraz para, Amerika'ya ilk gelişinde kaldığı yerlere gitti, eski dostlarını gördü, onların yanında oyalandı bir süre. Fakat fazla duramayacağını anladı: Artık yazmaya başlayabilirdi. Bu istek ve ihtiyaç, ister Norveç, ister Danimarka, tekrar Avrupa'ya dönebilmek özlemiyle birleşiyor, borçlarını bu sefer de ödeyemeyecek bir yoksul olarak yaşamak pahasına da olsa, Avrupa'ya dönmek istiyordu. Minneapolis'te Amerikan özgürlük ve ahlâkı üzerine son konferansını verip de çok alkış, fakat az para topladıktan üç ay kadar sonra, 1888 yazında dönüş yoluna çıktı.

Vapur Kristiania'ya gelip bir gün sonra Kopenhag'a gitmek üzere demirleyince, Knut Hamsun karaya çıkmadı.

Önce Kopenhag'a gitmeye karar vermişti: Kristiania'dan, bu şehirde geçirdiği acı günlerin anısından ürküyordu. Geceydi; küpeştede oturuyor, güvertede huzursuz gezinip duruyor, limandaki ışıklara bakıyordu. Birden bir sıtma nöbetine tutuldu sanki. Açlık sayıklamaları, belleğini bir zamanlar nasıl bastırmışsa yine öylesine güçlü, bastırıyordu. Elinde bir kurşunkalemi, bir kâğıt parçasına yazmaya başladı:

«Yumruğunu yemedikçe kimsenin bırakıp gitmediği o garip şehir Kristiania'da aç açına sürttüğüm günlerdeydi. Tavan arasında uyanık yatıyordum, alt katta bir saatin altıyı vurduğunu duydum. Hafif aydınlanmıştı ortalık; insanlar merdivenleri inip çıkmaya başlamışlardı...»

Bir büyülenmişlik içinde kâğıtları üst üste yığıyor, görüntüler birbirini izliyordu. Kopenhag'da bir çatı odası kiraladı ve yazmaya devam etti. Yine aç kalıyor, ama bu sefer bunun neye yarayacağını, niçin olduğunu biliyordu: **Açlık** romanıydı yazdığı.

Yazdığı kısımları Politiken gazetesi yazı işleri müdürlerinden Edvard Brandes'e götürdü. Brandes bu karşılaşmayı sonradan şöyle anlatıyor: «Ondan daha düşkün bir başka insan pek az görmüşümdür. Düşkünlüğü elbisesinin yırtık pırtık oluşundan ötürü değildi yalnız. Ya o yüzü! Çok uzundu müsvedde; kendisine geri veriyordum ki, birdenbire kelebek gözlüğü gerisinde gözlerini, gözlerindeki ifadeyi gördüm. Geri çeviremezdim, hiç bir şey diyemedim...»

Brandes, okudukça daha derinden etkileniyordu. Kitabı evine götürmüş, bütün gece okumuştu. Gözde dergilerden Ny Jord'a verdi bu sayfaları; şaşırtıcı eserin o dergide basılmasını sağladı. Açlık romanından parçalar, böylece ilkin 1888'de, yazarın adı verilmeyerek bu dergide yayımlanmış oldu...

.....

Knut Hamsun üzerine yazılmış 154 sayfalık bir monografinin (Rowohlts Monographien 3,1958) baş taraflarından aldığımız bu paragraflar, onun insan ve sanatçı olarak kişilik ve yönelişlerini özetler bir bakıma. Hamsun'un hayatı, ana çizgileriyle, çetin imtihanlardan geçerek başarıya ulaşmış bir insanın hayatı. 1859-1888 arası, yani öm-

rünün, algılara açık ilk otuz yılı; senelerce yazsa tükenmeyecek bir malzeme sağlamıştı ona. Ve Hamsun, kendi destanı ve savaşlarıyla birlikte, insanlığın destanını bölüm bölüm yazmak için bol bol fırsat buldu: 19 Şubat 1952'de 93 yaşında öldü.

Otuzu aşkın eserleri arasında Açlık, Pan, Victoria, Sonbahar Yıldızları Altında, Hüzünlü Havalar, Son Mutluluk, Rosa, Benoni, Dünya Nimeti.. en önce hatırlanan romanlarıdır.

Kitap halinde 1890'da çıkan **Açlık** (Sult) romanı, Hamsun'un şöhretine ilk basamak oldu. Konunun tamamen yaşanmış olaylardan derlenmiş olduğunu duyuran bir güçle, okuyanı irkilten bu deha eserinde yazar; aç kalan, açlığını tesadüfler yâr oldukça zaman zaman giderebilen, edebiyat meraklısı bir gencin bunalışlarını anlatır. Yalnız dâhîce bir sefalet etüdü olmaktan, aç bir insanın davranışlarını olduğu gibi yansıtmaktan çok daha ilerdedir kitap. Dış görünüşüyle açlık kıvranışlarını tesbit eden eserde tema, bir yandan da yaratma sancıları çeken gencin ruh tahlilidir. Sokak fenerleri altında, parklarda yahut rasgele yerlerde yazmaya devam eden bu genç; karnını doyurabilmek için gazeteciliğin gündelik yıpranışlarına boyun eğip sonunda ünlü bir yazar olan Hamsun'un kendisidir. Sefaletinin sarsıntıları arasında romanın kahramanı, yaratıcılığının bir inayet gibi parladığını görür. Kalbin o yaşlara vergi çalkantıları, kitabın sayfalarında ateşli bir hasta nabzı gibi çarpar.

«Teğmen Thomas Glahn'ın Notlarından» ikinci başlığını taşıyan **Pan** romanı (1894), hem güçlü bir aşk romanı, hem de zengin bir tabiat övgüsüdür. Hamsun sadece bu eseri yazsaydı yine büyük bir şair sayılırdı. Modern psikolojinin canlı bir anıtı sayılan bu eser, kelimeler arasında yaşattığı inceliklerle bir şaheser değeri taşır. Okuyanın ruhunda her söz, tılsımlı bir değişme ile aslından çok farklı yankılar halinde devam eder. Hamsun'un dünyaya yayılışında; ormanları, otları, sularıyla ortak bir çağıltı halinde kuzeyi dile getiren bu **Pan** romanının büyük bir payı olmuştur.

Victoria, 1899'da çıktı. Ölçülü yapısı, plastik görünü-

şü ve zengin hayalleriyle bu aşk hikâyesi de yazarın sanatında bir zirve oluyor. Bir Alman eleştirmecisinin bu eser üzerine verdiği hüküm, bir gerçeğin ifadesidir: «Günümüzün çok, pek çok eseri zamanla toz toprakla örtülse, unutulsa, Victoria yaşayacak, yarınlarda da genç sevdalıların dostu, sırdaşı olmaya devam edecek.»

İki ciltlik **Dünya Nimeti** (Markens Gröde) 1917'de çıktı. Issız toprakları canlandırmak için insan gücünün verdiği imtihanları, tabiat kuvvetleriyle çetin savaşları hikâye eden bu roman, katı ve boş topraklara düşen alın terlerinin önce kıtkanaat, giderek cömert hasadını, bu başarıdaki büyük hazzı dile getirir. Bu kitapta Hamsun 20. yüzyıl insanının destanını yazmış, önüne bir model almadan, başaran insanın büyüklüğünü gözler önüne sermiştir. İçtenlik, sadelik, güzelliktir bu kitabın sanatsız sanatı! Bu kitap için Selma Lagerlöf, Hamsun'a şunları yazmış: «Dünya Savaşı olurken; milletler ordular yüzyıllardan miras bunca emeği kırıp parçalarken; yapıcının, çiftçinin, göçmenin yaratmaktan duyduğu hazla dolu kitabın çıktı. Liderlerin, milletlerin yakıp yıkarak, kesip biçerek yeni topraklar, ülkeler peşinde kızıştıkları bir sırada, sen basit bir adamı, eline bir balta, bir de saban vererek kutsal bir savaşa yolladın; evvelce hiç bir kalemin tasvir etmediği bir savaştı bu: Toprakla savaş! Senin bu kitabın, dünya kuruldu kurulalı insanoğlunun gönlüne ferahlık veren tek şeyin; zahmetli yorgunluklar, sabırlı çalışmalar olduğunu; insanoğlunun ancak böyle çalışmalarla vücudunu zindeliğe, hayatını mutluluğa, ismini saygıya ve hâtırasını ölümsüzlüğe ulaştıracağını isbat etti.» Roman, cahil bir göçmen olan Isaak'ın basit, cahil karısı Inger'le birlikte, çorak ve haşin toprakları sabırla nasıl bereketli, yeşil bir yurt parçası haline getirdiğini anlatır.

Hamsun bir inziva adamıydı. Gençliğinin çetin ekmek kavgalarıyla dolu geçmesi, onu zamanla hayatın içinden yalnızlıklara attı, fakat bu inzivasında çok yakından tanıdığı hayatı yazdı. Eserleri bu yüzden birer otobiyografi gibidir. Yoksul gençliğinin, büyüdüğü, yetiştiği çevrelerin izlenimleri yaşar kitaplarında. Sağlam bir gözlem kabiliyetine, içine kapanık bir insanın kuvvetli hâfızasına sahip oldu-

ğu için, konularını kolayca geliştirir. Kahramanlarının maddî ve sosyal durumları üzerinde fazla durmaz da bilinçaltı psikolojisine eğilir. Natüralistlerin, Dekadanların hasmı olan Hamsun, hayatın gerçeklerini sırlı bir şiirle karıştırıp verir. İlerlemelere inanan uygarlığı küçümser; köylülerin basit, fakat sağlam hayatını yüceltir. Norveç'in ufak kasabalarında kaynaşan silik, sıradan hayatlara tutkundur. İçlerindeki tedirginlik, kararsızlık yüzünden ordan oraya göç eden yersiz yurtsuz, bazan tuhaf tabiatlı kişiler üzerinde fazla durur. Bu gezginlik hevesi ve macera düşkünlüğü yanında, toprağın bereketini, toprağa bağlı hayatın mutluluğunu över. Norveç'in gündelik hayatı zaman zaman renkli tablolar gibi karşımızdadır. Bu malzemeyi biçimlendirirken renk renk, çok kere hırslı ve çılgın insan kaynaşmasına acı bir mizah, ince bir ironi eklediği, gülümseyen ve temkinli hikmetler serpiştirdiği de olur. Şehir dışı hayata, kırlara karşı duyduğu pastoral sevgiyi hemen bütün eserlerinde yaşatmasını bilen Hamsun, bu tabiat tasvirlerindeki, insan ruhuna inişlerindeki, anlatış tekniğindeki ustalıklarıyla, sarar, büyüler okuyucuyu. Eserlerinin özüne mistik duygularla kuvvetlendirilmiş, içten tabiat sevgisini düşünmekle varılabilir.

.....

Yukarki son paragrafta belirtilmiş özellikleri, Hamsun'un dilimize çevrilen bu yeni kitabında da bulacaksınız. **Göçebe**, üç bölümlük büyük romana yazarın verdiği genel isimdir. İlk kitap **Sonbahar Yıldızları Altında** 1906'da, **Hüzünlü Havalar** 1909'da, **Son Mutluluk** 1912'de yazıldı, çıktı. Üç bölümün üç ayrı adı var, ama aslında üç bölümün üçü de birer «hüzünlü hava»dır; üçünün de kahramanı aynı kişi. Hamsun'un asıl adı olan Knud Pedersen'in ağzından anlatılır olaylar. Artık büyük şehirlerden bezmiş, iç sıkıntılarını kırlarda ormanlarda, şehirden uzak yerlerde dağıtmaya çalışan, kayıp gençliği peşinde avare, orta yaşlı bir hülya adamıdır kahraman. Şehir gürültü ve uygarlığından kaçarak tabiatın bağrında, yıldızların altında ruhuna sükûn ve şifa arayan, kanının çağıltısını kırların soluğunda yatıştırmak isteyen, şair ruhlu birisi. Genç Hamsun, Pan ve Victoria'da aşkın çetinliği üzerinde durmuştu.

Göçebe'yi yazdığı yıllarda elli yaşlarındadır; bu defa da evliliğin zorluğu tema'sını işlemeye yönelir; romanın ilk iki kitabı bu temanın sergilenip çözümlenmesiyle başlar ve biter. Hayatın yaşlanmaya başlamış kimseleri umursamaz oluşu, onları bir kenara itişi yanında; roman kahramanının gitgide kendi yalnızlığına katlanmak zorunda kalışları yanında; evliliklerdeki mutsuzlukları görmesi, Knud Pedersen'e bir teselli değil, daha da hüzün verecektir.

Romanın ikinci kitabının, Hüzünlü Havalar'ın sonuna doğru büsbütün yoğunlaşan melankoli; Hamsun'un İbsen'e ve İbsen'in kadınlara karşı katılığına kızmasına yol açar: «Bilgeler, kadın üzerine ne bilmekteler ki? Bir bilge hatırlıyorum, kadınlar üzerine yazmıştı hep; kadın konusunda hep bir örnek, otuz ciltlik tiyatro oyunları yazmıştı... Sonunda çocuklarını bırakıp giden bir kadın üzerine de bir kitap yazmıştı. Kadın, maceralar, eşsiz şeyler aramak için çocuklarını bırakıp gidiyordu. Peki, ya çocuklar ne oldular? Ah, pek gülünç bir şey bu ve göçebe bir adam, pek gülünç şeylere güler geçer.»

Bu cümlelerde, Göçebenin üçüncü kitabı Son Mutluluk, genel havasını duyurmaya başlar bize: Kopmuşluklar, boşlukta bocalamalar tekrar toprağa, evliliğe, geleneğe dönmekle hale yola girecektir. Hüzünlü Havalar'da henüz konuşmalar, tartışmalar, çatışmalar vardır da Son Mutluluk'ta bunlar artık gitgide azalır, yok olur. Aşk ve beraberlik kelimelerden değil, hayatın olaylarından doğar ve yaşamak, yaşamak denmeye değer olduğu ölçüde, kelimelere muhtaç değildir. Hamsun, Göçebe'nin üçüncü kitabında her zamanki ustalıklarından birini daha da kuvvetli dışa vuruyor: Söylenmeyenlerin gerisini de sezdirmek, yaşatmak.

Behçet Necatigil

Göçebe

I

SONBAHAR YILDIZLARI ALTINDA

1

Dün deniz pırıl pırıl uzanıp gidiyordu; bugün de ayna gibi önümüze serili. Adada pastırma yazı ve sıcaklık... ah, hava öyle ılık, öyle hoş ki! Fakat güneş yok.

Yıllar var, çevremde böylesine bir sessizlikten yoksunum, belki yirmi, belki otuz sene evveldi o; belki de daha önceki bir hayatta kaldı. Ama ben bir zamanlar bu sükûneti hissettim her halde; değil mi ki burda dolaşıp duruyor, şarkı mırıldanıyor, hayran oluyor, her taşla, her otla ilgileniyorum, onlar da benimle ilgilenir gibiler. Birbirimizi tanıyoruz.

Yaban otları bürümüş yolda ormana doğru yürüyünce kalbim bambaşka bir sevinçle ürperiyor. Hazar denizinin doğu kıyısında bir yer hatırlıyorum, ben oraya gitmiştim bir zamanlar. Orası da buraya benziyordu; o deniz de sessiz, ağır, açık boz renkti, şimdi şu deniz gibi. Ormanı geçtim, gözlerim yaşardı, heyecanlanmıştım. «Allahım!» diyordum boyuna. «Demek buraya tekrar kavuşacakmışım!»

Sanki evvelce gelmişliğim varmış gibi.

Fakat bir başka zamandan, ormanı ve yolları aynı bir başka diyardan, ben buraya eskiden de geldim belki. Belki ormanda bir çiçektim, ya da akasyanın birinde yuva kurmuş bir böcek.

Ve ben işte buraya geldim. Uzun yolu belki bir kuş olarak geçtim. Yahut İranlı bir tacirin yolladığı bir meyvanın içinde bir çekirdektim...

İşte şimdi şehrin gürültü ve kalabalığından, gazetelerden, insanlardan kuruldum; hepsinden kaçtım; evvelce bırakıp gittiğim kırlar ve yalnızlık, beni geri çağırdı çünkü. Göreceksin, her şey yoluna girer! diye düşünüyor, çok iyi şeyler umuyorum. Ah, önceleri de bırakıp kaçmış, ama sonra yine şehre dönmüştüm. İşte yine kaçtım.

Ama bu sefer, ne pahasına olursa olsun, huzura kavuşmayı iyice koydum aklıma. Burada şimdilik bir kulübe kiraladım; evimin işlerine Gunhild Nine bakıyor.

Yemişleri olgun mercan taneleri gibi üvez ağaçları ormanı kaplamıştır; ağır salkımlar tok bir sesle toprağa düşüyor. Devşirilmeleri kendiliğinden, ekilmeleri kendiliğinden; her yıl inanılmaz bir bolluk ziyan olup gidiyor; bir ağaçta üç yüzden çok salkım saydım. Yamaçlarda turfandaya kaçmış oldukları halde ölmek istemeyen inatçı çiçekler var hâlâ.

Gunhild Nine'nin de çağı geçmiş çoktan, ama ölmüyor! Gunhild Nine ölüme aldırmıyor âdeta. Aşağıda deniz kıyısında balıkçılar çalışır, sepetlerini katranlayıp kayıklarını boyarlarken Gunhild Nine, fersiz gözleri, fakat en kurnaz bir pazarcı zekâsiyle balıkçılara yaklaşır: «Bugün uskumru kaça?» diye sorar.

«Dünkü gibi!» cevabını alır.

«Öyleyse sizin olsun!»

Gunhild Nine evin yolunu tutar.

Balıkçılar çok iyi bilirler, Gunhild Nine mahsus gidiyor gibi yapanlardan değildir, çokluk ardına bakmadan çekip gitmiştir kulübesine. Bu yüzden: «Hey!» diye seslenirler. «Yarım düzineye bugün yedi uskumru giriyor, çünkü sen eski müşterimizsin!»

Günhild Nine, o zaman balık alır...

Çamaşır iplerinde kırmızı eteklikler, mavi gömlekler ve çok kalın iç çamaşırları asılı; hepsini de adanın henüz sağ ve eski toprak yaşlı kadınları dokumuş, örmüştür. Ama iplerde insanı güzelce üşütüp mosmor eden kolsuz, ince gömleklerin ve ip gibi uzayabilen leylak rengi yün kazakların da kurutulduğu görülür. Bu uydurma şeyler nerden gelmiş buraya? Evet, onları kız evlâtlar, zamane kızları

şehirde çalışıp kazançlarıyla almışlardır ve kollayarak, seyrek yıkanırlarsa güçbelâ bir ay dayanırlar. Bunları giydiniz mi gitgide çoğalan delikleriyle kendinizi harikulâde çıplak hissedersiniz.

Beri yanda Gunhild Nine'nin ayakkapları, öyle çocuk oyuncağı değildir aslâ. Nine ara sıra yaşıtı ve kafadarı bir balıkçıya gider, kunduralarının üstünü altını kalın bir yağ tabakasiyle yağlatır; su geçsin geçebilirse! Bu macunu kıyıda nasıl kaynattıklarını görüyorum: Don yağı, katran ve reçine koyuyorlar.

Dün, deniz çekildikten sonra boşalmış kıyıda geziniyor, suyun bıraktığı odunları, midye kabuklarını ve taşları seyrediyordum, ufak bir ayna parçası buldum. Buraya nerden gelmiş anlamam ki; ama tıpkı bir yanlışa, bir yalana benziyordu. Balıkçının biri, kayığında onu oraya getirip bıraktı, sonra yine çekip gitti diye düşünsek hiç olacak iş mi! Ayna parçasını aldığım yere bıraktım; kalınca bir şeydi, âdi ve basit; bir tramvay camından kopmuştu belki de. Camın az bulunur ve camgöbeği renginde olduğu bir çağ vardı eskiden, nadir şeyler çağı olan eski zamanlar kutlu olsun!

Şimdi adanın güney ucundaki balıkçı kulübelerinden dumanlar tütmektedir. Akşam oldu, bulgur pişiriyorlar. Yemeklerini yiyince bu dürüst insanlar yataklarına çekilecek, gün doğarken tekrar kalkacaklar. Yalnız delifişek gençler kulübeden kulübeye sokularak uyku vaktini geciktirir, kendilerine asıl faydalı şeyin ne olduğunu bilmezler.

2

Bu sabah kayıktan karaya bir adam çıktı, evi boyamaya geliyordu. Ama Gunhild Nine öyle yaşlı, kulunç ağrılarından başı öyle dertte ki, adama ilk önce birkaç gün ocak odunu kırdırdı. Kendisine çok defa, bu odunu ben kırayım, demiştim; ama elbiselerimin pek kibar şeyler olduğunu öne sürüp baltayı bir türlü elime tutuşturmak istememişti.

Yabancı boyacı; kısa boylu, tıknaz, kızıl saçlı ve sakalsız bir adam. O işiyle uğraşırken ben nasıl çalıştığını görmek için pencereden onu seyrediyorum. Kendi kendine konuştuğunu görüyor, evden usulca çıkıp neler dediğine kulak kabartıyorum. Baltayı boşa vurdukça çok sabırlı ve sâkin; ama odun aşık kemiğine çarpacak oldu mu kızıyor, söyleniyor: «Yere batasıca! Allahın belâsı!» Sonra birden çevresine bakınıyor, sözlerini örtbas etmek için hafiften bir türkü tutturuyor.

Ama canım, ben bu boyacıyı tanıyorum. İlâhi, bak hele, boyacı falan değil bu! Skreia'da yol yapımında birlikte çalışırdık, oradaki arkadaşlardan biri, Grindhusen!

Yanına gidip kendimi tanıtıyor, yarenliğe başlıyorum.

Grindhusen'le benim yol işçisi olduğumuz tarihten bu yana yıllar, yıllar geçti, o günler bizim toy gençliğimizde kaldı; ayaklarımızda külüstür pabuçlar, yollar boyunca oynayıp zıplar, paramız oldu mu ne bulursak gövdeye indirirdik! Geriye azbuçuk bir para kalsa, gelsin kızlarla dans, cumartesi bütün gece! Cümbür cemaat işçi arkadaşlar peşimize takılır, gittiğimiz evin sahibi kadıncağız bize sattığı kahvelerle zengin olurdu. Sonra yine bütün hafta güle oynaya çalışır, cumartesiyi iple çekerdik.

«Skreia günlerini hatırlıyor musun?»

Grindhusen yüzüme bakıyor, uzun uzun süzüyor beni, çekingen bir hali var, az sonra o günlerimizi hatırlıyor benim gibi.

«Nasıl hatırlamam!»

«Ander'in Fila'sı vardı hani? Yay vardı. Petra'yı hatırlıyor musun?»

«Hangisiydi o?»

«Petra, hani senin sevgilin!»

«Evet, hatırlıyorum. Sonunda ona kaldım.»

Grindhusen yine odun kırmaya başlıyor.

«Anlamadım, nasıl yani?»

«Ne yaparsın, kısmet. Şey... ne diyecektim, bakıyorum işlerin tıkırında senin.»

«Ne gibi? Elbiseyi mi diyorsun? Senin de bayramlığın yok mu sanki?»

«Kaça aldın bunları?»

«Unuttum, ama pek öyle pahalı değildi, ne verdim çıkmış aklımdan.»

Grindhusen şaşırmış, yüzüme bakıyor, gülüyor.

«Elbiseye ne verdiğini unuttun öyle mi?»

Sonra ciddileşiyor, başını sallıyor, diyor ki:

«Aa, tabiî, nerden hatırlayacaksın! İnsanın parası çok oldu mu böyledir.»

Gunhild Nine odadan dışarı çıkıyor, odun kütüğü başında çene çalarak vakit geçirdiğimizi görünce Grindhusen'e boyaya başlamasını emrediyor.

«Şimdi işi boyacılığa döktün demek?» diyorum.

Grindhusen cevap vermiyor ve ben, başkalarının yanında hoş kaçmayan bir söz söylediğimi anlıyorum.

3

Bir iki saat Grindhusen çatlakları macunlayıp duvarı boyuyor; çok geçmeden de ufak kulübenin denize bakan kuzey yüzü, tertemiz ve kırmızı boyanmış oluyor. Öğlen paydosunda bir içimlik konyak alıp Grindhusen'in yanına gidiyorum. Çayıra uzanıyor, laflıyor, sigara tüttürüyoruz.

«Boyacı mı dedin? Yok canım, boyacı falan değilim ben. Sorarlarsa duvar boyayabilir misin, eh boyarım! cevabını veriyorum. Sorarlarsa şu veya bu işi yapabilir misin, onları da yaparım diyorum. Senin konyak da nefismiş, doğrusu!»

Karısıyla iki çocuğu bir mil ötede oturuyorlarmış, her cumartesi yanlarına gidiyormuş, iki de yetişkin kızı varmış, birini evlendirmiş ve Grindhusen artık dede olmuş. Gunhild Nine'nin kulübesini iki kat boyadıktan sonra rahip çiftliğine gidecek, bir kuyu açacakmış; köylerde orda burda her zaman iş bulunuyormuş. Soğuklar başlayıp kış gelinceye kadar ağaç kesmeye ormanlara gidiyor, yahut bir iş çıkana kadar evde sırt üstü yan geliyormuş. Şimdi başında öyle kalabalık bir aile yokmuş; bugüne de yarına da Allah kerimmiş elbet.

«Param olsa bir duvarcı takımı alırdım.»

«Duvarcılığın da mı var?»

«Yok canım, duvarcı falan değilim ben. Ama kuyuyu kazınca duvarını da örmek lâzım, malûm ya..»

Her zamanki gibi, adada geziniyor, türlü şeyler düşünüyorum. Ormandaki ağaçlardan huzur, tanrısal bir huzur sessizce yüzüme çarpıyor. Hemen hiç küçük kuş kalmamış, yalnız birkaç kuzgun sessizce ordan oraya uçuyor. Salkım salkım üvezler ağır yavaş yere düşüyor, yosunların içine gömülüyor.

Grindhusen belki haklı; bugüne de, yarına da Allah kerim her halde. On beş gündür gazete okumuyor, yine de yaşıyorum; yaşıyor ve gönül rahatlığı bakımından büyük ilerlemeler gösteriyorum; şarkı söylüyor, geriniyor, geceleri başım açık yıldızlı gökleri seyrediyorum.

Şu son on sekiz yıl içinde gazinolarda oturdum, tertemiz değilse çatalı garsona geri verdim; burda Gunhild Nine'nin kulübesinde çatalı geri çevirdiğim yok hiç! Gördün mü, diyorum içimden, Grindhusen çubuğunu ateşlerken kibrit sonuna kadar yandı da alev sert parmaklarını yaktı mı? Dikkat ettim, bir sinek geziyordu elinde, adam aldırmadı, farkına bile varmadı. Sineklere karşı insan işte böyle olmalı...

Akşam üstü Grindhusen kayığına biniyor, küreklere asılıyor, gidiyor. Kıyı boyunca yürüyor, hafiften bir türkü söylüyorum; denize taşlar atıyor, suda yüzen odunları çekip çıkarıyorum. Gökte yıldızlar ve ay var. Birkaç saat sonra Grindhusen dönüp geliyor, kayığında bir duvarcı takımı. Bir yerden çaldı bunu, diye düşünüyorum. Yükü bölüşüp sırtlıyor, âletleri ormana saklıyoruz.

Gece, bugünlük ayrılıyoruz.

Ertesi gün ikindi üstü evin boyanması bitmişti; ama Grindhusen, iş zamanını tam doldurmak için, vaktin geri kalan kısmında saat altıya kadar odun yarmaya razı oluyor. Grindhusen giderken ortalıkta görünmeyeyim diye, Gunhild Nine'nin kayığına biniyor, küreklere yapışıp balığa çıkıyorum. Balık falan tuttuğum yok, ama üşüyor, sık sık saate bakıyorum! Artık gitmiş olmalı, diye düşünüyor, saat yediye doğru geri dönüyorum. Grindhusen kar-

şıda, karada: «Hoşça kal!» diye sesleniyor bana.

İçimden sıcak bir ürperme geçiyor; sanki gençlik yıllarından, Skreia'dan bir şeyler, bir ömrün gerisinden bana seslenmiş gibi.

Ondan yana kürek çekiyor, soruyorum:

«Kuyuyu tek başına açabilir misin?»

«Hayır, yanıma biri ister.»

«Beni al! Bekle, gidip hesabımı keseyim!»

Kıstağın ortasına gelmiştim ki, arkamdan bağırıyor Grindhusen:

«Olmaz. Geceye kalırım. Hem sen bakalım ciddî mi söylüyorsun?»

«Bekle birkaç dakika. Hemen şimdi gelirim.»

Grindhusen kıyıya çöküyor. Bende ufak bir şişe ekstra konyak olduğunu hatırlıyor.

4

Bir cumartesiydi, rahip çiftliğine geldik. Grindhusen uzun zaman karar verememiş, sonunda beni yardımcı olarak yanı sıra götürmeye razı olmuştu. Kendime yedek yiyecek ve iş elbisesi almıştım; işçi ceketim, konçlu çizmelerimle tam teçhizattım şimdi. Bir başıma buyruktum, tanınmıyordum, uzun ağır adımlarla yürümeye çabalıyordum. Yüzümde, ellerimde daha önceden bir işçi hali vardı. Çiftlikte yatıp kalkacak, yemeğimizi bira kulübesinde pişirebilecektik.

Toprağı kazmaya başladık.

Verilen işi yapıyordum: Grindhusen memnundu benden. İş var daha sende, yamansın! diyordu.

Bir süre sonra rahip dışarı çıktı, yanımıza geldi, selâm verdik. Yaşlıca, sessiz sâkin bir adamdı; düşünerek, ağır ağır konuşuyordu; gözlerinin ucunda şefkat gülümseyişlerinden olmuş gibi bir kırışık yelpazesi açılmıştı. Özür diledi, tavukların haşarılığından, her yıl bahçeye doluştuklarından bahsetti: «Önce şu bahçe duvarına bir bakıverseniz!» dedi.

«Aa, tabiî, kolay iş!» diye cevap verdi Grindhusen.

Gittik, yıkık bahçe duvarını onardık.

Biz bu işle uğraşırken genç bir bayan evden dışarı çıktı, bizi seyre başladı. Tekrar selâm verdik; güzeldi, çok güzeldi bence. Erginlik çağında bir oğlan çocuk da geldi yanımıza, baktı, bir sürü sorular sordu bize. İkisi kardeşti anlaşılan. Gençler durmuş, bizi seyrederlerken işimiz kolay, rahat ilerliyordu.

Derken akşam oldu. Grindhusen evine gitti, ben orada kaldım. Geceleyin samanlıkta otların üstünde yattım.

Ertesi gün pazardı. Durumuma göre fazla kibar kaçar düşüncesiyle şehir elbisemi giymeyi göze alamadım, dün giydiklerimi iyice silip süpürdüm, ılık pazar sabahında rahip çiftliğinde dolaşmaya başladım. Uşaklarla görüştüm, onlar gibi hizmetçi kızlardan birkaçıyla şakalaştım; kilise çanları çalmaya başlayınca bir dua kitabı rica ettim. Rahibin oğlu bir kitap getirdi. Uşakların en uzun boylusundan, ödünç bir ceket edindim; biraz dardı, ama mintanımla yeleğimi çıkarınca uydu pekâlâ. Sonra kiliseye gittim.

Adada kaldığım süre içinde kazandığım gönül rahatlığının henüz yetmediğini gördüm: bulduğumu sandığım dengeyi, org çalmaya başlayınca yitirdim, hıçkırmaya başlıyordum nerdeyse. «Tut kendini, seninkisi nevrasteni!» dedim içimden. Kenarca bir yere oturmuştum, heyecanımı gizledim aç çok, İbadet sona erdiğinde çok sevinçliydi içim.

Etimi pişirip öğle yemeğimi yedikten sonra kahve içmeye mutfağa çağrıldım. Orada oturuyordum, dünkü genç kız geldi, ayağa kalkıp selâm verdim, teşekkür etti. Çok genç olduğu için öyle sevimliydi, elleri öyle güzeldi ki! Kalkıp gideceğim sıra bulunduğum seviyeyi unuttum: «Nezaketinize çok teşekkür ederim, güzel bayan!» dedim.

Şaşırmış, yüzüme baktı, kaşlarını çattı, kızardı gitgide. Sonra âni bir hareketle mutfaktan çıkıp gitti. O kadar gençti.

Yaptığını beğendin mi!

Keyfim kaçmış, usulca ormana sıvıştım, gizlendim orada. Küstah çılgın, çeneni tutamaz mıydın! Rezil geveze!

Rahip çiftliğinin evleri küçük bir bayırdaydı: bu bayırın yukarlarında ormanlarla, tarlalarla kaplı yüksek bir ova, yurdun içerlerine uzanıyordu. Kuyunun aslında burada, bu tepede açılması, burdan aşağıya evlere su yolu ya-

pılması gerektiği geçti aklımdan. Yüksekliği hesap edip yeterince meyil olduğuna kanaat getirdim; dönüşte yaklaşık uzaklığı ölçtüm adımlarımla: Üç yüz elli ayak.

Fakat bana ne kuyudan! Ben yine ansızın aynı hatâyı işlemeyeyim; bilgiçlik taslamayı, başkalarını incitecek şeyler söylemeyi bir yana bırakayım, haddimi bileyim yeter kil

5

Grindhusen pazartesi günü döndü geldi, toprağı kazmaya başladık. İhtiyar rahip evden çıkıp yine yanımıza geldi, kilise yoluna bir direk dikip dikemeyeceğimizi sordu. Bir direk varmış ama rüzgârdan devrilmiş; bildiri, duyurma falan için gerekliymiş böyle bir direk.

Yeni bir direk diktik, özendik de hani, mum gibi oturdu; tepesine de saçak yerine çinko bir külâh geçirdik.

Ben bu çinko başlıkla uğraşırken Grindhusen'e: «Rahibe söyle de şunu kırmızıya boyayalım!» dedim; Gunhild Nine'nin kulübesinden artan kırmızı boya duruyordu onda. Rahip beyaza boyanmasını isteyip de Grindhusen ona göre ağız değiştirince itiraz ettim: «Kırmızı üzerinde beyaz kâğıtlar, daha güzel görünür!» Gözlerinin çevresinde sayısız kırışıklar, rahip gülümsedi: «Evet haklısın!» dedi.

Fazlasına ne hacet; bu gülümseyiş, bu küçük takdir, gönlümü sevinçle, gururla doldurmaya yetti de arttı bile.

Genç kız da geldi yanımıza, Grindhusen'e birkaç söz söyledi, hattâ şakalaştı onunla: «Bu diktiğin kırmızı kardinal de ne?» diye sordu. Ama bana tek kelime söylemedi, ben selâm verince yüzüme de bakmadı.

Öğlen yemeği çetin bir imtihan oldu. Yemek fena falandı da ondan mı, hayır; fakat Grindhusen çorbayı pek biçimsiz içiyor, sonra ağzının etrafı yağdan ışıl ışıl parlıyordu. Sinirli sinirli geçirdim içimden: Kimbilir bulguru nasıl yer?

Sıranın arkalığına yaslanıp da böyle eli yüzü yağ içinde öğlen uykusu kestirmeye hazırlanır gibi olunca: «Yahu!» dedim açıkça. «Bari şu ağzını sil!»

Yüzüme baktı, sonra elini dudaklarında gezdirdi: «Ne varmış ağzımda?» diye sordu.

Yarattığım fena havayı gidermeliydim: «Haha, seninle bir güzel alay ettim, Grindhusen!» dedim. Fakat tedirgindim, sıkılmıştım; bira kulübesinden hemen çıkıp gittim.

Ne yapsam da genç kızı o hale getirsem, selâm verdiğim vakit bana teşekkür etse! diye düşünüyordum; kısa zamanda benim bilgili bir adam olduğumu anlamalı bu kız! İşte meselâ açılacak kuyu, yapılacak su yolu, bir fırsattı benim için. Mükemmel bir plân yapıp ortaya bir çıksam! Tepenin doruğundaki meyli ölçmeye âletim yoktu yalnız; böyle bir âlet yapmaya başladım. Oyuk bir tahta parçasına bildiğimiz iki lamba şişesini macunlayıp yerleştirerek, sonra şişeleri suyla doldurarak, bu işi yapabilirdim.

Rahip çiftliğinde hiç işsiz kalmıyorduk: Bir merdiven basamağını düzeltmek, bir duvar temeline bakmak, buğdaylar içeri çekilecekse samanlık rampasını onarmak gerekiyordu. Rahip her şeyin düzgün, muntazam olmasında titizlik gösteriyor, biz de gündelikle çalıştığımız için işlerin uzamasına aldırmıyorduk. Ama gitgide arkadaşımın yanında kendimi daha çok tedirgin hissediyordum. Onun meselâ ekmeği, çıplak göğsüne dayayarak, ikide bir yaladığı yağlı bir çakı ile kesmesi, bana büyük azap veriyor; Grindhusen üstelik elini yüzünü bütün bir hafta yalnız pazarları yıkıyordu. Sabahları daha gün doğmadan burnundan sarkan parlak bir damla, akşam güneş batıncaya kadar olduğu yerde duruyordu. Ya o tırnakları! Kulakları da öyle berbattı ki!

Ah, ah, gazinolarda kibarlık öğrenmiş, sonradan görmenin biriydim ben!

Arkadaşımın pasaklı oluşunu başına kakmaktan kendimi alamadığım için, aramızda gittikçe büyüyen bir tatsızlık yaratıyor, günün birinde ayrılmamızdan korkuyordum. Birbirimizle yalnız en lüzumlu şeyleri konuşuyorduk.

Kuyu olduğu gibi duruyordu. Pazar oldu, Grindhusen evine gitti.

Su tesviyesini yapıp bitirmiştim; öğleden sonra asıl binanın damına çıkıp âletimi yerleştirdim, doğrultunun

tepe doruğundan birkaç metre aşağılarını gösterdiğini gördüm. İyi! Kuyudaki su seviyesine kadar, bir metre daha düşsem yine bol bol basınç olacaktı şu halde.

Ben orada yatmış uzanmış ölçüp biçiyordum ki rahibin oğlu gördü. Harald Meltzer'di adı. Yukarda ne yapıyorsun, diye sordu. Bayırı mı ölçüyorsun, niçin? Ne yapacaksın yüksekliğini bilip? Ben de ölçeyim, olur mu!

Daha sonra on metre uzunluğunda bir ip aldım, yukardan aşağı bayırı ölçtüm. Harald da yardım etti bana. Tekrar aşağıya, çiftliğe indiğimiz vakit rahibe gittim, plânımı kendisine anlattım.

6

Rahip sabırla dinledi, hemen başından savmadı beni.

«Sahi!» dedi, gülümsedi. «Evet, olabilir. Fakat çok para ister. Hem ne faydası var bunun?»

«Şimdi kazmakta olduğumuz kuyu tam yetmiş adım uzakta. Yaz kış, yağmurda yağışta hizmetçilerin yürüyecekleri yol, tam yetmiş adım.»

«Evet, doğru. Ama buna çok para ister.»

«Kuyu nasıl olsa yapılacak, onu hesaba katmayalım; döşenecek borularla işçilik iki yüz kronu geçmez!» dedim.

Rahip, iskemlesini yaklaştırdı.

«Geçmez mi dersin?»

«Hayır!»

Cevap vermeden önce sanki huyum buymuş, doğuştan yavaşmışım gibi, bir süre durup bekliyordum; ama aslında her şeyi önceden uzun uzadıya düşünmüştüm.

Rahip düşünceye daldı: «Büyük bir kolaylık olurdu.» dedi. «Mutfaktaki bulaşık fıçısı, sahiden çok pislik yapıyor.»

«Sonra yatak odalarına çıkarılan suları düşünün.»

«Fakat yatak odalarına faydası yok ki bunun! Onlar üst katta.»

«Üst kata da tesisat yaparız.»

«Nasıl? Üst kata mı? Basınç yetişir mi bakalım?»

Bu sefer cevap vermekte biraz daha yavaş davran-

dım, kendime güvendiğim için ağırdan aldım.

«Su damdan yukarlara bile fışkırır, bunu garanti edebilirim!» cevabını verdim.

Rahip heyecanlandı: «Ne diyorsun!» dedi. «Gel de göster bana, kuyuyu nereye açacaksın?»

Küçük tepeye tırmandık: Rahip, Harald ve ben. Âletimi yerleştirip rahibe, buyurun bakın! dedim, anlattım. Bol bol basınç bulunduğuna aklı yattı rahibin.

«Arkadaşına bir danışayım hele!» dedi.

Cevap verdim, cevabımla Grindhusen'in itibarını da sarsmış oldum:

«O bu işten hiç anlamaz.»

Rahip yüzüme baktı:

«Doğru mu?» diye sordu.

Tekrar aşağı indik. Rahip kendi kendine konuşur gibi söyleniyordu:

«Haklısın, kışın su taşımak dert ki dert! Hoş, yazın da öyle ya! Bu işi evdekilerle görüşeceğim!»

Eve girdi.

On dakika geçti geçmedi, beni merdiven başına çağırdılar: Rahibin ailesi oraya toplanmıştı.

Karısı, güler yüzle: «Demek bize su tesisatı yapacaksın, öyle mi?» dedi.

Kasketimle yavaş ve ağırdan selâm verdim, benim yerime rahip cevapladı soruyu: «Evet, o yapacak!»

Genç kız merakla şöyle bir süzdü beni, sonra Harald'la fısıldaşmaya başladı. Bayan bana sorular sormaya devam ediyordu: «Sahiden şehirdeki gibi olacak mı, hani musluğu çevirdin mi su akar? Üst kata da çıkacak öyle mi? İki yüz kron, öyle mi?» Sonra kocasına döndü: «Bana kalırsa yaptırmalısın!» dedi.

«Evet, doğru! Gelin, gidip bir de beraber ölçelim, bakalım şu işe!»

Tepeye tırmandık, âleti yerleştirdim, buyrun, bakın! dedim.

Bayan: «Ne tuhaf!» dedi.

Kızı ağzını açmadı.

Rahip sordu:

«Peki ama, burada su var mı bakalım!»

İhtiyatı elden bırakmadan: «Bunu kesin olarak söylemek zor!» dedim. «Ama belirtilere bakılırsa var her halde.»

«Ne gibi belirtiler?» diye sordu bayan.

«Toprağın görünüşü falan. Sonra burada hem söğüt yetişiyor, hem de akça ağaç. Söğüt sulak yer ister.»

Rahip başıyla onayladı: «Delikanlı bu işten anlıyor, Marie!» dedi.

Dönüşte bayanın aklına, pek üstünde durulmayacak bir fikir geldi; evde su tesisatı olunca hizmetçilerden birine lüzum kalmayacağını söyledi. Ondan yana çıktım: «Belki en çok yazın.» dedim. «Hem sonra bodrum penceresinden bir hortum uzatır, bahçeyi de sulayabilirsiniz!»

Bayan sevindi: «Aa, ne güzel!» dedi.

Ahıra da su verilebilirdi, ama bundan bahsetmeyi göze alamadım. Kuyu iki kat büyük açılır, borular ahıra da uzatılırsa, aşçı kadın gibi, ahıra bakan beslemenin de rahata kavuşacağını düşünmüştüm hep. Fakat masraf iki kat olurdu. Plânı bu kadar geniş tutmak, akıllıca bir iş değildi hiç.

Bu durumda Grindhusen'i beklemem gerekiyordu. Rahip: «Hele bir yarın olsun bakalım!» dedi.

7

Şimdi arkadaşımı, kuyunun yukarda, tepede kazılması fikrine hazırlamam gerekiyordu. Onu huylandırmamak için bütün suçu rahibe yükleyip bunu önce rahibin aklettiğini, fakat bu tasavvurda onu desteklediğimi söyledim. Grindhusen memnun oldu; su yolu için de hendek açılacak olduktan sonra, bunun, işimizin artacağı anlamına geldiğini hemen kavradı.

İşler yolunda gitti; pazartesi sabahı rahip, Grindhusen'e yarı şaka şöyle dedi:

«Arkadaşınla ben, kuyunun tepede açılmasına, bir su yolu yapılmasına karar verdik. Bu çılgınca fikre sen ne diyorsun?»

Grindhusen, bu fikri mükemmel buldu.

Ama bu konuda etraflıca konuşup da kuyunun açılacağı yeri gözden geçirince bu plânın, gizlemek istesem bile

daha çok benim marifetim olduğundan pirelendi. «Su yolu için açılacak hendeği, don tehlikesine karşı, çok derin kazmalı.» dedi.

«Olsa olsa bir metre otuz santim!» diye sözünü kestim.

«Hem bu iş pahalıya çıkar.»

Rahip cevap verdi:

«Arkadaşın her şey dahil, iki yüz kronu geçmez diyor.»

Grindhusen hesaptan zerre kadar anlamıyordu, bunun için sadece: «Evet öyle, ama iki yüz kron da az para değil hani!» diyebildi.

«Şayet rahip efendi buradan ayrılacak olursa az bir para öder.» dedim.

«Para mı ödeyeceğim? Buradan gidecek değilim ki!» dedi rahip.

«O halde inşallah uzun ömrünüz boyunca tesisattan memnun kalacaksınız.» cevabını verdim.

Yüzüme baktı rahip ve sordu:

«Adın ne senin?»

«Knut Pedersen.»

«Nerelisin?»

«Nordland'lı.»

Fakat ben bunların bana niçin sorulduğunu anlamıştım; bundan sonra böyle romanlardaki gibi konuşmamaya karar verdim.

Her neyse... kuyunun ve su yolunun açılması kararlaştırıldı, biz de işe başladık...

Şimdi çok eğlenceli günler geçiriyorduk. İlkin o dediğimiz yerden su çıkıp çıkmayacağından kuşkulanmış, birkaç gece doğru dürüst uyku uyuyamamıştım. Ama bu endişe ortadan kalkınca zevkli ve tıkır tıkır işleyen bir çalışma dönemi başladı. Bol su vardı, aradan iki gün geçince sabahları kova kova boşaltmak gerekti. Toprağın altı balçıklıydı; yumuşak çukurun içinde üstümüzü başımızı kirletiyorduk.

Bir hafta kazdıktan sonra duvar için kayaları dinamitlemeye başladık. Skreia'dan bu işe alışkındık. Sonra yine kuyuyu bir hafta daha kazdık, nihayet yeter derinliğe indik. Toprak öyle yumuşaktı ki, üstümüze kolay yıkılabilecek balçık duvarların çökmesini önlemek için, taş duvarı he-

men örmeye başlamamız gerekiyordu.

Böylece kazmakla, kaya dinamitleyip duvar çekmekle haftalar birbirini izledi. Kocaman bir kuyu açılmış, başarılı bir iş ortaya çıkmıştı; memnundu rahip. Grindhusen'le aramız tekrar düzeldi; bu işi bütünüyle kendim yönettiğim halde, iyice bir ırgat ücretinden fazlasında gözüm olmadığını görünce o da benim gönlümü yapmak istedi, yemeklerde daha kibar davranmaya başladı. Bugünümden daha iyisini bulamam, kimse beni tekrar şehre çekemez! diye düşünüyordum.

Akşamları ormanda geziniyor, ya da mezarlığa gidip mezar taşlarındaki yazıları okuyor, aklımdan türlü şeyler geçiriyordum. Bir de ölü tırnağı arıyordum. Bir ölü tırnağı lâzımdı bana; bir merak, küçük bir eğlence işte! Bulduğum bir huş ağacı kökünden yumruk şeklinde bir pipo başı yapmaktı niyetim. Kapağını baş parmağa benzetecektim; tabiî bir biçim verebilmek için, bu parmağa bir de tırnak koymayı, yüzük parmağına da küçük bir altın halka geçirmeyi tasarlıyordum.

Bu gibi eğlencelerle başım beynim dinleniyor, diriliyordu. Artık telâş denen bir şey yoktu hayatımda ve hülyalarımdan hiç birini ihmâl etmiyordum; akşamlar benim olmuştu. Mümkün olsa da, diyordum, kilisenin kutsal olduğu, ölülerden korkmak gerektiği duygusuna ısınabilsem! Çok uzaklarda kalmış zamanlardan beri bu derin ve özlü mistisizme âşina olduğumu seziyor, bu duyguya tekrar bağlanmak istiyordum. Ben o tırnağı bulunca, mezarlardan sesleneceklerdi belki: «O benimdir!» Ben de dehşet içinde, tırnağı elimden atıp kaçacaktım. Ara sıra Grindhusen: «Yahu, çatıdaki şu fırıldak ne de acı ötüyor!» diyordu.

«Korkuyor musun?»

«Korkuyorum diyemem, ama geceleri ölülerin bitişiğinde yattığımı düşündükçe içim ürperiyor.»

Bahtiyar Grindhusen!

Harald, günün birinde bana çam ve fidan dikmesini öğretti. Bilmiyordum o güne kadar; bize okulda böyle şeyler öğretmezlerdi. Ama bu işi kavradıktan sonra, pazarları, boyuna ağaç diker oldum. Karşılığında ben de

Harald'a henüz bilmediği yeni şeyler öğrettim; iyi arkadaşız onunla.

8

Artık her şey düzeninde yolunda gidebilirdi, genç kız olmasaydı. Günden güne daha çok tutuluyordum ona. İsmi Elischeba idi: Elisabet. Öyle pek güzel denemezdi belki; fakat kırmızı kırmızı dudakları, ona güzellik veren mavi mavi bir genç kız bakışı vardı. Elischeba, Elisabet, sen henüz şafağının ilk saatlerindesin ve gözlerin dünyayı yeni yeni gördü. Bir gece komşu çiftlikteki genç Erik'le konuşurken, gözlerin olgunluk ve muhabbetle dolmuştu...

Grindhusen'in bu derdi yok. Gençlik günlerinde bir kurt gibi, kızların peşinde koşmuştu, şimdi de koşuyor: eski alışkanlık, caka satıyor, şapkasını yana yatırıyor. Ama artık uslanmış, durulmuştur; ondan da bu beklenirdi; yaşı bunu gerektirir. Ama herkes çağa boyun eğip uslanmaz ki! Acep neye varır böylelerin hali? Ah, küçük Elisabet, fakat küçük de değil; boyu annesinin boyunda, göğüsleri annesininkiler gibi dolgun...

O ilk pazardan sonra beni bir daha kahve içmeye mutfağa çağırmadılar; hakkımda hayırlısı da buydu zaten, bunun böyle olmasına ben de yardım ettim. Utancımı henüz yenememiştim. Ama sonunda, hafta ortasında bir gün, hizmetçi kızlardan biri bana, her pazar öğleden sonra ormana gitmeyip kahve içmeye mutfağa gelmeliymişim haberini getirdi. Bayan böyle istiyormuş.

Güzel!

Bayramlık elbisemi giysem mi acaba? Genç kız şehir hayatını bırakıp işçi uşak kılığına girmenin kendi isteğimle olduğunu, aslında su tesisleri kurabilecek yetenekte bir teknisyen zekâsına sahip bulunduğumu biraz biraz hissedecek olsa, bundan zararlı çıkmazdım belki de. Fakat tam giyinmiştim ki, işçi kılığının bana daha çok yakıştığı hissi belirdi içimde; yabanlıklarımı soyunup torbama koydum.

Mutfakta beni genç kız değil, annesi karşıladı. Uzun uzun konuştu benimle, kahve fincanımın altına bir de beyaz örtü koymuştu.

«Yumurta oyunu bize pahalıya mal oluyor» dedi, tatlı tatlı güldü. «Bizim oğlan şimdiden yarım düzine yumurtayı ziyan etti.»

Şuydu oyun: Kabuğu soyulmuş lop yumurtayı, içindeki havayı ısıtıp soğutarak, bir sürahinin ağzından içeri sokmayı öğretmiştim Harald'a. Benim hemen tek fizik bilgimdi bu.

«Fakat iki kâğıt halkaya asılıyken kırılan değnek deneyi, gerçekten faydalı!» diye devam etti bayan. «Böyle şeylerden pek anlamam ya, neyse... Peki, kuyu ne zaman bitiyor?»

«Kuyu bitti. Yarın hendeğe başlıyoruz.»

«O ne kadar sürer?»

«Bir hafta. Sonra sıra boru döşeyicide.»

«Aa, ne güzel!»

Teşekkür edip dışarı çıktım. Bayanın her halde çocukluğundan kalma bir alışkanlığı vardı: Söyledikleri gizli kapaklı şeyler olmadığı halde ara sıra yan yan, kaçamak bakışlarla bakıyordu insana...

Artık ormanda tektük yapraklar orda burda sararıyor, hava ve toprak sonbahar kokuyordu. Ormanlarda yalnız bol bol mantar vardı şimdi. Dört bir yandan fışkırıyor, yuvarlak saplar üstünde güzel ve tombalak, büyüyorlardı. Kuzu mantarları, tarla mantarları ve süt mantarları vardı. Orda burda benekli şapkası ve parlak kırmızı rengiyle sinek mantarları da görülüyordu. Ne garip bir mantar! Yenen mantarlarla aynı toprakta yetişir, aynı topraktan beslenir, gökten eşit güneş ve yağmur alır, etlidir, oturaklıdır, lezzetlidir; ama ne yazık ki o şirret muscarin var içinde. Sinek mantarı üzerine eski ve güzel bir efsane uydurup, bir kitapta okudum diye anlatmak istedimdi bir zamanlar.

Bütün çiçeklerin, böceklerin yaşama savaşını hep ilgiyle izlemişimdir. Güneş ısıtmaya başlayınca hepsi hayata uyanıyor, birkaç saat boyunca kendilerini ezelî hazza bırakıyorlardı. İri yarı güçlü kuvvetli sinekler, yaz ortasında gibi, diriydiler. Evvelce hiç görmediğim, bir cins toprak pireleri vardı burda. Ufak ve sarıydılar; küçük puntolu bir yazıdaki virgül kadardılar; ama boylarının binlerce katı uzaklara sıçrıyorlardı. Boyuna bosuna göre bu

minicik yaratıkta bu ne muazzam kuvvet! İşte şurda açık sarı bir inciyi andıran gerisiyle bir örümcek yürüyor. Bu inci biçimindeki çıkıntı öyle ağır ki, tırmandığı otlara, sırtı yere dönük çıkmak zorunda, hayvan. Çıkıntının geçmesini önleyen bir engelle karşılaşınca kendini hemen yere bırakıyor, yeni bir ota tırmanmaya başlıyor. Yoo, hayır, böyle tümsekli bir örümcek, örümcek olur mu hiç! Sağlam bir yere ayak basmasına yardım için, ona bir ağaç yaprağı uzatacak olsam, yaprağı bir süre yokluyor; sonra, hayır bunda bir iş var, diye düşünüyor ve bir tuzak olmasından şüphelendiği yaprağı bırakıp geri geri çekiliyor...

Ormanın ilersinden beni çağırdıklarını duyuyorum. Pazar dersini müzakere etmek isteyen Harald'ın sesi bu. Öğreneyim diye bana Pontoppidan'dan bir parça vermişti, şimdi onu dinleyecek. Her halde çocukluğumda benim öğrettiğim şekilde, dinin şimdi de bana öğretildiğini dinledikçe duygulanıyorum.

9

Kuyu bitmiş, hendek açılmış, boru döşeyici gelmişti. Adam, Grindhusen'i yanına yardımcı aldı; evin bodrumundan ikinci katına kadar, borulara delik, geçit açmak işi bana verildi.

Bir gün bodrumda toprağı kazıyordum; rahibin hanımı aşağı yanıma indi. Dikkatli olmasını seslendimse de aldırış etmedi. «Burda çukur var mı?» diye sordu, eliyle bir yeri işaret etti. «Şurda da yok!» derken ayağı kaydı, çukura yanıma düştü. Bakındı şu işe! Aydınlık değildi etraf ve dışarının ışığından geldiği için, bodrum ona büsbütün karanlık göründü. Çukurun yanlarını yokladı eliyle ve sordu:

«Şimdi nasıl çıkacağım?»

Tutup çıkardım. Ağır değildi; kocaman bir kız annesi olduğu halde öyle narindi ki!

«Ne yalan söyliyeyim!» dedi, üstündeki toprakları silkeledi. «Öyle bir kayış kaydım ki... Üst katta yapılacak bir iş var, bana yardım eder misin? Fakat kocamın git-

mesini beklemeliyiz; değişiklikten hoşlanmaz. Çiftlikte işiniz ne zaman bitiyor?»

Söyledim; bir hafta yahut ona yakın bir şey.

«Buradan nereye gideceksiniz?»

«Komşu çiftliğe. Grindhusen orada patates toplamayı kabul etti.»

Daha sonra yukarı, mutfağa çıktım, testereyle döşemede bir delik açmaya koyuldum. Ben bu işle uğraşırken Bayan Elisabet de mutfakta bir iş görüyordu. Benden hiç de hoşlanmıyordu, ama kendini zorlayarak bana birkaç söz söyledi, durup bir süre yaptığım işi seyretti.

«Düşün, Oline!» dedi hizmetçiye. «Musluğu açtın mı, tamam!»

Ama artık yaşlanmış olan Oline, buna hiç de bayılmış görünmüyor, suyu mutfağa kadar getirmemizi günah sayıyordu. Yirmi yıldır evin bütün suyunu o taşımıştı, ya şimdi ne yapacaktı?

«Dinlenirsin!» dedim.

«Dinlenmek mi? İnsan bu dünyaya, çalışmak için geldi.»

Genç kız gülümseyerek: «Çeyizini işlersin!» dedi.

Bir genç kız saflığı vardı bu sözde; fakat konuşmamıza katıldığı ve bir süre mutfakta kaldığı için Elisabet'e minnettardım ben. Allahım, ne de çevikleşmiştim; ne de güzel konuşmuş, kibar bir delikanlı olmuştum. Bugün hâlâ hatırlarım. Ama anlaşılan Bayan Elisabet bizimle daha fazla kalmanın pek yakışık almadığını düşündü birdenbire, ve yanımızdan ayrıldı.

Akşamleyin, daha önce de sık sık yaptığım gibi, mezarlığa gittim. Fakat genç kızın oraya benden önce gelmiş olduğunu görünce, başımı alıp kös kös ormana yollandım. Sonra şunları düşündüm: Alçak gönüllü oluşum onu duygulandırdı her halde; benim için, zavallı ne de kibar davrandı, dedi besbelli! Eh, şimdi peşim sıra ormana gelmesi kaldı. Gelirse oturduğum taştan telâşla kalkar, selâmlarım onu. Şaşırır biraz: «Şöyle geçiyordum...» der. «Ne güzel akşam! Ne yapıyorsunuz burada?» — «Hiç! Oturuyorum.» diye cevap veririm, masum bakışlarımla dalgınlığımdan sıyrılıyor görünürüm. Akşamın geç saat-

lerinde böyle buralarda oturduğumu duyunca, bende derin bir ruh olduğunu, benim bir âşık, bir sevdalı olduğumu anlar o, ve bana âşık olur...

Ertesi akşam da mezarlıktaydı, aklımdan boş bir düşünce geçti: Beni takip ediyor! Fakat yakından gözetleyince bir mezarla ilgilendiğini gördüm. Beni izlemiyordu şu halde. Yine ormandaki kalabalık karınca yuvasının başına gittim, gözüm seçemez oluncaya kadar karıncaları seyrettim. Sonra oturup çam kozalaklarının ve üvezlerin toprağa düşüşlerini dinledim. Şarkılar mırıldandım, söylendim, düşündüm. Zaman zaman ayağa kalkıyor, hava soğuk olduğu için bir süre dolaşıyordum. Saatler geçti, gece oldu; enikonu âşıktım, baş açık yürüyordum. Yıldızlar gözlerini dikmiş, bana bakıyorlardı.

Samanlığa girdiğimde Grindhusen sorardı: «Saat kaç?»

«On bir!» derdim, oysa gecenin ikisi üçü olurdu çokluk.

«Uyku saatinin geldiğini anlayabildin demek? Bu ne iş yahu, tatlı uykusunda uyandırıyorsun adamı!»

Grindhusen öte tarafına dönüp tekrar hemen uyuyordu! Grindhusen'in ne derdi vardı ki!

Ah ah, yaşlanmaya başlamış bir adam âşık olursa rezil, maskara olur. Hem sonra, rahata huzura kavuşmanın mümkün olduğu konusunda elâleme ibret dersi vermek isteyen, ben değildim de başkası mıydı?

10

Bir adam geldi, duvarcı takımlarını geri istedi. Vaay... demek Grindhusen çalmamıştı bunları! Grindhusen'in her hali ne sıkıcı, ne yavandı, Allahım! Onda tam ve mükemmel hiç bir şey yoktu; orijinal hiç bir taraf yoktu!

Dedim ki:

«İşin gücün sadece yemek, uyumak ve çalışmak, be Grindhusen! Bak, birisi gelmiş, takımlarını istiyor. Onları demek ödünç aldın! Zavallı Grindhusen!»

Gücendi: «Aptal!» dedi.

Evvelce de çokluk yaptığım gibi, duymazdan gelip gülerek yatıştırdım onu.

«Şimdi ne yapacağız!» dedi.

«Bahse girerim, ne yapacağımızı bilirsin sen!» diye cevap verdim.

«Ben mi?»

«Evet, sen! Yanlış tanımıyorsam seni, böyledir bu!»

Grindhusen'in dargınlığı uçup gitmişti.

Fakat öğlen paydosunda saçlarını kesiyordum, başını yıkamasını öğütleyince yine gücendi bana.

«Senin gibi yaşlı başlı bir adamın bu kadar kaçık olacağını ummazdım.» dedi.

Allah bilir, Grindhusen haklıydı belki de! Büyükbaba olmasına rağmen kızıl saçları, olduğu gibi duruyordu başında hâlâ...

Şimdi samanlığı hayaletler mi basıyordu ne? Günlerden bir gün samanlığa böyle birdenbire kim girmişti de onu bunu düzeltmiş, ortalığa çeki düzen vermişti? Grindhusen'le ben ayrı köşelerde yatıyorduk. Ben kendime iki battaniye satın almıştım; o her gece üstündekilerle yatıyor, otların arasına rasgele giriveriyordu. Şimdi benim iki battaniye, güzel güzel serilmeye başlayalı, yattığım yer, bir yataktan farksız olmuştu. Ne diyebilirdim; anlaşılan hizmetçilerden biri beni kibarlaştırmayı aklına koymuştu. Eh, madem öyle, pekâlâ!

Artık sıra üst katın döşemesine delikler açmaya gelmişti, fakat bayan yarına kadar beklememi istedi; rahip komşu kiliseye gidecekmiş, o burada iken başlarsam çalışmamdan rahatsız olurmuş. Fakat ertesi sabah bizim iş yine geri kaldı. Bayan Elisabet giyinmiş bekliyor, köy bakkalına gidip bir hayli öteberi almak istiyor, alacağı şeyleri taşımam için benim de onunla gitmem gerekiyordu.

«Hayhay!» dedim. «Siz gidin, ben arkadan gelirim.»

Ne tuhaf kız! Karar mı vermişti, yol arkadaşlığıma tahammül mü edecekti?

«Fakat yolu tek başına bulabilir misin?» dedi.

«Tabii! Gittiğim bir yer; biz ihtiyaçlarımızı oradan sağlarız.»

Üstümdeki çamurlu işçi elbisemle köyden geçmem pek de uygun olmayacağı için ayaklarıma temiz panto-

lonumu geçirdim, fakat işçi ceketimi sırtımdan çıkarmadım. Böylece yola koyuldum. Yol yarım milden fazla çekiyordu, yolun dörte üçünü bitirmiştim ki tâ ilerde giden Bayan Elisabet'i bazı bazı görmeye başladım, fakat aramızda belli bir mesafe olmasına dikkat ediyordum. Bir seferinde dönüp arkasına baktı, hemen büzüldüm, ormanın kenarına gizlendim.

Genç kız, köyde bir tanıdığının yanında kaldı; bense öğle üstü eşyalarla birlikte dönüp eve geldim. Mutfağa yemeğe çağırdılar beni. Ev boşalmışa benziyordu; Harald gitmişti, kızlar cendereden çamaşır çekiyorlardı, mutfakta yalnız Oline çalışıyordu.

Öğle yemeğinden sonra üst katın sofrasına çıktım, tahtayı testereyle delmeğe başladım.

Rahibin hanımı: «Gel içeri de bana biraz yardım et!» dedi, önüm sıra yürüdü.

Kocasının çalışma odasına geçip yatak odasına girdik.

«Karyolanın yerini değiştirmek istiyorum.» dedi bayan. «Kışın sobaya pek yakın oluyor, çok sıcak.»

Karyolayı pencereden yana çektik.

«Ne dersin, burası daha iyi, daha serin değil mi?» diye sordu.

Tesadüf, yüzüne baktım; yine o yan bakış vardı gözlerinde. Ah, etim kanım beni serseme çevirdi; onun: «Delirdin mil Fakat, yavrum, kapı...» dediğini duydum. Daha sonra ismimin birkaç kez fısıldandığını işittim...

Dışarda sofada açacağım deliği açtım, her şeyi yolunda düzenine koydum. Bayan bu sırada hep yanımda durdu. Konuşmaya, açılmaya can atıyor, ama boyuna gülüyor, ağlıyordu sade.

«Karyolanızın üstündeki tablonun da yerini değiştirsek!» dedim.

«Evet, hakkın var!» cevabını verdi bayan.

11

Bütün tesisat tamamlanmış, musluklar takılmıştı; su gürül gürül musluk taşına fışkırdı. Grindhusen gereken

âletleri ödünç olarak başka yerden sağlamış, biz de böylece orda burda açılmış delik deşikleri kapatıp örtmüştük. Bir iki gün sonra da hendeğin üstünü toprakla örtünce rahip çiftliğindeki işimiz bitmiş oldu. Rahip memnundu; kırmızı direğe bizim su tesisatı yapmakta usta olduğumuzu bildiren bir ilân asmaya hazır olduğunu söyledi. Ama artık mevsim ilerlemişti, her an soğuklar başlayabilirdi; bu yüzden bunun bize bir faydası dokunamazdı. O değil de, rahipten bizi ilkbaharda hatırlamasını rica ettik.

Ve patates kazmak için komşu çiftliğe gittik. Ama ayrılmadan önce, fırsat düşerse, çiftliğe gene uğrarız, diye söz verdik.

Yeni yerimizde birçok işçi vardı; işlerimize dağıldık, neşeli güzel saatler geçiriyorduk. Fakat bütün iş pek bir haftadan fazla süreceğe benzemiyordu; sonra yine boşta kalacaktık.

Bir akşam rahip çıkageldi, bana çiftliğinde bir hizmetkârlık teklif etti. Uygun bir teklifti bu; düşündüm bir süre, ama sonra reddetmeye karar verdim. Ben orda burda sürtmek, başıma buyruk olmak, önüme çıkan işi yapmak, kırda bayırda yatmak, kendi kendim için de bir bilmece gibi kalmak istiyordum. Burada, patates tarlasında bir adam tanımıştım, Grindhusen'den ayrılınca onunla çalışmayı düşünüyordum. Bu yeni adam kafa dengimdi benim, ve yaptıklarını görüp işittikçe de iyi bir işçi olduğunu anlıyordum. Asıl adı Lars Falkberget idi, fakat Lars Falkenberg diyorlardı ona.

Biz patates kazarken başımızda genç Erik bulunuyor, bize amele başılık ediyor, çıkardığımız topladığımız patatesleri içeriye o çekiyordu. Yirmi yaşında, güzel, yaşına göre olgun, güvenilir bir delikanlıydı, ve çiftliğin oğlu olmaktan gurur duyuyordu. Onunla rahip çiftliğinin Bayan Elisabet'i arasında bir sözleşme vardı her halde; netekim Elisabet bir gün tarlaya, yanımıza geldi, Erik'le bir süre konuştu. Giderken birkaç söz de bana söyledi. Oline evdeki sulara, musluklara alışmaya başlamış.

«Ya siz?» diye sordum.

Nezaketen kısa bir cevap verdi, ama benimle konuş-

maya niyeti olmadığını anladım. Ne de güzel giyinmişti; mavi gözlerine giden, açık renk, yeni bir manto vardı üstünde...

Ertesi gün Erik ağırca yaralandı; atı gemi azıya almış, onu çayırlar, tarlalar boyunca sürüklemiş, sonunda bir çitin üstüne fırlatıvermişti. Çocuk fena hırpalanmıştı, kan tükürüyordu. Aradan birkaç saat geçip de biraz kendine gelince yine kan tükürdü. Falkenberg'i arabacı yaptılar.

Kazâya üzülmüş göründüm; ağzımı açmıyor, herkes gibi gamlı durgun duruyordum; üzüldüğüm falan yoktu şu var ki. Bayan Elisabet'ten bir şey ummuyordum, hayır, nerde; fakat onun gözünde benden üstün olan Erik, aradan çıkmıştı işte. Akşamleyin mezarlığa gidip oturdum. Bayan Elisabet şimdi geliverse! diye düşündüm içimden. Çeyrek saat geçti geçmedi, baktım, geliyor. Hemen kalktım yerimden; gayet kurnaz, kaçıp gitmek istemişim de şaşkına dönüp işi oluruna bırakmışım gibi gözüktüm. Fakat pek de yakınımda durduğu için kurnazlığımdan eser kalmadı, bocalamaya başladım.

«Erik, ne dersiniz, dün bir kâza geçirdi.» dedim.

«Biliyorum.» dedi.

«Yaralandı.»

«Evet, yaralanmış. Bana neye ondan bahsediyorsun?»

«Sandım ki... Hayır, ne bileyim... Ama tabiî iyileşir elbet. Hepsi geçer, her şey gene düzelir.»

«Tabiî, tabiî!»

Sustuk.

Benimle eğleniyormuş gibi geldi bana. Birden gülümseyerek dedi ki:

«Ne garip adamsın sen! Bunca yolu yürüyüp akşamları neden hep buralara geliyorsun?»

«Küçük bir alışkanlık işte. Uykum gelinceye kadar vakit geçiriyorum.»

«Korkmuyor musun?»

Takılması gönlüme su serpti biraz. Ayaklarım tekrar toprağa değdi, cevap verdim:

«Benim de istediğim bu. Korkudan ürpermenin ne olduğunu yeniden bilmek istiyorum.»

«Öyle bir masal vardı; okumuş muydun?»

«Pek hatırlamıyorum. Belki bir gün bir kitap geçmiştir elime.»

Sustuk.

«Niçin bizim çiftlikte yanaşmalık etmek istemiyorsun?»

«O işe yaramam ben. Şimdi bir başka arkadaşla çalışmak istiyorum, gideceğiz!»

«Nereye gideceksiniz?»

«Bilmem. Doğuya veya batıya. Biz göçebe insanlarız.»

Sustuk.

«Yazık!» dedi. «Bence doğru değil bu yaptığın... Şey, ne diyordun, Erik nasıl? Ben buraya onun için gelmiştim.»

«Erik hasta, durumu pek iyi değil, fakat...»

«Kurtulur demiyor mu doktor?»

«Diyor şüphesiz. Kurtulmaz dendiğini duymadım.»

«Eh, iyi geceler!»

İnsan genç olsa, zengin olsa, güzel olsa, meşhur ve bilgili olsa... Elisabet gidiyor işte...

Mezarlıktan ayrılmadan önce, işime yarayacak bir baş parmak tırnağı buldum, cebime koydum. Bekledim biraz; dört bir yana gözlerimi dikip kulak kabarttım: sessizdi her şey. O tırnak benim tırnağım! diye seslenen olmadı.

12

Falkenberg'le yola koyulduk. Vakit akşam, hava serin, gökyüzü yükseklerde ve yıldızlar pırıl pırıl. Arkadaşımı mezarlıktan geçmeye razı ettim; bu gülünçlüğümle, aşağıda rahip çiftliğinin küçük pencerelerinden birinde, bir ışık var mı yok mu, görmek istiyordum. İnsan genç olsa, güzel olsa...

Birkaç saat yol gittik. Yükümüz ağır değildi; hem sonra biz iki yolcu, birbirimiz için henüz yeniydik, gevezelik edebiliyorduk. İlk köyü geçmiş, bir ikincisine gelmiştik; akşam aydınlığında kilisenin kulesini gördük.

Eski alışkanlıkla ordaki mezarlığa da uğramak istedim: «Ne dersin?» dedim. «Şuralarda bir yerde gecelesek ne olur?»

«Ne olacak, aptallığın daniskası olur!» diye cevap verdi Falkenberg. «Şimdi her samanlıkta ot vardır. Oralardan kovulsak bile, hiç değilse daha sıcaktır orman.»

Ve Falkenberg, kumandayı ele aldı.

Otuzunu geçkin bir adamdı; boylu boslu, fakat sırtı kamburca; uzun bıyık uçları aşağı sarkıyordu. Çok değil az konuşmaktan hoşlanıyordu; yaratıcıydı, becerikliydi; üstelik çok güzel bir sesle şarkı da söylüyordu. Grindhusen'den apayrı, yaman bir adamdı o. Konuşurken sözlerine Drontheim ve Valdres ağızlarıyla İsveç dilinden gelme kelimeler karıştırıyor, bu yüzden insan onun nereli olduğunu kestirmekte güçlük çekiyordu.

Bir çiftlik çıktı karşımıza; köpekler havlıyordu, adamlar henüz yatmamışlardı. Falkenberg çiftlik sahibiyle konuşmak istediğini söyledi. Bir delikanlı çıktı dışarı.

«Bize göre bir iş var mı acaba?»

«Yok!»

«Yol boyunda çitler harap olmuş, tamir edemez miyiz?»

«Hayır. Mevsim sonbahar; bana bile yapacak iş kalmadı.»

«Bu gece burada kalamaz mıyız?»

«Maalesef...»

«Samanlıkta yatsak?»

«Olmaz, hizmetçiler yatıyor samanlıkta.»

Uzaklaşıyorduk, «Ne domuz herif!» diye söylendi Falkenberg.

Kestirmeden gidip küçük bir ormandan geçtik, sağda solda yatacak bir yer aradık.

«Çiftliğe dönsek mi dersin? Kızların yanına.. Onlar bizi sepetlemez, olur a!»

Falkenberg düşündü: «Köpekler havlar!» diye cevap verdi.

Bir çayıra vardık, iki beygir otluyordu, birinin boynunda bir çıngırak.

«Bu çiftçi yaman çiftçi!» dedi Falkenberg. «Geceleyin beygirleri çayıra salıyor, kızları samanlıkta yatırıyor. Bir iyilik edelim de biraz kımıldatalım şunları.»

Çıngıraklı beygiri yakaladı, çıngırağına ot ve yosun tı-

kadı, atladı hayvanın sırtına. Benim beygir huylanıyordu, güçbelâ tuttum.

Altımızda beygirler, çayırı geçtik; bir çit kapısı bulup yol boyuna çıktık. İkimizde de belleme vardı, fakat gem mem hak getire.

Keyfimize diyecek yoktu, bir milden fazla yol aldık, bir başka köye vardık. Önümüzdeki yolda birden insan sesleri duyduk.

Falkenberg arkasına döndü: «Doludizgin geçelim!» diye seslendi bana.

Fakat uzun boylu Falkenberg binicilikte usta değilmiş meğer: İlkin çıngırağın ipine tutundu, sonra önce eğilip beygirin boynuna sarıldı, derken bir ayağı havada yere yuvarlanıverdi.

Bereket ucuz atlattık; yolda gidenler iki kişiydi, gezmeye çıkmış, dolaşıyorlardı.

At sırtında yarım saat gidip harap, hurda yere atladık, beygirleri yerlerine doğru dehledik. Tekrar yaya olmuştuk.

Uzaklardan gak gak diye sesler geliyor. Bu çağırışı bilirim: Yabankazları. Çocukluğumuzda bize, uçup giden yabankazlarını ürkütmeyelim diye, ellerimizi katlayıp sessizce beklemeyi öğretmişlerdi.. Kaybedecek vaktim yok; hemen çocukluğumdaki gibi yapıyorum. Yumuşacık ve mistik bir duyguyla içim nurlanıyor; soluğumu kesip gözlerimi yere dikiyorum. İşte geliyorlar; arkalarında gökyüzü, köpüklü bir suya benziyor. Başımızın üstünde gak gak sesleri; ve şahâne sürü yıldızların altında kayıp gidiyor...

Derken sessiz bir çiftlikte bir samanlık bulup birkaç saat uyuduk; öyle derin uykulara dalmışız ki çiftlik adamları sabahleyin bizi uykuda bastırdılar.

Falkenberg hemen çiftlik sahibine döndü, para vermek istedi: «Dün gece geç vakit geldik de kimseyi uyandırmayalım dedik. Kaçak falan değiliz biz!»

Adam para mara almadığı gibi, kahve içmeye de mutfağa çağırdı bizi. Fakat bir iş yoktu bize verilecek; hasat mevsimi geçmişti; kendisinin ve yanaşmasının, şimdi çitleri onarmaktan başka yapacak işleri kalmamıştı.

Tam üç gün yürüdük, ama bir iş bulamadık; yeme içme masrafı keseden gitti, her seferinde paramız daha da azaldı.

«Senin, benim elde daha nemiz kaldı!» dedi Falkenberg. «Bu gidişle bir halt edeceğimiz yok!» dedi. «Biraz bir şey aşırmaya baksak!» teklifinde bulundu.

Bir süre düşündük bunu, biraz daha beklemeye karar verdik. Karnımızı doyurmaktan yana ne diye korkacaktık; ne zaman olsa bir iki tavuk çalabilirdik; fakat bizi ancak para kalkındırabilirdi; para bulmalıydık biz, para! Şöyle veya böyle, bir çaresine bakmalıydık; melek değildik biz.

«Ben Allahın meleği değilim!» diyordu Falkenberg. «Şu gördüğün benim yabanlık elbisem; başkası bunu iş günlerinde giyer. Derede yıkıyor, kurumasını bekliyorum; yırtıldı mı yamıyorum; ancak boğazımdan artarsa yenisini alabilirim. Yoksa imkânı yok!»

«Fakat genç Erik, senin için çok içiyor demişti!»

«Bırak şu toy oğlanı! Evet, içerim. İçkisiz yemek, sıkar beni... Şimdi piyanolu bir çiftlik arayalım hele!»

Düşündüm: çiftlikte piyano varlıklı olmaya bakar; şu halde öyle bir yerde çalıp çırpmaya başlayabiliriz.

Öğleden sonra öyle bir çiftliğe geldik. Falkenberg daha önceden benim yabanlığımı giymiş, torbasını taşımam için bana vermişti; kendisi elini kolunu sallayarak yürüyordu. Evin dış merdivenlerinden uluorta yukarı çıktı, bir süre görünmez oldu. Dönüp geldi: «Tamam!» dedi. «Piyanonun akorduna bakacağım!»

«Anlamadım, ne yapacaksın?»

«Ses etme!» dedi Falkenberg. «Evvelce de yapmıştım; dalga geçmiyorum.»

Torbasından bir akort anahtarı çıkarınca şaka etmediğini anladım. Kendisi akortla uğraşırken çiftlik çevresinde oyalanmamı emretti bana.

Etrafta dolaşıyor, vakit geçiriyor, bazan evin güney yüzüne geldikçe Falkenberg'in iş başında olduğunu, pi-

yanoyu kurcaladığını duyuyordum. Düzgün tonları bilmiyor, ama kulağı seslerden anlıyor; telleri burarken eskisinden daha fazla sıkıştırmamaya iyice dikkat ediyordu. Piyano, böylelikle, hiç değilse daha beter bozulmadı.

Çiftlik uşaklarından bir delikanlıyla sohbete dalmıştım; senede iki yüz kron alıyormuş: «Evet» diyordu, «yemek de bedava! Atları yemlemek için sabah altı buçukta kalkıyorum, tarla sürülecekse beş buçukta. Bütün gün çalışırım, akşam sekizde paydos!» Sağlığı yerindeymiş, buradaki bu küçük, sâkin hayattan memnunmuş. Onun o güzel dişlerini, sevgilisinden bahsederkenki o tatlı gülümseyişini hâlâ hatırlıyorum. Kıza, üzerinde altından bir yürek, gümüş bir yüzük hediye etmiş.

«Sen yüzüğü verince yavuklun ne dedi?»

«Ne var bunu bilmeyecek; çok şaşırdı.»

«Sen ne dedin?»

«Ben mi? Bilmem ki! Güle güle tak! dedim. Ona bir de entarilik almak isterdim ya neyse..»

«Genç mi?»

«Kuş gibi cıvıl cıvıl, o kadar genç!»

«Nerde oturuyor?»

«Söyler miyim? Sonra köyde duyulur.»

Karşısında bir kıral gibiydim, dünyadan öylesine emin; ve onun yoksul hayatını küçümsüyordum biraz. Ayrılırken yün battaniyelerimden birini ona hediye ettim, taşıması zordu çünkü. Hemen, sıcak bir battaniyesi olsun diye, bunu yavuklusuna vereceğini söyledi.

Ve kıral dedi ki: «Ben ben olmasaydım sen olmak isterdim...»

Falkenberg, işini bitirip dışarı çıkarken öylesine kibarlaşmış, öylesine Danimarkalı ağzı kullanıyordu ki, ne dediğini anlamadım âdeta. Evin kızı, yanı sıra geliyordu. «Şimdi komşu çiftliğe gidip bir soralım bakalım.» dedi Falkenberg. «Orada da bakılması gereken bir piyano vardır her halde. Ee, hoşça kalın, hoşça kalın, matmazel!»

«Altı kron, ahbap!» diye fısıldadı kulağıma. «Komşu çiftlikten de altı, eder on iki!»

Yolumuza devam ettik; torbalarımızı ben taşıyordum.

Falkenberg'in tahmini doğru çıktı: Komşu çiftlikte de aşağı kalmak istemediler; hayhay, piyanoyu akort ettirelim, dediler. Evin kızı bir yere gezmeğe gitmişti; onarım onsuz yapılacak, kendisine küçük bir sürpriz hazırlanmış olacaktı. Artık çalınmaz hale gelmiş piyanonun bozukluğundan sık sık şikâyet de ediyormuş nasıl olsa. Yine kendi halime bıraktılar beni; Falkenberg salonda kaldı. Hava kararınca ona bir lamba verdiler, tamire devam etti, akşam yemeğini içerde evde yedi; yemekten sonra dışarı çıkıp piposunu istedi.

«Ne piposu?»

«Sersemlik etme! Ver şu yumruk pipoyu!»

Usta işi pipomu istemeyerek uzattım. Yapılması yeni bitmişti; tırnağını, altın halkasını, uzun sapını takmıştım.

«Tırnak çok ısınmaya gelmez.» diye fısıldadım. «Çabuk kopar.»

Pipoyu yakıp çalımla eve girdi Falkenberg. Fakat beni de yüzüstü bırakmadı, mutfağa yemek, kahve ısmarladı benim için.

Otların içinde kendime yatacak yer aradım.

Geceleyin uyandım: Falkenberg samanlığın ortasında durmuş, bana sesleniyordu. Ayın ondördüydü, gökyüzü bulutsuz; arkadaşımın yüzünü açık seçik görüyordum.

«Ne var?»

«Al şu piponu!»

«Neden?»

«Dünyayı bağışlasan yine de istemem bunu. Bak, tırnak düşüyor.»

Pipoyu aldım, tırnağın kalkmış olduğunu gördüm.

«Ayışığında sırıtıyor gibi geldi bana.» dedi Falkenberg. «Tırnağı nerden aldığını o vakit aklettim.»

Bahtiyar Falkenberg...

Ertesi sabah yolumuza devam etmek üzereydik, evin kızı çıkageldi. Piyanoda bir vals çalıyordu. Az sonra dışarı çıktı: «Evet, ne büyük, fark! Çok teşekkür ederim!» dedi.

«Memnunsunuz ya, matmazel?» diye sordu bizim usta.

«Evet, çok farklı, çok!»

«Şimdi kime gitsek ki? Ne tavsiye edersiniz?»

«Övrebö'ye, Falkenberg'lere gidin!»

«Kimlere dediniz?»

«Falkenberg'lere. Dosdoğru şu yolu takibedin, bir buçuk çeyrek mil yürüdükten sonra sağda bir direk göreceksiniz. Oradan yokuş yukarı çıkarsınız.»

Falkenberg merdivenlere oturuverdi ve genç kıza, Övrebö'deki Falkenberg'ler üzerine bir sürü soru sordu:

«Buralarda akrabalarım varmış da haberim yok; desenize, yerime yurduma gelmişim! Çok teşekkür ederim, matmazel! Bana büyük bir iyilik ettiniz!»

Yine yola koyulduk; torbaları ben taşıyordum.

Ormana girince oturup düşündük. Piyano akortçusu bir Falkenberg'in Övrebö'deki yüzbaşıya gitmesi, onunla akraba çıkması olur iş miydi? En çok ben telâşlanıyordum, Falkenberg de benim yüzümden tereddüde düştü. Fakat canım, eğlenceli de olabilirdi bu!

«Adını falan gösteren belgeler yok mu yanında?»

«Var, ama yahu onlarda yalnız usta bir işçi olduğum yazılı.»

Bonservisler üzerinde oynayamaz mıyız diye düşündük, fakat bir yenisini yazmak daha uygundu belki. Kendisini yüksek bir piyano akortçusu diye gösterebilir, Lars adını Leopold yapardık; keyfimize kalmıştı bu.

«Böyle bir bonservis yazabilir misin?» diye sordu Falkenberg.

«Aa, tabii!»

Ama o anda o benim zavallı, delidolu hayalim beni çekip götürüyor, şakalara şaklabanlıklara sürüklüyordu: Piyano akortçusu! Önemsizdi bu; ben Falkenberg'i bir makine mühendisi yapmak, çetin işlerin üstesinden gelmiş bir dâhi mertebesine yükseltmek istiyordum; Falkenberg bir fabrika kurmuş olacaktı, ve...

«Fabrikatör ne yapsın bonservisi!» diye sözümü kesti Falkenberg, ve söylediklerime artık kulak asmak istemedi. Eh, galiba yapacak bir şey kalmamıştı!

Sıkıntılı ümitsiz, yola devam ettik, direğin olduğu yere geldik.

«Yani yukarı gitmeyecek misin?» diye sordum.

Tersler gibi: «Sen git!» dedi Falkenberg. «Al şu paçavralarını!»

Fakat direği geçiyorduk, adımlarını yavaşlattı, mırıldandı:

«Bundan faydalanmamak, çok fena doğrusu! Mükemmel fırsat!»

«Sen git de bir merhaba de! Olamaz mı yani, belki de akrabasınız!»

«Yazık! Amerikada bir yeğeni var mı yok mu, öğrenseydim keşki!»

«Peki, İngilizce konuşabilir misin?»

«Sus!» dedi Falkenberg. «Kes sesini! Kendini ne diye adam yerine koyarsın, bilmem ki!»

Sinirliydi, kızmıştı, hızlı hızlı yürümeye başladı. Derken birden durdu:

«Gideceğim!» dedi. «Ver şu piponu! Yakmam, merak etme!»

Yokuşu çıktık. Falkenberg'de bir çalım, bir azamet! Piposuyla etrafı gösteriyor, çiftliğin durumu üzerine fikir beyan ediyordu. Öyle kasılarak yürümesine, torbaları bana taşıtmasına içerledim biraz.

«Burada yine o numarayı mı yapacaksın; akortçu musun yani?»

«Piyanodan anladığımı ispat ettim galiba!» dedi kısaca. «Yani elimizden geliyor bu iş!»

«Ya evin hanımı bu işten az çok anlıyorsa? Senden sonra o da bir bakarsa?»

Falkenberg sesini çıkarmadı; düşünceye daldığını gördüm. Gitgide göğsü içeri çöktü; şimdi kamburu çıkmış yürüyordu.

«Bu galiba akıl kârı değil, al şu piponu!» dedi. «Gidelim de soralım, iyi kötü bir iş varsa daha ne!»

15

Ne tesadüf! Çiftliğe varır varmaz bir işe yaradık. Yeni bir bayrak direği dikeceklermiş, adam yetişmiyor. El

attık, direği şipşak dikiverdik. Bütün pencerelerde kadın yüzleri gözüktü.

«Yüzbaşı Bey evdeler mi?»

«Hayır!»

«Hanımı?»

Bayan Falkenberg evden dışarı çıktı. Sarışın ve uzun boylu, körpe bir tay gibi cana yakın bir kadın. Selâmımızı nazik, kibar karşıladı.

«Bize bir iş verebilir misiniz?»

«Bilmem ki! Hayır, sanmıyorum. Ne yazık, kocam burada yok.»

Bende, bizi geri çevirmekten sıkılıyor kanısı uyandı. Ona yük olmamak için kasketime el attım. Kılığının düzgünlüğü, yanında bir de yük taşıyanı oluşu yüzünden Falkenberg'e hayret etmiş olmalı ki, merakla ona baktı, sordu:

«Nasıl bir iş arıyorsunuz?»

«Dışarı işi olsun da ne olursa olsun!» diye cevap verdi Falkenberg. «Çit diker, hendek kuyu açarız; duvar çekmek de gelir elimizden.»

Bayrak direği yanında duran adamlardan biri: «Şu sıra böyle işlerin vakti geçti artık!» dedi.

«Evet, öyle!» diye onayladı Bayan Falkenberg. «Bilmem ki... Şimdi yemek zamanı; içeri girip biraz bir şey yemez misiniz? Soframızda ne varsa.»

«Allah razı olsun!» dedi Falkenberg.

Verdiği cevaba içerledim, cahilin biriydi, bizi küçük düşürmüştü. Karışmak zorunda kaldım. Nazik, kibar: «Mille grâces, Mademe, vous êtes trop aimable!» dedim, kasketimi çıkardım.

Bayan geri döndü, bir an baktı bana; şaşırmış, bir tuhaf baktı.

Bizi mutfağa götürdüler, önümüze nefis bir yemek çıkardılar. Bayan bıraktı gitti bizi. Karnımızı doyurmuş, gitmek üzereydik ki, tekrar geldi. Falkenberg şimdi yine canlanmıştı; bayanın kibarlığından faydalanmayı düşünüyordu, piyanosunu akort için müsaade istedi.

Hayretle gözlerini açtı bayan: «Bu işi de yapabilir misiniz?» diye sordu.

«Evet, yaparım. Komşu çiftliklerde de akort ettim.»

«Fakat benimki kuyruklu piyano. Korkarım...»

«Bayan hiç merak etmesinler!»

«Yanınızda acaba...?»

«Bonservis mi? Bonservisim yok, hiç bir zaman da istemedim. Yanımda durup dinleyebilirsiniz!»

«Peki, buyurun o halde!»

Bayan önden yürüdü, Falkenberg peşinden. Onlar içeri geçince ben de duvarlarda asılı bir sürü resmi seyre koyuldum.

Mutfakta hizmetçi kızlar nazlı edalı gidip geliyor, ben yabancıyı gözden geçiriyorlardı. Kızlardan biri güzeldi çok. Oturuyor, bu sabah traş olduğuma seviniyordum.

On dakika geçti, Falkenberg akorda başlamıştı, bayan tekrar mutfağa geldi:

«Demek Fransızca konuşuyorsunuz!» dedi. «Anlaşılan benden fazla biliyorsunuz!»

Hamdolsun bu kadarla kaldık. Yoksa benim Fransızcam «Omelette, Pardon. Cherchez la femme, L'etat c'est moi» sözlerinden daha öteye geçmiyordu.

«Arkadaşınız bana bonservislerini gösterdi» dedi Bayan Falkenberg. «Becerikli kimselere benziyorsunuz. Nerdeyse kocama telgraf çekip, size iş var mı yok mu sormak istiyorum.»

Teşekkür edeyim dedim, fakat konuşamıyordum, yutkunmaya başladım.

Nevrasteni.

Daha sonra çiftlikte gezindim, tarlalarda dolaştım. Her şey bakım görmüş, hasat kaldırılmış, birçok yerlerde kar yağana kadar dışarda bırakılan tahta çatkılar bile, üzelerindeki patates yapraklarıyla birlikte, içeri alınmıştı. Bize yapacak iş kalmamıştı. Besbelli zengin insanlardı bunlar.

Akşam oluyor, Falkenberg hâlâ piyanonun akorduyla uğraşıyordu. Yedek azığımızdan biraz bir şey alıp, akşam yemeğine çağrılmamak için, çiftlikten uzaklaştım. Gökte ay ve yıldızlar parlıyordu; ama ben el yordamıyla ormana dalarak, en sık yerine kadar gidip orada karanlıkta oturmaktan hoşlandım. En sıcak yer orasıydı üstelik. Toprak, hava öyle sessizdi ki! Artık havalar serin-

lemiş, toprağa kırağı düşmüştü. Otların arasından yer yer çıtırtılar işitiliyor, ufak bir fare cik cik ediyor, bir kuzgun ağaç doruklarından süzülüp geçiyordu... Sonra her şey sustu. Sen hiç hayatında böyle sarı saç gördün mü? Hayır! Güzeldi tepeden tırnağa; ağzı harikulâdeydi ve saçlarında parıltılar menevişleniyordu. Ah, insan yol torbasından bir altın taç çıkarıp ona hediye edebilse! Gül kurusu renginde bir midye kabuğu bulup bundan bir tırnak yapacağım; sonra bu pipoyu kocasına versin diye sunacağım ona; yapacağım bu işi...

Falkenberg dışarda, çiftlikte bana raslıyor, hemen fısıldıyor:

«Kocasından cevap geldi, ormanda odun kesebileceğiz. Alışkın mısın?»

«Evet.»

«Öyleyse mutfağa git; bayan seni soruyor.»

İçeri girdim. Bayan Falkenberg: «Nerdeydiniz?» dedi. «Buyurun yemeğe! Yediniz mi? Nerde?»

«Yedek yiyeceğimiz var yanımızda.»

«Olmadı bu! Çay da mı içmezsiniz? Sahi mi? Kocamdan cevap aldım. Ağaç kesebilir misiniz? Güzel! İşte, bakın: İki oduncu lâzım. Petter göstersin..» Allahım... yanı başımda duruyor, bana telgrafı gösteriyordu. Soluğu bir genç kız soluğu gibiydi, ne güzel kokuyordu.

16

Ormanda, hizmetkârlardan biri, Petter biez yol gösterdi. İkimiz yalnız kalıp da konuşmaya başlayınca, Falkenberg bayanın bize iş bulmuş olmasından dolayı hiç de minnettar görünmedi. «Ne var bunda teşekkür edecek!» dedi. «Anlaşılan, çalışacak adam az buralarda.» Meğer Falkenberg öyle usta oduncu da değilmiş. Başka yerlerden tecrübem vardı benim; ister istemez kumandayı ele aldım. Falkenberg dünden razıydı buna. Ben şimdi bir âlet icat etmek istiyordum, şimdi ona çalışmaya başladım.

Ağaç keserlerken işçiler yere uzanır, bıçkıyı eğri çekerler. Günlük randımanın azlığına, toprakta kalan ağaç

diplerinin hep çirkin görünüşlü şeyler olmasına sebep budur. Ağaç gövdesine sıkıca tutturulacak, koni biçiminde bir âletle bıçkı, yine eskisi gibi ileri geri çekilecek, ama bıçkı yüzü ağacı yatay ve düz kesecekti. Böyle bir âleti meydana getirecek parçaların şekillerini çizmeye başladım. Beni en çok, bıçkı yüzüne gerekli hafif basınç düşündürüyordu. Bunu ya saat gibi kurulabilir bir yayla, yahut bir ağırlık kullanarak sağlayabilirdim. Ağırlıktan faydalanmak daha kolay olur, ama o zaman da basınç hep aynı kalırdı. Bıçkı ağaç gövdesine girdikçe hareketi ağırlaşacak, basınç ihtiyacı da o ölçüde azalacaktı. Beri yanda çelik bir yay, kesilme ilerledikçe daha çok gevşeyebilir, böylece istenilen kuvvette baskı sağlanabilirdi. Yayı yapmaya karar verdim. «Ha gayret!» diye düşünüyordum. «Sen bu cihazı meydana getireceksin. Hayatının en büyük başarısı olacak bu!»

Günler bir örnek geçiyordu; dokuz pus kalındığında ağaçları deviriyor, dallarını kesip kabuklarını soyuyorduk. Bize iyi ve bol yiyecek veriyorlardı; ormana soğuk şeyler ve kahve götürüyor, akşamları çiftliğe dönünce sıcak yemek yiyorduk. Sonra hizmetkârlardan daha iyi görünmek için yıkanıp süsleniyor, mutfakta oturuyorduk; büyük bir lamba yanıyordu ve üç hizmetçi kız vardı mutfakta.

Falkenberg, Emma'nın gözdesi olmuştu.

Ara sıra kulağımıza güzel piyano sesleri gelir, bazan da bayan o genç kız hali, o insanı mutlu kılan cana yakınlığıyla mutfağa girerdi. «Orman nasıldı bugün?» derdi. «Ayı gördünüz mü hiç?» Bir akşam, piyanoyu çok iyi akort ettiği için Falkenberg'e teşekkür etti. Yok canım, sahi mi? Falkenberg'in pörsümüş yüzü, sevinçten güzelleşiverdi. «Evet, şimdi biraz düzeldi sanırım» diye alçak gönüllü bir cevap vermesi üzerine iftihar ettim onunla.

Ya bu işi yapa yapa ustalaşmıştı Falkenberg, ya da bayan piyanosunu büsbütün bozmadığı için minnettardı ona.

Falkenberg akşamları benim yabanlıklarımı giyiyordu. Bunun için şimdi artık ondan alıp da bu elbiseyi kendi sırtıma geçirmem doğru olmazdı; arkadaşımdan ödünç alıp giyiyorum sanacaklardı.

«Emma'yı bana bırak, elbisem senin olsun!» diye ta-

kıldım Falkenberg'e.

«Kabul, al Emma'yı!» cevabını verdi.

Anladım ki, kıza eskisi kadar bağlı değil. Haha, Falkenberg de şimdi benim gibi âşık olmuştu. Birer koca bebektik, ilâhi!

Ormanda soruyordu Falkenberg: «Bu akşam da yanımıza gelir mi dersin?» Ve ben cevap veriyordum:

«Yüzbaşının bunca zamandır evden uzak oluşuna ben memnunum doğrusu!»

«Evet!» diyordu Falkenberg. «Karısına karşı fena davranmasın, vallâ bozuşuruz yüzbaşıyla!»

Derken bir akşam Falkenberg bir halk türküsü söylüyordu ve ben onunla iftihar etmekteydim hâlâ, bayan çıkageldi yanımıza; Falkenberg'e türküyü tekrarlattı, sonra bir ikincisini söyletti. Falkenberg'in güzel sesi, mutfağı doldurmuştu; şaşırdı: «Hayret doğrusu!» dedi bayan, «Hiç böyle ses duymamıştım, ne güzel!»

O anda kıskançlık başladı bende.

«Hiç ders aldınız mı?» diye sordu bayan. «Nota bilir misiniz?»

«Evet.» cevabını verdi Falkenberg. «Bir müzik derneğine kayıtlıydım.»

Bu soruya karşı: «Hayır, maalesef hiç ders almadım!» demeliydi, diye düşündüm.

«Bir toplulukta şarkı söylediniz mi hiç? Bir dinleyen oldu mu sizi?»

«Evet, arasıra danslı toplantılarda söyledim, sonra bir düğünde söylemiştim.»

«Fakat bu işten anlayan biri dinlemedi mi hiç?»

«Hayır, hatırlamıyorum. Aa, durun, dinlediler galiba!»

«Ne olur, bir tane daha söyleyin!»

Ve söyledi Falkenberg.

İş ilerleyecek, bir akşam salona çağrılacak, o söylerken bayan da piyano çalacak! diye düşündüm. «Affedersiniz, yüzbaşı beyin gelmesi gecikecek mi?» dedim.

«Yoo!» diye cevap verdi bayan. «Neye sordunuz?»

«İş için!»

«Ağaçların hepsini kestiniz mi?»

«Hayır, daha bitmedi, şey... hayır, fakat!»

«O halde?» dedi Bayan Falkenberg, aklı bir şeye takılmış olacak ki ekledi: «Bilmiyorum.. Eğer para içinse...»

Hemen cevap verdim: «Evet, çok teşekkür ederim.»

Falkenberg hiç sesini çıkarmadı.

«Şimdiye kadar neden söylemediniz, buyurun!» dedi bayan ve verdi istediğim parayı. «Ya siz?»

«Kalsın, var benim param, çok teşekkür ederim.» dedi Falkenberg.

Hay Allah! İşte yine rezil etmiştim kendimi! Falkenberg yüzsüzünün parası varmış, avans ihtiyacı yokmuş, ne güzel! Dur sen, hemen bu gece elbiseyi çekip alacağım sırtından, çırılçıplak bırakacağım onu! Dur sen!

Ama tabiî, böyle bir şey olmadı.

17

Ve günler geçiyordu.

«Bu akşam yanımıza gelirse ona Gelincik türküsünü söyliyeceğim.» dedi Falkenberg ormanda. «Bugüne kadar nasıl da unutmuşum.»

«Emma'yı da unutmuş olmıyasın?» diye sordum.

«Emma'yı mı? Şunu bil ki, hep eskisi gibisin sen!»

«Sahi mi?»

«Evet, kafan değişmiyor. Sen bayanın gözü önünde her an Emma'yı tavlayabilirsin, ama ben bu işi yapamam.»

İçerledim: «Yalan söylüyorsun!» dedim. «Burada, bu çiftlikte kaldığım sürece sen beni karı kız dalgalarına kapılmış göremeyeceksin!»

«Yok, ben de artık geceleri hiç bir kızın semtine uğramıyacağım. Bayan bu akşam yanımıza gelir mi dersin? Gelincik türküsü bugün geldi aklıma. Dinle, bak!»

Türküyü söyledi Falkenberg.

«Bu türküler iyi bir koz senin için!» dedim. «Ama ne sen, ne ben tavlayamayız bayanı.»

«Tavlamak mı? Ne münasebet!»

«Genç olsaydım, zengin ve yakışıklı olsaydım, ben onu elde ederdim.»

«O zaman başka. Öyle olunca ben de elde ederdim.

Ama o zaman da yine yüzbaşı var hesapta.»

«Doğru, sen de varsın hesapta. Ben de varım. Bayan var, herkes var. Ne yüzsüz insanlarız; susalım bari!» dedim. Bu saçma konuşmalar yüzünden kendime içerliyordum. İki odun kesici, uluorta onu bunu çekiştiriyordu; olacak şey miydi!

O da, ben de sararıp soluyor, zayıflıyorduk. Falkenberg'in solgun yüzü kırış kırış olmuştu; o da, ben de yemekten, içmekten kesilmiştik. Halimizi o benden, ben ondan gizleyeceğiz diye, ben ıslıkla şen şakrak havalar çalarken, Falkenberg sofraya her oturduğunda çok yediğinden, hamlaşıp tembelleştiğinden yakınıyordu.

Azığımızın pek çoğunu olduğu gibi eve alıp geldiğimizi gördükçe: «Hemen hiç bir şey yemiyorsunuz» diyordu bayan. Ne biçim oduncusunuz siz?»

«Falkenberg çok az yiyor!» diyordum.

«Ben mi, yoksa kendisi mi?» diye cevap veriyordu Falkenberg. «Yemeklere el sürmez oldu artık.»

Bayan bizden küçük bir yardım, bir şey isteyecek olsa ikimiz birden koşuyorduk istediğini yapmaya; şimdi mutfağa su taşıyor, odun sandığını dolduruyor, bu işleri kendiliğimizden yapıyorduk. Ama bir seferinde Falkenberg atlattı beni: Halı dövmek için fındık sopaları kesti ormanda, eve getirdi, oysa bayan bu çubukların kesilmesini, başkasından değil, yalnız benden rica etmişti.

Ve Falkenberg her akşam türkü söylüyordu.

Bir plân kurdum, bayanı kıskandırayım dedim. Ah, azizim, delirdin mi sen, aptal mısın yoksa? Bayan bu senin yapacağın işe başını çevirip bakmaz bile!

Yine de bayanı kıskandırmak istedim.

Bu denemede üç kızdan yalnız Emma işime yarardı; netekim ben de ona kur yapmaya başladım.

«Emma, birisi var, yanıp tutuşuyor senin için!»

«Sen nerden biliyorsun?»

«Yıldızlardan.»

«Şu dünyadan biri olsaydı daha iyiydi bence.»

«Öyle birini de biliyorum. Kendisi söyledi.»

İşin içine karıştırılmaktan korktu: «Kendinden bahsediyor.» dedi Falkenberg.

«Evet, kendimden bahsediyorum. Paratum cor meum.»

Fakat Emma soğuk davranıyordu; konuşmadan yana daha becerikli olduğum halde, benimle vakit geçirmeye kulak asmadı. Nasıl? Emma da mı boş veriyordu bana? Birden bir gurur sardı beni, konuşmaz oldum, alıp başımı gittim, makinemin plânlarını çizip küçük modeller hazırladım. Falkenberg'in türkü söyleyip bayanın da onu dinlediği akşamlar, hizmetkârların odasına, uşakların yanına kaçıyor, orada oyalanıyordum. Daha şerefliydi bu. Yalnız bir sakıncası vardı: Petter yatalak olmuştu, balta çekiç gürültüsüne tahammül edemiyordu; çekiçlik bir işim oldukça gidip sundurmada çalışmak zorundaydım bu yüzden.

Bazan, artık mutfakta bulunmayışıma bayan belki de hayıflanır diye düşünüyordum; bana öyle geliyordu. Bir akşam oturmuş yemek yiyorduk. «Hizmetkârlardan duydum, bir âlet yapıyormuşsunuz, öyle mi?» dedi bayan bana.

«Yeni bir bıçkı.» dedi Falkenberg. «Fakat çok ağır bir şey olacak.»

Ben hiç cevap vermedim, kurnazdım, ıstırap çekmeyi tercih ediyordum. Bütün mucitlerin nasibi, takdir edilmemek değil miydi? Durun hele, daha vaktim gelmedi. Zaman zaman, iyi bir aileden olduğumu, ama aşk yüzünden yolumu şaşırdığımı, şimdi teselliyi şişelerde aradığımı kızlara söylemenek için kendimi zor tutuyordum. Ah ne çare, düşmez kalkmaz bir Allah... Ne olurdu, bir gün bayanın kulağına gitseydi bu!

«Galiba ben de artık akşamları daha sık hizmetkârların odasında olacağım!» dedi Falkenberg.

Durup dururken neden bizim yanımıza gelmek istediğini çok iyi anladım: Eskiden ikide bir türkü söylemesini isterlerdi, şimdi artık istemiyorlardı.

18

Yüzbaşı evine dönmüştü.

Bir gün uzun boylu, top sakallı bir adam, ormana ya-

nımıza geldi. «Ben yüzbaşı Falkenberg'im!» dedi. «Nasılsınız, iyisiniz ya?»

Saygıyla selâmladık, cevap verdik: «Teşekkür ederiz, iyiyiz!»

Bir süre, kestiğimiz odunlardan, geri kalan işlerimizden bahsettik; ağaç diplerini kısa, düzgün bıraktığımız için, yüzbaşı beğendi bizi. Sonra günlük çalışmamızı hesapladı; normal bir iş! dedi.

«Pazarları da saydınız.» diye söze karıştım.

«Haklısınız!» dedi yüzbaşı. «O zaman normalin üstünde. Kırılıp bozulan bir şey yok ya? Sağlam mı bıçkı?»

«Sağlam.»

«Yaralanan falan?»

«Yok.»

Sustuk.

«Aslında yemeniz içmeniz bana ait olmalıydı.» dedi yüzbaşı; «Ama madem böyle olsun istediniz, hesap görürken ödeşiriz.»

«Siz nasıl uygun görürseniz!»

«Evet, kabul!» dedi Falkenberg de.

Yüzbaşı ormanı şöyle bir dolaştı, geldi: «Bundan daha iyi hava can sağlığı!» dedi, «Kürenecek kar bile yok.»

«Evet, kar yok. Fakat biraz daha soğuk olsaydı daha iyiydi.»

«Niçin? Hava çok mu sıcak sizce?»

«Ha, evet, o da var. Fakat hani donmuş odun daha güzel kesilir de.»

«Bu işi eskiden beri mi yaparsınız?»

«Evet.»

«Şarkı söyleyen siz misiniz?»

«Hayır, maalesef. Arkadaş söyler.»

«Ha ha, demek sizsiniz! Biz adaşmışız, öyle mi?»

Biraz çekinerek cevap verdi Falkenberg:

«Evet, aşağı yukarı. Adım Lars Falkenberg'dir, bonservisimde görmüşsünüzdür!»

«Nerelisiniz?»

«Drontheim köylerinden.»

Yüzbaşı eve gitti. Nazik, kısa ve kesindi davranışları; gülümsemiyor, şakalaşmıyordu. İyi, fakat biraz sıra-

dan bir yüzü vardı.

O gün sonra Falkenberg, yalnız hizmetkârlar odasında veya evin dışında türkü söylemeye başladı. Yüzbaşı geleli mutfakta hiç şarkı söylenmez olmuştu. Falkenberg kahırlanıyor, kötümser laflar ediyordu. «Dinine yandığımın dünyası! Şu hayat ne pis şey! Hani yok mu insanın kendini asacağı geliyor!» Fakat üzüntüsü çok sürmedi. Bir pazar günü kalktı, iki çiftlikte piyano akort etmişti ya, ikisine de gitti ve birer bonservis istedi. Dönüp gelince aldığı kâğıtları bana gösterdi: «Darda kalınca bunlar işe yarar; vartayı atlatırız!» dedi.

«Demek artık vazgeçtin; kendini asmayacaksın?»

«Bu iş benden çok sana düşer!» diye karşılık verdi Falkenberg.

Fakat ben eskisi kadar neşesiz değildim. Yüzbaşı âletim üzerine bir şeyler duyunca derhal daha fazla bilgi edinmek istedi. Yaptığım plânlara bakar bakmaz henüz eksik olduklarını gördü; çünkü ufak ufak kâğıtlara çizmiş, hattâ bir pergel bile bulup kullanamamıştım. Yüzbaşı bana büyük bir pergel takımı ödünç verdi, bazı makine hesapları öğretti. Bıçkımın kullanışlı olmamasından yüzbaşı da korkuyordu. «Fakat devam edin hele!» dedi. «Şimdi bütün plânlarınızı belli bir ölçüye göre çizin; bakalım ne olacak?»

Ama ben, oldukça iyi yapılmış bir model, âletin bütünü hakkında daha mükemmel bir fikir verebilir, diye düşündüm; plân çizme işini bitirince tahtadan bir model yapmaya başladım. Torna tezgâhım olmadığı için, iki silindirle bir sürü tekerleği, vidaları, elimle yontmam gerekti. Bu işe kendimi öylesine vermiştim ki, pazar günü öğle çanlarının çaldığını duymadım. Yüzbaşı: «Öğlen oldu!» diye seslendi. Neyle uğraştığımı görünce hemen yarın demirciye gidip bana gerekli şeyleri tornalatacağını söyledi. «Siz ölçüyü verin, yeter!» dedi. «Başka âletler de lâzım mı ayrıca? Güzel! Bir ince testere, birkaç burgu, vida, bir zımba; başka?»

Hepsini not etti; eşi bulunmaz bir patrondu bu yüzbaşı!

Akşamleyin karnımı doyurmuş, hizmetkârlar odasına

gidiyordum, bayan seslendi bana. İlerde, avlunun kenarında, evin duvarından düşen gölgede duruyordu; sonra bütün bütün ortaya çıktı.

«Kocam dikkat etmiş..» dedi. «Şey, hani... elbiseniz çok ince de.. bilmem ki nasıl olur.. şunu alsanız!»

Kolumun üzerine bir kat yeni elbise koydu.

Teşekkür ettim, bir şeyler mırıldandım, bir şeyler kekeledim: «Yakında kendim alacaktım, acclesi ne, hem ihtiyacım da yok..»

«Evet, biliyorum, kendiniz de alabilirsiniz, fakat arkadaşız güzel güzel giyinirken sizin böyle.. Hadi, hadi, alın şunu!»

Dostluğunda fazla açıldığı anda yakalanmaktan korkan bir genç kız gibi, hemen yine içeri kaçtı. Teşekkürümü arkasından seslenmek zorunda kaldım.

Ertesi akşam yüzbaşı, silindir ve tekerleklerimle dönüp gelince, elbise için ona teşekkür fırsatını kaçırmadım.

«Ha, evet!» diye cevap verdi yüzbaşı. «Karım demişti ki... Neyse, elbise uydu mu bari?»

«Evet, çok iyi geldi.»

«Güzel! Evet, karım demişti ki... Her neyse, işte tekerlekler, işte avadanlıklar! İyi geceler!»

Besbelli ikisi de başkalarına iyilik etmek için çırpınıyor, ettikten sonra da her biri, bu iyiliği ötekinden gelmiş gösteriyordu. Âşıkların şu dünyada hayal ettikleri evlilik de buydu her halde...

19

Ormanda yapraklar döküldü, kuş cıvıltıları kesildi; yalnız sabahın beşine doğru kuzgunlar çığrışıyor, sonra tarlaların üzerine dağılıyorlar. Falkenberg'le ben, ormana giderken bu kuşlara raslıyoruz. Henüz dünyadan korkmayı öğrenmemiş yavrular, yol üstünde ayaklarımızın dibinde sekip sıçrıyorlar.

Sonra ormanların serçesi ispinozla karşılaşıyoruz. Ormanda yaptığı ufak bir gezintiden, insanların yanına dönmektedir. İnsanları her cepheden tanıyabilmek için

ispinoz, onların arasında yaşamaktan hoşlanır. Ah bu minik, garip ispinoz! Aslında göçmen bir kuştur; ama anası babası, kuzeyde de pekâlâ kışlanabileceğini ona öğretmişlerdir; o da şimdi yavrularına yalnız kuzeyde kışlanabileceğini öğretmek istiyor. Fakat ne de olsa damarlarında hâlâ göçmen kanı var, o hep göçebe kalacaktır. Günün birinde çoluğunu çocuğunu toplayıp peşine takacak; birçok köylerden, çiftliklerden geçerek, merak ettiği bambaşka insanların arasına gidecektir. O vakit akçakavak koruluğunda tek ispinoz kalmaz artık. Yeni bir uçan canlılar topluluğunun akçakavak koruluğunda yerleşmesi belki bir haftaya bakar... Allahım, düşünüyorum da ispinozlara ne çok bakmış, bakıp bakıp sevinmişimdir!

Günlerden bir gün: «Yine keyfim yerine geldi!» dedi Falkenberg. Kışın odundan, piyano akordundan kazanacağı paranın yüz kronunu bir yana ayıracak, Emma ile barışacakmış. Ben de yüksek tabakadan kadınlara iç geçirmekten vaz geçip kendim gibilerine dönmeliymişim.

Haklıydı.

Cumartesi akşamı köy bakkalına gitmek üzere, işi her zamankinden biraz erken paydos ettik. Gömlek, tütün ve şarap alacaktık.

Dükkânda gözlerim, midye kabuklarıyla süslü ufak bir dikiş kutusuna ilişti; eskiden denizciler bu kutuları, yurtlarına dönerlerken Amsterdam'da satın alıp sevgililerine getirirlerdi; şimdi Almanlar binlercesini yapıyorlar.. Üzerindeki midye kabuklarından biriyle pipoma bir tırnak yapmak üzere, kutuyu satın aldım. «Ne yapacaksın bunu?» diye sordu Falkenberg. «Emma'ya mı vereceksin?» Kıskançlık damarları kabarmıştı, benden aşağı kalmamak için o da Emma'ya bir ipek mendil aldı.

Dönüşte yolda şarabın bir kısmını içtik, çene çalmaya başladık; Falkenberg'in kıskançlığı geçmişti. Bana gerekli midye kabuğunu seçip kopardım, kutuyu Falkenberg'e verdim. Barıştık yine.

Gitgide ortalık kararadı, ayışığı yoktu. Birden tepede bir evden bir armonika sesi işittik; baktık, dans ediyorlar. Bir deniz feneri gibi, yanıp sönüyordu ışık. «Gel, oraya gidelim!» dedi Falkenberg.

Keyfimiz yerindeydi.

Tepeye çıkmış, eve yaklaşmıştık ki, kız erkek birkaç gençle karşılaştık; meydanda toplanmış, serinliyorlar, Emma da aralarında.

Falkenberg: «Bak hele, Emma da buradaymış!» dedi tatlı bir sesle; Emma'nın buraya, kendisini almadan gelmiş olmasına kızmamıştı. «Emma, yaklaş hele, bak, sana ne getirdim!»

Birkaç söz söylemekle iş bitecek sanmıştı, fakat Emma ona yüz çevirip içeri gitti. Falkenberg, kızı takibetmeye kalkınca yolunu kestiler, burada senin işin yok! demeye getirdiler.

«Emma burada ya canım! Söyleyin de dışarı çıksın!»

«Çıkmaz Emma, kunduracı Markus'la geldi.»

Apışıp kaldı Falkenberg. Uzun zamandan beri Emma'ya soğuk davranmış, kız da bırakmıştı onu. Şaşkınlığından hâlâ sıyrılamadığı için, kızlardan birkaçı Falkenberg'le alaya başladılar: «Vah zavallı! Ekmeğini tavuklara mı kaptırdın?»

Hepimizin önünde şişeyi ağzına dayadı, içti Falkenberg, sonra dudaklarını silip şişeyi yanındaki delikanlıya uzattı. O vakit bize karşı davranışları değişti birdenbire. Kibar kişilerdik, yanımızda şişelerimiz vardı ve şişeyi elden ele dolaştırıyorduk; yabancıydık üstelik, meclise az çok bir değişiklik getirmiştik. Falkenberg, hep Lukas diye adlandırdığı kunduracı Markus üzerine eğlenceli şeyler anlattı.

İçerde dans devam ediyordu, fakat kızların hiç biri kalkıp içeri gitmedi. «Bahse girerim ki,» dedi Falkenberg yüksekten atarak. «Emma da yanımıza gelmeye can atıyor. Şişeden içince Helene, Rönnaug ve Sara, âdettir ya, elimi sıktılar; ama ötekiler pek de kibarlaşmışlar; sadece teşekkür etmekle kaldılar..»

Falkenberg'in payına Helene düştü; kızın beline sarıldı Falkenberg: «Bu gece sendeyim!» dedi. Kalkıp yanımızdan uzaklaşırlarken, nereye gidiyorsunuz diyen bile olmadı; her birimiz birer kız aldık, ayrı ayrı yollardan ormana daldık. Ben Sara'yı almıştım.

Dönüp geldiğimizde hâlâ oradaydı Rönnaug: serinli-

yordu. Bu kız, böyle hep burada durdu, öyle mi? Elinden tuttum, biraz bir şeyler söyledim; fakat her dediğime gülümsüyor, cevap vermiyordu. Ayrılmış, orman yoluna yönelmiştik ki, Sara'nın karanlığa doğru seslendiğini işittik: «Rönnaug, hadi eve gidelim!» Fakat cevap vermedi Rönnaug; öyle az konuşuyordu ki! Uzun boyluydu, sessiz sâkin ve sütbeyaz tenli.

20

İlk kar yağdı, erimesine hemen eridi ya, kış öyle pek uzakta olmasa gerek. Yüzbaşının emrinde ormandaki işimiz bitmek üzere; şöyle böyle ancak iki haftalık iş kaldı, olsa olsa biraz daha fazla. Peki, sonra ne yapacağız? Dağda demiryolu inşaatında iş bulunur, belki çiftliklerden birinde odun kesme işi de çıkar bize. Falkenberg'in niyeti, demirolunda çalışmak.

Şu benim makine de şu kısa zamanda bir türlü tamamlanamadı! İkimizin de işimiz başımızdan aşkın. Makineden başka, pipomun tırnağını da bitirmem gerek; akşam saatleri bana amma da kısa gelmeye başladı! Falkenberg de Emma meselesini bir yoluna koymak istiyordu. Kız, bir kunduracı Markus'tur tutturmuştu. Evet, ama Falkenberg de keyifli bir zamanında, ipek mendili, midye kabuğu kakmalı kutuyu Helene'ye hediye edivermişti.

Sıkıntılıydı Falkenberg: «Ne yana baksan tatsızlık, akılsızlık, aksilik!» diyordu.

«Bunu sen mi söylüyorsun?»

«Evet, bilmiyorsan öğren işte! Emma'yı benimle birlikte demiryoluna gelmesi için kandıramadım gitti!»

«Kunduracı Markus bırakmıyor her halde.»

Falkenberg kötü kötü sustu. «Artık şarkı da söyleyemez oldum.» dedi bir süre sonra.

Söz döndü dolaştı, yüzbaşıyla karısına geldi. Falkenberg'in sezişleri fena: Falkenberg, ikisi arasında bir geçimsizlik olduğu kanaatinde.

Ne çenesi düşük herif!

«Affedersin ama, senin bu işlerden hiç de anladığın yok!» dedim.

Ateşlendi: «Öyle mi dersin?» diye cevap verdi, daha da ateşleniyordu:

«Birbirlerine karşı çok iyi, kibar davrandıklarını mı gördün sen yoksa? Biri ötekine tek söz söylemez, hiç duymadım ben!»

Ne sersem herif, ne çenesi düşük herif!

«Bugün bıçkıyı nasıl tutuyorsun, anlamıyorum.» diye kusur buldum. «Hele gel! Ne biçim kesiyorsun ağacı?»

«Ben mi? Beraber kesmiyor muyuz?»

«Peki peki, demek odun iyi donmamış. Baltayla keselim bari.»

Uzun zaman, o ayrı ben ayrı, ikimiz de öfkeli, kısa kısa, çabuk çabuk, balta salladık ağaçlara. Birbirleriyle konuşmuyorlarmış! Nasıl da uyduruyordu! Fakat, Allahım, haklıydı Falkenberg! İyi koku alıyor, insanlardan anlıyordu.

«Ne olursa olsun bize birbirlerini çekiştirmiyorlar.» diye söze başladım yeniden.

Baltasını kaldırdı, indirdi Falkenberg sadece. Bense bu mesele üzerinde bir hayli düşündüm.

«Yok, haklısın galiba, âşıkların hayal ettikleri şey, evlilik olmasa gerek. Şu da var ki...»

Bu sözler Falkenberg'e göre değildi, tek kelimesini anlamadı.

Öğlen paydosunda yine bu bahsi açtım:

«Hani kocası karısına kaba davranırsa hır çıkar, demiştin!»

«Evet, dedim.»

«Ama hır çıkmadı!»

İçerledi: «Adam kaba davranıyor dedim mi ben sana?» diye sordu Falkenberg. «Fakat bıkmışlar birbirlerinden; orası muhakkak! Biri odaya girince öteki, odadan çıkıyor. Kocası mutfakta bir şeyden bahsedecek olsa, karısının gözleri sönüveriyor; canı sıkılıyor, dinlemiyor kocasını.»

Daha bir süre ağaç gövdelerine salladık baltayı; ikimiz de başka başka âlemlere dalmıştık.

«Ona bir sopa çekmem lâzım ya, neyse!» dedi Falkenberg.

«Kime?»

«Lukas'a...»

Pipomu yapıp bitirdim. Emma'ya verip yüzbaşıya gönderdim. Tırnak çok tabiî olmuştu; elime geçen âletler sayesinde tırnağı parmağın içine gömmüş, görünmeyecek şekilde iki ufak bakır çiviyle de mıhlamıştım. Memnundum yaptığım işten.

Akşam yemeğindeydik, yüzbaşı, elinde pipo, mutfağa çıkageldi, bana teşekkür etti. Bir yandan da Falkenberg'in zekâsını takdir ettim: Yüzbaşı içeri girince karısı mutfaktan çıkıp gitmişti.

Pipodan ötürü beni övdü yüzbaşı, tırnağı nasıl çivilediğimi sordu: «Sanatkârsın, ustasın!» dedi bana. Mutfaktakiler durmuş, dinliyorlardı: Yüzbaşının, benim usta bir adam olduğumu söylemesi az şey değildi her halde. Şimdi, Emma'yı o anda elde edebilirdim, diye düşünüyorum.

Korkudan ürpermenin ne olduğunu o gece öğrendim. Bir kadın cesedi içeri girdi, yanıma geldi, sol elini uzatıp gösterdi: Baş parmağının tırnağı yoktu. Başımı sallayıp: «Hayır!» dedim. «Bir kere bir tırnak bulmuş, ama yine atmıştım, onun yerine bir midye kabuğu aldım.» Ceset olduğu yerde kaldı yine de; yatakta korkudan buz kesmiştim. «Ne yapayım, oldu bir kere..» diye kekeliyordum. «Allah aşkına, bırak beni..» diyor, dualar mırıldanıyordum. Üzerime doğru yürüdü ceset; sağıma soluma yumruklar savurmaya başladım, bir çığlık kopardım, aynı anda Falkenberg'i duvara itmişim hızla.

«Ne var?» diye bağırdı Falkenberg. «Ne oluyor Allah aşkına?»

Kan ter içinde uyandım, gözlerimi açtım; ve gözlerim açık, yataktan doğru, odanın karanlığında cesedin yavaş yavaş kayıp gittiğini gördüm.

«Ceset!» dedim içimi çekerek. «Ölü, tırnağını istiyor.»

Yatağında doğruldu Falkenberg, o da benim gibi uyanıktı tamamen.

«Gördüm!» dedi.

«Sen de gördün ha? Ya parmağı? Uff!»

«Dünyayı bağışlasan senin yerinde olmak istemem.»

«Bırak da ben duvar tarafında yatayım!» diye yalvardım.

«Ya ben?»

«Senin için tehlike yok; ön tarafta yatabilirsin!»

«Ölü önce beni götürsün diye mi? Hayır, ben yokum bu işte.»

Tekrar yattı Falkenberg, ve battaniyeyi üzerine çekti.

Gidip Petter'in yanında mı yatsam, diye düşündüm bir an; artık iyileşmeye başlamıştı, hastalığı bana geçecek değildi ya! Fakat merdivenlerden aşağı inmeyi gözüm almadı.

Berbat bir gece geçirdim.

Ertesi sabah tırnağı araya araya yongalar, talaş tozları arasında buldum; orman yolunda toprağa gömdüm.

«Tırnağı, nerden aldınsa oraya bırakman gerekmez mi?» dedi Falkenberg.

«Çok uzak orası; az yol değil ki!»

«Öyle yapmadın diye suçlu çıkmasan bari! Ölü belki burada değil de, orada istiyor bu tırnağı?...»

Fakat bütün korkum geçmiş, gün ışığı beni küstahlaştırmıştı: Falkenberg'in bâtıl inancına güldüm: «İlim, senin bu görüşünü çoktan boşladı!» dedim.

21

Bir akşam çiftliğe yabancılar geldi; Petter hâlâ düzelemediği, öteki uşak da henüz pek genç olduğu için, atlara bakmak bana düştü. Arabadan bir hanım indi: «Evdeler mi?» diye sordu. Araba gürültüsü üzerine pencerelerde yüzler belirdi; odalarda, sofada lambalar yandı, bayan dışarı çıktı: «Sen misin, Elisabet? Çoktandır bekliyordum, hoş geldin!» dedi.

Rahip çiftliğinin Elisabet'iydi gelen.

Şaşırmıştı: «Bu, burada mı?» diye sordu.

«Kim?»

Elisabet'in sorduğu bendim; tanımıştı beni!...

Ertesi gün bu iki genç bayan yanımıza ormana geldiler. İlkin, yabancı atlar sırtında yaptığımız yolculuğun

dedikodusu rahip çiftliğinin kulağına gitmiştir her halde, diye korktum; ama bu konuda bir söz söylenmeyince ferahladım.

«Su tesisatı mükemmel!» dedi matmazel Elisabet.

İşte buna diyecek yoktu.

«Nasıl? Anlamadım!» dedi Bayan Falkenberg.

«Bize su tesisatı yaptı. Mutfağa, üst kata su geldi; musluğu açtın mı tamam. Sen de yaptırmalısın.»

«Ya? Acaba bizde de yapılabilir mi?»

Yapılabilir, diye cevap verdim.

«Peki, neye kocama teklif etmediniz?»

«Söylemiştim, sizinle konuşacaktı.»

Sıkıcı bir sessizlik oldu. Her şeyden önce bayanı ilgilendiren bu meseleyi kocası, karısına açmamıştı bile.

Bir şey söylemiş olmak için acele devam ettim:

«Fakat bu sene için vakit geçti, işin yarısında kış bastırır. İlkbaharda olur bakın!»

Bayan Falkenberg dalgınlığından sıyrıldı, toparlandı âdeta:

«Evet, hatırladım.» dedi. «Kocam bu işi bir gün benimle görüşmüştü. Ama bu sene için geç kalındı, demiştik... Ağaçları nasıl kesiyorlar, seyretmesi ne hoş, değil mi, Elisabet?»

Ağacı, devrilirken kollamak üzere bazan bir halat kullanıyorduk. Falkenberg halatı o sırada bir ağaca bağlamıştı; Falkenberg'in yüklenişi altında sallanıyordu ağaç.

«Neye böyle yapıyorsunuz?»

«Yanlış tarafa devrilmesin diye. Hem sonra...»

Tam anlatıyordum, bayan dinlemek istemedi. Falkenberg'e dönüp sorusunu tekrarladı: «Nereye düşerse düşsün, fark eder mi?» dedi.

Falkenberg cevap vermek zorunda kaldı bu soruya: «Olmaz, kollamak lâzım. Düştüğü yerde çok sayıda körpe fidan tahrip etmemeli.»

«Hiç dinledin mi?» dedi Bayan Falkenberg, arkadaşına. «Sesini duydun mu hiç? Şarkı söyleyen bu işte!»

Fazla konuşmuş olmama, bayanın arzusunu anlamayışıma içerledim. İhtarını anladığımı kendisine göstermek istedim. Zaten ben başkasına değil, matmazel Elisa-

bet'e tutkundum; Elisabet kaprisli değildi, öteki kadar güzeldi, hattâ çok daha güzeldi; ben Elisabet'in babasının yanına hizmetkâr olarak girecektim... O anda, bayan bana bir şey söyledikçe ilkin Falkenberg'e sonra bayana bakmayı, sanki bu iş bana düşmüyormuş da korkuyormuşum gibilerden, cevap vermekte tereddüt etmeyi prensip edindim kendime. Benim bu halim onu az çok etkilemiş olmalı ki, bir seferinde, cesaretsiz bir gülümseyişle: «Yok, yok, ben size sordum.» dedi bana.

Bu gülümseyiş, bu sözler... Gönlümü bir hazdır altüst etti, alışkanlık sonucu kazandığım bütün gücü kullanarak baltamı sallamaya başladım, ağaçlarda derin derin yarıklar açtım. İş kolayca yürüyordu. Ara sıra ne konuştuklarını işitiyordum.

Yalnız kaldığımız vakit: «Bu akşam onlara şarkı söyleyeceğim!» dedi Falkenberg.

Akşam oldu.

Dışarda çiftlik avlusunda yüzbaşıyla konuştum kısa bir süre. Ormanda üç dört günlük işimiz kalmıştı.

«Sonra nereye gideceksiniz?»

«Demiryolu inşaatına.»

«Belki size burada iş bulurum.» dedi yüzbaşı. «Çiftliği şoseye bağlayan yolu değiştirmek istiyorum; çok dik; gelin de göstereyim!»

Beni asıl binanın güney yüzüne götürdü ve havanın oldukça kararmış olmasına rağmen eliyle göstermeye başladı.

«Yol bitene, şu bu bazı işler yapılana kadar bahar da gelir zaten!» dedi. «O zaman su işine başlarız. Hem Petter de hasta; bu böyle yürümez, yanıma bir yardımcı almalıyım.»

Birden Falkenberg'in şarkı söylediğini işittik. Salonda ışık yanıyordu, piyanoda birisi ona eşlik ediyordu. Bu çok güzel sesin tatlı âhengi bize doğru akıp geliyordu, elimde olmaksızın ürperdim.

Durakladı yüzbaşı, pencerelere doğru baktı:

«Fakat...» dedi birdenbire. «İyisi mi, yol işini de bahara bırakalım. Ormanda kaç günlük iş var demiştiniz?»

«Üç dört günlük.»

«Güzel! Üç dört günlük diyelim; gerisi de gelecek seneye kalsın!»

Garip şey, kararı pek de âni oldu! diye düşündüm.

Cevap verdim:

«Yol kışın da yapılabilir; bazı bakımlardan hattâ kışın yapılması daha iyi. Taş dinamitlemek, kum çekmek lâzım...»

«Evet, tabiî, fakat... Kalsın! Şimdi gideyim de dinleyeyim şunu!»

Yüzbaşı içeri gitti.

Düşündüm: Bunu sırf nezaketinden yapıyor, Falkenberg salonda iken dışarda kalmak istemedi. Ama aslında benimle konuşmayı tercih ederdi.

Ve ben bıçkıyı işlettim. Eh, susun bakalım, yavrular!

22

Bıçkımın bellibaşlı kısımlarını yapıp bitirmiştim, birleştirip denedim. Samanlık köprüsü başında fırtınada kırılmış bir akçakavak gövdesi vardı. Âleti bu ağacın gövdesine yerleştirdim, baktım, hemen verdim hükmümü; bıçkı iyi kesiyor. Eh, şu halde, susun hele yavrular, çözüldü şimdi bütün mesele! Bıçkı yüzü olarak kocaman bir dülger testeresi alıp sırtını diş diş etmiştim. Bu dişler, bıçkılama sırasında sürtünmeye engel oluyor, bir yayın ittiği küçük bir dişliye giriyorlardı. Yayı ilkin, Emma'dan aldığım geniş bir korsa demirinden yapmıştım; ama deneme sırasında gördüm ki pek entipüften; ben de tuttum, altı milimetre eninde bir testereden, sürte sürte dişlerini gidererek; yeni bir yay yaptım; ama bu yay da çok kuvvetli oldu; bir kolayını bulamayınca işi şu şekilde idare ettim: Yayı yarıya kadar kuruyor, bitince tekrar yarıya kadar kullanıyordum.

Ne yazık ki teorik bilgilerim yetmiyor, birçok denemeler yapmam gerekiyor, buysa çalışmamı yavaşlatıyordu. Pek ağır işleyen konik kısımdan böylece bütün bütün vazgeçip tekmil cihazı daha basit bir sisteme göre yeniden kurmuştum.

Bir pazar günüydü, makinemi akçakavak gövdesine yerleştirdim. Taze, beyaz ağaç ve gıcır gıcır bıçkı yüzü, güneşte parıldıyordu. Çok geçmedi, camlarda çehreler belirdi, yüzbaşı dışarı yanıma geldi. Selâm verdim, oralı olmadı; daha uzaktan, gözlerini makineye dikmişti.

«Ee, nasıl gidiyor?»

Bıçkıyı işlettim.

«Bak hele, sahi...»

Karısı ve matmazel Elisabet, evden çıkıp yanımıza geldiler, bütün kızlar da geldi. Falkenberg de geldi.

Ve ben bıçkıyı işlettim. Eh, susun bakalım, yavrular!

«Âleti yerleştirmek her seferinde çok vakit almaz mı?» dedi yüzbaşı.

«Çalışma kolaylaşacak, bu sayede zamanı telâfi etmek mümkün. Yorgunluk almak, dinlenmek falan istemez!»

«Neden?»

«Çünkü yan tazyik bir yay tarafından sağlanacak. İnsanı yoran da en çok bu tazyiktir.»

«Ya kalan zamanın telâfisi?»

«Vidadan vazgeçmeyi; onun yerine, balta sırtıyla birkaç kere vurduk mu ağaca tesbit edilebilecek bir halka kullanmayı düşünüyorum. Halkının birçok çengeli olacak, çeşitli kalınlıklarda ağaçlara takılabilecek.»

Henüz yapıp bitiremediğim böyle bir halkanın resmini gösterdim yüzbaşıya.

Bıçkıyı kendisi işletti yüzbaşı ve ne kadar kuvvet istediğine baktı:

«Bildiğimiz bıçkılardan iki kat daha uzun bu; çekmesi, kullanması zor olmayacak mı?»

«Tabiî!» dedi Falkenberg. «Besbelli!»

Hepsi önce Falkenberg'e, sonra bana baktılar. Şimdi konuşmam gerekiyordu:

«Dopdolu bir yük vagonunu rayların üstünde bir kişi yürütebilir!» diye cevap verdim. «Burada ise, yağlanmış çelik dingiller üzerinde gidip gelen iki tekerlekli bir bıçkıyı iki kişi sağa sola çekecektir. Bu bıçkının hareket ettirilmesi, eskisine göre çok daha kolaydır, gerekirse bir kişi bile kullanabilir.»

«Bence bu, imkânsız âdeta.»

«Görürüz.»

Yarı şaka, sordu matmazel Elisabet:

«Bir nokta var, anlamadım, açıklar mısınız? Eskisi gibi, ağaçları eğri kesmek daha uygun değil mi?»

«Yan tazyiki kaldırmak istiyor.» diye açıkladı yüzbaşı. «Yatay kesen bu bıçkı, dikey kesen bir testere gibi kullanılır. Düşünün: Siz aşağı basıyorsunuz, tesir yana oluyor.»

Bana döndü, devam etti yüzbaşı: «Ne dersiniz: Bıçkı yüzünün iki ucu aşağı doğru fazla bükülüp de ağaç kesitini konveks bir hale sokmaz mı?»

«Önce bıçkının dayandığı iki tekerlek önler bunu.»

«Eh, biraz.»

«Sonra bu âletle konveks bir kesit elde etmek istesek bile imkânsızdır. Bıçkı yüzünün sırtı T şeklinde, bu da onun bükülmesini önler.»

Bence yüzbaşı, bazı noktalarda bile bile, haksız itiraz ediyordu. Kendi bilgilerine dayanarak bunlara, pekâlâ benden daha iyi cevap verebilirdi. Buna karşılık, beni düşündüren diğer şeyleri görmeden geçti. Ormanda ordan oraya sürüklenecek bir makine ince, çıtkırıldım olmamalıydı. Netekim meselâ iki çelik dingilin bir darbe karşısında yerlerinden çıkmasından, yahut tekerleklerin hareketine engel olacak şekilde bükülüvermesinden korkuyordum ben. Çelik dingilleri çıkarmayı, tekerlekleri bıçkı sırtına geçirmeyi denemeliydim. Makineye son şeklini vermiş olmaktan henüz çok uzaktım hâsılı...

Falkenberg'in yanına gitti yüzbaşı:

«Bizim hanımları yarın arabayla götürmenize bir engel var mı?» dedi. «Yol biraz uzun, fakat Petter hasta hâlâ.»

«Yok, ne engel olacak, götüreyim, hayhay!»

Yüzbaşı yanımızdan ayrılıyordu: «Matmazel Elisabet evine dönmek istiyor.» dedi. «Sabah saat altıda yola çıkarsınız.»

Kendisine karşı beslenen güvenden ötürü, pek memnun, pek mutluydu Falkenberg. Şaka yollu, bana kıskandığımı ima etti; hiç de kıskanmamıştım oysa. Arkadaşımın bana tercih edilmiş olması, bir an bana biraz acı gelmişti, ama ne yalan söyliyeyim, bir araba kerevetinde

oturup soğuktan donmaktansa, ormanda sessizlik içinde kendi başıma kalmak, daha hoştu bence.

Sevinçten kabına sığamıyordu Falkenberg:

«Hasetten sararıyorsun!» dedi. «Bari bir şey iç, biraz Amerikan yağı!»

Öğleye kadar hep yol hazırlığı yaptı, arabayı yıkadı, dingili yağladı, koşum takımlarını gözden geçirdi; ben de ona yardım ettim.

«Sen belki çift atlı bir arabayı bile süremezsin!» dedim, kızdırmak için. «Ama yarın sabaha kadar bu işin püf noktasını öğretirim ben sana.»

«Amerikan yağına beş on kuruş vermemek için bunca derdi sineye çekmek, ne felâket!» dedi.

Ama aslında bu sözler, şaka olsun, lâtife olsun diye söyleniyordu.

Akşam üstü yüzbaşı geldi:

«Sizi zahmete sokmamak için hanımları arkadaşınızla göndermeyi düşünmüştüm, fakat matmazel Elisabet sizi istiyor.» dedi bana.

«Beni mi istiyor?»

«Evet, eski dostuymuşsunuz onun.»

«Şey, arkadaşım da götürebilir pekâlâ.»

«Sizin bir engeliniz mi var?»

«Yoo, hayır!»

«Güzel, o halde siz gidiyorsunuz.»

Derhal şunu düşündüm: Haha, bir bıçkı icat ettim diye, bayanlar beni tercih ediyorlar; süslenirsem yakışıklı görünürüm, parlarım âdeta.

Fakat yüzbaşının, meseleyi açıklayış şeklini Falkenberg'den öğrenince gururuma ağır bir darbe indi: Babası beni çiftliğine hizmetkâr olarak alabilmeyi bir daha deneyecekmiş de, matmazel Elisabet onun için götürüyormuş beni. Rahiple kızı böyle sözleşmişler.

Bu açıklama karşısında uzun uzun düşündüm.

«Rahip çiftliğine kapılanırsan demiryolunda çalışmamız suya düşer!» dedi Falkenberg.

Cevap verdim: «Kapılanmam.»

Sabahın erken saatinde kapalı arabada iki bayan götürüyorum. İlkin hava serinceydi, yün battaniyem çok işime yaradı: Kâh dizlerime örttüm, kâh atkı niyetine omuzlarıma aldım.

Falkenberg'le geldiğimiz yolda arabayı sürüyor, geçtiğimiz yerleri peş peşe tanıyor, hatırlıyordum: Şurda Falkenberg bir piyano akort etmişti, ötede bir yabankazının sesini duymuştuk... Güneş doğdu, ortalık ısındı, saatler geçti; bir yol ağzında bayanlar arabanın camını vurdular, öğlen oldu! dediler. Güneşe şöyle bir bakınca, bayanların yemek zamanının henüz gelmediğini, ama Falkenberg'le saat tam on ikide yemek yemeye alışkın olan benim için tam vakit olduğunu anladım. O halde, durmadım, sürdüm arabayı

«Dursanız a!» diye seslendi bayanlar.

«Her zaman üçte yemek yersiniz de... Zannettim ki...»

«Fakat acıktık!»

Arabayı yolun kenarına çektim, atların koşumlarını çözdüm, yemlerini verip sularını getirdim. Bu acayip bayanlar, yemek vaktini bana göre mi ayarladılar yoksa?

«Buyurun!» diye seslendiler.

Başkalarına karşı kibar, nazik davranmasını pek bilmediğim için, atların başından ayrılmadım.

«Gelseniz e!» dedi bayan.

«Lütfen biraz bir şey verseniz de ben burada yesem!» dedim.

İkisi de yiyecek tuttular bana ve çok az aldığımı söylediler. Bira şişelerini açtım, bundan da bol miktarda payımı aldım. Yol üstü bir ziyafet, hayatımda ufak bir macera idi bu. İncinmesin, alınmasın diye Bayan Falkenberg'e bakmaya cesaret edemiyordum âdeta.

Konuşup gülüşüyorlardı, nezaketen beni de konuşturuyorlardı.

«Kırlarda yemek yemekten ben çok hoşlanırım. Siz hoşlanmaz mısınız?» dedi matmazel Elisabet.

Şimdi eskisi gibi sen demiyordu bana.

«Bu onun için pek yeni bir şey olmasa gerek!» dedi bayan. «Zaten her gün yemeğini ormanda yiyor.»

O ses, o gözler, bana bardağı uzatan eldeki o kadınlık, o muhabbet ifadesi.. Ben de bir şeyler söyleyebilir, konuşmalarına katılabilirdim; buralardan çok uzaklardaki yerlerden söz açar, eğlendirebilirdim onları. Olur olmaz şeylerden bahseden; deveye nasıl binilir, bağ bozumu nasıl yapılır.. bunların hiç birini bilmeyen bu bayanlara dersler verebilirdim...

Yemeğimi hemencecik yiyip ayrıldım yanlarından; kovayı alıp hiç de gereği yokken tekrar atlara su götürdüm. Gittim, dere kenarına oturdum.

Biraz sonra Bayan Falkenberg seslendi bana:

«Atların yanına gelin; biz biraz dolaşıp şerbetçiotu falan arayacağız.»

Fakat ben arabanın yanına geldiğimde, serbetçiotlarının artık yaprak döktükleri, buralarda ne üvez, ne de alaca yapraklı bir başka ağaç olmadığı konusunda anlaşmış bulunuyorlardı.

«Bu ormanda bir şey yoktur..» dedi matmazel, ve yine bana uluorta bir soru sordu: «Övrebö'de dolaşabileceğiniz bir kilise mezarlığı yok, değil mi?»

«Yok.»

«Mezarlıksız durabiliyor musunuz?»

Sonra Bayan Falkenberg'e benim, geceleri mezarlıkta dolaşıp ölülerle bulaşan tuhaf tabiatlı bir adam olduğumu anlattı, makinelerimi mezarlıkta icadettiğimi söyledi.

Bir şey demiş olmak için genç Erik'i sordum: «Yaralanmıştı, kan tükürüyordu..»

«İyileşiyor.» dedi sadece, matmazel Elisabet. «Louise, yolumuza devam etsek, ne dersin?»

«Evet, evet! Gidebilir miyiz?»

«Ne zaman emrederseniz!» diye karşılık verdim.

Arabaya binip yola koyulduk.

Saatler geçti, güneş battı gitgide, yine serinlik çıktı, hava sertleşti, daha sonra rüzgâr ve rutubet başladı, yağmur kar karışık yağıyordu. Mülhak kilise ile birkaç köy dükkânı önünden geçtik; peş peşe çiftlikler ardımızda kalıyordu.

Arabanın camı vuruldu.

«Bir gece elâlemin atlarına binip buralardan geçmiştiniz, değil mi?» diye sordu matmazel ve güldü. «Haberini aldık tabiî!»

Bayanlar gülüştüler.

Hemen cevabı yapıştırdım:

«Yine de babanız beni hizmetkâr olarak almak istiyor, öyle değil mi?»

«Öyle.»

«Hani bahsi açıldı da söylüyorum.. Benim yüzbaşı Falkenberg'in yanında çalıştığımı babanız nerden biliyor? Beni orada görünce siz bile şaşırdınız!»

Hemen döndü, Bayan Falkenberg'e baktı matmazel Elisabet: «Eve yazdım ben.» dedi. Bayan gözlerini yumdu.

Bana öyle geldi ki, bu kız yalan söylüyordu. Ama mükemmel bir cevapla beni susturmuştu. Ailesine yolladığı bir mektupta: «Biliyor musunuz, burada kimle karşılaştım? Bizim çiftlikte su tesisatı yapan adam burada, şimdi Falkenberg'in ağaçlarını kesiyor..» gibilerden bir şeyler yazmış olması, akla uygundu hani.

Fakat rahip çiftliğine vardığımız zaman yeni bir hizmetkâr almış olduklarını gördüm; üç haftadır burada çalışıyormuş. Bizim atlara o baktı.

Ben şimdi boyuna şunu düşünüyordum: Peki ama, arabacılığa neye beni seçti? Belki de sırf, Falkenberg'in odada şarkı türkü söylemesine karşılık küçük bir ödeşme olsun diye. Ama bu insanlar anlamıyorlar mı ki icadettiği şeyi kısa bir zamanda tamamlayarak, lûtfa, inayete ihtiyacı kalmayacak bir erkeğim ben!

Suratım asık, canım sıkıntılı gezip dolaştım, karnımı mutfakta doyurdum, su tesisatı için Oline övdü beni; atlarıma baktım. Karanlık basınca aldım battaniyemi, samanlığa gittim...

Birisinin dokunmasıyla uyanmışım..

«Burada yatman doğru değil, ne akılsızlık, donarsın!» diyordu rahibin hanımı. «Gel de götüreyim seni!»

Bir süre tartıştık, gitmem diye ayak diriyordum, sonunda oturmak zorunda kaldı. Bir aleve benziyordu, ha-

yır, tabiatın kızıydı o. Gönlünde hâlâ insanı büyüleyen bir vals çalıyordu.

24

Ertesi sabah keyfim yerindeydi; yatışmış, durulmuştum, vazgeçtim, el çektim. Kendi çıkarımı daha iyi düşünseydim de buradan ayrılmasaydım, burada hizmetkâr olarak kalabilir, benzerlerim arasında en iyi yeri alabilirdim. Evet, sâkin bir kır hayatına adamakıllı kök salabilirdim.

Bayan Falkenberg avluda duruyordu. Nur saçan bir sütunu andırıyor, başı açık, geniş meydanın ortasında duruyordu.

«Günaydın!» dedim.

«Günaydın!» cevabını verdi, ilerledi bana doğru.

«Dün akşam sizi nerede yatırdıklarına bakmak isterdim, ama kurtulup gelemedim. Yok, geldim, fakat... Otların üstünde mi yattınız?» dedi yavaş bir sesle.

Son kelimeleri bir rüyada gibi dinledim, cevap veremedim.

«Neden bir şey söylemiyorsunuz?»

«Otların üstünde mi yattım? Evet.»

«Sahi mi? Yatabildiniz mi?»

«Evet.»

«Peki peki, neyse! Bugün eve dönüyoruz.»

Geriye döndü, yüzü al al olmuştu, bıraktı gitti beni...

Harald geldi, benden bir uçurtma yapmamı rica etti.

Şaşkın, tedirgin: «Peki, sana bir uçurtma yapayım!» dedim. «Bulutlara yükselecek kocaman bir uçurtma. Peki, yapayım!»

Harald'la bir iki saat çalıştık, hamaratlığında sevimli ve masumdu o; bense bambaşka şeyler düşünüyordum, uçurtmayı değil! Birkaç metre boyunda uzun bir kuyruk taktık, yapıştırdık, eserimizi iplerle bağladık. Matmazel Elisabet iki kere dışarı çıktı, bize baktı. Eskisi gibi şirin ve sevimliydi belki, ama artık beni ilgilendirmiyordu, ben onu düşünmüyordum.

Derken arabayı koşmamı söylediler. Emri derhal yerine getirmeliydim, dönüş yolu uzundu çünkü; ama öyle

yapmadım; Harald'ı içeri gönderip, yarım saat daha beklemenizi rica ediyor, dedirttim. Ve çalışmamıza devam ettik, tamamladık uçurtmayı. Yarın kola kuruduktan sonra Harald uçurtmayı uçurtacak, gözleriyle izleyecek ve gönlünde bilmediği bir heyecan duyacaktı; şimdi benim duyduğum gibi.

Araba koşuldu.

Bayan Falkenberg evden dışarı çıktı, rahip ve bütün ev halkı, bayanın yanı sıra geliyordu.

Rahiple hanımı beni tanıdılar, verdiğim selâmı aldılar, birkaç söz söylediler; ama yanlarında hizmetkâr olarak kalmamdan hiç bahsetmediler. Rahibin mavi gözlü hanımı durmuş, o kurnaz yan bakışıyla bana bakıyor, dün gece görüp tanımış olmasına rağmen sanki beni yeni görüyordu.

Matmazel Elisabet yolluk yiyecek getirdi, dostunu sarıp sarmaladı. «Doğru söyle, sarınmak için başka bir şey istemiyor musun?» diye sordu son olarak.

«Yok, teşekkür ederim, bu yeter, çok bile. Allaha ısmarladık, hoşça kalın!»

«Dünkü arabacılığınızı bugün de gösterin bakalım!» dedi matmabel Elisabet, ve başıyla bana da selâm verdi.

Hareket ettik.

Soğuk ve sert bir gündü; battaniyesinin, bayanı yeteri kadar koruyamadığını hemen anladım.

Saatler saatleri kovalıyordu; atlar dönüş yolunda olduklarını sezmişler, kendiliklerinden tırıs gidiyorlardı. Eldivenim olmadığı için, ellerimin dizgin tutan kısımları kaskatı kesildi. Bir kulübe önünden geçerken bayan camı tıklattı: «Öğlen oldu!» dedi ve soğuktan rengi uçmuş, arabadan indi.

«Şu kulübeye gidelim de yemeği orada yiyelim!» dedi. «İşinizi bitirince sepeti alın, gelin!»

Ve yokuşu çıktı.

Yemeği, muhakkak hava soğuk diye bu kulübede yemek istiyor! diye düşündüm. Benden korktuğu için değil her halde...

Atları bağladım, yemlerini verdim, yağmur yağacağa benzediğinden üzerlerine muşamba örttüm, okşarcasına bir

iki şaplak attım ve elimde sepet, yukarı kulübeye çıktım.

Kulübede bir ihtiyar kadın: «Buyur, gir içeri!» dedi bana, kahvesini pişirmeye devam etti. Bayan Falkenberg sepeti açtı, yüzüme bakmadan sordu:

«Bugün yine yemeğinizi ben mi vereyim?»

«Evet, çok teşekkür ederim.»

Konuşmadan karnımızı doyurduk. Kapı yanında küçük bir peykeye oturmuş, tabağımı yanıma koymuştum. Bayan masaya oturmuştu; gözünü pencereden hemen hiç ayırmıyor, boğazından lokma geçmiyordu. Ara sıra kadınla birkaç laf ediyor, bazan boşalmış mı diye tabağıma bir göz atıyordu. Ufacık oda öyle dardı ki yerimle pencere arası iki adımdan fazla değil, demek ki yine de yan yana oturuyorduk.

Kahve gelince oturduğum peykede fincana yer kalmamıştı; elimde tutuyordum. Bayan, yüzünü bana çevirdi: «Burada yer var.» dedi önüne bakarak.

Kalbimin hızlı hızlı çarptığını duydum, bir şeyler mırıldandım:

«Teşekkür ederim, rahatım... Böyle daha iyi...»

Hiç şüphe yok, tasalanıyor, bir şey söyleyebilir, bir şey yapabilirim diye benden çekiniyordu. O yine yüzü dönük, öylece oturuyordu ama ben, göğsünün güçlükle nefes aldığını görüyordum. Telâş etmel diye düşündüm. Şu benim zavallı ağzımdan lâf çıkmaz!

Boş tabakla fincanı masaya koymak istedim, fakat yaklaşırsam ürker diye çekindim; çünkü başını öte yana çevirmiş, hep öyle oturuyordu. Duyurmak için fincanı hafif tıklatarak yemek takımını masaya bırakıp teşekkür ettim.

Sesinde bir ev kadını, bir anne şefkati: «Başka bir şey istemez misiniz?» dedi. «Anlamıyorum, niçin...»

«Yedim, çok teşekkür ederim... Paket edeyim mi? Fakat belki beceremem.»

Gözlerim, ellerime ilişti; odanın sıcaklığında ellerim fena şişmiş, sofrayı pek öyle toplayamayacak kadar hantallaşmıştılar. Bayan aklımdan geçeni anladı; ilkin ellerime, sonra yere baktı, gülümsemeye çalıştı: «Eldivenleriniz yok mu?» dedi.

«Hayır, lâzım değil.»

Yerime dönüp, sepeti yerleştirsin de götüreyim, diye bekledim. Ansızın yüzünü bana çevirdi, yine önüne bakarak sordu:

«Nerelisiniz?»

«Nordland'lı.»

Sustuk.

Cesaret edip sordum:

«Siz hiç orada bulundunuz mu?»

«Evet, çocukluğumda.»

Soracağım başka soruları önlemek, hem de bana vakti hatırlatmak ister gibi saatine baktı hemen.

Derhal yerimden kalkıp dışarı, atların başına gittim.

Karanlık çökmeye başlamıştı, gökyüzü kararıyor, ıslak bir kar yağıyordu. Arabacı kerevetinden gizlice battaniyemi çıkarıp arabanın ön kanapesi altına soktum; bu işi yaptıktan sonra atları sulayıp arabaya koştum. Çok geçmeden Bayan Falkenberg yokuşu indi; sepeti getirmek için kulübeye doğru yürüdüm.

«Nereye gidiyorsunuz?»

«Sepeti almaya.»

«Kalsın, lâzım değil. Götürmeye değmez.»

Arabaya geldik, bindi, kendisine yardım ettim, güzelce örttüm onu. Bu arada ön kanapenin altından battaniyeyi çıkardım, tanımasın diye kenarlarını göstermedim.

«Aa, ne iyi!» dedi bayan. «Neredeydi bu?»

«Şurda duruyordu.»

«Rahip çiftliğinden daha çok battaniye alabilirdim, ama zavallılara kim geri götürecek onları, diye düşündüm.. Teşekkür ederim, ben yaparım... Yok, teşekkür ederim, ben kendim düzeltirim.. İşinize bakın siz!»

Arabanın kapısını kapayıp yerime geçtim.

Şimdi yine camı vuracak olursa sırf battaniye için vurur, durdurmam atları ben de! diye düşündüm.

Saatler birbiri ardınca geçti, ortalık zindan gibi kararadı. Yağmur, kar gitgide şiddetleniyor, yol yumuşadıkça yumuşuyordu. Ara sıra kerevetten yere atlıyor, ısınmak için arabanın yanı sıra koşuyordum; üstüm başım sırsıklam olmuştu.

Çiftliğe yaklaşıyorduk.

Allah vere çok aydınlık olmasa da battaniyeyi tanımasa! diye düşündüm.

Ama ne çare, her tarafta ışıklar yanıyor, kayanı bekliyorlardı.

Ne yapacağımı şaşırıp, atları çiftlik kapısının biraz berisinde durdurarak arabanın kapısını açtım.

«Niçin durduk?» Ne var?»

«Lütfen burada inseniz! Yol çok çamur.. Tekerlekler..»

Bir şeytanlık düşündüğümü sandı galiba, Allah bilir:

«Sürün arabayı canım!» dedi. «Aman Yarabbi!»

Atlar harekete geçti; pırıl pırıl bir aydınlık ortasında durduk.

Emma dışarı çıktı, Bayan Falkenberg'i karşıladı. Bayan, Emma'nın evvelce katlayıp koymuş olduğu battaniyeyi Emma'ya verdi.

«Teşekkür ederim.» dedi bana. «Fakat bu ne hal; üzerinizden sular akıyor?»

25

Tuhaf bir haberle karşılaştım: Falkenberg yüzbaşılara kapılanmıştı uşak olarak.

Aldığımız kararı alt üst etti bu, ve beni bir başıma bıraktı. Olup bitenleri anlıyamıyordum, ama bu işi yarın da düşünebilirdim. Saat gecenin ikisi oldu. Uzanmış, uyanık yatıyor, üşüyor ve düşünüyordum ben hâlâ. Bütün bu süre içinde ısınamadım bir türlü, ama sonunda bir hararet bastı beni, bir hararet... ateşler içinde yanıyordum.. Dün nasıl da korkuyordu, benimle şosede yemek yemeye cesaret edemedi, bir kerecik olsun gözlerini kaldırıp da bakmadı yüzüme...

Kendime geldiğim bir anda, rahatsızlığım Falkenberg'i uyandırabilir, sayıklarım ola ki! diye düşündüm, dişimi sıkıp fırladım âdeta yataktan. Giyindim, sallana sendeleye indim merdivenleri, atlaya sıçraya kırlarda koşmaya başladım. Biraz sonra elbiselerim içinde ısındı vücudum. Orman yolunda, çalıştığımız yere gidiyordum;

ter, yağmur akıyordu yüzümden. Bıçkıyı bir bulsam gövdemi sarmış sıtmayı giderebilirdim; faydasını gördüğüm eski bir tedavi yoluydu bu. Bıçkıyı bulamadım, fakat Cumartesi akşamı saklamış olduğum baltamı buldum, ağaç kesmeye başladım. Hava öyle karanlıktı ki gözlerim görmüyordu âdeta. Ama ara sıra ağaçtaki kesiği elimle yoklayarak, bu şekilde birkaç ağaç devirdim. Terden sırsıklam olmuştum.

Enikonu yorulunca eski yerine sakladım baltayı. Şafak söküyordu nerdeyse; bir koşu çiftliğe döndüm.

«Nerdeydin?» diye sordu Falkenberg.

Dün soğuk aldığımı öğrensin, mutfakta bunun lafı edilsin istemedim; o yüzden sadece: «Nerdeydim, ben de bilmiyorum..» diye bir şeyler mırıldandım.

«Her halde Rönnaug'a gittin!» dedi.

«Evet!» cevabını verdim. «Ne yapalım, bildin işte! Rönnaug'ın yanındaydım.»

«Ne var onu bilmeyecek?» dedi. «Ben kendi hesabıma yokum bu işte artık.»

«Emma'yı mı tavladın şimdi?»

«Eh, öyle görünüyor. Senin de burada kalamayışın, fena doğrusu. Kalsaydın kızlardan biri de senin olurdu.»

Ve Falkenberg, hoşuma giden öbür kızlardan birini belki de elde edebileceğim, fakat yüzbaşının bana verilecek işi olmadığı konusunda biraz daha konuştu. Yarın artık ormana da gitmeyecekmişim... Üzerime çullanan bir uyku denizi gerisinden geliyor gibi, çok uzaklardan gelircesine, Falkenberg'in söylediklerini dinliyordum.

Sabahleyin ateşim kalmamıştı, halsizdim biraz, ama yine de ormana gitmeye hazırlandım.

«İş elbiseni giymene artık hacet kalmadı!» dedi Falkenberg. «Söylemiştim ya!»

«Ha evet, doğru! Fakat yine de bunu giydim, öbür elbisem ıslak çünkü.»

Falkenberg benden ayrıldığı için şaşırmışa benziyordu, özür diledi benden:

«Seni rahip çiftliğinde kalırsın sanmıştım.» dedi.

«Ee, şu halde, benimle demiryoluna dağa gelmeyecek misin yani?» diye sordum.

«Hayır, zannetmiyorum. Anlarsın ya, serseri avare orda burda sürtmekten bıktım artık. Hem buradan daha iyi bir yer bulamam ki ben!»

Bu işe pek öyle aldırdığım yokmuş gibi davranıp birden Petter'e geçtim:

«Zavallıcık!» dedim. «Ne fena! Şimdi kapı dışarı edecekler onu; yersiz yurtsuz kalacak!»

«Yersiz yurtsuz mu kalacak?» dedi Falkenberg. «Hastalığında kanunî süre dolunca nasıl olsa evine dönecek. Bir köylü çocuğu o!»

Falkenberg daha sonra ayrılmamızın kesinleştiği andan beri kendini yarım adam hissettiğini söyledi. Emma olmasaymış bırakıp gidermiş yüzbaşıyı.

«Bak!» dedi. «Bunlar senin olsun!»

«Nedir onlar?»

«Bonservisler. Artık bana lüzumu yok; ama ilerde darda kalırsan, işine yarar bunlar. Bakarsın, günün birinde bir piyano akort etmen gerekir.»

Kâğıtları, akort anahtarını uzattı bana.

Fakat Falkenberg'deki kulak bende olmadığı için, benim işime yaramazdı ki bunlar. «Ben piyano değil, bileği taşı akordundan anlarım.» dedim. Bu yüzden Falkenberg bastı kahkahayı ve sonunda beni de neşeli görünce bir ferahlık hissetti gönlünde...

Falkenberg çekti gitti. Biraz daha uzanmaya vaktim vardı, elbisemle yatağa yattım; dinleniyor, düşünüyordum. Eh işte, işimiz bitti; nasıl olsa ayrılacaktık buradan; beni burda ebediyen tutacak değillerdi ki! Hesaplarıma aykırı düşen tek şey, Falkenberg'in kalması olmuştu. Ama bu işi bana verselerdi iki kişinin yapacağını yapardım! Falkenberg'i kandırıp kararından caydıramaz mıydım acaba? Düşündükçe yüzbaşının, kendi ismini taşıyan bu işçinin çiftlikte bulunmasından tedirgin olduğu sanısına kapılmıştım, aldanmışım demek!

Boyuna düşünüyordum. Bana kalırsa iyi bir işçiydim ben, ve kendi icadıma kullanayım diye, yüzbaşının iş zamanından bir saniye olsun çalmamıştım...

Uyuya kalmışım, merdivenleri çıkan ayak seslerine uyandım.

Ben daha yatakta doğrulmadan, yüzbaşı kapıda göründü. «Yatmanıza bakın!» dedi dostça, dönüp gitmek istedi. «Ama madem sizi uyandırdım, hesap görsek nasıl olur?»

«Teşekkür ederim, siz bilirsiniz!»

«Şunu söyliyeyim ki, gerek arkadaşınız, gerekse ben; rahip çiftliğinde kalırsınız sanmıştık, fakat.. Oysa şimdi havalar da bozdu, ormanda çalışılamaz artık; fazla ağaç da kalmadı zaten... Şey, ne diyecektim: Arkadaşınızla hesaplaştık, bilmem ki siz de..»

«Ben de tabiî aynı ücrete razıyım.»

«Sizin gündeliğiniz biraz fazla olmalı; arkadaşınızla böyle kararlaştırdık.»

Bu konuda Falkenberg bana hiç bir şey söylememişti; yüzbaşı bunu kendisi düşünmüştü her halde.

«Biz onunla anlaşmıştık, yarı yarıya alacaktık.» dedim.

«Fakat işi siz yönettiniz. Elbette sizin gündeliğiniz, elli öre fazla olmalı.»

İtirazımın kabul edilmediğini görünce sesimi çıkarmadım, istediği gibi yaptı hesabı; paramı aldım, umduğumdan fazla olduğunu söyledim.

Yüzbaşı cevap verdi:

«Sevindim buna. İşlerinizdeki başarı dolayısiyle size şu bonservisi de vermek isterim.»

Ve bana kâğıdı uzattı.

Dürüst ve intizam sever bir adamdı. İlkbaharda yapılacak su tesisatından hiç söz etmedi, sebepleri vardı her halde; ben de hiç kurcalamadım bu işi.

Sordu:

«Demek şimdi demiryolu inşaatına giidyorsunuz, öyle mi?»

«Yo, henüz belli değil.»

«Pekâlâ, o halde yardımınıza çok teşekkür ederim.»

Kapıya doğru yürüdü.

Ben biçare, daha fazla tutamadım kendimi, ve sordum:

«Yüzbaşı beyin ilerde de bana verecek bir işi olmaz mı acaba? Meselâ ilkbaharda.»

«Bilmem ki, bakalım.. ben.. Duruma bağlı. Eğer yolunuz düşerse... Makinenizi ne yapacaksınız?»

«Burada kalmasını rica etsem?»

«Hayhay!»

Yüzbaşı gidince yatağa oturdum. İşte her şey bitti, eh Allah yardımcımız olsun!... Saat dokuz, o şimdi kalkmıştır, pencereden görünen evde gezinmektedir. Fakat sana yol göründü!

Torbamı çıkardım, eşyalarımı yerleştirdim, işçi bulûzunun üstüne ıslak yün ceketimi geçirdim; hazırlanmam bitmişti. Fakat tekrar oturdum.

Emma geldi: «Buyur!» dedi. «Yemek hazır.»

Kolunun altında battaniyemi getirmiş olması, ürkütmüştü beni.

«Bayan, bu battaniye senin değil mi, diye soruyor.»

«Benim mi? Hayır! Benimki torbamda.»

Emma battaniyeyi alıp gitti.

Benim olduğunu nasıl söyliyebilirdim, adam sen de!... Aşağı inip biraz birşey yese miydim acaba? Hem vedalaşıp teşekkür de etmiş olurdum. Böylelikle göze de batmazdı bu.

Emma elinde battaniye dönüp geldi, güzelce katlanmış battaniyeyi bir tabure üstüne koydu.

«Hemen gelmezsen kahve soğuyacak!» dedi.

«Battaniyeyi neden oraya koydun?»

«Bayan buraya bırakmamı söyledi.»

«Eh, belki Falkenberg'indir!» diye mırıldandım.

Sordu Emma:

«Bizi bırakıp gidiyorsun demek?»

«Evet, gözün görmek istemiyor beni de, onun için.»

«Ah, sen yok musun!» dedi Emma, başını geriye itti.

Birlikte aşağı indik, mutfağa gittik; masaya oturuyordum, yüzbaşının ormana doğru gittiğini gördüm; çok sevindim buna: Bayan şimdi evden çıkıp gelirdi belki.

Karnımı doyurup kalktım iskemleden. Elimi kolumu sallayarak çekip gideyim mi? Tabii! Netekim kızlara Allaha ısmarladık dedim, hepsine ayrı ayrı takıldım biraz da.

«Bayana da Allaha ısmarladık demek isterdim, ama..»

«Bayan içerde, evde. Ben gidip haber vereyim.»

Emma gitti, az sonra döndü geldi.

«Başı ağrıyormuş, sedirde yatıyor, selâm söyledi sana.»

Uzaklaşıyordum, güle güle! dedi kızlar.

Torbam koltuğumda, çiftlikten ayrıldım. Birdenbire aklıma balta geldi, Falkenberg ararsa bulamaz, dedim. Gerip dönüp mutfak kapısını tıklattım, baltanın yerini söyledim.

Yoldan aşağı inerken birkaç kere başımı çevirip evin pencerelerine baktım. Daha sonra ev görünmez oldu.

26

Bütün gün Övrebö dolaylarındaki çiftliklere uğrayıp iş aradım; bir aforozlu gibi ordan oraya gidiyor, belli bir plân izlemiyordum. Soğuk ve sertti hava; ancak durmadan yürürsem ısınabiliyordum.

Akşama doğru yüzbaşının ormanında, çalıştığım eski yere döndüm. Balta sesi duymuyordum: Falkenberg çiftliğe gitmişti. Geceleyin kestiğim ağaçları gördüm. Toprakta kalmış kütüklerin çirkinliği güldürdü beni. Falkenberg bu ziyankârlığı görmüş, kim yaptı acaba diye düşünüp durmuştu her halde. Belki de saf Falkenberg, bunun cinlerin marifeti olduğunu sanmış, bu yüzden daha gün batmadan kaçıp çiftliğe gitmişti. Hahaha!

Neşem, normal bir neşe değildi her halde; geceki ateşimle, ateşi izleyen yorgunluktan ileri geliyordu. Az sonra yine bir hüzün bastı beni. Bir gün arkadaşıyla birlikte işte şuracıkta durmuştu, ormana yanımıza gelmişler, bizimle konuşmuşlardı...

Hava iyiden iyi kararınca çiftliğe doğru yürüdüm. Belki bu gece de samanlıkta yatabilirdim; sabahleyin başının ağrısı geçmiş olur, evden dışarı çıkardı. Işıkları görecek kadar çiftliğe yaklaşınca geri döndüm. Galiba erkendi henüz.

Aradan zaman geçti, belki iki saat; dolaşıp durdum, oturdum, tekrar dolaştım, tekrar oturdum, sonra yine çiftliğe yaklaştım. Neye samanlığa gidip de yatmıyayım

sanki; miskin Falkenberg kafa tutmaya kalksın da görelim hele! Şimdi ne yapacağımı biliyorum: Samanlığa yönelmeden önce torbamı ormana saklarım, sanki bir şey unutmuşum da sırf onu almaya gelmişim gibi yaparım.

Tekrar ormana gittim.

Eşyamı iyice sakladıktan sonra ne Falkenberg'le, ne de yatakla alış verişim kalmadığını anlamaya başladım. Ben bir eşeğim, bir aptalım ben. Benim maksadım geceyi geçirecek bir dam altı bulmak değil; ben yalnız birisini görmek; çiftliği, bütün bu çevreyi ondan sonra bırakıp gitmek istiyorum. Azizim, diyorum kendi kendime, eski huzuruna tekrar kavuşmak için, başka âlemlerin sâkin hayatına ve sağlıklı insanlarına karışmak isteyen sen değil miydin?

Torbamı, koyduğum yerden çıkardım tekrar ve sırtlayıp üçüncü defa çiftliğe doğru yürüdüm. Hizmetkârların oturduğu odanın çevresinde bir kavis çizip evin güney tarafına vardım. Salonda ışık yanıyordu.

Karanlığa rağmen, bir dilenci gibi görünmemek için torbamı indirdim sırtımdan; bir paket gibi koltuğuma aldım, kollayarak eve doğru ilerledim. Durdum iyice yaklaşıp. Kasketimi çıkarıp bekledim. İçerde kimsecikler görünmüyordu. Yemek odası karanlıktı, yemek zamanı geçmişti. Vakit gecikmişti her halde.

Birdenbire odadaki lamba söndü, bütün ev bir ölüm sessizliğine büründü. Az bekledim, derken üst katta bir ışık yandı. Bu onun odası! diye düşündüm. Işık yarım saat kadar yandı, söndü sonra. Şimdi uykuya yattı. İyi geceler!

Son defa iyi geceler!

Ve tabiî ben baharda buraya gelecek değilim. Bir bu eksikti!

Şoseye çıkınca torbayı tekrar omuzlayıp yola koyuldum...

Ertesi sabah yola devam ettim. Rasgele bir yerde ot üstünde yatmış, battaniyem olmadığı için çok üşümüştüm. Üstelik sabahın en soğuk saatlerinde, yakalanmamak için, yattığım yerden çıkmam gerekmişti.

Yürüyor, boyuna yürüyor. Ormanlarda yer yer çam

soyundan ağaçlar, huş ağaçları görülüyordu; küme küme düz gövdeli, güzelim ardıçlarla karşılaşınca kendime bir sopa kestim, güzelce yontup düzeltmek için orman kenarına oturdum. Ağaçlarda zaman zaman sararmış bir yaprağa raslıyordum, ve huş ağaçları, üzerlerinden yağmur taneleri damlayan çiçeklerle örtülüydü. Orda burda beş altı kuş, bir huş ağacına konup bu başakları gagalıyor, sonra da gagalarındaki reçineyi sürüp temizlemek için konacak bir taş yahut çentikli bir ağaç gövdesi arıyorlardı. Birbirlerini kıskanıyor, ortada daha bir milyon başak olduğu halde birbirlerini kovuyor, kovalıyorlardı. Kovulan hemen kaçıveriyordu. Ufacık bir kuş, kendinden büyüğüne hücum edince onu kaçırıyordu; hattâ koskoca bir ardıç kuşu, bir serçeye karşı koymaya kalkmıyor, hemen yana çekiliveriyordu. Hücum edeni tehlikeli kılan şey, saldırışındaki hız olsa gerek, diye düşündüm.

Üşüdüğümü, sabahki rahatsızlığımı duymaz oluyordum gitgide. Yolumda rasladığım çeşitli şeyleri incelemek, hepsi üzerinde birer parça düşünceye dalmak, oyalıyordu beni. Beni en çok eğlendiren kuşlar oldu. Sonra cebimin para dolu olduğunu düşünerek de neşelendim.

Tesadüfen, Falkenberg dün sabah bana Petter'in ailesinin nerde oturduklarını söylemişti; adımlarımı o yana çevirdim. O küçük çiftlikte iş arayacak değildim tabiî; hem paralı olduğum için şimdilik iş miş düşündüğüm de yoktu pek. Petter her halde çok geçmeden evine dönecek, birçok şeyler anlatacaktı belki de.

Plânımı öyle ayarladım ki, Petter'lerin çiftliğine akşamleyin vardım. Evin oğlundan selâmlar götürdüm, Petter'in iyileşmekte olduğunu, çok yakında dönüp geleceğini söyledim. Sonra geceyi yanlarında geçirip geçiremiyeceğimi sordum.

27

Ben işte birkaç gün burada kaldım; Petter evine döndü, ama hiç bir şey anlatmıyordu.

«Övrebö'de durum nasıl?»

«İyi. Kötü diye bir şey işitmedim.»

«Ayrılırken gördün mü hepsini? Yüzbaşıyı, hanımını gördün mü?»

«Gördüm.»

«Hasta olan yok ya?»

«Yok. Hasta falan mı vardı?»

«Falkenberg elinin burkulduğunu söylüyordu, geçti herhalde...»

Varlıklı bir yerdi ama insan bu çiftlikte pek rahat edemiyordu. Aile reisi Parlâmentonun birinci yedek üyelerindendi, akşamları gazete okuyordu. Ah bu okuyuşlar; bütün evin de canına okunuyor, kerime hanımlar sıkıntıdan patlıyorlardı. Petter eve dönüp gelince bütün aile, evcek oturdular ve oğlanın, parasını tam alıp almadığını; yüzbaşılarda hastalık izninin sonuna kadar (aile reisi, «kanunî müddetin devamınca» diyordu) kalıp kalmadığını hesapladılar. Kazâ işte, değersiz bir pencere camını kırdım diye hepsi fısıldaşmaya başladılar, sağdan soldan kötü kötü baktılar bana. Bu yüzden bugün köy bakkalına gidip yeni bir cam aldım, yerine takıp güzelce macunladım. «Bir cam için bunca zahmete ne hacet!» dedi evin reisi.

Hem ben de bakkala cam için gitmemiştim ki! Yok, hayır, bir iki pencere camının bence pek değeri olmadığını göstermek için birkaç şişe şarap, sonra ayrılırken kızlara hediye ederim diye bir de dikiş makinesi satın almıştım. Bu akşam şarap içebilirdik, yarın pazar, bol bol uyurdu herkes. Pazartesi sabahı da çekip gitmek istiyordum.

Evdeki pazar çarşıya uymayacakmış meğer. İki kız ambara girmişler, torbamı karıştırmışlar; dikiş makinesiyle şarap şişelerinden huylanmışlar; imalı, kinayeli sözlerle çıkageldiler. Telâş etmeyin, diye düşündüm, sâkin olun hele, daha vakti gelmedi!

Akşamleyin hep beraber odada oturmuş, konuşuyorduk. Yemekten yeni kalkmıştık, aile reisi gazeteleri okumak için gözlüğünü takmıştı. Derken dışarda bir öksürük sesi duyduk. «Dışarda avluda birisi var.» dedim. Kızlar bakışıp dışarı çıktılar, az sonra kapıyı açıp: «İçeri gelin!» dediler, iki delikanlıya. Evin hanımı: «Bir yer bulun, oturun!» dedi.

Bu iki köy delikanlısının benim şaraplara çağrıldıklarını düşündüm; bu kızların dostlarıydılar anlaşılan. Aşk olsundu kızlara; yaşları on sekiz, on dokuz, bu ne hamaratlık! Fakat kolayı var bu işin; yok şarap, damlası yok...

Havaların gidişinden söz açıldı; bu mevsimde başka türlü olamayacağından, yaş toprakta çift sürmenin zorluğundan konuştuk. Cansız bir konuşmaydı bu; kızlardan biri: «Pek durgunsun, neden acaba?» dedi bana.

«Gideceğim de ondan herhalde!» cevabını verdim. «Pazartesi erken saatlerde iki mil uzaklarda olacağım.»

«Öyleyse bu akşam bir ayrılık içkisi içmeyelim mi dersin?»

Kıs kıs güldü birisi bu soruya; cimriyim, şarapları saklıyorum diye bu taş bana atılmıştı. Ama ben bu kızlara aldırmıyor, onlara değer vermiyordum, verseydim başka türlü davranırdım.

«Ayrılık içkisi mi? Üç şişe şarap aldım, yanımda götüreceğim.»

«Şarapları iki mil ötelere gezmeye mi götüreceksin?» diye sordu kız; ötekiler gülüştüler. «Yolda dükkân mı yok?»

«Unutuyorsunuz, küçük hanım, yarın pazar; dükkânlar kapalıdır.» diye cevap verdim.

Gülüşmeler kesildi, ama cevabımdaki kesinlik yüzünden bana karşı davranışları hiç de değişmedi. Evin hanımına döndüm, gücenmiş, dargın: «Borcum ne kadar?» diye sordum.

«Acelesi ne? Yarın vakit yok mu sanki?»

«Olsun, acele. Burda iki gün kaldım, yapın hesabını.»

Uzun uzun düşündü, derken dışarı çıktı, sonra da kocasını çağırttı dışarıya: düşünmek istiyorlardı.

Uzun zaman dönmediklerini görünce ambara gittim, eşyalarımı toplayıp aşağıya koridora indirdim. Çok gücenmişim gibi davranıp hemen bu akşam yola çıkmak istiyordum. Burdan çekip gitmek için en iyi çareydi bu.

Ben odaya dönünce Petter: «Yahu!» dedi. «Şimdi gece vakti gidilir mi hiç?»

«Olsun. Ben böyle istiyorum.»

«Aptal olma, sen bakma bu sersemlerin sözüne!»

«Canım, bırak ihtiyarı, gitsin!» dedi kız kardeşi.

Derken karı koca dönüp geldiler odaya. Israrlı, ihtiyatlı susuyorlardı.

«Evet, borcum ne kadar?»

Haha, ben söylemeliymişim!

Hepsi de aşağılık insanlardı bunların; fena halde içerledim, elimi cebime sokup rasgele çıkardığım bir banknotu evin hanımına doğru fırlattım.

«Yeter mi?»

Haha, az değilmiş, ama... Eh, yetermiş belki, fakat...

«Nedir verdiğim?»

«Beş kâğıt!»

«Eh, azdır belki de!» deyip tekrar soktum cebime elimi.

«Yok, anne, onluktu verdiği!» dedi Petter. «Fazla o; üstünü vermelisin!»

Yaşlı kadın avucunu açıp paraya baktı, birden çok şaşırmış gibi yaptı:

«Aa, onluk demedim mi ben? İyi görememişim! Bakındı, şu halde kesenize bereket!»

Kocası da şaşırmıştı, telâşından iki delikanlıya gazatedeki haberleri anlatmaya başladı: Feci bir kazâ, harman makinesinde eli ezilmiş...

Kızlar beni görmezden geliyor, ama aslında kısacık boyunları, bıçak gibi ince gözleriyle oracıkta oturmuş iki kediyi andırıyorlardı. Artık burada daha ne diye durmalı?... Hoşça kalın!

Evin hanımı, peşim sıra koridora geldi, gönlümü almak istedi:

«Hatırımız için bize ödünç bir şişe şarap ver!» dedi. «Aksilik işte, delikanlılar çıkageldi.»

«Hoşça kalın!» dedim yalnız, ve teklifine aslâ yanaşmadım.

Torbamı sırtımda, dikiş makinesini elimde taşıyordum! makine ağırdı, yol çamurlu; ama yine de gönlüm rahat, yürüyordum. Bu işde bir tatsızlık olmuştu, biraz da cimrilik ettiğimi itiraf etmeliydim. Cimrilik mi? Hiç bile! Kendi kendime bir mahkeme kurdum; bu kahrolası kızların, âşıklarına benim şarabımı peşkeş çekmek istediklerini arzettim mahkemeye. Evet. Ama benim hıncım,

aslında sadece bir erkeklik rekabetinin patlak verişi değil miydi? İki delikanlı yerine iki genç kız çağrılmış olsaydı lıkır lıkır akmayacak mıydı şarap? Muhakkak! «İhtiyar!» demişti kız kardeşi. Ama haklı değil miydi? Artık kocamıştım herhalde; mademki bir ırgat yüzünden kenara itilivermeyi artık kaldıramıyordum...

Fakat yolun zahmeti, öfkemi yatıştırdı; mahkeme dağıldı, ve ben üç şişe şarapla dikiş makinesinin rezil yükünü saatlerce yanım sıra taşıdım durdum. Yumuşak ve sisliydi hava; iyice yaklaşmadıkça çiftliklerin ışıklarını seçemiyordum. Bu yüzden köpekler üzerime saldırıyor, bir samanlığa girivermeme engel oluyorlardı. Vakit ilerledikçe ilerledi; yorgundum, üzgündüm, ve yarınlar beni tasalandırıyordu. Ah, onca parayı çarçur etmeseydim keşki! Şimdi makineyi satıp tekrar paraya çevirmek istiyordum.

Derken köpeksiz bir kulübeye ulaştım! Pencereden ışık sızıyordu hâlâ, hemen girdim içeri, barınacak yer istedim.

28

On üç on dört yaşlarında bir kız masa başında, oturmuş dikiş dikiyor, odada başka kimse bulunmuyordu. Ben, yeriniz var mı, diye sorunca büyük bir cana yakınlıkla cevap verdi. Sorayım, dedi, yandaki ufak odaya gitti. Arkasından seslendim: «Sabaha kadar şurda sobanın yanında otursam da olur.»

Kız, az sonra annesiyle geldi; kadın üstünü başını düzeltiyor, düğmeliyordu.

«Hoş geldiniz!» dedi kadın. «Bir kimseyi barındıracak durumda değilim, fakat yatak odamızda yatabilirsiniz.»

«Siz nerde yatacaksınız?»

«Sabaha ne kaldı! Kızımın da dikişi bitmedi zaten.»

«Ne dikiyor? Elbise mi?»

«Hayır, yalnız eteklik. Yarın kiliseye giderken giyecek. Fakat bırakmıyor, ben de yardım edeyim.»

Dikiş makinemi çıkardım, şaka yollu: «Bir tane, iki tane... etekliğin lafı mı olur bunun yanında!» dedim. «Bu makine hemen diker. Bakın, göstereyim!»

«Siz terzi misiniz yoksa?»

«Hayır, satıcıyım, dikiş makinesi satıyorum.»

Makinenin nasıl kullanılacağı kâğıdında yazılıydı, aldım, ne yapacağımızı o kâğıttan okudum. Kızcağız öğrenmek için dikkatle dinliyordu; bir çocuktu henüz ve incecik parmakları, boyası çıkan kumaştan masmavi olmuştu. Bu mavi parmaklar ne kadar da yoksun, zavallıydılar! Torbamdan şarap çıkardım, onları benimle beraber içmeye davet ettim. Sonra yine dikişe oturduk; ben kâğıdı okuyordum; kız da makineyi işletiyor, çok güzel olduğunu, başardığını söylüyor ve gözleri ışıldıyordu.

«Kaç yaşında?»

«On altı. Geçen yıl dine kabul edildi.»

«İsmi ne?»

«Olga.»

Annesi ayakta durmuş, bize bakıyor, o da makinede dikmeye hevesleniyor, ama annesi dikmek istedikçe Olga: «Anne, dikkat et, bozarsın!» diyordu. İplik sarmamız gerekip de annesi mekiği eline alınca: «Aman, bir yeri bozulacak!» diye yine korktu Olga.

Kadın, kahvedenliği ateşe koydu, kahve pişirmeye başladı; bir huzur, bir sıcaklık yayıldı odaya. Kendi hallerinde bu insanlar tasasız ve samimi idiler. Makine üzerine gülünç bir şey söyledim mi gülüyordu Olga. İkisinin de, satılık olduğunu söylediğim halde, makinenin fiyatını sormayışı dikkatimi çekti; bu onların kudretini aşan bir şeydi tamamen. Ama nasıl işlediğini, diktiğini seyretmek hoşlarına gidiyordu.

«Olga'nın da böyle bir makinesi olmalıydı; eli yatkın bu işe.»

«Gitsin, bir süre hizmetçilik etsin de ondan sonra.» diye cevap verdi annesi.

«Hizmetçilik mi edecek?»

«Evet, tabiî. İki kızım daha var, çalışıyor onlar. Durumları fena değil, çok şükür! Olga yarın kilisede ablalarıyla buluşacak.»

Duvarların birinde ufak, kırık bir ayna; öbüründe birkaç tane, ucuz cinsinden, at üstünde asker, süslü püslü prenses resimleri asılı. Bu resimlerden birinin eskimiş, yıp-

ranmış oluşu, sözde İmparatoriçe Eugeie'yi gösterişi, bende alınalı çok olmuş izlenimi bıraktı.

«Nerden geldi bu resim?»

«Unuttum... Ama durun, kocam almıştı galiba.»

«Buralarda bir yerden mi?»

«Yanılmıyorsam Hersaet'ten geldi, kocam gençliğinde orda çalışmıştı. Otuz yıl kadar oldu.»

Zihnimde küçük bir plân tasarladım: «Bu resim çok kıymetli!» dedim.

Kadın, kendisiyle eğlendiğimi sandığı için, inceden inceye baktım resme; sonra sert ve kesin, bunun hiç de ucuz bir resim olmadığını söyledim.

Şu var ki kadın aptal değildi aslâ: «Yok canım, sahi mi söylüyorsunuz?» dedi. «Kulübenin yapıldığı günden beri orda durur bu resim. Olga'nın o. Kızım daha küçükken, bu benim, diye resme sahip çıkmıştı.»

Çok şey biliyormuş, bu işten anlıyormuş gibi yaptım, meselenin düğümünü çözmek istercesine sordum:

«Nerdedir bu Hersaet?»

«Bitişik muhtarlıkta, buraya iki mil mesafede. Bucak müdürünün olduğu yer...»

Kahve pişti, Olga'yla ben dinleniyorduk. Şimdi yalnız kopçaların dikilmesi kalmıştı. Etekliğin üstüne giyeceği bulûzu görebilir miyim, diye sordum; bir de baktım, bulûz falan değil bu, el örgüsü bir atkı! Fakat ablalarından biri, Olga'ya bir ceket vermişti; Olga bu ceketi giyecek, böylece bulûz, altta görünmeyecekti.

«Olga şu sıra öyle boy atıyor ki, gelecek yılı beklemeden ona bir bulûz yaptırmak, doğru değil!» dedi annesi.

Olga kopçaları dikti, bu işi de çabucak bitirdi. Yüzünden uykusuzluk akıyordu; bunun için kendisine, yapmacık bir sertlikle gidip yatmasını emrettim. Tekrar yatmasını ondan da rica ettiğim halde annesi yatmadı, bana arkadaşlık etmeyi kendisine bir ödev bildi.

«Hadi, şimdi yardımından dolayı konuğumuza güzelce teşekkür et!» dedi annesi. Ve Olga yanıma geldi, elini uzattı. Fırsattan yararlanıp, onu, odadan içeri sokuverdim.

«Siz de gidip yatın!» dedim annesine. «Zaten artık sizinle konuşacak halim yok, çok yorgunum.»

Sobanın yanına uzanıp torbamı başımın altına yastık yaptığımı görünce gülümseyerek başını salladı ve gitti.

29

Buradan pek hoşlanmıştım, sabahleyin camlarda güneş parlıyordu. Olga ile annesinin ıslak, taralı saçları öyle hoştu ki!

Birlikte kahvaltı ettik, bir hayli kahve içtim. Sonra yeni etekliğini, örme bulûzuyla ceketini giyip süslendi Olga. Ah bu güzelim ceket; iki sıra lâsting düğmeli, kenarları lâsting şeritli; yakasıyla yenleri kurdeleli bu ceket! Ama Olga'nın bu ceketi doldurmasına imkân yok ki! Çünkü minik bir buzağı gibi çelimsiz Olga.

«Ceketi yanlarından hemen biraz daraltsak!» diye teklif ettim. «Daha vaktimiz var.»

Fakat ana kız karşılıklı bakıştılar: Pazar günü iğneye, makasa el sürülmez. Ne düşündüklerini çok iyi anlıyordum, çocukluğumda ben de böyle düşünürdüm çünkü. Bunun için küçük bir hileye başvurdum; «Makine dikerse iş değişir!» dedim. «Bu tıpkı bir arabanın pazar günü teker meker yolda gitmesine benzer.»

Ama hayır, kabul etmediler. Hem sonra, ceket Olga büyüyünce iyi gelir, bir iki sene içinde daralır hattâ, diye düşünüyorlardı.

Olga giderken, eline tutuşturacak birşey yok mu yanımda, diye düşündüm. Yoktu; ona yalnız bir kron verebilirdim, verdim. Olga teşekkür etti, parayı annesine gösterdi, gözleri parlayarak: «Kilisede ablama veririm.» dedi yavaşça. Annesi heyecanlanmıştı âdeta: «Evet, öyle yap!» dedi o da.

Bol ceketi sırtında, yokuş aşağı, salınarak gitti Olga; ayaklarını bir içeri, bir dışarı basarak kiliseye gitti. Ne tatlı, ne hoş bir kızdı Allahım...

«Hersaet büyük bir çiftlik midir?»

«Evet, büyük bir çiftlik.»

Daha bir süre oturdum, uykulu gözlerimi kırpıştırıp durdum ve kelimenin etimolojisini düşündüm. Hersaet, beyin çiftliği anlamına gelebilirdi. Yahut burada bir Herse hüküm sürmüştü belki. Ve Herse'nin kızı, o çevrenin en gururlu kızıydı ve Jarl bizzat gelmiş, kızı istemişti. Bir yıl sonra kız, bir oğlan doğurmuş ve bu çocuk kıral olmuştu...

Hâsılı, Hersaet'e gitmeye karar verdim. Nereye gitsem hepsi birdi madem, bari oraya gideyim, dedim. Belki bucak müdürünün yanında bir iş bulurdum, belki talihim yâr olurdu, herhalde tanımadığım kimselerdi onlar. Hem Hersaet'e gitmeye karar vermekle, kendime ne de olsa bir hedef seçmiş oluyordum.

Geceki uykusuzluktan sersem bir halde olduğum için, kadın yatağa yatmama müsaade etti. Arkasında haç işareti olan mavi, acayip bir örümcek, duvarda yavaş yavaş yukarı tırmanıyordu; yatmış, onu izliyordum gözlerimle. Derken uyumuşum.

Birkaç saat uyudum, sonra dinlenmiş, canlı, ansızın uyandım. Öğlen yemeğini pişiriyordu kadın. Torbamı bağladım, kadına ücretini verdim ve nihayet, Olga'nın resmiyle makineyi değiştirmek istediğimi söyledim.

Bana yine inanmadı kadın.

«Aldırmayın!» diye cevap verdim. «Siz razıysanız ben de razıyım. Değerlidir bu resim; ne yaptığımı biliyorum ben.»

Resmi duvardan aldım, tozunu üfledim, dikkatle dürüp bir tomar haline koydum; duvarda açık renk bir dörtgen belirdi. Sonra kadına veda ettim.

Arkamdan geldi kadın: «Olga dönünceye kadar bekliyemez misiniz?» dedi. «Size teşekkür ederdi. Ne olur, mümkünse gelmesini beklesenizl»

«Fakat vaktim yok. Benden selâm söyleyin siz, Olga'ya. Makineyi kullanırken bir güçlük çıkarsa kâğıdı okusun iyice.»

Uzun zaman arkamdan baktı kadın. Salına salına yürüyor, yaptığım işten memnun, ıslık çalıyordum kendi kendime. Şimdi taşınacak bir torbam kalmıştı, hem de dinlenmiştim; güneş vardı, yol da epey kurumuştu. Ve sonun-

da, davranışımdan duyduğum katıksız bir sevinçle türkü söylemeye başladım.

Nevrasteni...

Ertesi gün Hersaet'e vardım. Çiftlik bana pek büyük ve muhteşem göründüğü için, önce uğramadan geçip gideyim, dedim; ama uşaklardan biriyle bir süre konuştuktan sonra bucak müdürüne kendimi tanıtmaya karar verdim. Hem daha önce zenginlerin, kibarların yanında çalışmamış mıydım, meselâ Övrebö'de yüzbaşıların yanında?

Bucak müdürü, kısa boylu, geniş omuzlu, uzun beyaz top sakallı, siyah kaşlı bir adamdı. Konuşması, hali tavrı sertti, fakat gözlerinde şefkat okunuyordu. Gitgide onun neşeli bir adam olduğunu, zaman zaman şakalaşıp candan kahkahalar attığını gördüm. Ara sıra mevkiine, servetine uygun pozlar takınması, haline şanına denk gururlu hareketlerde bulunması gerektiğini hatırlıyordu.

«Havır, iş yok. Nerden geliyorsunuz?»

Geçtiğim, uğradığım birkaç yer ismi saydım.

«Paranız yok herhalde; dileniyor musunuz?»

«Hayır, dilenmivorum, param var.»

«Eh, o halde gidebilirsiniz. Size gördürecek işim yok, cidden yok. Toprak sürüldü çoktan. Çit kazığı yontabilir misiniz?»

«Yontarım.»

«Ya? Fakat artık kazık çit kullanmıyorum, tel örgüler taktım. Duvar çekmekten anlar mısınız biraz?»

«Anlarım.»

«Yazık! Sonbahar boyunca burada duvarcılar vardı, onlarla çalışabilirdiniz.»

Ayakta duruyor, bastonuyla toprağı eşeliyordu.

«Bana başvurmak, nerden geldi aklınıza?»

«Bucak müdürüne gidersen iş bulursun, dediler.»

«Ya? Evet, daima bir sürü insan çalıştırırım; bu sonbaharda duvarcılar vardı. Kümes avlusunun etrafına çit çekebilir misiniz? Şu dünyada insanın yapamayacağı bir şey varsa o da budur, hahahay! Övrebö'de yüzbaşı Falkenberg'lerin yanında çalıştım demiştiniz, öyle mi?»

«Evet.»

«Ne yaptınız orda?»

«Ağaç kestim.»

«Bu adamı tanımıyorum, yeri burdan çok uzakta, fakat bahsedildiğini duydum. Bonservis verdi mi size?»

Kâğıdı uzattım.

«Gelin benimle!» dedi hemen müdür. Evin etrafından dolaştırıp mutfağa götürdü beni.

«Şu adamın karnını doyuran güzelce!» diye seslendi. «Uzaktan geliyor.»

Geniş, aydınlık mutfakta oturup çoktandır yemediğim iyi bir yemek yedim. Sofradan kalkıyordum, bucak müdürü mutfağa geldi yine: «Hey, ahpap!...» dedi. Hemen yerimden kalkıp dimdik durdum. Bu ufak nezaketten hoşlanmış göründü.

«Yok, yemeğinizi bitirin hele. Bitirdiniz mi? Düşündüm de... Gelin benimle!»

Beni sundurmaya götürdü.

«Ormanda bana bir süre yakacak odun kesebilirsiniz, ne dersiniz? İki hizmetkârım var, ama birini şimdi mübaşir olarak kullanıyorum; siz ormana ötekiyle gidersiniz. Görüyorsunuz, burada bol bol odunum var, ama bunlar dursun varsın, fazla mal göz çıkarmaz. Param var demiştiniz, gösterin bakalım!»

Cebimdeki banknotları gösterdim.

«Güzel! Bakın ben burada hükümeti temsil ediyorum, adamlarımın durumunu yakından bilmem gerek. Ama tabiî, müdüre geldiğinize göre herhalde vukuatınız falan yoktur... İşte böyle, bugün dinlenin, yarın dediğim gibi ormana gidersiniz!»

Ertesi gün için hazırlığımı yaptım, elbisemi gözden geçirdim, testereyi eğeledim, baltamı biledim. Eldivenim yoktu, ama hava henüz eldiven aratacak hava değildi; bu bir yana, tamamdı her şey.

Bucak müdürü, birçok defa dışarı yanıma gelip, ordan burdan bahsetti; yabancı olduğum için benimle konuşmaktan zevk alıyordu besbelli. Çiftlik avlusuna doğru giden karısına: «Gel, Margarethe!» diye seslendi. «İşte yeni işçimiz. Yakacak odun kestireceğim ona.»

Bize direktif verilmemişti, ama biz kendi düşüncemize göre davranıp yalnız tepeleri kurumuş ağaçları kesmeye başladık. Akşamleyin müdür bunun doğru olduğunu söyledi; ayrıca yarın bizzat ne yapacağınızı bir bir anlatırım, dedi.

Çok geçmeden bu işin Noele kadar sürmeyeceğini anladım. Karsız giden, geceleri don yapan havadan, topraktan yararlanıp her gün bir yığın odun kesiyor, bizi işimizden alıkoyan bir engelle karşılaşmıyorduk. Müdür bile, bu orman işinde bizim malın gözü olduğumuzu söylüyor, kahkahayı basıyordu. Bu ihtiyarın yanında çalışmak kolaydı; ikide bir keyifli keyifli, ormana yanımıza geliyor; herhalde takılmalarına ses çıkarmadığım için bana sıkıcı, fakat güvenilir bir adam gözüyle bakıyordu, Şimdi mektuplarını da postaya benimle gönderiyor, postadan bana aldırtıyordu...

Çiftlikte çocuk olmadığı gibi, hizmetçi kızlarla uşaklardan biri hariç, genç kimse de yoktu. Akşamları vakit geçmek bilmiyordu. Oyalanmak için kalay, asit aldım, mutfakta eski kapkacakları kalayladım, Ama bu iş de pek çabuk bitti. Derken bir akşam aklıma esti; şöyle bir mektup yazdım: «Ah keşki sizin yanınızda olabilsem de iki kişi yerine çalışsam!»

Ertesi gün müdür için postaneye gidecektim, benim mektubu da yanıma alıp postaya attım. Telâş içindeydim; üstelik mektup da pek derme çatma görünüyordu: Kâğıdı müdürden almış, onun zarfın üstünde basılı başlığını bir sıra pul yapıştırıp kapatmıştım. Mektubu alınca kim bilir ne diyecekti bayan? İçinde ne isim vardı, ne de bulunduğum yerin adı.

Sonra yine genç hizmetkârla ben, ormandaki işimize devam ettik; ufak tefek kendi dertlerimizden konuşuyor, olanca gücümüzle çalışıyor, iyi anlaşıyorduk. Günler geçiyordu. Bu işin bitmek üzere olduğunu görüp üzülüyor, ama orman işi bitince müdür bana başka bir iş bulur diye içimde küçük bir ümit besliyordum. Allah kerim-

di yarına! Noelden önce yollara düşmeyi içim çekmiyordu.

Bir gün yine postaneye gitmiştim, adıma bir mektup buldum. Mektubun bana gelmiş olmasını anlıyamıyor, elimde kararsız evirip çeviriyordum. Fakat beni tanıyan posta memuru, bir daha okudu adresi; ismin benim ismim olduğunu, altında da müdürün adresi yazılı bulunduğunu söyledi. Birden zihnimde bir şimşek çaktı, mektubu aldım hemen. Evet, benim, unutmuşum... doğrudur...

Kulaklarım uğulduyordu, sokağa fırladım, açıp okudum mektubu:

«Bana yazmayınız...»

Ne isim vardı, ne de yazıldığı yerin adı; ama öyle şahâne bir yazı ki! İkinci kelimenin altı çizilmişti.

Çiftliğe nasıl döndüm, bilmiyorum. Yoldaki kilometre taşlarından birine oturuyor, mektubu okuyup cebime sokuyor, sonra öteki taşa kadar giderek aynı şeyi tekrarlıyordum. Yazmayınız! Peki, o halde gidebilir ve acaba kendisiyle konuşabilir miydim? Ah bu küçük, zarif kâğıt yaprağı, bu acele yazılmış incecik harfler! Elleri bu mektubu tutmuştu; bu mektup onun gözlerini görmüş, soluğunu duymuştu. Sonra cümlenin sonunda üç nokta vardı, dünyalara bedel üç nokta.

Çiftliğe gelip mektupları bıraktım, ormana gittim. Bütün vaktimi hayâl kurmakla geçirdim. Üst üste aynı mektubu okuduğumu, okuduktan sonra da her defasında banknotlarımın arasına sakladığımı gören arkadaşım; bu halime bakıp benim için her halde, ne anlaşılmaz adam! demiştir.

Bayan, bulunduğum yeri ne de çabuk öğrenmişti! Anlaşılan, zarfı ışığa tutmuş, pulların altında bucak müdürünün ismini okumuştu, sonra o sevimli başını önüne eğmiş, düşünmüştü: Demek şimdi Hersaet'te müdürün yanında...

Akşam üstü çiftliğe döndüğümüz vakit, müdür dışarı çıktı, yanımıza geldi, çeşitli şeylerden bahsetti ve sordu:

«Övrebö'de yüzbaşı Falkenberg'lerde çalıştım demiştiniz değil mi?»

«Evet.»

«Bir makine icat etmiş yüzbaşı.»

«Bir makine mi?»

«Bir ağaç bıçkısı. Gazeteler yazıyor.»

Birden irkildim. Sakın benim makineyi icat etmiş olmasın?

«Bir yanlışlık olsa gerek.» dedim. «Çünkü yüzbaşı bıçkı icat etmedi.»

«Etmedi mi?»

«Hayır! Bıçkı ona emanet bırakıldı.»

Olup biteni anlattım müdüre. Gazeteyi getirdi, birlikte okuduk: Yeni bir icat.. Mahalline giden muhabirimizin bildirdiğine göre... Orman sahipleri için çok büyük bir önem taşıyacak bu bıçkının yapılması.. Makine şu esaslardan hareket edilerek...

«Bu bıçkıyı siz mi yaptınız yani?»

«Evet, ben yaptım!»

«Şu halde bıçkıya sahip çıkmak mı istiyor yüzbaşı? Eh, yaman doğrusu, cidden yaman! Siz bana bırakın bu işi. Var mı sizi bu işde çalışırken gören?»

«Var! Yüzbaşının bütün adamları gördüler.»

«Allah belâmı versin, sahiden alçakça bir iş bu! Böylesini hiç duymamıştım, icadınızı çaldı haa, pes doğrusu! Ya para.. Belki bir milyon eder bu!»

«Yüzbaşı neden böyle yaptı, aklım almıyor!» dedim.

«Fakat ben anlıyorum, boşuna müdür olmadım ben. Yok, çoktandır bu adamdan şüpheleniyordum, vay habis vay, zengin görünmek ister ama zengin falan değildir. Ben şimdi ona kısa bir mektup yazarım, gayet kısa, ne dersiniz? Hahaha. Siz bu işi bana bırakın!»

Şimdi de ben terddüt ediyordum, müdür birden alevlenivermişti. Yüzbaşının bir suçu yoktu da gazetecinin verdiği haberde bir yanlışlık vardı belki. Ben kendim yazayım, dedim müdüre.

«Kendiniz yazasınız da bu dolandırıcı herifle parayı paylaşmaya razı olasınız, öyle mi? Aslâ! Her şeyi siz bana bırakın! Hem sonra siz yazarsanız lafı benim gibi oturtamazsınız!»

Ama onu öylesine idare ettim ki, ilk mektubu benim yazmama, işe sonradan kendisinin müdahale etmesine razı oldu. Yeni bir mektup kâğıdı aldım müdürden.

Fakat o akşam yazamadım bir türlü. Gün çok heyecanlı geçmişti, ve gönlüm hâlâ tedirgin, telâşlı çalkanıyordu. Efkârlanmış, düşünüp duruyordum. İşin içinde bayan vardı; bu yüzden doğrudan doğruya yüzbaşıya yazmak istemiyor, yazarsam belki karısını da biçimsiz durumlar karşısında bırakmaktan çekiniyor; bunun yerine arkadaşım Falkenberg'den birkaç kelimeyle bıçkıya göz kulak olmasını rica etmeyi düşünüyordum.

Geceleyin ceset beni tekrar ziyaret etti; baş parmak tırnağı için bende rahat huzur bırakmayan, o kefenli, üzgün kadın bana tekrar geldi. Günümü öyle derin bir gönül huzursuzluğu içinde geçirmiştim ki, kadın bu geceyi en uygun zaman bilmişti. Korkudan ürpererek, içeri kaydığını gördüm; odanın ortasında durdu, bana doğru uzattı elini. Tam karşımdaki duvar kenarında, ormanda beraber çalıştığımız arkadaş yatıyordu; onun da rahatsız, tedirgin inlediğini işitmek, bana büyük ferahlık verdi: Demek ki tehlikeye ikimiz birden uğramıştık. Hayır! diye başımı salladım: «Ben senin tırnağını sessiz sâkin bir yere gömdüm, yapacak şey yok artık benim için!» Fakat ceset, olduğu yerde duruyordu. Suçumu bağışlamasını rica ettim, fakat birden içerledim, hırslandım. «Seninle daha fazla uğraşamam!» dedim. «Ben senin tırnağını vaktiyle işte aceleden alıvermiş, ama aylarca önce yine toprağa gömerek aldığımı geri vermiştim...» Derken ceset, yandan doğru yastığımın baş ucuna kadar geldi, arkama çıkmak istedi. Göğsümü öne fırlattım, bir çığlık kopardım.

Yatağından doğru uşak: «Ne oluyor?» diye sordu.

Gözlerimi uğuşturup rüya gördüğümü söyledim.

«Kim vardı içerde?» diye sordu uşak.

«Bilmem. Biri mi vardı?»

«Birisinin dışarı çıktığını gördüm de...»

31

Aradan birkaç gün geçti; düşünmüş taşınmış salim bir kafa ile oturdum, Falkenberg'e bir mektup yazdım. «Övrebö'de ufak bir bıçkı modeli bıraktım. Belki günün birinde orman sahipleri için bir kıymet kazanır. Fırsat çıkar çıkmaz

onu oradan almak niyetindeyim, lütfen göz kulak ol da bir yeri falan bozulmasın!»

Böyle yumuşak bir dil kullandım. Eh, kibarcası da buydu zaten. Falkenberg tabiî mutfakta bunun lâfını edecek, çıkarıp gösterecekti mektubu; bu yüzden baştan sona kibarca yazılmış olması gerekiyordu. Ama baştan sona da uysalca yazılmamıştı mektup: Kararımın kesin olduğunu göstermek için belli bir gün tayin ettim, 11 Aralık pazartesi gelip makineyi alacağımı da yazdım.

Bu vâde açık ve kesin diye düşündüm: Pazartesi günü makineyi bulamazsam eh o vakit bir hadise çıkar her halde:

Mektubu postaya kendi elimle götürdüm, zarfın üstündeki başlığı, yine bir sıra pul yapıştırıp kapattım...

Tatlı sarhoşluğum sürüp gidiyordu hâlâ; dünyanın en kıymetli mektubunu almıştım, onu şuracıkta iç cebimde taşıyordum, bana yazılmıştı o. Yazmayınız! Hayır, yazmam, pekâlâ, fakat kalkıp gelebilirim. Ve cümlenin sonunda üç nokta vardı.

Altı çizgili kelimenin yanlış anlaşılması imkânsızdı her halde. Belli ki sadece yasağı kuvvetlendirmek anlamına gelmiyordu. Hanımlarda bu kötü âdet vardır zaten: Olur olmaz her kelimenin altını çizip bol bol üç nokta kullanırlar. Fakat bu öylesi değil, yok, bu bambaşka!

Birkaç gün sonra müdürün yanındaki işim sona erecekti; tam denk geliyordu, her şey hesaplanmıştı, ayın on birinde Övrebö'de olacaktım. En uygun vakit de buydu ihtimal. Yüzbaşı şayet benim makineyle işler çevirmeyi düşünüyorsa acele etmem gerekiyordu. Bir başkası bunca zahmetlerle kazandığım bir milyonu çalsın mıydı? Bunun çilesini sanki ben çekmemiş miydim? Falkenberg'e yazdığım mektupta uysal bir dil kullandığıma şimdi âdeta pişman olmaya başlamıştım; daha sert olabilirdi mektup. Şimdi belki de çok sert davranacağıma hiç ihtimal vermiyordu Falkenberg. Göreceksin, aleyhime tanıklık etmeyi bile düşünmüştür; benim için, bıçkı falan icat etmedi, der bakarsın! Haha, aziz dostum Falkenberg bir bu eksikti! O takdirde Tanrı rahmetinden olursun, bu bir! Ama bunun sence hiç bir önemi yoksa o zaman seni ya-

lancı şahitliğinden ötürü, dostum ve velinimetim bucak müdürüne şikâyet ederim; bu iki! Bilir misin, neye varır bunun sonu?

Kendisiyle konuşunca: «Tabii, gitmeniz gerek.» dedi bucak müdürü. «Sakın, bıçkıyı almadan gelmeyin benim yanıma. Menfaatinizi korumalısınız, bu işde ihtimal çok para var.»

Ertesi gün postadan, durumu bir anda değiştiren bir haber çıktı: Yüzbaşı, kendisinin yeni bıçkı mucidi olarak gösterilmesinde bir yanlışlık olduğunu gazetede bizzat açıklıyor, bu bıçkıyı yapanın bir süre çiftliğinde çalışmış bir işçi olduğunu, bıçkı hakkında şahsen daha fazla beyanatta bulunamayacağını bildiriyordu. İmza: Yüzbaşı Falkenberg.

Müdürle bakıştık. «Ne dersiniz şimdi?» diye sordu müdür.

«Her halde yüzbaşının suçu yok.»

«Ya? Biliyor musunuz, ne düşünüyorum?»

Sustuk. Müdür, tepeden tırnağa müdürdü; entrikaların iç yüzünü görüveriyordu.

«Suç var!» dedi.

«Sahi mi?»

«Ben çok gördüm bu gibi şeyleri. Şimdi geri çekiliyor; mektubunuz ihtar yerine geçti. Hahahay!

Yüzbaşı Falkenberg'e değil de, Övrebö'de bir hizmetkâra kısa bir mektup yolladığımı, postaya ancak dün akşam verdiğim için, bu mektubun henüz oraya gitmemiş bile olduğunu söyledim.

Sesini kesti müdür, ve artık entrikaların iç yüzünü görmeye kalkışmadı. Bunun yerine şimdi, icat edilen bıçkının değerinden şüphelenmeye başladı.

«Ola ki makine de hiç bir işe yaramaz!» dedi, ama sonra babacan bir sesle ekledi: «Yani demek istediğim, daha onu düzeltmek lâzım belki. Bilirsiniz, harp gemileriyle uçaklarda sık sık değişiklik yaparlar hani... Hâlâ gitmek fikrinde misiniz?»

Geri dönmemden, makinemi de birlikte getirmemden bir daha söz açmadı, ama bana iyi bir bonservis verdi. Bunda beni daha uzun zaman yanında alıkoymak istedi-

ği, fakat şahsî işlerim yüzünden bir başka yere gitmem gerektiği için işime devama imkân kalmadığı yazılıydı.

Ertesi sabah tam gideceğim sıra çiftliğin önünde küçük bir kız, durmuş, beni bekliyordu: Olga. Ne çocuk! Sabah sabah burda olabilmek için gece yarısı yola çıktı herhalde. Mavi etekliği ve ceketiyle karşımda duruyordu.

«Sen misin, Olga? Nereye gidiyorsun?»

Beni arıyormuş.

«Burda olduğumu nerden bildin?»

Sorup öğrenmiş.

«Dikiş makinesi sahiden benim mi? Fakat nasıl olur?»

«Yok, senin o makine. Ben onu resimle değiştim. İyi dikiyor mu?»

«Evet, çok iyi dikiyor.»

Uzun uzun ne konuşacaktık! Müdür dışarı çıkıp da soru suale başlamadan uzaklaştırmak istedim Olga'yı.

«Peki, haydi evine git yavrum! Az yol değil ki!»

Elini avucuma bıraktı Olga; ben çekmeden o çekmedi. Sonra teşekkür etti bana ve yine sevinçli ayrılıp gitti. Ayak uçlarını gelişigüzel, bir içeri, bir dışarı basıyordu.

32

Hedefe ulaştım sayılır.

Pazartesi sabahı erkenden çiftliğe varabilmek için pazar akşamını Övrebö'ye yakın bir köylü evinde geçirdim. Saat dokuzda herkes kalkmış olur, ben de her halde aradığımı bulmak mutluluğuna kavuşurum.

Çok sinirliydim, en kötü ihtimalleri geçiriyordum aklımdan: Falkenberg'e efendice bir mektup yazmış, sert söz kullanmamıştım, ama yüzbaşı o kahrolası tarihten, kendisine zaman tayin etmiş olmamdan alınabilirdi. Keşki o mektubu yazmasaydım!

Çiftliğe yaklaştıkça boynumu kısıyor, bir kötülük yapmamıştım ama, küçüldükçe küçülüyordum. Yoldan ayrıldım, ilkin yandaki binaların önünden geçmek üzere bir kavis çizdim, birden Falkenberg'le karşılaştım. Arabayı yıkıyordu. Selâmlaştık, dostluğumuz hiç bozulmamıştı.

«Yolculuk mu var?»

«Yok, daha dün akşam geldim. İstasyona gitmiştim.»

«Kimi götürmüştün?»

«Bayanı.»

«Bayanı mı?»

«Evet, bayanı.»

Sustuk.

«Ya? Peki, nereye gitti trenle?»

«Şehire.»

Sustuk.

«Buraya yabancı birisi gelmişti, bir makine için gazeteye bir şeyler yazdı.» dedi Falkenberg.

«Yüzbaşı da gitti mi?»

«Yok, o burada. Senin mektup gelince suratını astı.»

Falkenberg'i kandırdım, tavan arasındaki eski odamıza gittik; iki şişe şarap hâlâ torbamda duruyordu, çıkarıp koydum ortaya. Yaşasın şaraplar! Ben onları millerce mesafelik yollarda götürüp getirmiş, aman kırılmasınlar diye üzerlerine titremiştim; faydasını şimdi görüyordum. Onlar olmasaydı Falkenberg'in çenesi açılır mıydı hiç?

«Yüzbaşı mektuba neden surat astı? Gördü mü mektumu?»

«O iş böyle oldu» dedi Falkenberg. «Ben postayı getirdim, bayan mutfaktaydı. Böyle sıra sıra pul, bu ne mektubu böyle, diye sordu, mektubu açtım; senden geldiğini, senin de ayın on birinde geleceğini söyledim.»

«Bayan ne dedi?»

«Hiç. Ayın on birinde mi, diye sordu tekrar. Evet, on birinde, diye cevap verdim.»

«Birkaç gün sonra da sana emrettiler, öyle mi? Bayanı istasyona götür, dediler.»

«Evet, birkaç gün sonra, öyle ya! Ben söyle düşündüm: Mademki bayan öğrendi, yüzbaşının da haberi var demektir. Aldım mektubu, yüzbaşıya götürdüm. Ne dedi yüzbaşı, biliyor musun?»

Cevap vermedim, düşündüm uzun uzun. İşin içinde iş vardı ihtimal. Bayan benden mi kaçtı? Delinin biriydim ben; Övrebö'lü yüzbaşının karısı, iş verdiği, emrinde üc-

retle çalıştırdığı bir adamdan ne diye kaçsın? Ama bütün bunlar bana pek garip görünüyordu. Yazmam yasak adilmişti, ben de onunla konuşabilmek ümidini beslemiştim içimde.

Biraz çekingen, devam etti Falkenberg:

«Sen göster diye yazmamıştın, ama işte tuttum, yüzbaşıya gösterdim mektubu. Göstermemeli miydim?»

«Yok, fark etmez. Ne dedi gösterince?»

«Madem öyle, sen de göz kulak ol makineye! dedi ve astı suratını. Birisi alıp götürmesin! dedi.»

«Yüzbaşı, şimdi kızgın mı bana?»

«Yo, hayır, hiç sanmıyorum! O günden beri bu konuda bir şey duyup işitmedim.»

Hem yüzbaşıdan bana ne! Falkenberg birkaç bardak şarap içmişti ki, ona bayanın şehirdeki adresini bilip bilmediğini sordum. «Hayır, ama Emma bilir belki!» dedi. Emma'yı çağırdık, şarap ikram ettik, ordan burdan konuşarak sözü dönüp dolaştırıp konumuza getirdik ve çok ustaca sorduk. Hayır, adresi Emma da bilmiyordu.

«Bayan, rahip çiftliğinden matmazel Elisabet'le birlikte Noel için öte beri almaya gitti. Adresi rahip çiftliği bilir. Hem neden soruyorsun?»

«Filigranlı eski bir broş aldım, kelepir; bayan acaba satın alır mı diye öğrenecektim.»

«Göster!»

Bereket versin ki, Emma'ya çıkarıp broşu gösterebildim, eski ve çok güzel bir şeydi; Hersaet'teki hizmetçi kızların birinden parayla almıştım.

«Ne yapsın bunu bayan?» dedi Emma. «Hele ben hiç istemem!»

«Haha, beni tavlamana bakar, Emma!» diyerek kendimi zorlayıp takıldım Emma'ya.

Emma gitti ve ben yine Falkenberg'in ağzından lâf almaya çalıştım. İyi koku alıyor, insanları bazan anlıyordu Falkenberg.

«Yine şarkı, türkü söylüyor musun bayana?»

«Ne gezer!»

Buraya bağlandığına pişmanmış Falkenberg; burda günden güne artan kederler, tasalar varmış sanki.

«Kederler, tasalar mı? Yüzbaşıyla karısının arası iyiydi hani?»

«Bırak Allah aşkına, iyi olmasına iyi ya! Tıpkı eskisi gibi, fakat bu cumartesi bayan bütün gün ağladı.»

«Böyle olacağı kimin aklına gelirdi? Birbirlerine karşı saygılı ve kibardır onlar!» dedim, ve pusuda, Falkenberg'in cevabını bekledim.

Valdres ağzıyla: «Ama artık bıkmışlar birbirlerinden!» dedi Falkenberg. «Sen gittin gideli, şu kısa zamanda, bayan çok bozuldu, sarardı soldu, zayıfladı bayağı.»

Tavan arasındaki odamızda birkaç saat oturdum, hep camdan doğru esas binadaydı gözüm, fakat yüzbaşı görünmedi. Niçin dışarı çıkmıyordu? Boşunaydı daha fazla beklemek; yüzbaşıdan özür dilemeksizin çekip gitmeliydim. Aslında kendimi savunmak için yerinde sebepler öne sürebilir, bütün suçu gazetedeki ilk habere yükleyebilir, yazıyı okuyunca biraz büyüklük delisi olduğumu söyleyebilirdim; netekim de doğruydu bu. Şimdi benim için makinemi paket etmek, mümkün mertebe torbama sıkıştırıp yollara koyulmaktan gayri yapacak iş kalmamıştı.

Emma mutfaktaydı, ben giderken bana biraz yiyecek aşırdı, verdi.

Önümde yine upuzun bir yol vardı. İlkin rahip çiftliğine uğramalıydım, hemen hemen yolumun üzerindeydi zaten. Ordan da istasyon gidecektim. Yürüyüşümü güçleştiren hafif bir kar yağıyordu; zamanı keyfimce kullanamazdım, var gücümle yürümem gerekiyordu: Şehirdeki bayanlar sadece Noel tedariki göreceklerdi, arayı da bir hayli açmış bulunuyorlardı.

Ertesi gün ikindiye doğru rahip çiftliğine vardım. En iyisi, rahibin hanımıyla görüşebilsem, diyordum.

«Şehre gidiyorum.» dedim ona. «Yanımda bir makine var, taşıyamıyorum, ağır tahta kısımlarını burada bırakabilir miyim?»

«Şehre gidiyorsun, öyle mi?» diye sordu rahibin hanımı. «Yarın sabaha kadar bizde kalsan olmaz mı?»

«Hayır, teşekkür ederim, sabahleyin şehirde olmalıyım.»

Düşündü: «Elisabet şehirde.» dedi. «Bir şey unutmuş,

paket edip sana versem götürüverir misin?»

Şimdi adresi öğreneceğim, diye düşündüm.

«Ama önce paketi hazırlamam lâzım!»

«Fakat beklersem belki ben varmadan matmazel Elisabet yola çıkmış olur.»

«Yok, yok, Bayan Falkenberg'le gitti, tam bir hafta kalacaklar.»

Sevindirici bir haberdi bu, mükemmel bir haber! Şimdi hem adreslerini biliyordum, hem de şehirde ne kadar kalacaklarını.

Yan yan baktı rahibin hanımı. «Şu halde» dedi. «Bu gece burada kalıyorsun, değil mi? Söyledim ya, önce hazırlamam lâzım...»

Bana esas binada yer gösterdiler, ot üstünde yatılamayacak kadar hava soğuktu çünkü. Gece olup da herkes yatağına çekilince ve bütün ev sessizliğe gömülünce rahibin hanımı, elinde paket, odama geldi:

«Affedersin!» dedi. «Şimdi geldim. Sabahleyin ben daha kalkmadan erkenden gidersin belki, diye düşündüm.»

33

Yine şehrin gürültü ve kalabalığı ortasında, gazeteler ve insanlar arasındaydım; son defa burada oluşumdan bu yana aylar geçtiği için de, şehir bana hiç sıkıcı gelmedi. Öğleye kadar gezip dolaştım, kendime yeni bir elbise, üst baş aldım ve matmazel Elisabet'e gittim. Akrabalarında kalıyordu.

Acaba orada ötekine de raslamak mutluluğuna erecek miydim? Bir delikanlı gibi heyecanlıydım. Hiç de alışık olmadığım için eldivenlerimi çıkardım, fakat merdivenleri tırmanırken ellerimin elbiseme yakışmadığını gördüm, eldivenleri tekrar elime geçirdim. Sonra çaldım kapının zilini.

«Matmazel Elisabet mi? Evet, burada, biraz bekleyin lütfen.»

Matmazel Elisabet geldi:

«Günaydın! Beni mi istediniz?... Nasıl olur, siz misiniz?»

«Anneniz bir paket gönderdi, onu getirdim. Buyurun!»

Sargıları çözüp ne olduğuna baktı: «Aferin şu anneme!» dedi. «Tiyatro dürbünü. Tiyatroya da gittik ya, neyse... Sizi birden tanıyamadım.»

«Ya? Fakat aradan çok zaman geçmedi.»

«Hayır, ama... Ee, söyleyin bakalım, benden muhakkak bir başkasını soracaksınız, değil mi öyle?» dedi ve güldü.

«Evet!» dedim.

«O burada kalmıyor. Burda, akrabalarımın yanında yalnız ben kalıyorum. O, Victoria otelinde.»

«Paket de zaten size gönderilmişti!» dedim, hayal kırıklığımı gizlemeye çalıştım.

«Az bekleyin, ben de şehre inecektim, beraber gideriz.»

Matmazel Elisabet hazırlandı, kapıdan seslenip içerdekilere veda etti, birlikte çıktık. Bir arabaya bindik, sâkin bir kahveye gidiyoruz. Matmazel Elisabet kahvelere gitmekten hoşlanırmış, ama gittiğimizi eğlenceli bulmadı.

«Başkasına gidelim, ister misiniz?»

«Evet. Grand'a.»

Orada tanınmaktan çekiniyordum, uzun zamandır görünmemiştim, belki eşe dosta selâm vermek gerekecekti. Fakat matmazel, Grand'ı istiyordu. Şehirdeki şu kısa kalışı, onu çekingenliklerinden kurtarmıştı. Eskiden çok daha hoşuma giderdi Elisabet.

Arabaya binip bu sefer Grand'a gittik. Akşam oluyordu. Genç kız, pırıl pırıl yanan lambaların tam ortasına oturdu; sevincinden kabına sığamıyordu. Şarap getirttim.

«Olur şey değil, ne kadar kibarlaşmışsınız!» dedi ve güldü.

«Fakat burada işçi ceketiyle dolaşamam ki!»

«Yoo, tabiî.. fakat açık konuşayım işçi ceketi size... Düşüncemi söyleyebilir miyim?»

«Hayhay, buyurun!»

«İşçi ceketi size çok yakışıyor.»

«Ne diyorsunuz! Bu şehir elbiselerinin köküne kibrit suyu!»

Karşısında oturuyordum, kafamın içi bambaşka şeylerle yanıp tutuşuyordu; bu konuştuklarımıza pek aldırdığım yoktu benim.

«Şehirde çok kalacak mısınız?» diye sordum.

«Louise ne kadar kalırsa. Alacağımızı aldık. Fakat ne yazık, vakit çok çabuk geçiyor..»

Sonra yine neşelendi, sordu gülerek: «Bizim köy hayatı hoşunuza gitti mi?»

«Evet, güzeldi.»

«Yakında yine gelir misiniz?»

Güldü, benimle eğleniyordu anlaşılan. Her halde içimi dışımı anladığını, o kır hayatında oynadığım rolün yapmacık, sahte olduğunu göstermek istiyordu. Cahil çocuk! Bilmiyordu ki ben her çeşit işçiyi idare edebilirim, birçok işlerde ustayımdır! Ama asıl mesleğimde hayal ettiğim amaçlara hiç bir zaman erişemedim! Bunları bilmiyordu.

«Babama rica edeyim mi; ilkbaharda, sizin için, her türlü su tesisatı yapar diye bir ilân assın mı direğe?»

Gözlerini yumdu, güldü; öyle candan gülüyordu ki!

Meraktan ölüyor, kötü niyetle söylenmediklerini bildiğim halde bu şakalardan üzüntü duyuyordum. Kendimi toplamak için kahveye, etrafıma bakınmaya başladım. Yer yer şapka çıkaranlar oldu; karşılık veriyor, her şeyi sanki arada uzak mesafeler varmış gibi görüyordum. Yanında oturduğum tatlı, kibar genç kız, dikkatleri üzerimize çekmişti.

«Size selâm veren bu beyleri tanıyor musunuz?»

«Evet, birkaçını.. Şehirden hoşlandınız mı?»

«Çok! İki erkek yeğenim var burda.. sonra onların arkadaşları da var.»

«Çiftlikteki zavallı Erik!» diye takıldım.

«Siz de onunla bozdunuz. Fakat burada birisi var, ismi Bewer. Ne çare, şu sıra aramız açık.»

«Düzelir.»

«Acaba? Fakat iş oldukça ciddî. Beni dinleyin, doğ-

rusunu isterseniz ben her an onun buraya gelmesini bekliyorum.»

«Gelince gösterin bana.»

«Arabada gelirken, sizinle burada otursam Bewer'i kıskandırırım, diye düşündüm.»

«Peki, yapalım şu işi.»

«Olur, fakat... Siz biraz genç olsaydınız. Yani, şey..»

Kendimi zorlayıp güldüm. Yok canım, yaparız bu işi! Biz ihtiyarları küçümsemeyin! Biz kocamışlar, misli menendi bulunmaz kişilerizdir! Hele siz, kafamdaki dazlaklığı Bewer'den gizleyecek şekilde, koltukta bana bir yer açın, yeter!

Ah; ihtiyarlığın netameli geçidini güzelce, sessizce bulabilmek, ne zormuş meğer!. İspazmoza benzer bir haldir başlar; seğirmeler, el kol titremeleri, kaş göz oynatmalar, yavaşça genç olanlarla dalaşmalar, kıskançlıklar çıkar ortaya.

«Dinleyin beni, sayın matmazel!» dedim ve bütün kalbimle ondan şunu rica ettim: «Telefon edip Bayan Falkenberg'i buraya çağıramaz mısınız?»

Düşündü: «Peki, kabul!» dedi, merhametliydi.

Telefona gittik, Victoria otelini bulup Bayan Falkenberg'i istedik.

«Sen misin, Louise? Yanımda kim var, bir bilsen! Gelebilir misin? Güzel! Grand'dayız. Yoo, söylemem! Hayır, bir erkek tabiî, fakat şimdi pek şık; daha fazlasını söyliyemem. Geleceksin, değil mi? Canım, ne var bunda düşünecek? Akrabalar mı? Eh, sen bilirsin, fakat.. Hayır, yanımda duruyor. İşin amma da önemli! Eh, şu halde, hoşça kal!»

Matmazel Elisabet telefonu kapadı: «Akrabalarına gidecekmiş!» dedi kısaca.

Tekrar masamıza oturduk. Tekrar şarap geldi, neşeli görünmeye çalıştım, şampanya içelim, dedim.

«Hayhay, mersi!»

Tam rahatça oturuyorduk ki: «İşte Bewer!» dedi matmazel. «Önümüzde şampanya olması cidden mükemmel!»

Zihnimde varsa yoksa bir tek düşünce! Ustalığımı gösterip sayın matmazeli bir başka erkek yararına ayart-

mam gerektiği o anda, bir şeyler söyleye durayım, bambaşka şeyler düşünüyordum ben. Eh, tabiî ne hayır gelirdi bundan!

Telefon görüşmesini zihnimden söküp atamıyordum: Besbelli durumu kavramış, kendisini bekleyenin ben olduğumu anlamıştı. Fakat ben bir suç mu işlemiştim? Beni niçin Övrebö'den böyle apar topar deflemişler, yerime neden Falkenberg'i almışlardı? Evet, yüzbaşıyla karısı arasında her zaman sağlam bir dostluk yoktu, fakat yüzbaşı her halde benim bir tehlike olduğumu sezinlemiş, karısını gülünç bir düşüşten korumak istemişti. Ve işte şimdi bayan, çiftliklerinde uşaklık etmiş, arabasını sürmüş olmamdan, yemeğini iki defa benimle paylaşmış olmaktan utanıyordu. Ve bayan, benim ilerlemiş yaşımdan utanıyordu...

«Yoo, bu böyle olmaz!» dedi matmazel Elisabet.

Tekrar zorladım kendimi, delidolu laflar ederek nihayet güldürdüm onu. Bol bol içiyordum; çıkışlar yapıyor, halleniyordum. Sonunda matmazel, cidden kendi çıkarıma çalıştığımı sandı anlaşılan. Yüzüme baktı:

«Doğru mu, sahiden güzel miyim?»

«Bitirmedim ki sözümü. Ben Bayan Falkenberg'den bahsediyorum.»

«Susunuz!» dedi matmazel Elisabet. «Tabiî, Bayan Falkenberg'i kasdediyorsunuz. Bunu geldik geleli biliyorum, ama bana ne diye söylüyorsunuz açıkça? Sanırım, karşıdakine tesir etmeye başladık. Kesmeyelim, işimize bakalım.»

Demek kendi çıkarıma çalıştığıma inanmamıştı. Vay canına, bizden geçmişti her şey!

«Fakat Bayan Falkenberg'i elde edemezsiniz ki!» diye tekrar söze başladı matmazel Elisabet. «İmkânsız!»

«Hayır, onu elde edemem. Sizi de elde edemem.»

«Şimdi de Bayan Falkenberg'le mi konuşuyorsunuz?»

«Hayır, şimdi siz varsınız karşımda.»

Sustuk.

«Ben evvelce size âşıktım, haberiniz var mı bundan? Evet, âşıktım. Çiftlikte yanımızda bulunduğunuz zaman.»

«Şimdi iş eğlenceli bir şekle giriyor!» dedim, kanape-

de öne doğru kaykıldım. «Eh, Bewer'i asıl şimdi çatır çatır çatlatırız.»

«Evet, tasavvur edin, akşamları size raslamak için mezarlığa çıkıyordum. Fakat siz kördünüz, anlamadınız zerre kadar.»

«Şimdi her halde, Bewer'le konuşuyorsunuz!» diye sözünü kestim.

«Yoo, hayır, doğru söylüyorum. Bir kere de tarlaya yanınıza geldim. Ama siz Erik için geldiğimi sandınız.»

«Yok canım, olur şey mi, hiç bana gelesiniz!» dedim ve yalandan üzülmüş gibi yaptım.

«Tuhafınıza gitti, öyle mi? Fakat düşünün ki kırda köyde yaşıyoruz ama bizim de sevebileceğimiz bir insana ihtiyacımız var.»

«Bayan Falkenberg de mi böyle düşünüyor?»

«Bayan Falkenberg.. Hayır, o kimseyi sevemezmiş, yalnız piyanosunu çalsın, yeter! Ben kendimden bahsediyorum. Hani biliyor musunuz, ne yaptım bir gün? Fakat söylesem mi acaba? Dinler misiniz?»

«Aa, tabii!»

«Öyle! Ben sizin gözünüzde hâlâ küçük bir kızım, ama olsun! Hani çiftlikte otların üstünde yatıyordunuz ya, bir gün gizlice samanlığa girdim, battaniyenizle size güzel bir yatak yaptım.»

«Ya? Demek sizdiniz!» dedim bütün kalbimle, ve artık rol yapamaz oldum.

«Samanlığa nasıl girdim, görmeliydiniz!» dedi, güldü.

Ama genç kız, henüz yeterince pişkinleşmemişti, bu küçük olayı itiraf ederken yüzü kızarmıştı, bunu örtbas etmek için zoraki gülüyordu.

Ona yardım etmek istedim: «Siz mükemmel bir insansınız!» dedim. «Bayan Falkenberg böyle bir şey yapamazdı.»

«Hayır, o zaten o kadar küçük de değil. Yoksa siz bizi yaşıt mı sanıyorsunuz?»

«Bayan Falkenberg, kimseye âşık olmak istemediğini söylüyor, öyle mi?»

«Öyle! Öf, hayır, ne bileyim ben canım! Hem Bayan Falkenberg evli, biliyorsunuz. O hiç bir şey demedi. Şimdi

yine biraz benimle konuşun!.. Ha, sonra hani bir gün sizinle köy bakkalına gitmiştik, hatırlıyor musunuz? Ben adımlarımı boyuna yavaşlatıyordum, yetişesiniz diye.»

«Evet, çok naziktiniz. Ben de şimdi buna karşılık, sizi sevindirecek bir şey yapacağım.»

Kalkıp genç Bewer'in yanına gittim: «Masamızda bizimle biraz bir şey içmez misiniz?» diye sordum ona. Bewer, benimle masaya geldi, ve matmazel Elisabet, onunla karşılaşınca kıpkırmızı kesildi. Derken iki gence hararetli bir konuşma fırsatı hazırladım: «Şimdi aklıma geldi.» dedim sonra. «Görülecek bir işim var, sizden ayrılmak zorundayım!»

Sizlerden ayrılmak gerçi kolay değil, fakat.. Siz, matmazel Elisabet, beni fena büyülediniz, lâkin görüyorum ki, siz yine de benim olamazsınız. Fakat bu bir muamma benim için...

34

Dalgın, düşünceli belediye caddesi boyunca yürüdüm, faytonların yanına gelince durdum bir süre, Victoria otelinin kapısını gözetledim. Ama sahi, bayan bu akşam akrabalarında. Sonra otele girip kapıcıyla konuştum.

«Yok, hayır, Bayan Falkenberg otelde. Üst katta on iki numara.»

«Demek dışarı çıkmadı?»

«Hayır.»

«Otelden ayrılacak mı yakında?»

«Bir şey söylemedi.»

Tekrar caddeye çıktım. Arabacılar, buyurun diye fayton kapılarını açtılar. Bir araba seçip indim.

«Nereye gideceksiniz?»

«Burada duracağız. Saat hesabı parayı öderim.»

Arabacılar baş başa verip fısıldaşmaya başladılar; her biri bir fikir öne sürüyordu: Oteli gözetliyor, karısı içerde belki, bir ticaret ajanının yanında.

Evet, oteli gözetliyordum. Bazı odalarda ışık yanıyordu, belki yukarda bir pencere kenarındadır da beni görebilir, diye düşündüm birden. Arabacıya biraz beklemesini

söyleyip otele girdim yine.

«On iki numaralı oda nerede?»

«Üst katta.»

«Camları belediye caddesine mi bakar?»

«Evet.»

«Bana işaret eden, kız kardeşim o halde!» dedim, kapıcının önünden geçebilmek için yalan söyledim.

Merdivenleri çıkıp, kendime geri dönme fırsatı vermemek için, odayı bulur bulmaz hemen tıklattım kapıyı. Ses yok, bir daha tıkattım.

«Hizmetçi mi?» diye sordu içerden bir ses.

Evet diyemedim, sesim kim olduğumu açığa vurabilirdi. Tokmağı çevirdim, kilitliydi kapı. İhtimal benim gelmemden korkmuş, belki de caddede görmüştü beni.

«Hayır, hizmetçi değil!» dedim ve kelimelerimin garip bir şekilde titreştiğini duydum.

Uzun zaman bekleyip içeriye kulak verdim. Bir hışırtı oldu, ama açılmadı kapı. Odaların birinden, aşağıya kapıcıya kısa kısa iki defa zil çalındı. Odur, diye düşündüm, hizmetçiyi çağırıyor, telâşlanmış olmalı! Onu zor durumda bırakmamak için, kapısının önünden ayrıldım, hizmetçinin gelmekte olduğunu görünce aşağı iniyormuşum gibi yaptım. «Evet, benim, hiçmetçi!» dediğini duydum kızın, ve kapının açıldığını işittim.

Yine hizmetçinin sesi: «Hayır, bir bey vardı, şimdi aşağı iniyor!»

İlk önce otelde bir oda tutmayı düşündüm, ama şu düşünce buna engel oldu: Bir ticaret ajanına randevü verecek kadınlardan değildi o! Aşağıya kapıcının yanına inince: «Bayan uyumuş her halde!» dedim giderayak.

Sonra yine sokağa çıkıp arabaya oturdum. Vakit geçti, bir saat doldu, arabacı üşüyüp üşümediğimi sordu. Evet, biraz!... Birisini mi bekliyorsunuz?... Evet!... Arabacı, kerevetinden doğru bana bir battaniye uzattı; nezaketine karşılık bir bahşiş verdim ona.

Vakit geçiyor, saatler saatlere ekleniyordu. Arabacılar açıktan açığa, atları donduracağımı söyleşmeye başladılar.

Hem artık faydası da yoktu zaten. Arabacının hesa-

bını gördüm, kaldığım yere gidip şu mektubu yazdım:

«Size yazmama izin vermemiştiniz, hiç değilse sizi tekrar görmeme müsade etmez misiniz? Yarın ikindi üstü saat beşte sizi otelde arayacağım.»

Daha erken bir saat mi söyleseydim? Fakat öğleden önce ortalık öyle aydınlıktır ki! Heyecana kapılırım da dudaklarım titremeye başlarsa, her halde korkunçlaşırım.

Mektubu otele kendim götürdüm, sonra yine yerime döndüm.

Uzun bir gece. Ah, bu uzun saatler! Uyumam, ertesi gün için canlı, zinde olabilmem için kendimi toplamam gerektiği halde uyuyamadım. Şafak söküyordu, yataktan kalktım. Sokaklarda uzun bir yürüyüşten sonra yine odama dönüp yattım, uyumuşum.

Saatler geçti. Uyanıp da kendime gelince korkular içinde hemen telefona koştum: «Bayan Falkenberg otelden gitti mi?» diye sordum.

«Hayır, henüz gitmedi.»

Eh, mektubumu alalı epey zaman geçtiğine göre, çok şükür benden kaçmıyordu. Yok sadece dün akşam zamanı seçmesini bilmemiştim, mesele bundan ibaret!

Biraz bir şeyler yiyip yattım yine. Uyandığımda öğlen zamanı geçiyordu, koşup tekrar telefon ettim.

«Hayır, bayan daha gitmedi, fakat eşyasını topladı. Şimdi sokağa çıktı.»

Hemen hazırlandım, bir arabaya atlayıp belediye caddesine gittim, oteli gözetlemeye başladım. Yarım saat içinde otele birçok kişi girdi çıktı, aralarında o yoktu. Saat beş oldu, içeri girip kapıcının yanına gittim.

«Bayan Falkenberg otelden ayrıldı, istasyona gitti.»

«Gitti demek?»

«Telefon eden siz miydiniz? O sırada bayan gelip mantosunu aldı. Fakat size bir mektup bıraktı.»

Mektubu aldım, açmadan, tren saatini sordum.

«Tren beşe çeyrek kala kalkar.» dedi kapıcı ve saatine baktı. «Şimdi saat beş.»

Otel önünde bekleyerek yarım saatimi boşu boşuna harcamıştım.

Bir merdiven basamağına oturup gözlerimi yere dik-

tim. Kapıcı hâlâ bana bir şeyler söylüyordu. Bayanın, kız kardeşim olmadığını anlamıştı belki de.

«Az önce bir bey telefon etti, dedim bayana. Fakat vaktim yok, dedi, o mektubu size vermemi söyledi.»

«Giderken yanında başka bir hanım var mıydı?»

«Hayır.»

Kalktım, gittim. Caddeye çıkınca açıp okudum mektubu:

«Hayır, artık bırakın benim peşimi...»

Yorgun bitkin, mektubu cebime soktum. Beni hiç de şaşırtmamış, bende yeni bir etki yaratmamıştı mektup. Tam bir kadın mektubu, kalbe nasıl doğmuşsa öyle, acele yazılmış kelimeler ve üç nokta...

Aklıma geldi, bir gidip matmazel Elisabet'i göreyim, dedim. Son ümit, bir bu vardı yalnız. Düğmeye basar basmaz içerdeki zilin sesini işittim, uğuldayan bir çöle kulak verir gibi, durup içeriye kulak kabarttım.

«Matmazel Elisabet, bir saat önce gitti.»

.....

İlkin şarap, sonra daha çok şarap, sonra da viski. Ve daha sonra alabildiğine viski. Sonra dünya bağlantılarımı, bilincimi bir perdeyle örten yirmi bir günlük bir sarhoşluk. Bu haldeyken günün birinde, kırlardaki bir kulübeye, çerçevesi pek hoş, yaldızlı bir ayna yollamayı düşündüm. Olga adına, minik bir buzağı gibi cana yakın, neşeli küçük bir kız için bir ayna.

Ah, çünkü nevrastenimden kurtulamamıştım bir türlü!

Bıçkı odamda duruyordu. Artık onu kurup işletemezdim; büyük tahta kısımları, uzaklarda bir rahip çiftliğinde kalmıştı. Ne çıkar, bu makineye karşı duyduğum ilgi de körleşmişti zaten. Nevrasteni hastası beyler, bizler külüstür kimseleriz! Her hangi bir hayvan türüne sokulmaya elverişsiz kişileriz!

Sonunda bir gün böyle şuursuz, ölü yaşamaktan bıkarak, alıp aşımı yine bir adaya gideceğim.

II

HÜZÜNLÜ HAVALAR

GİRİŞ

Bu yıl üzümsüler çoktur her halde. Kırmızı yaban mersinleri, ahududular, böğürtlenler. Ne çare, insan yalnız onlarla yaşayamaz. Fakat ne hoştur ormanlarda duruşları, sonra ne zevktir onları seyretmek. Açsak, susuzsak bizi diriltirler de çok zaman.

Bunları dün akşam düşündüm.

Son turfanda bu sonbahar üzümsülerinin olgunlaşması için daha iki üç hafta ister, bunu iyi biliyorum. Ama kırlarda bayırlarda yolumuzu gözleyenler bir bu böğürtlenler değil ki; başka sevinçler de var. Baharda yazda böğürtlenler daha yeni çiçektedir; olsun! Çan çiçekleri, yoncalar, derin durgun ormanlar, ağaçların kokusu ve sessizlik var ya! Gökyüzünde bir derenin uzaktan uzağa çağıldamasına benzer bir yankı duyulur; zamanın ve sonsuzluğun içinde böyle uzayıp giden başkaca bir ses yoktur. Bir ardıç kuşu ötmeye başladı mı sesi, Allah bilir ya, ne kadar dik, göklere yükselir. Bu ses tâ yukarlarda durur, birden bir dik açı yapar, bir çizgi çeker: bir elmasla çizilmiş gibi arı duru bir çizgi. Kuş sonra bir başka yanda öter, yumuşak ve harika bir sesle öter. Kıyı boylarında da hayat kaynaşmaktadır. Karabataklar, kuzgun ve kırlangıçlar sağa sola sekerler, kuyruksallayan ortalarda gezer, yem yiyecek arar, hoplaya zıplaya yürür, sallanır iki yanına; sivri gagalı ve nazlıdır, derken uçup bir çite konar ve öter, o da öter. Güneş batınca da belki karabatak, sapa bir dağ gölünden o içli çığrışlarına başlar. Son sestir bu. Kala kala bir cırcır böceği kalmıştır. Onun için ne söylenebilir, hiç! Göze görünmez

ki; bir işe de yaramaz. Olduğu yerde reçine gibi çıtırdar durur.

Ben bütün bunları düşünüyorum: Göçebe, gezgin bir adam için yazın da birçok mutluluklar olduğunu, sonbaharı beklemek gerekmediğini düşünüyorum.

Şimdi de şuracıkta oturduğumu, bu sessiz şeyler üzerine rahat, ferah kelimeler yazdığımı düşündüm; sanki ilerde hiç de zorlu, tehlikeli olaylara geçmeyecekmişim gibi. Bir aldatmaca bu. Ben bunu Güney yarımküresindeki bir adamdan, Meksika'lı Rough'dan öğrendim. O koskoca şapkasının kenarlarında, boydan boya, ufak ufak pirinç levhacıklar şıngırdardı; zaten ben de onu bu yüzden hatırlıyorum. «Vaktiyle bir kız sevmiştim, Marie idi adı» — diye sessiz sâkin anlatmıştı Rough — «Kız daha on altısındaydı, bense on dokuzumda. Öyle ufacıktı ki elleri, bir şey için teşekkür edecek yahut elimi sıkacak oldu mu avucumda yalnız birkaç ince parmak hissederdim, işte öyle bir kız. Bir akşam bir şey diktirmek için ağa onu tarladan aldı, evine götürdü. Önlenemezdi. Aradan birkaç gün geçti geçmedi, ağa kızı yine tarladan alıp dikişe, eve götürdü. Birkaç hafta sürdü bu, sonra kesildi arkası. Aradan yedi ay geçti, Marie öldü, gömüldü; minik elleriyle gömüldü. Ağabeyisi Inez'e gittim: Yarın sabah, dedim, saat altıya doğru ağa atıyla şehre gidiyor, hem de tek başına! — Biliyorum, dedi Inez. — Şu filintanı versen de öldürsem yarın onu! dedim. — Tüfek bana lâzım! dedi Inez. Sonra bir süre başka şeyler konuştuk; sonbahardan, kazdığımız yeni, büyük kuyudan söz açtık. Giderken duvardaki filintasını aldım yanıma. Inez ormanda arkamdan yetişti: Bekle hele! diye seslendi, oturduk, ordan burdan laf ettik, derken Inez tüfeği elimden kaptığı gibi, döndü eve gitti. Ertesi sabah erkenden parmaklığın yanında idim, ağaya kapıyı ben açacaktım. Inez de orada, fidanların arasında duruyordu. Sen git burdan! dedim ona. O bir kişi; bire karşı iki olmayalım! — Onun belinde tabanca var, ya senin neyin var? diye sordu Inez. — Hiç bir şeyim! diye cevap verdim. Ama bir duvarcı şavulu var elimde; gürültü çıkarmaz. — Inez şavula baktı, düşündü bir süre, sonra başını eğip peki demeye getirdi ve evine gitti. Ata binmiş gel-

di ağa. Saçları ağarmış, kocamış, en azından altmışlık bir adam — Aç kapıyı! diye emir verdi, ama ben açmadım. Çıldırdım mı sandı ne; kamçısını savurdu bana, ben boş verdim. Kapıyı kendisi açmak için atından indi ister istemez. İlk yumruğu o anda yapıştırdım, gözüne rasladı, oyuluverdi gözü. Ayy! diye bağırdı, tökezlendi yere. Bir iki şey söyledim, ama anlamadı söylediklerimi. Bir iki vuruştan sonra ölmüştü. Cebinde çok para vardı, yolda lâzım olacak kadarını aldım, sonra atladım ata, koyverdim dizginleri. Ben evinin önünden geçerken Inez kapının yanında duruyordu: Dört güne kalmaz, sınırdasın! dedi.»

Bu olayı bana Rough böyle anlatmış, sözünü bitirince de sessiz sâkin, önüne bakmıştı.

Bende anlatılacak cinayet yok; bende sevinçler, acılar ve sevda var anlatmaya. Ama sevda da cinayet kadar zorlu ve tehlikelidir.

Bu sabah giyirinirken, şimdi bütün ormanlar yeşermiştir diye düşündüm. Dağlarda kar erimektedir; bütün ahırlarda sürüler huysuzlanmakta, kırlara yayılmak istemektedir ve evlerde insanlar ardına kadar açmışlardır camları. Gömleğimin düğmelerini açtım, rüzgâra tuttum göğsümü. Özlemin, arzunun beni iliklerime kadar sardığını hissettim. Ah, yıllarca önce gençken, şimdikinden daha ateşliyken yaşadıklarıma benzer bir andı bu. Belki buralarda, doğu veya batıda bir orman vardır, diye düşündüm. Yaşlıların da gençler kadar rahat edebilecekleri bir orman; varıp oraya gideyim!

★

Bazan yağmur, bazan güneş, bazan kar; günlerce yürüdüm. Havalar henüz pek soğuk gidiyor, geceleri açıkta uyunmuyor; ama güçlük çekmeden çiftliklerde barınabilecek bir yer bulabiliyorum. Adamın biri benim boyuna ordan oraya sürtüp duruşuma şaştı kaldı: Wergeland gibi sırf ilgi toplamak için tebdil gezen biriymişim besbelli. Adam plânlarımı ne bilsin? Tanıdık yerlere uğrayıp birkaç kişiyi tekrar görmek istediğimi bilmiyor ki! Fakat uyanık bir adam; ve ben ister istemez başımı sallıyor, sözlerinde doğ-

ru taraflar buluyorum. O kadar rol merakı herkeste vardır, kendisine olduğundan fazla önem verildiğini görünce insanın koltukları kabarır. Bu sırada adamın kızıyla karısı yanımıza geliyor, konuşmamızı yarıda kesiyor, benim için; kibar ve nazik: «O dilencilik etmedi ki, akşam yemeğinin parasını verdi» diyorlar. Birden bir ürkeklik, bir kapanış hissediyorum içimde; ve konuşmuyor, adamın bana daha da yüklenmesine ses çıkarmıyor, buna da katlanıyorum. Biz gönül ehli üç kişi, adamın aklına baskın çıkıyoruz: Şaka ettiğini, takılmasını hoş karşılayacağımızı söylemek zorunda kalıyor. Bu çiftlikte bir gün, bir gece kaldım; ayakkabılarımı güzelce yağlayıp parlattım, elbiselerime çeki düzen verdim.

Derken adam yine kuşkulanıyor. «Şayet gidiyorsan benim kıza bolca bahşiş verirsin her halde!» dedi adam. Bu beni hiç ilgilendirmezmiş gibi davrandım, gülerek karşıladım bu sözü: «Vereyim mi yani?» — «Evet!» dedi adam. «Verirsen, arkandan, her halde yüksek mevkili bir adamdı diye hatırlarız seni.»

Bamtelime basmasını nasıl da biliyordu! Yapabileceğim tek şeyi yaptım, dokundurmalarını duymazdan geldim, ondan iş istedim. «Burası pek hoşuma gitti» dedim, «ben çalıştırabilirsiniz. Şu sıra tarlalarda ilkbahar işlerinde size yardım ederim.» — «En iyisi çekip gitmen benim için» cevabını verdi adam. «Kaçığın birisin sen!»

Gören göz kılavuz ister mi, benden nefret ediyordu. Çiftlik kadınlarından hiç biri de yanımızda yoktu ki, benden taraf olsun! Adamın yüzüne baktım, neden böyle davrandığını kavrayamamıştım. Kararlı, kesin bakıyordu, birden farkına vardım: Hiç bu kadar zeki gözler görmemiştim ömrümde. Fakat hainliğinde aşırı gidiyor, yanlış yollara sapıyordu. «Adamlara ne deriz?» diye sordu. «Adın ne senin?» — «Ne diyeceksin, hiç!» cevabını verdim — «Göçebe, serseri bir Eilert Sundt musun yoksa?» dedi. Yaptığı şakaya ses çıkarmadım; «Eh öyle olsun!» dedim. Fakat bu cevabım karşısında kızdı; hiç bir lafın altında kalmıyordu: «Bayan Sundt'a acıyorum!» dedi. Omuz silkip cevap verdim: «Yanılıyorsun; karım yok benim.» ve yürümeye başladım. Olmayacak bir hazırcevaplıkla arkamdan seslen-

di: «Yoo, yanılıyorsun, ben seni doğurmuş olan annenden bahsediyorum!»

Yolun ilerisinde başımı çevirip baktım; karısıyla kızının, adamı alıp içeri götürdüklerini gördüm ve düşündüm içimden: İnsan yollara düştü, göçebe oldu mu yalnız güllere, sümbüllere raslamaz ya!

Komşu çiftlikte adamın eski bir alay kâtibi olduğunu öğrendim. Günün birinde kaybettiği bir dâva yüzünden tımarhaneye düşmüş, baharları tepermiş hastalığı. Kendisine son darbeyi indiren, benim gelişim olmuştu belki de. Cinnetin bastırdığı anda zekâsı nasıl da parlayıvermişti! Hâlâ zaman zaman bu adamı hatırlarım, bana bir ders vermişti: İnsanları anlamak; kim kaçık, kim akıllı, bunu bilmek kolay değil! Ne mal olduğumuzun anlaşılmasından Allah korusun bizleri!

O gün bir evin önünden geçiyordum. Eşiğinde bir delikanlı oturuyor, bir ağız mızıkası çalıyordu. Pek iyi çalmıyordu ama, oturmuş kendi kendine çaldığına göre neşeli bir insandı her halde. Ben de onu rahatsız etmemek için elimi kasketime götürmekle yetindim, biraz uzağında durdum. Hiç oralı olmadı, mızıkasını kurulayıp tekrar ağzına götürdü, çalmaya devam etti. Uzun zaman çaldı. Mızıkasını yeniden kuruluyordu ki fırsattan faydalandım, öksürdüm. «Sen misin Ingeborg?» diye sordu. Arkasındaki evde bir kadına söylüyor sandım, bu yüzden cevap vermedim. «Hey, sana söylüyorum!» dedi. Şaşırdım: «Bana mı? Görmüyor musun beni?» diye sordum. Hiç cevap vermedi. Sağını solunu yordamlayarak bir iki kımıldadı; ayağa kalkmak istiyordu; kör olduğunu anladım. «Kalkma, otur, korkma!» dedim, gidip yanına oturdum.

Konuştuk ordan burdan. On sekiz yaşlarındaymış, gözleri on dört yaşından beri görmüyormuş. Uzun boylu, güçlü kuvvetliydi. Yüzünün alt yarısında ayvatüyleri koyulaşmış, sakalı çıkmaya başlamıştı. «Allaha şükür, sağlığım yerinde!» dedi. «Görmen nasıl?» dedim, «Bu dünyada gördüklerin hatırında mı hâlâ?» — «Aa, tabiî!» dedi, «Gözlerimin gördüğü zamanlardan nice tatlı hâtıralarım var. Üç aşağı beş yukarı memnunum halimden. Bu

bahar Kristiania'ya bir profesöre gidip ameliyat olacağım. O zaman hiç değilse tek başıma yürüyebilecek kadar açılacak gözlerim. Fakat bu iş için vakit var daha.» — Zeki, becerikli görünmüyordu pek; anlaşılan tıka basa besleniyordu; iri yarı ve bir hayvan gibi kuvvetliydi. Ama üzerinden biraz hastalık, biraz aptallık akıyordu âdeta. Kaderine boyun eğiş tarzı anlaşılmaz bir şeydi doğrusu. Bir ümitle bu kadar sevinmek için insanın biraz ahmak olması gerekir! diye düşündüm. Hayatından hep memnun olabilmesi, üstelik yeni yeni mutluluklar bekleyebilmesi için, insanın az çok basit olması gerekir.

Fakat ben göçebeliklerim sırasında her şeyden biraz biraz bir şeyler öğrenmeye yatkındım: Hattâ kapı eşiğindeki bu biçare genç bile bana bazı şeyler öğretmiş oldu. Seslendiği, Ingeborg dediği kadın veya kızla beni nasıl olur da karıştırırdı? Her halde çok yavaş yürümüştüm, bir beygir gibi patır kütür adım atmayı unutmuştum; ayakkabılarım hafiftiler, hafif. Yıllar yılı alıştığım incelikler, kibarlıklar beni berbat etmişlerdi; ben ilk iş olarak yeniden köylüleşmeyi öğrenmeliydim.

★

Ne halde olduğunu merak ettiğim Övrebö'ye, yüzbaşı Falkenberg'lere kavuşmama işte ancak üç günüm kalmıştı. Asıl şu sıra gidip iş istemek, tam fırsattı benim için. Bu büyük çiftlikte baharlar, uzun bir çalışma mevsimi olurdu. Orada son kalışımdan bu yana aradan altı yıl geçmişti, zamanlar geçip gitmişti. Birkaç haftadır da sakal koyvermiştim, kimse tanıyamazdı beni.

Hafta ortasıydı, programı öyle düzenledim ki çiftliğe bir pazar günü varacaktım. O zaman yüzbaşı beni o günlük çiftlikte alıkoyar, dileğimi ölçüp biçer, pazartesi günü de yanıma gelip ya olur derdi, ya da olmaz!

İşin tuhafı, karşılaşacağım durumları düşündükçe içimde en ufak bir merak duymuyordum. Hayır, hiç bir heyecan da yoktu bende. Övrebö'ye doğru yürüyor, çiftliklerin önünden, ormanlardan, tarlalardan salına salına geçip gidiyordum. Şöyle düşünüyordum: O Övrebö'de ben

bir zamanlar maceralı birkaç hafta geçirdim, çiftliğin hanımı Bayan Louise'ye âşık oldum hattâ. Evet evet, bendim o. Sarı saçları, koyu çakır gözleri vardı, genç bir kıza benziyordu. Altı yıl oldu, ah, ne uzun bir zaman! Değişti mi acaba? Zaman beni yedi bitirdi, aptala çevirdi, sararttı soldurdu, duygusuzlaştırdı; artık kadınlara edebiyat gözüyle bakıyorum. Artık her şey bitti. Sonra? Her şeyin bir sonu var. Bu durumun başlangıcında bende bir şey kaybetmişim gibilerden bir his belirmişti, sanki bir yankesici tarafından çarpılmışım gibi his. O zaman acaba artık kendi kendime tahammül edebilecek miyim, kendime gerçekten katlanabileeck miyim, diye düşündüm.. Ah, elbette. Eskisi gibi değildi, ama her şey sessiz sadasız, dirlik düzen içinde, güvenle olup bitiyordu. Her şeyin bir sonu var.

İnsan yaşlandı mı hayatı paylaşmaktan el çeker, artık yalnız anılarla beslenir. Gönderilmiş mektuplara benzeriz: Görevimiz bitmiştir, yollandığımız adrese gelmişizdir. Üzerimizde yazılı şeylerle ister sevinç, ister keder yaratalım, istersek hiç bir etki bırakmamış olalım, böyledir bu. Minnettarız hayata, güzeldi yaşamak!

Kadına gelince: Kadın, bütün bilgelerin oldum olası bildikleri gibi, anlayıştan yana alabildiğine fakirdir; fakat sorumsuzluktan yana zengin; kendini beğenmişlikten, düşüncesizlikten yana zengin. Kadında çocuktan çok şeyler vardır, ama çocuktaki mâsumluktan hiç bir şey.

★

Yolun, yukarıya, Övrebö'ye uzandığı noktada, direğin yanında duruyorum. İçimde heyecan hak getire! Çayırların, ormanların üstünde gün, geniş ve aydınlık yayılıyor. Tarlalar yer yer sürülüyor., düzleniyor, ama bu iş âdeta hareketsiz, pek yavaş yapılıyor; her yana öğlen yorgunluğu ve güneşin sıcaklığı çökmüş. Çiftliğe biraz daha geç varmak için, yol tabelâsının önünden geçip ötelere yürüyorum. Bir saat sonra ormandayım, ormanda gezinmeye başlıyorum. Üzümsüler çiçek açmış; yeşil taze yapraklar, güzel kokular saçıyor. Bir sürü ardıç kuşu havada kuzgu-

nun birini önlerine katmış, kovalayıp duruyor, ortalığı yaygaraya boğuyorlar, çığrışları bozuk kastanyetlerin takırtısını andırıyor. Sırt üstü uzanıyor, torbamı başımın altına koyup uyuyorum.

Bir süre sonra uyanıyorum, karşıma ilk çıkan çiftçinin yanına gidiyorum, — hani maksadım Övrebö'deki Falkenberg'ler hakkında biraz bilgi edinmek — sağ mıdırlar, iyiler mi? Adam bana ihtiyatlı, bir iki cevap veriyor. Küçük gözleri, bilgiç ve kurnaz haliyle karşımda duruyor: «Yüzbaşının çiftlikte olup olmadığı şüpheli!» diyor. — «İkide bir ayrılır mı çiftlikten?» — «Yoo, çiftliktedir her halde.» — «Bahar ekimini tamamladı mı dersin?» — Adam gülümsedi: «Hayır, sanmam.» — «Adamları yetiyor mu ona?» — «Bilmem yetiyor besbelli. Hem bahar ekiminin vakti geçti. Tarlaları gübreledi her halde. Evet.»

Sonra adam beygirlerine deh deyip toprağını sürmeye devam ediyor, peşinden yürüyorum. Ondan fazla bir şey öğrenmek imkânsız. Beygirlerin tekrar mola verip soludukları sırada, adamın ağzından Övrebö'lüler üzerine demin söylediklerinin tersi haberler koparıyorum: Yüzbaşı yazları hep talimgâha gidiyor, karısı çiftlikte yalnız kalıyormuş. Evlerine bir sürü yabancı girip çıkıyor, evet ama yüzbaşının çiftlikte durduğu olmuyormuş. Hani yanlış anlaşılmasın, evinde rahatına diyecek yokmuş, ama işte talimgâha gitmesi gerekiyormuş. Hayır, hâlâ çocuksuzmuşlar, bayanın çocuğu olacağa benzemiyormuş. «Yok, yanlış söyledim, neye olmasın, olur, olur, sürüyle çocukları olur, iş ona kalsın!» diye ekliyor adam. «Haydi bakalım, dehh, işe devam!»

Yine sürüyoruz toprağı, sonra yine mola veriyoruz. Övrebö'ye biçimsiz bir zamanda gitmiş olmamak için adamdan, yüzbaşının çiftliğinde bugün misafirler bulunup bulunmadığını soruyorum. — «Zannetmem. Sık sık misafirleri olur olmasına ya.. Hem canım, şimdi her zaman çalgı, şenlik misafir var orada.. Bakma sen, yüzbaşılar kibar insanlardır, paraları da var. Onlarda para, israf öyle ki, deme gitsin!»

Bu çiftçi pek acayipti doğrusu. Biraz da bir başka Falkenberg hakkında, odun keserken arkadaşlık ettiği-

miz, piyanoları bir çırpıda akort etmekte usta Lars Falkenberg hakkında biraz havadis toplamaya çalışıyorum. Adam bu konuda bana çok daha kesin haberler verdi: Lars mı? Evet, o da burada. Nasıl tanımam? Ama artık Övrebö'de çalışmıyor. Yüzbaşı ona küçük bir arazi bağışladı, şimdi orasını sürüp ekmekle meşgul. Oda hizmetçisi Emma ile evlendi, birkaç çocuğu bile oldu. Çalışkan, hamarat insanlar Allah için; şimdiden iki inekleri var.

Evleğin sonuna geliyoruz. Adam sapanı tutup beygirleri geldikleri yöne çeviriyor; hoşça kal deyip yanından ayrılıyorum.

Övrebö çiftliğine varınca binaların hiç biri bana yabancı gelmiyor; fakat yeniden boyanmaları gerek. Altı yıl önce dikilmesine yardım ettiğim bayrak direğinin eski yerinde olduğunu görüyorum, ama ipi takılı değil, tepesinde topuzu da yok sonra.

İşte geldim nihayet. İkindi suları, saat dört, 26 Nisan.

Tarihler, yaşlıların aklında kolay kalır.

I

Düşündüğümün tersi oldu: Dışarıya, avluya yüzbaşı Falkenberg çıktı. İş istediğimi söyledim, derhal reddetti. Adamları ona yetiyormuş, tarla işlerinin bahar faslı da bitmek üzereymiş.

«Peki. Acaba hizmetkârların odasına gidip biraz dinlenebilir miyim?»

«Hayhay!»

Yüzbaşı, pazarı çiftlikte geçirmemi teklif etmedi, topukları üzerinde bir dönüş yaparak tekrar eve girdi. Doğruca yataktan kalkıp gelmişe benziyordu; üzerinden pijamasını çıkarmamış, yeleğini giymemiş, sırtına geçiriverdiği ceketin düğmelerini iliklememişti. Şakakları ve yer yer sakalı ağarmıştı.

Hizmetkârların odasına girip oturuyor, bekliyorum; nihayet ikindi kahvaltısına geliyor hizmetkârlar. Çiftlikte yalnız yetişkin bir yanaşma ile gençten birisi çalışmakta. Onlarla yarenliğe koyuluyorum; bahar ekimi işlerinin nerdeyse bitmek üzere olduğunu söyleyen yüzbaşının yanıldığını anlıyorum. Eh, ne çare! İş aradığımı gizlemiyor, ne becerikli bir işçi olduğumu ispat için bir zamanlar Hersaet'teki bucak müdüründen aldığım bonservisi gösteriyorum. Tekrar tarlaya dönecekleri vakit, sırtımda torba, ben de onların yanına katılıyorum. Çiftliği bırakıp gitmeye hazırım. Ahıra bir göz atıyorum: ne de çok beygir var içeride. İnek

ahırına bakıyor; tavukları, domuzları gözden geçiriyorum. Geçen seneki gübrenin henüz tarlalara taşınmamış olduğunu, hâlâ bölmelerde durduğunu gördüm.

«Olacak şey mi?»

«İyi ama, biz ne yapalım?» dedi yanaşma. «Kış biteli hep gübre çektim, tek başımaydım. Nihayet sözüm ona iki kişi olduk, ama şimdi de tarla sürüp tohum ekmemiz gerekli.»

Eh, ne yapalım!

«Hadi hoşça kalın!» diyor, yürümeye başlıyorum. Aziz dostum Lars Fakenberg'in yanına gitmek istiyorum, ama onlara bundan bahsetmiyorum. Yukarda, ormanda birkaç yeni kulübe görüyor, son açılan toprakların orası olduğunu tahmin ediyorum.

Övrebö'deki işlere biçilmiş kaftan bir adamdan olmak, yanaşmayı telâşlandırmışa benziyor. Uzaklaştığım sıra onun palas pandıras çiftliğe gittiğini, eve girdiğini görüyorum.

Yüz iki yüz adım gitmiştim ki yanaşma arkam sıra koşup geliyor, işe alındığım haberini veriyor. Konuşmuş yüzbaşıyla, bana iş vermek iznini koparmış ondan. "Pazartesiye kadar yapacak iş yok, şimdi gir içeri de, bir kahvaltı et hele!"

İnsan canlısı bu yanaşma; beni mutfağa götürüyor, sesleniyor: «Bu adama biraz yiyecek verin, burada çalışacak.»

Tanımadığım bir aşçı kadın, tanımadığım hizmetçiler. Yiyeceğimi yiyip mutfaktan dışarı çıkıyorum. Evin beyi ve hanımı görünürde yoklar.

Akşam boyunca hizmetkârların odasında süs gibi oturup durmaktan sıkıldığım için kalkıp tarlada çalışanların yanına gidiyor, onlarla yarenlik ediyorum. Yanaşma kuzeyde bir köydenmiş, bir çiftçinin oğluymuş ama bakmış ki kardeşlerinin en büyüğü değil, ekip biçmeye kendi malı toprağı da yok, ne yapsın, bir süre için buraya, Övrebö'ye kapılanmış. Fakat fena zamana raslamış, yüzbaşı çiftliğe gün gün daha candan bağlanacağına, onu gittikçe daha çok ihmal ediyormuş. Çoğu zaman da çifllikte durmuyor, yanaşmayı bildiği gibi davranmakta serbest bırakıyormuş. Ya-

naşma geçen sonbaharda yosunlu bir hayli araziyi belleyip sürüp tarla yapmış, şimdi bu topraklara tohum ekmeyi düşünüyormuş. Eliyle, sürdüğü yerleri gösterdi, oralarda daha da toprak açacağını söyledi yanaşma. «Kış ekini nasıl, iyi mi?» diye sordu.

Sözlerinden işinin erbabı olduğunu anlamak zor değil; akıllıca konuşması etkiliyor beni. Okula gitmiş, çiftlik hesaplarının nasıl tutulacağını, içeri çekilen otların kaç araba olduğunu defterin bir bölümüne, buzağıların doğum tarihlerini bir başka bölüme yazmayı öğrenmişti. Âlâ! Evvelden köylüler bu gibi hesapları zihinlerinde tutarlar, kadınlarsa örneğin yirmi yahut elli inekten her birinin ne zaman buzağılayacağını ezberden bilirlerdi.

Fakat yanaşma, hamarat bir adam. İşten yıldığı yok; yalnız son zamanlarda yüzbaşı çiftliğinin bitip tükenmez işleri altında ezilmiş biraz. Bir yardımcıya daha kavuşmak onu canlandırmıştı âdeta. «Pazartesinden başlar, sürgüye koşulan atı alır, gübre çekersin!» emrini veriyor. «Bizim delikanlı da tarlayı koşum atlarından biriyle sürgüler. Ah ah, bu yılın ekini şimdiye kadar ekilmiş olmalıydı.»

★

Pazar.

Dikkat etmeli; örneğin yüzbaşının, içlerinde birçok evler, ahırlar, kuyular, yollar bulunan ormanlarının nerelere kadar uzandığını, çiftlikte evvelce de bulunduğumu hissettirmemeliydim. Ertesi günün hazırlığıyla uğraşıyordum. Arabayı, koşumu yağladım, beygiri bir hale yola koydum. Öğleden sonra dört beş saatlik bir yürüyüşe çıkıp yüzbaşının ormanlarını dolaştım, Lars'ın arazisi önünden geçtim, ama kulübesine uğramadım, komşu köy sınırına kadar gidip geri döndüm. Ormandaki ağaçların pek çoğunun kesilmiş olması, beni şaşırtmıştı.

Çiftliğe döndüğüm zaman yanaşma sordu:

«Geceki şarkıları, şenlikleri duydun mu?»

«Evet. Ne vardı?»

Yanaşma gülerek cevap verdi: «Misafirler vardı.»

Haha, misafirler! Şimdi Övrebö'de misafirden geçilmiyordu.

İçlerinde burma bıyıklı, çok şişman, hem de neşeli bir bey vardı ki, Falkenberg gibi aynı sınıftan bir yüzbaşıydı. Akşamleyin onu ve öbür konukları evden çıkarlarken görmüştüm. Aralarında mühendis dedikleri biri de bulunuyordu; yirmi yirmibeş yaşlarında, orta boylu, esmer ve bıyıksız bir genç. Rahip çiftliğinden Elisabet de aralarındaydı. Elisabet'i çok iyi hatırlıyordum. Eski günlerin küçük Elisabet'i şimdi bir genç kız olmaktan çıkmış, göğsü dolgunlaşmıştı; her yanından sağlık fışkırıyordu sanki. Yanaşma onun evli olduğunu söyledi. Çocukluğundan beri sevdiği genç Erik'le, çiftçinin oğluyla evlenmişti sonunda. Bayan Falkenberg'le dostluğu devam ediyor, sık sık Övrebö'ye geliyordu. Ama kocası, Övrebö'ye henüz ayak basmamıştı.

Şimdi bayrak direğinin başında duruyor Elisabet ve yüzbaşı Falkenberg yaklaşıyor yanına. Ordan burdan konuşuyorlar, kendi âlemlerine dalmışlar âdeta. Yüzbaşı bir şey söyleyeceği vakit önce dönüp etrafına bakınıyor biraz. Söyledikleri önemsiz şeyler değil, ihtiyatlı olması gereken sözler şu halde.

Derken evden şişman, neşeli yüzbaşı çıkıyor; attığı kahkahaları hizmetkârlar odasından işitiyoruz. Falkenberg'e sesleniyor; «Sen de gel!» Ama kısa, kayıtsız bir cevap alıyor. Birkaç taş basamaktan inilerek leylak koruluğuna gidilir; şişman yüzbaşı o yana doğru ilerliyor. Ellerinde şarap ve kadehler, bir kız onun arkasından yürüyor. Son olarak mühendis görünüyor.

Yanımda duran yanaşma gülmeye başlıyor: «İlâhi yüzbaşı!» diyor.

«Adı ne yüzbaşının?»

«Herkes ona Ağabey der hep. Adını bilmiyorum.»

«Mühendis'in adı ne?»

«Lassen'miş. Ben gelmeden önce bir kere daha gelmiş buraya.»

Derken evin merdivenleri başında Bayan Falkenberg görünüyor, bir an durup bayrak direğinin yanındakilere bakıyor. Vücudu güzellik ve inceliğini kaybetmemiş,

ama yüzünde bir yorgunluk okunuyor, yanakları eskiden daha dolgunmuş gibi. O da leylak koruluğuna doğru yürüyor, yürüyüşünü hemen tanıdım, eskisi gibi sâkin ve kıvrak yürüyor. Ama tabiî zamanla, zarafetinden çok şey kaybetmiş, aradan az mı sene geçti.

Evden birkaç kişi daha çıkıyor; omzunda bir atkı, yaşlıca bir hanım, hanımın yanı sıra iki de bey.

Yanaşma, çiftlikte her zaman bu kadar çok yabancı bulunmadığını söylüyor. Ama yüzbaşının doğum gününde, yani evvelsi gün iki araba dolusu misafir sökün etmiş, ahırda dört yabancı at varmış.

O sırada bayrak direği başında duran o iki kişiyi ısrarla çağırıyorlar. Yüzbaşı sabırsız bir sesle: «Geliyoruz!» diye cevap veriyor, ama yine de yerinden kımıldamıyor. Kâh Elisabet'in omzundaki bir tozu alıyor, kâh ihtiyatla çevresine bakınıyor. Elisabet'in kolundan tutarak, ona ısrarla bazı şeyler söylüyor.

Yanaşma: «Bu ikisi var ya» diyor, «konuşmaları hiç bitmez bunların. Elisabet ne zaman buraya gelse birlikte uzun gezintilere çıkarlar.»

«Peki, Bayan Falkenberg bir şey demez mi buna?»

«Dediğini duymadım.»

«Elisabet'in de çocukları yok mu?»

«Ne münasebet, bir sürü!»

«O halde çocuklarını, o büyük çiftliği bırakıp da ikide bir nasıl geliyor buraya?»

«Bir engeli yok ki! Erik'in annesi sağ oldukça bırakıp gelebilir pekâlâ!»

Yanaşma dışarı çıkıyor, hizmetkârlar odasında tek başıma kalıyorum. Bir vakitler burada oturmuş, kendi kendime tuhaf bir bıçkı icat etmiştim. Ah ah, kendimi bu işe öyle candan vermiştim ki! İçerki odada hizmetkârlardan biri, Petter hasta yatıyordu, çekiçlik işim oldukça canla başla yerimden fırlar, sundurmaya koşardım. Şimdi bu bıçkıyı düşünüyorum da edebiyat gibi geliyor bana. Yıllar bizi nasıl da değiştiriyor!

Yanaşma dönüp geliyor.

«Eğer misafirler yarın da gitmezlerse beygirlerinden

ikisini alır, çifte koşarım.» diyor, varsa yoksa işini düşünüyor adam.

Pencereden dışarı bakıyorum. Bayrak direği başında duranlar da gidecekleri yere gitmişler nihayet.

★

Leylak koruluğu geceye doğru gitgide daha da canlandı. Hizmetçiler, ellerinde tepsiler gidip geliyor, aşağıya içki, yiyecek taşıyorlardı. Hanımlar beyler yemeklerini fidanların altında yiyorlardı. «Ağabey, Ağabey!» sesleri işitiliyor, ama içlerinde en çok bağırıp kahkahalar atan Ağabey'in kendisi oluyordu. Ağabey o pek cüsseli gövdesiyle sandalyenin birini çökertivermişti. Hizmetkârların odasına gelen bir haberci, bu ağır vücudu çekecek derecede dayanıklı ve sağlam bir tahta iskemle alıp götürüyor. Aşağı koruluktaki eğlentiye diyecek yok doğrusu. Yüzbaşı Falkenberg zaman zaman avluya geliyor, henüz ayakta durabildiğini, hiç bir şeyi gözden kaçırmadığını göstermek istiyordu.

«Ben bilirim onu!» dedi yanaşma. «Öyle hemen kendini bırakmaz o. Geçen sene arabasını sürüyordum, yol boyu kafayı çekti de zerre kadar belli etmedi bunu.»

Güneş batmıştı. Leylak koruluğunda serinlik çıkmış olmalı ki hanımlar beyler eve döndüler. Ama odalarda camlar açıldı. Bayan Falkenberg'in piyanosundan taşan ezgiler bize kadar geliyordu. Daha sonra dans müziği başladı. Şimdi piyanoya şişman yüzbaşı Ağabey oturmuştu her halde.

«Ne adamlar bunlar!» diye mırıldandı yanaşma. «Gece çalıp oynarlar, gündüz yatıp uyurlar. Ben artık yatıyorum.»

Penceredeyim ben yine. Derken ilerden doğru, arkadaşım Lars Falkenberg'in çiftlik avlusuna geldiğini görüyorum. Lars eve giriyor. Misafirlere halk türküleri söylesin diye alıp gelmişler onu. Bir süre sonra yüzbaşı Ağabey'le öbürleri de türküye katılmaya, Lars'a eşlik etmeye başlıyorlar; bir gürültü, bir şenliktir gidiyor. Şöyle böyle bir saat sonra Lars Falkenberg hizmetkâr-

lar odasına geliyor, zahmetine karşılık ona yarım şişe konyak vermişler. Odada bir yabancıyla, benimle karşılaşınca bitişik odaya, yanaşmanın yanına giriyor, onunla bir kadeh içki içiyor, çok geçmeden yanlarına beni de çağırıyorlar. Kim olduğum belli olmasın diye mümkün mertebe az konuşuyorum. Ama Lars evine döneceği sıra: «Biraz yürüsek!» diyor bana. Evet, demek ki tanıdı beni. Bildi benim birlikte odun yardığı eski arkadaşı olduğumu.

Bunu ona yüzbaşı söylemiş.

Âlâ! diye düşündüm. Madem öyle, ihtiyatlı olmaya artık hacet kalmadı! İşin bu yöne sapmasına da sevindim zaten. Demek, yüzbaşı, çiftlikte istediğim gibi dolaşmama, tamamiyle kayıtsız, göz yumuyordu.

Lars Falkenberg'i evine kadar götürdüm; yolda eski günleri andık, arazisinden, çiftliktekilerden konuştuk. Şimdi artık yüzbaşıya pek öyle fazla saygı gösterilmiyormuş. Yüzbaşı artık bucak müdürlüğü etmiyor, kadınlar erkekler akıl danışmaya artık ona gelmiyorlarmış. «Şu yolu görüyorsun ya, onu yüzbaşı şose yaptı, ondan sonra da başka bir iş yapmadı. Bu da beş yıl öncenin işi. Binalar boyanmak ister, ama yüzbaşı oralı değil. Tarlaları da ihmal ediyor, ormanı da neredeyse ağaçsız bırakacak. İçiyor mu? Öyle diyorlar ama, yok, haksızlık olur içiyor dersek. Dedikoducuların köküne kibrit suyu! Biraz içiyor, hem sonra bazan da arabaya atlayarak çekip gidiyor, gidince de bir zaman geri dönmüyor, dönüp gelince de gücü kuvveti pek yerinde olmuyor. İşin kötü tarafı da bu ya! Yüzbaşıya bir hal oldu.»

«Peki, hanımı?»

«Hanımı! O yine eskisi gibi dolaşıyor, piyano çalıyor. Öyle cana yakın ki, işte o kadar olur. Kapıları misafirlere açık; gelen giden sürüyle. Ama vergileri, masrafları fazla. Sadece büyük binaların bakımı bile tuzluya oturuyor. Birbirlerinden bıkmış olmaları hem yüzbaşı, hem de karısı için felâket doğrusu. Olacak iş mi? Birbirlerine birşey söyleyecek olsalar başlarını çevirip söylüyorlar, ağızlarını da pek açtıkları yok ya! Aylarca yalnız yabancılarla konuşurlar. Yaz geldi mi yüzbaşı çeker gider talimgâ-

ha, eve uğramaz. Karısı ne âlemde, çiftlik ne halde, merak edip sormaz bile. Yok, hayır, bütün dâva çocuklarının olmamasında.»

Emma içerden çıkıp yanımıza geliyor, yine eskisi gibi, eski güzelliğinde. Bunu kendisine söylüyorum. «Haklısın!» diyor Lars. «İyidir Emma. Yalnız ne var; boyuna çocuk doğuruyor. İnsaf!» Lars şişeden kadehe biraz içki koyuyor, içmesi için Emma'ya ısrar ediyor. «İçeri girin hele, odada taburemiz var, oturursunuz!» diyor Emma. — «Yok zararı, artık yaz geldi!» cevabını veriyor Lars, ve içeri girmem için ısrar etmeye kalkışmıyor. Ben dönüp gitmek isteyince Lars, beni yolcu ediyor bir süre. Açtığı, çitlerle çevirdiği toprakları gösteriyor. Küçük arazisinde iyi ve akıllıca işler başarmış. Ormanın içinde bu şirin yerde dururken garip bir huzurla doluyorum. Kütüklerden yapılmış odanın ve inek damının gerisinde, orman hafiften hışırdıyor, kulübelerin yanında yapraklı ağaçlar var, akçakavak yaprakları ipek gibi ses veriyor.

Çiftliğe dönüyorum. Gece ilerliyor, bütün kuşlar susuyorlar, ılık bir hava. Yumuşak mavi, bir alaca karanlık dört bir yanı sarmıştır.

★

Leylaklar gerisinde yüksek, duru bir erkek sesi: «Bu gece gençleşelim! Otlakta dans edelim bu gece!»

Bayan Falkenberg'in sesi cevap veriyor: «Geçen sene nasıldınız, unuttunuz mu? Usluydunuz o vakit, çocuktunuz daha. Böyle şeyler söylemezdiniz!»

«Hayır söylemezdim. O günleri hatırlıyorsunuz demek! Ama yine geçen sene bir akşam size ne kadar güzelsiniz demiştim de beni azarlamıştınız! Hayır, artık güzelliğim kalmadı, demiştiniz. Fakat henüz çocuksunuz, bu kadar içmeyin dedinizdi.»

Bayan Falkenberg gülerek cevap veriyor: «Evet, öyle demiştim.»

«Evet, öyle demiştiniz. Fakat yalan mı, sizin güzel olup olmadığınızı ben bilmez miydim hiç? Karşınızda oturmuş, sizi seyrediyordum.»

«Neler söylüyorsunuz!»

«Bu akşam daha da güzelsiniz!»

«Birisi geliyor.»

Leylakların gerisinde iki kişi ayağa kalkıyor: Bayan Falkenberg ve yabancı mühendis. Gelenin ben olduğumu görünçe rahat bir nefes alıyorlar, ben yokmuşum gibi konuşmalarına devam ediyorlar. İnsan gönlü böyledir işte: Başka vakit herkes beni kendi halime bıraksın isterim, şimdiyse bu ikisinin bana aldırmayışları gücü me gitti nedense. Eh saç sakal ağardı bende diye düşündüm, umursanmamak için yetmez mi bu!

Mühendis tekrarlıyor: «Evet, bu gece daha da güzelsiniz!»

Yaklaşıyor, kayıtsız bir selâm veriyor, geçip gidiyorum.

«Size şu kadarını söyliyeyim, ne yapsanız boşuna!» diye cevap veriyor Bayan Falkenberg, ve sesleniyor peşimden: «Buraya bir şeyiniz düştü.»

Neyim düştü? Mendilimdi yolda duran. Ben onu mahsus düşürmüştüm. Geri dönüp yerden mendili alıyorum. Teşekkür ediyor, yürüyorum.

«Ufak tefek şeylere karşı bu ne dikkat!» diyor mühendis. «Kırmızı çiçekli bir köylü mendili. Haydi gelin, kameriyeye gidelim.»

«Geceleri kilitlidir orası.» diye cevap veriyor Bayan Falkenberg. «Hem içerde birileri var galiba.»

Sonrasını işitmiyorum.

Yattığım yer, hizmetkârlar binasındaki kilerin üstünde; açık pencerem leylak koruluğuna bakıyor. Yukarıya odama çıktığım vakit leylakların ötesinden hâlâ sesler geldiğini duyuyor, ama söylenenleri anlayamıyorum. Düşündüm: Kameriye geceleri niçin kilitleniyor, bunu da kim çıkardı? Belki de kurnazın biri, kapı hep kilitli olursa, arada bir, bir sevgiliyle birlikte içeri girivermenin, anahtarı çıkarıp içerde kalmanın hiç de zor olmayacağını akıl etmiştir.

İlerden, demin geldiğim yoldan doğru, iki kişinin yaklaştığını görüyorum: Şişman yüzbaşı Ağabey'le atkılı ve yaşlıca bayan, gelenler. Anlaşılan ben geçip giderken

onlar ormandaydılar. Acaba kendi kendimle yüksek sesle konuştum da duydular mı yoksa, diye düşündüm.

Birdenbire ağaçların gerisinden mühendisin ayağa kalktığını, hızlı hızlı kameriyeye doğru ilerlediğini görüyorum. Kapıyı kilitli bulunca omuz verip kapıyı kırıyor, bir çatırtı oluyor.

«Gelin canım, yok kimse!» diye sesleniyor mühendis.

Bayan Falkenberg ayağa kalkıyor: «Nedir bu yaptığınız, bu ne çılgınlık!» diyor öfkeli bir sesle.

Ama böyle derken de mühendise doğru yürüyor.

«Ne mi yapıyorum?» diyor mühendis. «Aşk gliserin değil, nitrogliserindir.»

Sonra Bayan Falkenberg'i kolundan tutup içeri çekiyor.

Eh, ne çare!

Ama işte şişman yüzbaşıyla yanındaki bayan yaklaşmaktadır; kameriyedekilerin bundan haberleri yok. Böyle kuytu bir yerde bir erkekle beraber görülmek, Bayan Falkenberg için hiç de hoş bir şey olmasa gerek. Odada onlara tehlikeyi bildirmeme yarayacak bir şey var mı diye, bakınıyorum, boş bir şişe bulup penceremin önüne geliyor, şişeyi var kuvvetimle kameriyeye fırlatıyorum. Bir şangırtı; şişe ve kiremitler kırılıyor. Kırıklar tangır tungur damdan aşağı yuvarlanıyor. Aynı anda kameriyeden bir korku çığlığı yükseliyor, Bayan Falkenberg, arkasında mühendis, kendini dışarı atıyor. Mühendis, bayanın elbisesini tutmuş, bırakmıyor. Bir an durup etraflarına bakınıyorlar. «Ağabey, Ağabey!» diyor Bayan Falkenberg, yüksek sesle ve leylak koruluğuna doğru koşmaya başlıyor. «Hayır, hayır, siz gelmeyin!» diye sesleniyor, arkasına dönerek. «Gelmenize müsaade etmiyorum.»

Ama mühendis, Bayanın peşini yine de bırakmıyor. Ne de genç! Bildiğinden şaşmıyor.

Derken şişman yüzbaşıyla yanındaki bayan çıkıyorlar ortaya. Aralarında nefis bir konuşma; dünyada yalnız aşk varmış gibi. Yüzbaşı rahat rahat altmışındaydı, yanındaki hanımsa kırkında, ve benzeri bulunmaz bir muhabbetle dolu.

Yüzbaşı diyor ki:

«Bu geceye kadar eh tahammül ettim diyelim, ama artık dayanılır gibi değil Beni tamamiyle büyülediniz, sayın bayan!»

Bayan karşılık veriyor: «Hiç düşünmedim bu kadar ciddî olduğunu.» diyor ve yüzbaşıyı yatıştırmak istiyor.

«Ciddî!» diyor yüzbaşı. «Ama artık bu işe bir son vermeliyim. Ormandan çıktık, ordayken bir gece daha katlanabileceğimi sanıyordum, o yüzden fazla bir şey söylemedim. Şimdiyse rica ediyorum, benimle tekrar ormana dönünüz!»

Bayan başını sallıyor: «Rica ederim.. Madem siz.. Peki!»

Yüzbaşı boşalıyor âdeta: «Teşekkür ederim.»

Yol ortasında tutup kadını kucaklıyor, göbeğini kadının vücuduna yaslıyor, birbirleriyle çekişiyorlar sanki. Hay çapkın yüzbaşı hay!

Kadın: «Bırakın beni!» diye rica etti.

Yüzbaşı, kollarını önce biraz gevşettiyse de sonra yine bağrına bastı bayanı, tekrar çekişmeye başladılar.

«Ormana dönelim!» diye tekrarladı Yüzbaşı birkaç kere.

«İmkânsız!» diye cevap verdi, bayan. «Şimdi orman kırağı içinde.»

Gönlü sevda sözleriyle doluydu, yüzbaşı onları dökmeye başladı ortaya: «Ah, vaktiyle gözler beni hiç ilgilendirmezdi. Mavi gözler mi derdim, geç! Çakır gözler, geç! Gözlerdeki renk ve çekicilik ne olursa olsun aldırmazdım. Ama şimdi siz kestane rengi gözlerinizle karşıma çıkınca..»

«Evet, gözlerim kestane rengi!» dedi bayan da.

«Gözleriniz beni yakıp kavuruyor!»

«Doğrusu ya, gözlerimi öven ilk insan siz değilsiniz!» cevabını verdi bayan. «Kocam da..»

«Ama ben başka!» dedi yüzbaşı. «Bakın söylüyorum, size yirmi yıl önce rastlamış olsaydım aklımı oynatırdım. Gelin hele, ormanda öyle fazla kırağı yok.»

Kadın bir teklifte bulunuyor: «Eve gitsek daha iyi değil mi?»

«Eve mi? Evde baş başa kalabileceğimiz bir yer yok ki!»

«Buluruz!» cevabını veriyor bayan.

«Peki, fakat bu işi bu gece halletmeliyiz!» diyor yüzbaşı nihayet.

Gidiyorlar.

Ben o boş şişeyi birisine bir tehlikeyi haber vermek için mi fırlattım, diye düşündüm.

★

Sabahın saat üçünde yanaşmanın dışarı çıkıp beygirleri yemlediğini işittim. Saat dörtte, yattığım odanın altından tavanı vuruyor yanaşma. Hepimizden önce kalkmış olmak şerefini ona bağışlıyorum, oysa ben gece boyunca her saat onu uyandırabilirdim, hiç uyumadım çünkü. Bu hafif, yumuşak havalarda bir iki gece uykusuz kalmak, yormaz insanı.

Yanaşma, sapan için yeni bir çift beygir alarak tarlaya gidiyor. Yabancı atları gözden geçirmiş, Elisabet'in atlarını seçmiş. Ayakları sağlam ve cins, köylü atları bunlar.

2

Övrebö'ye yeni misafirler geliyor, şenliklerin ardı arkası kesilmiyor. Biz işçiler toprağı gübreliyor, sürüyor, ekiyoruz. Hazırladığımız tarlaların bazısında çok geçmeden yeşil yeşil ekinler filizleniyor. Zevkle seyrediyoruz.

Yüzbaşı Falkenberg'in çıkardığı bir iki engeli ortadan kaldırmak zorundayız. Yanaşma: «Yüzbaşı bu işleri bizden daha iyi bilir ama kendi çıkarını hiç düşündüğü yok!» diyor. Evet, yüzbaşıya bir hal olmuştu; uykuda gibi, yarı sarhoş, ortalarda dolaşıyor; her şey bir yana, misafirlerini eşi görülmemiş bir şekilde ağırlamayı düşünüyordu. Netekim beş gece arka arkaya uyumamış, dostlarıyla sabahlamıştı. Şu var ki, geceleri, bu gürültü patırtıdan, ne ahırdaki hayvanlar rahat yüzü görebilmiş, ne de hizmetçi kızlar doğru dürüst uyuyabilmişlerdi. Hattâ genç genç

beylerin, sırf soyunuk hallerini görebilmek için, geceleri kızların yanına geldikleri, yataklarına oturup yarenliğe daldıkları da oluyordu.

Biz işçiler, bütün bu olup bitenlere hiç karışmıyorduk; hayır, bizden uzaktı böyle şeyler; gel gelelim yüzbaşı çiftliğinde çalışıyoruz diye gururlanacağımıza üzüntü duyuyorduk. Hizmetkârlar içki düşmanı olduklarını gösteren rozetler bulup ceketlerine takmışlardı.

Bir gün yüzbaşı evden tarlaya, yanıma geliyor, arabayı koşup istasyona gitmemi, iki yeni misafiri alıp gelmemi emrediyor. Öğleden sonraki işlerimizi yapmakta idik, yüzbaşı ise daha yeni kalkmışa benziyordu. Çok şaşırmıştım. Peki ama, bu işi neden yanaşmaya yaptırmıyordu? Besbelli şimdi biraz rozetten çekinmeye başladı, diye düşündüm.

Yüzbaşı benim duraksadığımı görmüş olmalı ki, gülümsedi: «Anlaşılan Nils'i düşünerek yapmak istemiyorsun bu işi!» dedi. «O halde ben önce onunla konuşayım!»

Nils, yanaşmanın adıydı.

Ne yapıp yapmalı, yüzbaşının şu anda Nils'in yanına gitmesini önlemeliydim. Yanaşma, tarlayı hâlâ yabancı beygirlerle sürüyordu. Benden de bir aksilik çıkacak oldu mu bunu kendisine bir işaretle haber vermemi rica etmişti. Mendilimi çıkardım, yüzümü sildim ve yavaşça salladım mendili. Yanaşma gördü bunu, derhal beygirleri sapandan çözdü. «Peki ama şimdi ne yapacak?» diye düşündüm. «Eh, Nils'cağız çaresini bulur elbet!» Çalışmasının ortasında yanaşma, beygirleri almış, çiftliğe doğru geliyordu.

Yüzbaşıyı biraz oyalayabilseydim! Yanaşma durumu kavramıştı, beygirleri habire dehleyip duruyordu, daha yarı yolda koşumlarını çözmeye başladı.

Yüzbaşı birden yüzüme bakıyor, soruyor: «Dilini mi yuttun?»

«Yanaşmaya bir şey oldu galiba, beygirleri koşumdan çözdü.»

«Ee, ne olmuş çözdüyse?»

«Yok, yani demek istiyorum ki..»

Hay aksi şeytan! Sıra kendisine gelmeden Nils'e biraz

daha yardım edebilirdim. Her şeyi göze alıp dedim ki: «Şu sıra tarlaların işlenme zamanı. Ektiğimiz yerler hemen yeşermeye başlıyor. Ama daha sürülecek bir sürü..»

«Yeşersin, yeşersin!»

«Burada on iki hektarlık arazi var, oysa yanaşma on dört hektar hazırlıyor ekime. Düşünmüştüm de bu yüzden belki verdiğiniz emri değiştirirsiniz sanıyordum.»

Yüzbaşı, ökçeleri üzerinde bir dönüş yaparak ses etmeden uzaklaşıyor.

İçimden: «Eh» diyorum, «işte şimdi işinden olacaksın!» Fakat emre itaat için atı, arabayı alıp yüzbaşının arkasından çiftliğe yollanıyorum.

Yanaşmadan yana içim rahat şimdi; çünkü çiftliğe yaklaşmış bulunuyor. Yüzbaşı işaret etti ona — felâket! «Dur!» diye seslendi, ama yanaşma duymazdan geldi.

Ahıra vardık, yanaşma atları, yerlerine koymuştu. Pek sertti yüzbaşı, ama yolda gelirken besbelli yatışmıştı biraz.

«Neye çözdün hayvanları?» diye sordu.

«Sapan kırıldı» diye cevap verdi yanaşma. «Tamir edene kadar atları ahıra çekeyim dedim, çok sürmez, şimdi tamir ederim.»

Yüzbaşı emir veriyor:

«Bir kişi arabayla istasyona gidecek.»

Yanaşma bana bakıyor, mırıldanıyor:

«Yaa, hı, peki ama vaktimiz var mı?»

«Ne mırıldanıp duruyorsun?»

«İşleri yapacak olup olacağı iki buçuk kişiyiz, çok değil!» diye cevap veriyor yanaşma.

Ama yüzbaşı, Nils'in sapandan telâşla çözüp getirdiği doru atlardan kuşkulanmış olacak ki hayvanların yanına gidiyor; içlerinden hangilerinin terli olduklarını bulup çıkarıyor. Sonra bölmelerden çıkıp yanımıza geliyor, ellerini mendiline silerek; «Başkalarının beygirleriyle mi çift sürüyorsun, Nils?» diyor.

Sessizlik.

«Bir daha böyle bir şey yaptığını görmeyeyim!»

Yanaşma: «Başüstüne!» cevabını veriyor, ama birden içerliyor, fikrinde ısrar ediyor: «Hiçbir bahar beygire bu

seneki kadar ihtiyacımız olmamıştı. Bu sene sürdüğümüz toprak her zamankinden fazla. Bu yabancı beygirlerse günlerdir burada. Sadece yem yemesini biliyorlar, içtikleri suyu bile hakettikleri yok. Ben de tutuyor, onları ara sıra dışarı çıkarıp birkaç saat kımıldansınlar bari, diyorum.»

Yüzbaşı kısaca tekrarladı:

«Bir daha böyle bir şey yaptığını görmeyeyim, anladın mı, Nils!»

Sessizlik.

«Bana yüzbaşının tarlada çalışan atlarından biri dün hastalandı dememiş miydin?» diye sordum.

Yanaşma hemen atılıyor:

«Evet, öyle ya, hayvan olduğu yerde kaldı, titriyordu. Onu sapana koşamadım.»

Yüzbaşı tepeden tırnağa bir süzdü beni: «Sen ne duruyorsun burda?» dedi.

«İstasyona gitmemi emrettiniz.»

«Ee, hazırlan haydi!»

Ama yüzbaşı bu sözleri henüz söylemişti ki: «Yok, olmaz!» dedi Nils.

İçimden: «Aferin, Nils!» dedim. Yerden göğe haklıydı Nils, ve ağır basacağa, dayatacağa benziyordu. Beygirlere gelince bizim hayvanlar bahar başladı başlayalı çalışmaktan iyice yıpranmışlar; ama misafirlerin beygirleri bütün bu süre içinde yan gelip yemlerini yemiş ve hiç kımıldamamak yüzünden hamlaşmışlardı.

Yüzbaşı afallamıştı: «Ne olmazmış?» diye sordu.

«Yardımcımı elimden alırsanız benim bu çiftlikte işim kalmaz.» dedi Nils.

Yüzbaşı, ahırın kapısına doğru giderek dışarıya baktı. Bıyıklarını ısırıyor, düşünüyordu, sonra omzu üstünden sordu: «Delikanlısız da olamaz mısın?»

«Olamam!» cevabını verdi yanaşma. «O da tarlayı sürgülüyor.»

Yüzbaşıyla ilk defa çatışıyorduk, biz haklı çıkmıştık. Sonraları da aramızda ufak tefek anlaşmazlıklar baş gösterdiyse de yüzbaşı bizim sözümüze geliyordu.

Bir gün: «İstasyondan bir sandık gelecek» dedi. «Delikanlı gidip getirebilir mi?»

Yanaşma cevap verdi: «Şu sıra delikanlı bizim için büyük bir adam kadar kıymetli! Tarlaları sürgülüyor. Şimdi istasyona giderse yarın akşamdan önce dönemez. Bu da bir buçuk günün yanması demektir.»

Yine aferin dedim içimden. Bu sandıktan bana evvelce bahsetmişti Nils, içinde yine içki vardı; hizmetçi kızların da kulağına çalınmıştı bu.

Yüzbaşıyla Nils bir süre daha konuştular. Yüzbaşı kaşlarını çatmıştı; tarla işlerinin hiçbir sene, bu bahardaki kadar uzamadığını söyledi; yanaşma sinirlendi gitgide, sonunda şöyle dedi:

«Delikanlıyı tarladan çeker alırsanız çeker giderim ben de!» Sanki önceden sözleşmişiz gibi: «Sen de gidersin, değil mi?» diye sordu.

«Evet!» cevabını verdim.

Yüzbaşı teslim oldu: «Komplo kurmuşsunuz!» dedi gülümseyerek. «Ama itiraf edeyim, hakkınız da yok değil. İşinizi de iyi görüyorsunuz doğrusu.»

Fakat işlerimizi iyi gördüğümüzden pek fazla haberdar değildi, sevinci bu kadarla kaldı. Belki ara sıra tarlalara bir göz atmış, hayli yerin sürülüp ekilmiş olduğunu görmüştü, hepsi bu kadar. Ama biz onlar için canla başla çalışıyorduk, evet öyleydik biz.

Öyleydik her halde.

Ah, ara sıra içimizde bir duygu beliriyor, çabalarımızdan bizi kuşkuya düşürüyordu: Olur a, biraz da kendi çıkarımızı böyle kolladığımızdandı böyle canla başka çalışmamız! Yanaşma köylüydü, tarlalardaki bahar işlerini hiç olmazsa köyünün insanlarıyla aynı zamanda bitirmek istiyordu; onca bir şeref meselesiydi bu. Ben de onun izinde gidiyordum. Evet, yanaşmanın, göğsüne içki düşmanı rozetini takması, her şeyden önce, başardığımız muazzam işleri görebilmesi için, yüzbaşıyı az çok uyarmak arzusundan ileri geliyordu. Yanaşma ile bunda da anlaşıyorduk. Ayrıca ben bir ümit besliyor, hiç değilse Bayan Falkenberg bizim çalışkan adamlar olduğumuzu görür diyordum. İşte başka da bir meziyetim yoktu zaten.

Bir ikindi üstü mutfaktan çıkıyordu ki Bayan Falkenberg'i ilk kez yakından gördüm. Salınarak, başı açık, av-

luya doğru yürüyordu. Siperli kasketimi çıkarıp selâm verdim, yüzüne baktım: Dikkati çeken bir gençlik ve masumluk vardı yüzünde. Gayet kayıtsız: «Günaydın!» dedi, geçip gitti önümden.

Yüzbaşıyla karısının araları büsbütün açılmıştı besbelli. Benim bu görüşüm şu olaylara dayanıyordu:

Oda hizmetçisi Ragnhild, bayanın sırdaşı ve gözcüsüydü. Ona haberler getiriyor, herkesten sonra yatıyor, merdivenlerde durup ellerine bakıyormuş gibi yaparak etrafı dinlivor, dışardayken birden çağrılıverince, sessiz üç dört sekişle geliveriyordu. Ragnhild güzel kızdı, bakışları çeken ışıl ışıl gözleri vardı, çok da cana yakındı. Bir akşam onu kameriyenin yakınında bastırdım, leylakları kokluyordu, beni görünce korktu, dikkatli olmamı istercesine kameriyeyi işaret etti, dilini çıkarıp kaçtı gitti.

Yüzbaşı, Ragnhild'in maksadını anlıyordu. Netekim günün birinde herkesin önünde — sarhoştu belki ve bir şeye içerlemişti her halde — karısına şöyle dedi: «Ragnhild çekilir şey değil doğrusu. Anlıyamıyorum, hâlâ neden burda bu kız?»

Bayan cevap verdi:

«Ragnhild'i kovmak istediğini zaten ilk defa söylemiyorsun, sebebini de Allah bilir. Ama o, bugüne kadar aldığımız kızların en beceriklisi.»

«Becerdiği işlerde belki!» diyerek, tartışmayı kesti Yüzbaşı.

Bu biraz düşündürdü beni. Bayan Falkenberg bu gözcüyü yanında alıkoyuyorsa, bu işi sırf kurnazlığından yapıyor, etrafta yüzbaşının hareketleriyle az çok ilgileniyormuş hissini uyandırmak istiyordu. Herkes zavallı kadını ortalarda kalmış da içten içe kocasını özlüyor, ama hep hayal kırıklığına, hep hakarete uğruyor sanacaktı. O zaman da bayan, yapılan haksızlıkları telâfi ve bildiği gibi hareket etmekte, gayet tabiî, tamamen haklı olmaz mıydı? Allah bilir, bu işin doğrusunu!

Şu var ki, ben bu fikrimi değiştirmek zorunda kaldım.

Yüzbaşı, daha ertesi günü taktiğini değiştirmişti. Elisabet'le birlikte bir duvarın gerisinde dursa veya birileriyle yalnız kalmak için, gece geç vakit kameriyeye gitmek

istese; Ragnhild'in gözünden kaçmıyordu bu. Yüzbaşı da tuttu, rotayı değiştirdi ve Ragnhild'in gönlünü almaya başladı. Haha, her halde bir kadın, anlaşılan Elisabet'ti, yüzbaşıya bunu yaptıran!

Biz hizmetkârlar, mutfakta uzun yemek masası başında oturmuştuk. Bayan Falkenberg de mutfaktaydı, hizmetçi kızlar her biri bir şeyle meşguldüler. Derken elinde bir fırça, yüzbaşı, bitişik odadan mutfağa girdi. Ragnhild'e:

«Şu ceketimi biraz fırçalasana!» dedi.

Ragnhild söyleneni yaptı. Fırçalaması bitince yüzbaşı teşekkür etti: «Sağ ol, yavrum!» dedi.

Bayan şaşırmıştı biraz, kızı hemen bir iş için kilere yolladı. Yüzbaşı kızın arkasından bakarak: «Bu kızın gözleri ne de parlak!» dedi.

Yan gözle Bayan Falkenberg'e bakıyordum. Bakışları alevlenmişti, kızardı, kapıya doğru yürüdü, ama daha kapıdan çıkmamıştı, geri döndü; sararmıştı şimdi yüzü. Besbelli o sırada bir karar vermiş bulunuyordu. Omzu üstünden, kocasına: «Bence Ragnhild'in gözleri lüzumundan fazla parlak!» dedi.

Yüzbaşı hayret etti: «Öyle mi?» diye sordu.

Bayan Falkenberg güldü hafiften, gözleriyle masa başındaki bizleri gösterdi, devam etti:

«Evet, bu kız hizmetkârlarla fazla senlibenli olmaya da başladı.»

Mutfakta bir sessizlik oldu.

«Galiba en iyisi, yol vermek bu kıza.» dedi Bayan Falkenberg.

Bu sözler, Bayan Falkenberg'te şimdiye kadar hiç görülmemiş bir kabalık taşıyordu; ama elimizden ne gelirdi; bizi sadece bir bahane olarak kullandığını anlıyorduk.

Dışarı çıktığımızda: «Acaba tekrar içeri girsem de söylediklerine bir cevap versem mi?» dedi yanaşma, öfkeli.

Değmeyeceğini düşünüp vaz geçirttim.

Aradan birkaç gün geçti. Yüzbaşı yine bir fırsatını bulup karısının önünde Ragnhild'e kaba bir iltifatta bulundu: «Kız, ne körpe vücudun var senin!» dedi.

Bakındı şu işe, yüzbaşı çiftliği ne hallere düşmüştü! Belli ki yıldan yıla kötülüyordu. Sarhoş misafirler bir yandan; tembellik, ihmâl ve çocuksuzluk öte yandan, mahvetmişlerdi çiftliği.

Akşamleyin Ragnhild yanıma geldi, işine son verildiğini söyledi; Bayan Falkenberg sadece beni bahane etmiş, o kadar!

Yeni bir kurnazlıktı bu! Bayan Falkenberg, benim çiftlikte uzun zaman kalmayacağımı pekâlâ biliyordu; öyleyse kabahati niçin bana yüklemesindi? Kocasının plânlarını böylelikle alt üst etmek istiyordu; buydu mesele.

Ragnhild üzgündü, biraz ağladı, sonra sildi gözlerini. Ama nihayet, ben buradan ayrılıp gidince Bayan Falkenberg'in kendisini tekrar yanına alacağını söyleyerek yatıştı. Fakat ben içimden, bayanın bunu yapmayacağına emindim. Yüzbaşıyla Elisabet memnundular anlaşılan: Rahatlarını kaçıran oda hizmetçisi çiftlikten uzaklaştırılmıştı.

★

Fakat ben ne bilirdim! Belki de durumu yanlış yorumlamıştım. Bazı yeni olaylar beni tereddüde düşürdü; hattâ kanaatimin değişmesine sebep oldu. Ah, insanları anlamak ne kadar zor!

Bayan Falkenberg'in, kocasını samimî olarak kıskandığını, bunu sadece hareketlerinde serbest olabilmek için yapmadığını anladım. Aslâ. Bu böyleydi ya, kocasının, oda hizmetçisinden hoşlandığına da bir an olsun inanmıyordu. Böyle davranışı bir hileydi sadece. Mesele bu olunca her çareden faydalanıyordu. Mutfakta yüzü kızarmıştı, evet, doğru! Ama bu, kocasının yakışıksız bir iki sözü karşısında duyduğu âni ve tabiî bir gücenmeydi ancak. Gerçek bir kıskançlık değildi.

Ama kocası, beni hizmetçiden kıskanıyor diyecekmiş, bayanın da istediği buydu zaten. Şunu demek istiyordu açıkça; Evet, yine kıskancım işte, görüyorsun, eskisi gibi, ben varım burada! Bayan Falkenberg benim zannettiğimden daha iyi bir kadındı. Yıllar yılı aradaki soğukluk, ka-

rı kocayı birbirinden gittikçe uzaklaştırmış, belki sonunda bu işe inat da karışmıştı; şimdiyse bayan ilk adımı atmak ve sevgisini tazelemek istiyordu. Böyleydi bu. Fakat nedir, en fazla çekindiği bir insana: kendisinden çok daha genç ve tehlikeli dost Elisabet'e kıskançlığını hiç de hissettirmek istemiyordu. Böyleydi bu.

Ya yüzbaşı? Mutfakta karısının kızardığını görünce içinde bir şeyler kıpırdamamış mıydı? Belki! İhtimal hayal meyal eski günleri hatırlamıştı, ihtimal hafif bir şaşkınlık duymuş, bir sevinç hissetmişti. Ama heyecanını hiç belli etmemişti; her halde yıllar ondaki gurur ve inadı çoğaltmış bulunuyordu. Böyle görünüyordu.

Derken ortaya o bahsettiğim olaylar çıktı.

3

Bayan Falkenberg uzun zaman kocasıyla oyun oynamıştı âdeta. Kocasının kayıtsızlıklarını kayıtsızlıkla karşılamış ve kendisini evine gelen misafirlerin yaptıkları kompliman ve kurlarla avutmuştu. Şimdiye misafirler birer birer çiftlikten ayrılıp gitmişler, fakat şişman yüzbaşı ile şallı bayanı çiftlikte kalmışlardı. Mühendis Lassen de daha gitmemişti. İhtimal yüzbaşı Falkenberg: «Hayhay, azizim, canın ne kadar isterse o kadar kal çiftlikte!» diye düşünüyor, karısının mühendisle senli benli oluşuna ve ona kendisi gibi Hugo diye hitap edişine âdeta hiç aldırmıyordu. Bayan bazan merdivenden «Hugo!» diye sesleniyor, yüzbaşı da «Hugo aşağı doğru gitti!» diyerek mühendisin nerde olduğunu haber veriyordu.

Bir gün yüzbaşının, alaylı bir gülümsemeyle, leylak koruluğunu işaret ederek: «Küçük kıral Hugo, ülkesinde seni bekliyor!» diye cevap verdiğini duydum. Bayan Falkenberg birden irkildi, şaşkınlığını gizlemek için güldü, sonra mühendisin bulunduğu yere doğru gitti.

İşte nihayet kocasının gönlünde bir kıvılcım tutuşturmuştu. Kıvılcımları çoğaltmaya da çalışacaktı.

Bu iş bir pazar günü oluyordu.

Bütün gün Bayan Falkenberg gözle görülür bir heye-

can içindeydi. Bana dostça bir iki şey söyledi, Nils'le beraber çok iyi çalıştığımızı belirtti.

«Lars bugün benim için postaneye gidecekti.» dedi. «Sabırsızlıkla beklediğim bir mektup var, gelip gelmediğini soracaktı. Lütfen gidip mektubu Lars'ın evinden getirir misin?»

Sevinçle: «Hayhay!» dedim.

«Lars saat on birden önce dönmez, acele etme, daha çok vakit var.»

«Peki.»

«Dönünce mektubu Ragnhild'e verirsin!»

Buraya bu ikinci gelişimden beri Bayan Falkenberg benimle ilk kez konuşuyordu. Bu benim için öyle yeni bir şeydi ki! Yukarı çıkıp odama kapandım, kendimde bir canlılık hissediyordum. Aklıma türlü türlü şeyler de geliyordu. Çiftlikte yabancı rolü oynamaya devam etmek aptallık değil de nedir, diye düşünüyordum; bu sıcakta sakal bırakıp kendimi eziyete sokmak da ne oluyor? Bu kır sakal beni yaşlı gösteriyor, dede kılığına sokuyor! Hemen karar verip sakalımı kestim.

Saat ona geliyordu, Lars'ın evine doğru yola koyuldum. Lars daha gelmemişti, Emma'nın yanında biraz oturmuştum ki çıkageldi. Mektubu alıp geri döndüm; vakit gece yarısına yaklaşıyordu.

Ragnhild'i aradımsa da bulamadım, öteki hizmetçiler de yatmışlardı. Gidip leylak koruluğuna baktım. Yüzbaşı Falkenberg'le Elisabet yuvarlak taş masanın başına oturmuşlar, konuşuyorlardı; farkında olmadılar. Üst katta bayanın odasında bir ışık yanıyordu. Bu gece altı yıl önceki gibi göründüğümü, tıpkı o zamanlardaki gibi traş olduğumu hatırladım; mektubu cebimden çıkardım ve Bayan Falkenberg'e kendim götürüp vermek için büyük kapıdan içeri girdim.

Üst katta Ragnhild sekerek ve sessizce gelip beni merdivende karşıladı, mektubu elimden aldı. Yüzüme çarpan soluğu sıcaktı çok; sesler gelmekte olan koridoru işaret ettiği sırada pek heyecanlı görünüyordu.

Bana öyle geldi ki, Ragnhild burada ya kendi, ya da başka biri hesabına gözcülük ediyordu; ama ne olursa ol-

sun ilgilendirmezdi bu beni. Ragnhild'in: «Sesini çıkarma, usulca in aşağı!» diye fısıldaması üzerine dediğini yaptım, odama gittim.

Pencerem açıktı; ilerde fidanların arasında taş masanın başında oturanların seslerini işitiyordum. Şarap içiyorlardı va bayanın odasında hâlâ ışık yanıyordu.

Aradan on dakika geçti, baktım, ışık söndü.

Bir dakika sonra evden, merdivenleri çıkan telâşlı ayak sesleri duydum; elimde olmaksızın, acaba yüzbaşı mı, diye dışarı baktım, ama yüzbaşı henüz yerinde duruyordu.

Aynı ayak sesleri şimdi de merdivenlerden aşağı inmeye başlıyor, çok geçmeden buna başka ayak sesleri de karışıyor. Evi göz hapsinde tutuyorum. Kapıdan, önce Ragnhild çıkıyor, arkasından kovalayan varmış gibi bizim hizmetkârlar bölüğüne doğru koşuyor, peşinden Bayan Falkenberg görünüyor, mektup elinde; alaca karanlıkta etrafa beyazlar saçıyor, saçları meydanda. Arkasından mühendis çıkıyor, şoseye varan yola yöneliyorlar.

Ragnhild telâş içinde odama geliyor, yıkılır gibi, bir taburenin üzerine bırakıyor kendini, soluyor durmadan; anlatmak için sabırsızlanıyor. Fısıltı halinde: «Bu gece nedir bu başıma gelenler!» dedi. «Pencereyi kapa! Bizim bayanla mühendis yok mu.. ne ihtiyatsızlık! Az kaldı yapıyordu o işi. Ben elimde mektup, içeri girdim ki, mühendis kucaklamış bayanı, bırakmıyor. Bayanın odasında lamba da sönmüştü.»

«Sen çıldırmışsın!» dedim Ragnhild'e.

Kurnaz kız! Doğruydu, gerçekten işitmiş, gözleriyle de görmüştü. Kapılardan dinlemeye öylesine alışmıştı ki, bu huyundan işin içinde hanımı olduğu zaman bile vaz geçmiyordu. Ama yine de tuhaf bir kızdı Ragnhild.

Başlangıçta büyüklük gösterdim, dedikodusuna kulaklarımı tıkamak istedim: «Kapıdan içersini dinledin, öyle mi? Yazıklar olsun!» dedim.

«Ya ne yapacaktım?» cevabını verdi Ragnhild. «Bayan, mektubu lamba söndükten sonra getir, demişti. Fakat bayanın odasında pencereler leylak koruluğuna bakıyor, koruda ise yüzbaşı ile rahip çiftliğinin Elisabet'i var.

Yani orada bekleyemezdim. Koridorda oyalanmam ve ara sıra anahtar deliğinden bakarak, lambanın sönüp sönmediğini anlamam gerekiyordu.»

Eh, bu akla yakın bir mazeretti doğrusu.

Ragnhild birden başını salladı, coşmuştu, mühendisi anlatmaya koyuldu:

«Bu mühendis meğer ne malın gözüymüş!» dedi. «Bayanı hani nerdeyse.. kıl kalmıştı.»

Mühendis, bayanı neye razı edecekti? Kıskançlıktan helâk oluyordum, büyüklüğü bir yana bırakıp ısrarla teker teker sormaya başladım: «Ne yapıyorlardı dedin? Sonra nasıl oldu?»

Ragnhild işin başlangıcını bilmiyordu. Bayan ona Lars'ın evinden bir mektup getireceklerini söylemiş; mektup gelince odasındaki lamba sönünceye kadar beklemesini, sonra mektubu yukarıya, odasına alıp gelmesini tembih etmişti. Ragnhild de peki demişti. «Lamba sönmeden gelme, anladın mı!» diye tekrarlamıştı bayan. Ragnhild mektubu beklemeye başlamıştı. Ama bekleye bekleye bir hal olmuştu. Derken kızı bir düşüncedir almış, işin içinde iş var diyerek şüphelenmeye başlamıştı. Bir ara yukarı koridora çıkıp bir şeyler öğrenmeye yeltenmişti. İçerde bayanla mühendisin açık saçık konuştuklarını duymuş, kulak verip dinlemeye koyulmuştu. Anahtar deliğinden bakınca bayanın saçlarını çözmekte olduğuun görmüş, o sırada mühendisin, bayana: «Ne kadar güzelsiniz!» dediğini duymuştu. Ah, bu mühendis! Derken mühendis, bayanı öpmüştü!

«Dudaklarından mı? Nasıl olur?»

Ragnhild, heyecanlandığımı görerek beni yatıştırmak istedi:

«Dudaklarından mı dedim? Belki tam dudaklarından değil de.. hayır, hayır, dudaklarından değil! Hem sonra bana kalırsa mühendisin dudakları hiç de güzel değil! Aa, sen ne kadar da güzel traş olmuşsun, dur bir bakayım hele!»

«Peki, bayan ne dedi? Mühendisin kollarından kurtulmaya çalışmadı mı?»

«Yoo, çalıştı, tabiî çalıştı. Sonra bağırdı da.»

«Bağırdı mı?»

«Evet, bağırdı. Mühendis de ona sus dedi. Bayan sesini yükselttikçe mühendis yavaş olması için rica ediyordu. İşitsinler, diyordu bayan, onlar da fidanların arasında sevişiyorlar! Bayan, yüzbaşıyla Elisabet'i kasdediyordu. Bak, orada oturuyorlar! dedi sonra ve pencereye gitti. Mühendis de, pekâlâ, pekâlâ, dedi. Ama çözük saçlarınla pencere önünde durma, canım! dedi. Mühendis pencerenin yanına gidip bayanı geri çekti ordan. Sonra yine şundan bundan konuşmaya başladılar. Mühendis yavaş sesle konuştukça bayan tekrar tekrar soruyordu, ne diyorsun diye. Eğer bağırmasaydın odada çıt çıkmazdı, dedi mühendis. Bayan sustu, mühendise gülümsedi, sâkinleşti. Adamakıllı âşıktı mühendise.»

«Yaa?»

«Evet, gözlerimle gördüm. Mühendis de sevilecek insan olsa bari! Bayana sokuldu, onu şöylece sardı, bak işte tıpkı böyle!»

«Bayan yine sesini çıkarmadı mı?»

«Evet, pek çıkarmadı. Ama derken yine pencereye gitti, geri geldi sonra. Diliyle şöyle yaptı, doğruca mühendisin önüne gelip öptü onu. Nasıl da gönlü aldı bunu? Mühendisin ağzı güzel değil ki! Sonra mühendis, şimdi tamamen yalnızız, dedi, biri gelecek olursa işitiriz! Bayan sordu: Ağabey'le hanımı nerdeler? Dışardalar, cevabını verdi mühendis, dışarda, dünyanın öbür ucundalar! Şimdi biz bizeyiz, artık daha fazla yalvartma beni! dedi, o anda bayanı kucaklayıp kaldırdı yukarı. Öyle kuvvetli ki, hiç sorma! Olmaz, bırak beni! diye bağırdı bayan.»

Soluğum kesilmiş, sordum: «Ee, sonra?»

«Sonra elinde mektup, sen geldin, sen gelince de hiç bir şey göremedim. Dönüp kapı önüne gittiğim vakit anahtarı çevirdiler, böylece delik de küçülmüş oldu. Fakat bayanın, ne yapıyorsun, diye sorduğunu işittim. Hayır, doğru değil! diyordu. Bayan, mühendisin kollarındaydı besbelli. Nihayet bayan dedi ki: Peki, biraz dur! dedi. Bir dakika bırak beni! dedi. Mühendis bıraktı. Lambayı söndür! dedi bayan. Derken oda birdenbire kararda, eyvah!»

«Ne yapacağımı şaşırmıştım âdeta.» diye devam etti Ragnhild. «Bir an sersemledim sanki, sonra hemen kapıyı çalmayı düşündüm.»

«Evet, öyle yapmalıydın, neden yapmadın?»

«Ama o zaman bayan, kapının önünde beklediğimi anlardı» diye cevap verdi Ragnhild. «Hemen kapıdan ayrılıp koşa koşa merdivenleri indim, sonra geri dönüp tekrar çıktım merdivenleri. Bayan nerden geldiğimi anlasın diye ayaklarımı vura vura yürüyordum. Kapı hâlâ kilitliydi, kapıyı çaldım, Bayan gelip açtı. Ama mühendis de hemen yanı başındaydı. Bayanın elbisesini tutmuş bırakmıyor, çılgın gibi ille muradına ermek istiyordu. Bayana, gitme, gitme! diyordu boyuna; bana bir kerecik olsun bakmadı. Fakat bayan ben ayrılırken benimle beraber geldi. Aman Allahım, ya tam zamanında yetişmeseydim! Felâketti, felâketti!»

★

Uzun mu uzun, tedirgin bir gece.

Biz hizmetkârlar ertesi gün öğle üstü odada toplanmıştık ki hizmetçi kızlar, karı koca bugün mutlaka hesaplaştılar, diye fısıldaşmaya başladılar. Ragnhild bu işi iyi biliyordu. Yüzbaşı dün gece karısının dağınık saçlarını ve lambanın söndürüldüğünü görmüştü; saçlara gülmüş: «Aman, ne de güzel olmuş!» demişti. Bayan ilk önce buna pek ses çıkarmamış, ama kendini topladıktan sonra: «Evet, doğru!» diye cevap vermişti. «Bazan saçlarım çözük gezerim, sen orasına karışma!»

Zavallı, aralarında bir hesaplaşma oldu mu kocasıyla pek öyle boy ölçüşemiyordu.

Derken Elisabet de gelmiş, o da araya girmişti. Çok daha tez canlıydı o. Bayan Falkenberg: «Evet, biz evde oturuyorduk, ama siz koruluktaydınız!» deyince Elisabet kızdı: «Sizin gibi lamba söndürmedik biz!» cevabını verdi. Bayan da: «Söndürdükse ne olmuş; hemen dışarı çıktık!» dedi.

İlâhi, diye düşündüm, hiç değilse dışarı çıkıyorduk da lambayı ondan söndürdük deseydi, haklı olabilirdi!

Mesele böylece kapandı. Çok geçmeden yüzbaşı, karısının Elisabet'le yaşıt olduğunu îma etti: «Saçların hep böyle çözük kalsın!» dedi. «Şüphesiz, sana bir genç kız hali veriyor!» — Bayan cevap verdi: «Evet, ne yaparsın, öyle lâzım!» — Ama Elisabet'in, arkasına dönüp güldüğünü görünce kızdı birden ve ona çiftlikten defolup gitmesini söyledi. Elisabeth ellerini beline davadı: «Arabamı hazırlatın, yüzbaşım!» dedi. Yüzbaşı: «Hayhay! Seni ben kendim götürürüm!» cevabını verdi.

Ragnhild yakınlarındaydı, duymuştu bütün bunları.

Düşündüm içimden: «Birbirlerini kıskandılar. Bayan, fidanların arasında oturdu diye kocasını; kocası da saçlarını çözdü, lambayı söndürdü diye karısını kıskandı.»

Öğle paydosunda mutfaktan çıkıyorduk, yüzbaşı geldi, Elisabet'in arabasıyla meşgul olmaya başladı. Beni çağırdı:

«İstirahat zamanında senden bir ricada bulunmam doğru değil ama, lütfen şu kameriye kapısını tamir ediver!» dedi.

Peki, cevabını verdim.

Kapı, birkaç akşam önce mühendisin omuzlaması yüzünden hasara uğramıştı. Acaba yüzbaşı kapıyı neden tam şu sıra tamir ettirmek istiyordu? Elisabet'le gidecek olduktan sonra kameriyeyi ne yapacaktı? Yoksa kendisi yokken bu sığınağa başkasının girmesini mi önlemek istiyordu? O takdirde bu, önemli bir noktaydı doğrusu.

Âletleri alıp leylak koruluğuna indim.

Kameriyenin içini ilk görüyordum. Oldukça yeni bir kulübeydi; altı yıl önce yoktu. İçi hayli genişti, duvarlara resimler asılmıştı, hattâ bir de çalar saat asmışlardı; kurulması bitmiş, durmuştu saat. Koltuklar, bir masa, yaylı ve üzeri kırmızı kadife kaplı geniş bir kanape vardı; perdeler inikti. İlk önce dama çıkıp, attığım boş şişeyle kırılan birkaç kiremidin yerine yenilerini koydum; sonra kilidi söküp neresinin bozulduğuna baktım. Ben bununla uğraşırken yüzbaşı geldi. Her halde içmişti bugün biraz, ya da dünden kalma mahmurluğu devam ediyordu.

«Zorlanıp kırılma işi değil bu!» dedi. «Ya kapı açık kaldı da rüzgârın vuruşlariyle örselendi, yahut beyler-

den biri gece vakti kapıya çarptı. Kilidin kırılması için fazla tazyike hacet yok!»

Şu var ki kapı ağır bir darbeye maruz kalmıştı; kilit kopmuş, çerçevesi de kırılmıştı.

«Bakayım!» dedi yüzbaşı. «Şuraya yeni bir çivi çak, yayı da yuvasına yerleştir!» dedi ve bir koltuğa oturdu.

Birkaç taş basamağı inip koruluğa geldi Bayan Falkenberg: «Yüzbaşı orada mı?» diye seslendi.

«Evet, burada!» diye cevap verdim.

Geldi bayan. Heyecanlıydı yüzü.

«Seninle konuşmak istiyorum.» dedi yüzbaşıya. «Sadece birkaç kelime!»

Yüzbaşı oturduğu yerden: «Buyurun!» diye cevap verdi. «Ayakta mı dursun, oturur musun?» — Sonra da sertçe, bana: «Hayır, gitmene lüzum yok!» dedi. «Uzun zaman duracak vaktim yok zaten!»

Ama yüzbaşı bunu, şüphesiz, anahtarı yanına alabilmek maksadıyla, kapının hemen şimdi tamir edilmesini istediği için söylemişti.

Bayan: «Hani bunu söylemesem de olurdu.» diye söze başladı.

Yüzbaşı susuyordu.

Fakat bayan, arayı düzeltmek için geldiği şu anda yüzbaşının susmasına daha fazla dayanamadı: «Hem ne fark eder!» dedi, geri dönüp gitmek istedi.

«Hani benimle konuşmak istiyordun?» diye sordu yüzbaşı.

«Hayır, lüzumu yok. Zahmetime değmez.»

«Ya?» dedi yüzbaşı.

Evet, öyle dedi, derken de gülümsedi. Sarhoştu her halde, ve bir şeye içerlemişe benziyordu.

Bayan, önümden doğru kapıdan çıkarken arkasına döndü: «Bugün gitmesen iyi olur.» dedi. «Zaten dedikodudan geçilmiyor.»

Yüzbaşı cevap verdi: «Aldırmazsın, olur biter!»

«Fakat bu böyle sürüp gidemez!» dedi bayan. «Senin bunu anlamaman ayıptır.»

Yüzbası inatçı bir sesle: «Utanacaksak ikimiz birden utanmalıyız!» dedi, duvarlara bakmaya başladı.

Kilidi alıp dışarı çıktım.

Arkamdan: «Gitme!» diye seslendi yüzbaşı. «Vaktim yok.»

«Biliyorum, vaktin az, yine çekip gideceksin, ama düşünmen lâzım!» dedi Bayan Falkenberg. «Şu son günlerde bunu ben de düşündüm; ama sen görmezden geldin!»

Yüzbaşı, mağrur ve inatçı, sordu: «Ne demek istiyorsun? O gece çözük saçların ve sönük lambayla oynadığın oyunu mu söylemek istiyorsun? Bunu nasıl görmemiş olabilirim? Gördüm, gördüm.»

Örs lâzım olduğunu, çiviyi perçinleyeceğimi bahane edip kameriyeden ayrıldım.

Örs başında lüzumundan fazla oyalandım; geri geldiğim vakit bayanı yine kameriyede buldum. Seslerini yükselterek konuşuyorlardı. «Fakat sen benim ne yaptığımın farkında mısın sanki?» dedi bayan. «Ben biraz kıskanç görüneyim istedim. İşte bütün yaptığım. Evet, sadece hizmetçiyi kıskandım yani.»

Yüzbaşı: «Ee, sonra?» diye cevap verdi.

«Hayır, hayır, söylediklerimin hiç birini anlamak istemiyorsun! Zararı yok. Fakat bundan doğacak sonuçları da kabullenmen gerek.»

Bayanın son sözleri bunlar oldu. Kalkana çarpan bir ok gibiydi sözleri. Bayan, kapıdan çıkıp gitti.

Yüzbaşı bana: «Nasıl, bitiriyor musun?» diye sordu. Aklının başka yerlerde olduğunu anladım. Fakat neşeli görünmek istiyordu, az sonra esner gibi yaptı: «Aah!» dedi. «Upuzun bir yol var gidilecek. Nils de adamlarından hiç birini vermek istemiyor.»

Kilidi yerine takıp üstüne kapağı çivileyerek işimi bitirdim. Kapıyı kontrol etti, anahtarı cebine soktu, yaptığım iş için teşekkür ederek gitti yüzbaşı.

Az sonra Elisabet'le beraber arabaya bindiler. Hareket ediyordu ki, yüzbaşı Ağabey'le mühendis Lassen'e: «Yakında dönerim!» diye seslendi, elini sallayarak ikisini de selâmladı. «İyi eğlenceler!» diye seslendi.

4

Derken akşam oldu. Bakalım, şimdi ne olacaktı? Çok şeyler oldu.

Biz hizmetkârlar akşam yemeğine oturmuştuk, bayanlarla bayların henüz öğlen yemeklerini yedikleri bitişik salonda bir neşe, bir taşkınlıktır başladı.

Ragnhild içeriye çeşit çeşit yemekler, şişeler götürüyor, hizmet ediyordu. Bir seferinde yanımıza geldiği vakit hafif güldü ve öbür kızlara: «Bu akşam muhakkak bizim bayan da sarhoş!» dedi.

Dün gece hiç uyumadığım gibi, bugün öğleyin de oturup dinlenmeye fırsat bulamamıştım; üstelik son olaylar bende de etkisini göstermiş, beni huzurumdan etmişti. Bu yüzden akşam yemeğini yedikten sonra dışarı çıkıp yukarı, ormana kadar uzandım; biraz oturup yalnız kalmak istiyordum. Netekim hayli zaman ormanda kaldım.

Aşağı, çiftliğe bakıyordum. Yüzbaşı gitmişti; hizmetkârlar, hizmetçiler dinlenmeye çekilmiş, ahırlarda hayvanlar derin uykulara dalmışlardı. Şişman yüzbaşı Ağabey'le yanındaki bayan da yemekten sonra her halde bir köşeye çekilmiş olacaklardı; Ağabey yanıp tutuşuyor, kadının peşini bırakmıyordu. Yaşlı ve göbekliydi Ağabey; kadın da gençliğini çoktan gerilerde bırakmıştı oysa. Şu halde kala kala geriye, bir Bayan Falkenberg'le genç mühendis kalıyordu. Acaba nerdeydi onlar?

Ne üstüme vazife!

Akşam serinliğinde üşümüş ve esneyerek, gezine gezine çiftliğe döndüm, odama çıktım. Az sonra Ragnhild çıkageldi: «N'olursun, uyuma, biraz yardım et bana!» dedi. Bu gece ortalıkta bir acayiplik varmış, evdekiler akıllarına eseni yapıyor, don gömlek, sarhoş bir halde, odadan odaya dolaşıp duruyorlarmış,

«Bayan da sarhoş mu?» diye sordum.

«Yaa, o da sarhoş!»

«Bayan da mı iç çamaşırlarıyla dolaşıyor?»

«Hayır, ama yüzbaşı Ağabey soyununca bayan bravo! diye bağırdı. Mühendise gelince, o da yüzbaşı gibi.

Bunların hepsi çıldırmış. Sarhoş oldukları yetmiyormuş gibi, iki şişe şarap daha getirmemi söylediler.»

«Gel benimle de konuştuklarını kendi kulaklarınla işit!» dedi Ragnhild. «Şimdi bayanın odasına çıktılar.»

«Hayır, ben yatacağım.» cevabını verdim. «Hadi sen de git yat artık.»

«Ya çıngırağı çalıp bir şey isteyecek olurlarsa?»

«aÇlsınlar, aldırma!»

Ragnhild, karısına lâzım olduğu takdirde geceleri yatmaması için yüzbaşının, kendisine ricada bulunduğunu söyledi.

Şimdi durum birden değişmişti. Demek yüzbaşı şüpheleniyor ve Ragnhild'i gözcü bırakıyordu. Ceketimi giydim, Ragnhild'le asıl binaya gittim.

Üst kata çıktık, koridorda durup bayanın odasından gelen neşeli, taşkın sesleri dinledik. Ama Bayan Falkenberg düzgün bir sesle konuşuyor, hiç de sarhoşa benzemiyordu. «Yok, yok! Bir tuhaflık var bayanda.» diye iddia etti Ragnhild.

Bayanı bir an görebilseydim!

Ragnhild'le aşağı indik, mutfağa gidip oturduk. Ama bir türlü rahat edemiyordum; az sonra duvardan lambayı alıp Ragnhild'e peşimden gelmesini söyledim. Yine eve girip üst kata çıktık.

«Hadi, bayana rica et, dışarı gelsin, kendisini görmek istiyorum.» dedim.

«Sebep?»

«Ona verilecek bir haberim var.»

Ragnhild kapıyı vurup içeri girdi. Ancak o anda, bayana ne gibi bir haber verebilirim, diye düşündüm. Olsa olsa yüzüne bakar ve: «Yüzbaşı bey, size selâmlarını söylememi emretti!» diyebilirdim. Acaba yeter miydi bu? Sonra, Nils'in adam vermemesi üzerine, yüzbaşının bizzat gitmeye mecbur kaldığını da söyleyebilirdim.

Bir an denen şey bazan hiç de çabuk geçmez ve insan çok çabuk düşünebilir. Bayan Falkenberg dışarı çıkmadan önce bu iki plândan vaz geçip bir üçüncüsünü hazırlayacak kadar zaman buldum. Ama üçüncü plânım ilk ikisine göre daha da iyi değildi doğrusu.

Şaşırmıştı bayan: «Ne istiyorsun?» diye sordu.

Ragnhild de yanımıza yaklaştı, şaşkın şaşkın yüzüme bakmaya başladı.

Lambanın abajurunu bayanın yüzüne doğru tutup: «Böyle geç vakit gelişimi bağışlayın!» dedim. «Yarın sabah erkenden postahaneye gideceğim de gönderecek mektubunuz var mı diye sormaya geldim.»

«Mektup mu? Hayır!» dedi ve yok anlamında başını iki yana salladı.

Bakışları dalgındı, ama halinde en küçük bir sarhoşluk bile sezilmiyordu. Yahut sarhoştu da hiç belli etmiyordu belki.

«Hayır, gönderecek mektubum yok!» diye tekrarladı, yine içeri girmeye hazırlandı.

Bunun üzerine: «Affedersiniz!» dedim.

«Yüzbaşının emriyle gidiyorsun?» diye sordu.

«Hayır, kendiliğimden gidiyorum.»

Bayan yürümeye başladı. Kapıdan içeri giriyordu ki, odadakilere kırgın bir ssele: «Bu da bir bahane!» dediğini işittim.

Ragnhild'le yine aşağı indik. Bayan Falkenberg'i görmüştüm şu halde. Ama şimdi ne kadar küçülmüş, utanmış oturduğumu Allah bilir! Üstelik Ragnhild'in ağzından kaçırıp beni yerin dibine geçiren bazı şeyler söylemesi de pek dayanılır gibi değildi. Zavallı Ragnhild uyduruyordu belki; yüzbaşının onu gözcü falan koyduğu yoktu. Ragnhild, sözlerinin yanlış anlaşıldığını söyledi; şüphelerim bütün bütün aydınlanmış, kuvvetlenmişti: Ragnhild her zaman olduğu gibi bu gece de etrafı kendi hesabına gözetliyor, bu işi meslek aşkıyla yapıyordu.

Tekrar odama çekildim. Bu yontulmamış sırnaşıklığım neye yaramıştı sanki? Bayan buna bahane demiş, böylece içyüzümü de anlamıştı ihtimal. Derin bir kaygı içinde, bundan böyle hiç bir şeye karışmamaya, hiç bir kimsenin rahatını bozmamaya ahdettim.

Sonra yarı soyunuk, yatağa uzandım. Aradan bir süre geçince açık penceremden doğru, Bayan Falkenberg'in avludan gelen sesini duydum; yüksek sesle konuşuyordu;

mühendis yanındaydı, bayanın sözlerine vakit vakit cevap veriyordu.

Havanın güzelliği, gecenin sıcaklığı bayanı büyülemişti: «Dışarısı ne şahane!» diyordu. «İçerden bin kat daha güzel!»

Fakat, sesi, şimdi berraklığını yitirmiş gibime geldi.

Pencereye koştum, koruluğa inilen taş merdivenlerin başında durduklarını gördüm. Mühendisin gönlünde o âna kadar dışarı vurmadığı bir şeyler vardı anlaşılan: «Şimdi biraz beni dinle!» dedi. Bunu kısa fakat ısrarlı bir rica izledi ve mühendis, ricasının cevabını, hattâ mükâfatını aldı. Bayan Falkenberg hayli zamandır söylediklerini duymazdan geldiği için mühendis, şimdi sağır bir kimseyle konuşur gibi konuşuyordu; orada, taş basamakların yanında duruyor, ikisi de dünyayı umursamıyorlardı. Kendilerini bir dinleyen, bir gören mi var, adam sen de! Gece onlarındı, sözler onların! İhtimal bahar da onları birbirine yaklaştırıyordu. Bir erkek kedi gibiydi mühendis; bayanın her hareketi onu coşturuyordu, kadının üzerine atılmaya hazır, bekliyordu.

Her şey onu eyleme, aksiyona ittiği için kadına karşı duyduğu arzuya bir sertlik, bir hoyratlık da ekleniyordu: Hey gidi gençlik ateşi hey!

Mühendis soluk soluğa konuşuyordu: «Uzun zamandır yalvarıp durdum. Dün razı olur gibiydin. bugün yine aldırdığın yok. En başta sen, sonra yok Ağabey, yok teyze hala, bütün hepiniz bol bol ve mâsumca eğlenmek, oyalanmak istiyorsunuz sanki. Ya ben? Ben de oturup size bakayım, hanımlar için bir teğmen olayım, o kadar! Yok Allah için, bunu kabul edemem doğrusu! Sen yanı başımda bir cennet bahçesi gibi durasın ve bu bahçenin etrafında sadece zavallı bir çit, bir kapı olsun da ben... Ne yapacağım şimdi, biliyor musun?»

«Ne yapacaksın? Yok, sen pek çok içmişsin, Hugo, çocuksun âdeta. İkimiz de çok içtik.»

«Sonra benimle gizli gizli oyun oynuyorsun. Sabırsızlıkla beklediğin bir mektubu gidip getirsin diye acele bir adam gönderiyor, ama bir taraftan da bana ümit vermeye kalkıyorsun.»

«Bir daha yapmam!»

«Bir daha yapmaz mısın?» diye sözlerine devam etti mühendis. «Senin bir erkeğe iltifatta bulunduğunu gördüm. Yani bana, bana müsait davrandın. Canlı, diri bir şeyle iltifatta bulundun bana; kendi dilinle, ve öptün beni! Sus Allah aşkına, bir daha yapmam deme! Yaptın bir kere, tadı hâlâ damağımda; benim için korkunç bir iyilik oldu bu. Yaptığın için de sana teşekkür ederim. Hâlâ koynunda mektupla dolaşıyorsun, göster şu mektubu!»

«Pek ateşlisin, Hugo! Hayır, şimdi geç oldu, ayrılalım artık.»

«Mektubu göstermiyecek misin?»

«Hayır. Sebep?»

Mühendis, zor kullanmak ister gibi kıpırdadı şöyle bir, fakat vaz geçti sonra; kendini güçlükle tutarak: «Nasıl?» dedi. «Göstermiyecek misin? Sen cidden... hadi utanmaz demeyeyim, ama belki de bundan da fena...»

«Hugo!»

«Evet, ta kendisi!»

«Mutlaka görmek istiyor musun? Al, işte mektup!»

Bayan elini bulûzundan içeri sokup mektubu çıkardı, açtı; suçsuz olduğunu mühendise göstermek için elinde sallayarak: «Gör!» dedi. «İşte mektup. Annemden geldi, imzasına bak. Annemden. Anladın mı şimdi?»

Mühendis bir tokat yemiş gibi oldu; «Annenden mi?» dedi sadece. «O halde hiç de önemli olmasa gerek.»

«Hayır, işte al, kendin bak! Şey, aslına bakarsan oldukça önemli, fakat..»

Mühendis, parmaklığa yaslandı, bir düşünceye takılmıştı aklı: «Demek annenden!» dedi. «Annenden bir mektup geldi, rahatımızı bozdu. Ne düşünüyorum, biliyor musun? Sen bir oyun oynadın, beni oldum olası aptal yerine koydun. Şimdi şimdi anlıyorum.»

Bayan kendini kurtarmaya çabalıyordu: «Önemli bir mektuptu.» dedi. «Annem gelmek istiyormuş; yakında, çok yakında gelecekmiş. Ben bu mektubu bekliyordum.»

«Evet evet, oyun oynadın, oyun!» diye ısrar etti mühendis. Mektubu tam lambanın söndüğü anda getirmeleri-

ni söyledin, yalan mı? Niyetin beni kışkırtmaktı. Hizmetçin seni gözetliyordu.»

«Makul ol! Bak, çok geç oldu, gidelim artık. Eh, ona bakarsan.. muhakkak ben de fazla içmişim, düzgün konuşamıyorum artık.»

Mühendis, aklı fikri mektuba takılmıştı, hep onu söylüyordu:

«Öyle olmasa annenin mektubunu ne diye bir sır gibi saklayasın benden? İşin içyüzünü şimdi anlıyorum. Gitmek mi istiyorsun; hayhay, buyurun, gidin, bayan! İyi geceler, sayın bayan! Oğlunuz size güle güle diyor.»

Mühendis eğilip bayanı selâmladı, sonra sırıtarak durup bekledi.

Bayan heyecan içinde cevap verdi: «Oğlum mu? Öyle ya, ben yaşlıyım, sen çok gençsin, Hugo, doğru! Ben seni henüz çocuk olduğun için öptüm, ama annen olacak kadar da ihtiyar değilim. Hayır, senden bir hayli yaşlıyım, ama bütün bütün ihtiyarlamış değilim. Bunun böyle olduğunu sen de anlayabilirdin, eğer... yalnız, Elisabet'e ve diğerlerine göre yaşlıyım. Ne mi diyorum? Hiç! Senelerin beni ne hale koyduğunu bilmiyorum, şurası muhakkak ki onlar beni aslâ ihtiyarlatmadılar. Öyle değil mi? Sence de öyle değil mi? Ah, böyle şeylerden haberin yok ki senin!»

Kaçamak yollu: «Hayır, hayır!» diye cevap verdi mühendis. «Fakat şimdi bunları söylemekte ne mâna var? Bütün gün genç bir kız gibi çiftlikte dolaşıp duruyorsun; yaptığın sadece kendini korumak, başkalarını da aynı şeyi yapmaya mecbur etmek. Bana bir vaadde bulunduğunu Allah biliyor, ama sen buna zerre kadar önem vermiyor, beni geri itiyor, büyük ve beyaz kanatlarınla yerden yere çarpıyorsun!»

Kendi kendine mırıldanır gibi: «Büyük ve beyaz kanatlar!» dedi bayan.

«Evet. İsteseydin kanatların büyük ve kırmızı olurdu. Şu duruşundaki güzelliğe bak! Yazık oluyor sana!»

«Ah, besbelli fazla içtim. Ne diye yazık olsun? Pek çok işe yaradığım da olur.»

Bayan, birdenbire, mühendisi elinden tutup merdiven-

lerden aşağı çekmeye başladı. «Neden üzecekmişim kendimi? Elisabet benden çok mu iyi sanki?» dediğini işittim.

Kameriyeye giden yola çıktılar. Bayan, bir an kendini topladı ve durdu.

«Aa, nereye gidiyoruz?» diye sordu. «Haha, anlaşılan aklımızı kaçırdık. Sen beni çıldırdı sanıyorsun, değil mi? Hayır, çıldırmadım, ara sıra çıldırabilirim fakat. Kapı kilitli, gel, buradan gitmek düşüyor bize. Ne aksilik, içeri girelim dedik, kapıyı kilitlemişler!»

Öfkeli ve güvensiz, cevap verdi mühendis:

«Yine numara yapıyorsun bana. Kapının kilitli olduğunu pekâlâ biliyordun!»

«Hayır, benden boyuna şüphe etmene müsaade edemem, anlıyor musun! Fakat o, niçin kapıyı kilitliyor da kameriyeyi yalnız kendisi kullanmak istiyor? Evet, kapının kilitli olduğunu biliyordum, seni buraya bunun için getirdim. Cesaret edemiyorum, hayır, Hugo, istemiyorum, bana inanmalısın. Deli olma! Gel, gidelim!»

Bayan tekrar mühendisin elini tuttu, geri dönmek istedi, bir süre tartıştılar, mühendis gitmek istemiyordu. Derken iki kolunu zorla bayanın beline doladı ve onu tekrar tekrar öpmeye başladı. Bayan gitgide kendini bırakıyor, öpüşlerin arasında kırık dökük sözler söylüyordu:

«Şimdiye kadar yabancı bir erkeği hiç öpmemiştim, hiç. Emin ol, bana inanmalısın. Şimdiye kadar hiç...»

Mühendis telâşlı, sabırsız: «Hayır, hayır, hayır!» diye cevap veriyor ve bayanı adım adım çekip götürüyordu.

Kameriyenin önüne gelince bir an bıraktı, kapıya hızlı bir omuz vurup ikinci defa kırdı, sonra hemen bayanın yanına geldi. İkisi de konuşmuyordu.

Bayan eşikte direniyor, kapı pervazını tutmuş, bırakmıyordu:

«Hayır, ona hiç ihanet etmedim, istemiyorum, hiç hiç..»

Mühendis, bayanı kendine doğru çekti, öpmeye başladı. Bir dakika, iki dakika, uzun uzun, durmadan öptü.

Bayanın vücudu arkaya doğru büküldü, elleri ilkin gevşedi, sonra çözüldü.

Gözlerimin önü bir beyaz sisle kaplandı. İşte şimdi kameriyenin içindeydiler. Mühendis, bayanı açıyor, meydana çıkarıyor ve onun hayrına çalışıyordu.

Ruhum üzüntülü bir yorgunluk ve sessizlikle sarıldı, kahırlı ve yalnızım. Çok geç oldu, gönlümde gece başladı.

Beyaz sislerin içinde seken bir hayal görüyorum. Fidanların arasından gelen Ragnhild bu. Dişleri arasında dili görünerek, koşuyor Ragnhild.

★

Mühendis yanıma geldi, başıyla günaydın dedi, kameriyenin kapısını tamir etmemi rica etti.

«Yine mi kırıldı?»

«Evet, bu gece kırıldı.»

Yeni yeni sabah oluyordu, dört buçuk sularıydı ancak; biz hizmetkârlar henüz tarlalara gitmemiştik. Mühendisin gözleri küçülmüştü, içlerinde bir ateş yanıyormuş gibi ışıldıyordu; anlaşılan uyku yüzü görmemiştiler. Mühendis kapının niçin kırıldığını söylemedi.

Mühendisi değil, yüzbaşıyı düşünerek hemen aşağı, kameriyeye gittim, kapıyı ikinci defa tamir ettim. Evet, acelesi yoktu, yüzbaşının gidip geleceği yol uzundu, ama ne de olda yüzbaşı gideli aşağı yukarı bir gün geçmiş bulunuyordu.

Mühendis peşimden geldi. Sebebini o anda pek anlayamadım ama içimde mühendisin fena bir adam olmadığı kanaati uyandı: Evet, bu kapıyı bu gece o kırmıştı, ama bırakıp kaçmıyor, kapıyı kendisinin tamir ettirmesi gerektiğini yine kendisi anlıyordu. Ah, belki de onun benden sır çıkmayacağına güvenmesi sadece gururumu okşuyor, bana tesir ediyordu. Buydu işin doğrusu. Mühendisin fena adam olmadığı kanaati bende bu yüzden uyanmıştı.

«Ben akarsularda tomruk sevkiyatına bakarım» dedi. «Sen bu çiftlikte ne kadar kalacaksın?»

«Çok değil, ilkbahar ekimi bitene kadar.»

«Sonra istersen yanımda çalışabilirsin.»

Mühendisin bahsettiği işte daha hiç çalışmamıştım, hem sonra salcıların ve işçi takımının arasına girmek de istemiyordum. Benim için en iyisi köylülerin, odunculaın yanında çalışmaktı. Bununla beraber teklifinden dolayı mühendise teşekkür ettim.

«Eline sağlık, kapıyı tamir ediverdin. Aklıma esti, biraz avlanayım dedim, her tarafı aradım, bir tüfek bulamadım. Derken kameriyede yüzbaşının bir tüfeği olsa gerek, diye düşündüm.»

Cevap vermedim, hiç bir şey söylemeseydi daha iyi ederdi bence.

«Bunun için, tarlaya gitmeden önce senden bunu rica ettim.» diye bitirdi sözlerini.

Kilidi düzeltip tekrar yerine taktım, parça parça olmuş tahta kapağı çivilemeye başladım. Ben bu işle uğraşırken, avludan doğru yüzbaşı Falkenberg'in sesini işittim. Fidanların arasından baktım: Yüzbaşı atları çözmüş, ahıra çekiyordu.

Mühendis birden irkildi, elini saatine götürdü, saati çıkardı. Gözleri birden büyümüş, içleri boşalıvermişti; artık bir şey gördüğü yoktu besbelli.

Birdenbire: «Aa, ben!» dedi. «Bak hele, unuttum..»

Sonra ilerde, bahçenin içerlerinde gözden kayboldu.

«Şimdi nasıl da sıvışıyor!» diye düşündüm.

Çok geçmeden yüzbaşı geldi. Yüzü sararmış, üstü başı toz toprağa bulanmıştı; gözlerinden uyku akıyor, ama tamamen ayık bulunuyordu. Uzaktan sordu:

«Sen nasıl girdin içeriye?»

Sadece selâm verdim.

«Kapıyı yine mi kırmışlar?»

«Hayır, yalnız.. Dün şuraya birkaç çivi çakmayı unutmuşum da demin aklıma geldi. Çaktım, bitirdim, tamam! Arzu ederseniz şimdi kapıyı kilitleyebilirsiniz!»

Ne sersemim! dedim kendi kendime. Güzel bir bahane bulmasaydım yüzbaşı her şeyi anlayacaktı.

Birkaç dakika olduğu yerde durdu, kısılmış gözleriyle

kapıya baktı, aklından kim bilir neler geçiyordu; sonra anahtarı kilide soktu, kapıyı kilitleyip gitti. Başka ne yapabilirdi ki?

5

Bütün misafirler: şişman yüzbaşı Ağabey, atkılı bayan, mühendis Lassen, hepsi gittiler. Yüzbaşı Falkenberg de talimgâha gitmek üzere nihayet hazırlığını yaptı, bitirdi. İçimden: «Yüzbaşı talimgâha çoktandır gitmediği için, yerinde sebepler gösterip stajının uzatılmasını istemiş olmalı.» diye düşündüm.

Biz hizmetkârlar, son günlerde işimize canla başla sarılmıştık. Bu hem bizler, hem de hayvanlar için hiç de kolay olmuyor, ama Nils böyle istiyordu. Bir maksadı vardı: Yapılacak başka bir iş için vakit kazanmayı düşünüyordu.

Bir gün elime bahçe tarağını tutuşturup çiftlik binalarının etrafını temizlememi, ortalığa bir çekidüzen vermemi söyledi. Böylece kazandığımız zamanı kaybettik, ama çiftliğin de yüzü âdeta ağarıverdi. Nils'in meramı da buydu zaten: Yüzbaşı gitmeden önce yüzbaşıyı memnun etmek istiyordu. Daha sonra ben kendiliğimden bahçe parmaklığında gevşemiş birkaç tahta bulup pekiştirdim, rüzgârda rezesinden çıkmış bir samanlık kapısını düzeltttim, birkaç latasını değiştirip harmanlık köprüsünü hale yola koydum.

«Buradan ayrılınca nereye gideceksin?» diye sordu yüzbaşı.

«Bilmiyorum. Ben göçebenin biriyim.»

«Bir süre daha sana ihtiyacım olacak. Yapılacak çok iş var henüz.»

«Belki, binaları yeniden bir boyatmak istiyorsunuz.»

«Evet, o da var, ama karar vermedim. Bütün binaların boyanması pahalıya çıkar. Ben başka bir şey düşünüyordum. Orman işlerinden anlar mısın, kesilecek ağaçları ayırıp işaretleyebilir misin?»

Belli ki hâlâ, benim bir vakitler ormanında çalışmış

olduğumu bilmezden geliyordu. Hem bakalım, kesilecek ağacı kalmış mıydı?

«Aa, tabiî, orman işlerinden iyi anlarım. Bu yıl nerdeki ağaçları kestirmek istiyorsunuz?»

«Nerede kesilecek ağaç varsa. Her tarafta. Aradıktan sonra bulunur.»

«Tabiî!»

Yüzbaşı gittikten sonra, harmanlık kapısındaki kütükleri yeniledim. Bu iş de bitince bayrak direğini çıkarıp üzerine bir ip taktım, tepesine de bir yuvarlak oturttum. Övrebö çekidüzene girmişti. Nils biraz rahatladığını söylüyordu. «Git de binaların boyanmasından yana kendisine birkaç söz söyle!» diyerek Nils'i yüzbaşıya yolladım. Fakat yüzbaşı, tasalı gözlerle Nils'e bakmış ve demiş ki: «Güzel söylüyorsun, ama yalnız binaların boyanmasıyla bitmez ki iş! Önce bir bakalım hele, sonbaharda ne ürün alacağız? Biliyorsun ya, bu yıl epey şey ektik!»

Fakat bayrak direğinin, eski binaların önünde silinmiş, kazınmış, üzerine yeni bir ip takılmış, başına da bir yuvarlak oturtulmuş bir halde duruşu yüzbaşının da gözünden kaçmamış ve yüzbaşı telgraf çekerek boya ısmarlamıştı. Ama bunun pek öyle acelesi yoktu, posta ile bir mektup da gönderse olurdu.

Aradan iki gün geçti, boyalar geldi, ama oldukları gibi bir tarafa kondular. Yapılacak bir sürü tarla işlerimiz vardı.

Bu sıralarda sürgüye ve ekim makinesine yüzbaşının araba hayvanlarını bile koşuyorduk. İş patateslerin dikilmesine gelince Nils çiftlikteki hizmetçi kızların hepsini çağırmaya mecbur oldu. Yüzbaşı gerek buna, gerek bütün başka şeylere peki dedi, çekip talimgâha gitti; biz kendi başımıza kaldık.

Fakat yüzbaşı gitmeden önce karı koca arasında yine büyük bir patırtı kopmuştu.

Biz çiftlik halkı hepimiz, havanın gergin olduğunu zaten seziyorduk. Ragnhild'le ahırlara bakan kız da orda burda dolaşıyor, hep bundan bahsediyorlardı. Tarlalarda ekinler büyümeğe, otlaklarda otlar günden güne boylanmaya başlamışlardı. Hayırlı, bereketli bahar yağmurları

yağıyor, ama yüzbaşının çiftliğinde kavga gürültü de eksik olmuyordu. Bayan bazan ağlamış bir yüzle, bazan da bundan böyle kimseyi kırmamak istiyormuş gibilerden taşkın bir sevinçle çıkıyordu karşımıza. Derken annesi geldi; solgun yüzü bir fare suratını andırıyordu; gözlüklü, halim selim bir kadındı bu. Fakat çiftlikte çok kalmadı, geldikten birkaç gün sonra oturduğu Kristianssand'a döndü. Çiftlikteki havaya alışamadığını bahane etmişti.

O ne kavgaydı öyle! Bu sonuncu ve hepsinden daha sert çekişme tam bir saat sürmüş. Ragnhild bunu sonradan hepimize anlatmıştı. Yüzbaşı da, bayan da bağırmadan konuşmuşlar, ağızlarından sözler gayet yavaş ve oturaklı çıkmış, hırslarından birbirlerinin yaptıklarına karışmamaya karar vermişler.

«Sahi mi?» diye bağrıştılar el çırparak, mutfaktakiler.

Ragnhild, kendine bir poz verip hanımla beyi taklide başladı:

«Yüzbaşı, bayana dedi ki: Kameriye kapısı yeniden kırılmış, sen de karıştın mı bu işe? — Evet! dedi bayan. — Sonra ne oldu, peki? diye sordu yüzbaşı. — Her şey! dedi bayan. — Gülümsedi yüzbaşı: Bu cevap açık seçik gösteriyor durumu, anlamakta güçlük çekmiyor insan. — Bayan sustu bu söze. — Sordu yüzbaşı: Beni vaktiyle bir sıkıntıdan kurtarmış olması bir yana, ne meziyetleri var bu itin? Söylesene! — Bayan, kocasının yüzüne baktı, cevap verdi: Sana yardım mı etmişti? — Evet, dedi yüzbaşı, bana kefil olmuştu. — Bunu bilmiyordum, dedi bayan. — Yüzbaşı sordu: Sana bahsetmedi mi hiç? — Bayan, hayır der gibi başını salladı sağa sola. — Yüzbaşı tekrar sordu: Hem ne çıkar, bilseydin bir şey değişir miydi? — Bayan önce: Değişirdi, dedi. Ama sonra: Yok, değişmezdi bir şey! diye cevap verdi. — Sen ondan hoşlanıyor musun? diye sordu yüzbaşı — Sen Elisabet'ten hoşlanıyor musun? diye sordu bayan. — Evet! dedi yüzbaşı ama sonra oturduğu yerde gülümsedi. Bu cevaba karşı: pekâlâ! dedi bayan, sert bir sesle. Uzun bir sessizlik oldu, söze önce yine yüzbaşı başladı: Haklısın, dedi, düşünüp taşınmalıydım, ama oldu bir kere. Ben aşağılık bir insan değilim, işin tuhafı gürültü patırtı içinde yaşamak hiç

hoşuma gitmiyordu, ama oldu bir kere. Şimdi artık paydos. — İyi ya, sevin! dedi bayan, inatçı bir sesle. — Evet, dedi yüzbaşı. Ama biraz da sen sevinsen daha iyi olurdu. — Hayır! dedi bayan. Elisabet seviniyor mu, sen ona bak! Elisabet! dedi yüzbaşı ve başını salladı. Uzun zaman bir şey konuşmadılar. — Şimdi ne yapacaksın? diye sordu yüzbaşı. — Ah, sen beni düşünme! dedi bayan, gayet yavaş bir sesle. İstersen hasta bakıcı olurum. Saçlarımı keser, öğretmen olurum istersen! dedi. — İstersem mi? diye cevap verdi yüzbaşı. Hayır, kararını sen kendin ver! — Önce sen ne yapacaksın, onu bilmeliyim! dedi bayan. — Ben buradayım, burada kalacağım! diye cevap verdi yüzbaşı. Çiftlikten gitmek isteyen sensin! — Evet, evet! diye cevap verdi bayan ve başını salladı.»

Mutfaktakiler hep birden: «Aaa!» diye bağrıştılar. Yanaşma Nils: «Belli olmaz, bakarsınız yine barışırlar.» dedi, ne dersiniz gibilerden yüzümüze baktı.

Yüzbaşı çiftlikten gittikten sonra bayan, iki gün hep piyano çaldı. Üçüncü gün Nils, bayanı arabayla istasyona götürdü. Bayan, Kristianssand'a annesinin yanına gitti. Daha da yalnız kaldık. Bayan, eşyalarını çiftlikte bırakmıştı. Belki bunların kendisinin olmadığını düşünmüş, çiftlikte ne var ne yok hepsi öteden beri yüzbaşının malıydı da bu yüzden hiç birini almak istememişti. Ah ah, çiftliğe öyle bir hüzün çökmüştü ki!

Bayan, Ragnhild'e çiftlikten gitmemesini tembih etmişti. Evin yönetimini aşçı kadına bırakmış, bütün anahtarları ona teslim etmişti. Hepimiz için de en iyisi buydu.

Cumartesi günü yüzbaşı izin alıp çiftliğe döndü. Nils: «Yıllardır böyle izin alıp çiftliğe geldiği yoktu!» dedi. Karısı bırakıp gittiği halde yüzbaşının halinde ne bir üzüntü vardı, ne bir keder. Bir su kadar sâkindi yüzbaşı. Ormanda kesilecek ağaçlar üzerine bana kısa, açık bir direktif verdi, benimle ormana geldi, bir iki isteğini söyledi: «İşe yarar bütün ağaçlar kesilsin!» dedi. «Bin düzine! Bu sefer üç hafta yokum ben!» dedi. Pazar günü ikindi vakti tekrar gitti. Davranışları keskinleşmiş, yine eskisi gibi olmuştu âdeta.

Tarlalardaki bahar işlerimizi bitirip patatesleri de

diktik. Şimdi Nils'le delikanlı çiftlikteki günlük işleri bir başlarına yapabilirlerdi; bu yüzden ben de ormandaki işime gittim.

Sonuna kadar hiç bir şeyden şikâyetim olmadı. Ilık yağmurlar başladı, orman ıslandı. Ama ben yine de ormana gidiyor, evde durmuyordum. Derken bir sıcak sardı ortalığı; yıldızlı gecelerde eve döndüğüm vakitler bazan bir oluğu, bazan yamrılmış bir pencereyi tamir ediyor, bundan zevk duyuyordum. Nihayet bir gün yangın merdivenini dayayıp samanlığın kuzeye bakan duvarında pul pul dökülmeye başlamış boyaları kazımaya başladım. Yaz geçmeden bir de samanlığı boyayabilseydim hoş olurdu doğrusu; boya hazır duruyordu zaten.

Şu var ki işler ve burası, beni biraz sıkmaya başlamıştı. Artık bende, hanımla beyin çiftlikte bulundukları zamanlardaki o hamaratlık kalmamıştı. Demiştim çok; bir kere daha doğru çıkıyordu: İnsan kendisi emir veremeyecekse bir başkasının emri altında olsun, daha iyi! Hizmetçiler çiftlikte dolanıp duruyorlar, onları baskı altında tutan kimse de bulunmuyordu. Ragnhild ile ahırlara bakan kız, yemek vakitleri ortalığı gürültüye boğuyor, çekişip duruyorlardı. Aşçı kadının otoritesi onları uzlaştırmaya her vakit yetmiyor, durum çok zaman çekilmez oluyordu. Üstelik biri, aziz dostum Lars Falkenberg'e benden söz açmış, Lars'ın kulağına kar suyu kaçırmıştı.

Bir akşam çiftliğe geldi Lars; beni bir kenara çekip bundan sonra evine ayak basmamamı söyledi, tehdit etti beni, kendini de gülünç düşürdü biraz.

Ben onun kulübesine birkaç defa çamaşır için gitmiştim, hepsi hepsi ancak altı kere. Gittiğim vakitlerde Lars evde yoktu; Emma ile geçmişten bugünden konuşmuştuk. Son gidişimde Lars çıkagelmişti; Emma'yı yarı soyunuk, bir iskemlede oturuyor görünce ağzını bozdu bayağı. «Hava sıcak!» dedi Emma. «Evet, sıcak!» dedi Lars. «Saçlarını dökmüşsün omuzlarına, bu da mı sıcaktan?» Emma'ya içerlemişti, güzel güzel konuşacak değildi ya! Ayrılırken: «İyi geceler!» dedim, ama Lars hiç karşılık vermedi.

O gün bugün Lars'ın evine hiç uğramamıştım. Bu ge-

ce çiftliğe neden gelmişti acaba? Bunda yine dedikoducu Ragnhild'in parmağı vardı her halde.

Evine ayak basmamı bir kere daha kısaca yasakladıktan sonra, Lars başını salladı, yüzüme baktı. Artık beni mahvettiğini mi sanıyordu nedir!

«Duydum ki Emma da buraya, çiftliğe geliyormuş» dedi sonra. «Ama bu işi bundan böyle yapacağını sanmam.»

«Evet, birkaç defa çamaşırlar için gelmişti.»

«Demek çamaşırlar için, öyle mi? Eh, sen de haftada birkaç sefer çamaşır getiriyorsun bize, tamam! Gömleğini ayrı, donunu ayrı. Ama artık Ragnhild yıkar çamaşırlarını.»

«Peki, peki!»

«Yoo, yoo azizim! Git elâlemin evine, baktın ki yalnız, başla kaynatmaya. Olmaz öyle şey!»

Nils yanımıza geliyor; meseleyi anladı her halde ki, ahbap ya, bana yardım etmek istiyor. Son sözleri duyuyor, hemen çiftliğe geldim geleli hiç bir fena hareketimi görmediğini söyleyerek benden yana çıkıyor.

Lars Falkenberg ise başlıyor kurulmaya; küçümseyerek yanaşmaya bakıyor. İçinde eski bir hınç var yanaşmaya karşı. Evet, Lars ormanda o ufak çiftliğe sahip olduktan sonra yaman çalışmıştır çalışmasına ya, yüzbaşının çiftliğinde başardığı işlerde de yanaşma, Lars'ı hayli gerilerde bırakmıştı. Ve Lars Falkenberg buna içerliyor.

«Ne demek istiyorsun bu saçmalarınla?» diye soruyor Lars.

«Ben işin doğrusunu söylüyorum.» diyor yanaşma.

«Hadi ordan öküz! Neresi doğru? Sen kimi kandıracaksın?»

Derken Nils'le beraber, Lars'ı yalnız bırakarak çekip gittik, ama Lars arkamızdan bir iki şey daha söyledi. Tabii, Ragnhild kaçırmamıştı bu sahneyi. Biz yanından geçerken leylakları koklamaya durdu.

O akşam kararımı verdim: Ormandaki işleri bitirir bitirmez çekip gidecektim. Yüzbaşı, söylediği gibi, üç hafta sonra geldi. Samanlığın kuzeye bakan duvarındaki boyaları kazımış olduğumu görünce beni öven sözler söyle-

di. «Anlaşılan duvara yeni boya çekeceksin!» dedi. Ormanda ne kadar ağaç işaretlediğimi bildirdim: «Artık orda yapacak fazla iş kalmadı.» dedim. «İşaretlemeye devam et!» dedi yüzbaşı; sonra yine talimgâha gitti, yine üç hafta çiftliğe dönmeyecekti.

Ama ben artık çiftlikte bu kadar çok kalmak istemivordum. Kesilecek, bir yirmi düzine kadar daha ağaç işaretledim; şimdiye değin işaretlenmiş ağaçları defterime yazıp topladım. Eh, dedim, yeter bu kadar! Fakat kırda bayırda yaşayamazdım ben henüz. Evet, oralarda şimdi çiçekler açmıştır açmasına, fakat üzümsüler, böğürtlenler henüz olmamıştır. Çiftleşen kuşlar şimdi cıvıl cıvıl ötüşmekte, kelebekler uçuşmaktadır; kara sinekler, sivrisinekler vardır orda; ama üzümsüler, böğürtlenler yoktur; yoktur güzel kokulu orman otları.

★

Şimdi bir şehirdeyim.

Mühendis Lassen'e gittim. Tomruk sevkiyatını yöneten mühendis, verdiği sözü tuttu, iş bir hayli ilerlemiş olduğu halde beni yanına aldı. Irmak boyunca yürüyerek, tomrukların yığılıp kaldıkları, tıkandıkları yerleri elimdeki haritaya işaretleyecektim önce. Mühendis, insan canlısı bir adam. Yalnız, daha çok genç ve toy. Henüz bilmediğimi sandığı şeyler üzerine inceden inceye, gereksiz açıklamalara girişiyor, bu da onu büyümüş de küçülmüş gibi gösteriyor.

Yüzbaşı, müşkül bir durumdan onun sayesinde kurtulmuştu demek! Yüzbaşı şimdi buna pişmandı da altında kalmamak için işe yarar bütün ağaçları bu yüzden kestiriyor, diye düşündüm. İçimden yüzbaşının bu yükten kurtulmasını diledim ve: «Neden kesilecek birkaç ağaç daha işaretlemedim de yüzbaşıya sonuna kadar yardımcı olmadım» diye ayıpladım kendimi. Ya kesilecek ağaçlar yetmez de birkaç tane daha gerekirse?

Mühendis Lassen zengindi besbelli. Kaldığı otelde iki oda ayırtmıştı kendine. Ben onun sadece bürosunu görebilmiştim; orda bile değerli eşyalar, kitaplar, dergiler, gü-

müş bir yazı takımı, altın kaplama bir yükseklik ölçme âleti ve başka şeyler vardı. İpek astarlı yazlık pardesüsü duvarda asılı duruyordu. Bu civarda zengin ve hatırı sayılır bir kimse olarak tanınmıştı şüphesiz. Fotoğrafçının vitrininde onun büyük bir resmini gördüm.

İkindi üstleri şehrin genç genç bayanlarıyla da geziyordu. Irmakta tomruk sevkiyatını yönetenlerin başı olduğu için, sık sık, çağlayanın üzerindeki, uzunluğu iki yüz otuz arşın o büyük köprüye gidiyor, ırmağın aşağısını yukarısını o köprüden kontrol ediyordu. Köprünün ayakları çevresinde ve ilerdeki düz kayaların üzerinde tomruklar büyük yığınlar halinde birikirlerdi. Ve mühendis, sırf bu tıkanma yüzünden, işçilerden bir kısmını devamlı olarak şehirde tutuyordu.

Mühendis Lassen köprüde durup da tomrukların üzerindeki sürücüleri kontrol ettiği zamanlar, genç ve güçlü, gemisinde kumandayı elinde tutan bir amirale benzerdi. Yanındaki bayanlar, sert hava cereyanına rağmen hiç ses etmezler, kendi istekleriyle dururlardı köprüde. Çağlayanın çağıltısı içinde birbirlerinin ne dediğini anlayabilmek için baş başa verir, öyle konuşurlardı.

Ama mühendis, köprüdeki yerine gelip de sağa sola dönmeye başlayınca pek küçük görünür, çirkinleşirdi. Spor elbisesinin dasdaracık ceketi, sırtında gerilir, arka kısmını pek biçimsiz ve büyük gösterirdi.

Mühendis Lassen, bana ertesi gün için ırmağı yukarıya doğru bir gözden geçirmem işini vermişti. Aynı akşam yine ona rasladım, yanında iki bayanla geziyordu. Beni görünce durdu; yanındaki bayanlar da durdular. Aynı direktifi tekrarladı mühendis: «İyi ki rasladım sana!» dedi. «Yarın sabah erken kalk, yanına bir kanca al, takılıp kalmış tomrukları kurtarmaya çalış. Birikmeler çok büyükse elindeki haritada göster yerlerini. Haritayı verdim sana, değil mi? Yukardan doğru gelecek öbür adamımla karşılaşıncaya kadar yürü. Ama unutma sakın, maviyle değil kırmızıyla işaret edeceksin! Görelim bakalım, başarabilecek misin?» — Sonra bayanlara açıkladı: «İşe yeni aldım bunu. Her tarafa nasıl yetişeyim ben?»

Ne kadar da meşguldü! Hattâ not defterini açtı, içine

bir şeyler yazdı. Pek gençti, gezinti arkadaşları olan güzel bayanların yanında böyle davranması da pek yerindeydi doğrusu.

Sabahleyin erkenden yola koyuldum, saat dörtte ortalık ışığıdı vakit ben, ırmak yukarı bir hayli yol almış bulunuyordum. Azığım yanımdaydı, salcı kancam bir kayıkçı kancasına benziyordu.

Burada öyle, yüzbaşı Falkenberg çiftliği dolaylarındaki gibi gür ormanlar nerde? Arazi çorak ve taşlıydı; kilometrelerce toprak fundalarla, çamların iğne yapraklarıyla kaplıydı; pek çok ağaç kesilmişti; pek çoğu da çalınmış, ortada sadece kütük halinde kökler kalmıştı. Hemen hemen hiç yeni fidan da bulunmadığı için kupkuru bir arazide yürüyüp duruyordum.

Öğleye kadar, sıkışıp kalmış birkaç küçük tomruk yığınını kurtardım, bir büyük yığının yerini de elimdeki haritaya işaret ettim. Sonra yemeğe oturdum, ırmaktan su içtim, dinlendikten sonra yine yola koyuldum, akşama kadar yürüdüm. Derken büyük bir tomruk yığını çıktı karşıma; üzerinde birisi uğraşıp duruyordu. Buydu benim raslayacağım adam. Hemen gitmedim yanına, önce uzaktan seyrettim. Çok ihtiyatlı davranıyor, canını fazla esirgiyor, hattâ ayakları ıslanacak diye ödü kopuyordu. Bir süre oyaladı beni. Kurtardığı bir tomrukla birlikte akıntıya kapılıp gitmek tehlikesini şöyle azıcık sezdi mi hemen geri sıçrıyordu. Derken yanına gittim, yüzüne bakınca ne göreyim: Aziz ahbabım Grindhusen'miş meğer!

Evet, oydu, benim Skreia'dan tanıdığım, gençlik arkadaşım Grindhusen! Altı yıl önce ben onunla çalışmıştım, beraber bir kuyu açmıştık.

Buradaydı şimdi.

Selâmlaştık, tomrukların üzerine oturduk, bir saat kadar konuştuk, dertleştik. Derken vakit ilerledi, çalışamazdık artık; kalkıp ırmak yukarı bir süre daha yürüdük, Grindhusen'in ağaç kütüklerinden yapılmış kulübeciğine geldik. Eğilip içeri girdik, ateş yakıp kahve pişirdik, yemek yedik, sonra yine dışarı çıktık, çubuklarımızı yakıp fundaların arasına uzandık.

İhtiyarlamıştı Grindhusen; çökmüştü tıpkı benim gi-

bi. Delikanlılık çağlarımızda sabahlara kadar dans ettiğimiz o neşeli gecelerin hatırlatılmasından hoşlanmıyordu; kızların peşinden ayrılmayan o kızıl saçlı kurt buydu, öyle mi? Seneler ve tasalar onu adamakıllı uslandırmıştı; artık pek öyle gülmüyordu hattâ. Yanımda biraz konyak olsaydı neşelenirdi belki, ama damlası yoktu konyağın.

Eskiden epey inatçıydı Grindhusen; hep kendisi haklı çıksın isterdi; ama şimdi bir uysallık, bir sersemlik vardı üstünde. Her şeye: «Evet, olabilir!» diyordu. «Evet, haklısın!» Ama bunu kendisi gerçekten böyle düşündüğü için değil de hayat onu yıprattığı için böyle söylüyordu. Grindhusen'le bu karşılaşmamız pek tatsızdı doğrusu; hayat böyledir işte: İlerleyen seneler çökertir cümlemizi!

«Günler geçiyor, hep aynı!» diyordu Grindhusen. «Ama ben, eski ben değilim. Son zamanlarda hem romatizma, hem göğüs ağrıları başladı. Göğsümdeki ağrılar midemden geliyormuş. Mühendis Lassen'in yanında çalışabildiğim kadarınca aldırma! Ben ırmağın yukarı kesimlerini iyi bilirim. Bahar geçti, yaz geçti, ben hep bu kulübedeyim. Elbiseye gelince bir pantolon, bir ceket, yaza da yetiyor, kışa da!»

«Vallâ!» dedi Grindhusen birdenbire. «Geçen yıl şansım yaver gitti, sahipsiz bir koyun buldum.»

«Ormanda mı?»

«Ta orda!» diye cevap verdi, eliyle ilersini gösterdi. «Bütün kış pazarları o koyunun etini yedim. Eh, Amerikada akrabalar var. Var ya, adam sen de kulak asma! Çocuklar orada evlendi, eh halleri vakitleri yerinde. İlk yıllarda az çok yardımları oldu; o gün bugün zırnık yollamadıkları yok. İçlerinden birisi bir mektup yazmıştı, nerdeyse iki sene oluyor. Aman canım, bu karımla bana, biz iki kocamışa ait bir mesele!»

Grindhusen düşüncelere daldı.

Orman hafiften hışırdıyor, uzaktan uzağa ırmak çağıldıyor, sanki künhüne erilemez bir hiçlik havada akıp gidiyordu. Burada ne kuşlar, ne de ordan oraya seken, sıçrayan hayvanlar vardı; ama kaldırdığım her taşın al-

tından ufak tefek böcekler çıkıyordu. Grindhusen'e soruyorum: «Bu küçük şeyler neyle yaşarlar, aklın erer mi senin?» — «Hangi küçük şeyler?» diyor Grindhusen «Onlar karınca falan, yahu!» — «Kınkanatlılardan bir böcek!» cevabını veriyorum. «Otların üzerine koy, üstüne de bir taş kapat, yaşarlar yine de.» — «Evet, olabilir.» diyor Grindhusen. Diyor ya, benim ne söylediğimi bir an olsun düşünmemiştir. Bense içimden düşünmeye devam ediyorum: Taşın altına bir de karınca koysak az sonra böcek kalmaz orda.

Ve orman ve ırmak hışırdıyor, çağıldıyor boyuna. Birbiriyle anlaşmış, kaynaşmış, fakat fırtınalı, sağnaklı havalarda araları açılan iki sonsuzluk.

«Ya, işte böyle!» diyor Grindhusen, nihayet. «14 Ağustosta iki sene dolacak ben son mektubu alalı. İçinde Olea'nın bir de güzel fotoğrafı vardı. Kız şimdi Dakota denen yerde. Şahâne bir fotoğraftı bu; ama kim beş para verdi bunun için?» — «Allah kerim!» diyor Grindhusen ve esniyor. «Şey, ne diyecektim. Gündelik ne alıyorsun?»

«Bilmiyorum.»

Fakat inanmamış, yüzüme bakıyor Grindhusen: «Söylemek istemiyorsun galiba. Peki peki, bana göre hava hoş, hani sordum işte!»

Gönlü olsun diye bir tahmin yapıyorum: «Birkaç kron verirler her halde, iki üç kron.. Ne dersin?»

Kıskanmış, cevap veriyor Grindhusen: «Aa, tabiî! Verirler her halde. Bana iki krondan fazla vermiyorlar, eski bir salcıyım oysa.»

Fakat durumundan memnun olmadığını ona buna söylerim diye korkmuş olacak ki mühendisi göklere çıkarmaya başlıyor: «Her bakımdan mert bir adam; hakkını yemez şüphesiz! Hayır, aslâ! Bana hep babalık etti, doğrusu, Allah için!»

Mühendis Lassen, Grindhusen'e baba olsun ha! İhtiyar Grindhusen'in diş kalmamış, kocamış ağzında öyle gülünçtü ki bu sözler! Sorsaydım, mühendis hakkında ondan şüphesiz birçok şeyler öğrenebilirdim, ama sormadım.

«Mühendis, şehre gelsin demedi mi benim için?» diye sordu Grindhusen.

«Hayır!»

«Bazan haber gönderir de bana. Kalkıp giderim, biraz yarenlik eder benimle. Hepsi o kadar. Yaman adam doğrusu!»

Ortalık kararmaya başlıyor. Grindhusen tekrar esniyor, yatmak için kulübesine giriyor.

★

Sabahleyin ırmakta yığılakalmış dünkü tomrukları dağıttık. «Gel benimle, biraz daha yukarlara gidelim.» dedi Grindhusen. Gittik. Yarım saat sonra yukarı ormanda bir dağ çiftliğinin evlerini, tarlalarını gördük. Bir çağrışımla koyunu hatırladım.

«Buralarda mı buldundu o koyunu?» diye sordum.

Grindhusen yüzüme baktı.

«Buralarda mı? Yoo! Burdan çok uzakta. Trovatn yakınlarında.»

«Trovatn, komşu kiliseye bağlı bir yer değil mi?»

«Evet. Yani burdan çok uzakta.»

Fakat Grindhusen artık beni daha öteye götürmek istemiyor, duruyor, yanı sıra buraya kadar geldiğim için bana teşekkür ediyor. «Canım, seni çiftliğe kadar götüreyim!» diye itiraz ediyorum. Fakat çiftliğe gitmeyecekmiş, hiç gitmemiş oraya. Eh, bana da geri dönüp şehrin yolunu tutmak düşüyor.

Geri döndüm, geldiğim yolu yürümeye başladım.

6

Bu işler hiç de bana göre değildi, beni tatmin etmiyordu. Irmak boyunca aşağı yukarı gidip gelmek, suda yığılıp kalmış ufak tomruk kümelerine yol açmak, sonra biraz daha yürümek iş değildi benim için. Ve her defasında şehirde kaldığım eve dönmek zorundaydım. Bütün bu süre içinde kendisiyle yarenlik ettiğim yalnız bir

kişi vardı: Mühendisin yerleştiği otelin öteberisini taşıyan, ayak işlerine bakan delikanlı. Bir karışı on bir pus uzunluğunda, kocaman elli, güçlü kuvvetli fakat çocuk bakışlıydı bu genç. Kendisi anlattı: Çocukken düşmüş, başından yaralanmış, o yüzden şimdi ağır eşyaları yüklenerek ya da çekerek götürmekten, taşımaktan başka bir işe yaramıyormuş hayatta. Ben işte zaman zaman onunla konuşuyordum, ondan gayrı bir ahbabım yoktu bu şehirde.

Ah, bu küçük şehir!

Sular yükseldi mi kasabanın ortasında bir çağıltı, bir kükreyiş kenti ikiye böler. Hak, çağıltının kuzeyinde, güneyinde ahşap evlerinde otururlar; bugün yiyelim, yarına Allah kerim! diyerek geçinir giderler. Köprüden geçip dükkânlara öteberi almaya giden o kadar çocuğun içinde üstü başı perişan olanı yoktur; besbelli hepsi hali vakti yerinde aile çocukları. İçlerinde serpilmiş kızlar da var; insanı en çok onlar eğlendirir; şen şakrak, narin nahif şeyler; varsa yoksa kendi küçük dünyaları ve birbirleri! Bazan köprüde durur, altta tomrukların üstünde çalışan salcılara bakarlar, kütükleri çekip dağıtmaya uğraşan işçilerin şarkılarına onlar da katılırlar: Hoh, oh hoh! seslerine onların sesleri de karışır. Sonra fıkır fıkır gülüşerek birbirlerinin böğürlerini dürterler.

Ama burada hiç kuş yok.

Burada kuş olmayışı tuhaf şey! Sâkin sessiz akşamlarda, güneş batarken, dümdüz ve hareketsiz bir su yüzeyi altında, genişletilmiş kanal sereserpedir. Suların üzerinde sivrisinekler, kelebekler uçuşur, kıyıdaki ağaçların şavkı sulara vurur, fakat ağaçlarda tek kuş ötmez. Bu belki de çağlayanın bütün sesleri bastıran uğultusu yüzünden. Kuşlar burada birbirlerinin ötüşlerini duyamadıkları için telef oluyorlar. Burada kanatlı yaratık olarak sadece sivrisineklerle kara sineklere raslanması işte bu yüzden. Ya saksağanlarla kargalar neden bizim şehre uğramaz, bizden kaçarlar, Allah bilir!

Her kasabanın kendine özgü, ufak tefek günlük olayları vardır; halkı bir araya toplar. Gezinti yerleri olan büyük şehirlerde de böyledir bu. Batı kıyısındakiler için posta vapuru bir olaydır netekim. Posta vapuru gelsin

de Batı kıyısı halkı iskeleye doluşmasın, hiç olur şey mi! Bizim bu küçük şehirde, bu denizden üç mil uzakta, içerlek sapa ve yalnız kayalarla, tepelerle çevrili kasabamızda ırmağımız var. Suları bu gece yükseldi mi, alçaldı mı? Bir engele raslayıp kalmış tomrukların önleri bugün açılacak mı? Ah, işte bizim bütün derdimiz! Evet, bir de ufak trenimiz var; ama onunla böbürlenemeyiz ki! Gele gele kasabaya kadar gelir, kasabada kalır; bir şişenin ağzındaki mantar gibi tıkanır kalır. Küçücük vagonları da öyle rahattır ki! Fakat halk utanır onlardan, eskilikleri, hurdalıkları öylesine gülünçtür; şapkanızı çıkarmadan dik oturamazsınız.

Aa sahi, bundan başka bizim kasabada bir pazar yeri, bir kilise, birkaç okul, bir de postane var. Yukarda ırmak kıyısında bir hızarla bir tomruk fabrikası işler durur. İnanılmayacak kadar çoktur dükkânlar.

Bizim böyle çok şeyimiz var. Ben buranın yabancısıyım — ben her yerin yabancısıyım zaten, — ama ırmaktan başka, daha bir sürü şey sayabilirim size. Bu kasaba vaktiyle büyük bir yer miydi acaba? Hayır, üç buçuk yüzyıldan beri hep böyle küçükmüş. Ama burada bir zamanlar büyük bir adam yaşamış: diğer bütün küçük insanlara hükmeden, peşinde bir uşak, at üstünde dolaşıp duran bir bey, kendine göre bir prens. Fakat şimdi hepimiz birbirimizin aynıyız. Yalnız, tomruk sevkiyatı işlerini yöneten, otelde iki oda tutabilen, şu yirmi yirmi beş yaşlarındaki mühendis Lassen'le aramızda bir fark var şüphesiz.

Boş, oturuyor, derken şunları düşünmekte olduğumun farkına varıyorum:

Bu kasabada aşağı yukarı iki yüz senelik bir konak var: Matador Ole Olsen Ture'nin konağı. Muazzam bir bina; iki katlı, bir cephesi var ki bütün bir mahalleyi kaplıyor; şimdi depo diye kullanıyorlar bu konağı. Konağın yapıldığı tarihlerde bu bölgede dev gibi tomruklar varmış; üç tanesi üst üste kondu mu bir adam boyu gelen demir gibi sert, yarılması zor tomruklar. Konağın içersi bir şatoyu andıran salonlar, küçük küçük odalarla dolu. O anlı şanlı Ture, bu binada saltanat sürmüş.

Zamanlar değişti. Artık binaların sadece büyük, sadece yağmura soğuğa barınak olması düşünülmedi; göze hoş görünmesi de düşünüldü. Irmağın öte yakasında, inceden inceye ölçülüp biçilmiş, ampir üslûbunda bir verandası olan, sütunlu, sivri çatılı eski tarz bir bina var. Mükemmel denemez, ama yine de güzel bir yapı; yeşil tepenin eteğinde beyaz bir tapınak gibi duruyor. Pazar yerinin bir yerinde bir konak daha gördüm, durup durup seyrettim. Caddeye açılan çift kanatlı kapıda eski tokmaklar, rokoko üslûbunda bir de ayna bulunmakta; ama aynanın çerçevesi XVI. Louis stilinde oymalı. Kapının üstündeki armada Arap rakamlarıyla 1795 tarihi yazılı.. geçiş dönemi etkileri! Bir zamanlar bu kasabada insanlar yaşadılar; telgraftan, su buharından habersiz, çağlarına ayak uydurmuş insanlar.

Ama sonra sonra evler sadece yağmurdan, kardan korunmak için yapıldı, bir bu sebepten. Bu evlerse ne büyüktüler, ne de güzel. Çoluk çocuğun başlarını sokmaya İsviçre tipi bir barınak kurmaktı dâva. Bunu bize Alplerde yaşayan, tarihleri boyunca ne bir değer kazanmış, ne ortaya bir eser çıkarmış o derme çatma millet öğretti. Evlerimizin gözlerimizi okşamasına hiç aldırmayarak çingeneleşmiş turistlerin beğenmesini yeter gören bizler, bunu onlardan öğrendik. Yeşillikli bayırdaki o beyaz binada saklı tapınak güzelliğine ve huzura ne hacet? Ole Olsen Ture'nin yaşadığı günlerden kalma o koskoca konak hâlâ eski haliyle ne diye yerinde dursun? O binadan yirmi ev çıkar.

Bayır aşağı tekerlendik, dibe saplandık dibe. Kunduracılar memnun şimdi: Hepimiz büyüdük diye değil, küçüldük diye hepimiz. Eh, ne yapalım!

Uzun köprüye diyecek yok: Bir oda tabanı gibi tahta döşeli üstü. Genç bayanlar rahatça yürüyebilirler bu köprüde. İki yanı açık, aydınlık; bizim gibi meraklılar için bundan iyi seyir yeri can sağlığı!

Aşağıdan, tomruk yığınlarından doğru, sesler gelir yukarıya, bizlere. Salcılar, kayaların taşların arasında sıkışıp kalmış bir ağaç gövdesini kurtarmaya çalışırlar. Yukardan sürüklenerek, peş peşe tomruklar gelir, daha önce

gelip de kalmış tomrukların yanına yığılır. Büyüdükçe büyür yığın; yüz kadar tomruğun, ırmağın bir yerine toplandığı olur bazan. İşler yolunda giderse salcılar bu yığını uygun bir anda tekrar dağıtırlar; ama yok, bir aksilik çıkarsa bakarsın talihsiz bir salcı, sulara kapılıp çağlayandan aşağı, ölümün kucağına sürüklenir.

Ellerinde kancalar, bir yığın yerinde on işçi çalışıyor, az çok ıslanmış, su içinde hepsi. Ekip başı sıradaki tomruğu gösteriyor; ama salcıların arasında ara sıra anlaşmazlıklar çıktığını da köprüden görmemiz mümkün. Gürültüden hiç bir şey duymasak bile, önce başka bir tomruğun kurtarılması konusunda tartıştıklarını görebiliriz: Tecrübeli bir salcı, verilen emre itiraz etmiştir. İşçinin dilinden anlayan ben, onun kafa tutarak ve sert, ne dediğini işitir gibi olurum: Önce şu tomruğu çekmeliyiz! On çift göz, gösterilen yeni tomruğa çevrilir, şimdi de bunun, öteki tomruklar arasında, o saksağan yuvasına benzeyen yerdeki durumu incelenir. Tamamsa, anlaştılarsa on kanca, onu birden bu tomruğa saplanır; o anda bir harpın tellerini andırır kancalar. İşçiler hoo! diye bağırırlar, çekerler takılı kancaları, ve tomruk ileriye kayar biraz. Bir dala doluşmuş on karınca gibidir işçiler. Derken tomruk, çağlayandan aşağı yuvarlanıp gider.

Ama öyle tomruklar da vardır ki yerlerinden kımıldatmak imkânsızdır âdeta. Çok kere de önce asıl bunları kurtarmak gerekir. O zaman salcılar sağa sola dağılır, dört yanını sararlar tomruğun. Tomruk, o saksağan yuvasının içinde orda burda göründükçe, kancalarını saplayı saplayıverirler. Kimi çeker, kimi iter; kuruysa kayganlaştırmak için suya batırırlar tomruğu. Ama artık kancalarda harp tellerini andıran o düzgün bir dizi görünümü kalmamıştır. Bir örümcek ağı gibi çapraz, verev işler durur kancalar.

Salcıların on sesli bağrışları bazan bütün gün duyulur, yalnız yemekten yemeğe kesilir. Hattâ bazan bu sesleri hiç arası kesilmeden günlerce işittiğimiz olur. Derken ansızın başka bir ses, balta sesleri çarpar kulaklarımıza: Lânet bir tomruk anlaşılan öyle biçimsiz bir durumdadır ki, bütün yığına engel olur, çekilip çıkarılması

imkânsızdır, bu yüzden baltayla parçalanması gerekmiştir. Pek öyle uzun boylu balta sallamaya lüzum kalmaz; üzerine inen zorlu darbeler parçalar tomruğu: Muazzam yığın çözülür, sularda dönmeye başlar. Bütün salcılar o anda işlerini bırakıp dikkat kesilirler: Üzerinde bulundukları kısım, yığından ayrılacak oldu mu kedi gibi çevik, emin bir yere atlayıp canlarını kurtarmaları gerekir. Çalışmalarında her gün, her saat korku dolu bir heyecan gizlidir; ölmeleri yaşamaları kendi ellerinde.

★

Fakat kasabada ölü bir canlılık var.

Ölü bir şehir bir hüzün havasına bürünmüştür, kendini hayattaymış gibi göstermeye çalışır. Uzak bir geçmişin o koskoca Brügge'si böyledir; Hollanda'nın, Güney Almanya'nın, Kuzey Fransa'nın ve Doğu'nun birçok şehirleri de böyle. Bu gibi şehirlerin çarşılarında insan şunu düşünür: Bu şehir bir vakitler diriydi, canlıydı, baksana, sokaklarında hâlâ gidip gelen insanlar var!

Ne tuhaf: Bizim kasaba kuytu mu kuytu bir yerde, dağların içersine kapanıp kalmış. Ama her yerde olduğu gibi burada da kadınsı bir güzellik, erkekçe bir çalım yok değil şüphesiz. Yalnız, burada ufak, kıvrık parmaklar, fare gözü gibi gözler ve gece gündüz çağlayanın sürekli çağıltısıyla dolu kulakların yaşadığı hayat öyle garip ki. Bir böcek fundaların arasında yürüyor, havaya uzanmış sarı bir saman sapı böcek için koca bir ağaç gibidir. Kasabanın iki tüccarı köprüden geçiyorlar, postaneye gidiyorlar besbelli. Bugün buluştular, iskontodan faydalanmak için bir tomar posta pulunu toptan alacaklar.

Ah, bu kasabanın tüccarları!

Allahın günü hazır elbiseleri çıkarıp dışarı asarlar, mallarını vitrine sergilerler de bir müşterinin kapılarını açıp içeri girdiğini binde bir görürüm. İlk zamanlar, vadiden bir köylü ara sıra alış verişe gelir belki, diye düşündüm. Haklıymışım: Bugün bir köylü gördüm, pek hoştu, pek garipti hali!

Tıpkı masallarımızdaki kahramanlar gibi giyinmişti.

Sırtında gümüş düğmeli bir ceket, ayaklarında arkası siyah meşin gri bir pantolon vardı. Ufacık bir atın çektiği küçücük bir ot arabasını sürüyor, arabanın içinde de her halde kasaba getirilen kırmızı benekli, ufak bir inek duruyordu. Adam, at ve inek, üçü de öyle küçüktüler ki Nuh Nebi'den kalmaydılar âdeta. İnsanlar âleminde geziye çıkmış cücelere benziyorlardı. Gözlerimin önünden silinip gitmelerini bekledim. Liliput arabasındaki inek birdenbire böğürdü. İnanılmaz bir sesleniştı bu; bir başka dünyadan kopup geliyordu sanki.

Birkaç saat sonra adamı tekrar gördüm, yanında at da yoktu, inek de. Bir dükkândan ötekine gidiyor, alış veriş ediyordu. Hem saraçlık, köselecilik yapan, hem de cam eşya satan Vogt'un dükkânına girdi, ben de girdim peşinden. Değişik taraklarda bezi olan tüccar, önce benim işimi görmek istedi. Ama ben bir eyer, biraz kösele, birkaç da bardak almak istediğimi, acelem olmadığını söyleyince, tüccar küçümencik adama döndü.

Tanışıyorlardı.

«Bakıyorum, yine kasabadasın?»

«Eh, ne yaparsın!»

İşte bütün konuştukları: Hava, rüzgâr ve yol durumu; çoluk çocuk bildiğin gibi.. Mahsul, bir hafta içinde suları dörtte bir alçalan ırmak ve hayvan fiatları; ne günlere kaldık! Köseleleri yoklamaya, fikir yürütmeye, evirip çevirmeye, üzerlerine eğilip konuşmaya başladılar. Nihayet parça kesilip tartılınca minik köylü: «Vay canına!» dedi. «Amma da çekti ha! Küsuratı at hele, o ufak dirhemlerin tümü zaten ne eder ki!» — Derken aralarında âdet ve usûlden olan bir pazarlıktır başladı; sonunda sıra ödemeye gelince ortaya masallardaki gibi meşin bir para kesesi çıktı; bozuk paralar parmak uçlarıyla ihtiyatlı ve yavaş, teker teker keseden alındı. Paraları bir o sayıyordu, bir öteki. Sonra masal yaratığı, ürkek bir davranışla kesenin ağzını kapadı: «Bütün param bu kadar!» dedi.

«Bozukluk veya kâğıt, başka paran yok mu yani? Bir banknot gördüm.»

«Banknot mu? Hayır, dokunmak yok ona!»

Yeni bir anlaşmazlık, uzun bir konuşma; derken üç aşağı beş yukarı uyuştular, alış veriş bir sonuca bağlandı.

«Bir kösele parçası amma da tuzluya oturdu bana!» dedi alıcı.

Ve satıcı cevap verdi:

«Daha neler, sudan ucuz! Fakat kasabaya tekrar inişinde beni unutma ha!»

İkindi üstü köylüyü bir kez daha gördüm: İnsanlar âlemini ziyaretten yine cüceler ülkesine dönüyordu. İnek kasapta kalmış, minik adam arabasına paketler, çuvallar yüklemişti; fakat kendisi arabanın peşi sıra tin tin gidiyor, pantolonunun arkasındaki meşin parça, her adım atışında bir üçgen oluyordu. Hiç bir şey düşünmüyor muydu, yoksa konyak mı içmişti, hayaller içinde mi yüzüyordu, her neyse, işte öylesine gidiyor, aldığı köseleyi bir çember gibi koluna geçirmiş, yürüyordu.

Kasabaya işte yine para akmıştı: Köylünün biri kasabaya inmiş, ineğini satmış, aldığı paraları olduğu gibi harcamıştı. Herkes görmüştü bunu; hattâ kasabanın üç avukatı görmüştü, hattâ kasabanın üç küçük gazetesi görmüştü. Piyasadaki para çoğalmıştı, kasaba kısır alış verişlerle geçinip gidiyordu.

Her hafta küçük gazeteler, satılığa çıkarılan ev ilânlarıyla doluyor, yine gazeteler her hafta hükümetin, vergi borçları karşılığı satılacak mülklerin kadastro sayılarını gösteren bir listesini yayımlıyorlardı. Peki, neye varacaktı bunun sonu? Bir sürü ev böylece satılıp gidiyordu. Koca ırmağına rağmen bu çorak vadi, verem döşeğine düşmüş bu kasabayı dünyada besleyemezdi; arada sırada bir inek, yeter miydi buna? Konaklar, İsviçre evleri, barınaklar ister istemez satılacaktı. Batıdaki kasabalardan birinde bir evin satılması, büyük bir olay demektir: Halk köprüde birikir, baş başa verip fiskos ederler. Her türlü ümidini yitirmiş bizim bu kasabada kuvveti kesilmiş ellerden bir ev kayıp gidecek olsa aldıran olmaz buna. Bir sıra işidir bu: Bugün ben, yarın bir başkası! Tınmaz kimse.

★

Mühendis Lassen, odama geldi, dedi ki:

«Kasketini al da, gel benimle istasyona. Bir bavul var, onu getireceksin!»

«Gelemem.» diye cevap verdim. «Ben bavul taşıyamam.»

«Taşıyamaz mısın?»

«Hayır! Otelin hamalı var, onun ekmeğine engel olmak istemem.»

Yeterdi bu kadarı, pek gençti mühendis, sadece yüzüme baktı ve sustu. Fakat inatçı bir insan olduğu için de isteğinden vazgeçmedi, ses tonunu değiştirdi:

«Bu işi senin yapmanı isterdim.» dedi. «Hatırımı kırmazsın her halde.»

«O zaman iş değişir. Hayhay, gelirim.»

Kasketimi giydim, tamam! Mühendis önden yürüdü, ben de peşinden. İstasyona vardık, on dakika bekledik, tren geldi: Kutu kadar küçük üç vagonu vardı; eğile büküşündüm içimden. Bayanın, evvelce henüz evi ocağı olduyan çıktı, mühendis onu karşılamaya gitti.

Olup bitene öyle fazla baktığım yoktu benim. Bayanın yüzünde bir tül vardı, ellerinde eldiven. Mühendise sarı renkte, yazlık bir manto uzattı, şaşırmışa benziyordu, yavaş sesle bir iki şey söyledi, o kadar. Ama mühendis, yüksek sesle, çekinmeden konuşmaya başlayıp da yüzündeki tülü açmasını isteyince ürkekliğini bıraktı bayan, mühendisin dediğini yaptı. «Şimdi tanıdın mı beni?» diye sordu. Dalgınlığımdan sıyrıldım, uyandım birden: Bayan Falkenberg'in sesiydi bu; dönüp yüzüne baktım.

Kocayıp ıskartaya çıkmak meğer ne zor şeymiş! Karşımdakinin kim olduğunu anladığım andan itibaren artık sadece kendi ihtiyarlığımdı beni yöneten: Duruşuma, davranışıma bir kibarlık katmaya, selâm verirken iyice eğilmeye çalıştım. Güneyde çalışan işçilerin olur ya, benim de dalgalı kadifeden kahverengi bir pantolonum, bir işçi ceketim vardı; yeniydi güzeldi ikisi de; ama ne çare, bugün giymemiştim onları. Canım sıkılmış, keyfim kaçmıştı doğrusu! Onlar durmuş, yarenlik ederlerken ben kendime şunu sordum: «Mühendis, başkasını değil de, istasyona niçin beni getirdi? Hamala vereceği birkaç

kuruş bahşişten mi tasarruf etmek istiyordu; özel uşağı olduğunu gösterip fiyaka yapmak mıydı maksadı? Yoksa Bayan Falkenberg, tanıdık kimselerle karşılaşırsa memnun olur diye mi?» Mühendis, bu sonuncu ihtimali düşündüyse ümidi boşa çıkmış demekti: Bayan beni görünce irkilmiş, bu karşılaşmadan hiç de memnun olmadığını belli etmişti. Bir tanıyan çıkmaz sandığı bir yerde, benimle karşılaşması, tatsız bir şeydi onun için. Mühendisin: «Bavulunu taşıyacak adam işte şu!» dediğini duydum. «Makbuzu bana ver!» Böyle dedi mühendis. Bense Bayan Falkenberg'i selâmlamadım, yüzümü çevirdim başka tarafa.

Daha sonra o acınacak halimle kendimi mühendisten üstün görmeye başladım. «Düşüncesizliğinden ötürü mühendise kim bilir ne kadar içerledi bayan!» diye düşündüm içimden. Bayanın, evvelce henüz evi ocağı olduğu sıralarda yanlarına kapılanmış, onların ekmeğini yemiş bir adamı, mühendis tutmuş, şimdi karşısına getirmişti. Ama bu adam ince ruhlu bir kimsedir; yüzünü çevirmiş, bayanı tanımazdan gelmişti. Bayanlar, bu koca kıçlı, çökük böğürlü gencin peşinden ne diye koşarlar, anlamam ki!

Perondaki insanlar dağılıyor, tren görevlileri kutu gibi vagonlara atlayıp yanımızdan uzaklaşıyor, bu vagonları yeni bir lokomotife takmaya koyuluyorlardı; derken çevremizde kimseler kalmadı. Mühendisle Bayan Falkenberg konuşuyorlardı hâlâ. Bayan neden gelmişti, bilir miyim! Bu delifişek delikanlı, içi çekmişti de ona tekrar kavuşmak istemişti anlaşılan. Ya da kendiliğinden gelmişti; durumunu açıklamaya, mühendisten akıl danışmaya gelmişti. Olur ya, nişanlanıp evlenmeleriyle biterdi bu iş. Ömürleri, sevinçler ve çiçeklerle süslenirdi sonuna kadar!

«Aa, imkânsız!» dedi mühendis gülerek. «Halam olmak istemezsen yeğenim olursun!»

«Sus!» diye cevap verdi bayan. «Adam, artık gitmesin mi?»

Mühendis, elinde makbuz, yanıma geldi; işçilerine emir veren bir şef çalımıyla: «Bavulu otele götür!» dedi.

«Peki!» diye cevap verdim, kasketime el attım.

Elimde bavul, giderken düşünüyordum: «Bakındı şu küstahlığa, bayanı bir hala yaptı çıktı, yaşlıca bir teyze, bir hala! Nazik olabilirdi, ben olsam bu nezaketi gösterirdim. Ben olsam herkese derdim ki: Kıral Hugo'ya gelen meleğe bakınız, ne kadar genç, ne kadar güzel! Çakır gözlerinin öyle derin, öyle dolu anlamları var ki! Saçlarında yakamozlar, ben onu seviyorum, konuşurken görmelisiniz onu! Ağzı güzel ve zarif; bazan çaresizlik içindedir, gülümser yine de. Bugün ben Kıral Hugo'yum, o da sevgilim benim!»

Bavul, başka yüklere göre pek ağır değildi; ama üzerindeki bronz çemberler ceketimi yırttı. İyi ki kadife ceketimi giymemişim, diye şansıma şükrettim.

7

Birkaç gün geçti. Bu faydasız işimden bıkmış usanmıştım; dolaşıp durmaktan başka doğru dürüst bir şey yaptığım yoktu. Ekipbaşına gittim, emrindeki salcılar arasına beni de almasını rica ettim, fakat kabul edilmedi isteğim.

Emekçi sınıfından olan bu efendiler yüce kişilerdir; toprak işçilerine yukardan bakarlar, onların yakınlıklarına tahammül edemezler. Bir ırmaktan ötekine gider onlar, özgür bir hayat sürerler, ellerine nakit para geçer, haftalıklarını az çok içkiye yatırmak mümkündür onlar için. Başkalarından çok, onlardan hoşlanır kızlar. Yol işçileri, demiryolu işçileri, fabrika işçileri de böyledirler; zanaatkârları bile hor görürler, hele bir toprak işçisi onların gözünde bir köleden farksızdır!

Ama ben, mühendis Lassen'e bu dileğimi açacak olsam salcıların arasına katılabileceğimden oldukça emindim doğrusu. Ne var ki bir yandan bu adama öyle fazla minnettar olmak istemiyor, öte yandan ekip içinde binbir güçlükle kendimi saydırana kadar, usta salcıların beni ellerinden geldiği kadar hırpalayacaklarını düşünü-

yordum; bunu göze almam gerekiyordu. Bu ise uzun sürerdi, değmezdi pek.

Hem sonra, mühendis bir gün yanıma gelmiş, bana önemli saydığım bir iş vermişti. Anlayışlı ve nazik konuşmuştu mühendis:

«Şu sıra havalar yağışsız gidiyor, ırmağın suları boyuna çekiliyor, tomruklar yığılıp kalıyor. Senden ricam: Irmağın yukarsına, aşağısına bakan adamlara git de söyle, bugünlerde canla başla çalışsınlar! Senin de aynı çabayı göstereceğine eminim.»

Bir şey söylemiş olmak için: «Yakında yağmur yağacağa benziyor.» dedim.

Mühendis, genç bir adamın bütün ciddiyetiyle cevap verdi: «Ama benim tedbir almam gerek: Bakarsın, yağmaz. Ben ne diyorsam sen onu yap! Her tarafa yetişemiyorum ben: hele şimdi, misafirim var.»

Mühendisin takındığı ciddiyeti, olduğu gibi, ben de takındım, elimden geleni yapacağımı vaadettim.

Bu durumda avarelik hayatımı boşlayamazdım henüz. Yanıma kancamla azığımı alıp ırmağı yine baştan sona bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladım. Bir faydam dokunsun diye, bir başıma, büyük yığınları dağıtmaya çalışıyor, bütün salcıların ekip halinde söyledikleri şarkıları kendi kendime söylüyor, birçok kimsenin göreceği işi yalnızca başarıyordum. Mühendisin emrini Grindhusen'e bildirdim, bu onu bir hayli telâşlandırdı.

Fakat derken yağmur yağmaya başladı.

Şimdi tomruklar, çağlayan ve akıntılar üzerinden oynaya sıçraya geçiyorlardı. Boyuna koşuyorlar, bu halleriyle havaya kâh ağızlarını, kâh kuyruklarını kaldıran kocaman, ışıl ışıl yılanlara benziyorlardı.

Eh, artık mühendis için o üzüntülü günler bitmişti her halde.

Bana gelince kasabada ve kaldığım yerde hiç de rahat hissetmiyordum kendimi; ufak bir odam vardı ama, dört bir yanında öyle gürültü oluyordu ki, doğru dürüst dinlenemiyordum bir türlü. Ayrıca, aynı evde oturan genç salcılar her şeyde beni mat ediyorlardı. Bütün bu süre içinde sık sık ırmak boyunu dolaşıyordum; oysa yapa-

cak belki pek az, belki de hiç işim kalmamıştı. Sıvışıp gidiyor, bir kayanın altına gizlenip oturuyor ve ihtiyarlığımı, kimsesizliğimi düşünüyordum. Geceleri içimi bir insana dökmüş olmak için tanıdıklara birçok mektuplar yazıyor, ama yollamıyordum bunları. Günlerim üzgün, kahırlı geçiyordu. Dolaşmak ve kasabada gözüme çarpan ufak tefek her şeyi inceleyip üzerlerinde birazcık düşünmekti en büyük zevkim. Mühendisin üzüntüsü daha mı azdı sanki? Bundan şüphe etmeye başladım.

Kasaba sokaklarında yabancı yeğeniyle artık sabah akşam niçin dolaşmıyordu? Sonra hattâ köprüden geçen bir başka genç bayanı durdurup hal hatır sorabilirdi pekâlâ. Ama iki haftadır böyle bir şey yaptığı yoktu artık. Mühendisi birkaç defa Bayan Falkenberg'le görmüştüm; gençti, güzel giyinmişti bayan; mutlu görünüyordu, biraz da taşkıncaydı, kahkahayla gülüyordu. «İşte bu yakınlarda düşmüş bir kadın!» diye düşündüm. «Ama belki yarın ya da öbür gün değişecektir.» Daha sonraki görüşümde Bayan Falkenberg'e içerledim: Giyinişi, davranışları bana pek hoppaca geldi; hayır, artık onda o eski âhenk, o eski şirinlik kalmamıştı. Hani nerdeydi bakışlarındaki zariflik? Bir kabalık vardı şimdi onlarda. Kızmış, düşündüm: Gözleri, varyete kapısındaki fenerlere benziyor.

Mühendisin sık sık sokağa yalnız çıkışına, Bayan Falkenberg'in de oteldeki penceresi önünde boş bakışları sokağa çevrik oturuşuna bakılırsa, aralarına bir soğukluk girmişti anlaşılan. O şişman yüzbaşı Ağabey de onları bu yüzden ziyarete gelmiş olmalıydı. Nüktelerini, neşesini sırf kendine saklamayacak, başkalarına da dağıtacaktı. Bu haddinden fazla şişman Maskara Ağabey, elinden geleni de yaptı netekim: Kasaba bütün bir gece onun çıngıraklı kahkahalarını dinledi. Derken izni doldu ve Ağabey tekrar talimgâha döndü; mühendisle Bayan Falkenberg yine yalnız kaldılar.

Bir gün bir dükkânda idim; mühendis Lassen ile yeğeni arasında küçük, önemsiz bir çekişme olmuş, onu öğrendim. Bir ticaret ajanı, olayı tüccara anlatıyordu. Fakat zengin mühendis kasabada öyle hatırı sayılan bir kimseydi ki, tüccar anlatılanlara inanmak istemiyor, bu boşbo-

ğaz adama şüphelendiğini gösteren sorular soruyordu:

«Şakalaşmışlardır her halde; kendi kulaklarınızla mı duydunuz? Ne zaman oldu bu iş?»

Adam, işi öyle pek fazla büyütmek cesaretini gösteremedi: «Mühendis benim oda komşumdur, bu yüzden gece olup bitenleri ister istemez işittim.» cevabını verdi. «Yoo, yoo, kavga ediyorlardı, bunda hiç şüphe yok! Büyük bir kavga idi demiyorum, belli belirsiz âdeta, Bayan mühendise artık eskisi gibi olmadığını, değiştiğini söylüyordu. Mühendis: Bu kasabada dilediğim gibi olamıyorum, yok bende o cesaret! cevabını verdi. Sonra kadın, ondan, sinirine dokunan bir adama yol vermesini rica etti, her halde satıcılardan biriydi bu. Mühendis de vaadetti.»

«Bir şey değilmiş canım!» dedi tüccar.

Fakat muhakkak daha bazı şeyler duymuştu da hepsini söylemeye cesaret edemiyormuş gibi bir hali vardı ajanın.

Hem mühendisin değiştiğini ben görmüyor muydum? İlk günü istasyonda şen şakrak konuşan o mühendis, şimdi köprüye giderken Bayan Falkenberg'i binde bir yanına alacak olsa, put gibi susuyordu. Köprüde durduklarını, kös kös önlerine baktıklarını görüyordum. Allahım, meğer aşk ne geçici bir şeymiş!

Başlangıçta iyiydi her şey! Bayan, ihtimal şöyle diyordu: «Burası ne hoş! Irmak ve çağlayan ne kadar büyük, çağıltı ne tuhaf! Bir kasaba, sokaklar, insanlar.. Sen de buradasın!» — Mühendis de şöyle cevap veriyordu ona: Evet, sen de buradasın! — Ah ah, birbirlerine ne kadar da tutkundular! Ama sonra bütün bu bahtiyarlıktan usandılar, aşırıya kaçtılar, aşkı metreyle ölçülen bir mal haline soktular; öylesine aptaldılar! Mühendis bu işin kötüye varacağını zamanla daha iyi anlamaya başlamıştı; çünkü küçüktü kasaba ve bir yabancıydı yeğen. Mühendisin daima onun yanında bulunması imkânsızdı; ara sıra birbirlerinden ayrılmaları gerekirdi; belki bazan — yanlış anlaşılmasın binde bir — otelde değişik zamanlarda yemek yemeliydiler. Yoksa ticaret ajanları, bu kardeş çocukları hakkında iyi şeyler düşünmezlerdi tabiî. Unutma ki küçük bir yer bu-

rası! Fakat bayan, nasıl oluyor da bunu anlamıyordu! Bu kasaba, bayan geldiği vakit büyüktü de şimdi küçülmedi ya! Hayır, azizim, değişen biri varsa o da sensin!

★

Hayli yağmur yağmıştı, tomruk sevkiyatı mükemmel gidiyordu; fakat yine de ırmak boyunca kısa teftişlere çıkmaya başlamıştı mühendis. Otelden uzak kalmak istiyordu âdeta; bir üzüntü, bir kahır okunuyordu yüzünde.

Bir gün bana: "Grindhusen'e git, al gel onu!" dedi. Grindhusen işten mi çıkarılacak yoksa, diye düşündüm. Ama Bayan Falkenberg buraya geleli Grindhusen'i hiç görmedi ki! Hem Grindhusen ona ne yapmış olabilir?

Grindhusen'i alıp kasabaya getirdim, hemen gidip mühendise göründü. Mühendis hazırlandı, Grindhusen'le çıkıp gitti. Irmağın yukarlarına doğru gözden kayboldular.

Aynı gün Grindhusen benim odama geldi; anlatmaya can atıyordu, ama ben hiç bir şey sormadım. Akşamleyin salcılar ona konyak verdiler; Grindhusen'in çenesi açıldı: "Mühendisin yanındaki kadın, ne biçim yeğen?" diye soruyordu. "Gitmeyecek mi hâlâ" — Bunu kimse bilmiyordu, hem ne diye gitsindi? — "Yeğenmiş! Çok gördük böylelerini, numara bu, ahlâksızlık bu! Mühendis evlense onunla hiç de fena olmaz. Zaten niyeti de var, ben de ona bunu söyledim." — Salcılardan birkaçı: "Ne? Bunu mühendise mi söyledin?" diye sordular. Grindhusen keyifli keyifli kabardı: "Evet söyledim!" dedi. "Sizden biriyle nasıl konuşuyorsam mühendisle de öyle konuşur, ahbaplık ederim ben. Neden bana haber gönderdi dersiniz? Boşuna uğraşmayın, sabaha kadar oturup düşünseniz yine de sebebini bulamazsınız. Evet, mühendis beni çağırttı, benimle ahbaplık etmek için, sadece lâf atalım diye! Hem bunu ilk defa da yapmıyor, evvelce de yapardı, şimdi yine yaptı." — Etraftan sordular: "Peki, ne konuştu seninle?" — Grindhusen bir poz verdi kendine: "Her halde aptal değilim o kadar, konuşmasını bilirim pekâlâ! Benden pek umulmaz ama, evelallah hödük değiliz o kadar! Senin aklın her şeye erer, Grindhusen! dedi mühendis bana. Al şu iki kronu! dedi. Aynen

böyle dedi. Bana inanmıyorsanız işte verdiği kronlar, görebilirsiniz!" — "Peki ama, ne konuştunuz?" diye hep bir ağızdan bağrıştı ötekiler. Ben söze karıştım: "Grindhusen'in bunu söylemesi, galiba doğru değil."

Anlamıştım: Beni Grindhusen'i çağırmaya yolladığı sırada pek üzgün, pek dertliydi mühendis. Daha pek toydu; bir müşkülle karşılaştı mı hemen dertleşebileceği birini arıyordu. Böyle zamanlarda bütün gün ümitsiz, bezgin dolaşıp duruyor, kendi kendine acıyordu. Dilediği gibi delidolu yaşamasına engel olmak suretiyle, Tanrının kendisine bir haksızlık ettiğini sanki herkeslere duyurmak istiyordu. Koca kıçlı bu sportmen, bu genç müsveddesi, gözü yaşlı bir Sparta'lıydı, o kadar! Kim bilir nasıl yetiştirmişlerdi çocukluğunda?

Ah, mühendis yaşını başını almış biri olsaydı, onu bağışlatacak birçok taraflarını bulurdum her halde. Ben ondan, galiba genç olduğu için nefret ediyordum, bilir miyim! Bildiğim: o bir karikatürdü benim için.

Ben o bir iki sözü söyleyince Grindhusen yüzüme baktı; bütün ordakiler de bana baktılar.

Grindhusen sözlerime itiraz etmedi: "Olabilir!" dedi.

Fakat salcılar itiraz ettiler:

"Niçin anlatmasın canım? Biz gidip başkasına söyleyecek değiliz ya!"

"Ne münasebet!" dedi birisi. "Ama olur ya, dedikodu yapıp her şeyi mühendise yetiştirenlerden biri de sensindir."

Grindhusen yine cesaret bulmuştu şimdi:

«Canımın istediğini anlatırım ben, hiç üzme kendini! Ne istersem anlatırım! Evet çünkü anlattıklarımın hepsi doğrudur. Ama bilmek istiyorsan dinle: Mühendisin kendisi ilk fırsatta sana küçük bir havadis verecek. Tıpkı bunun gibi. Fakat telâş etme! Ben şunu veya bunu anlatıyorsam doğrudur, gerçektir söylediklerim. Bunu aklına koy bir kere! Şunu da bil ki, mühendise sıkıntı vermekten, köstek olmaktan başka bir işe yaradığı yok bayanın. Mühendis, onun yüzünden kasabada görünemez oldu. Hiç kardeş çocuğu hali var mı onda?"

Salcılar: "Yok canım! Yok canım" diyerek Grindhusen'i yatıştırdılar.

Sözlerine devam etti Grindhusen: "Mühendis neden haber gönderdi, çağırttı beni? İşte yolladığı habercinin kendisi, şurda oturuyor. Ama mühendisin sözlerini yanlış anlamadımsa her halde bu haberci de şu birkaç gün içinde bir haber alacaktır. Benim söyleyeceklerim bu kadar. Ha, şu da var: Mühendis bana karşı bir baba gibi. Aksini iddia edebilmem için bir taş olmam gerek. Bana sordu: Bugünlerde öyle dertliyim ki, buna bir çare biliyor musun, Grindhusen? — Hayır, dedim, bilmiyorum, ama muhakkak siz kendiniz bilirsiniz! — Aynen böyle söyledim. — Nerde, dedi mühendis, cidden bilemiyorum. Ah ah, hep bu kadın milleti yüzünden oluyor bütün bunlar! — Evet, dedim, işin içine kadın girdi mi artık hayır bekleme o işten! — Bak bunda yerden göğe haklısın! dedi mühendis, — Ona akıl verdim: Kadını alır, yapılacak şeyi yapar, sonra da kıçına adamakıllı bir iki tekme, atarsınız başınızdan, beyim! — Evet, Allah bilir ya, hakkın var, Grindhusen! dedi mühendis ve neşelendi birden. Bir insanın birkaç sözle böyle canlanıp eski neşesine dönüverdiğini ben ilk defa görüyordum. Görülmeye değerdi doğrusu. Anlattıklarımın içinde en ufak bir yalan varsa boynum kıldan ince. Ben şurda şimdi oturuyorum ya, mühendis de şöyle şurda oturuyordu.."

Grindhusen anlatıyor, anlatıyordu.

★

Ertesi sabah, ortalık daha iyice ağarmamıştı, sokakta mühendis Lassen çıktı karşıma, durdurdu beni. Saat dördü henüz geçiyordu.

Yanımda kanca ve azık, ırmağın yukarlarına doğru, bir yürüyüşe çıkmaya hazırlanmıştım. Grindhusen kasabadaydı hâlâ, meyhane meyhane dolaşıp içiyordu. Grindhusen'in bölgesine de uzanmak, dağlara kadar gitmekti niyetim; bu yüzden torbama da iki kat yiyecek almıştım.

Mühendis bir toplantıdan geliyordu her halde; kahkahayla gülüyor, yanındaki iki beyle yüksek sesle konu-

şuyordu. Üçü de kafayı tütsülemişlerdi bir hayli. Yanındakilere: "Siz gidedurun!" dedi mühendis, yanıma geldi, sordu:

"Nereye gidiyorsun?"

Söyledim.

"Bundan haberim yok benim." dedi. "Sen zahmet etme, Grindhusen bakar o işe. Zaten daha sonra ben gidip bir bir kontrol edeceğim. Bana söylemeden kendi başına nereye gidiyorsun?"

Aslında haklıydı mühendis; özür diledim. Şef olmaktan, bize kumanda etmekten pek zevk aldığını bildiğim için daha akıllı davranmam gerekirdi.

Şu var ki benim özür dileyişim mühendisi büsbütün kızdırdı; adam yerine konmamış hissediyordu kendini, içerlemişti.

"Hiç aklım ermez buna, hiç! Benim işçilerim ben ne emredersem onu yapmalılar! Sana yardım etmek istedim de onun için aldım seni yanıma; zaten uygun bir iş de yoktu senin için. Hem şimdi sana hiç ihtiyacım kalmadı."

Şaşırdım, yüzüne baktım.

"Bugün uğra büroma da hesap keselim!" diye devam etti, sonra yürüyüp gitmek istedi.

Demek işinden atılacak kimse benmişim! Grindhusen'in dokundurmalarını şimdi anlıyordum. Her halde Bayan Falkenberg, kendisine evini barkını hatırlatan beni burada görmeye tahammül edememiş, ne yapıp edip beni işimden attırmıştı. Ama ben istasyonda ona karşı çok anlayışlı davranmamış, kendisini tanıdığımı fark etmesin diye başımı başka yana çevirmemiş miydim. Sokakta karşılaştıkça hiç selâm vermiş miydim? Benim bu kollayışımın, onun gözünde hiç değeri yok muydu?

Bir de tutmuş, bu genç mühendis, aşırı bir sertlikle beni işten çıkarıyordu. Onu iyi anladığımı sanıyordum; Günler günü dolaşıp durmuş, çekinmiş, tereddüt etmiş, derken bir gece içip içip göze almıştı bu işi. Onun günahına mı giriyordum? Belki! Ve bu şekilde düşünmeyi doğru bulmadım. Yine ister istemez şöyle düşündüm: Gençti mühendis; bense kocamıştım. Hiç şüphe yok, sadece kıskanıyor-

dum onu. Bu yüzden değil mi ki, hiç alay falan etmeden şöyle dedim ona:

"Hayhay! Öyleyse hemen şimdi torbamdaki yollukları çıkarayım."

Ama mühendis, bir fırsattı, hazır ele geçirmişti beni, bundan faydalanmak istedi, bavul hikâyesini hatırlattı bana:

"O da yine sana verdiğim emirleri tutmadığını gösterir." dedi. "Ben buna alışık değilim. Tekrarındansa çek git daha iyi!"

"Peki!" diye cevap verdim.

Otelde bir pencere gerisinde beyazlar giyinmiş birini gördüm. Bayan Falkenberg olmalı, diye düşündüm; durmuş bizi gözetliyor her halde.. O yüzden verdiğim cevap bu kadarla kaldı.

Fakat mühendis, beni hâlâ başından atamadığını sezer gibiydi şimdi. Daha hesap görecektik, bir kere daha karşı karşıya gelecektik. Bu yüzden sesinin tonunu değiştirdi, şunları ekledi:

"Şu halde bugün bir ara uğra da paranı al! Ne tutuyor, hesapladın mı?"

"Hayır. Bunu siz tayin edin!"

Birden yumuşamıştı: "Evet, evet!" dedi. "Doğrusunu söylemeli: Elinden iş geliyordu senin. Fakat türlü sebepler... Hem sadece benim fikrim değil bu; bilirsin kadınlar.. yani kibar kadınlar..."

Evet, gençti mühendis; istedi mi yapacaktı ille.

"Hadi, hoşça kal!" dedi birdenbire, başıyla bir selâm verdi, bıraktı gitti beni.

★

Fakat gün pek çabuk geçti benim için. Ormanda dolaşıp durdum; orda o yalnızlık içinde öylesine oyalandım ki, gidip mühendisten paramı alamadım. Eh, acelesi de yoktu, vaktim vardı.

Peki ama, şimdi ne yapacaktım?

Bu kasaba beni öyle fazla sarmamış, ama şimdi gözüme ilginç görünmeye başlamıştı; bir süre daha kal-

mak isterdim doğrusu. Birkaç haftadır dikkatle gözetlediğim iki kişi arasında anlaşmazlıklar baş gösteriyordu; önceden bilinemezdi, her an bir şeyler olabilirdi. Kasabadan ayrılmamak için bir demircinin yanında çalışıp ondan zanaat öğrenmeyi düşündüm. Ne var ki bu iş, bir yandan bütün günümü alıp beni özgürlüğümden edecek, bir yandan da hayatımın birçok yıllarına mal olacaktı. Şunun şurasında daha ne kadar yaşayacaktım ki!

Günlerim kararsız, avare geçiyordu. Güneşliydi, yağmursuzdu havalar. Odamda oturuyor, ötemi berimi yamıyor, mağazanın birinde kendime yeni bir şeyler de diktiriyordum. Bir akşam evdeki hizmetçilerden biri yukarı, odama geldi ve bana yardım teklifinde bulundu. O anda canım şakalaşmak istedi: Bu işde ne kadar becerikli olduğumu gösterdim kıza: "Şu yamaya bak!" dedim. "Ya şuna ne dersin?" — Az sonra merdivenlerde ayak sesleri duyuldu, bir adam kapının tokmağını sarsmaya başladı: "Açın kapıyı!" diye bağırdı. "Salcı Henrik!" dedi hizmetçi. "Sevgilin mi?" diye sordum. "Yoo, ne münasebet!" dedi kız. "Kala kala ona mı kaldım" — "Açın diyorum size!" diye bağırdı koridordaki adam. Kızın gözü pekti: "Açma!" dedi. "Kalsın dışarda!" — Adamı dışarda bıraktık, fakat çılgın gibi yüklendikçe benim kapı fena eğilip bükülüyordu.

Hizmetçiyle, benim terziliğim, onun sevgilisi üzerine bir hayli şakalaştıktan sonra kalkıp önce koridoru bir gözden geçirdim; kimseler yoktu, ancak ondan sonra gitmeyi göze aldı kız.

Vakit geç olmuştu. Aşağı, büyük odaya indim. Grindhusen birkaç salcıyla oturmuş, içiyordu. Adamlardan biri: "İşte bu!" dedi benim için; Henrik'ti her halde. Arkadaşlarını bana karşı kışkırtmak istedi; Grindhusen de onlara uyup beni kızdırmaya yeltendi.

Zavallı Grindhusen! Oldum olası içki mahmuruydu, yakasını kurtaramıyordu bundan. Mühendis Lassen'le bir daha görüşmüştü; ilkinde olduğu gibi yine ırmağın yukarlarına gitmişler, bir yerde oturup tam bir saat çene çalmışlardı. Grindhusen bu turdan dönünce mühendisin yeni verdiği iki kronu göstermişti. Sonra yine oturup kafayı çek-

miş, mühendisin kendisine gösterdiği güvenden ötürü övünmüştü. Bu akşam da kendini buz denizinde kışlamış bir fok avcısı gibi güçlü kuvvetli hissediyordu; bir kıralla bile boy ölçüşebilirdi.

"Gel, otur!" dedi bana.

Oturdum.

Ama salcılardan birkaçı yanlarına oturmamı hoş karşılamadılar. Grindhusen bunun farkına varınca hemen değişti; beni kızdırmak, mühendisle yeğeni üzerine daha çok şeyler ortaya dökmek istedi.

"İşinden attılar mı seni?" diye sordu bana, bir yandan da dikkat anlamına adamlara göz kırptı.

"Evet."

"Gördün mü! Zaten ben biliyordum, fakat söylemedim. Hani inan olsun, bunu benden önce kimse bilmiyordu. Ama çıtlattım mı hiç? Mühendis sordu, dedi ki: Bana bir akıl ver, Grindhusen! Mesele şu: işten çıkarmak istediğim biri var, sen onun yerine bir süre kasabada kalabilir misin? — Siz emrederseniz elbette! dedim. Ne eksik, ne fazla; aynen böyle söyledim. Ama çıtlattım mı hiç?"

Salcılardan biri sordu tekrar: "İşinden attılar mı seni?"

"Evet."

Gridhusen, devam etti: "Yeğen meselesine gelince, mühendis benimle bunu da görüştü. Zaten her meselede bana akıl danışır. Irmağın yukarlarına bu son gidişimizde mühendis, bu yeğen yüzünden dizini dövdü. Neden mi? Haa, bak, sabaha kadar düşünseniz bulamazsınız bunu! Kadın, yemesi içmesi, ötesi betesi mükemmel olsun istiyor, bu da her hafta çok paraya patlıyor; kadınsa çekip gitmiyor kasabadan. Belâ mı belâ! Evet, dobra dobra söylüyorum işte!"

Benim işten çıkarılmış olmam, salcıların arasında lehime bir hava yaratmışa benziyordu. Bir ikisi belki bana acıyor, ötekilerse çekip giderim diye seviniyorlardı her halde. İçlerinden biri, içkisinden vermek istedi bana, hizmetçiye bir kadeh getirmesini söyledi — tertemiz bir kadeh, tabiî! Henrik bile bana içerlemiyordu artık; benimle kadeh tokuşturdu, uzun zaman oturduk, yarenlik ettik.

"Fakat git de paranı al!" dedi Grindhusen. "Benim bildiğim, mühendis senin ayağına getirmez bu parayı. Bana, **gelip parasını almadı**, dedi. Yoksa peşinden koşacağım da al diye yalvaracak mıyım yani, dedi."

8

Mühendis geldi yine de, ve benden paramı almamı rica etti. Olursa bu kadar olurdu; hiç zahmetsiz kazandığım bir zaferdi bu, fakat önemli değildi.

Mühendis, odama geldi, dedi ki:

"Lütfen benimle otele gel de al paranı. Hem postadan sana bir mektup da var."

Mühendisle gittim, bürosuna girdik. Bayan Falkenberg'i içerde görünce çok şaşırdım, fakat eğilip selâm verdim, kapının yanında durup bekledim.

"Buyur, otur!" dedi mühendis, masanın başına gitti, mektubu çıkardı. "Buyur! Yoo, otur hele! Sen mektubu okurken ben de ücretini hesaplarım."

Evet, hatta Bayan Falkenberg, oturmam için bir sandalye gösterdi.

Bu meraklı halleri de neydi ki? İkide bir bu nezaket, bu "buyur" sözleri ne oluyordu? Az sonra anladım: Yüzbaşı Falkenberg'den geliyordu mektup.

"İster misin?" diye sordu ve bana bir kâğıt bıçağı uzattı bayan.

Derli toplu ve kısa bir mektuptu bu; baş tarafı biraz şaka yollu yazılmıştı hattâ:

"Ben seni daha kalırsın sanıyordum, Övrebö'den çabuk gitmişsin, her halde para yüzünden oldu bu gidişin. Şayet benim darda olduğumu, paranı, sonbahardan önce veremeyeceğimi düşündün de öyle birdenbire bu yüzden gittinse umarım yanıldığını anlamışsındır. Şimdi senden ricam: Başka bir yere bağlı değilsen ilk fırsatta hemen yine bana gel! Çiftlik yapılarını boyatmak istiyorum, sonra sonbahar tarla işleri var bir sürü; sonra ağaç kesme işinde de senin bulunman benim için çok önemli! Şimdi buralar cennet gibi, tarlalarda ekinler serpildi, çayırlar gürleşti. Mümkün

mertebe kısa zamanda mektubuma cevap vermeni dilerim. Sevgiler, selâmlar! Yüzbaşı Falkenberg."

Mühendis hesabı çıkarmıştı, başını sandalyenin arkasına çevirdi, duvara bakmaya başladı, sonra bir şey hatırlamış gibi birdenbire yine masaya döndü. Sinirdendi bu yaptıkları. Bayan öylece duruyor, parmaklarındaki yüzüklere bakıyordu; fakat alttan alta beni gözetlediği hissi vardı içimde. İkisi de ne kadar tedirgindiler!

Derken konuşmaya başladı mühendis:

"Ha, ne diyecektim." dedi. "Mektup Yüzbaşı Falkenberg'ten galiba. Nasılmış, iyi miymiş? Yazısından anladım."

Mühendisin isteğini sezdim: "Okursanız, buyurun!" dedim, mektubu uzattım.

"Yok, yok, kalsın, teşekkür ederim, ben sadece..."

Ama yine de aldı mektubu. Ve bayan onun yanına gitti; mühendis okuyadursun, mühendisin omuzları üzerinden, gözlerini mektuba dikti.

"İyi!" dedi mühendis, başını salladı. "Her şey yolundaymış." Teşekkür edip mektubu yine bana vermek istedi.

Fakat onun gibi düşünmüyordu Bayan Falkenberg; elini uzattı, aldı mektubu, uzun uzun okumaya başladı. Mektup hafif titriyordu elinde.

Mühendis bana döndü: "Eh, artık hesap görebiliriz!" dedi. "Buyur paranı! Bilmem, bu kadarı seni memnun eder mi?"

"Tabiî, çok teşekkür ederim." diye cevap verdim.

Yüzbaşı Falkenberg'in mektubunda sadece beni ilgilendiren şeyler bulunuşu, mühendisi ferahlatmışa benziyordu. Beni işten çıkardığı için bir kere daha gönlümü almak istedi:

"İşte böyle!" dedi. "Günün birinde yolun buralara düşerse yerimi biliyorsun. Tomruk sevkiyatı bu yıl için zaten bitti sayılır, son zamanlarda havalar yine pek kurak gitti."

Bayan mektubu okuyordu, derken okumayı bıraktı, çünkü gözleri kımıldamıyordu artık; bakışları mektuba saplanıp kalmış, düşünüyordu. Neler düşünüyordu o anda?

Hafif gülümseyerek ve sabırsız, ona bakıyordu Mühendis:

"Ezberliyor musun yoksa, şekerim?" dedi. "Adam bekliyor."

"Affedersiniz!" dedi Bayan Falkenberg, ve şaşırmış, mektubu hemen bana geri verdi. "Dalmışım!"

"Evet, belli!" dedi mühendis.

Eğilip selâm verdim ve çıktım.

★

Yaz akşamları köprü, gezmeye çıkmış kimselerle, öğretmenler, tüccarlar, hizmetçi ve çocuklarla dolar. Bekliyor, vakit ilerleyip de köprü boşalınca gezintiye çıkıyor, köprüye kadar uzanıyor, orda bir iki saat suların çağıltısıyla başbaşa kalıyordum. Zaten şimdi suların sesini dinlemekten başka yapacak bir işim de yok; ama kafam işsiz güçsüz oturup boyuna uyumaktan öyle dinlenmiş ki, binbir şeyle oyalıyor beni. Dün ciddî, karar vermiştim: Bayan Falkenberg'e gidecek, diyecektim ki: "İlk trenle hemen burdan gidin, Sayın Bayan!" — Bugünse bu aptalca fikrimden ötürü kendimle alay ettim, ondan vazgeçip şunu düşündüm: "İlk trenle hemen burdan siz gidin, Bayım! Sen onun dengi misin, akıl hocası mısın? İnsanın yapacağı şey, durumuna uygun olmalı!"

Ben bu akşam çekip gideceğim, durum bunu gerektiriyor. Bir şarkı mırıldanmaya başlıyor, ama sesimi pek işitemiyorum. Çağlayanın uğultuları arasında sesim eriyip gidiyor. Kendime çıkışıyor: "Şarkı söylemek istedin mi hep de bir çağlayan başına gidersin!" diyorum. Sonra da gülüyorum halime; böyle çocukça şeylerle vakit öldürüyorum.

İçerlerde bir çağlayan, ses bakımından deniz dalgalarının yerini tutar. Denizin dalgaları yuvarlanır gelir, şiddetli hafif, çarpar kıyıya; ama uğuldayan çağlayan ses veren bir sis gibidir; biteviye uzar da uzar; saçma, mantıksız bir şeydir âdeta. Saat kaç? Saat mi? Yok ki saat! Gündüz mü, gece mi? Şimdi oldu! Sanki bir orgun on iki teli üzerine bir taş bırakıyor ve çekip gidiyorsunuz.

Böyle çocukça şeylerle vakit geçiriyorum.

"İyi akşamlar!" diyor Bayan Falkenberg, ve yanımda duruyor.

Bu beni hiç şaşırtmadı, içimde sanki onu bekliyordum hissi! Övrebö'den gelen mektubu okurkenki hali düşünülürse daha çok şeyler yapabilirdi.

Bayanın gelişine iki sebep düşünülebilirdi: Ya kendisine öyle birdenbire evi barkı hatırlatılınca iyi kalpli ve duygulu olmuştu; ya da mühendisi kıskandırmak istiyordu. Belki şu anda mühendis, penceresinde durmuş, bize bakıyordu. Az şey mi, yine Övrebö'ye çağırmışlardı beni! Bayan Falkenberg, yüzbaşının mektubunu kılı kırk yarar gibi okuyuşuyla daha dün, ustaca yollardan mühendisi kıskandırmak istemişti.

Ama bu benim yakıştırmalarımın hiç biri doğruya benzemiyordu. Bayan Falkenberg'in aradığı kimse bendim ve o, işten atılmama sebep olduğu için benden özür dilemek istiyordu âdeta. Bu ufak şeyi ne diye umursamalıydı! O kadarcık aklı yok muydu ki, ne acınacak halde olduğunu ancak şimdi anlıyordu? Peki ama, benden ne istemişti?

İlkin kısa, bir iki şey söylemeyi, treni hatırlatmayı düşündüm; ama sonra karşımdaki, kendisinden sorumluluk beklenemez bir insanmış, bir çocukmuş gibi yumuşadım.

"Eh, şimdi Övrebö'ye gideceksin her halde!" diye söze başladı. "İsterdim ki.. her neyse! Belki canını sıkıyor burdan ayrılışın? Hayır mı? Yok yok, canın sıkılmıştır. Fakat biliyor musun, işinden çıkarılmana ben sebep oldum."

"Zararı yok."

"Öyle deme! Fakat artık öğrendin işte! Yine Övrebö'ye gideceğine göre ne diye söylemiyeyim! Anladın herhalde, benim için hoş bir şey değildi.."

Bayan Falkenberg birden durdu.

"Benim burada oluşum. Evet, hoş bir şey değildi."

"Seni burada görüşüm. Yani ne de olsa hoş kaçmıyor biraz. Çünkü sen benim kim olduğumu biliyorsun. Onu işinden uzaklaştıramaz mısın, dedim ben de senin için, mühendise. Önce olmaz dedi, ama sonra kabul etti. Övrebö'ye gidişine sevindim."

"Ya? İyi ama evinize döndüğünüz vakit beni orada da

karşınızda bulmanız, yine hoş olmaz sizin için."

"Evim!" diye cevap verdi bayan. "Ben Övrebö'ye dönmeyeceğim."

Bir sessizlik oldu. Bu sözleri söylerken kaşlarını çatmıştı, sonra başını eğdi, hatta gülümsedi biraz, ve dönüp gitmek istedi.

"Evet, evet!" dedi. "Her halde bana darılmadın, değil mi?"

"Yüzbaşının yanına gitmeme bir itirazınız var mı?" diye sordum.

Durdu, derinden süzdü beni. Ne demek istiyordu? Üç defa, Övrebö geçmişti konuşmasında. Çiftliğe gittiğimde bir fırsatını bulup lehinde bir iki şey söyliyeyim demeye mi getiriyordu? Ben gitmemeye de dünden razıydım; yoksa bunun için bana minnettar olmamak mı istiyordu?

"Hayır, hayır! Hiç bir itirazım yok!" diye cevap verdi. "Ne diye gitmeyecekmişsin?"

Sonra benden ayrıldı.

Ne çok hisliydi, ne de hesaplı; ama hem öyle, hem de böyleydi belki de.

Bayanın mahremiyetine girmeyi deneyişim neye yaramıştı? Bunu bilmeli, denemeye hiç de kalkışmamalıydım! O burada kalmış, başka yerde olmuş, bana neydi bundan? Adam sen de!

Etrafı kolluyor, bayanı gözetliyorsun! dedim kendi kendime. Sanıyorsun ki, o sadece edebiyat senin için! Ama baksana, bayan sana güler yüz gösterince, sana bakınca, solmuş ruhun bir çiçek gibi açılıverdi. Sıkıntıya soktun, utandırdın beni; yarından tezi yok, git burdan!

Fakat gitmedim.

Ve doğruydu. Bayan Falkenberg hakkında bir şeyler öğrenmek için sağda solda, kulağım tetikte dolaşıyordum. Bazı geceler bu konuda kendi kendime hesap veriyor, kendimi küçümseyip hiçe sayarak cezalandırıyordum kendimi. Sabah erkenden onu düşünmeye başlıyordum: Acaba uyandı mı? Acaba iyi uyudu mu? Bugün evine barkına döner mi acaba?.. Bir yandan da aklımdan bir sürü plânlar geçiyordu: Bayanın kaldığı otelde bir süre için bir iş bulsam? Yahut eve yazsam da birkaç elbise getirtsem, şıklaşıp onun

oteline taşınsam?.. Fakat bu sonuncu fikir bir darbede her şeyi kökünden mahveder, beni Bayan Falkenberg'ten bütün bütün uzaklaştırabilirdi. Ama zihnim hep bu plâna takılıyor, bundan daha uygunu aklıma gelmiyordu. Otelin ayak işlerine bakan delikanlıyla dostluk kurmaya çalışıyordum; sırf onun, bayana benden daha yakın olmasından ötürü. İri yarı, uzun boylu biriydi bu delikanlı. Trenlerin geliş saatlerinde istasyonda olur, on beş günde bir bir ticaret ajanını alıp otele getirirdi. O bana ne havadis verebilirdi ki? Zaten ben de ne sordum, ne de kendiliğinden bir şeyler anlatması için ona önayak oldum. Hem öyle zekî biri de değildi hani; değildi ya, Bayan Falkenberg'le aynı çatı altında oturuyordu; evet ne mutlu ona! Günün birinde, delikanlıyla ahbaplığımın sonucu olarak, önemli ve iyi şeyler öğrendim, hem de Bayan Falkenberg'in kendi ağzından.

Kasabada geçen günlerim büsbütün verimsiz, kısır olmamıştı şu halde.

Bir sabah otelin uşağıyla istasyondan dönüyordum. Çok eşyası olan bir yolcu sabah treniyle gelmişti. Uşak ağır, gri bavulları otele götürmek için bir araba getirmişti.

Bavulların istasyondan arabaya yüklenmesi işinde ona yardım etmiştim. Otelin önüne gelip durduğumuz vakit uşak yüzüme bakıp dedi ki: «N'olursun, yardım et yine de içeriye taşıyalım şu bavulları. Bu akşam benden sana bir şişe bira var.»

İşe giriştik, bavulları otele taşıdık. Müşteri, bavulların derhal, ilk katta tuttuğu büyük odaya getirilmesini istemişti, bizi orada bekliyordu. Bizim için işten değildi bu; delikanlı da, ben de güçlü kuvvetli kimselerdik çünkü. Arabada taşınacak bir bavul kalmıştı ki müşteri, uşağı odada alıkoydu, ona başka bir iş söyleyecekti. Ben o ara dışarı çıktım, koridorda beklemeye başladım. Otelin yabancısı olduğum için yalnız başıma merdivenlerde oyalanmak istemiyordum.

Birden mühendis Lassen'in oda kapısı açıldı, dışarıya mühendisle Bayan Falkenberg çıktılar. Yataktan yeni kalkmışa benziyorlardı, ikisinin de başı açıktı, her halde kahvaltı etmeye gidiyorlardı. Beni görmediler mi, yoksa gördüler de otelin uşağı mı sandılar, her neyse, içerde başlan-

mış konuşmalarına dışarda da devam ettiler.

«Evet, böyle bu!» diyordu mühendis. «Değişmez hiç bir şey. Anlamıyorum, kendini neden böyle yalnız hissediyorsun?»

«Nasıl olur, anlıyorsun pekâlâ!» diye cevap verdi bayan.

«Hayır, anlamıyorum. Bence artık biraz gülmeli yüzün.»

«Yalan söyleme! Hep böyle olmamı, üzgün, dertli ortalarda kalmamı istersin sen; çünkü benden bıktın artık.»

Mühendis sesini yükseltti: «Delirdin mi sen?» dedi ve merdiven başında durdu.

«Evet, galiba!» diye cevap verdi bayan.

İşte yine düşüncesizlik etmişti; tartışmalarda hep bayan kaybediyordu. Sanki neden kendini toparlamıyor, mühendise kırıcı, yaralayıcı karşılıklar vermiyordu!

Mühendis durdu, elini korkuluğun üzerinde gezdirdi, dedi ki:

«Yani ben sürüp gitsin istiyorum, öyle mi? Aslında öyle büyük bir dert ki bu, fakat.. Hem uzun zamandır azâbını çekiyorum.»

«Ya ben?» diye cevap verdi bayan. «Bitsin artık bu iş!»

«Eh, bunu daha önce de söyledin; geçen hafta da aynı şeyi söylemiştin.»

«Evet, ama artık sahiden gidiyorum.»

Mühendis başını kaldırdı:

«Gidiyor musun?»

«Evet, hemen.»

Mühendis, kalbindeki özlemi, evet hattâ belli ettiği sevinci yine küllemek istemiş olmalı ki: «Hayır!» dedi. «Neşeli, güler yüzlü bir yeğen ol, yeter! O zaman ne diye gidesin?»

«Gideceğim!» dedi bayan ve merdivenlerden inmeye başladı.

Mühendis, peşinden gitti.

Uşak odadan çıkıp yanıma geldi, birlikte aşağı indik. Sonuncu bavul, ötekilerden daha hafifti. Uşağa elimin incindiğini bahane edip: «Eh, sen bunu yalnız çıkarabilirsin!» dedim, bavulu sırtlanmasında ona yardım da ettikten

sonra eve, odama gittim. Artık ertesi gün yola çıkabilirdim.

Ama o gün akşama doğru mühendis, Grindhusen'in de işine son verdi. Mühendis, Grindhusen'e bir haberci göndermiş; hiç bir iş yapmadığını, kasabada tembel tembel dolaşıp kafayı çektiğini söyleterek onu suçlu çıkarmış, artık ona ihtiyacı kalmadığını bildirmişti.

Düşündüm: Mühendis ne de çabuk yeni kuvvet toplamıştı kendine. Henüz pek gençti; kendisini teselli edecek, ona beyimsin, paşamsın diyecek biri olmadan edememişti; ama şimdi can sıkıcı bir yeğenden kurtuluyordu, artık avutulmaya ihtiyacı kalmamıştı. Kocamış gönlüm, mühendisin günahına mı giriyordu yoksa?

Grindhusen perişandı, mahvolmuştu. Yaz boyunca kasabada sürtüp duracağını, mühendisin sağ kolu olacağını sanmış, ama hava almıştı. Hayır, mühendis artık ona babalık etmiyor ve bu hayal kırıklığı Grindhusen'in çok ağırına gidiyordu. Hesap kesilirken mühendis evvelce verdiği, o ikişerden dört kron'u «avansı onlar!» diyerek, alacağından düşmeye kalkmıştı. Grindhusen bizim odaya çöktü, bir bir anlattı bunları ve ekledi: «Zaten vereceği de neydi ki!»

Salcılardan biri bir kahkaha kopardı, sordu:

«Vay canına, bunu da mı yaptı? O kadar da olmaz be birader!»

«Yok!» diye cevap verdi Grindhusen. «Ancak iki kronumu kesti, fazlasına cesaret edemedi.»

Gülüşmeler daha da çoğaldı, bir başkası sordu Grindhusen'e:

«Kestiği iki kron hangisi, peki? İlk verdiği mi, yoksa ikincisi mi? Hahay! Ne komik! Ömrümde böylesini duymamıştım!»

Fakat Grindhusen gülmüyor, dertlendikçe dertleniyordu. Ne yapacaktı şimdi? Herkes hasatçısını çoktan peylemişti, kalmış mıydı ortalarda! Bana nereye gideceğimi sordu; öğrenince Yüzbaşı Falkenberg'e kendisi için tavsiye yollu bir iki söz söylememi rica etti: «Yaz boyunca bana bir iş verir belki!» dedi. «Senden mektup gelinceye kadar kasabada beklerim ben.»

Kasabada kalınca da elindeki parayı ne yapardı, ma-

lûm! Bu yüzden: «Yürü benimle!» dedim. «En doğrusu da bu!» — Dostum Grindhusen, birçok işler yanı sıra boyacılıktan da iyi anlıyordu. Adadayken görmüştüm; Gunhild Nine'nin kulübesini ne güzel boyamıştı! Şimdilik bana yardım edebilirdi, sonrasına Allah kerim! Yüzbaşı çiftliğindeki tarlalarda bütün yaz her işe kullanılabilirdi.

★

Haziranın on altıncı günü, işte yine Övrebö'deydim! Tarihleri gittikçe daha iyi aklımda tutuyorum. Bir yandan yaşlanmanın sonucu, bende tarihlere karşı yaşlılara vergi bir ilgi uyanmış olmasından; bir yandan da bir işçi olduğum için, çalıştığım günlerin sayısını unutmamak zorunda oluşumdan geliyor bu. Fakat yaşlı bir insan, tarihleri iyi beller de daha önemli şeyleri kolayca unutur. Şu âna kadar söylemeyi unuttum: Yüzbaşı Falkenberg bana yazdığı mektubu mühendis Lassen'in adresine yollamıştı. Evet. Bu da bana, daha mektubu elime alır almaz pek anlamlı görünmüştü. Demek ki yüzbaşı benim kimin yanında çalıştığımı sorup öğrenmişti. Daha o vakit içimden şöyle düşünmüştüm: Yüzbaşı, yazın mühendisin yanında benden başka daha kim vardı, her halde bunu da biliyor!

Yüzbaşı henüz talimgâhtan dönmemişti; bir haftaya kadar dönecekmiş. Yanaşma Nils, yanımda bir arkadaş getirdiğime pek sevindi, onu bana boya, badana işlerinde yardımcı vermek değil de, sorumluluğu üzerine alarak, patates pancar tarlalarına göndermek istedi. Ürünleri toplamak, tarlaları açmaktan yana az iş mi vardı yapılacak; üstelik Nils, ot biçmekten baş alamıyordu.

Yine o eski ve hamarat çiftçiydi Nils. İlk paydosta beygirler yemlerini yiyedursunlar, beni aldı; kırlara açıldık, tarlaları çayırları gösterdi bana. Mükemmeldi hepsi. Yalnız bahar geç geldiği için çayır otları daha öyle pek boy atmamış, yoncalarsa yeni yeni çiçeklenmişlerdi. Son yağmurda ilk parti otların bir kısmı toprağa serilmiş, bir daha da bellerini doğrultup kalkınamamışlar, yanaşma da bunları hemen makineyle biçmek zorunda kalmıştı.

Dalga dalga çayırlar ve tarlalar arasından tekrar çift-

liğe döndük. Kış çavdarları, altı evleklik ve gür arpalar hışırdıyorlardı. Nils, okul günlerinden, Björnson'un şu eşsiz mısraını hatırladı:

Yaz günleri ekinlerden esen hışırtı gibi...

«Ee, artık beygirleri yine koşmam gerek!» dedi Nils ve adımlarını hızlandırdı; son defa tarlaları gösterip: «Ürüne diyecek yok!» dedi. «İş, hepsini güzelce içeri çekebilmekte!»

Hâsılı, Grindhusen tarla işlerine daldı, ben de binaları boyamaya başladım. Önce samanlıktan ve kırmızıya boyanacak yapılardan başladım. Bu iş bitince bayrak direğine ve leylak koruluğundaki kameriyeye astar çektim. Esas binayı en sona bırakmayı düşünüyordum. Bu bina, o eski ve güzel yargıç evleri biçiminde yapılmıştı; giriş kapısının üstüne bol sayıda ağır kirişler konmuş, oymalı inişli çıkışlı dikey kıvrımlarla bezenmişti. Şimdi sarıydı bina; yine sarıya boyansın diye yeni boya ısmarlanmıştı. Ama ben kendi başıma, gelecek boyayı geri gönderip yerine bir başka renk kullanmaya karar vermiştim. Ev gri; çerçeve, pancur ve kapılar beyaz olmalıydı bence. Ama tabiî, yüzbaşının bileceği işti bu.

Çiftlikte herkes elinden geldiği kadar çalışıyor, aşçı kadın o yumuşak otoritesini yine sürdürüyor, Ragnhild'in gözleri eskisi gibi parlıyor, ama hepsi de hanımla beyin yokluğunu hissediyordu. Yalnız bizim ahbap Grindhusen için eksik noksan yoktu hiç. İyi bir iş bulmuştu, karnı güzelce doyuyordu; bu yüzden birkaç gün içinde semirmiş, yüzü gülmeye başlamıştı. Bir derdi vardı yalnız: Yüzbaşı dönüp gelince, kendisini işinden atar mıydı acaba?

Ama hayır, Grindhusen kalabilirdi.

9

Yüzbaşı çiftliğe döndü.

Ben tam, samanlığa ikinci koyayı çekiyordum; yüzbaşının sesini işitince merdivenden indim. «Çiftliğe hoş geldin» dedi yüzbaşı bana.

«Parasını almadan, insan hiç gider mi?» dedi. «Ne-

ye gittin?» — Bunu sorarken, yüzbaşının bana kuşkuyla baktığı duygusu belirdi içimde.

Kısa, beylik bir cevap verdim: «Yüzbaşıma karşı cömertlik, bonkörlük taslamayı düşünmedim. Param emin ellerdeydi de ondan.»

Yüzü güldü yüzbaşının: «Tabiî, tabiî!» dedi. «Neyse, iyi ettin de geldin. Bayrak direğini beyaza mı boyayalım, dersin?»

Neleri beyaza boyamayı düşündüğümü söylemeye cesaret edemedim, yalnız «Evet!» diye cavap verdim. «Beyaz boya da getirttim zaten.»

«Yok canım? Güzel!... Bir de arkadaş getirmişsin, öyle mi?»

«Evet. Fakat sizin kararınıza bağlı bu.»

«Kalabilir. Zaten Nils onu tarlaya yollamış bile.»

Sonra şakadan ekledi: «Hem hapiniz canınız ne istersе onu yapıyorsunuz! Gittin gideli tomruk işlerinde mi çalıştın sen?»

«Evet.»

«Entipüften, sana göre bir iş değil her halde:»

Fakat bu sözüyle mühendisin yanında neler yaptığımı soruşturuyor görünmekten korkmuş gibi, birden lâfı değiştirdi: «Esas binaya ne zaman başlayacaksın?»

«Bugün öğleden sonra başlayayım diyordum. Orda burda boya kalıntıları var, önce onları kazımalıyım.»

«Evet. Gevşemiş kaplamaları da gizlice çivileyiver! Gidip baktın mı tarlalara?»

«Baktım.»

«İyidir. Bu bahar yaman çalıştınız. Eh artık yağmur yağsa bile yüksekteki tarlalara zarar vermez pek.»

«Grindhusen'le ben, buraya gelirken bir sürü yerden geçtik; sizin tarlalardan çok, oralar yağmur ister. Burada yamaçlara çıkıldıkça toprak balçıklaşıyor.»

«Evet, doğru. Peki ama sen nerden biliyorsun bunu?»

«Baharda etrafı biraz gözden geçirmiştim, hattâ orda burda kazıp baktım toprağa. Er geç çiftliğe bir su yolu açtıracağınızı düşünmüş, bir kuyu aramıştım.»

«Su yolu mu? Evet, bunu düşündüm, fakat... Öyle, birkaç yıl önce ben de bu iş için etrafı gözden geçirmiş-

tim. Ama ha deyince nasıl yapabilirdim hepsini? Hem sonra araya başka şeyler de girdi. Bu sonbaharda da başka işlere para lâzım.»

Bir an, kaşları çatıldı yüzbaşının; durmuş, yere bakıyor, düşünüyordu:

«Dur hele!» dedi birdenbire. «Bin düzine kütükle yaparım bu işi; yaparım, bakarsın bana da kalır. Su yolu! Eve, öbür binalara birer kol ayırdık mı şebeke tamamlanır.»

«Kaya falan dinamitlemek de istemez.»

«Ya? Evet, bakalım! Şey, ne diyecektim, kasaba hoşuna gitti mi? Pek öyle büyük değildir ama, epey kalabalıktır; ara sıra trenle, bakarsın, bir yabancı çıkagelir.»

Evet, diye düşündüm içimden. Yüzbaşı bu yıl mühendis Lassen'e kimin geldiğini biliyor pekâlâ! Ve kasabadan o kadar hoşlanmadığımı bildirerek işin doğrusunu söyledim.

«Ya, demek hoşlanmadın?»

Söylediklerim kendisini düşündürmüşçesine, gözlerini karşıya dikti, hafiften bir ıslık tutturdu, sonra da çekti gitti.

Yüzbaşının neşesi yerindeydi, şimdiye kadar hiç böyle konuşkan görmemiştim onu. Giderken başıyla bir selâm verdi. İşte yine eskisi gibiydi; davranışları çabuktu, kesindi; şimdi yine menfaatini düşünüyor, serin kanlı davranıyordu. Onun bu hali beni de sevindirdi; aşağılık bir adam değildi yüzbaşı; bir süre kapıp koyvermiş, zevke sefaya dalmış, ama ciddî bir hamle yaparak bütün bunlara bir son verebilmişti. Suyun içinde kürek kırılmış gibi gözükür, fakat kırık mırık değildir aslında.

★

Yağmurlar başladı, boyamayı bırakmak zorunda kaldım. Şansı yaver gitmiş, ilk parti otları içeri çekebilmişti Nils. Şimdi kadın erkek, hep birlikte patates toplamağa başlamıştık.

Bu sırada yüzbaşı evde vakit geçiriyordu; yalnızdı, ara sıra can sıkıntısından gidip karısının piyanosunda

bir şeyler çaldığı oluyordu. Bazan kalkıp tarlaya yanımıza geliyor, yağmur altında ıslanıyordu. «Tarlalar için şahâne bir hava!» diyordu. «Bu yıl rekor yılı olacak galiba!» Ama eve dönünce tekrar kendi âlemine dalıyor, eski yalnızlığına kapanıyordu. Yanaşma Nils: «Bizim durumumuz onunkinden çok iyi!» diyordu.

Patatesleri topladık, bu iş bitince pancarlara başladık, o da tamamlanmıştı, yağmurların arkası kesilmeye başladı. Tam gönlümüze göre bir rekor yılı! Nils'le ben, Övrebö'nün sahipleri sanki bizmişiz gibi öylesine mağrur ve memnunduk.

Şimdi bütün çaba, otların biçilmesine yöneltilmişti. Hizmetçi kızlar da dışarıda çalışıyor, makinenin peşi sıra gidiyor, biçilmiş otu yayıyorlar, makinenin yetişemediği yerleri de Grindhusen tırpanla biçiyordu. Ben de esas binayı gri renge boyuyordum.

Yüzbaşı geldi, sordu:

«Ne biçim boya bu böyle?»

Ne cevap verecektim? Azbuçuk korkağın biriydim, ama en çok, yüzbaşının, evi griye boyamaktan beni alıkoymasıydı korkum. Dedim ki:

«Şey, işte hani, ne bileyim, astar yerine kullanırız ya, işte o boyadan.»

Hiç değilse böylece ilerisi için açık kapı bırakmış oluyordum. Yüzbaşı başka bir şey söylemedi.

Esas binayı griye, kapı ve pancurları beyaza boyadıktan sonra kameriyeye gittim, onu da aynı şekilde boyadım. Ama ortaya çirkin bir renk çıktı: Alttan doğru eski sarı sırıtıyor, binaları donuklaştırıyordu. Bayrak direğini yatırıp beyaza boyadım. Sonra tekrar çayıra Nils'in yanına gittim, birkaç gün otların biçilmesine yardım ettim. Ağustosa girmiştik.

Sıra esas binaya gelince sabahleyin erkenden işe koyuldum, yüzbaşı kalkıncaya kadar epeyce bir yeri boyamış olmak istiyordum; o kadar boyamalıydı ki, artık geri dönmek imkânsız olmalıydı! Sabahın üçünde işe başladım, çiy yağmıştı, bir çuval alıp duvarları iyice sildim, saat dörde kadar çalıştım, bir kahve içip sekize kadar işe devam ettim. Yüzbaşı bu saatte kalkardı. Hemen orta-

lıktan yok oldum, gidip bir saat kadar Nils'e yardım ettim. Eh, istediğim kadar bir yer boyamış, evi griye boyamam yüzbaşıyı sabah keyfiyle biraz kızdıracak olursa, ona yatışması için zaman bırakmak üzere evden sıvışmıştım.

Kahvaltıdan sonra tekrar merdivene çıkıp boyamaya devam ettim. Şevkle çalışıyor, hiç suçum yokmuş gibi davranıyordum. Derken yüzbaşı geldi.

«Yine mi gri boya vuruyorsun?» diye sordu yukarıya doğru.

«Günaydın! Nasıl? Fakat bilmem ki, acaba..»

«Rezalet, bu da ne? İn aşağı!»

İndim. Ama artık çekinmiyordum, kafamda birkaç söz hazırlamıştım, zamanı gelince işe yarardı belki. Yoksa tahminlerimde yanılacak mıydım?

Önce yüzbaşıyı ikinci boyanın da aynı renkte vurulacağına inandırmak istedim, fakat yüzbaşı sözümü kesti.

«Saçma!» dedi. «Grinin üzerine sarı mı çekeceksin yani? Pis, berbat bir şey olacağını düşünemiyor musun?»

«İki kat sarı çekeriz.»

«Eder dört kat.. imkânı yok! Az üstübeç harcamadın. toprak boyasından daha pahalıdır bu.»

Hakkı vardı yüzbaşının; ben de zaten onun hep buna itiraz etmesinden korkmuştum. Kestirmeden cevap verdim:

«Yüzbaşım, bırakın da evi griye boyayayım!»

«Griye mi?» diye sordu, şaşırmış.

«Eve gri yakışır, yerinden ötürü: Arkasında yeşil ormanlar var. Ne bileyim, evin stili öyle ki..»

«Griye mi gider?»

Sabırsız, telâşlı bir iki adım attı, uzaklaşıyordu, döndü yine.

Deminkinden daha mâsum bir tavır takındım. Anlaşılan gökyüzü imdadıma yetişti, aklıma parlak bir fikir geldi; dedim ki:

«Şimdi hatırladım! Ben her halde bunca zaman bu evi bir kâşane gibi, gri boyalı tasavvur ettim. Evet, bunu **bana sayın bayan söylemişti.**»

Dikkatle yüzbaşıya bakıyordum: Elektriklenmiş gibi irkildi birdenbire; gözlerini açarak bir an yüzüme baktı; sonra mendilini çıkarıp bir şey kaçmış gibilerden gözlerine götürdü:

«Ya? O mu söyledi?»

«Evet, pek iyi hatırlıyorum. Çok önce, fakat..»

«Ah, saçma!» diye sözümü kesti yüzbaşı ve dönüp gitti. Avluda yüksek sesle öksürdüğünü işittim.

Bir süre geçti; öylece duruyor, ne yapacağımı bilmiyordum. Boyaya devam etmeyi, yüzbaşıyı daha fazla sinirlendirmeyi gözüm almıyordu. Bir saat kadar sundurmada yakacak odun kırdıktan sonra yine merdivenin başına gelmiştim ki, yüzbaşı üst katta açık bir pencereden başını uzattı, aşağı seslendi:

«Madem bu kadar ilerledin, ne yapalım, devam et bari! Hiç böyle şey görmemiştim doğrusu!»

Sonra hızla pencereyi kapadı, oysa demin açıktı pencere.

Ve ben boyamağa devam ettim.

Aradan bir hafta geçti; boya işini bırakıp otların kurutulmasına yardıma başladım. Grindhusen patates toplamakta, biçilmiş otları çatkılamakta işe yarıyor, ama yükleme işinden pek anlamıyordu. Yanaşma Nils'e gelince, büyük bir şevkle çalışıp duruyordu.

Eve üçüncü boyayı vuruyordum; tatlı gri ve çerçevelerin beyazı, çiftliğe gitgide bir kâşane görünümü veriyordu ki, bir ikindi üstü, aşağı yoldan yüzbaşı çıkageldi. Bir süre bana baktı, sonra terden bunalmış gibi, mendilini çıkardı:

«Evet, evet!» dedi. «Madem bu kadar yaptın, değiştirmeyelim daha iyi! Şunu da itiraf edeyim ki, bayan sana bunu söylemekle zevksizlik de etmemiş. Ama sonunda hepsi fasarya bunların!»

Cevap vermedim.

Yüzbaşı tekrar terini sildi, devam etti:

«Of, ne sıcak bir gün. Ha, ne diyecektim, yok hani fena da olmuyor, hiç de fena değil. Haklıymış demek ki.. Uygun rengi seçmişsin, demek istiyorum. Demin uzaktan

baktım da bayağı güzel görünüyor. Hem sonra iş işten geçti zaten.»

«Ben de sizin fikrinizdeyim.» dedim. «Evi güzelleştirdi.»

«Eh, şöyle böyle! Bayan ormandan da bahsetti miydi? Ev çok iyi yerde falan da dedi mi?»

«Aradan uzun zaman geçti, ama sanırım, şüphesiz...»

«Neyse, önemli değil! Doğrusu böyle olacağını düşünmemiştim, böyle mükemel olacağını. Fakat beyaz boya yetecek mi bakalım?»

«Yeter. Ben sarı boyayı beyazla değiştirdim zaten.»

Yüzbaşı gülümsedi, başını salladı, gitti.

Yoo, hayır, tahminlerimde yanılmamıştım.

Derken ot işi bütün vaktimi almaya başladı; buna karşılık Nils, akşamları bana yardım ediyor, kameriyeyi boyuyordu. Grindhusen bile eline bir fırça almış, bize katılmıştı. «Ben ressam falan değilim ama, duvar boyamakta bana güvenebilirsiniz.» — Hey gidi Grindhusen, bir zavallı değildi artık!

Sonunda binalar yeni boyalarıyla ortaya çıktılar; tanımak zordu onları. Leylak koruluğuyla ufak parkta da biraz temizlik yapıp etrafa çeki düzen vermemizden sonra Övrebö bambaşka bir çiftlik olmuştu. Yüzbaşı bize çok çok teşekkür etti.

Çavdarları kaldırmaya giriştiğimiz sıra güz yağmurları da başladı; ama biz ekini biçmeyi yarıda bırakmadık, hem sonra bazan hava da açıyordu. Ürünleri çatkılara yerleştiriyorduk. O geniş, büyük tarlaları kaplayan çavdar, arpa ve yulaflar daha yeni yeni sararmaya başlıyordu. Verimli bir toprakta çalışıyorduk. Yoncalar tanelenmeye başlamış, ama pancarlar daha büyümemişti. «Köklerin irileşmeye niyetleri yok!» diyordu Nils.

Yüzbaşı çok zaman mektupları postaya benimle gönderir, gelenleri de bana aldırtırdı. Bir gün bir yığın mektup vermişti bana; karısına yazılmış bir mektup ortasındaydı bunların ve üzerindeki adres bayanın, Kristianssand'daki annesinin adresiydi. Akşamleyin, gelmiş mektuplarla döndüğüm vakit yüzbaşı ilk iş olarak: «Mektupları sağ salim postaya attın mı?» diye sordu.

«Evet!» cevabını verdim.

Aradan bir zaman geçti. Yüzbaşı, tarlalarda pek o kadar çalışamadığımız yağmurlu günlerde evin içinde bazı şeyleri boyamamı istedi. Vernik falan getirtmişti, gösterdi:

«Önce merdiven boyansın!» dedi. «Beyaza boya! Vişneçürüğü bir merdiven halısı da ısmarladım zaten. Sonra birkaç kapı ve pencere var. Ama bu iş acele! Uzun zamandır savsakladım ben bu işi.»

Hiç şüphesiz iyi düşünmüştü bunu. Yıllar yılı hovardaca yaşamış, evi ihmal etmiş, şimdi yine evle ilgilenmeye başlamıştı; bir çeşit uyanıştı bu. Bana evi gezdirdi, boyanacak şeyleri gösterdi. Bu dolaşma sırasında tabloları, büstleri, odanın birindeki mermer aslanı, Askevold'un, Dahl'in portrelerini gördüm. Bunlar ona atalarından kalmıştı her halde. Üst kattaki bayanın odası, sanki hâlâ bayan oturuyormuş gibiydi; çeşitli öteberi yine yerli yerinde duruyor, askılarda elbiseler asılı bulunuyordu. Bina, eski ve kibar bir bina idi, tavanlarında kabartmalar vardı. Duvarlar yer yer kıymetli kâğıtlarla kaplanmış, fakat dört bir yanda sıvalar ya sararmış ya da kopmuştu. Merdiven geniş ve rahattı, maun korkuluklar, sahanlıklar vardı merdivende.

Boyamaya girişmiştim ki yüzbaşı bir gün çıkageldi:

«Evet, hasat zamanı; ama bu boya işi de acele!» dedi. «Yakında karın geliyor, ne yapacağız bilmiyorum. Burası da tamamlansa hoş olurdu.»

Demek mektupta bayanı geri çağırmış, diye düşündüm. Ama sonra aklımdan şunlar geçti: Mektubu yollayalı çok oldu, o günden sonra postaneye az mı gittim ben! Gittim ama bayandan cevap gelmedi ki! Altı yıl öncesinden tanırım bayanın yazısını. Yüzbaşı galiba «Gel!» der demez karısının geleceğini sanıyor. Eh, belki de haklıdır, belki de yol hazırlığı yapmaktadır bayan; bilir miyim?

Yüzbaşı boya işinde öyle acele ediyordu ki kendi gitti, tarlada benim yerime çalışması, yardım etmesi için Lars'ı alıp getirdi. Yanaşma Nils bu değiştirmeden memnun kalmamıştı şu var ki. Bir zaman kendisinin de ırgatbaşı olarak çalışıp emirler verdiği bir yerde şimdi emir

kulu olmak, Lars'cağızın da ağırına gidiyordu.

Ama boya işinde acele edilmeyebilirdi pekâlâ. Yüzbaşı postaneye bir iki defa delikanlıyı yollamıştı, ben de gözetlemiştim; Bayan Falkenberg'ten mektup falan getirmemişti çocuk. Hayır, galiba geleceği yoktu bayanın; işler belki sarpa sarmıştı. Belki de bayan kendini hakir görüyor, inadı ve gururu kocasının çağrısını kabul etmekten onu alıkoyuyordu. Belki de böyleydi bu.

Her şey boyandı, boyalar kurudu, kırmızı yol halısı geldi, pirinç çubuklarla merdivene tutturuldu; şimdi pek güzeldi merdivenler. Üst kattaki odaların pencere ve kapıları da çok güzel olmuştu; fakat ne var ki bayan gelmedi. Hayır!

Çavdarları biçip bitirdikten sonra arpalara geçtik. Fakat bayan bir türlü gelmek bilmiyordu. Yüzbaşı dolaşıp duruyor, dalgın dalgın önüne bakıyor, ıslık çalıyordu. Zayıflamış gibiydi. Ara sıra dışarı çıkıp tarlaya yanımıza geliyor, çalışmamızı izliyor, hiç konuşmadan bizi seyrediyordu. Nils bir şey soracak olsa sanki önce zihnini toparlıyor, ama hemen ve mâkul cevap veriyordu. Çökmüş değildi; zayıf görünmesi, Nils saçlarını kesmişti de ondandı belki.

Derken yüzbaşı postaneye yine beni gönderdi. İşte bu defa Bayan Falkenberg'ten bir mektup gelmişti, üzerinde Kristianssand damgası vardı. Acele çiftliğe döndüm. Yüzbaşı avludaydı; karısının mektubunu postadan çıkan öteberinin arasına koymuştum; hepsini verdim kendisine. «Teşekkür ederim!» dedi yalnız; merak ettiği yoktu, hayâl kırıklığına alışmıştı artık. Gelen şeyleri tek tek gözden geçirirken: «Komşu çiftliklerde hasat yapılmış mı? Yol nasıl?» diye sordu. Ben ona komşu çiftlikler ve yol üzerinde bilgi verirken karısının mektubunu gördü, bütün mektup ve gazeteleri kapadı. Hasat ve yol üzerine daha etraflı sorular sormaya başladı. Kendini tutuyor, bir heyecan eseri göstermek istemiyordu. Eve girerken tekrar teşekkür etti, başıyla selâm verdi.

Ertesi gün yüzbaşı, Lando'yu kendi yıkadı, kendi yağladı. Ama araba ancak iki gün sonra kullanıldı. Bir akşam, biz yemekteydik, yüzbaşı mutfağa geldi:

«Yarın biriniz benimle istasyona geleceksiniz!» dedi. «Arabayla kendim gidebilirdim ama, karım yabancı memleketten geliyor, onu karşılayacağım. Bakarsınız yağmur yağar, o yüzden lando ile gidiyorum.»

Yanaşma Nils sonunda karara bağladı: Yüzbaşıya arabacı olarak ancak Grindhusen'i verebilecekti.

Geride kalan bizler tarlada çalışıp duruyorduk. O kadar çok iş vardı ki! Henüz içeri çekilmemiş çavdar ve arpadan başka, patateslerin toplanması, pancarların çıkarılması gerekiyordu. Ama hem ahıra bakan kızın, hem de Ragnhild'in bize adamakıllı yardımı oluyordu; ikisi de gençti, tez canlıydı.

Eski ahbabım Lars Falkenberg'le yine bir arada çalışmamız pek eğlenceli olabilirdi, ama Nils'le Lars geçinemedikleri için kimsenin yüzü gülmüyor, tarlalarda hüzünlü bir sessizliktir gidiyordu. Lars'ın bana karşı son defaki öfkesi yatışmış gibiydi; ama kaba davranıyor, yanaşma yüzünden hepimize surat asıyordu.

Nihayet Nils, Lars'a o iki doru atı alıp güz için tarla sürmeye başlamasını söyledi. Lars gocundu bundan, olmaz diye kafa tuttu. Daha, dedi, hasat kaldırılmadan toprak sürmek nerde görülmüş? — Nils de dayattı: Sana, dedi, hasadı kaldırılmış dönümlerce toprak gösterebilirim!

Al sana yeni bir tartışma! Lars'a göre Övrebö'nün tadı tuzu kalmamıştı: «Eskiden» diyordu. «Ben de bu çiftlikte çalıştım, hanımlara beylere türküler söyledim; ama şimdi burada terslikten, domuzluktan gayrı bir şey arama! Sonbahar işleri mi dedin? Benden paso!»

«Anlamıyor musun?» dedi Nils. «Bugün böyledir bu! Bir yandan çatkılar, demetler ortalarda durur, bir yandan toprak sürülür; bilmez misin sen bunu?»

«Bilmem, anlamam ben!» diye gözleri dönmüş, karşılık verdi Lars. «Yalnız sen bilir, sen anlarsın! Keçi herif, sen de!»

Fakat sonunda Lars, yanaşmaya daha fazla kafa tutmayı göze alamadı, yüzbaşı dönünceye kadar çift sürmeye razı oldu.

Emma'da daha birkaç parça çamaşırım olduğunu ha-

tırladım; ama şimdilik kalsın, dedim; Lars'ın huysuzluğu geçene kadar gidip almasam daha iyi olur, diye düşündüm.

10

Ertesi gün yüzbaşı, karısını alıp geldi. Bayrağı çeksek mi, çekmesek mi diye, Nils'le konuşmuştuk; ben çekiniyor, karar veremiyordum, ama Nils daha fazla düşünmedi, gitti çekti bayrağı. Beyaz direğin tepesinde alımlı alımlı dalgalanıyordu bayrak.

Karı koca landodan inerlerken yakınlarında bir yerdeydim. Bayan çiftliğe doğru ilerledi, binaları seyretti, el çırptı. Evden içeri girince şaşırmış ve yüksek sesle birkaç söz söylediğini işittim; kırmızı halı döşeli merdiveni görmüştü her halde.

Grindhusen, beygirleri ahıra bırakır bırakmaz bana geldi, hayretler içindeydi, bir kenara çekti beni;

«Bu işde muhakkak bir terslik var!» dedi. «Yüzbaşının karısı değil bu kadın. Yüzbaşı bununla mı evli?»

«Elbette, Grindhusen! Bayan, yüzbaşının karısıdır, yüzbaşı onunla evli!»

«İyi ama, mühendisin yeğeni bu! Eğer bu hanım o kadın değilse kellemi keserim; mühendisin yeğeni bu, canım!»

«İlâhi Grindhusen! Ama belki de ablasıdır.»

«Kellemi keserim! Ben onu mühendisin yanında az mı gördüm, birader!»

«İyi ya işte! Yeğeni şu halde. Hem canım, bundan bize ne?»

«Trenden iner inmez tanıdım; bana baktı, irkildi birden. Uzun zaman kendini toplayamadı, hızlı hızlı nefes aldı. Sen şimdi bırak bu ağızları da anlat bana... Fakat yine de anlayamıyorum. Buralı mı bu kadın?»

«Sevinçli miydi, yoksa üzgün mü?»

«Bilmem. Evet, muhakkak o!»

Grindhusen başını iki yana salladı. Bayanın, yüzbaşının karısı olduğuna aklı yatmıyordu. «Sen de mühendi-

sin yanında görmedin miydi canım?» dedi. «Tanımadın mı yani?»

«Sevinçli miydi, sen onu söyle!»

«Sevinçli mi? Her halde sevinçliydi. Bilir miyim! Arabada pek tuhaf şeyler konuştular, daha istasyonda başladılar acayip konuşmaya. Bazan sözlerinden hiç bir şey anlamıyordum. — Düşüncelerimi tam anlatabilsem mesele kalmazdı, dedi bayan, fakat bütün bu yaptıklarım için n'olursun beni affet! — Affediyorum, dedi yüzbaşı. Hiç böylesini duydun muydu sen? İkisi de arabada ağlaştılar besbelli. — Binaları boyattım, biraz çeki düzen verdim ortalığa, dedi yüzbaşı. — Sahi mi? diye sordu bayan. Derken bir eşya lâfı oldu. Hepsi duruyor, dedi, yüzbaşı. Bilmiyorum, ne eşyasından bahsediyordu. Hepsi yerli yerinde duruyor, inan ki! dedi yüzbaşı. Hiç böyle şey duydun mu sen? — Senin eşyaların! diyordu yüzbaşı. Sonra Elisabet diye birinden bahsetti: Düşünmüyorum, evvelce de düşündüğüm yoktu onu! dedi. Bayan hüngür hüngür ağlamaya başladı; ama yüzbaşının dediği gibi, öyle yabancı memlekette falan olduğuna dair tek lâf etmedi. Yok yok, mühendisin yanından geliyor bu hanım!»

Bir düşünce aldı beni. Grindhusen'i Övrebö'ye getirdiğime galiba iyi etmemiştim. Olan olmuştu, ama pişmandım. Açık, kısa bunu kendisine de söyledim. «Bayan bu çiftlikte herkese elinden gelen iyiliği esirgememiştir.» dedim. «Yüzbaşı da öyle. Bunu aklına koy! Gevezeliğe, dedikoduya başladığın gün çiftlikten sopayla kovarlar seni! Düşün taşın yani! Burada yerin iyi, bol para alıyorsun, yemen içmen yerinde. Bunu böyle belle de ağzını sıkı tut!»

«Evet, haklısın!» diye kaçamak bir cevap verdi Grindhusen. «Benim de bir şey dediğim mi var? Bayan, mühendisin yeğenine çok benziyor dedim, hepsi bu kadar! Söyledim mi başka bir şey! Hiç böylesini de görmemiştim! Mühendisin yeğeninin saçları, bu bayanın saçlarından galiba daha koyu renkli idi. Bak, saçlar aynı saçlar diye iddia etmiyorum! Böyle bir şey söylemedim, asla! Hem ilk anda ne düşündüm, biliyor musun, bunu da açıkça söyleyebilirim. Bu o kadar iyi bir hanım ki mühendisin

yeğeni olamaz diye düşündüm. Evet, aynen böyle düşündüm. Öyle bir adamın yeğeni olsaydı pek feci bir şey olurdu bu. Hiç kimse mühendisin yeğeni olmak istemez sanırım. Mesele parada değil. Çünkü sen de benim kadar bilirsin ki, iki kron'un acısını unutur gideriz biz. Fakat sen tut, ver önce, sonra da hesap görürken alacağımdan kes bu parayı! Buna pintilik derler. Evet, benim söyleyeceğim bu kadar. Fakat şu son zamanlarda sana bir hal oldu, böylesini de görmemiştim; bir şey demeye kalmıyor, insanın hemen üstüne yürüyorsun! Ne dedim ben? Öyle cimriydi ki mühendis, bana ancak iki kron gündelik verirdi, üstelik kesemden yer içerdim, sonra her şeyde pazarlık ederdi. Çekişmeyi bırakalım, birader! Ama bilmek istersen öğren işte, doğrusu ya, ben böyle düşündüm...»

Fakat bütün bu gevezelikleri, Grindhusen'in Bayan Falkenberg'i tanıdığını, bundan emin olduğunu gizliyemezdi.

★

Artık her şey yoluna girmişti; karı koca yuvalarına dönmüşlerdi; aydınlık günler ve zengin bir hasat. Dahası can sağlığı bizim için!

Bayan Falkenberg güler yüzle bana selâm verdi, dedi ki:

«Her tarafı ne güzel boyamışsın, Övrebö tanınmaz hale gelmiş. Yüzbaşı buna çok seviniyor.»

Bayan, kendisini kasabada, otelin merdivenlerinde son gördüğümden bu yana sâkinleşmiş gibiydi. Karşımda hiç de öyle, Grindhusen'le karşılaştığı andaki gibi, heyecanlı değildi nefes alışları. Her halde benim burada oluşuma bir itirazı yok da ondan! diye düşündüm sevinerek. Peki ama gözleri neye parlıyordu böyle, bu yeni alışkanlığını neye bırakmıyordu? Yüzbaşının yerinde olsaydım söylerdim ona bunu. Şakaklarında küçük, tuhaf lekeler belirmişti, fakat zararı yoktu bunların, her zamanki gibi güzeldi yine.

«Fakat ne yazık, binalara bu tatlı griyi bulan ben de-

ğilim.» diye devam etti bayan. «Yanılıyorsun!»

«İyi ama ben nasıl oldu da.. Fakat ne önemi var, yüzbaşı bey böyle olsun dedi.»

«Merdivenler de pek güzel olmuş, sonra yukarki odalar. Şimdi iki kat aydınlanmış hepsi.»

Aydınlık ve iki kat iyi olmak isteyen, bayanın kendisiydi şüphesiz; ben bunu çoktan anlamıştım. Her nedense bu neşeyi bana borçlu olduğunu sanıyordu. Güzel! diye düşündüm. Fakat yeter bu kadar, artık kapa bu bahsi!

Sonbahar. Leylak koruluğunda yaseminler keskin, taşkın bir koku saçıyordu, dalların tepelerinde yapraklar kızarıp sararmıştı çoktan. Çiftlikte bayanın dönmüş olmasına sevinmeyen yok. Bu sevince bayrak da katılıyor, sanki bir pazar günündeyiz, kızların önlükleri tertemiz.

Akşam olunca taş basamakları inip leylak koruluğuna gidiyor, orada oturuyorum. Sıcak günün peşinden yaseminler, kokularını döküyor üstüme. Derken Nils de geliyor, beni aramış, diyor ki:

«Artık çiftlikte yabancı yok, gürültü patırtı da kalmadı. Yüzbaşı talimgâhtan döneli, geceleyin, hiç yeni gürültüler işittiğin oldu mu?»

«Hayır!»

«Bu onuncu hafta. Ne dersin, şunu artık çıkarsam mı?» Göğsündeki içki aleyhtarlığı rozetini gösteriyor Nils. «Yüzbaşı içkiyi bıraktı, bayan da evine barkına döndü; benim de ortalarda dolaşıp sizlere çatmama sebep kalmadı.»

Nils, çakısını uzatıyor bana; göğsündeki rozeti çıkarıyorum.

Bir süre konuşuyoruz. Tarla işleri.. Nils'in aklı fikri tarlalarda: «Evet» diyor. «Şükür Allaha, yarın akşam ürünlerin çoğunu içeri çekmiş olacağız her halde. Sonra da kışlık çavdarı ekmeye başlarız. Ne tuhaf değil mi, Lars yıllarca burada çalışmış da hep makineyle ekmiş; en doğrusu bu sanıyor. Hayır, hayır, biz elimizle ekelim.»

«Neden?»

«Ee, bizim arazi öyle! Baksan a, komşumuz üç hafta önce makineyle ekti, ektiklerinin bir kısmı bitti, bir kısmı bitmedi. Makine çok derine ekiyor.»

«Kokla hele, yaseminler bu gece ne güzel kokuyor!»

«Evet. Arpa, yulaf işini birkaç günde iyi kolayladık. Eh, en iyisi gidip yatmak galiba.»

Nils kalkıyor, bense yerimden kımıldamıyorum. Nils havaya bakıyor: «Yarın hava açık olacak.» diyor, sonra koruluktaki otları biçtirmekten söz ediyor.

«Sen daha oturacak mısın?» diye soruyor birdenbire.

«Ben mi? Neye sordun? Yoo, ben de giderim her halde.»

Nils birkaç adım atıyor, yine dönüp geliyor:

«Yeter bu oturduğun. Gel benimle!»

«Geleyim mi dersin?» diyor, hemen ayağa kalkıyorum. Nils'in buraya sırf beni götürmeye geldiğini anlıyorum; var bir düşündüğü!

İçimden geçenleri okumuş muydu? Ne var ki okunacak? Leylak koruluğuna neden geldiğimi sanki ben biliyor muydum? — Şimdi hatırlıyorum: Yüzükoyun uzanmış, bir saman parçasını çiğneyip duruyordum. Evin üst katında bir odada ışık yanıyordu, oraya bakıyordum. Hepsi buydu işte.

«Merak etmiş olmayayım ama, bir şey mi var?» diye sordum Nils'e.

«Yok bir şey!» diye cevap verdi. «Kızlar senin burada olduğunu söylediler de geldim. Ne olsun?»

Tedirgin, sıkıntılı: O halde içimden geçenleri kızlar anladılar! diye düşündüm.. Ragnhild'in işidir bu mutlaka. Kumkumanın öyle kuvvetli çenesi var ki, yanaşmanın sezinlemek istediğinden çok daha fazlasını söylemiştir. Ya bayan beni gördüyse? Pencereden baktıysa?

Şunun şurasında daha ne kadar yaşayacaktım; bundan böyle umursamaz ve buz gibi soğuk olmaya karar verdim.

★

Ragnhild'in işi öncekinden daha rahat şimdi. Kalın merdiven halısı ayak seslerini hafifletiyor, emiyor; kız da istediği zaman yukarı çıkıp, gerekirse sessiz sedasız yine aşağı sofaya inebiliyor.

«Artık bayanı anlayamıyorum!» diyor Ragnhild. «Döndü geldi, sevinçli güler yüzlü olmalı değil mi, nerdee, ağlayıp inliyor. Bugün yüzbaşı ona: Biraz mâkul ol, Louise! dedi. Bayan: Affet, bir daha yapmam! diye cevap verdi, kendine hâkim olamadığı için ağladı durdu. Geldi geleli her gün, bir daha yapmam dediği halde, yine de ağlamadan edemedi işte. Zavallının dişleri bugün öyle ağrıyormuş ki, oturup hüngür hüngür ağladı...»

«Şimdi git de patatesleri kazmaya bak, Ragnhild!» diye Nils, kızın sözünü kesti. «Çene çalmaya vaktimiz yok bugün.»

Söz yine tarlalara çevrildi. Yapacağımız öyle çok şey vardı ki! Nils, ekinlerin çimlenmesinden korkuyor, iyisi mi onları biraz nemli de olsa içeri çekmek istiyordu. İyi ama, o zaman da ekinlerin büyük bir kısmını derhal harmanlamamız, ambarlara samanlığa boydan boya yaymamız gerekiyordu. Hizmetkârlar odasına bile,. kurutmak için tahıl sermiştik. Tavında demir bir bu muydu? Akkor haline gelmiş daha nice demirler vardı dövülecek. Havalar bozmaya başlamıştı, belki daha da bozacaktı; Nils'in hiç bir işi ihmal etmemesi gerekiyordu. Harman işlerini bitirince ekin saplarını kıyıp kıyıp samanları sandıklara doldurduk, bozulmasınlar diye. İş bununla bitiyor muydu? Ne gezer! Daha bir sürü demir tavında bekliyordu. Grindhusen'le kızlar patates kazmakla meşguldüler. Havalar birkaç gün kuru gidince Nils, bu kıymetli zamandan yararlanıp toprağa kırk elli dönüm daha çavdar ekti, ekilen yerleri delikanlıya sürgületti; Lars Falkenberg durmadan çift sürüyordu. Hanımla bey çiftliğe döndükten sonra Lars'cağız uysallaşmış, çift sürmekte usta olmuştu. Toprağın pek yumuşak olduğu günler, çayırları belliyordu. Havalar birkaç gün güneşli ve rüzgârlı gittikten sonra gene tarla sürmeye başladı.

İşler düzgün, oturmuş ilerliyordu. Bir ikindi vakti yüzbaşı da geldi tarlaya, bize yardım etti. Son parti tahılı da içeri aldık.

Yüzbaşı Falkenberg işten yana tecrübeli bir adam; iri yarı, güçlü kuvvetli; elleri de işe yatkın. Yulafı arabaya yüklüyor, birinci araba doldu, bu ikinci araba.

Derken bayan görünüyor yolda, kestirmeden yanımıza geliyor. Gözleri parlıyor, kocasının bu çalışması besbelli sevindiriyor onu.

«Pazar ola!» diyor bayan.

Yüzbaşı cevap veriyor: «Sağol!»

«Kuzeyde böyle derdik, değil mi?» diye devam ediyor bayan.

«Evet!»

Yüzbaşı, işine dalmış, sapların hışırtısından karısının sözlerini çok zaman işitmiyor, ikide bir sormak zorunda kalıyor. İkisini de sabırsızlandırıyor bu.

«Olgun mu yulaflar?» diye soruyor bayan.

«Evet, çok şükür!»

«Ama kurumadılar her halde?»

«Duymuyorum.. ne diyorsun?»

«Hiç, hiç!»

Uzun, dilsiz bir tedirginlik. Yüzbaşı ara sıra güldürücü bir şey söylüyor, fakat bayan cevap vermiyor buna.

«Anladım, sen bizi teftişe çıktın!» diye takılıyor yüzbaşı. «Şu karşıki patates tarlasına gittin mi hiç?»

«Hayır!» diye cevap veriyor bayan. «Ama beni görmek istemiyorsan giderim.»

Sıkıntı basıyordu. Kaşlarımı çatmış, huzursuzluğumu dışa vurmuştum. Birden hatırladım: Bazı sebeplerden, buz gibi soğuk olmaya niyet etmiştim, kaşlarımı o yüzden daha da çattım.

Yüzüme baktı: «Ne kaş göz oynatıyorsun?» diye sordu bayan.

«Daha neler.. kaşını gözünü mü oynatıyorsun?» dedi yüzbaşı da, ve gülmeye çalıştı.

Karısı bu fırsatı kaçırmadı: «Şimdi nasıl işittin bu sözümü?» dedi.

«Ee, artık çok oluyorsun, Louise!» cevabını verdi yüzbaşı.

Bunun üzerine gözleri doldu, bir an şaşaladı bayan; sonra başını eğip ekin demetlerinin arkasına koştu, orada hıçkırmaya, ağlamaya başladı.

Yüzbaşı peşinden gitti: «Ne var, Louise, ne oldu, söylesene!» dedi.

«Hiç! Git yanımdan!» diye cevap verdi bayan.

Sesini işitiyordum: Bayan, ekin demetleri gerisinde kusuyor, inliyor, yakınıyordu: «Allahım, sen bana yardım et!»

Yüzbaşı bana döndü: «Karım biraz rahatsız!» dedi. «Ama ikimizin de aklı ermez bu işe.»

Bir şey söylemiş olmak için: «Köyde bir hastalık varmış.» diye cevap veridm. «Bir çeşit güz sıtması. Postanede konuşuyorlardı.»

«Duydun mu, Louise!» diye seslendi yüzbaşı. «Köyde salgın varmış, senin de hastalığın odur her halde.»

Bayan cevap vermedi.

Yulafları yüklemeye devam ettik. Biz demetleri toplayarak yaklaştıkça bayan boyuna geri çekiliyor, bizden uzaklaşıyordu. Derken son sığınağını da elinden aldık, yakalanmış gibi şaşkın, durakladı. Mide bulantıları yüzünden beti benzi sararmıştı.

«Seni eve götüreyim mi?» diye sordu yüzbaşı.

«Hayır, teşekkür ederim, istemem!» cevabını verdi bayan ve yürümeye başladı.

Yüzbaşı bizimle kaldı, akşama kadar işlere yardım etti.

★

Fakat işte yine dirlik düzen kalmamıştı. Karı koca için ne çekilmez şeydi bu!

Aklı başında olanlar mümkün derler ama, her iki tarafın biraz iyi niyet göstermesiyle düzelebilecek gibi de değildi hani. Önlenmesi imkânsız, temelinden bozuk bir durum. Sonunda bayan, kadınlık ödevlerini yapmamaya, geceleri kapısını kilitlemeye başladı. Ragnhild, yüzbaşının, kapı önünde kırgın bir sesle bayana seslendiğini işitmişti.

Ama bu gece yüzbaşı, karısı henüz yatmaya çekilmeden, karısının odasında onunla bir konuşmak istemiş, konuşmuştu da. Yeniden tartışmışlar, hesaplaşmışlardı. Şüphesiz her şeyi tekrar yoluna koymayı iki taraf da candan istiyor, fakat iş işten geçmiş bulunuyordu. Nils'le beraber

mutfakta oturmuş, Ragnhild'i dinliyorduk. Nils'i şimdiye kadar hiç bu kadar çekingen, ürkek görmemiştim.

«Sonunda yine bir patırtı çıkarsa her şey bitmiş demektir.» dedi Nils. «Yazın bayan sopayı adamakıllı hak etti diye düşünmüştüm. Şimdi bunun tamamen delilik olduğunu anlıyorum. Bayan yine bildiğinden şaşmayacağını mı söyledi?»

«Evet, öyle demeye getirdi.» diye cevap verdi Ragnhild. «Bakın, nasıl başladılar: O salgına sen de mi tutuldun dersin? diye sordu yüzbaşı. — Bayan buna şu cevabı verdi: Ben senden nefret ediyorum, o hastalıkla bir ilgisi yok bunun! — Benden bu kadar çok mu nefret ediyorsun? — Evet, bağırmamak için kendimi zor tutuyorum. Öyle obursun ki! — Ben mi? diye sordu yüzbaşı. Sanmam ki bu bir kusur olsun! Açlığın sınırı yoktur, benim yaradılışım böyle! — Fakat yemek yiyişine bakmıyor muyum, midem bulanıyor. Kusmam bu yüzden benim. — Ama her halde artık çok içtiğim yok, dedi yüzbaşı, yani durum eskisinden daha iyi! — Ne münasebet, daha fena! — Yüzbaşı bunun üzerine: İşin doğrusu, dedi, benim davranışlarımı biraz hoş görmelisin, hele senin yazın... yazın yaptıkların düşünülürse. — Evet, haklısın! diye cevap verdi bayan ve ağlamaya başladı. — Gece gündüz içim içimi yiyor, mahvoluyorum. Ama ben sana bundan hiç bahsediyor muyum? — Hayır! diye cevap verdi bayan, ağlamasını daha da arttırdı. — Dönüp gelmeni de ben istedim, bunu senden ben rica ettim! dedi yüzbaşı. Kocasının sitemlerini aşırı bulmuş olmalı ki ağlamasını kesip birden başını kaldırdı. Ve cevap verdi bayan: Keşki hiç yazmasaydın! Beni bunun için mi çağırdın geriye? — Başka niçin çağıracaktım? diye sordu yüzbaşı. Eskisi gibi her istediğini yapmakta hürsün, ama hiç bir şeyle ilgilendiğin yok, piyanoya bile elini sürmüyorsun; ortalarda dolaşıyor, lâf anlamıyorsun, hiç bir şey memnun etmiyor seni! Geceleri yüzüme kapını kapatıyorsun, peki öyle olsun, kilitle baaklım! — Hayır, asıl sen lâftan anlamıyorsun, senin yanına yaklaşılmıyor! diye cevap verdi bayan. Bunları asıl ben sana söylemeliyim! Uykumda, uyanık hep aynı kaygı içindeyim; yazın olup bitenleri sana nasıl unutturabilirim kaygısı içindeyim. Bundan hiç bah-

setmiyorsun, öyle mi? Hayır, hayır, ikide bir başıma kakıyorsun bunu! Bir gün yanlışlıkla: Orda ne yapıyorsun, Hugo? deyiverdim. Bana karşı azıcık şefkatin olsaydı bu hatâmı unutmama yardım edebilirdin; ama sen suratını astın: Benim adım Hugo değil! dedin hemen. İsminin Hugo olmadığını biliyordum. Aslında bu dil sürçmesi benim için yeter artardı bile! — İşte asıl mesele! dedi yüzbaşı. Bu Hugo işi cidden üzüyor mu seni? — Evet! diye cevap verdi bayan. Çok üzüyor, çok! — Sanmıyorum, eski dalgandasın yine! — Peki, ya sen? Senin hiç mi suçun yok? — Hugo'nun resimleri piyanonun üstünde hâlâ. Bir kere değil, belki beş yüz kere onları orada görmek istemediğimi, onları oradan kaldırmanı hissettirdiğim halde, hattâ yalvardım âdeta, sen hiç oralı olmadın, resimleri kaldırmadın bile. — O fotoğraflarla bozmuşsun sen! cevabını verdi bayan. — Evet, anla beni! Hem artık kaldırsan da önemi yok benim için. Çünkü kaç defa yalvardım sana, kaç defa! Sende biraz utanma, sıkılma olsaydı, daha geldiğin gün, kendiliğinden ateşe atardın bu resimleri. Ama sen öyle yapmadın; hâlâ odada orda burda onun imzasını taşıyan kitaplar var. Bak işte, bu mendilde bile onun markasını görüyorum. — Kıskançsın da ondan. Konuşmaya değer mi bunlar? diye cevap verdi bayan. Sen öyle olsun istiyorsun ama, ben onu tamamiyle söküp atamam ki içimden. Annem babam da bu noktada hak veriyorlar bana. Hugo ile yaşadım, onunla evliydim ben! — Evli miydin? — Evet, ben evlilik diyorum buna. Hugo ile aramdaki münasebete herkes senin gözünle bakmıyor. — Yüzbaşı uzun zaman hiç sesini çıkarmadı, sağa sola salladı başını. — Hem bütün bunlar senin yüzünden oldu, diye başladı bayan tekrar. Sana az mı söyledim: Evini bırakma, evine dön! O kadar rica ettim, ama Elisabet'le gittin sen. Bütün bunlar o zaman oldu. Geceleyin fazla içmiştik, başım fena dönüyordu. — Bir süre sustu yüzbaşı, cevap vermedi, sonra: Evet! dedi. Buradan ayrılmakla hatâ ettim. — Hatâ ettin! diye cevap verdi bayan, tekrar ağlamaya başladı. Sözden anlamıyorsun, şimdi de ikide bir bu Hugo meselesini başıma kakıyorsun. Ama kendi yaptıklarını hiç düşündüğün yok! — Yalnız arada şu fark var, dedi yüzbaşı. Ben se-

nin dediğin kadınla asla beraber yaşamadım, senin deyişinle evlenmedim onunla! — Bayan Falkenberg sadece içini çekti. — Aslâ! dedi yüzbaşı, elini masaya vurdu. Karısı irkildi birdenbire, uzun uzun kocasına baktı: O halde neden onun peşini bırakmaz, onunla kameriyeye kapanıp hep kuytu köşelere giderdin? — Kameriyeye kapanan sendin, sen! diye cevap verdi yüzbaşı. — Evet, hep ben suçluyum, senin hiç suçun yok! — Yüzbaşı cevap verdi: İşin doğrusu, ben Elisabet'in peşinden koştuysam seni tekrar elde etmek için koştum. Seni elimden kaçırmıştım, tekrar elde etmek istiyordum. — Bayan Falkenberg bir an bu sözler üzerine düşündü, sonra birden kalkıp yüzbaşıyı kucakladı: Yine de beni seviyordun demek ki! Her şey bitti sanmıştım. Biliyor musun, yıllardır bir yabancı olmuştun bana. Her şey öyle değişmişti ki. Hiç ummuyordum, nerden bilecektim.. Demek beni seviyordun! Şu halde aramızda hiç bir anlaşmazlık yok! — Yerine otur! dedi yüzbaşı. Yalnız araya bazı şeyler girdi. — Bazı şeyler mi girdi? — Görüyorsun ya, hemen unutuverdin. Sorabilir miyim, bu araya giren şeylere üzgün müsün sahiden? — Bayan Falkenberg tekrar aksileşti: Yani Hugo'yu mu demek istiyorsun? dedi. Ne yapalım, olan oldu bir kere! — Bu benim soruma cevap değil! — Sahiden üzgün müyüm? Ya sen, sen hiç mi suçlu değilsin? — Yüzbaşı ayağa kalktı, gezinmeye başladı. — Çocuğumuz olmayışı ne fena! dedi bayan. Bir kızım olsaydı ona benden iyi olmasını öğretirdim. — Bunu ben de düşündüm, diye cevap verdi yüzbaşı. Galiba haklısın! Sonra bayanın yanına geldi: Louise, üzerimizden korkunç bir çığ geçti! dedi. İkimiz de bir tehlike atlattık; davransak da yıllardır altında kaldığımız taşları, çakılları, kütükleri, her şeyi üstümüzden atmaya çalışsak, yine rahat nefes alsak! İlerde bir kızın da olabilir. — Bunun üzerine bayan ayağa kalktı, bir şey söylemek istedi, ama söylemedi, evet! dedi sadece. Evet! diye tekrarladı. — Sinirlisin, yorgunsun, fakat bunu düşün hele. İyi geceler, Louise! — İyi geceler! dedi bayan.

Yüzbaşı, Nils'e orman işlerini ya birine devretmek, ya da ağaçları daha kesmeden, oldukları gibi satmak istediğini çıtlatmış. Nils de yüzbaşıya, çiftliğe daha fazla yabancı doldurmasının doğru olmıyacağını söylemiş. «Yüzbaşıyla karısının durumu da yine eskisi gibi fena!» diyordu Nils.

O sırada patatesleri topluyorduk, işler bir hayli ilerlediğinden artık pek öyle acele ettiğimiz yoktu. Yoktu ya, hâlâ da bir sürü iş vardı yapılacak. Çift sürmekten yana geç kalmıştık; Lars Falkenberg'le ben, tarlaları çayırları sürmeye koyulduk.

Yanaşma Nils, bu garip adam, Övrebö'yü yine pek sıkıcı bulmaya başlamıştı. Çekip gitmeye can atıyor, fakat işini bırakmaya utanıyordu. Onur, şeref konularında belirli düşünceleri, atalarından gelme görüşleri vardı; büyük bir çiftliğin oğlu, bir ırgat çocuğundan başka türlü davranırdı. Hem buraya geleli öyle çok olmamıştı; kapılandığı sırada Övrebö batmış durumdaydı, Övrebö'yü kalkındırmak için yıllar isterdi. Ancak bu yıl fazlaca erkek yardımcı bulduğu içindir ki, çiftliği az çok iyi ekip biçebilmişti. Çalışmalarının güzel verimlerini eh artık bundan sonra görebilirdi. O ne hasattı bu seneki, o ne başaklar! Yüzbaşı da yıllardır ilk defa, bir şaşkınlık ve minnet duygusuyla zengin ürünleri seyretmişti; bunların çoğunu satabilirdi.

Durum böyleyken Nils'in Övrebö'yü bırakıp gitmesi delilik olurdu. Yalnız, köyün kuzeyinde oturan ailesini gidip bir görmek için ister istemez kısa bir izin alması gerekiyordu. Netekim patatesler toplanıp içeri çekildikten sonra iki günlük izin aldı. «Her halde önemli bir işi var, belki de yavuklusunu görecek!» diye düşündük bizler. Döndüğü vakit eskisi gibi cana yakın ve gayretliydi Nils; tekrar çalışmaya koyuldu.

Bir öğle vakti mutfakta oturuyorduk; bayanın son derece telâşlı, evi çıkıp aşağı yola doğru koştuğunu gördük. Yüzbaşı arkasından seğirtiyor: «Louise, dur hele, ne-

reye gidiyorsun?» diye sesleniyordu. Bayan Falkenberg: «Bırak beni!» diye cevap verdi sadece.

Birbirimize bakıştık. Ragnhild masadan kalktı, bayanın ardından gitmeye davrandı.

Her zamanki gibi sâkin: «Evet, gitsen iyi edersin!» dedi Nils. «Ama önce salona bir bak, fotoğrafları kaldırmış mı?»

«Fotoğraflar yerinde duruyor.» diye cevap verdi Ragnhild ve dışarı çıktı.

Avluda yüzbaşının ona şöyle dediğini duyduk:

«Ragnhild, git de hanımına bir bak!»

Hiç kimse bayanı kendi kaderine bırakmak istemiyor, herkes onun hesabına telâş ediyordu.

Biz yine tarlaya gittik, Nils bana dedi ki:

«Resimleri kaldırması gerekirdi. Onları orada bırakmakla hiç de iyi etmiyor. Bu bayan çok değişti, çok!»

Sen ne bilirsin! diye düşündüm içimden. Ah, ben insanları o kadar iyi anlıyordum ki! Bir çiftlikten ötekine dolaşmalarım sırasında öyle çok şeyler öğrenmiştim ki! Yanaşmayı azıcık denemek istedim, belki çalım satıyordu sadece:

«Garip şey!» dedim. «Yüzbaşı o resimleri şimdiye kadar ne diye kendisi alıp yakmadı sanki?»

«Yoo!» dedi Nils. «Ben de olsam yapmazdım bu işi.»

«Ya?»

«Bu, yüzbaşının değil, karısının yapacağı şey.»

Bir süre yan yana yürüdük. Derken Nils, emin ve derin sezgisini gösteren bir laf etti:

«Zavallı kadın!» dedi. «Besbelli yazın yaptığı hatanın etkisinden tamamiyle kurtaramadı kendini; onun acısını çekiyor. Başka türlü düşünemem ben bunu. Bazı kimseler vardır, düştüler mi öteleri berileri morarmış, çürümüş yaşar giderler yine de. Ama bazıları bellerini doğrultamaz bir daha.»

«Ama galiba bayanın pek umurunda değil!» dedim ve yanaşmayı denemeye devam ettim.

«Bilemeyiz!» diye cevap verdi Nils. «Bence bayan şu sıra çok değişti. Yaşayıp gidecek elbette, ama belki artık onda iç armoni diye bir şey kalmadı. Ben böyle şeyler-

den pek anlamam ya, armoni dedim işte. Yoo, yoo, yer içer güler uyur uyumasına, fakat.. Ben geçende bizim oraya gittimdi ya, durumu bu bizim bayanın durumuna benzeyen birisinin cenazesinde bulundum.»

Bildiğinden şaşmaz ve akıllıydım sözde; aklım da, kendime güvenim de birden yok oldu; sersemlemiş, utanmıştım:

«Sahi mi? Öldü demek?» diyebildim sadece.

«Evet. Hakkında hayırlısı da buydu!» dedi Nils. Sonra birden: «Siz Lars'la çift sürmeye devam edin!» diye ekledi. «Pek bir şey kalmadı zaten.»

Nils kendi işine gitti, ben kendi işime.

Düşündüm: Nils'in gömülüşünde bulunduğu o kadın veya kız, kardeşi olmasın? Bahtsız bir kardeş? Allahım, çok doğru! Bazıları vardır ki onlara, bir ihtilâl gibi gelir felâket ve başa çıkamazlar, temelden sarsılır ve çökerler. İnsanların duyarlık derecesine bağlı bu! «Morarmış, çürümüş yaşamak!» demişti Nils... Birden bir düşünce saplandı beynime; olduğum yerde kalakaldım: Ölen Nils'in kardeşi değildi de yavuklusuydu belki!

Bir çağrışımla aklıma çamaşırlarım geldi. Delikanlıyı göndermeye, onları Lars'ın kulübesinden delikanlıya aldırmaya karar verdim.

★

Akşamdı.

Ragnhild geldi: «Sakın uyuma!» dedi. «Yüzbaşıyla karısının hali fena!» — Ragnhild çok telâşlıydı, alaca karanlıkta başka bir yere oturamadı, geldi kucağıma oturdu. Hep böyle yapardı, heyecanlı olduğu zamanlar hem korkusu artardı, hem de cana yakınlığı; hem korkusu, hem de cana yakınlığı.

«Burada kalabilir misin ki? Senin yerine biri var mı mutfakta?» diye sordum.

«Evet, zil çalarsa aşçı kadın bakacak. Bence yüzbaşı haklı, zaten şimdiye kadar hep onun tarafını tuttum.»

«Erkek de ondan.»

«Aa, ne münasebet!»

«Sen bayandan yana olmalısın!»

«Kadın diye böyle söylüyorsun!» diye karşılık verdi Ragnhild. «Fakat sen her şeyi benim kadar bilmiyorsun. Öyle düşüncesiz ki bayan! Kendisine hiç aldırmıyormuşuz, mahvoluyormuş da ses çıkarmıyormuşuz. Olacak şey mi? Ben onu ne vakit yalnız bıraktım? Fakat çok fena yaptı, çok!»

«Duymak istemiyorum!» diye karşılık verdim.

«Ama ben gizli dinlemedim ki! Delisin sen! Odasında idim, açık açık duydum dediklerini.»

«Peki, madem öyle, biraz dinlen, sâkinleş de sonra kalkıp aşağıya, Nils'in yanına gideriz.»

Korkuyordu, cana yakındı Ragnhild; dostça davrandığım için kucakladı beni. Tuhaf bir kızdı Ragnhild.

Sonra kalktık, Nils'in yanına gittik.

Dedim ki:

«Ragnhild ikimizden birinin uyanık kalmasını istiyor.»

«Evet!» diye doğruladı Ragnhild. «Durum çok üzücü; hiç böyle fenalaşmamıştı. Allah bilir, yüzbaşı ne yapıyor, belki yatmadı bile. Ah ah, bayan yüzbaşıyı, yüzbaşı da bayanı seviyor, ama ne var, işler sarpa sardı. Bayan bugün başını almış gidiyordu, yüzbaşı avludaydı: Hanımın peşini bırakma, Ragnhild! dedi bana. Ben de arkasından gittim. Yolun kenarında bir ağacın gerisinde duruyordu bayan, hem ağlıyor, hem de gülümsüyordu bana. Alıp eve götürmeye çalıştım: Hiç düşündüğünüz yok beni! dedi. Burada, başka yerde olayım, ne fark eder? — Beni size yüzbaşı bey yolladı, dedim. — Sahiden o mu yolladı? diye sordu. Seni şimdi buraya o mu gönderdi? — Evet! diye cevap verdim — Bekle biraz! dedi bayan, sonra uzun zaman durdu öylece. Odamdaki o rezil kitapları yakar mısın, dedi. Sonra: Yok, yok! diye ekledi. Ben kendim yakarım, ama akşam yemeğinden sonra ben zili çalınca sen hemen yukarı gel! — Peki! dedim. Onun üzerine benimle eve döndü.»

«Biliyor musunuz, bayan gebe!» dedi Ragnhild birdenbire.

Birbirimize bakıştık. Yanaşmanın yüzü sanki bulutlanıverdi, sarardı ve gözlerini bir uyku sardı âdeta. Bu

ona neden bu kadar dokunmuştu. Bir şey demiş olmak için sordum:

«Zili çalıp seni çağıracağını mı söyledi bayan?»

«Evet, çaldı netekim. Yüzbaşıya bir diyeceği vardı; ama çekiniyor, ben yanında olayım istiyordu. — Bir mum yak da, yere sürüyle düğme düşürdüm, topla onları! dedi bana. Sonra odasından yüzbaşıyı çağırdı. Mumu yakıp düğmeleri toplamaya başladım. Çeşit çeşit, düzinelerce düğme. Derken yüzbaşı geldi, derhal söze başladı Bayan Falkenberg: Sana şunu söylemek istiyordum: Ne iyisin, Ragnhild'i peşim sıra gönderdin bugün. Allah razı olsun! dedi. — Peki, peki! diye cevap verdi yüzbaşı ve gülümsedi. Öyle sinirliydin ki, yavrucuğum! — Evet, sinirlerim bozuk, ama geçer her halde. Hayır, hatâ bir kızım olmayışında. Bir kızım olsa onu iyi bir insan olarak yetiştirirdim; artık benim hiç bir değerim yok. — Yüzbaşı bir iskemleye oturdu: Var, var! dedi. — Var mı? Nasıl var? Fakat şu kitapta ne yazıyor biliyor musun? Ah, bu rezil kitaplar! Ragnhild al da yak onları! Hayır, hayır, ben kendim parçalar, şu sobaya atarım! — Böyle deyip kitapları yırtmaya başladı, yırttıklarını sobaya atıyordu. — O kadar sinirlenme, Louise! dedi yüzbaşı. — Kitapta manastıra kapanmalı! diye yazıyor. Doğrusu da bu, fakat ben manastırda kalamam ki. Benim için kurtuluş yok artık. — Yüzbaşıdan yana döndü bayan: Güldüğüm zamanlar güldüğümü sanıyorsun, içimden gelmiyor ki bu gülmek! — Dişinin ağrısı geçti mi? diye sordu yüzbaşı. — Hayır geçmedi, biliyorsun daha uzun zaman geçmeyecek. — Bak, bunu bilmiyordum. — Bilmiyor muydun? — Hayır! — Sesini yükselterek: Yarabbi, görmüyor musun şu halimi? dedi bayan. — Yüzbaşı, karısının yüzüne baktı sade, cevap vermedi. — Ben.. nasıl söylesem, hani bugün ne demiştin.. Bakarsın, bir kızın olur, demiştin, hatırlıyor musun? — Başımı kaldırdım, bakışlarım yüzbaşıyla karşılaştı.»

Ragnhild gülümsedi, başını salladı, sonra devam etti yine:

«Güldümse Allah günah yazmasın, ama yüzbaşı öyle bozulmuştu ki bir koyun suratına benziyordu yüzü. — Farkına varmadın mı? diye sordu bayan. — Yüzbaşı şöy-

le bir baktı bana: Sen hâlâ ne yapıyorsun orda? diye sordu. — Ben söyledim, düşürdüğüm düğmeleri topluyor! diye cevap verdi bayan. — Bitti, işte hepsini topladım! dedim. — Ya? dedi bayan, ayağa kalktı, bakayım! dedi, kutuyu aldı eline, hepsini yere döküverdi tekrar. Eyvah, düğmeler sağa sola dağıldılar. Masanın, karyolanın, sobanın altına yuvarlandı hepsi. — Ne aksilik! dedi bayan, ama hemen konuşmasına döndü: Demek bendeki değişmeyi fark etmedin? dedi. — Bu düğmeler yarın toplansa olmaz mı? diye sordu yüzbaşı. — Alttan aldı bayan: Toplanır, neden toplanmasın! Fakat olur ki çiğnerim, artık çok dikkatsiz oldum.. Yakında yere de eğilemez olurum. Ama tabiî, yerde kalabilir düğmeler! dedi ve yüzbaşının elini okşamak istedi: Sevgilim! dedi. — Yüzbaşı elini geri çekti. — Ya, demek bana dargınsın, peki, bana neden mektup yazdın o halde? — Louise'ciğim, burada yalnız değiliz! dedi yüzbaşı. — Bana neden mektup yazdığını bilmiyor musun? Bilmelisin! — Her halde her şey yine düzelir diye ummuştum. — Düzelmedi mi? — Hayır! — Ne düşünmüştün yazarken? Beni mi? Bana tekrar sahip olmayı mı? Anlamıyorum, neydi düşündüğün? — Ragnhild'in işi bitti her halde! dedi yüzbaşı. İyi geceler, Ragnhild!»

«Dedi, sen de odadan çıktın, öyle mi?»

«Çıktım ama, bayanı da bırakıp gidemedim. İnan olsun, ben dışarı çıkarken hiç de iyi değildi bayanın hali; o yüzden yakınında olmam gerekiyordu. Yüzbaşı gelip de bir şey diyecek olursa ona açıkça söyleyecektim, hanım o haldeyken bırakıp gidemem diye. Yüzbaşı gelmedi. İçerde konuşmaya devam ettiler: Ne diyeceksin biliyorum, diye söze başladı Bayan Falkenberg tekrar. Sen olmayabilirsin.. evet, çocuğun babası sen değilsin belki de, ama neden olmasın, olabilir. Fakat Allah biliyor ya, ne desem de sana kendimi bağışlatsam, ah bilemiyorum. — Bayan ağlamaya başladı. — Sevgilim, affet beni, affet! diye yalvararak yere diz çöktü. Gördün işte, dedi. Bütün kitapları yırtıp attım, markalı mendilini daha önce yakmıştım. Kitaplar şimdi orda, bak! — Evet, diye cevap verdi yüzbaşı. Orda bir mendil daha var, markası aynı

marka! Louise, nedir bu bana ettiklerin! — Bayan Falkenberg perişandı, mahvolmuştu: Çok üzgünüm onu gördüğüne! dedi. Herhalde kasabadan getirdim, yazın, geldiğimden beri çamaşırlarıma bakamadım hâlâ. Fakat bunun bir önemi yok değil mi? — Yoo, hayır! diye cevap verdi yüzbaşı. — Biraz olsun beni dinlersen, diye devam etti bayan, yine de... yine de senin çocuğun bu! Neden olmasın? Yalnız ne var, ben bunu tam olarak anlatamıyorum. — Otur hele! dedi yüzbaşı. — Fakat bayan, yüzbaşının dediğini yanlış anlamış olacak ki şöyle cevap verdi: Ya, işte bak, dinlemiyorsun beni. Sana sahiden soruyorum, madem öyle, niçin bana mektup yazdın, beni neden kendi halime bırakmadın? — Bunun üzerine yüzbaşı hapisanede büyümüş birisinden söz açtı: Onu hapisaneden çıkarsak, dedi, o yine hapisaneyi özler; bu da ona benziyor. — Evet, ama ben annemle babamın yanındaydım, onlar senin gibi sert değildiler, onlar benim onunla evli olduğumu söylüyor, anlayış gösteriyorlardı bana. Herkes bu işe senin gözünle bakmıyor. — Ragnhild gitti, artık mumu söndürebilirsin! dedi yüzbaşı. Lambanın yanında pek de mahçup yanıyor. — Benim yüzümden değil mi? diye sordu bayan. Bunu söylemek istiyorsun, değil mi? Fakat senin de çok kabahatin var. — Yüzbaşı hemen cevap verdi: Evet, yanlış anlama sözümü, çok kabahatim var, lâkin buna fazla güvenme! — Öyle, itiraf etmek istemiyorsun. Ne de olsa.. Hiç suçun yok mu yani? — Var dedim ya! Fakat senin anladığın mânada değil, başka türlü bir suç bu. Eskiden de vardı, şimdi de olan bir suç. Evet! Ama ben senin gibi, karnında gayrimeşru bir çocukla dönmedim eve. — Hayır! diye cevap verdi bayan. Her zaman sen değil miydin benim.. bizim çocuğumuz olmasını istemiyen? Ben de istemiyordum, ama senin daha iyi düşünmen gerekirdi bunu. Annemle babam da böyle düşünüyor. Çünkü bir kızım olsaydı.. — Yüzbaşı, karısının sözünü kesti: Sen bu masalı kendine sakla! Gazeteden mi nerden öğrendinse, bu ağızları bırak lütfen! — Ama yalan mı? diye cevap verdi bayan. Nasıl inkâr edebilirsin, anlamıyorum. — Hayır, hiç bir şeyi inkâr ettiğim yok. Otur da dinle beni, Louise: Kız veya oğlan, sen

şimdi muhakkak bir çocuk olmalıydı diyorsun ya, ancak yeni duyduğun şeyler bunlar. Fakat öyle bile olsa ne fark eder? Evet, çocuğumuz olsaydı durumumuz daha iyi olabilirdi. Bunu ben de anlamış bulunuyorum, ama ne yazık ki çok geç. Eh, işte şimdi karşımda bak ne haldesin? — Allahım, sen yardım et! Ama belki de çocuğun babası.. ne bileyim, ah, hayır! — Ben miyim? dedi yüzbaşı, başını imkânsız! der gibi sağa sola salladı. Böyle şeyleri anne bilir, baba değil. Demek anne bilmiyor, yoksa biliyor musun? — Bayan sesini çıkarmadı. — Sana soruyorum, biliyor musun? — Bayan yine sesini çıkarmadı, fakat yere diz çöküp ağlamaya başladı. Hayır, cidden, ne bileyim, belki de ben yine bayana hak veriyorum, öyle perişandı ki! Az kalsın kapıyı vurup içeri giriyordum. Tam o anda yüzbaşı: Susuyorsun! dedi. Bu da bir cevap sayılır. Ha yüksek sesle söylemişsin, ha susarak, ikisi de açık, belli bir şey! — Artık bir şey söyleyemem! diye cevap verdi bayan, ağlıyordu sade. — Yüzbaşı devam etti: Seni birçok meziyetin var, ondan severim, Louise! Bir de açık kalplisindir, onun için. — Teşekkür ederim! diye cevap verdi bayan. — Sana henüz yalan söylemeyi öğretemediler. Kalk ayağa! — Yüzbaşı, karısını tutup ayağa kaldırdı, oturmasına yardım etti. Bayanın ağlayışı yürekler acısıydı — Sus artık, sana bir şey soracağım: Bekleyelim mi, ne dersin? Bakalım kime benzeyecek, gözleri falan nasıl olacak! — Allah senden razı olsun, evet, öyle yapalım, Allah razı olsun, sevgilim! — O zaman ben de buna katlanmaya çalışırım. İçim içimi yiyor, korkuyorum, fakat.. fakat ben de suçluyum bu işte. — Allah razı olsun! Allah razı olsun! dedi bayan tekrar. — Senden de! cevabını verdi yüzbaşı. İyi geceler, hadi şimdi yat artık! — Bayan Falkenberg birden masanın üzerine kapandı, hüngür hüngür ağlamaya başladı. — Neye ağlıyorsun peki? — Gidiyorsun da ondan! diye cevap verdi bayan. Eskiden geldiğin zamanlar senden korkuyordum, şimdi de gittiğin için ağlıyorum. Azıcık burada kalamaz mısın? — Burada mı? Seninle, şimdi mi? diye sordu yüzbaşı. — Hayır, onu demek istemedim, onun için değil, dedi bayan. Fakat öyle yalnızım ki! Hayır, onu düşünmedim. — İyi ama, ben gidiyorum artık. Bu halimle burada daha fazla kala-

mayacağımı anlarsın şüphesiz. Çal zili de hizmetçiyi çağır!»

«Bunun üzerine hemen kaçtım kapıdan!» diye, sözlerini tamamladı Ragnhild.

Bir süre sonra Nils sordu:

«Yattılar mı şimdi?»

Ragnhild orasını bilmiyordu. «Belki yatmışlardır!» dedi. «Zaten aşçı kadın da uyumuyor, zil çalarsa diye bekliyordu. Fakat canım, kahrından mahvoluyordu bayan. Uyuyamaz her halde.»

«Git de bir bak hele!»

«Evet!» dedi Ragnhild, yerinden kalktı! «Ama ne derseniz deyin, yüzbaşı haklı bence. Evet evet, böyle bu!»

«İşin içyüzü kolayca bilinemez.»

«Mühendisten gebe kalması ne demek! Yapılır şey mi bu? Sonra da kasabada mühendisle beraber yaşamış! Ne saçmalık! Mühendisin öyle çok mendili var ki bayanda, hepsini gördüm. Kendi mendillerinden çoğu da ortada yok; değiş tokuş ettiler her halde. Mühendisle beraber yaşamış, öyle söyledi bayan. Kocası yokmuş gibi!»

12

Yüzbaşı, orman işlerini başkasına devretmek niyetini gerçekleştirdi; şimdi ormanda bir çatırtı, bir gürültüdür gidiyor. Ilık bir sonbahar; toprak henüz donmadı, çift sürebiliyoruz daha. Nils, gelecek bahara işleri kolaylamak için, zamanı bir cimri gibi ucun ucun kullanıyor.

Şimdi mesele: Grindhusen'le ben, ormanda çalışacak mıyız, çalışmayacak mıyız? Ben ki aslında, üzümsülere, böğürtlenlere doğru uzanmayı düşünüyordum; ne olacaktı bu yolculuk planlarım? Hem artık Grindhusen bir odun işçisi değildi ki yüzbaşıya yararlı olsun! İşte ancak yanımızda durur, bıçkıyı falan tutardı.

Hayır, Grindhusen pek çıtkırıldım olmuştu; ama hay kör şeytan, nerde bunu anlayacak adam? Grindhusen'in saçları olduğu gibi duruyordu, hâlâ da kızıl renkteydiler. Grindhusen, Övrebö'de dinlenmiş, toplanmıştı; yemekleri her vakit nefis buluyordu. Bütün yaz ve güz boyunca aile-

sine epey para göndermişti. İyi insanlar olduğunu, ücretini bol bol ödediklerini söyleyerek, yüzbaşıyla karısını göklere çıkarıyor: «Nerde mühendis, nerde bunlar!» diyordu. «Meteliği hesap ederdi o! Tanrı şahidim, kul köle olursun da iki kron'unu keser senin.. Boşver! Bir faydası, bir mânası olsa hadi neyse, fakat, lânet olsun! Yüzbaşı hiç böyle şey yaptı mı?»

Şu var ki Grindhusen artık koyvermişti kendini; şöyle adamakıllı öfkelendiği bile olmuyordu. Böyle diyordu ya, yine de iki kron gündelikle mühendisin yanında çalışır, ona yağcılık ederdi pekâlâ! Yaşlanmak ve zaman onu yola getirmişti. Kimi getirmez ki!

«Bir ara su yolu açmaktan bahsetmiştin, bu yıl artık geç mi oldu dersin?» dedi yüzbaşı.

«Evet!» diye cevap verdim.

Yüzbaşı başıyla selâm verdi, gitti.

O gün yine çift sürdüm, derken tekrar geldi yüzbaşı. Bu sıralarda her tarafa yetişiyor, çok çalışıyor, her şeyi kontrol ediyordu. Yemeğini yer yemez evden çıkıyor, samanlığa ahıra bakıyor, tarlalara uğruyor, ormandaki odun kesicilerin yanına geliyordu.

«Su yolunu açmaya başla!» dedi. «Toprak yumuşak; daha uzun zaman sürer bu yumuşaklık. Yanına yardımcı, kimi almak istersin?»

«Grindhusen bana yardım edebilir.» diye cevap verdim. «Fakat...»

«Evet, sonra Lars da var... Şey, ne diyecektin?»

«Artık her an don olabilir.»

«Fakat kar da yağabilir, kar yağınca da don olmaz; buralarda toprak donmaz her sene.» diye cevap verdi yüzbaşı. «Yanına birkaç adam alırsın, biri hendek açar, biri duvar örer. Bu işi evvelce de yapmıştın, değil mi?»

«Evet.»

«Nils'e söyledim ben, yani aksilik falan çıkar diye çekinme!» dedi yüzbaşı ve gülümsedi. «Beygirleri çek ahıra, tamam!»

Yüzbaşı acele ediyordu, onun bu tez canlılığı bana da geçti; hemen işe girişmek niyetiyle beygirleri alıp doğru çiftliğe döndüm. Çiftlik binası baştan başa boyanıp güzel-

leştikten, bu kadar zengin bir hasat da yapıldıktan sonra yüzbaşı şevke gelmiş, su yolu açma işini enikonu aklına koymuştu anlaşılan. Şu sıra bin düzine ağaç kestiriyordu; bunlarla borçlarını öder, para bile kalırdı kendisine.

Yamaca çıkıp evvelce kaynak olarak seçtiğim yeri buldum, çiftlikten yüksekliğini hesapladım, aradaki mesafeyi adımladım, bir bir ölçtüm her şeyi. Tepeden bir dere iniyordu buraya: Derinden geçtiği, hızlı aktığı için, kışın donmazdı hiç. Ufak bir baraj yapmamız, barajda ilk ve sonbaharlarda fazla suların akıp gidecekleri delikler bırakmamız gerekiyordu. Tam Övrebö'ye göre bir su yolu olurdu bu! Duvar taşlarını hemen oracıktan sağlayabilirdik; tabaka tabaka granit yığılıydı orada.

Ertesi gün öğle vakti harıl harıl işe girişmiştik. Lars hendek açıyor, Grindhusen'le ben kayaları dinamitliyorduk. İkimiz de alışıktık buna; evvelce Skreia'daki yol yapımından biliyorduk bu işi.

Güzel!

Dört gün çalıştık, derken araya pazar girdi. O pazarı hâlâ hatırlarım: Yüksek ve bulutsuzdu gökyüzü. Ormanlar bütün yapraklarını dökmüşlerdi; sıra sıra tepeler yeşil ve sessizdiler. Lars'ın kulübesinin bacasından duman yükseliyordu göğe. Öğleden sonra Lars, yüzbaşının atını arabasını almış, büyük domuzunu istasyona götürmüştü. Domuz kesilmişti, şehre gönderilecekti. Lars dönerken postaneye uğrayacak, yüzbaşıya gelen mektupları, öteberiyi alacaktı.

Bu gece bizim delikanlıyı yollayıp Lars'ın kulübesinden çamaşırlarımı aldırabilirim, diye düşündüm. Lars yoktu nasıl olsa! Çamaşırlara kızacak kimse yoktu.

Evet, bak bunu iyi düşündün! dedim kendi kendime. Delikanlıya aldır çamaşırları; Fakat şüphe yok ki bu ne iyi niyet, ne de başka bir şey; ihtiyarlık sadece!

Bir saat kadar kafamda hep bu düşünce. Fakat pek de saçma bir şeydi galiba. Çok hoş bir geceydi, pazardı üstelik, tatil, hizmetkârlar odası bomboş. Bu halsizlik yaşlanmış olmaktan mı? Oraya kadar gitmek artık bana zor mu geliyordu?

Kalkıp Lars'ın kulübesine gittim.

Pazartesi sabahı Lars Falkenberg tam vaktinde çiftli-

ğe döndü. Vaktiyle bir kere yaptığı gibi beni bir kenara çekti; yine aynı mesele: «Dün bizim kulübeye gitmişsin!» dedi. «Ama bu son! Kafana koy bunu!»

«Zaten son çamaşırlardı.» dedim.

«Ne bitmez çamaşır bu! O külüstür gömleği, koca sonbahar geçti, söyleseydin ben sana yüz kere getiremez miydim sanki?»

«Sana artık çamaşır lafı etmek istemedim.»

İşte yeni bir aksilik! Lars benim dün gece küçük bir gezintiye çıktığımı duymuştu şu halde! O fesat kız Ragnhild yine boşboğazlık etmiş olacaktı; başka kim olabilirdi!

Tesadüf, yanaşma Nils bu sefer de göründü uzaktan. Olup bitenden habersiz, mutfaktan avluya geliyordu. Lars'ın öfkesi o anda benden çok ona yöneldi:

«İşte öteki herif de geliyor!» dedi Lars, yüksek sesle. «O senden çok daha gülünç!»

«Yine ne söyleniyorsun?» diye sordu Nils.

«Ya sen?» diye cevap verdi Lars. «Önce ağzını adamakıllı çalkala da ondan sonra konuş, ne dediğini anlıyalım!»

Nedir mesele, öğrenmek için durdu yanaşma: «Ne var, ne oluyor?» diye sordu.

«Nedir, anlamıyorum...»

«Anlamıyor musun?» dedi Lars. «Yaa? Sonbaharda ekinli tarlada çift sürmeyi anlarsın ama! Bu işi en iyi sen bilirsin, öyle mi?»

Yanaşma da içerledi bu defa; benzi atmıştı, karşılık verdi:

«Sen sıfır numara salaksın be Lars! Kes artık şu dırdırı!»

«Salak ha? Vay canına! Şu keçinin söylediğine bak!» diye bana döndü Lars. «Ne de kibar konuşuyor! Sıfır numara salak, diyor ama ödü de patlıyor, şu sararmış benze gel!.. Şunu bil ki, Övrebö'de ben senden daha eskiyim. Bir gece değil ikide bir, hanımlara beylere şarkılar söyledim ben! Ama o günler geçmiş ola! Bak, şimdi çiftlik ne halde! Dolap, düzen ve palavra!» — Lars gene bana döndü: «Sen buranın eski halini bilirsin! O zaman Lars aşağı,

Lars yukarı! her tarafa ben yetişirdim, hiç bir iş aksamazdı. Benden sonra Albert, bir buçuk yıl burada yanaşmalık etti, sonra sen geldin, Nils! Şunu bil ki: Şimdi boyuna çalış, çift sür, gece gündüz gübre çek! Eh insan uyuz inek kuyruğuna döner bu durumda!»

Sözün burasında yanaşmayla ben, çaresiz güldük. Lars bizim bu gülüşmemize alınmadı neyse. Tatlı dilli oluşuyla iftihar ediyordu, hemen yumuşadı, o da güldü.

«Ya beyim, açık açık söylüyorum işte!» diye devam etti. «Ara sıra bir hoş tarafın da olmasa.. yok, hoş adamsın da diyemem ya.. eh işte, açık kalpli, dürüst, bir bakıma cana yakınsındır. Bunlar da olmasa...»

«Ne yapardın?»

Lars, gittikçe neşesini buluyordu, güldü:

«Ne mi yapardım? Tutar, kendi çizmelerinin içine sokardım seni!»

«Pazılarımı bir elle de bak!» dedi yanaşma.

«Ne var, ne oluyor?» diyerek yanımıza geldi yüzbaşı. Saat daha altıydı ama kalkmıştı işte.

«Yok bir şey!» diye cevap verdiler Lars'la Nils.

«Barajdan ne haber?» diye sordu yüzbaşı bana. Ben henüz cevap vermemiştim ki, Nils'e döndü: «Delikanlı beni arabayla istasyona götürecek!» dedi. «Kristiania'ya gideceğim.»

Sonra Grindhusen'le ikimiz yine baraj işine koyulduk. Lars Falkenberg de hendek açmaya devam etti. Fakat hepimizin keyfi kaçmıştı biraz; hattâ: «Yazık, yüzbaşı gidiyor.» dedi Grindhusen.

Ben de aynı fikirdeydim. Yüzbaşı tomrukları, tahılları satmaya, iş için gidiyordu belki de. İyi ama, neden günün erken saatinde gidiyordu; sabah trenine yetişemezdi nasıl olsa! Yine kavga olmuştu da karısı kalkmadan çekip gitmek mi istiyordu?

Evet, sık sık kavga oluyordu.

Yine iş o raddeye gelmişti: Yüzbaşıyla karısı birbirleriyle konuşmuyor, mecbur kalıp da bir iki laf edecek oldular mı, kayıtsız yabancı, gözlerini birbirlerinden kaçırıyorlardı.

Ama yüzbaşının ara sıra, hava güzelse, karısının yüzü-

ne bakıp dışarı çıkmasını tavsiye ettiği de oluyordu. Hattâ bir seferinde bayanı avludan içeri çağırdı, piyanoda biraz bir şeyler çalmasını istedi. Ama yüzbaşı bunu, başka bir şey için değil de, çiftliktekilere karşı yapmıştır belki.

Üzücü bir durum.

Bayan sâkin ve güzeldi, bazan kapı önünde duruyor, yukarı tepelere bakıyordu. Yumuşak hatlar vardı yüzünde, ve saçlarının kumrallığı kızıla çalıyordu. Genç, müşfik bir anneye benziyordu şimdiden, ama öyle yalnızdı kil Evde artık ne misafir vardı, ne oyun, ne müzik, ne eğlence; keder ve utanç vardı sade!

Yüzbaşı, üzerindeki yükü şimdilik taşımayı vaadetmişti; taşıyabileceği kadarını taşıyordu netekim, ama daha fazlasını kaldıramıyordu. Çiftliğe felâket gelip yerleşmişti; bir felâkete katlanmak, yedi kat yükü taşımaktan zordur oysa. Bayan Falkenberg birazcık hırçınlaşıp da minnettarlığını unutacak oldu mu yüzbaşı gözlerini yere indiriyor, az sonra da şapkasını alıp gidiyordu. Bütün hizmetçilerin dilindeydi bu; ben de birkaç kere gördüm. Yüzbaşı, karısının hatâsını aslâ unutamazdı tabiî, ama bunun hiç lafını etmeyebilirdi. Fakat karısının, boş bulunup: «Biliyorsun, iyi değilim; biliyorsun, eskisi gibi yürüyemiyorum.» demesi karşısında da susabilir miydi? O zaman: «Sus, Louise!» diyor, kaşlarını çatıyor ve çekişme başlıyordu: Yine bana hatırlatmak mı istiyorsun? — Ben değil, sen hatırlatıyorsun! Utanma, arlanma kalmadı sende; işlediğin suç yüzsüzleştirdi seni! — Ah, ne diye dönüp geldim sanki! orada daha iyiydim. — Evet, o itin yanında! — Ama bir zaman sana yardım etmiş, kendin söylemedin mi? Allah biliyor ya, çok vakit ona dönmek istiyorum: Hugo senden bin kat iyi!

Ne kadar da pervasız, düşüncesizdi bayan! Hattâ çokluk aklından geçirmediği şeyleri bile söylüyordu. Onu artık tanıyamıyorduk: düşük, kötü bir insan olmuştu. Bayan Falkenberg mi düşük bir insan? Hayır, değil belki de; orasını Allah bilir! Geceleri hiç çekinmeden mutfağa geliyor, Nils'in gençliği, gücü kuvveti üzerine övgüler döşeniyordu. Ben galiba gençliğinden ötürü, biraz kıskanıyor, çekemiyordum yanaşmayı. Ve şöyle düşünüyordum. Çıldırdı mı bütün bu insanlar? Biz yaşlılar tercih edilmeli değil miyiz? —

Belki de yanaşmanın o mâsumluğuydu bayanın hoşuna giden. Yoksa Bayan Falkenberg biraz kendine gelmek, olduğundan genç mi görünmek istiyordu? Bir gün baraja kadar çıkıp Grindhusen'le benim yanımıza da geldi, bir süre oturup bizi seyretti. Bu yarım saat içinde çalışmamız öyle kolaylaştı ki, granit yumuşamış, irademize boyun eğmişti. Herkül gibi güçlü, duvar örüyorduk. Ve bayan oturuyordu; hoppa, delişmendi şimdi de; gözlerini sağa sola oynatıyordu. Neden bu yeni alışkanlığından vaz geçmiyordu? Gözlerindeki bu hareket bakışlardaki ciddiliğe hiç uymuyor, ona yakışmıyordu. Düşündüm: Ya yanaşmaya söylediği abuk sabuk şeylerin Grindhusen'le bende bıraktığı kötü etkiyi gidermek istiyor, ya da yeni bir dolap çeviriyor. Acaba hangisi doğru? Bunu kestiremiyordum. Grindhusen ise böyle şeylerden anlamazdı hiç. Bayan Falkenberg gittikten sonra: «Yok, bayan çok iyi, çok mükemmel bir kadın!» dedi sadece. «Doğrusu bir anne gibi. Baksana, geldi de suyun bizi üşütüp üşütmeyeceğine baktı!»

Bir gün mutfağın merdivenlerinde duruyordum; bayan bana: «Çiftliğin eski günlerini hatırlıyor musun?» dedi. «Hani buraya ilk geldiğin günleri?» Şimdiye kadar o günleri îma ettiği hiç olmamıştı. Söyleyecek başka bir şey bulamadım: «Evet, hatırlıyorum!» diye cevap verdim.

«Arabayla bir gün beni rahip çiftliğine götürmüştün.»

Benimle biraz konuşmak, oyalanmak istiyor galiba, diye geçirdim içimden. Ona yardım etmek, konuşmasını kolaylaştırmak istedim; biraz da heyecanlanmıştım her halde; cevap verdim:

«Evet, hatırlıyorum. Çok güzel bir yolculuktu. Ama sonunda hava soğumuştu, üşümüştünüz!»

«Sen üşümüştün!» diye cevap verdi bayan. «Battaniyeni vermiştin bana. Zavallıcık!»

Bu söz beni daha da heyecanlandırdı; ne yazık, biraz da koltuklarım kabarmaya başlamıştı: Bak hele, büsbütün unutmamıştı beni! O günden bugüne geçen birkaç sene, demek beni fazla yıpratmamıştı!

«O bataniye işini tam hatırlamıyorsunuz galiba!» dedim. «Bir kulübede beraber yemek yemiştik, bir kadın bi-

ze kahve pişirmişti. Yemeğimi bana siz, kendi elinizle vermiştiniz!»

Kollarımı bir direğe doladım, parmaklığa yaslandım.

Bu davranışım onun gücüne gitti her halde; kendisiyle uzun bir konuşmaya hazırlandığımı sanmıştı ihtimal; üstelik bir kulübede beraber yemek yediğimizi söylemiş, çok ileri gitmiştim tabiî. Aylarca devam etmiş bu göçebeliğim yüzünden sözlerime davranışlarıma dikkat edemez olmuştum.

Bayanın tedirginliğini görünce hemen doğruldum, ama geçmiş ola! Hayır, ters ve aksi falan değildi bayan; fakat başından geçen kötü olaylar yüzünden alıngan ve kuşkulu olmuştu; sakarlıklara bile bir kabalık gözüyle bakıyordu.

«Peki, peki!» dedi. «Umarım, Övrebö'de yine o zamanki gibi rahatsındır!»

Sonra başıyla selâm verdi, bırakıp gitti beni.

★

Birkaç gün geçti. Yüzbaşı daha dönmemiş, ama karısına samimî bir kart yollamıştı: Önümüzdeki hafta çiftlikte olacağını, su yolu yapımı için boru, musluk ve çimento yolladığını yazıyordu.

Bayan Falkenberg, elinde kart, bana geldi: «Bak, yüzbaşı neler göndermiş!» dedi. «İstasyondan alıversin diyor, senin için.»

Kartı okumaya başladık; öğle üstüydü, avludaydık. Nasıl anlatayım bilmem ki: Bayanın ta yanındaydım, başımı başına doğru eğmiştim: bu yakınlık içime işleyen bir haz veriyordu bana. Kartı okuyup bitirince başını kaldırdı, yüzüme baktı. Yapmacıklı bir hali yoktu, fakat yüzümde bambaşka şeyler okumuş olacak ki bakmaya devam etti. Ben onun yakınlığını nasıl duyuyorsam, o da benimkini öyle mi hissediyordu acaba? İyice açılmış, bana çevrilmiş, bakışları ağır bu iki göz, muhabbetle doluyordu baştan başa. Davranışlarından sorumlu olamazdı; bakışlarında hasta bir derinlik okunuyordu; varlığı iliklerine kadar karnında taşıdığı canla doluydu sanki. Kesik kesik solumaya başladı, yüzü kızardıkça kızardı, derken arkasına dön-

dü, yavaş adımlarla uzaklaşmaya başladı.

Elimde kart, kalakalmıştım. Bunu bana o mu vermişti, yoksa ben mi ondan almıştım?

«Kartınız!» diye seslendim. «Durun, getiriyorum.»

Arkasına dönmeden, elini geriye uzattı, aldı kartı, yürüdü gitti.

Günler günü aklım fikrim bu olaya takıldı. Giderken ben de peşinden gitse miydim acaba? Ah, bir tecrübe edebilirdim: Uzakta değildi kapısı. Hasta. Peki ama, kartı neden bana getirmişti? Bana söyleyeceğini ağızdan söyleyebilirdi. Başka bir hâtıra canlandı kafamda: Altı yıl önce yine böyle, yüzbaşıdan gelen bir telgrafı okumuştuk yan yana. Bu gibi durumları mı arıyor, böyle sahnelerden mi hoşlanıyordu?

Bayanı tekrar gördüğüm vakit, halinde şaşkınlığa, sıkıntıya benzer bir şey farketmedim: Güler yüzlü ve sâkindi bayan. Böylece, her şeyi unutmam gerekiyordu. Hem ondan ne istiyebilirdim ki? Elbette hiç bir şey!

Komşu çiftliklerin birinden, bir kadınla kızı misafir geldi bayana. Belki yüzbaşının gittiğini duymuşlardı da bayanı biraz oyalamak, eğlendirmek istemişler, belki de bir tecessüs sonucu gelmişlerdi. Güzelce ağırlandılar. Bayan Falkenberg onlara hep güler yüzlü davrandı, piyano bile çaldı. Giderlerken onları aşağı yola kadar geçirdi; zihninde evi çekip çevirmekten, o yılki et kesiminden başka düşünceler vardı her halde; ama işte onlarla bir hoş vakit geçirmişti. Ne kadar da heyecanlı ve candan konuşuyordu: Yakında yine beklerim, hele seni muhakak, Sofie! — Olur, teşekkür ederim, fakat sizin Nedrebö'ye geldiğiniz yok ki! — Aa, neden? Bugün vakit geç olmasaydı hemen gelirdim sizinle! — Yarın gelin o halde! — Eh, bak, belki yarın gelebilirim. — Elinde bir şalla peşinden gelmiş olan Ragnhild'e döndü bayan: «Ne o, sen misin?» dedi. «Daha neler! Üşürüm diye mi korktun?»

Çiftlikteki hava şöyle böyle hepimiz için düzelmiş, artık huzurumuzu bozan bir şey kalmamıştı. Grindhusen'le ben o çalımlı barajımızı yapıp bitirmeye çalışıyorduk; Lars Falkenberg de hendek aça aça yukarlara doğru geliyordu. Yüzbaşının dönüşü bir hayli geciktiği için işleri hızlandır-

mak, mümkün olursa o gelmeden su yolunun önemli bir kısmını tamamlamak istiyordum. Hele işlerin hepsini bitirebilirsek sevindirici bir şey olurdu bu! Yüzbaşının böyle küçük ve hoş bir sürprize ihtiyacı vardı; çünkü gideceği günün gecesi, karısıyla yine fena çekişmişti; evinde mutluluk diye bir şey olmadığı yüzbaşıya yeniden hatırlatılmıştı; karısının odasında, yakılmamış bir kitap hâlâ ortalardaydı belki. Yüzbaşı, tartışmayı şu sözlerle kapamıştı: «Borçlarımı ödemek için ormanın bütün ağaçlarını kestiriyorum. Sonra ambarlardaki tahıl... o da epey para eder. Allah günahlarımı affetsin, ben nasıl mühendisi affediyorsam.. İyi geceler, Louise!»

Son taşı koyup çimentosunu da döktükten sonra baraj tamamlanmış oldu. Grindhusen'le gidip aşağıya, Lars'ın yanına indik; her birimiz, kazılacak hendeğin bir parçasını üzerimize aldık. İşler yolunda ve kolay ilerliyor, ara sıra bir kaya parçasının dinamitlenmesi gerekiyordu. Yukarlara ulaşıp ormana girince de zaman zaman ağaçları kesmek zorunda kaldık. Nihayet barajla çiftlik arasında uzun, siyah bir yol ortaya çıktı. Sonra yine geri döndük, kazdığımız hendeğe yukardan aşağı uygun bir derinlik vermeye koyuduk. Zaten bunun öyle mükemmel olmasına hacet yoktu; sadece su borularına toprağın altında destek olsun, yeterdi. Üstlerini hemen kapatmak gerekiyordu. Borular don işlemeyecek bir derinliğe yerleştirildi mi, tamam! Ancak, don başlamadan bitirmeliydi bu işi. Toprağın üst kısımları geceleri donmaya başlamıştı bile. Nils bütün öbür işleri yüzüstü bırakıp bize yardıma geldi.

İster duvar örmüşüm, ister toprak kazmışım, aslında yalnız elim işliyor, âvare beynimse türlü hayallerle çalkanıp duruyordu. Yüzbaşıdan gelen kart sahnesini düşündükçe içimden bir parıltı geçiyordu âdeta. Peki ama, bu beni neden bu kadar meşgul ediyordu? Ne iştir, peşinden kapıya kadar bile gitmemiştim!

Fakat bayan işte şurada duruyordu, sen de şurada idin. Soluğu yüzüne çarpıyor ve ten kokuyordu, et kokuyordu. Koyu karanlıklar içinden geliyordu o, bu dünyanın insanı değildi. Gözleri hâlâ gözünün önünde mi?

O anı düşündükçe kalbim burkuluyor, boğuluyordum

sanki. Gelişigüzel bir sıralanışla zihnime çullanıyordu kaba, ince isimler, yer adları, belki onun vatanı bunlardan biriydi. Uganda, Tananarivo, Honolulu, Venezüella, Atacama. Bunlar birer şiir miydi? Birer renk miydi? Bilmiyordum.

13

Bayan, arabanın koşulmasını istedi: istasyona gidecekmiş.

Acele etmiyordu; aşçı kadına hazırlayacağı yolluk için direktif verdi. Yanaşmanın, küçük arabayı mı, yoksa landoyu mu istediğini sorması üzerine bir an düşündü, sonra çift atlı landoyu seçti.

Derken yola çıktı. Arabayı Nils sürüyordu.

Akşamleyin geri geldiler, yarı yoldan dönmüşlerdi.

Bayan acaba bir şey mi unutmuştu? Yeni atlar, yeni yolluk istedi; yine hemen yola çıkmaktı niyeti. Nils mırın kırın etti; gece oluyor, karanlık bastıracak falan dediyse de, emrini tekrarladı bayan. Üstüyle başıyla hizmetkârlar odasında oturuyor, bekliyordu. Bir şey unutmamıştı; bir şey de yapmıyor, öylece oturuyor, boyuna önüne bakıyordu. Ragnhild yanına gitti, bir arzusu, bir ihtiyacı olup olmadığını sordu. Hayır, teşekkür ederim! Bayan Falkenberg sanki ağır mı ağır bir kederin yükü altında öne doğru eğilmiş, öylece oturuyordu.

Araba koşulmuştu, hazırdı, ve bayan dışarı çıktı.

Arabayı yine yanaşmanın süreceğini görünce acıdı ona; Grindhusen sürsün! dedi. Basamaklara oturarak Grindhusen'in gelmesini bekledi.

Sonra yola çıktılar. Güzel bir akşamdı, atların hoşlandığı bir serinlik vardı havada.

«Olur şey değil!» dedi Nils. «Bayan ne kadar değişti, aklım ermiyor. Cama vurup da geri dönmemi isteyinceye kadar hiçbir şeyin farkında değildim. Şöyle böyle yolu yarılamıştık. Ama yine hemen gideceğini hiç de söylemedi.»

«Bir şey unuttu her halde!»

«Hayır!» dedi Ragnhild. «Hep bu odada oturdu. Benim aklıma fotoğraflar geldi, gidip yakar belki diye düşündüm, ama resimler eski yerinde duruyor. Hayır hayır, evde hiçbir şeye el sürmedi.»

Ben yanaşmayla avluya çıktım; yanaşma içini çekti:

«Ah ah, bayanın hali kötüleşti; rahat huzur arama artık onda. Şimdi nereye gidiyor dersin? Allah bilir, bunu kendi de bilmiyor galiba! Mola verdiğimiz sırada önüne baktı: Öyle çok işim var ki, Nils! dedi. Her tarafa birden yetişmem lâzım, ama çiftlikten de ayrılmamalıydım! — Kendinizi bu kadar yormasanız! diye cevap verdim. Sizin sadece sükûnete ihtiyacınız var. — Ama biliyorsun, nasıl kadın oldu: Bir şey de söylenmiyor ki! Gözü saatindeydi, hemen hareket etmek istiyordu.»

«İstasyona giderken mi oldu bunlar?»

«Hayır, demin çiftliğe dönerken. Heyecanı âdeta son haddini bulmuştu.»

«Yüzbaşıdan mektup almış olmasın?»

Yanaşma, başını salladı:

«Hayır, ama yine Allah bilir. Şey.. ne diyecektim: Yarın pazar, değil mi?»

«Hiç, sordum işte. Başka gün yok; pazar günü bir odun yolu arıyayım diyordum. Çoktandır hep aklımda. Kar yağdı mı yol bulmak güçleşir.»

Yanaşma, varsa yoksa işini düşünüyordu. Bunu bir şeref meselesi yapmıştı; hem yüzbaşı, güz hasadından sonra maaşını artırmıştı, Nils de buna karşı minnettarlığını göstermek istiyordu.

★

Pazar.

Şöyle biraz yukarlara çıkıp barajı ve hendeği gözden geçirdim: Havalar güzel giderse birkaç gün sonra borular döşendi demekti. Merak içindeydim, pazar gününün geçip de tekrar işe koyulacağım zamanı iple çekiyordum. Yüzbaşı tek kelimeyle olsun planıma karışmamış, her şeyi bana bırakmıştı. Bu yüzden don olmuş olmamış, borulara zarar vermiş vermemiş, adam sen de! deyip geçemezdim.

Bu gezintilerden tekrar çiftliğe döndüğümde lando avluda duruyordu; atları çözüp götürmüşlerdi. Bayan Falkenberg'in arabası yeni dönmüş olabilirdi ama, Grindhusen arabayı neden yine evin önüne çekti, diye düşünerek mutfağa girdim.

Kızlar karşıladılar beni: Bayan landonun içindeymiş, dönüp gelmiş yine. Oysa hemen hemen istasyona da varmışlarmış. Şimdi tekrar gidecekmiş. «Bu işe senin aklın eriyor mu?» diye sordu kızlar.

«Sinirleri bozuk her halde!» diye yatıştırdım onları. «Nils nerde?»

«Ormanda. Hemen dönmem, dedi. Çiftlikte yalnız biz varız; bayana söyleyebileceğimiz kadarını söyledik; yapmayın, etmeyin! dedik.»

«Grindhusen nerde?»

«Ahırda, atları değiştiriyor. Bayan da landonun içinde oturuyor, arabadan çıkmıyor. Sen bir git de konuş hele!»

«Eh, canı arabada gezmek istiyorsa gezsin varsın! Nc var telâş edecek?»

Dışarı çıkıp Bayan Falkenberg'in yanına gittim; kalbim çarpıyordu. Öyle perişandı ki bayan; büyük bir ümitsizlik içindeydi besbelli! Arabanın kapısını açtım, selâm verdim, dedim ki:

«Müsaade ederseniz bu sefer sizi ben götüreyim!»

Sâkin, yüzüme baktı, cevap verdi:

«Hayır, niçin?»

«Grindhusen biraz yoruldu belki. Bilmiyorum...»

«Götüreceğini söyledi. Hayır, yorulmadı. Birazdan gelecek, değil mi?»

«Ortalarda yok.» diye cevap verdim.

«Kapıyı kapa ve söyle ona; gelsin!» diye emretti bayan, mantosuna daha sıkı sarıldı.

Ahıra, Grindhusen'in yanına gittim, yeni atlara koşumlarını takıyordu Grindhusen.

«Ne var, yine mi gideceksin?» diye sordum.

«Bilir miyim?» diye cevap verdi Grindhusen ve durdu bir an.

«Bu işler çok karışık. Nereye gidecek bayan, sen biliyor musun?»

«Hayır. Dün gece istasyona yaklaşmıştık, birden geri dönmemi istedi. Fakat ben o yorgunluğa ne bizim, ne atların dayanamayacağımızı söyleyince geceyi otelde geçirdi. Ama bu sabah yine çiftliğe dönmek istedi, döndük. Şimdi tekrar istasyona gitmeye kalktı. Şaşkına döndüm, birader!»

Grindhusen, atları hazırlamaya devam etti.

«Bayan çabuk olsun diyor.»

«Peki peki, az kaldı. Ne lânet kolan bu be!»

«Yorgun değil misin, yine nasıl gideceksin?»

«Yoo, giderim. Bana iyi bir bahşiş de verdi.»

«Yaa?»

«Tabiî! Ah, bir tanedir bayan!»

«Bence, şimdi sen tekrar gitmesen iyi edersin!» dedim Grindhusen'e.

Birden durdu Grindhusen: «Yok canım? Fakat haklısın galiba!»

O anda Bayan Falkenberg seslendi dışardan; ahırın kapısına kadar gelmişti:

«Bitmedi mi hâlâ? Daha ne kadar bekliyeceğim?»

«Şimdi, hemen geliyorum!» diye cevap verdi Grindhusen; elini daha çabuk tutmaya başladı. «Bir kolan kaldı takılacak.»

Bayan tekrar arabasına döndü, koşuyordu âdeta; kalın kürk manto çok ağırdı onun için. Dengesini sağlamak üzere kollarını sağa sola kımıldatıyordu. Hazindi bu hali: Avluda kaçmak isteyen, kaçarken de kanatlarından yardım bekleyen bir tavuğa benziyordu.

Yeniden bayanın yanına gittim; nazik alçak gönüllü, kasketimi çıkardım, bu yeni yolculuktan vazgeçmesini rica ettim.

«Beni sen götürmeyeceksin!» diye cevap verdi.

«Hayır. Fakat karar verseniz de evinizde kalsanız?»

Kızdı bayan, şöyle bir süzdü beni:

«Affedersin ama bu seni hiç ilgilendirmez! Her ne kadar vaktiyle işten atılmana ben sebep oldumsa da..» dedi.

Üzgün ümitsiz: «Hayır, hayır, onun için değil!» de-

dim, başka bir şey söylemedim. Sözlerimi bu açıdan anlıyorsa beni mahvediyordu.

Ancak bir an, içimde bir hınç belirdi: Arabaya uzanıp bu civcivi, bu biçare tavuğu tuttuğum gibi dışarı çıkarabilirdim! Her halde kollarımda bir kıpırdanma oldu ki, bayan irkildi bir an, ve dibe çekildi. Derken değişiverdim, sersemledim, yumuşadım, bir deneme daha yaptım:

«Siz giderseniz burası öyle ıssızlaşır ki! Hepimiz bu fikirdeyiz. Bir şeyler yapıp sizi eğlendiremez miyiz? Benim az çok okumam vardır, size kitap okurum, Lars da güzel şarkı söyler. Hikâye falan da anlatırım size. İşte Grindhusen geliyor. Müsaade eder misiniz, söyliyeyim de çözsün beygirleri?»

Bayan biraz yatışmıştı, yüzüme baktı, bir an düşündükten sonra: «Muhakkak yanlış anlıyorsun!» dedi. «Ben yüzbaşıyla buluşmak istiyorum. Evvelsi gün gelmedi, dün de gelmedi, ama gelecek elbette. Ben yüzbaşıyı karşılamak istiyorum.»

«Ya?»

«Hadi artık işine git. Geldi mi Grindhusen?»

Afallamıştım. Haklıydı, inandırıcı konuşmuştu; ah, yine aptallıktı bu benim yaptığım!

«Evet, geldi Grindhusen!» diyebildim.

Kasketimi yine başıma geçirdim, atların arabaya koşulmasında Grindhusen'e yardım bile ettim. Öyle şaşırmış, utanmıştım ki bayandan özür dileyemedim; yalnız sağa sola seğirtiyor, beygirlerin iyi koşulup koşulmadığına bakıyordum.

«Beni sen götürüyorsun değil mi, Grindhusen?» diye sordu bayan Falkenberg.

«Aa, tabiî ben!» diye cevap verdi Grindhusen.

Sonra bayan, arabanın kapısını hızla kapadı ve lando, çiftlikten hareket etti.

★

Kızlar ellerini kavuşturup: «Gitti mi?» diye sordular.

«Evet, gitti. Kocasıyla buluşacakmış.»

Yine baraja çıktım. Grindhusen bizden ayrıldığı için bir adam eksik çalışıyorduk; bu kaybı bizler kapamak zorundaydık.

Fakat, kocamla buluşacağım derken, Bayan Falkenberg'in uydurma bir bahaneyle beni atlattığını açıkça anlamıştım. Adam sen de, varsın öyle olsun! Beygirler dinlenmiştiler; yanaşmanın bizimle beraber hendek açtığı günlerde beygirleri bir işde kullanmamıştık; ama ne olursa olsun çok aptallık etmiştim. Dosdoğru, çıkıp arabacı kerevetine oturmalı değil miydim? İyi ama, sonrası? Eh, sonra da bayan yeni çılgınlıklar yapmaya kalktı mı ben ne güne duruyordum, bunları az çok önleyebilirdim pekâlâ! Seni gidi, ihtiyar âşık seni! Bayan Falkenberg aklına bir şey koymuştu anlaşılan. Kısasa kısas yapmaktı maksadı; yüzbaşı çiftliğe döndüğü vakit kendisi çiftlikten gitmiş olmak istiyordu. Sürekli bir kararsızlık içindeydi. Niyet ediyor, vaz geçiyor, yine karar veriyor, derken tekrar cayıyordu. Vakti hep böyle geçiyordu ama, aklına koyduğu bir şey vardı şüphesiz. Ben biçare sırf evli çiftlerin sevda işlerini kollamak, düzenlemek için göçebe olmamıştım ya böyle! Bana neydi canım! Bayan Falkenberg bozulmuştu, düşük bir kadın olmuştu. Bu işten zararlı çıkmış, büsbütün harap olmuştu; şimdi her şeye boşveriyordu artık. Yazık, yalan söylemeye de başlamıştı. Varyete, gözlerden yalan söylemelere geçmişti. Bugün sıkışınca yalan söylüyor, yarın zevk için yalan söyleyecekti; birbirini izlerdi bunlar. Peki sonra? Hayat, gözünün yaşına bakmazdı bayanın.

Üç gün hendek işinde çalıştık, birkaç metrelik yer kaldı önümüzde. Geceleri ısı çokluk üç dereceye düşüyor, ama bu bizim işimize engel olmuyor, boyuna ilerliyorduk. Grindhusen dönmüştü, borular için mutfağın altına tünel kazıyordu. Bense en önemli işde çalışıyor, inek ve beygir ahırlarının altında tünel açıyordum. Yanaşmayla Lars Falkenberg yukarıya, baraja uzanan hendeğe devam ediyorlardı.

Nihayet bugün Grindhusen'e Bayan Falkenberg'i sordum:

«Son gidişinde Bayan Falkenberg seninle artık geri dönmedi demek?»

«Hayır, bindi trene, gitti.»

«Kocasına mı gitti dersin?»

Grindhusen bana karşı çok ihtiyatlı davranıyordu, iki gündür tek söz söylememişti, şimdiyse yalnız şu cevabı verdi:

«Niyeti öyleydi, her halde öyle yaptı, haklısın, kocasına gitti anlaşılan.»

«Ben Kristiania'yı, ailesine gitmiştir diye düşünmüştüm.»

«Evet, olabilir!» dedi Grindhusen. «Bu, akla daha yakın. Oraya gittiği besbelli. Evet evet, yakında döner her halde.»

«Kendi mi söyledi?»

«Eh, öyle demeye getirdi. Zaten yüzbaşı da henüz gelmedi. Evet, bayan mükemmel bir kadın! Al şu parayı da kendini ve beygirleri doyur! dedi bana. Şu birkaç kuruş da bahşişin olsun! dedi. Eşi bulunmaz bir kadın!»

Ama daha senlibenli olduğu kızlara, Bayan Falkenberg'in tekrar evine dönmesinin pek şüpheli olduğunu söylemişti Grindhusen. Kızların anlattığına göre bayan, yol boyunca mühendis Lassen'i sormuş Grindhusen'e ve her halde mühendise gitmiş. Doğrul Mühendisin yanında yazık olmazmış bayana; orada zenginlik varmış, dirlik düzen varmış!

Derken yüzbaşıdan bayana yine bir kart geldi. Karısının, cuma günü Nils'i yollayıp kendisini istasyondan aldırtmasını rica ediyor, kürkü göndermesini de unutmamasını yazıyordu. Postada gecikmişti kart; perşembeydi günlerden. Ragnhild'in akıl edip de kartın arkasına bakması bu sefer isabet olmuştu.

Yanaşmanın yattığı odada oturmuş, yüzbaşıyı konuşuyorduk. Şimdi o ne yapacaktı, biz ne diyecektik, hem bakalım bizim bir şey dememiz doğru olur muydu? Bu görüşmeye kızların üçü de katılmıştı. Yüzbaşının kartı yazmasından önce Kristiania'ya varmış olmalıydı bayan. Demek ki oraya gitmemişti. Ne fena!

Yanaşma sordu:

«Mektup falan bırakmadı mı?»

Hayır, bırakmamıştı. Buna karşılık Ragnhild kendi başına bir şeyler yapmış, piyanonun üstündeki fotoğrafları kaldırıp ateşe atmıştı. «Fakat bunu yapmasaydım belki daha iyiydi!» diyordu. «Fena mı ettim acaba?»

«Hayır, hayır, hiç de fena etmedin, Ragnhild!»

Ragnhild, Bayan Falkenberg'in çamaşırlarını da araştırdığını, bayanın olmayan ne kadar mendil varsa hepsini toplayıp aldığını söyledi. Bayanın odasında neler bulmamış, neler! Üzerinde mühendis Lassen'in markası, işlemeli bir çanta; üzerinde mühendisin ismi tam olarak yazılı bir kitap; ambalajında mühendisin ismi, şekerlemeler.. Ragnhild hepsini ateşe atmış, yakmıştı.

Evet, acayip bir kızdı Ragnhild. Ondaki o içgüdüye diyecek yoktu doğrusu! Manastıra kapanmış bir şeytan mıydı bu kız? Kırmızı merdiven halısı, bunca anahtar delikleri olmadan yapamazdı Ragnhild.

Yüzbaşının, arabayı daha önce istememesi; bana da, işime de uygun düşmüştü pek. Hendek artık boydan boya açılmış duruyordu. Boruları döşemek için Nils'e ihtiyacım yoktu; ama hendeğin kapatılmasında herkesi çalıştırmam gerekiyordu. Yine yağmur yağmış, havalar ısınmıştı.

Bu sıralarda iyi ki bu suyolu açma işine vermiştim kendimi. Kolayca kapılabileceğim kuruntu ve hayallerden koruyordu bu beni. Ara sıra yumruklarımı sıkıyor, kahroluyordum. Barajda yalnızsam ormanın içerlerine doğru haykırabiliyordum; fakat o sıralarda çekip gidemezdim buralardan. Hem nereye gidecektim ki?

Yüzbaşı çiftliğe döndü.

Hemen eve daldı, içerisini bir dolaştı, hizmetkârlar odasına baktı, mutfağa girdi, yukarı odaları gezdi, sonra yine aşağı indi. Sırtından kürkünü, ayaklarından lastiklerini çıkarmadan yaptı bütün bunları.

«Karım nerde?» diye sordu.

«Bayan sizi almaya gitti.» diye cevap verdi Ragnhild. «Beraber dönersiniz sanıyorduk.»

Yüzbaşı, başını önüne eğiyordu gitgide, derken kollayarak sordu:

«İstasyona o da mı gelmişti? Sağa sola bakınsaydım ya istasyonda!»

«Fakat bayan pazar günü gitti.» dedi Ragnhild.

Yüzbaşı birden toparlandı, sordu:

«Pazar günü mü? O halde Kristiania'da buluşmak istemiş benimle. Demek trenler yolda karşılaştı. Ben dosdoğru da gelmedim, dün aklıma esti, Drammen'e uğradım.. şey, yani Fredriksstad'da idim. Yiyecek bir şeyler var mı Ragnhild?»

«Buyurun, sofra hazır!»

«Hem dün değildi. Fredriksstad'a evvelsi gün gittim. Evet evet, hiç değilse ufak bir gezi yapmış olur. Çiftlikte işler yolunda mı? Bizim delikanlılar hendek kazıyorlar mı suyolu için?»

«Kazdılar, bitirdiler her halde.»

Sonra yüzbaşı içeri girdi.

Ragnhild koşarak yanımıza geldi hemen; ona göre davranalım, durumu kötüleştirmeyelim diye, yüzbaşının sözlerini bize tekrarladı.

Daha sonra yüzbaşı dışarı çıktı, yanımıza geldi, bir subay selâmı verdi bize: «Merhaba, gençler!» dedi. «Boruları döşenmiş görünce şaşırmıştı. Evet, boruların üzerini kapamaya bile başlamıştık.

«Yamansınız!» dedi yüzbaşı. «Siz benim gibi değilsiniz, bir işi çabucak yapıveriyorsunuz!»

Ve yanımızdan ayrılıp yukarı, baraja gitti. Geri döndüğünde gözlerindeki o kesinlik gitmiş, yerine bir ürkeklik gelmişti. Belki yukarda tek başına oturmuş, bazı şeyler düşünmüştü. Şimdi eli çenesinde, durmuş bize bakıyordu. Çok kısa sürdü bu; sonra Nils'e dedi ki:

«Eh, artık tomrukları sattım.»

«İyi para aldınız mı bari?»

«Evet, iyi bir fiyata verdim, ama bugüne kadar da hep bu işle uğraştım. Siz işinizi daha çabuk bitirmişsiniz!»

«Biz kalabalığız!» dedim. «Çok vakit dördümüz birden çalıştık.»

Yüzbaşı takılmak istedi:

«Evet, biliyorum, pahalıya oturuyorsun bana!»

Fakat hiç de neşeli görünmüyor, gülümsediği bile pek

fark edilmiyordu. Yorgun bitkindi fena halde. Az sonra hendek açarken çıkardığımız, üstü nemli balçık kaplı bir taşın üzerine oturdu, gözleriyle bizi ordan izlemeye başladı.

Elimde kürek, yanına yaklaştım. Elbiseleri kirlenecek diye üzüldüğüm için:

«Balçığı biraz kazıyayım mı?» diye sordum.

«Kalsın varsın, zararı yok!» diye cevap verdi.

Ama yine de ayağa kalkıp taşın biraz temizlenmesine müsaade etti.

Derken bir de baktık; elinde beyaz bir şey, bir kâğıt, Ragnhild hendek boyunca bize doğru koşuyor. Ragnhild koşarak geliyor, yüzbaşı oturduğu yerden ona bakıyordu.

«Bir telgraf!» diye seslendi Ragnhild, soluğu kesilmiş. «Postacı bir yıldırım telgrafı getirdi.»

Yüzbaşı kalktı, Ragnhild'e seğirtti, hemen aldı telgrafı, açtı, okumaya başladı.

Telgrafta önemli bir şey olduğunu hemen anlamıştık. Yüzbaşı derin bir nefes aldı birden. Sonra yürümeye başladı. Eve doğru gitmeye, koşmaya başladı. Biraz uzaklaşmıştı ki arkasına döndü, Nils'e seslendi:

«Hemen arabayı hazırla. İstasyona gitmeliyim.»

Sonra yine koşmasına devam etti.

★

Ve yüzbaşı gitti. Çiftlikte ancak bir iki saat kalmıştı.

Ragnhild gelip anlattı bize: Zavallı öyle telâşlıymış ki, kürkünü falan almadan biniyormuş arabaya. Hazırlanan yolluğu unutmuş, telgrafı merdiven başında açık bırakmış.

«Kazâ, yazılı telgrafta. Karınız. Polis müdürü... Ne demek, ne demek bunlar?»

«Zaten telgrafı getiren özel ulağı görünce anlamıştım!» dedi Ragnhild; sesi değişmişti, böyle dedi ve başını öteye çevirdi. «Muhakkak korkunç bir felâket oldu.»

«Dur hele!» diye cevap verdim, telgrafı tekrar tekrar okuyordum. «Bak, öyle korkulacak kadar değil. Din-

le bak: Derhal geliniz, karınız bir kazâ geçirdi. Polis müdürü.»

Bir yıldırım telgrafıydı ve kasabadan, o ölü kasabadan geliyordu. Evet, böyleydi bu! Kasabanın ortasında bir çağıltıdır giderdi; uzun bir köprü, bir de çağlayan vardı. Ne yana seslenirseniz seslenin, erir giderdi ses; kimseler duymazdı. Kuş falan da bulunmazdı orada.

Kızlar geldiler, sesleri tanınmaz olmuş, konuştular benimle. Çiftlikte bir sızlanıştır gidiyor, benim metin, soğukkanlı olmam gerekiyordu: «Bayan düştü, yaralandı her halde!» dedim. «Eski çevikliği yok tabiî. Ama kendi kendine de kalkmıştır, öyle kırık çıkık yoktur canım, belki biraz kanamıştır bir yeri. Polisler böyledir, hemen telgraf çekerler!»

«Ah, ah, hayır hayır!» dedi Ragnhild. «Pekâlâ biliyorsun, polis müdürü telgraf çektiğine göre bayanı ölü buldular. Ah, yürekler acısı, dayanılır şey değil!...»

Kötü günler başladı. Her zamankinden fazla çalışıyordum, ama bir uyurgezer gibi, gevşek, isteksiz. Yüzbaşı dönmeyecek miydi hâlâ?

Üç gün sonra yüzbaşı çıkageldi; sâkin ve yalnız. Ceset, Kristiania'ya götürülmüştü. Yüzbaşı elbiselerini değiştirmeye gelmişti, cenaze törenine katılmak için hemen yine gidecekti.

Bu gelişinde ancak bir saat kalmış, sonra sabah trenine yetişmek için hemen yola çıkmıştı. Tarladaydım, ben hiç görmedim.

Ragnhild sormuş: «Siz gittiğinizde karınız yaşıyor muydu?»

Ragnhild'in yüzüne bakmış, kaşlarını çatmış yüzbaşı.

Fakat Ragnhild direnmiş: «N'olursunuz, söyleyin Allah aşkına!» demiş. Öbür iki kız da desteklemişler Ragnhild'i, onlar da Ragnhild kadar şaşkın, perişanmışlar.

«Gittiğimde öleli birkaç gün olmuştu.» demiş yüzbaşı. «Bir kazâ! Irmakta karşıya geçmek istemiş, ama buzlar çok ince. Hayır, buz falan yok da, taşlar kaygan. Fakat buz da var tabiî!»

Kızlar bunu duyunca ağlaşmaya başlamışlar; yüzbaşı dayanamamış buna, sandalyeden kalkıp öksürmüş ka-

lın kalın: «Peki, peki!» demiş. «Haydi çıkın dışarı!» — Sonra: «Sen dur biraz, Ragnhild!» demiş. «Sen gitme, seninle yalnız konuşacağım! Şey.. ne diyecektim, evet..» demiş. «Piyanonun üstünde birkaç fotoğraf vardı, sen mi kaldırdın? Arıyorum, bulamıyorum.»

Hemen toparlanmış, kendine gelmiş Ragnhild ve bir yalan uydurmuş, fakat Allah razı olsun bu kızdan: «Hayır, ben elimi sürmedim.» demiş. «Bayan onları bir gün kendisi, kaldırıp atmıştı.»

«Ya? Peki! Aradım bulamadım da.»

Yüzbaşı derin bir nefes almış, Ragnhild'in bu sözlerini duyunca rahat bir nefes almış.

Yerinden kalkmış, gidiyormuş, Ragnhild'e benim için: «Dönmemi beklesin, ben dönmedikçe Övrebö'yü bırakıp gitmesin!» demiş.

14

Hayır, Övrebö'den ayrılmadım.

Çalıştım; ömrümün en sönük, gevşek günleri bata çıka sona erdi; su tesisatını tamamladım. Borulardan ilk suların akması çiftlik için küçük bir değişiklik oldu; o sıkıntılı günlerimizde bize yeni konuşma konusu çıktı.

Lars Falkenberg bizi bırakmıştı şimdi. Onunla aramda artık tatsızlık diye bir şey olmuyor; bir göçebe gibi çiftlikten çiftliğe sürttüğümüz günlerde nasılsak, öyleydik, canciğer arkadaştık yine.

Lars'ın durumu birçoklarından iyiydi; aldırmazın, boş beyinlinin biriydi Lars; sonra demir gibi sağlamdı da. Yalnız ne var, çiftlikte şarkılar söylediği günler şüphesiz artık maziye karışmış, ama zaten son yıllarda kendi sesinden o da biraz biraz şüphelenmeye başlamıştı; şimdi olsa olsa, bir vakitler, o da bir zaman imiş, hora tepilirken, sonra hanımların, beylerin önünde nasıl şarkılar söylediğini anlatıyor, ancak bununla övünüyordu. Yoo, Lars'ın durumu hiç de fena değildi hani. Küçük bir toprağı vardı, iki ineği, bir domuzu vardı; üstelik ev bark, çoluk çocuk sahibi olmuştu.

Ya Grindhusen'le biz ne yapacaktık? Ben istediğim yere çekip gidebilirdim, ama o zavallı bunu yapamazdı. Grindhusen bir yere kapılandı mı kovuluncaya kadar orada çalışırdı. Ve her seferinde bu fena haber onu öyle sarsardı ki adam sen de diyemez, artık mahvolduğunu sanırdı. Aradan bir zaman geçer, o eski güvenine, o çocuk inancına yeniden kavuşurdu; kendine değil, bahta, kadere olan bir inançtı bu! Grindhusen tekrar miskinleşir: «Allah kerim, düzelir elbet!» derdi.

Fakat Grindhusen'in durumu da iyiydi hani. Bulunmaz bir meziyeti vardı, gittiği her yere çabuk alışırdı. Kendisine kalsa ölünceye kadar yerinden ayrılmazdı. Evine gitmese de olurdu, çocukları büyümüşlerdi, karısına da ihtiyacı yoktu. Hayır, o eski günlerin kızıl saçlı delikanlısı şimdi sadece başını sokacak bir yer ve çalışacak bir iş arıyordu.

«Buradan ayrılınca nereye gideceksin?» diye sordu bana.

«Uzaklara gideceğim, dağlara, Trovatn'a, bir ormana gideceğim.»

Sözlerime hiç mi hiç inanmadı ya, sâkin ve uysal: «İyi!» dedi.

Su tesisatı tamamlandıktan sonra yanaşma, Grindhusen'le beni, yüzbaşı gelene kadar ormanda yakacak odun toplamağa yolladı. Ormanı temizliyor, kesilmiş ağaçlardan kalma dalları topluyorduk; rahat ve hoş bir işti bu.

«Dönüp gelince, yüzbaşı ikimize de yol verir her halde!» dedi Grindhusen.

«Sen kışın burada kalır, çalışabilirsin!» diye cevap verdim. «Kesilen ağaçlardan bir sürü odun kalmış. Münasip bir ücret verirler, bunları kırar, keser hazırlarsın!»

«Yüzbaşıyla sen konuşsana bu işi!» dedi Grindhusen.

Kış boyu bir iş ümidi, adamcağızı mesut bahtiyar etmişti. Haline şükredebiliyordu. Evet evet, iyiydi onun durumu.

Ama bana gelince, ben halimden memnun olamıyordum. Allah ıslah eylesin!

★

Pazar günü, içimde bir sıkıntı, dolaştım durdum. Yüzbaşıyı bekliyordum, gelmesi lâzımdı. Her şeyi bir kez daha gözden geçirmek için bizim baraja su veren dere boyunca yukarlara doğru yürüdüm; tepedeki iki gölcüğü, yani «Nils'in pınarları»nı bir daha göreyim dedim.

Dönüşte ormandan aşağı inerken Lars Falkenberg'e rasladım. Aşağıdan doğru geliyor, kulübesine dönüyordu. O sırada dolunay kırmızı ve heybetli yükseliyor, ortalığı aydınlığa boğuyordu; biraz da kar yağmış, don olmuştu, rahat nefes alınıyordu. Pek neşeliydi Lars; köye kadar gidip biraz kafayı çekmiş, çenesi açılmıştı. Ama keşki ona raslamasaydım!

Uzun zaman ormanlı tepelerde durup gökle yerin çağıltılarına kulak vermiştim; bir bu sesti duyulan. Arada bir kurumuş, tortop olmuş bir yaprak hışırtısı, donmuş dallardan düşen bir yaprak. Sanki küçük bir pınar sesiydi bu. Sonra yine gök ve yer çağıldıyordu. Ruhum tatlı bir hisle örtülüyordu; ruhumun tellerine sesleri donuklaştıran bir surdin takılmıştı sanki.

Lars Falkenberg öğrenmek istedi: nerden geliyor, nereye gidiyormuşum? Dereden mi, havuzdan mı? «Hepsi fasarya bunların; çiftliktekiler sularını kendileri getirebilirler pekâlâ! Yüzbaşının yeni icatları bunlar! Yok güz ekimi, yok şu, yok bu! Yakında çiftinden çubuğundan olacak, farkında değil! Neymiş, zengin hasat! Peki ama, makinelere, onları kullananlara yapılan bunca masraf? Onları hiç düşünen yok! Yalnız Grindhusen'le senin yazlık çalışmanız yüzbaşıya kaça patladı? Ya benim sonbahardaki çalışmam? Beyim, eskiden Övrebö'de para vardı, müzik vardı; adam salonda oturur, şarkı söylerdi.. Neyse, bırakalım şimdi bunları!» dedi Lars. «Artık ormanda kesilmedik tek ağaç kalmadı desem yeridir.»

«Orman yine birkaç yılda eski gürlüğüne döner.»

«Ne birkaç yılı? Seneler ister, seneler! Yok dostum, yok! Yalnız yüzbaşı olup emir vermek yetmez! İşte böyle olur sonu! Yüzbaşı bucak başkanı da değil artık; kimsenin gelip de şu veya bu iş için ona akıl danıştığını hiç mi hiç görmüyorum.»

Lars'ın sözünü kestim:

«Yüzbaşıya rasladın mı çiftlikte? Gelmiş mi?»

«Gelmiş. Tıpkı bir iskelet gibi. Ha, ne diyecektim.. ne zaman gidiyorsun?»

«Yarın!» diye cevap verdim.

«Hemen yarın, öyle mi? Haydi hayırlısı!» dedi Lars ve helâllaştı benimle. Bu kadar çabuk gideceğimi ummamıştı. «Gitmeden belki bir daha göremem seni!» diye başladı. «Fakat sana şunu söylemek isterim: Hayatını çarçur etme artık, durulmaya bak! Bunu sana şu yolun üzerinde işte son defa söylüyorum, dinle beni! Gerçi benim durumum da pek öyle iyi değil ama, hani bakıyorum da bizim gibiler arasında işleri daha tıkırında çok kimse de yok yani! Sen de onlardan değilsin! Yine benim başımı sokacak bir kulübem var; çoluk çocuğum, iki ineğim var. Biri bu sonbahar buzağıladı, biri ilkbahara buzağılayacak. Sonra bir domuzum var; yaa işte bütün servetim! Yani bunlarla övünecek değilim ama, düşünecek olursak eh malım mülküm var sayılır. Böyle bu!»

«Elbette, olmasın mı, az çalışmadın!» dedim.

Bu övgüm karşısında yüzü daha da güldü; dostumdu, iyiliğimi istiyordu:

«Sana gelince, ne diye herkesten geri kalasın?» dedi. «Elinden her iş gelir, hesap kitap bilirsin, okuman var, yazman var. Ama kendi kabahatin! Altı yedi yıl önce ben sana ne dedimse sen onu yapacak, ben Emma ile evlendim değil mi, sen de çiftlikteki kızlardan biriyle evlenip temelli yerleşecektin buraya. Öyle yapsaydın şimdi ordan oraya sürtmene hacet kalmazdı. Sana bugün de aynı şeyi tavsiye ediyorum.»

«Artık çok geç!» diye cevap verdim.

«Evet, saç sakal öyle ağarmış ki sende, buralardaki kızlardan kim evlenir seninle, vallâ bilmem. Yaşın kaç?»

«Bırak, hiç sorma!»

«Pek de genç birisi olmaz tabiî, fakat... Haa, sana bir şey daha söyleyecektim ama unuttum, birader! Yürü benimle biraz daha yukarı, belki hatırlarım.»

Yürüdüm, yol boyunca Lars durmadan konuştu. Benim de bir kulübem, bir tarlam olabilmesi için yüzbaşının gönlünü yapabileceğini söyledi.

«Garip şey, hiç mi hiç hatırlamıyorum; oysa daha demin yolda aklımdaydı. Bizim eve kadar gidelim, her halde yine gelir aklıma!»

Hep benim iyiliğimi düşünüyordu. Fakat eşyalarımı toplayıp torbamı hazırlamam gerekliydi, o yüzden Lars'la daha fazla gitmek istemedim.

«Nasıl olsa artık bu gece yüzbaşıyı göremezsin.»

«Evet ama geç oldu. Emma yatmıştır, sizi rahatsız etmiş olurum.»

«Aa, hiç de değil!» diye cevap verdi Lars. «Yattıysa uyandırmayız ki! Sonra bizde bir gömleğin daha var galiba. Gel, al şimdi. Emma da bunca yolu inmekten kurtulur.»

Bunun üzerine: «Hayır, hayır!» demek cesaretini gösterdim. «Sen Emma'ya selâmlarımı söyle!»

«Olur, söylerim. Eh ne yapalım, madem benim fakirhaneye gelmeye hiç vaktin yok... Yarın çok mu erken gideceksin?»

Yüzbaşıyı bu gece artık göremeyeceğimi düşünmeden cevap verdim: «Evet, sabah erken gideceğim.»

«O halde gömleğini hemen şimdi Emma ile yollarım.» dedi Lars. «Hadi şimdilik yolun açık olsun! Söylediklerimi unutma!»

Ayrıldık böylece.

Biraz aşağı inince adımlarımı yavaşlattım. Eşyamı toplayıp torbaya yerleştirmemin pek acelesi de yoktu zaten. Geri döndüm, ayışığında tekrar yukarlara yürüdüm, hafiften bir ıslık tutturmuştum. Güzel bir geceydi, soğuk yoktu, yumuşak sâkin bir huzurla sarılıydı ormanlar. Aradan yarım saat geçti; elinde gömlek, Emma birden karşıma çıkıverdi.

★

Sabahleyin ne Grindhusen, ne de ben ormana gitmedik. Grindhusen sıkıntılıydı: «Yüzbaşıyla benim işi görüştün mü?» diye sordu bana.

«Daha görmedim ki yüzbaşıyı.»

«Eminim, beni sepetleyecek. Bu işlerden anlasa yaka-

cak odunlarını bana kestirir, ama nerde onda o akıl! Bir yanaşmayı ancak tutar yanında.»

«O nasıl söz, Grindhusen? Hani yüzbaşıdan memnundun?»

«Evet, haklısın. Doğru, adamın ne suçu var! Ben asıl mühendisin bana bir iş vermemesine şaşmalıyım. Çünkü müthiş zengin o!»

Saat sekizde yüzbaşıyı gördüm, bir süre konuştum; derken komşu çiftliklerden birkaç kişi geldi; yüzbaşıya başsağlığı dilemeye gelmişlerdi her halde. Yüzbaşı bitkin perişan görünüyordu ama kendini koyvermemişti, kesin ve kararlıydı davranışları. Yaptırmak istediği büyük bir samanlık için benden akıl danıştı.

Demek artık Övrebö'de kargaşalık ve telâş kalmamıştı, yolunu şaşırmış bir kimse kalmamıştı! Âdeta hüzünle şunu düşündüm: Artık salondaki piyanonun üzerine küstahca fotoğraflar koyacak kimse yok, ama piyano çalan da yok; son çalınışından beri öylece duruyor, susuyor piyano. Çünkü Bayan Falkenberg yok artık, ne kendine ne başkasına bir kötülük ettiği yok. Eski şeylerden hiç biri yok. Övrebö'nün, o eski şenliğine, sevincine bir gün yine kavuşacağı, çok şüpheli artık.

«Yüzbaşı yeniden içmeye başlamasa bari!» dedim Nils'e.

«Yok canım!» dedi. «O hiç bir zaman körkütük içmiş değil ki zaten! Hayatının son devresi hiç de gönlünce değildi. Neyse, bırakalım bunu şimdi: Bahara yine gelecek misin?»

«Hayır!» diye cevap verdim. «Buralara artık hiç gelmeyeceğim.»

Nils'le vedalaştık.

Bu adamdaki iç dengeyi ve karakteri hiç unutmayacağım. Avluya doğru gidiyordu, peşinden bakıyordum. Derken arkasına döndü ve sordu:

«Dün ormanda mıydın? Kızağı koşsam, odun indirecek kadar kar var mı dersin?»

«Evet, var!» diye cevap verdim.

Rahatlamış, kızağı hazırlamaya ahıra gitti Nils.

Derken Grindhusen göründü, o da ahıra gidiyordu. Bir an yanımda durdu:

«Yüzbaşı kendiliğinden, ormanda iş verdi bana!» dedi. «Topladığın odunların kes hepsini! dedi yüzbaşı. Bir zaman daha kal bakalım, parada anlaşırız! dedi. — Sağ olun! dedim. — Git de Nils'e haber ver yeni işini, dedi. — Doğrusu erkek adam; böylesi bulunmaz!»

Az sonra beni çağırttı yüzbaşı. Yukarı, odasına çıktım. Çiftlikte, tarlalarda yaptığım işler için bana teşekkür etti, hesabımı gördü, paramı ödedi. Artık yapılacak işimiz kalmamıştı, ama samanlık üzerine, ona yine bazı şeyler sordu yüzbaşı; epey zaman bu konuyu görüştük. «Hoş, Noele kadar bir şey yapılamaz ya zaten!» dedi yüzbaşı. «Noelde tekrar gelirsen memnun olurum.»

Birden gözlerini yüzüme dikti: «Ama sen her halde artık hiç gelmezsin buraya!» dedi.

Şaşırdım birden, ama ben de ona bakıp cevap verdim: «Hayır!»

Aşağı inerken sözleri üzerinde düşündüm: Benim buralara neden geldiğimi anlamış mıydı? Öyleyse bana güvenmiş, ben de onun bu güvenini kötüye kullanmamıştım. Kibar adamdı yüzbaşı.

Güvenmiş miydi? Fakat bu ona neye mal olmuştu ki? Iskartaya çıkmış bir adamdım ben. O beni burada dilediğim gibi davranmakta serbest bıraktıysa, benden hiç bir zarar gelmeyeceğini bilmişti de böyle yapmıştı. Hem sonra benim ondan gizli neyim vardı?

Ragnhild'le, kızlarla, herkesle vedâlaştım. Torbamı sırtlamış, avluyu geçiyordum, merdivenlerden doğru: «Bak ne düşündüm.» dedi yüzbaşı. «İstasyona gideceksen, delikanlı, arabayla bırakıversin seni.»

Kibar adamdı yüzbaşı. Fakat ben teşekkür ettim, kabul etmedim bu teklifi. Daha o derece ıskartaya çıkmamıştım canım, o kadarcık yolu yürüyebilirdim pekâlâ!

★

İşte yine o benim kasabaya geldim. Trovatn'a, dağlara giden yolum buradan geçiyor da onun için geldim.

Kasaba eskisi gibi. Yalnız, çağlayanın berisinde ilersinde, ince bir buz tabakasıyla kaplı ırmak. Buzun üzeri de karla örtülü.

Kendime üst baş ve lüzumlu bazı şeyler aldım. Yeni ayakkabılara kavuşunca eskileri pençeletmeye götürdüm. Kunduracı hal hatır sordu, buyur otur! dedi, nerden geldiğimi öğrenmek istedi. Kendimi birdenbire kasabanın havasına girivermiş hissettim.

Mezarlığa tırmandım. Burada da kış hazırlıkları yapılmıştı. Bitkilere, fidanlara saman kundaklar sarmışlar, hassas mezar taşlarını tahtalarla örtmüşler, üzerlerini boyayarak tahtaları da ayrıca emniyete almışlardı. Sanki şöyle düşünmüşlerdi: Bak, şimdi şu mezar taşı var ya, ben şimdi onu kollar, korursam yalnız benim için değil, torunumun torunları için de yine burda durur bu taş!

Noel çarşısı da kurulmuştu şimdiden; kalkıp gittim. Kızaklar, patenler vardı; ufak çömleklerde tereyağları; sanki cüceler, masallar dünyasından gelmiş gibi mini mini köylü tabureleri, pembe yün eldivenler, ütü tahtaları, tilki pöstekileri vardı. Beygir, sığır tâcirleri de gelmişler, vâdiden gelen köylülerin arasına karışmışlardı. Kasaba parasızdı, ama ona buna bir iki külüstür saat yutturmak ümidiyle yahudi bezirgânlar bile gelmişlerdi. Saatlar, şu yukardaki, Böcklin'in memleketi olmayan, hiç bir şöhreti, hiç bir güzel şeyi bulunmayan Alp'lerden geliyor.

Ah, bu bizim Noel çarşımız!

Geceleri şarkı şenlik, millet yaşıyor. İki salon, dans edenlerle dolu. Usta kemanîler çalıyor durmadan; tek kelimeyle şahâne bir şey. Kemanlara çelik teller gerili; ezgiler monoton, bir mezûr sadece. Ama dinleyiciler üzerinde etkiler başka başka: Bir kısmı millî bir hazla ürperiyor dinlerken, bir kısmı diş gıcırdatıp kahrından böğürmeye başlıyor. Müzik bu kadar etkiler insanları.

Ve dans devam eder.

Bir ara okul öğretmeni türküsüne başlar:

Anacığım helâk oldun bizimçin,
Kanlara bulandı akan terlerin!

Fakat züppe gençlerin bazıları dans isterler, yalnız

dans. Bu da nesi, dans varken bu türkü? Kolları kızların bellerinde kalakalırlar. Kafa şişirmeyin lütfen! Türküyü söyleyen durur: «Nasıl?» der. «Büyük halk şairi Vinje'nin şiirine hakaret ha?» — İsteriz, istemeyiz sesleri yükselir, bir kavga, bir gürültü! Müzik, şiir ancak bu kadar etkiler insanları.

Ve dans devam eder.

Vâdiden gelen kızlar beşer eteklik giymişlerdir, üstü üste beş tane pembe zırha bürünmüşlerdir; ama onlar aldırmaz buna: Ağır yük taşımaya alışkındırlar. Ve dans devam eder, gürültü patırtı devam eder, konyak kızıştırır kalpleri, cadı kazanlarından buğular, buharlar tüter. Sabahın üçünde bekçi gelir, sopasını yere vurur: «Yeter artık!» der. Çiftler dışarıya, ayışığına çıkarlar; kasabaya, oraya buraya dağılırlar. Aradan dokuz ay geçer, vâdideki kızlar o beş etekliğin bile az geldiğini ispat ederler, bir eteklik daha olsaymış iyi olacakmış. Böyle zırh gibi olmayan eteklikler ancak bu kadar etkiler insanları.

Şimdi ırmak sessiz, seyretmeye değmez artık; kışa bırakmış kendini. Evet, tomruk yüzdürülüyor yine, kıyılarda hizarlar değirmenler çalışmakta, çünkü büyük bir ırmaktır, öyle de kalacaktır; ama cansız, ölü artık; yorganını başına çekmiş şimdi.

Çağlayan daha fena durumda. Evvelce yukardan bakıp dinlemiş, düşünmüştüm bir kere: Hep şu aşağıdaki çağıltılar dünyasında yaşasam ne olurdu beynimin içi? — Şimdi küçülmüş çağlayan; uslu uslu mırıldanıp duruyor, buna çağıltı demek bile ayıp! Bir çağlayan artığı bu sadece! Öyle fakirlemiş ki koca koca taşlar çıkmış suyun üstüne; orda burda bir kütük görülüyor yanlamasına; insan taştan taşa, kütükten kütüğe atlayarak, karşıya ıslanmadan geçebilir.

★

Derken kasabada işim bitti, torbamı sırtladım, tekrar yola çıkmaya hazırlandım. Günlerden pazardı, hava açıktı.

Oteldeki delikanlıya uğradım, ben gidiyorum, dedim. Beni ırmak boyu biraz geçirmek istedi. Uzun boylu, iyi kalpli genç, sanki kendim taşıyamazmışım gibi, torbamı da taşımaya kalktı.

Irmağın sağ kıyısından gidiyorduk, ama soldaydı esas yol. Yazlık bir yoldu bu bizim yürüdüğümüz; salcıların açtıkları bir patika; karda birkaç yeni ayak izi vardı. Arkadaş neden ana yoldan gitmediğimizi anlıyamıyordu pek. Öyle zeki bir genç değildi zaten. Ama ben evvelsi günler bu yoldan iki defa geçmiştim, bir kere daha geçmek istiyordum. Benim kendi ayak izlerimdi önümüzde gördüğümüz izler.

Sordum:

«Bana bahsettiğin bayan - hani boğuldu demiştin - buralarda bir yerde mi boğuldu?»

«O bayan mı? Evet, burada boğuldu. Öyle korkunçtu ki! Belki yirmi kişiydik, polis de vardı, hep beraber aradık.»

«Kancalarla mı aradınız?»

«Evet, kancalarla. Tahtalar, merdivenler serdik, uzattık ama bizimle beraber göçüverdi hepsi. Bütün buzlar kırıldı böylece.»

Delikanlı durdu: «İşte çalıştığımız yer şurası!» dedi.

Kayıklarla dolaşıp buzu kırdıkları, suyu taradıkları o karanlık sahayı görüyordum; üzeri yine buz tutmuştu.

Uşak yine anlatmaya devam etti:

«Derken bulduk. Bereket, sığlıkmış orası. Hemen dibe çökmüş, iki taşın arasında sıkışa kalmış. Irmağın orasında akıntı yoktu; ilkbaharda olsaydı sular alır götürürdü.»

«Demek ırmaktan geçmek istemiş?»

«Evet, don olunca ırmaktan geçer herkes. Eski, fena bir alışkanlık bu. Daha önce de biri geçmiş, ama iki gün önce. Bayan, şimdi bizim yürüdüğümüz gibi bu taraftan, mühendis de karşı yakada yukardan doğru geliyormuş. Mühendis bisikletteymiş. Birbirlerini görmüşler, bu ona, o buna el sallamış, selâmlaşma falan gibilerden; malûm ya akraba olurlar. Mühendisin demesine göre bayan, işaretlerden birini yanlış anlamış, sanmış ki mühendis ken-

disini çağırıyor, hemen ırmağa yürüyüvermiş. Mühendis bağırmış ama bayan duymamış. Mühendis de bisikletli olduğu için hemen koşup önleyememiş; hem daha önce de birisi geçmişti ya ırmaktan! Mühendis bunları bir bir anlattı polise; teker teker yazdılar bütün söylediklerini! Bayan tam ırmağın ortasına gelmiş, batıvermiş suya; buzun ince yerine mi bastı nedir! Mühendis sürmüş bisikletini şimşek gibi kasabaya. Otele geldi, başladı zili çalmaya; hiç böyle hızlı zil duymadım ben. «Irmağa düştü!» diye bağırıyordu. «Yeğenim ırmağa düştü!» Fırladık dışarı, mühendis de beraber. Yanımıza kanca, urgan almıştık, ama kaç para eder! Az sonra polis ve itfaiye de yetişti. Bir kayık buldular, bulunduğumuz yere getirdiler, suya indirdiler, aramaya başladılar. Ama bayanı ilk günü bulamadık, ancak ertesi gün bulduk. Evet, korkunç bir kazâ idi bu.»

«Kocası da geldi dedindi galiba, yüzbaşı yâni?»

«Evet, yüzbaşı da geldi. Düşün hele, ne kadar heyecanlıydı adam. Heyecanlanmamış kimse yoktu ki, hepimiz, bütün kasaba. Mühendis uzun zaman kendine gelememiş, otelde öyle dediler. Yüzbaşı çıkagelince mühendis ırmağın yukarlarını teftişe gitti, çünkü dayanamıyordu, felâketten daha fazla bahsedemez olmuştu.»

«Yüzbaşı, mühendisle karşılaşmadı şu halde?»

«Hayır. Dur hele, şey, ne bileyim..» dedi uşak, etrafına bakındı.

Verdiği kaçamak cevaptan anlamıştım, biliyordu, ama önemi yoktu bunun; üstüne düşmedim.

«Eh, zahmet ettin, geldin benimle, sağ ol!» dedim, biraz para verdim ona, kışlık ceket falan alsın diye. Vedâlaştım, artık dönsün istedim.

Ama biraz daha geçirmek istedi beni; karşı çıkmamı önlemek için de: «Ha, evet!» dedi. «Yüzbaşı, gitmeden önce aradı buldu mühendisi.»

Bu saf oğlan, mühendisle mühendise misafir gelmiş yeğen arasında bazı gizli ilişkiler olduğunu, mutfaktaki hizmetçi dedikodularından sezer gibi olmuştu anlaşılan. Ama daha fazlasını bilmiyordu. Fakat yüzbaşı, mühendisi bul-

maya, ırmağın yukarılarına giderken, onu da yanında götürmüştü.

«Yüzbaşı, mühendisi mutlaka görmek istiyordu.» dedi uşak. «Irmak boyu ben de yanı sıra gittim. — Donmuş bir ırmağı ne teftişiymiş bu? diye sordu yolda yüzbaşı. — Benim de aklım ermiyor, diye cevap verdim. Bütün gün yürüdük, akşama doğru bir kulübe çıktı karşımıza. Ben: Mühendis belki buradadır, dedim. Salcıların burada kaldıklarını duymuştum. Yüzbaşı: Sen gelme artık, burada bekle beni! dedi, tek başına kulübeye girdi. Bir iki dakika geçti geçmedi, yanında mühendis dışarı çıktı. Bir iki şey konuştular ya, ne konuştuklarını anlayamadım. Bir de baktım, yüzbaşı kollarını kaldırdı, işte böyle, mühendisin üzerine yürüdü. Baktım, mühendis düştü. Allah korusun, kafası öyle bir çarptı ki yere! Bununla da bitmedi, yüzbaşı yine yerden kaldırdı mühendisi, bir yumruk daha indirdi. Sonra yanıma geldi: Yürü, gidelim! dedi.»

Düşünmeye daldım. Uşağın, hiç düşmanı olmayan, kimseye de kin gütmeyen bu delikanlının, mühendisi kulübede yüzüstü bırakması garibime gitti. Anlatmasında bu cezalandırmayı bir yadırgama falan da hissedilmiyordu. Her halde mühendis ona karşı da cimri davrandı, yaptığı hizmetleri hep karşılıksız bıraktı, diye geçirdim içimden. Demek sadece emir vermiş, onu adam yerine koymamış, itlik etmişti. Her halde böyleydi bu! Hem ben de mühendisi kıskanmıyordum ki artık!

«Fakat yüzbaşı erkek adam!» dedi uşak, sonunda. «Bir sürü bahşiş verdi bana. O paralarla bütün borçlarımı ödedim, evet, hepsini ödedim.»

Uşağı nihayet başımdan savınca ırmağın karşı yakasına geçtim; enikonu kalındı buz. Artık anayola çıkmıştım. Yürüyor, uşağın anlattıklarını düşünüyordum. Kulübede baskın — ne anlamı olabilirdi bunun? Olsa olsa birinin boylu boslu, güçlü kuvvetli, öbürününse koca kıçlı, bodur bücür olduğunu gösterirdi sade. Fakat bir subaydı yüzbaşı. Bunu düşünmüş olmalıydı, daha önce de aklından başka şeyler geçirmişti belki; ne bileyim! Karısı boğulmuştu, yüzbaşı istediğini yapabilirdi, ama hiç bir zaman geri gelmezdi bayan.

Geri gelse bile ne olacaktı? Kendi kaderini yaşamak için doğmuştu. Karı koca açılan gediği kapamaya çalışmışlar, başaramamışlardı. Bayanın altı yedi yıl önceki halini hatırlıyorum. Canı sıkılırdı hep; o tarihte de ara sıra biraz sevdalandığı olurdu şüphesiz; fakat sâdıktı, kibardı. Zaman geçip gidiyordu. Yapacağı hiç bir iş yoktu, çiftliğinde üç hizmetçisi vardı, çocukları yoktu, yalnız bir piyanosu vardı, çocuğu yoktu.

Ve hayat, harcar isterse.

Anne ile çocuğu mahvolup gitmişlerdi.

E K

Göçebe bir adam, yaşı elliyi bulunca tellere surdin takar, sesini kısarak surdinle çalar kemanını.

Bunu şöyle de anlatabilirim:

Sonbaharda bir böğürtlen koruluğuna gelmekte gecikmişse çok geç kalmıştır. Günün birinde artık neşelenemediğini, yaşamak sevinciyle, şöyle candan gülemediğini görürse belli ki kocamıştır. Kınamayın onu! Hem insanın boyuna, halinden ve başka şeylerden memnun olabilmesi için, şüphesiz, biraz boş beyinli olması gerek. Evet, herkesin iyi, güzel saatleri olur. Bir tutuklu, arabada darağacına götürülmektedir, oturduğu tahtanın çivisi bir yerine batarsa hafif yana çekilir, şimdi daha rahattır.

Ben Tanrıyı bağışladım, Tanrı da beni bağışlasın demek, Tanrıdan bunu yakarmak, bir yüzbaşı için pek hoş bir şey değildir. Bir tiyatro bu! Her gün yiyecek içecek bulamayan; giyecek elbise ayakkabı, barınacak yer yurt darlığı çeken bir göçebe; bu nimetlerden yoksunsa yalnız hafif bir üzüntü duyar. Bir kapı kapanırsa bir başka kapı açılır. Ama o başka kapı da açılmadı mı insan Tanrıyı bağışlamaz olur, o zaman her şeyi göze alır. Kadere yüklenilir; yani omuz çöker bükülür; eh, et ve kan biraz acı duyar bundan; saçlar ağarır; göçebe bir adamsa: Güzeldi yaşamak! der, sürdüğü hayat için Tanrıya şükreder.

Bunu böyle de anlatabilirim.

Bu büyük büyük iddialar da neden sanki? Ele geçen ne? Bir tatlı düşkününün can atacağı şekerlemelerle dolu kutular mı? Güzel! Fakat insan her gün dünyayı görmedi mi, ormanın hışırtısını dinlemedi mi? Orman hışırtılarından daha şahâne ne var!

Bir leylak koruluğu vardı, yasemin kokardı. Ben birini tanırım: Yaseminlerden değil sade, her şeyden, aydınlık bir pencereden, bir anıdan, bütün hayattan duyduğu hazla içi titrerdi. Leylak koruluğundan çıkarılmasını söyledikleri zaman, bu can sıkıcı durumun karşılığını zaten daha önceden almış bulunuyordu.

Böyledir bu: Yaşamak bile başlı başına bir nimettir; hayatın ayrı ayrı bütün mahrumiyetlerini karşılayan, peşin ve bol bir ödemedir, yaşamak nimeti.

Hayır, insan eline geçenden daha çok şekerlemeye hak iddia edebileceğini sanmamalıdır. Bir göçebe, bütün bu yanlış inançlardan uzak kalmanızı salık veriyor size. Nesi var hayatın? Her şeyi! Ya senin neyin var? Şanın, şöhretin mi? Ah, söylesene neden senin oluyor? İnsan «kendisinin olan şeyler»e gururlanmamalıdır; bu öyle gülünçtür ki, ve bir göçebe bu kadar gülünç olanlara güler geçer. Böyle birini hatırlıyorum: «Kendisinin olan şeyler» den ayrılamazdı. Öğlen sobasını yakmaya başlar ve soba ancak geceleyin yanmış olurdu. O zaman da o sıcaklığı bir türlü bırakıp yatmaya gidemez, ateşten sonuna kadar yararlanmak için uykusuz oturur, herkesin kalkmasını beklerdi. Norveç'li bir oyun yazarıydı bu.

Hayatımda epey yer dolaştım, alıklaştım artık, soldum kurudum. Ama ihtiyarların o sakat inancı yok bende, neysem oyum, bilgeleşmedim ben; günün birinde bilge olacağımı da hiç sanmıyorum. Bir çöküntü işaretidir bu. Ben Tanrıya yaşadığım hayat için şükrediyorsam, yaşlanmakla daha da olgunlaştığımdan değil, yaşamaktan daima sürekli bir haz duydum da ondan. Yaşlanmak bir olgunluk vermez insana; yaşlanmak insanı sadece ihtiyarlatır, o kadar!

★

Bu yıl böğürtlen ormanına gitmekte gecikmiştim, ama gene de yolumdan geri kalmadım. Yazınki çalışmalarımın bir mükâfatı olacaktı bu; bu küçük zevki kendime çok görmedim. 12 Aralıkta ulaştım hedefime.

Ben de aşağıda, insanların arasında kalabilirdim elbet. Oralara vaktinde yerleşmiş başkaları gibi bana da bir iş, bir yer bulunurdu bulunmasına. Ahbabım, arkadaşım Lars Falkenberg bana, bir kadın, iki inek, bir domuz besleyebileceğim bir toprak, bir kulübe edineyim diye öğüt vermemiş miydi? Bir dost tavsiyesiydi, halkın sesiydi bu. İneğin biri yerine iğdiş edilmiş bir öküz de edinebilir, ih-

tiyarlık günlerimde bir yük hayvanına da sahip olabilirdim. Ama olmadı işte, olmadı! Yaşlanmakla akıllanmadım ben: Trovatn'a, uzak ormanlara gidip bir kulübede yaşayacağım.

Ne zevki mi var bunun? Ah ey Lars Falkenberg ve ey siz ötekiler, korkmayın, bir adam her hafta yiyecek öteberi getirecektir bana!

Böylece tek başıma göçebeliğime devam ediyor ve yalnızlığımda büyük bir ferahlık duyuyordum. Piskopos Paul'ün mührünü kaybetmiş olmam, canımı sıkıyordu. Ben bu mührü onun soyundan olan birisinden almıştım, yazın hep yelek cebimde taşırdım; şimdi aradım, bulamadım, kaybetmişim! Evet ama, bir zaman bu mührün bende oluşu, kaybımın acısını karşılar canım!

Fakat edebiyatı aramıyorum.

Ah, 12 Aralıkla öbür tarihler hâlâ ne iyi hatırımda. Ama daha önemli şeyleri umursamadan unutup gidiyorum. Ancak şimdi, edebiyat deyince aklıma geldi: Yüzbaşı Falkenberg'lerin evinde bir sürü kitap vardı; romanlar, oyunlar bir dolap dolusu. Övrebö'de kapıları pencereleri boyarken görmüştüm; dizi halinde yazarlar, yazarların da takım halinde kitapları vardı orda: Otuz kitap. Neden dizi halinde, bilmiyorum. Bir, iki, üç, on, otuz diye gidiyordu kitaplar. Her Noel'de bir kitap gelmişti, otuz cilt roman.. hep aynı hikâye. Yüzbaşıyla karısı, her halde okumuşlardı bunları. Her okuyuşlarında bu yazarlarda ev, aile adına ne bulabileceklerini biliyorlardı önceden; hep, bir şeyin nasıl düzeldiği yazılıydı bunlarda. Onlar da bu yüzden okumuşlardı belki de, ne bileyim! Allahım, az edebiyat mıydı bu! Duvarı boyayacağım zaman iki adam dolabı birazcık olsun kımıldatamamışlardı da üç adam, bir de aşçı kadın gerekmişti bu iş için. Erkeklerin biri Grindhusen'di, ev ve aile romancılarının ağırlığı altında kıpkırmızı kesilmiş: «Aklım almıyor» demişti. «Ne yaparlar bu kadar kitabı!»

Grindhusen ne anlardı sanki! Yüzbaşıyla karısı galiba sadece hiç noksansız olmasına bakıyorlardı kitapların; takımdı bunlar. Birini aldınız mı boş kalırdı yeri. Birbiri-

nin tıpatıp aynı, hepsi bir aile gibi kaynaşmış, bir örnek şeylerdi ve hep aynı hikâye.

★

Bir sığın avcısı kulübeme geldi, gelir a! Fakat köpeği lânet mi lânet! Avcı gidince rahatladım, sevindim. Bakır tavamı duvardan alıp yemek pişirdim, is içinde bırakmıştı.

Tava benim değildi, benden önce kulübede oturan bırakmıştı. Külle ovup temizlemiş, barometre niyetine duvara asmıştım. Şimdi oturup yeniden temizledim, çünkü iyi işe yarıyor, havanın bozacağına yakın hiç şaşmaksızın buğulanıveriyordu.

Ragnhild olsaydı alır, temizleyiverirdi; diye geçirdim içimden; ama sonra şöyle düşündüm: Barometremi ben kendim hale yola koyarım, Ragnhild başka işlere baksın! Ormanın burası bizim malımız olsaydı çocukları, inekleri, bir domuzu olurdu Ragnhild'in! Yoo, yoo, bu tava benim, ona ben kendim bakarım, Ragnhild!

Bir kadın hatırlıyorum: Hiç bir şeye, hele kendine hiç bakmazdı. Bırakmıştı kendini. Ama altı yedi yıl önce insanın bir başkasına karşı onun kadar kibar, onun kadar sevimli olabileceği aklımdan geçmezdi doğrusu. Bir gün bir yere gidiyordu da arabacısı ben olmuştum. Emrinde çalışıyordum, hanımımdı; ama bana karşı utangaç davranıyor, kızarıyor, önüne bakıyordu. İşin tuhafı, ben onun uşağı olduğum halde onun bu hali de beni utandırıyordu. Bana bir iş söyleyecek, gözlerini kaldırıp yüzüme bakacak olsa; önceden bildiğim şeylerin arkasında yeni yeni güzellikler, zenginlikler seriyordu önüme. Bunları hâlâ bugün de hatırlıyorum. Evet, şuracıkta oturuyor, hâlâ bunu hatırlıyorum. Başımı sallıyor: «Ne tuhaf, inanılır şey değil!» diyorum. «Öldü.» Sonra? Sonrası hiç tabiî! Bense henüz yaşıyorum. Onun ölmesi beni üzmemeli aslında; çünkü ben, bu ölüm acısını karşılayan sevinci, o gözlerin hiç de hak etmediğim bakışlarla bana baktıkları zamanlarda peşin olarak aldım. Böyledir her halde!

Kadın — Bilgeler kadın üzerine ne bilmekteler ki?

Bir bilge hatırlıyorum, kadınlar üzerine yazmıştı hep; kadın konusunda hep bir örnek otuz ciltlik tiyatro oyunları yazmıştı; ciltleri bir vakit büyük bir dolapta görüp saymıştım. Sonunda çocuklarını bırakıp giden bir kadın üzerine de bir kitap yazmıştı: Kadın, maceralar, eşsiz şeyler aramak için çocuklarını bırakıyordu. Peki, ya çocuklar ne oldular? Ah, pek gülünç bir şey bu, ve göçebe bir adam pek gülünç şeylere güler geçer.

Bilge, ne anlar bilge, kadından?

Birincisi, ancak yaşlandıktan sonra bilge olmuştur, böyle olunca da kadını artık sadece anılarıyla tanır. İkincisi, kadını hiç tanımamıştır ki ona ilişkin anıları olsun!

Bilge olmaya kabiliyetli adam, cimrice yalnız bu kabiliyetiyle uğraşır, ona bakar, onu besler, önünde taşır, götürür onu, onunla geçinir. Bilge olmak için kadına gidilmez. Kadın üzerine düşüncelerini yazan, dünyanın en bilge dört büyük adamı, bu düşünceleri kendi kafalarından bulup çıkarmışlardır. İğdiş öküzlere binmiş genç, ihtiyar bilgelerdi bunlar. Kadını kutsallığı, tatlılığı, vazgeçilmezliği ile tanımadılar; hayır sadece kadın üzerine yazdılar, yalnız yazdılar. Tasavvur edin, kadınla karşılaşmadan, kadın nedir hiç görmeden!

Bilgelikten Tanrı korusun beni! Günün birinde döşeğimde ölürken etrafımı saracak olanlara, dudaklarım titreyerek şunları söyleyeceğim: Bilgelikten Tanrı korusun beni!

★

Bugün havada hoş bir serinlik var; kulübeden çıkıp tasarladığım gezintiyi yapmaya elverişli bir hava. Karlı tepeler güneşin pembe ışınlarına bürünmüş; bakır tavan havanın açık olacağını müjdeliyor. Saat, sabahın sekizi.

Torbaya çokça yolluk koyup, cebime bir parça ip sokuşturdum; yolda bir şey kopar, olur a! Bana yiyecek öteberi getiren adamın, ben yokken gelebileceğini düşündüm, ona da bir kâğıt yazıp masaya bıraktım.

Ah, karar vermiştim: Çekip uzaklara gidecek, kendi-

mi dayanıklı kılacak, direnecek, bocalamıyacaktım. Başını alıp uzaklara gidecek bir kimse elbette böyle olmalıdır, ama ben buna mecbur değilim ki! Üzerime bir görev almadım, gidecek belli bir yerim de yok; ben bir göçebeyim sadece. Bir kulübeden çıkar, döner dolaşır yine oraya dönebilirim; burda orda olmuşum, ne fark eder?

Sessiz ıssız uzanıyor orman, her şey karla örtülü, soluğunu kesmiş her şey âdeta. Öğleye doğru bir tepeden, karlar altındaki Trovatn'ı görüyorum. Göl, beyaz ve dümdüz uzanıyor; bir fersah ötesinde tebeşir serpilmiş gibi bir kar çölü. Karnımı doyurduktan sonra yoluma devam ediyor, gittikçe daha yükseklere çıkıyor, dağlara yaklaşıyorum. Fakat yavaş yürüyor, ellerim ceplerimde düşünüyorum. Acelem ne, geceyi geçirmek için bir dam altı bulabileceğim bir yere varayım, yeter! Akşama doğru oturup sanki acıkmışım, hak etmişim gibi tekrardan biraz bir şeyler yiyorum, sırf kendimi bir şeyle oyalamak için yiyorum. Ellerim işsiz aylak, zihnim türlü hayallere açık. Erkenden karanlık basıyor; talihim varmış, ağaçlık tepede kuytu bir kaya kovuğu buluyorum. Fırtınalarda devrilmiş çamlar da var bir hayli; ateş yakabilirim.

Şimdi bunları anlatıyor, tellerine surdin taktığım ruhumun çalgısında kısık sesli, hüzünlü havalar çalıyorum.

Ertesi sabah daha gün ağarırken kalktım. Sâkin ve ılık, bir kar yağmaya başlamıştı; havada bir uğultu. Hava bozacak, diye düşündüm; fakat bilinir miydi önceden? Ne ben, ne de barometrem dün bunun böyle olacağını aklımızdan bile geçirmemiştik. Barındığım yerden çıkıp fundalıklara, bataklıklara doğru yürüdüm. Derken yine öğlen oldu, kar yağıyordu. Barınağım pek öyle iyi bir yer değildi; bol çalıçırpı bulmuş, kendime bir yatak yapmış, üşümemiştim, ama yaktığım ateşin dumanları içeri dolmuş, nefesim tıkanmıştı.

Fakat ikindi üstü daha iyi bir yer buldum: Duvarlı, tavanlı, geniş, temizce bir oyuk. Burada hem benim için yer vardı, hem de ateş için. Duman da yığılıp kalmıyordu. Başımı memnun, salladım; vaktin henüz erken olmasına bakmayarak, gündüz falan demeden, buraya yerleştim. Tepeleri, düzlükleri, çıplak bir dağdaki kayalıkları

henüz bir bir görebiliyordum. Dağ ancak iki üç saat kadar ötemde, karşımda duruyordu. Ama ben geleceğim yere gelmişim gibi, burası iyi! dedim içimden, ve geceye çalıçırpı, odun toplamaya başladım.

Burasını öyle sevmiştim ki! Başımı mutlu memnun sallayıp sırtımdan torbamı idirişim sebepsiz değildi her halde. «Burası mıydı gelmek istediğin yer?» diye takıldım kendime; kendi kendimle konuşmaya başladım. Evet! diye cevap verdim.

Rüzgârın uğultusu artmıştı; kar dinmiş, yağmura çevirmişti. Ne tuhaf, kovuğun önündeki ağaçlara iri iri yağmur taneleri düşüyordu; oysa soğuk Noel ayında, Aralık'ta idik. Bir sıcak dalgası aklına esmiş, bizi ziyarete gelmişti.

Yağmur bütün gece yağdı, boyuna yağdı, ormanlar hışırdıyordu. İlkbahardaydık sanki! Bu hal dalıp dalıp gitmelerimi yavaş yavaş öyle derin bir huzurla doldurdu ki, gün yarılarına kadar deliksiz ve güzel bir uyku çektim.

Saat on.

Yağmur dinmiş, ama hava hâlâ ılık. Kovukta oturmuş dışarıya bakıyor, eğilip bükülen, hışırdayan ağaçları dinliyorum. Birden dağdan bir taş yuvarlanıyor, tam tepemde bir yerden; bir kayaya çarpıyor, kaya da yuvarlanıyor, uzaklarda yankılanan birkaç el silâh sesi sanki. Peşinden gürültüler, gümbürtüler başlıyor. Sağı solu gözlüyor, bu da ne diye etrafa bakınıyorum. Gürleyişler, içimde yankılanıyor. Düşen kaya parçası başka kayaları da sökmüştür yerlerinden, ve çığ kopuyor, dağdan doğru gürül gürül kaya parçaları, kar ve toprak sökün ediyor; bu zorlu akıştan sonra bir toz bulutu kalkıyor havaya. Salkım saçak boz taşlar akıyor, bu akış önüne çıkan her şeyi sürüklüyor, karman çorman ediyor, akıyor, yayılıyor, vâdideki bir uçurumu dolduruyor ve duruyor. Son taşlar yavaş yavaş hareketten kesiliyorlar, sonra bir sessizlik. Dışardaki gümbürtü susuyor ve ruhumda artık gitgide sönen bir basso sesinin soluduğunu işitiyorum.

Sonra yine oturuyor, ormanın hışırtısına kulak kabartıyorum. Dışardan doğru seslenen Ege Denizi midir, yoksa Glimma Akıntısı mı? Oturmaktan, dinlemekten

yorgun düşüyorum; içimde kendi hayatımdan anılar canlanıyor; bin bir mutluluk, müzik, gözler ve çiçekler canlanıyor. Ormanın hışırtısından daha şahâne bir şey yok, bir salıncakta sallanış gibi, bir çılgınlık gibi: Uganda, Tananarivo, Honolulu, Atacama, Venezüella...

Beni böyle yorgun düşüren, seneler olsa gerek; titreyen, seslerle ses veren sinirlerim olsa gerek. Ayağa kalkıyor, bu hali yenmek için alevlerin başına geçiyorum. Alevlerin can çekiştiği sırada birazcık ateşle konuşabilir, ateşe karşı bir nutuk çekebilirim. Soğuk geçirmeyen bir evdeyim, akustik de çok güzel.

Derken kovuğum kararıyor; sığın avcısı köpeğiyle birlikte yine karşımda...

Geldiğim kulübeye dönmek üzere yollara düştüğüm sırada hava soğumaya başlıyor, bataklıklar su birikintileri donuyor, yürümek kolaylaşıyor. Yavaş ve kayıtsız, ellerim ceplerimde, salına salına yürüyorum. Acelem ne, değil mi ki her yer benim için aynı.

Göçebe

III

SON MUTLULUK

1

İşte ormanlara gittim.

Bir şeye mi kırılmıştım, insanların kötülüğü pek mi üzmüştü beni? Hayır! Ama ormanlar bana gelmiyorsa ben onlara gitmeliyim. Evet, öyle!

Bu kez bir uşak, bir serseri olarak da gitmedim. Paradan yana zenginim, yedim içtim semirdim çok; başarıyla, mutlulukla gevşedim âdeta, anlıyor musun? Boşladım dünyayı: şahâne sofrasını, haremi ve çiçekleri bırakıp çul giyen bir sultan gibi.

Ben bu işi daha da önemli görebilirim, çünkü buralarda dolaşacak ve düşüneceğim: Örsümde koca koca demirlerim var dövülecek! Nietzsche olsa şöyle derdi her halde: Söylediğim son sözü beğendi insanlar; beğendiler ki başlarını salladılar! Benim son sözümse şu oldu: Ormanlara gitmek! Anlamıştım çünkü: Yalan ya da saçma olacaktı benim son sözüm...

O yüzden Nietzsche gibi konuşmadım, yalnız kalkıp ormanlara gittim.

★

Burada hiç bir şey olmaz sanma sakın! Lapa lapa karlar burada da yağıyor, şehirde nasılsa. Kuşlar, hayvanlar sabahtan akşama, akşamdan sabaha kendi âlemlerinde.

Buradan sana hikâyeler gönderebilirim, özlü hikâyeler, fakat göndermiyorum. Ben bu ormanlara yalnızlık ve dövülecek demirler yüzünden geldim; içimde birkaç iri demir var ve korlaşıyorlar gitgide. Yani ona göre ayarlıyorum kendimi. Bir gün karşıma bir erkek Ren geyiği çıkarsa şöyle derim belki: «Allahım, şu geyiğe bak, ne azgın şey!» Ama beni çok etkilerse: «Bir dana bu, bir kümes hayvanı!» der ve enikonu aldatırım kendimi.

Buralarda hiç bir şey olmaz mı, ne olmaz!

Bir gün birbirleriyle karşılaşan iki Lapon gördüm; biri erkek, biri kız, iki genç Lapon. Önce herkes gibiydi davranışları. Birbirlerine «Boris!» dediler ve gülümsediler. Fakat hemen sonra karlara devrildiler, bir süre görünmez oldular. Çeyrek saat geçti, ne oldular, bir bakmalı! diye düşündüm, karda boğuldular belki! Fakat birden ayağa kalktılar ve uzaklaştılar. Ayrıydı yolları.

Ben şu kırık dökük ömrümde böylesine selâmlaşma görmedim.

★

Günüm gecem boş bir damda geçiyor, sürünerek giriyorum oyuğundan içeri. Bu kerpiç kulübeyi çok zaman önce, başını sokacak bir yer niyetine birisi yapmış her halde, belki bir adamdı, peşine düşmüşlerdi, sonbaharın birkaç gününü gözden uzak burada geçirdi. Kulübede iki kişiyiz, Madam'ı insandan saymazsam tek başımayım ben. Madam dediğim, bir fare; onunla beraber yaşıyorum; saygımın üstünlüğünü göstermek için ben taktım ona bu ismi. Bir köşeye ne koyarsam yiyor, ara sıra durup bana bakıyor.

Kulübede eski ot vardı, bu otu Madam'a bağışladım, kendi yatağım için uygun ve yumuşak çam dalları kestim. Baltam var, testerem var, gerekli bir kaç da çanak çömlek. Bir de koyun pöstekisinden, yünlü tarafı içerde bir tulum; geceleri içine giriyorum. Bütün gece ateşi kolluyor, söndürmüyorum. Orda asılı ceketim sabahları taze reçine kokuyor. Kahve pişirmek istedim mi dışarı çıkı-

yor, bakracı temiz karla dolduruyor, ateşin üzerine asıyorum, su oluyor.

Bu da yaşamak mı dedin?

Ama işte şimdi yanıldın! Senin anlamadığın bir yaşamak bu! Yerin yurdun şehirde senin, evet, ve sen onu biblolarla, resimler ve kitaplarla donatmışsın; senin karın, hizmetçilerin, yüz türlü masrafın var, ve uyanıkken ve uykuda eşyalarla, olaylarla cenkleşmektesin, hiç bir zaman senin başın dinç değil. Benimki dinç! Fikir ve zekâ ürünlerin, kitaplar, sanat eserleri, gazeteler senin olsun! Kahveler, gazinolar ve her zaman bana dokunan viskin senin olsun! Ben burada ormanları dolanıyorum ve çok iyiyim. Zekice sorular sormaya kalkar da beni çıkmaza sokmak istersen vereceğim cevap belki ancak şu olur: «Her şeyin başı Allah, ve insanlar bu sonsuz evrende yalnız ve yalnız noktacıklar ve lifçiklerdir, buna emin ol!» Hoş, sen de o kadar ileri gitmedin ya; gitsen de sorsan: «Nedir sonsuzluk?», ben de aynı yere erişir ve cevap verirdim: «Sonsuzluk, sadece yaratılmamış zamandır, yaratılmamış zaman tamamen!» Küçük dost! Gel buraya, gelirsen cebimden bir ayna çıkarır, yüzüne bir gün ışığı düşürür ve aydınlatırım seni, küçük dost!

★

Saat ona, on bire kadar yatakta yatarsın, hep de yorgunsundur kalktığında. Gözümün önüne geliyorsun, sokağa çıkınca gözlerin kamaşır, çünkü gün çok erken ışımıştır gözlerin için. Bense saat beşte kalkıyorum uykumu almış olarak. Dışarsı henüz karanlıktır, ama yine de bir sürü şey bulunur seyredecek: Ay, yıldızlar, bulutlar ve günün hava durumu. Ben havanın nasıl olacağını saatler öncesinden bilirim: Rüzgâr nasıl esecek? Glimma gölündeki buzun çıtırtısı kuru mu, hafif mi, derin mi, uzun mu? Bilirim ve sesler duyarım: Hava durumunu mükemmel haber verirler. Ortalık ağarınca gördüğüm belirtileri duyduklarıma eklerim, tahminlerim kesinleşir.

Derken günün ince bir ışın teli, doğuda ta altta görünür, yıldızlar solar silinir gökyüzünde, ve ışık hüküm-

ran olur. Derken ormanların üzerinde bir karga süzülür, ve ben Madam'a hatırlatırım: «Kulübenin önünde görünme sakın, yerler seni sonra!»

Fakat kar yeni yağmışsa ağaçlar, çalılar, kayalar kılık değiştirmişler, masal ejderleri olmuşlardır; geceleyin bir başka âlemden gelmişler sanki! Rüzgârın devirdiği bir çam, kopmuş kökleriyle bir cadıya benzer, acayip hareketler yaparken donup kalmış bir cadıya benzer.

Şurda bir tavşan sıçradı, orda bir Ren geyiğinin ayak izleri. Tulumdan yatağımı dışarı çıkarıyor, her şeyi yiyen Madam'ın korkusundan bir ağacın yüksekçe bir yerine asıyor, geyiğin açtığı yolu izleyerek ormana gidiyorum. Hayvan salına salına gitmiş anlaşılan; fakat belli bir hedefe doğru, tam doğudan, gün ışığından yana. Gürül gürül akan ve hiç donmayan Skjel deresinden su içmiş, kıyıda yosunları eşelemiş, biraz dinlenmiş, sonra düşmüş gene yola.

Ren geyiğinin bu yaptıkları, bu güne ait benim tek yaşantım ve bilgim belki. Gene de bir şey bence. Günler kısa, saat daha iki var yok, hava enikonu kararmış, ve ben salına salına geri dönüyorum. Yavaştan akşam oluyor, sâkin rahat bir akşam. Sonra yemeğimi pişirmeye başlıyorum. Beyazlığı göz kamaştıran, üç kar yığını içinde bir sürü etim var, ayrıca daha iyi başka şeylerim de var: Tereyağı, ekmek ve sekiz kalıp yağlı geyik peyniri.

Bulgur pişe dursun, bir parça uzanıyor, ateşe bakıyor ve uyuyorum. Yemekten önce öğlen uykumu alıyorum. Uyandığımda bulgur pişmiştir, kulübe et ve reçine kokuyor. Madam yerde ordan oraya koşuyor, o da kendi payını alıyor sonunda. Karnımı doyuruyor, çubuğumu yakıyorum.

Gün bitti. Her şey iyiydi, canımı sıkacak hiç bir şey olmadı. Çevremdeki büyük sessizlikte yetişkin, göçebe tek insanım ben. Bununla büyüyor, daha bir önem kazanıyor, gittikçe yaklaşıyorum Allaha. İçimde tavlanan demirlerin de rahatı, sanırım, iyidir; çünkü Tanrı, kendine yakın olanlara inayetini ihsan eder.

Uzanmış yatıyor; geyiği, geyiğin gittiği yolu, Skjel deresinde yaptıklarını, sonra yoluna devam edişini düşünüyorum. Dalların altından geçmiş, boynuzları ağaç ka-

buklarını sıyırmış, çizmişti. Karşısına bir söğütlük çıkınca onu dolanmaya mecbur olmuş, ama koru bitince gene eski yönünü bulmuş, yine doğudan yana gitmişti.

Ben bütün bunları düşünüyorum. Ya sen? İki gazetene de baktın, karşılaştırdın mı, yaşlılık sigortası konusunda Norveç kamu oyu ne düşünüyor, öğrendin mi bari?

2

Fena havalarda içerde kalıyor, türlü şeylerle oyalanıyorum. Eşe dosta mektuplar yazdığım da oluyor. Ben iyiyim, diyorum, umarım ki sen de iyisindir! Fakat göndermiyorum bu yazdıklarımı, ve mektuplar günden güne eskiyor, ne çıkar eskiyorsa! Mektupları bir ipe bağladım. Madam kemirmesin diye tavana astım.

Derken bir gün bir adam çıkageldi. Apar topar, telâşlı çıkageldi; üstü başı düzgün değildi pek, boynunda atkı falan da yoktu; bir işçiydi bu! Sırtında bir torba taşıyordu, içinde ne vardı acaba? Merhabalaştık, ormanda hava ne güzel! dedik.

«Bu kulübede birisiyle karşılaşacağımı hiç ummazdım.» dedi adam. Kızgın, sert birisine benziyordu hem de. Torbasını hoyratça yere fırlattı.

Böyle yaptığına göre kim olduğumu biliyor her halde, diye düşündüm.

«Çok oldu mu siz buraya geleli?» diye sordu. «Daha kalacak mısınız?»

«Yoksa senin mi bu kulübe?» diye sordum ben de.

Yüzüme baktı uzun uzun.

«Çünkü seninse, iş değişir tabiî!» dedim. «Çekip gitsem bile, hırsız gibi alıp götürmem kulübeyi.»

Düşünmeden konuşmuş olmamak için bu sözleri uysal bir dille, şaka eder gibi söyledim.

Ama ben işin doğrusunu söyleyince adam birden kendine güvenini yitirdi. Onun benim hakkımda bildiğinden fazlasını benim kendisi hakkında bildiğimi anlatmış oluyordum böylece.

İçeri girmesini söyledim, teşekkür etti: «Karları dolduracağım içeriye!» dedi.

Sonra çizmelerini güzelce temizledi, torbasını alıp eğilerek içeri girdi.

«Bir kahve pişirelim!» dedim.

«Zahmet etmeyin!» cevabını verdi; yüzünü silmeye, sıcaktan solumaya başladı. «Bütün gece uzun bir yol yürüdüm.»

«Dağın öte yakasına mı gidiyorsun?»

«Duruma bakar. Orada kışın iş bulunmaz belki de!» Kahve verdim.

«Yiyecek bir şeyleriniz var mı? Sizden bunu istemek ayıp kaçar gerçi ya... Biraz ekmek, serme falan? Yanıma yiyecek alamadım, vakit olmadı.»

«Var bende. Ekmek, yağ, peynir. Buyur bakalım!»

«Kış ayları çetin aylar, çokları için.» dedi karnını doyururken.

«Aşağı köye insen de bana mektup falan gelmişse getiriversen! Zahmetini öderim.»

Adam cevap verdi:

«Hayır, imkânsız, cidden! Çünkü dağı aşmam lâzım. Hillingen'de iş varmış, öyle duydum. Yok, hayır, köye inemem.»

Tekrar doğrult biraz şunu, diye düşündüm. Oracıkta oturuyor, koyvermiş kendisini; senden yarım kron istemesine bakar bu işin sonu!

Torbasını elliyor, soruyorum:

«Nedir bu? Ağır şeyler var galiba içinde.»

«Size ne?» diye cevap veriyor hemen, torbayı kendine çekiyor.

«Yok canım, içinden bir şey çalmayacağım, hırsız değilim ben!» diyorum yine şaka eder gibi.

«Ne olduğunuz beni ilgilendirmez!» diye mırıldandı.

Gün böyle geçti. Misafirimi bırakıp ormana gitmiyor, onunla çene çalmak, onu sorguya çekmek istiyordum. Planlarımla pek ilgilenmeyen, alelâde bir adamdı; elleri kirli, konuşması basit, yavan bir adam. Torbasındaki şeyleri çalmıştı her halde. Sonra sonra, hayatın öğrettiği ufak tefek bir sürü işlerde çok zeki olduğunu anladım.

Topuklarının çok üşüdüğünü söyleyerek çizmelerini çıkardı. Üşümesi şaşırtmadı beni: Çorapları topuksuzdu, delikti baştan aşağı. Bıçağımı aldı, paçavraları kesti attı, sonra çorapları tersine çevirdi, alt kısımlarını ayağının üstüne getirdi; «Şimdi iyi oldu, ısıtır artık!» dedi çizmelerini giyerken.

Bir ziyankârlık etmiyordu; testere veya baltayı köşeden alıp bakarsa gene aldığı yere bırakıyordu. Mektuplara bakıp belki de adreslerini okumak isteyince rasgele, havada sallanmaya bırakmadı onları, bekledi, ip durdu, öyle bıraktı. Ne şikâyetim olabilirdi ondan?

Öğleye kadar kaldı, öğle yemeğini yiyince: «Kusura bakmayın ama» dedi. «Gidip bir iki çam dalı kesersem bir şey demezsiniz ya... üzerine oturmak için?»

Dışarı çıktı, birkaç yumuşak dal kesti. Kulübede ona da yer açılması için Madam'ın otlarını biraz kenara itmemiz gerekti; sonra yere uzandık, çıralı dalları yaktık, sohbete daldık.

Öğleden sonra da gitmedi. Uzandığı yerden kalkmıyor, zaman uzayıp gidiyordu sanki. Hava kararmaya başlayınca kapı aralığına yürüdü, havaya baktı. Başını çevirip sordu:

«Bu gece kar yağar mı dersiniz?»

«Sana sormalı.» dedim. «Fakat yağacağa benziyor. Duman aşağı vuruyor, baksana!»

Karın yağma ihtimali tedirgin etti onu. «Bu gece gitsem iyi olacak.» dedi ve kızdı birdenbire. Uzandığım yerde yayılmış, dalgın düşünceli, elimi torbasının üzerine koymuştum.

«Niçin bana kancayı taktınız, anlamıyorum.» diye bağırdı, çekti aldı torbasını. «Dokunmayın bu torbaya, benden söylemesi!»

Öyle bir şey düşünmediğim, bir şeyini çalmak niyetinde olmadığım cevabını verdim.

«Çalacak mıydınız yoksa? Peki, sonra? Sizden mi korkacağım yani? Hiç bile korkmam, azizim, işte torbamda olan şeyler!» dedi, torbadaki öteberiyi göstermeye başladı: Üç çift yeni eldiven, elbiselik kalın bir kumaş, bir küçük torba bulgur, bir kalıp pastırma, on altı paket tütün,

birkaç topak kelle şeker. En altta belki yarım ölçek çekirdek kahve.

Parçalanmış, ufalanmış serme ekmekleri hariç, bunların hepsi çarşıdan gelme şeylerdi her halde; sermeleri başka yerden iç etmişti ihtimal.

«Yanında ekmek varmış ya işte!» dedim.

«Halden anlasaydınız böyle konuşmazdınız. Dağı aşacağım, yürüyeceğim boyuna; yiyecek falan lâzım olmaz mı yani bana? Amma da tuhaf şey!»

Teker teker, özene bezene hepsini sırasıyla torbaya koydu tekrar. Kumaşın yağlanmaması için tütün paketlerini pastırmanın altına yerleştirmeye dikkat etmesi gerekiyordu.

«Bu kumaşı size satabilirim.» dedi. «Ucuza bırakırım. Tüylü çuha. Bana yük oluyor.»

«Kaç para istiyorsun?» diye sordum.

«Bir takım elbise çıkar da artar bile!» dedi kendi kendine, ve açtı kumaşı.

Adama dedim ki:

«Buralara geliyor; dünyayı, hayatı, düşünceleri, gazeteleri ormanlara getiriyorsun; fakat biraz konuşalım seninle! Bana şunu söyle yalnız: Bu gece yeni kar yağarsa yarın sabah ayak izlerini görürler diye korkuyorsun, değil mi?»

«O benim bileceğim iş! Ben bu dağı daha önce de aştım, bildiğim yollar vardır.» diye mırıldandı adam. «Bu kumaşı birkaç kron'a bırakabilirim.»

Başımı sallayarak istemediğimi belirttim, ve adam, dikkatlice tekrar torbaya koydu kumaşı... sanki kendi malıymış gibi.

«Keser, keser pantolonluk parçalar çıkarırım. Küçülünce satmam kolaylaşır tabiî!»

«Pantolon, ceket ve yelek için bir parça ayır, daha iyi!» dedim. «Artanı pantolonlara bölersin!»

«Öyle mi yapsam ki? Evet, en iyisi o galiba!»

Yetişkin bir adama ne kadardan bir elbise çıkacağını hesapladık. Tam olarak bilelim diye, mektuplara bağlı ipi alıp elbiselerimizi ölçtük. Sonra kenarını kestik, yırtıp iki parçaya ayırdık kumaşı. Bir takım elbiselikten baş-

ka, iki pantolona bol bol yetecek kumaş kaldı elimizde.

Sonra adam, torbasındaki öbür şeyleri çıkardı, alıp almayacağımı sordu. Birkaç paket tütünle kahve aldım. Parayı meşin keseye koydu. Bomboş keseyi, parayı koyarken adamın o biçare ve özentili halini, cebine soktuktan sonra keseyi bir de dıştan yoklayışını uzun uzun seyrettim.

«Alabileceğim şeyler azmış, ama bunlar yeter bana.»

«Ticaret, ticarettir, eyvallah!» dedi. Neşelenmişti biraz.

Dallardan yapma minderinde daha fazla oturup kalmak istemediği için, yola çıkmaya hazırlanırken hırsızlığının zavallılığına acımadan edemedim. İhtiyaçlardı ona bir pastırma ve bir kupon kumaş çaldıran, ve ormanda kumaşı başından atmak istiyordu. Ah, hırsızlık, anlamını ne de çok kaybetti! Bunun bir sebebi de, türlü suçlar için kanunun koyduğu cezaların öyle önemli şeyler olmaktan çıkmış bulunmasıdır. Bu, yalnız yavan ve insanca bir ceza. Dinî özleri, öğeleri kanunlardan çıkarıp aldılar; bir yargıç, artık her türlü mistiğinden uzaktır. Etkili olabilmek için bir yeminin anlamını, tam gerektiği şekilde yorumlayan son yargıcı hatırlıyorum. Tüylerimiz diken diken olmuştu. Siz yine bir parça büyüyü, Musa'nın altıncı kitabını, Ruhülkudüs'e karşı işlenen günahların kefaretini, yeni vaftiz edilmiş çocukların kanlarıyla yazılmış kararları getiriniz! Ve çarşıdan bir torba altın ve gümüş çalınız, torbayı dağlara saklayınız ki, güz akşamlarında orda, bir mavi alev süzülsün göklere. Bana böyle geliniz de, üç çift eldiven ve bir parça pastırmayla gelmeyiniz!

Artık torbasını kolladığı yoktu adamın. Adam şimdi hava durumunu anlamak için eğilip kulübeden dışarı çıkmıştı. Satın aldığım tütünlerle kahveyi tekrar torbaya koydum: ikisi de lâzım değildi bana. Geri dönünce: «Ne çare, geceyi burada geçirmem gerek, galiba!» dedi adam. «Sıkılmazsanız eğer.»

Akşamleyin kendi yiyeceğini çıkarmaya falan kalkışmadı. Ona kahve pişirdim, yiyecek verdim ayrıca. «Zahmet etmeyin!» dedi, sonra yine torbasını karıştırmaya baş-

ladı, kumaşa bir zarar gelmesin diye pastırmayı bir kenara çekti, sonra belindeki kayışı çıkardı, çapraz düğümledi, torbayı bir ucuyla sırtında taşıyabilecek şekilde bağladı.

«Torbanın ağzını öbür omuzuma alırsam daha kolay taşırım.» dedi.

Dağı aşınca postaya atması için mektupları ona verdim; güzelce yerleştirdi, sonra dıştan cebine vurdu elini. Posta parasını ayrı bir kâğıda sardım, torbanın ağzında bir düğüm yaptı, parayı düğüme bağladı.

«Yerin yurdun neresi?» diye sordum.

«Garibin yeri yurdu mu olur? Deniz kıyısında oturuyoruz. Ne çare, çoluk çocuk sahibiyim.»

«Kaç çocuğun var?»

«Dört. Birinin kolu kangren oldu, ötekinin.. Neyse, her birinin bir eksiği, bir noksanı var işte. Kolay değil fakir bir adam için. Karım hasta. Birkaç gün önceydi, ben artık öleceğim, rahip çağır, dedi.»

Sesine bir mahzunluk sinmişti, ama sahte bir tondu bu, besbelli yalan söylüyordu. Şimdi köyden biri gelip sorsa arasa, hangi dini bütün Hıristiyanın içi götürür bu adamcağızı ele vermeyi? Değil mi ki kalabalık ve hasta bir aile babası! O öyle düşünüyordu her halde.

İnsanoğlu, ah ey insanoğlu, sen bir fareden daha biçaresin!

Başka bir şey sormadım, bir türkü söylemesini istedim, madem işte oturuyoruz hazır.. bir türkü, bir şarkı, ne bileyim, söyleyin işte!

«Havamda değilim.» dedi. «Bir mezmur okuyabilirim belki.»

«Hayhay, bir mezmur oku!»

«Fakat şimdi olmaz, sizi kırmak istemezdim ama...»

Sıkıntısı gititkçe artıyordu. Çok sürmedi, torbasını alıp dışarı çıktı. Gidiyor, diye düşündüm, ama selâm vermedi giderken, hoşça kal demedi. İyi ki ormanlara geldim, diye düşündüm, benim yerim burası! Bugünden sonra hiç bir fâni girmesin şu kapıdan içeri! Artık kesin karar verdim, insanlarla ilişiğimi keseceğim! Madam, gel buraya! dedim. Ben seni sever, sayarım, hayatımı bütün bir ömür boyu seninle birleştirmeye ben hazırım, Madam! dedim.

Yarım saat geçti, adam geri geldi, torbası yoktu yanında.

«Gittin sanmıştım.» dedim.

«Gittim mi? Köpek miyim ben?» diye karşılık verdi. «İnsanlarla çok bulundum evvelce. Yanlarına geldiğim vakit, günaydın, merhaba! derim, ayrılırken: hoşça kalın! - Canımı sıkmayın benim!»

«Torbayı ne yaptın?»

«Önceden götürüp bıraktım öteye.»

Torbayı saklaması, ihtiyatkârlığını gösteriyordu. Biri gelirse sırtında bir yükle kaçması zor olurdu tabiî; eli kolu serbest, çekip gidivermek daha kolay. Yoksulluk yaveleriyle beni daha fazla kandırmasını önlemek için sordum:

«Her halde üç dört yıl önce pek yamanmışsın sen, yine öyle misin?»

«Ne yaparsın, geçim dünyası!» dedi canlı bir sesle. «Balık yağı varillerini kimse benim kadar kolay kaldıramazdı. Noel danslarında en çok ben dayanırdım. Sus hele... Birisi mi geliyor?»

Kulak kabarttık. Bir an içinde bakışları kapı aralığıyla baca deliği arasında gidip gelmiş, tehlikeyi kapıdan karşılamaya karar vermişti. Sabırsız ve yamandı. Çenesini oynatıyordu hep.

«Yok bir şey!» dedim.

Şeytan kadar azimli ve güçlü, eğilip dışarı çıktı, birkaç dakika dışarda kaldı, döndüğünde rahat nefes aldı: «Yok bir şey!» dedi.

Yattık. «Eh, Allah rahatlık versin!» dedi, yatak yaptığı dallar üzerinde sağa sola kımıldayarak yerine yerleşti, uygun durumu buldu. Ben hemen uyumuşum, bir süre mışıl mışıl uyudum. Gece sona ererken, duyduğu telâş, adamı tekrar ayağa kaldırdı. «Hoşça kal!» diye mırıldandığını, yavaşça çıkıp gittiğini duydum.

Sabahleyin adamın dallarını yaktım, kulübenin içine hoş bir duman yayıldı.

Dışarda yeni yağmış kar vardı.

3

Yine yalnız olmaktan; başım dinç ve içime dönmüş, ormanlarda dolaşmaktan; kahve pişirip çabuk doldurmaktan; bir de az az, bir parça düşünmekten daha güzel bir şey yok. İşte, şimdi bakraca kar doldurayım, diye düşünüyorum, şimdi şu çekirdek kahveleri bir taşla öğüteyim, daha sonra yünlerinin ağarması için gecelik postunu karla bir güzel oğmam gerek. Bu düşüncelerde edebiyat yok, büyük roman yok, kamu oyu falan yok! Daha ne? Ben bu kahveyi hazırlamak için kimseyle bahse girmedim. Edebiyat mı? Roma, dünyaya hükmederken, edebiyatta Yunanistan'ın kemküm eden bir çömeziydi sadece. Tanıdığımız bir başka ülkeye bakalım: Bir kurtuluş savaşına girmişti. hâlâ o savaşın şöhretini çimlenmekte; dünyanın en büyük resim sanatını yarattı, ama edebiyatı yoktu, bugün de yok hâlâ...

Ağaçlarla, yosunlarla, topraktaki karla günden güne daha iyi kaynaşıyor, dost oluyorum her şeyle. Bir çam gövdesi güneşte karlarını eritiyor, ona yakınlığımın arttığını hissediyorum. Ara sıra yanında duruyor, onu seviyorum; ruhumda bir şeyler kımıldıyor, kaynaşıyor. Kabuk fena soyulmuş, gövde bir kış fazla kara dayanamayarak korkunç şekilde yarılmış; onun şimdi böyle yüksek ve çıplak duruşu bu yüzden! Kendimi bu ağacın yerine koyuyor, acıyarak seyrediyorum onu. Ve gözlerim belki aynı yalın ve hayvansı ifadeyi taşıyor, fosiller çağı insanlarının gözleri gibi.

Burada karşı çıkacak, gülünç düşüreceksin beni! Bu ağaç için, benim için hoş şeyler söyleyebilirsin. Ama ta derinde biliyorsun yine de: Yurttaşlık bilgilerimin azlığını, öğrenci olmayışımı bir yana bırakırsam, her şeyde olduğu gibi bunda da senden üstünüm ben, haha! Kırlar, ormanlar üzerine sen bana hiç bir şey öğretemezsin; hiç bir insanın hissetmediğini hissediyorum ben.

Yön tayininde yanıldığım, yolumu şaşırdığım oluyor, ne çare, oluyor. Ama o zaman sağa sola koşmuyor, yerim yurdum kapı önü demiyorum; şehirlilerin işi bu!

Daha yeni başladım yürümeye, yoldan iki mil uzaktayım, Skjel deresinin ötelerinde. Güneşsiz bir gün; gökte kuzey güney demeden çılgın, iri karlar savrulur belki. O zaman yapılacak şey, bilgimizi göstermektir: Çeşitli ağaçlardaki işaret ve belirtileri, çamlardaki reçineyi, yapraklı ağaçların kabuklarını, altta köklerde yeşermiş yosunları, kuzey güney yönlerindeki dal uçlarını, taşlardaki yosunlaşmanın, yapraklardaki damar örgüsünün durumlarını bilmektir. Gün bitmediği sürece, yönümü bunlara göre tâyin edebilirim.

Fakat hava karardı mı o gün için yerime dönmenin imkânsız olduğunu anlarım; Allahım kimbilir nasıl olacak gece, derim kendi kendime. Sağa sola bakar, kuytu bir yer aranırım; en iyisi bir kayanın yanıdır, rüzgârı yağışı tutan bir kayanın yanı. Birkaç kucak çam dalı taşırım oraya, ceketimi güzelce iliklerim, uzun zaman dayanırım böylece. Bunu denememiş insan, böyle bir gecede o barınakta otururken, o kimsenin içini kaplayan bu güzel duyguyu bilemez ki! Oyalanayım diye çubuğumu yakarım, ama karnım aç olduğu için tütün dokunur; ağzıma biraz reçine alır, onu çiğner, bazı şeyler düşünürüm. Ötede karlar sağa sola savrulmaktadır hâlâ. Yerim iyi seçilmiş de yönü de denk gelmişse, karlar yavaş yavaş gelir, kubbeleşirler derken; hücremin tavanı olur bu. O zaman artık emniyetteyimdir; ister uyurum, ister uyanık kalırım; ayaklarımın donmasını önlemişimdir.

★

Kulübeme iki adam geldi, acele ediyorlardı, biri seslendi bana:

«Merhaba! Dün buraya bir adam geldi mi?»

Ne salakça bir soru! Yüzü hoşuma gitmedi, uşağı değildim onun.

«Çok geçenler olur burdan. Siz galiba dün buradan bir adamın geçtiğini, benim görüp görmediğimi soruyorsunuz!»

Aldı mı ağzının payını!

«Ne dedimse onu söyledim işte!» dedi adam sertçe,

«Hem kanun namına soruyorum.»

Haha!

Fazla konuşmak istemedim, kulübeme sokuldum. İki adam arkamdan geldiler. Bucak müdürü yüzünü buruşturdu, sordu:

«Pekâlâ, dün buradan geçen bir adam gördünüz mü?»

«Hayır!» cevabını verdim.

Bakıştılar, görüştüler, az sonra kulübeden çıktılar, dönüp köye gittiler.

Bucak müdüründeki bu meslek gayretine pes doğrusu, diye düşündüm. Sıradan bir memur olarak kalmak korkutuyordu onu. Bir suçlunun yakalanıp götürülmesinden paylar çıkaracak, bu işi başarmak bir şeref olacaktı. Ah, bütün insanlık bu adamı evlât edinmeliydi, çünkü kendi oğludur, modelinin tıpkısıdır. Kelepçeler nerdeydi? zincirleri olmalıydı da birazcık şıkırdatmalıydı, onları bir süvari elbisesinin kuyrukları gibi kollarına koymalıydı; kendisine bir kimseyi zincire vurmak yetkisini veren o tüyler ürpertici kuvveti biraz duymalıydım ben. Ne gezer!

Sonra bugünün ticaret erbabı, satış kıralları ne biçim adamlar böyle? Bir adamın torbaya koyup götürebileceği şeyin hemen de farkına varıyorlar, müdüre haber veriyorlar.

Şimdi baharı özlemeye başlıyorum. Barındığım kerpiç kulübe insanlara pek yakın; donlar çözülsün, bir başka kulübe yapacağım kendime. Ormanda, Skjel deresinin öte yakasında bir yer buldum, orası daha iyi sanıyorum. Köye dört mil, dağa üç mil uzaklığı.

4

İnsanlara pek yakınım mı, dedim? Allah ıslâh eyleye! Peş peşe birkaç günüm ormanda iyi geçti, her sabah uyanınca günaydın dedim, insanlar arasındaydım âdeta. Karşımda bir adam var sandıkça, onunla uslu akıllı, uzun konuşmalara daldım; karşımda bir kadın var diye düşündük-

çe kibarlaştım: Müsaade buyurun çantanızı taşıyayım, Matmazel! - Bir seferinde bir Lapon kızıydı her halde karşılaştığımı sandığım; çünkü diller döktüm, iltifatlar yağdırdım, kürkünü taşımak istedim: Çıkarır da kürksüz gitmek isterseniz şayet..

Anlaşılan, insanlara artık pek yakın değilim, Allah ıslâh eyleye! Galiba daha sapa bir yerde olmasını istediğim balçık kulübeyi de yapmayacağım artık.

Günler uzuyor, uzasın bakalım! Kışı buralarda geçirdim, birçok şeylere katlandım, kendimi yola getirmeyi öğrendim. Bu benim bütün zamanımı aldı, bazan sert bir iradeye bakıyordu, öyle ki eğitim ücretimi pek pahalı ödedim. Zaman zaman yok yere sert davrandım nefsime. Şurda bir ekmek var da şaşırtmıyor, ilgilendirmiyor beni, alışmışım, dedim. Fakat şimdi on iki saat ekmek yüzü görmeyeceksin, o zaman bu bir ders olur sana, dedim ve ekmeği sakladım.

Kışın oldu bunlar.

Çetin günler miydi onlar? Hayır, iyi günler. Öylesine hürdüm ki istediğimi yapabiliyor, düşünebiliyordum, bir başımaydım, ormanın ayısı. Fakat ormanın içinde bile insan, çevresine bakınmadan yüksek sesle konuşamaz, iyisi mi sessiz, dilsiz yürür gider. İnsan bir süre, konuşmamak İngilizvari bir şey, diye avutur kendini, susmak şahâne bir şey! Fakat gün boyu çok sıkıcı olur bu. Ağız uyanmaya, gerinmeye başlar ve birdenbire, aptalca bir iki cümle bağırıverir insan: Şatonun tuğlaları! Dana bugün çok daha körpe! Ve insan, iyi bağırabilirse çeyrek mil uzaktan duyulur sesi. — Ve birdenbire insan, bir darbeden sonraki yanmayı duyar. Şahâne bir şekilde susulmuştu hani? Aydan aya dağın öte yakasına giden postacı, bir gün ben tam bağırıyordum, duydu bağırdığımı. Ormandan seslendi: Ne var? - İlerde bir yere dinamit koymuştum, dikkat et dedim, ne diyeyim!

Günlerin uzamasıyla kendime güvenim de arttı; her halde bahardan, içimdeki mistik gelişmeden bu. Şimdi artık haykırışlardan korkmuyorum. Yemek pişirirken kap kacağımı sebepsiz tıngırdatıyor, bağıra çağıra var kuv-

vetimle, durup dururken şarkı da söylüyorum. Bahardan.

Dün bir tepeye çıktım, sere serpe kış ormanlarını seyrettim. Üzgün yaslı, bir başka haldeydiler. Öğlen güneşi karları enikonu eritmiş, çökertmişti. Huş ağaçlarından dökülmüş tırtılsılar vardı dört bir yanda; körpe ağaçların altında yığın yığındılar; harfler karma karışık yere saçılmıştı sanki. Ay doğuyor, yıldızlar belirmeye başlıyor; ürperiyor, hafiften üşüyorum. Ama kulübemde yapacak işim olmadığı için, mümkün olduğu kadar uzun bir süre, dışarda kalıyor ve üşüyorum. Kışın hiç böyle aptallıklar yapmadım, üşüdüm mü içeri girerdim, ama şimdi bu da sıkıyor beni. Bahardan.

Ah, şimdi gökyüzü duru ve serin, bütün yıldızlarıyla açık, geniş. Muazzam düzlükte gök cisimcikleri, kıvıl kıvıl, hafif sesli minik çıngıraklar gibi. Onlara bakarken binlerce küçük çıngırağın şarkısını duyuyorum âdeta. Evet, her şey düşüncelerimi belli bir yöne çekiyor, itiyor: Bahara, çayırlara, kırlara.

5

Ocağa bir sürü reçineli çam dalı koyuyor, eşyalarımı sırtlıyor, kulübeden ayrılıyorum. Hoşça kal, Madam!

Evet, sonu bu oldu.

Barınağımdan ayrılırken duyduğum sevinç değil, daha çok, hafif bir keder. Ben bu üzüntüyü uzunca bir zaman kaldığım yerlerden ayrılırken daima duymuşumdur. Fakat dışarda bütün bir dünya var ki şimdi, beni çağırıyor. Evet cümle ormanların, uzakların sevgilisi gibiyim. Konuşmadan anlaştık sanki, şimdi buluşmak istiyoruz. Dün akşam oldu bu; oturuyordum, hissettim: Gözlerim kapıya kaymaktaydı hep.

Birkaç kere başımı çevirdim, kulübeme baktım. Bacadan duman çıkıyor, tortop oluyor, bana işaretler ediyordu; ben de ona el salladım.

Havadaki ipeksi aydınlık, içimi ferahlattı. Ormanlar gerisinde uzun mu uzun bir mavilikte, yavaştan, güneş

doğuyordu. Önüm sıra uzanan gökyüzü, bir korsan denizinde kaynaşan bir kıyı gibi. Bütün dağlar solumda.

Birkaç saat yürüdükten sonra kendimi tamamen yenileşmiş hissettim; ah, çok iyi bu! Sopamı havada vınlatıyorum; hakettiğime kanaat getirince oturuyor, biraz bir şeyler yiyorum.

Hayır, benim mutluluklarımdan, sen şehirde mahrumsun!

Hayat dolu, arzu dolu geriniyor, sevinç çığlıkları atmak istiyorum. Yükümü hiç mi hiç ağır değilmiş gibi yapıyor, durup dururken sıçrıyor, kendimi çok yoruyorum bu yüzden. Fakat bir yorgunluğa dayanmak kolaydır, insanı ona çeken bir iç mutluluğu ise! Ben burada, bu yalnızlığımda, insanlardan evlerden millerce uzakta, kaygısız sevinçli bir çocuk hayatı yaşıyorum. Açıklayacak, anlatacak bir kimsen yoksa, sen kavrayamazsın bunu! Dinle, bak: Şu anda acayip bir ağaç dikkatimi çekti sanki. Önce pek durmuyorum üzerinde, ama sonra başımı uzatıyor, gözlerimi kısıyor, uzun uzun bakıyorum. Nasıl, diye soruyorum kendime, bu ağaç şey ağacı değil mi, diyorum kendi kendime. Yükümü yere bırakıyor, yaklaşıyor, ağacı inceliyor, başımı sallıyorum: Tek başına yaşayan efsane ağacı, işte buldum onu! Ve not defterimi çıkarıyor, ağacın özelliklerini yazıyorum.

Bir şaka, bir eğlence bu, küçük garip bir esinti; oyun oynuyorum. Bunu benden önce çocuklar yapmışlardır. Buraya hiç bir postacı gelmez ve yakalamaz beni suçüstü. Ama birdenbire, nasıl başladıysam öyle, bırakıyorum, çocuklar gibi. Olsun! Bir an çocukların o sevimli ve saf bahtiyarlığını yaşadım ya tekrar, yeter bana!

Beni oyuna heveslendiren, yakında yine insanları görebileceğim sevinci olmasın sakın?

Ertesi gün, dağa ormana, salkım saçak bir sis çöküyordu ki, Lapon'un kulübesine vardım, içeri girdim. İyiydi, hoştu, fakat bir Lapon damında ne şenlik olacaktı ki? Kerpiç duvarda boynuz kaşıklar ve bıçaklar vardı, tavandan küçük bir gaz lambası sarkıyordu. Laponsa yavan, basit bir adamdır, ne fal bilir, ne büyü. Kızı, dağın öte yakasında, yerlilerin okuluna gitmiştir, okuması vardır da

yazmasını bilmez. Karı koca, iki ihtiyar, bunamıştır ikisi de. Hayvansı bir sessizliğe gömülmüştü aile: Bir şey sorsam minicik bir cevap alıyor, yahut onu bile alamıyordum: Ha ya, a yol Lapon değildim ben, bana karşı güvenleri yoktu.

Sis, bütün ikindi, toprağın üstünde kaldı, ormanları çiylerle bezedi. Bir süre uyudum. Akşamleyin gökyüzü açıldı, soğuk vardı epey, kulübeden ayrıldım; gökyüzünde dolunay.

Derken akortsuz tellerin sesleri!

Küçük kuşlar, nerdesiniz?
Ya ben kendim nerdeyim?
Uçurdular bir gümüş dünyaya beni,
Yok geleni gideni!
Bu iş nasıl bitecek?
Bakıyorum, ama nasıl bileyim,
Ne yana bakmam gerek?

*

Derken karşısında bir gümüş orman,
Yani başladı masal.
Renklerde, çiçeklerde şarkı türkü vardı,
Söylenen yıldızların korosu oldu.
Gelseydim olarak yiğitler yiğidi,
Elde mızrak, öldürmeye o devi,
Uyanırdı uykusundan nazlı yar.

*

Masallara gülümsüyorum artık
Yaşlandım, anladım dünyayı.
Eskiden yürürdüm uçar gibi
Kendimi zor sürüklüyorum şimdi.
Kalbim telâşlı, tedirgin
Ateşler peşimde, buzlara saplı,
Hiç rahat yok benim için.

*

Ürperdi, irkildi düşen gölgeler;
Bir soluktu, derindi, ürkekti,
Gümüş dünya titredi güzel ve yaman,
Sanki hızla geçip gitti bir aslan,
Dilsiz bir süzülüş gibi sessiz...
Tanrının akşam geçişi belki,
Ağaçları köklerinden sallayan.

Kulübeye döndüğümde evin kızını da dönmüş buldum. Uzun bir yolculuktan sonra oturmuş, karnını doyuruyordu. Lapon kızı Olga, ufak tefek garip bir kız. Bir kar yığınında selâmlaşmanın ürünü. O iki Lapon birbirlerine «Boris» demişler, devrilmişlerdi karların içine. Kız şimdi kendine kırmızı mavi kurdeleler almıştı. Daha yemeğini bitirmeden tabakları masanın ötesine sürdü, bayramlık elbisesini kurdeleyle süslemeye koyuldu. Hiç konuşmuyordu, çünkü bir yerli vardı odada.

«Beni tanıyorsun değil mi, Olga?»

«Ha ya.»

«Fakat kızmış gibisin.»

«O yo.»

«Dağ yolu nasıldı?»

«İyi.»

Ailenin eskiden oturduğu, şimdi ıssız balçık damı biliyordum, sordum:

«Sizin eski kulübe buraya çok uzak mıdır?»

«Çok değil.» cevabını verdi Olga.

O ben değilim, evet, ama vardır biri, Olga muhakkak gülümser ona. Olga ormanın içerlerinde oturuyor, kendini bir gurura kaptırmış, elbisesine süsler, fistolar dikiyor. Tatillerde, yortularda belki kiliseye gidiyor, birisini görüyor, o gördüğü kimsenin bunlara hayran olmasını istiyor.

Bu küçük insanların, bu sersemlerin arasında daha fazla kalmak hoşuma gitmiyordu. İkindi üstü uykumu aldığım, dışarda da ayışığı olduğu için yol hazırlığına başladım. Ren geyiği peyniri stokumu tamamladıktan, alabileceğim başka yiyecekleri de aldıktan sonra kulübeden çıktım. Beklemediğim bir şeyle karşılaştım: Ayışı-

ğı falan yoktu, bulutluydu gökyüzü. Soğuk da kalmamış, ısınmıştı hava, ve ıslaktı ormanlar. Bahardan.

Hava durumunu görünce Olga beni gitmekten vaz geçirmek istedi; onun bu hoş laflarına kulak mı asacaktım yani? Beni az bir süre ormana, ana yola kadar geçirdi, sonra geri döndü; tüfak tefek garip bir kızdı, bir tavuk gibi saçı başı dağınık.

6

Zordu ilerlemek.. olsun! Birkaç saat sonra tepeler arasında, doruklardaydım, yolumu şaşırmıştım her halde. Şurdaki şu karaltı ne? Bir kaya çıkıntısı. Ya ordaki karaltı? O da bir kaya çıkıntısı. Yürüdük durduk, burada kalacağız! Fakat ılık gecede derin bir sevimlilik, bir yumuşaklık vardı. Karanlıkta oturmuş, hafızamdan çocukluğumun unutulmuş anılarını, geçmiş zamanların yaşantılarını çıkarıp önüme sermiştim. Issız yerlerde bile cebimizde paramızın olması az bahtiyarlık mı!

Gece yarısı uyandım, kaya çıkıntısının altında sıcaklamışım, yattığım postu havalandırdım. Bir de sanki kulaklarımda bir yankı duymaktayım, uykumda seslendim, ya da şarkı söyledim belki. Birden, iyice dinlenmiş hissettim kendimi, ilerlere bakmak için yerimde doğruldum. Karanlık ve ılık, çıt çıkmayan bir dünya. Biraz açılmış gökyüzüne bakıyor, çevremde halka olmuş tepeleri görüyorum. Mazgal dişlerinin oluşturduğu bir şehirde gibiyim; heybeti şekillerin, kalıpların ötesine taşan, kocaman bir doruğun eteğindeyim. Bir rüzgâr çıkıyor, ansızın uzaklarda bir gök gürültüsü. Ne hava! Sonra bir şimşek çakıyor, hemen peşinden bir gürleyiş, muazzam bir çığ gibi uzaktaki tepelerin arasına yuvarlanıyor. Uzanmış, bunları dinlemek, hiç bir şeyle kıyas edilemez, şahâne bir şey! Bir hazzın ürpertisi doluyor içime; sarhoş gibiyim, ömrümde tatmadığım acayip ve delice bir sarhoşluk bu: Gülüşümde, kabıma sığamayışımda, neşemde belli ediyor varlığını. Garip şeyler geçiyor aklımdan, çılgınlıklar geçiyor, büyük keder anlarıyla karışık.. bu yüzden, uzandığım yerde güçlükle nefes alı-

yorum. Tekrar bir şimşek çakıyor, gök daha yakından gürlüyor, yağmur başlıyor, sert bir sağnak; yankı çok şiddetli, bütün tabiat ayaklanmıştır, bir mahşer sanki. Bağırmamla karşı çıkarak geceyi yatıştırmak istiyorum, yoksa mistik bir şekilde bütün kuvvetlerimden eder beni, iradesiz âciz bırakır beni. Gör bak, bütün bu kayalar, yolculuğuma kurulmuş tuzaklar, diye düşünüyorum. Yollarımı bağlayan devcileyin lânetler bunlar hep. Yoksa birlik olmuş kayalar arasına mı düştün? Fakat birkaç kere başımı sallıyorum, içim rahat ve yılmam anlamında. Bu kayalar da sadece içleri saman dolu, kof şeyler belki.

Daha da şimşek, daha da gök gürültüsü ve boşanan sağnaklar. Yakınlardaki yankılardan bana darbeler iniyor sanki, içimde bir ses, yüzlerce, diyor. Pekâlâ! Ben ki birçok savaşlar okudum, vaktiyle mermi yağmurlarına hedef oldum. Çevremdeki bu dehşet karşısında bir an bir keder, kendi hiçliğimin bilinci çöküyor üzerime; sızlanıyor, düşünüyorum: Ben neyim şimdi, yitip gittim mi, ben artık bir hiç miyim? Yüksek sesle konuşuyor, adımı sesleniyorum, var mı yok mu, duymak için.

İşte bir altın tekerlek, karşımda göğe fırlıyor ve başımın üzerinde gök çatırdıyor, bulunduğum tepeye devriliyor. Aynı anda gecelik postumu sıyırıp atıyorum üstümden, ve gizlendiğim yerden dışarı fırlıyorum. Gümbürtü yuvarlanıp gidiyor, yeni bir şimşek, yeni bir çatırtı, dünyalar köklerinden kopuyor. Ne diye Olga'cığın sözünü dinlemedim de kulübede kalmadım sanki? Bütün bunlar babasının, o Laponun büyüleri! Lapon mu? Ah, o insan müsveddesi, dere balığı herif! Oldu mu olanlar! Bu gürleyişlerle ne işim var benim? Karşı koymaya yelteniyor, fakat duraklıyorum; muazzam'ın içindeyim ve bir fırtınayla göğüs göğüse çarpışmaya kalkışmanın kaçıklık olduğunu kavrıyorum.

Kayaya yaslanıyor, düşmanıma meydan okuyorum; yüzüne karşı bağırmıyor, hayır, saf mâsum bakıyorum ona. Benim bu baş eğişim karşısında ancak bir kaya bu kadar sert, katı olabilir. N'olursun! Hiç de şiir demek, ritm demek değilim ben. Şu başçağızımı böyle ebemkuşaklarıyla tehlikeye sokacağımı umar mısın? Yalan! Ben şu-

racıkta durmuş, dünyaya yaslanmışım, evet, sense gözlerimdeki maviyi sahi sanıyorsun belki de...

Birden bir yıldırım çarptı bana. Bir mûcizeydi bu, ve bana rasladı. Sol dirseğimden aşağı kaydı, ceketimin yenini dağladı. Hiç şüphesiz yün gibiydi bu yıldırım, yuvarlanan bir yumaktı. Bir sıcaklık duydum; yediği gürültülü darbeyle, ilerde toprağın çatladığını gördüm. Bir ağırlık bastırdı, çökertti beni; tortop olmuş bir karanlıkla çevrildim. Sonra muazzam bir gök gürültüsü, uzun ve yankılı değil; sert, açık, çarpıcı.

Fırtına geçti gitti.

7

Ertesi gün ıssız barakaya geldim; sırsıklamdım, yıldırım çarpmamıştı ama cezaya çarpılmış gibi acayip bir uysallık ve teslimiyet içindeydim. Felâketteki mutluluğun, her şeye karşı içimde büyük muhabbetler uyandırmıştı. Kayayı incitmeden, bata çıka yürüdüm yolumu. Mevsim bahardı ama günahkâr şeyler düşünmekten sakındım. Barakaya giden yolu bulabilmem için tırmandığım dağı yeniden inmek zorunda kalışım bile sinirlendirmiyordu beni; vaktim vardı, peşimden atlı kovalamıyordu. Baharın ilk göçmeniydim ben, ve çok erken düşmüştüm yollara.

Evet, birkaç gün barakada kaldım, iyiydim, hoştum. Bazan geceleri sanki hepten şair olmuşum gibi, aklımdan mısralar, küçük şiirler geçiyordu. Ne olursa olsun, bunlar benim kıştan bu yana, henüz bir şeye karşı istek duymadığım günlerden, uzandığın yerde sadece gözlerimi kırpıştırıp rahatıma düştüğüm günlerden bu yana, ruhça çok değişmiş olduğumun isbatı idiler.

Bir gün, sıcak ve güneşli bir gün barakadan çıkıp tepelere yukarı vurdum, birkaç saat dolaştım oralarda. Son zamanlarda birkaç çocuk şiiri yazmaya niyetlenmiştim, küçük bir kıza ithaf edileceklerdi, ama bir sonuç çıkmamıştı. Şimdi dağlarda bu oyalanmaya karşı, içimde yeni bir heves uyandığını sezdim, birkaç sefer çalıştım yazayım diye, ama ortaya doğru dürüst bir şey çıkarama-

dım. Hayır, bu ancak insanın, geceleyin, birkaç saat güzel bir uyku çekmişse yapabileecği bir iştir belki.

Ben de doğru köye gittim, bol yedek yiyecek aldım kendime. Kalabalıktı oraları; tekrar insan sesi, gülüşmesi duymam, ferahlattı beni. Fakat yerleşebileceğim bir köşe yoktu burada, hem daha pek erkendi benim için bu iş. Tekrar, barakaya yukarı dönerken yüküm çok ağırdı. Yolu şöyle böyle yarılamıştım, bir adama rasladım, başı boş bir işçi, aylağın biri, adı Solem. Sonradan öğrendim, aşağı yukarı kırk elli yıl kadar önce Roselund'da bulunmuş bir telgrafçının nikâhsız oğluymuş.

Sırtımda yük, geçmem için, adamın, dar yolda birazcık kenara çekilişi bile, güzel bir davranıştı doğrusu. Kendisine teşekkür ettim. «Hacet yok!» dedim. «Yoo, hayır, çarpıp devirmem sizi, haha!»

Geçip gidiyordum, köy yolu nasıl, diye sordu adam. Burda nasılsa orda da öyle! dedim. Yaha, yoho! dedi adam, gidiyordu. Epeydir yollarda olmalı, diye düşündüm, yanında yiyeceğe benzer bir şey olmadığı için kendiminkilerden buyur ettim, hem bir iki laf atardık böylece. Teşekkür etti, aldı.

Boyu ortanın üstündeydi, gençti oldukça, yirmi yirmi beş arasında, yahut belki otuzunda ancak, sıkı bir delikanlı. Kasketinin siperinden perçemi, külhanbey biçimi dışarı taşmıştı, sakalı bıyığı yoktu fakat. Bu yetişkin adam demek hâlâ traş oluyor, bıkmıyordu traş olmaktan. Önce bu tutumu, sonra perçemi, hali tavrı bende olduğundan genç görünmek istediği kanısını uyandırdı.

Karnını doyururken konuşuyorduk. Rahatça gülüyordu, keyifliydi. Yüzü sakalsız ve sert olduğu için, gülen bir demirdi sanki. Anlayışlı ve sevimliydi fakat. Yalnız şu vardı: Bunca zamandır konuşmamıştım, şimdi boyuna çene çalıyor, sanki hevesimi alıyordum. Birbirimizin sözünü keser olduk. O hemen duruyor, sözü bana bırakıyordu. Bu birkaç kere tekrarlanınca hak bana geçsin istemedim, ben de hemen sustum. Bu ise ancak şuna yaradı: Solem başını salladı, siz buyurun! dedi.

Kendisine buralarda aylak dolaştığımı, dikkate değer ağaçları incelediğimi, ara sıra onlar üzerine bir şey-

ler yazdığımı, bir barakada kaldığımı, ama bugün yiyeceğim tükendiği için köye indiğimi söyledim. Barakadan bahsediyordum, lokmasını çiğniyordu, durdu, kulak kabarttı, sonra çabuk çabuk şunları söyledi:

«Evet, dağı aşan telgraf direklerini bir bakıma çok iyi bilirim. Ama bunları değil, öte yakadakileri. Hat işlerinde çalışıyordum, daha yeni bıraktım bu işi.»

«Ya?» dedim. «Bugün benim barakanın önünden geçtin mi yani» diye sordum.

Bir an düşündü, kendisine dokunmayacağımı anlayınca barakaya girip dinlendiğini, ekmeğimden yediğini itiraf etti, biraz yemeden edemedim, dedi.

Ordan burdan konuşuyorduk. Konuşması bana kaba gelmiyor, yemeğini de kibarca yiyordu. Yarıbuçuk okumuş olan ben, onun bu terbiyesini beğeniyordum.

Karnını doyurmasının karşılığı olarak, bir süre yükümü taşımak teklifinde bulundu, dileğini kabul ettim. Az daha, biraz daha derken benimle barakaya kadar geldi yine. İçeri girdiğimde gözüm hemen masanın üzerinde bir pusulaya ilişti, ekmek için teşekkür yazısı. Pek berbat bir ifadeyle yazılmış, fecî yanlışlarla dolu bir yazıydı bu. Okuduğumu görünce Solem'in yüzünde bir gülümseme belirdi. Hiç bir şey anlamamış gibi davrandım, pusulayı tekrar masaya bıraktım, alıp yırttı.

«Bunu görmüş olmanıza üzüldüm.» dedi. «Biz hat işçileri hep böyle yaparız. Unutmuşum buraya bıraktığımı.»

Peşinden dışarı çıktı.

O gece ve ertesi gün gitmedi. Aklına koydu, çamaşırlarımı yıkamak istedi, her işime koşuyordu biçare. Barakanın önünde Laponlar gününden kalma bir kazan duruyordu, çatlamıştı, su sızdırıyordu; fakat Solem, çatlağı pastırmayla tıkadı, çamaşırları onda kaynattı. Pek eğlenceliydi seyretmesi; eriyen yağ parçalarını, su üstüne çıktıkça alıp alıp atıyordu.

Solem, yiyeceklerimiz tükeninceye kadar burada kalacağı benziyordu; o zaman benimle birlikte köye inecekti. Fakat benim bir başka tarafa; Torezinnen'in aşağılarındaki, yazın birçok kimselerin geldiği, pek çok yolcu-

nun uğrağı dağ çiftliğine gitmek niyetinde olduğumu duyunca, yanım sıra oraya da gelmek istedi. Ne yaparsın, aylağın biriydi işte.

«Yükünüzü taşırdım, gelebilir miyim?» diye sordu. «Çiftçilikten de anlarım, belki orda iş bulurum kendime.»

8

Büyük çiftlikte bahar hayatı hüküm sürüyordu, insanlar, hayvanlar uyanmışlardı, ahırda bütün gün hayvan böğürmelerinden geçilmiyordu, keçiler çoktan otlaklara yayılmışlardı.

Komşu çiftlikler bir hayli uzaktaydı; bir iki ortakçı, ormanda bir miktar toprak açmış, sonra da satın almışlardı. Bunun dışında her şeyin çiftliğe ait olduğu görülüyordu. Bu dağa gelen turist sayısı arttıkça yeni yeni binalar yapılmıştı. Çatılarda Norveçli ve yerli stili ejder başları bön bön bakıyor, şöminesinde ateş yanan salondan piyano sesleri duyuluyordu. Hatırladın, değil mi? Sen eskiden burada imişsin, çiftliktekiler seni sordular.

İyi günler, tekrar güzel günler, yalnızlıktan yavaş yavaş kurtuluş, ne güzel! Çiftliğin şimdiki sahipleri olan gençlerle, erkeğin yaşlı babasıyla ve küçük kardeşi Josefine ile konuşuyorum. İhtiyar, odasından çıkıyor, süzüyor beni. Korkunç şekilde yaşlı, doksanında belki, gözlerinden hayır kalmamış, bunamış gibi, gövdesi de kurumuş kavrulmuş âdeta. Ellerini kımıldatarak gün yüzüne çıktıkça, sanki tekrar bir ana karnından kopup geliyor, yeni bir âlemle karşılaşıyor. Aa, bu nasıl şey, çiftlikte binalar var, diye düşünüyor sanki, binalara bakıyor. Samanlık kapısı açıksa kapıya da bakıyor ve düşünüyor: Aa, bu nasıl şey, aralık bir kapıya benziyor, ne acaba? Tıpkı aralık bir kapı.. Ve duruyor, gözlerini kapıya dikiyor.

Fakat son karısından olan kızı Josefine gençtir, ve bana piyano çalıyor. Evet Josefine! Çiftlik avlusuna koşarken entarisinin altında bacakları birbirine dolanıyor, fidanlar birbirine sarılıyor sanki. Yabancılara karşı öyle dost ki, Solem'le benim geldiğimizi daha uzaktan gör-

dü de piyanoya ondan oturdu sanırım. Solgun, zayıf genç kız elleri, eski gözlemlerimde haklı çıkarıyor beni: Ellerde soydan gelme bir şeyler gizlidir; iffet, aldırmazlık, yahut istek ve içgüdüler, ellerde kendini belli eder. Josefine'nin bir keçiyi nasıl sağdığını görmek çok hoş: Ata biner gibi çöküyor hayvanın üzerine; bu işi yabancıların hoşuna gitmek için yapıyor, zarafet için. Aslında ev işlerinden baş aldığı yok ki kızın, nerde, sofraya bakıyor, çiçekleri suluyor, benimle ahbaplık ediyor, geçen yıl, daha evvelki yıl Torezinnen tepesine kimin çıktığını anlatıyor bana, Bayan Josefine!

Sonra dinlenmiş, dinç dolaşıyorum; bir süre duruyor, gübre çeken Solem'i seyrediyorum; sonra ormanı geçip ortakçıların oraya gidiyorum. Şirin evler, hepsinde iki inek, birkaç keçi için birer ahır. Ellerinde kendi yaptıkları oyuncaklar, açıkta, yarı çıplak çocuklar. Çekişmeler, gülüşmeler, ağlaşmalar. İki çiftliğin erkekleri gübreyi kızaklarla dışarı çekiyor; karı buzu henüz erimemiş yerlerden götürüyorlar, başarıyorlar da. Evlerin oraya inmiyor, bu çalışmaları bulunduğum tepeden seyrediyorum. Ah, çalışma hayatını bilir ve severim ben.

Bu ortakçılar bir hayli toprak açmışlardı, binalar da pekâlâ birer küçük çiftlik gibiydiler, sınır çitleri ormanın içerlerine uzanıyordu. Toprak, çitlere kadar hale yola konulunca her çiftlikte beş inek, bir de at barındırılabilirdi. Haydi hayırlısı!

Günler geçiyor, pencere camlarında buzlar çözüldü. Karlar eriyor, güneşli yamaçlar yeşeriyor, orman yapraklanıyor. Eski niyetimden dönmüş değilim: Dolaşıyor, içimdeki büyük büyük demirleri kor haline getiriyorum. Ama bu kolay bir iş diyorsam çok gülünç bir insanım ben. Hem emin de değilim, tasavvurlarım var mı, var diyelim, geliştirebilir, gün yüzüne çıkarabilir miyim, bunu da bilmiyorum. Bu kış hayat beni yalnızlığa kapadı, küçülttü. Bu kış hayat beni münzevî ve sinik yaptı. Orda burda sürtüyor, eskiden böyle değildim diye düşünüyorum. Bütün bunları işte şimdi anlamaya başlıyorum; tekrar gün yüzüne çıktığım, insanlara karıştığım şu sıra. Ben eskiden bambaşka idim, taşkındım, ataktım. Dalgaların sor-

güçları vardır, bende de vardı; şarabın sıcaklığı, yakıcılığı vardır, bende de vardı. Ve nevrasteni bütün hastalıkların maskarasıdır, yakamı bırakmıyor.

Ne olmuş, peki? Yok bir şey, bu böyle diye üzüldüğüm de yok. Üzülmek mi? Kadınların harcı o. Hayat ödünç bir hediyedir, ödünç şeylere karnım tok! Zaman zaman altın, gümüş, bakır, demir ve başka ufak tefek madenler geçmişti elime, ve kalabalıklarda yaşamak hayli hoş oluyordu; sonsuzlukta sapa, ücra bir hayattakinden çok daha hoş. Fakat zevkler, eğlenceler sürüp gidemez ki! Benim yerimde kim olsa bencileyin perişan olur, fakat kimse bu durumunu kabul etmezdi. Ah, görmeliydi onları, durumları kötüye giderdi de, iyiye gidiyor, iyiye! derlerdi. Daha yirmi beşlerine yeni basmışlardır, bitkisel bir hayata geçerlerdi. Elli yaşına girildi mi yetmiş yaş başlamıştır, ve ocakta demirler kor halinde değildir, demir bile kalmamıştır aslında. Fakat ey Tanrım, saflık: «Demirler var.» dedi. «Kor halinde» dedi. «İşte demirler» dedi saflık, «İşte kor halinde» dedi.

İş sanki, ölümü parça parça yitip gitmeye başlamış olandan daha yirmi yıl uzak tutmakmış gibi! Bu şekilde düşünmeyi benim aklım almıyor; fakat o babacan tutumunla, o ferah rahat, sıradan bir kimse oluşunla, okul bilgiçliğinle senin aklın eriyor belki. Tek kollu bir adam yürümekten, tek ayaklı bir adam uzanıp yatmaktan mahrum kalmamıştır henüz. Sen ormanlar üzerine ne öğrendin ki? Ya ben ormanlarda ne mi öğrendim? İlerde körpe ağaçlar olduğunu!

İşte ardımda bir gençlik var; saflıklarından, bayağılıklarından hayâsızlık ve barbarlıklarına kadar hor görülmüş, sırf gençliğinden ötürü küçümsenmiş bir gençlik. Ben bunu yıllarca gördüm. Senin okul bilgiçliğinden, ukalâlığından, bu bilgiçliğine uygun yargılamalarından daha rezilce bir şey bilmiyorum. Hayatına yön vermek için senin elinde ya bir din dersi kitabı var, ya da bir pergel. Hepsi bir; gel küçük dost, bağrımdaki son demirden sana bir pergel hediye edeyim.

9

Bize bir turist geldi, ilk turist. Ve çiftlik sahibi onu dağa kadar uğurladı, sonraki turistlere göstereceği yolu öğrenmek için Solem de onunla beraber gitti. Kısa boylu, şişman ve ince tüylüydü avluda duran turist; yaşlıca ve varlıklı bir adamdı; sağlığını, son yirmi yılını düşünerek gelmişti buralara. Josefine'cik entarisinin altındaki çöp bacaklarını gösterdi ona; şömineli salona, piyanoya, midye kabuğu tabakalara götürdü onu. Adam giderken bahşiş çıktı ortaya, ve Josefine solgun genç kız parmaklarıyla aldı bu bahşişi. Dağ aşılınca rehberliğine karşılık Solem'e de iki kron verildi, iyi para idi bu. Her şey yolunda gitmiş, çiftlik sahibi de memnun kalmıştı herhalde.

«Gelmeye başladılar.» dedi çiftlik sahibi. «Rahatımız kaçmasa bari!» diye de ekledi.

Son cümleyi söylerken kendisinin ve evinin şimdiye kadarki tasasız günlerini düşünüyordu; fakat birkaç hafta sonra ilerki vâdide bir otomobil yolu açılacak, ana yol belki de orası olacaktı. Karısıyla kızı şimdiden kaygılanmaya başlamışlardı, fakat adam başka türlü düşünüyordu: Sağlam müşterileri vardı, her yıl gelirlerdi onlar, hiç değişmezlerdi. Hem canım, turistler otomobillerle istedikleri yere gitsinlerdi, bu Torezinnen'i bulamazlardı ki orada!

Adam işinden öyle emindi ki, yeni yapılar kurmak için samanlık duvarının yanına tekrar bir sürü tomruk dizmişti: Altı tane misafir odası yapacaktı, geyik boynuzlarıyla süsleyeceği bir hol, kütüklerden oyacağı iskemleler ve bir banyo yapacaktı. Fakat bugün ne olmuştu ona? Ümitsizliğe mi düşmüştü? «Rahatımız kaçmasa bari!» diyordu.

Bir hafta sonra, yanında çocukları, Bayan Brede geldi. Geçen yıllardaki gibi küçük bir ev kiraladı kendine. Bütün evi kapattığına göre zengin ve kibardı anlaşılan. Sevimli bir kadındı, küçük kızları uzun boylu ve güzel çocuklardı. Önümde reverans yaptılar, bilmiyorum neden, sanki çiçekler verildi bana, garip bir duygu işte! Sonra

Matmazel Torsen ile Bayan Molie geldiler. İkisi de gediklisiydi buranın. Derken öğretmen Staur geldi, bir hafta kalacaktı. Daha sonra iki bayan öğretmen, Johnson ile Palm, onların peşlerinden Muavin Höy ve başka birkaç kişi geldiler: Tüccarlar, telefon memureleri, Bergen'liler, bir iki Danimarkalı. Sofrada bir sürü insan olduk. Konuşuyor, görüşüyor, hoş vakit geçiriyorduk. Öğretmen Staur'a çorbadan tekrar alması söylendiği vakit Staur: «Yok, teşekkür ederim, başka istemiyorum.» cevabını veriyor, sanki böyle söylenmesi gerektiğini sezdirmek ister gibi, bakışlarını üzerlerimizde gezdiriyordu. Yemek aralarında toplanıyor, bir kısmımız dağlara, bir kısmımız ormana gidiyorduk. Transit geçen yolcular ya pek azdı, ya da hiç yoktu. Böyleleri çiftliğe ya geceyi geçirmek için uğrarlardı, ya da biraz bir şeyler yiyip bir kahve içmek için. Josefine son zamanlarda tasalı görünüyor, genç parmakları gümüş paraları sayarken daha sinirli oluyordu.

Çiroz balıklar, keçi yahnileri, konserveler. Misafirlerden bazıları çekip gideceklerinden dem vuran huysuz kimselerdi; bazılarıysa yemekleri de, kır yaşayışını da övüyorlardı. Öğretmen Bayan Torsen gitmek istiyordu. Oldukça uzun boylu ve güzeldi; saçları koyu renkti, kırmızı bir şapka giyerdi. Fakat hiç genç bey yoktu burada, tatilini böyle devamlı ve büsbütün hebâ etmek sıkıcıydı doğrusu. Afrikada, Amerikada bulunmuş tüccar Batt tek erkekti burada, çünkü Bergen'lileri bile hesaba katmamak gerekirdi. Tüccar Batt: «Nerde Matmazel Torsen?» diye sorabiliyordu bize. «Buradayım, şimdi geliyorum.» cevabını veriyordu Matmazel. Dağlara çıkmıyor, ormana gidip yere uzanıyor, uzun saatleri konuşarak geçiriyorlardı. Ah, fakat tüccar Batt'da bir özellik yoktu ki; kısa boyluydu, çilliydi, paradan kazançtan konuşuyordu yalnız. Hem şehirde küçük bir dükkâncığı vardı her halde; sigara ve meyva satıyordu. Hiç bir üstünlüğü yoktu, hayır.

Yağmurlu geçen uzun saatlerin birkaçında Matmazel Torsen'le oturdum, konuştum. Acayip bir kız, çoğu zaman gururlu ve sessiz, ama ara sıra konuşkan, canlı,

biraz da deli dolu. Şömineli salonda oturuyorduk, girip çıkanlar oluyordu durmadan; fakat bu böyle diye sesini yavaşlatmıyor, yüksek sesle açık açık konuşuyordu. Telâşından bazan parmaklarını kenetliyor, sonra açıyordu. Bir süre oturduk böylece, derken tüccar Batt da içeri girdi, bir an kulak kabarttı kızın söylediklerine, sonra «Ben gidiyorum. Matmazel Torsen, geliyor musunuz?» dedi. Torsen tepeden tırnağa adamı süzdü bir, başını çevirip konuşmasına devam etti. Gururlu ve azimliydi bunu yaparken, ne olursa olsun çok da iyi etmişti. «Yirmi yedi yaşındayım.» diyordu. «Öğretmenlik hayatımdan bıktım cidden.»

«Neden öğretmen oldunuz?»

«Ah, moda olduğu için!» diye cevap verdi Matmazel Torsen. «Komşu kızları da bu yolun yolcusuydular. Okuyacak, dil ve gramer öğreneceklerdi. Kibarlıktı bu. Başımıza buyruk olmak, para kazanmak istiyorduk. Öyle, öyle ya! Ama bugün küçücük bir yuvam olsaydı daha iyiydi benim için. Ya sonra öğrenim yıllarının meşakkatleri! Bazı kızlar zengindiler, fakat biz fakirler onların giydiklerini giyemiyorduk, onlarınki gibi güzel değildi ellerimiz, ve ellerimiz bozulacak diye evde bütün işlerden kaçıyorduk. Bir taraftan sınıflarımızdaki oğlanlardı derdimiz. Onlar bizim erkeklerimiz, beylerimizdi. Birinin bir binek atı vardı, kendisi salağın biriydi ama bir milyoner oğluydu. Gönül almasını bilirdi çok, bize para verirdi. Bana para verir, sık sık öperdi beni. Adı Flaten'di, babası da bir iş adamı. Güzel ve cömertti mâdem, biz de ona karşı kibar davranmak isterdik. O ne isterse yapabilirdim ben; onun için dua ederdim. Şüphesiz çokları da benim gibi düşünürlerdi; kibar mıyız, güzel miyiz diye düşünürlerdi. Günler geçiyor, çamaşır, yemek ve sökük işleri hep annemize, kardeşlerimize kalıyordu. Biz öğrenciler sadece oturmalı, okumalıydık; melek elleri gibi olmalıydı ellerimiz. Kaçıktık biz, evet doğrusu bu. Bizim aykırı, ters düşünce ve görüşlerimiz o yılların eseri. Biz bunları sonradan ömrümüz boyunca sürüklemek zorunda kaldık. Okul bilgiçliği bizi aptala çevirdi, soldurdu sararttı, dengesiz yaptı. Kaderimizi düşündükçe bazan korkunç hüzünlere

kapılıyoruz, bazan histeri derecesinde neşelere. İmtihanlarla, kibarlığımızla gurur duyduk, ailemizin iftiharı olduk bizler. Sonra da kendi başımıza buyruk olduk, evet! Bir büroda iş bulduk, ayda kırk kron'a. Çünkü bulunmaz Hint kumaşı değildik, yüzlerce okumuş kız vardı bizim gibi; bu yüzden ancak kırk kron aldık. Bunun otuzunu mutfak masrafı olarak ailemize verdik, on kron bize kaldı; para mı bu? Çalıştığımız yerlerde güzel giyinmemiz gerekiyordu, gençtik sonra, gezmelere gitmek istiyorduk. Fakat kazancımızı aşan şeylerdi bunlar; borçlara girdik, birkaçımız kendimiz gibi fakir fukara kimselerle nişanlandı. Gelişme çağında bu dört duvar arasındaki okul hayatı bizi birçok bakımdan bozmuştu ama yine de cesaretimizi kaybetmek, hiç bir tecrübeden yılmak istemedik. Birkaçımız perişan oldu, birçoğumuz evlendi, fakat bu şartlar altında tabiî, yuvalarını çekip çeviremediler, hüsrana uğradılar; bir kısmı Amerikalarda heder oldu. Ama şüphesiz hepsi hâlâ gururludur; öğrendikleri dilbilgileri, verdikleri imtihanlarla böbürlenirler. Ellerinde bir bu kalmıştır. Ne sevinç, ne sağlık, ne iffet, fakat olgunluk imtihanı... Allahım!»

«Fakat içlerinde maaşları iyi öğretmenler yok mu?»

«Maaşları iyi öğretmenler mi? Zaten okumak asıl o zaman başlıyordu. Anneler babalar kardeşler bizim yüzümüzden az mahrumiyete katlanmamışlar gibi! Tekrar kafayı vurup uzun bir çalışma dönemi. Sonra okul odalarında başlayan hayat... aldığımız o anormal eğitimi başkalarına vermek için. Ah evet, biz güzel bir esere başlamıştık, öyle düşünüyorduk hepimiz, misyoner olacaktık nerdeyse. Fakat kurtulmam mümkün olsa, ben artık bu güzel eserin üzerinde daha fazla çalışmak istemem.»

Tüccar Batt kapıyı açtı: «Geliyor musunuz, Matmazel Torsen? Yağmur dindi!» dedi.

«Yok, hayır, ilişmeyin bana!» diye cevap verdi Torsen.

Tüccar Batt çekilip gitti.

«Onu neden geri çevirdiniz?» diye sordum.

«Çünkü.. dışarda hava düzelmedi ki!» cevabını verdi,

dışarı baktı. «Hem sonra aptalın biri, üstelik yüzsüz!»

Kendinden ne kadar emindi, kendini ne kadar da haklı görüyordu!

Zavallı Matmazel Torsen! Pansiyonda onun, derslerdeki acayip tutumuna uzun zaman göz yumulduktan sonra bu yakınlarda öğretmenlikten atıldığı söylentileri dolaşıyordu.

Evet, böyleydi bu.

Fakat onun bana anlattıkları da, her şeye rağmen, doğruydu.

10

Anlaşılan bu çiftlik sahibinin çok borcu var, ortakçılar da nakit para ödeyerek bu verimli toprakların birçok kısımlarını bu yüzden alabilmişler. Şimdi birçok şeyi ben de öğreniyorum. O tatlı ve güzel yüzlü Bayan Brede, çiftliğin yabancısı değil, girdisini çıktısını biliyor. Her sene yazları burada geçirmesi ona çok şeyler öğretmiş; çiftliğin durumunu rahatça konuşuyor.

Evet, adamın pek çok borcu var.

Durum kötü deseler kimse inanmaz buna. Yeni yeni yapılar, bayrak direkleri, pencerelerde perdeler, kırmızıya boyanmış kuyu.. hepsi varlık, refah izlenimi veriyor insana. İçerde, odalarda da hayal kırıklığına uğramıyorsunuz; piyanoyu söyleyecek değilim, ama duvarlarda çiftliğin çeşitli taraflardan yapılmış, çekilmiş tabloları, fotoğrafları asılı. Çiftlik birçok gazetelere abone, ve masalarda dağınık romanlar var, misafirler ara sıra bazılarını çalıyorlar da farkına bile varılmıyor. Şu bile kâfi: Hesabı müşteriye baskısı pek gösterişli bir fatura ile getiriyorlar, üzerinde çiftliğin fotoğrafı, arka planda diş diş Tore tepeleri.

Hâsılı burada paranın bol olduğuna şüpheniz kalmıyor, ve düşünüyorsunuz: Bu çiftlik yirmi yıldır yolculara, dinlenmek ihtiyacında olanlara otel, pansiyon vazifesi gördüğüne göre, normal ve iyi bir şey bu!

Gerçekte ise bütün yapıları, bu iç ve dış döşeme süs-

leme masraflarını, kazanç karşılamıyor tabiî. Toptancı Brede bile bu teşebbüse para yatırmıştır; Bayan Brede her yıl çocuklarıyla buraya bu yüzden geliyor ve o paranın faizlerini yiyor.

Onun tek başına bir ev kapatmasında şaşılacak hiç bir taraf yok, kendi evi çünkü.

«Yoo, eskiden iyiydi bu çiftlik.» diyor Bayan Brede. «Yolcular gelir, yer içer, yatacak oturacak bir yer bulurlardı. Fazla masraf da istemezdi bu iş. Fakat gelenler çoğaldıkça düzeltmek, genişletmek gerekti; gelişmelere ayak uydurmak gerekti; benzeri yerlerle bir hizada olmak, rekabet etmek gerekti. Hem sonra sahibi de bu işin adamı değil; böyle başıboş, oynak bir iş onun harcı değil. O âvare aylak dolaşmaktan, çiftliği kendi haline bırakmaktan zevk alıyor. Ama o iki ortakçı var ya, onlar yaman adamlar. Kardeş çocukları olurlar, çiftliği parça parça satın alıyor, toprağı işliyorlar. Kocam söyler ara sıra, der ki: Sonunda ortakçılar ya da çocukları bütün bütün alacaklar bu çiftliği.»

«Ortakçılar nasıl beceriyorlar bu işi?»

«Çalışıyorlar, çiftçi onlar. Burda ormanda üç dört keçiyle başladılar işe; aşağı köye çalışmaya gittiler, evlerine yiyecek ve para getirdiler. Bütün vakitleri topraklarını tarla yapmakla geçti. Keçileri çoğaldı, bir inek aldılar, daha çok toprak aldılar, daha çok hayvan edindiler. Buğday ekiyor, patates dikiyor, sebze yetiştiriyorlar; çiftliktekiler sebzeyi ortakçılardan alıyorlar. Onların böyle işlere harcanacak vakitleri yok, çünkü çok emek istiyor. Hayır, çiftlikte hayvanlar için biraz yaş çayır ekiyorlar, o kadar! Fazlası değmez, diyor Paal. Bir bakıma haklı da. Yanaşma tutmayı, çiftliğini de ekip biçmeyi denemiş, fakat bir yoluna koyamamış bunu. Baharda tam tarla işleri başlarken turistler gelirler. Çok kere çiftlikte yanaşma olarak kimler varsa işleri yüsüstü bırakıp dağ yolunda turist kılavuzluğu etmeye giderler, yahut misafirlerin şu veya bu işini yapmaları gerekir. O zaman kısa yaz haftaları boyunca sürüncemede kalır bu iş. Bazı seneler gübreyi bile tam olarak, tarlalara dışarı çekemedikleri olmuştur. Fakat en kötüsü turistlerin akın akın geldikleri güz ayları. O zaman rahatça yapılacak sonbahar işlerinin lafı mı olur! Burada âdeta

gelenek haline gelmiştir, diyor kocam, çiftliğin uzakça çayırlarını yarı yarıya ortakçılar biçermiş.»

Çift çubuk işlerini bu kadar iyi bilmesine hayret ettiğimi söyleyince, Bayan Brede başını salladı; bu işlerden pek anlamadığını, bunları kocasından öğrendiğini itiraf etti. «Çünkü» dedi. «Ortakçılar burada yeni topraklar satın alırlarken kocamın rızası şarttır. İpoteklidir de arazi, o yüzden! Biz de bunları bu sayede öğreniyoruz. Brede aradaki bu bağı koparmak ister ya, bu iş kolay değil öyle. Şimdi yeni otomobil yolu yapıyorlar, Brede ondan çekiniyor...»

Bayan Brede şefkatli, yumuşak huylu, iyi bir kadındı. Kızlarıyla oynuyor, bozulmaz bir dengeye erişmişe benziyordu. Ne dersiniz: Bir gün keçilerden biri çiftliğe döndüğü zaman arka ayaklarından birinin kırılmış olduğu görüldü. Bütün misafirler dışarı fırladılar; yarayı sarmak için konyak, lanolin ve sargı getirdiler. Bayan Brede yerinden kalkmadı bile. Görmüş geçirmişti. bütün bu telâşlara hayret ediyordu biraz. «Bu keçiye bu durumda hiç bir şey yapılamaz» dedi. «Kesmekten başka.»

Bayan Brede erken evlenmiş olmalı, diye düşünüyordum. Çocukları on iki ve on yaşlarındaydılar. Kocasının işi çok iyiydi her halde: Senenin büyük bir kısmını İslanda'da geçiriyor, sık sık yolculuğa çıkıyordu. Fakat bunu da hoş karşılıyordu karısı. Yine de hâlâ gençti, boyuna göre belki biraz fazla tombuldu ama hiç kırışıksız güzel bir cildi vardı. Aramızdaki uzun boylu, siyah saçlı ikinci güzel Matmazel Torsen'e hiç benzemiyordu.

Fakat her zaman da, göründüğü kadar serin kanlı değildi galiba Bayan Brede. Bir gece hizmetkârlar odasına girip de Solem'den bir istekte bulunduğu sırada alev alev ve yabancıydı yüzü. Solem'den, odasına gelip düşmüş bir perdeyi yerine takmasını istiyordu. Gecenin geç saatiydi, yatağından kalkıp gelmişe benziyordu. Solem pek oralı olmadı, fakat birdenbire gözleri birbirlerine kaydı, bir an bu bakışlar iç içe kenetlendi kaldı. «Ha ha, peki gelirim» dedi Solem...

Hey gidi sıkı delikanlı, malın gözü Solem, hey!

Bayan Brede çekilip gitti.

Ama iki dakika bile geçmemişti, döndü geldi Bayan Brede. «Kalsın!» dedi. «Perdeyi ben kendim düzeltirim.»

11

Ara sıra uğrayan yolcular oluyor. Solem onları dağa kadar geçiriyor, ordan çekip gidiyorlardı. Peki ama, bu sene yabancılar nerde kalmışlardı? Bir teki bile görünmemişti. Bennet've Cook kafileleri, Norveç dağlarının doruklarını «fethedecek» o topluluklar, onlar nerdeydiler?

Derken nihayet iki kırtipil İngiliz çıkageldi. Genç değildiler, traşları uzamıştı, hırpani idiler, mühendis veya öyle bir şey; fakat gezgin İngiliz şapşallarının en kibarları gibi, kaba ve somurtuk ikisi de. Rehber, rehber! diye seslendiler sadece. Siz, rehber? Ya! Alışılagelmiş, mâlum şeylerden farklı hiç bir tarafları yoktu. Salakça, kös kös doruklara doğru çekip gittiler. Acele ediyorlardı, bir gayeleri vardı, bir doktora gidiyorlardı sanki. Onları tepeye Solem çıkardı, ordan aşağı, dağın öbür yamacına yine o indirdi; bu iş için ona 25 öre vereceklerdi. Sonradan anlattı: Avucunu açmış, daha fazla verirler sanmış, ama boşuna! İtiraz etmiş Solem.. Haha, turistler arasındaki aylak hayat, adamakıllı ahlâkını bozmuş, kabalaştırmıştı onu! Daha, demiş more! - Yanaşmamışlar. Solem parayı yere atmış ve el çırpmış birkaç kere. Faydası da olmuş bunun, ortaya bir kron çıkmış. Solem, Lord'un omuzlarını kavrayıp da hafif tartaklayınca iki kron almış. Rezil herif! diyordu Solem.

Nihayet bir kafile çıkageldi. Karışık diller, kadınlı erkekli bir grup, avcılar, balıkçılar, köpekler, dağcılar, taşıyıcılar. Bir gürültüdür gidiyordu, direğe bayrak çekilmişti. Paal, emirler altında iki büklüm oluyor, Josefine ordan oraya koşuyordu. Bayan Brede evciğini üç leydiye bırakmak zorunda kaldı. Bizlerse elden geldiği kadar bir yerlere doluştuk. Ben kendi hesabıma, ilerlemiş yaşıma hürmeten yatağıma sahip olabilecektim, fakat istemedim: «Olmaz!» dedim. «Avukat mı nedir şu İngilize verin benim yatağı. Bir gece için katlanamaz değilim ya!» Sonra çektim gittim.

Kör gibi dolaşmıyorsanız bir dinlenme yerinde gün bo-

yu türlü şeyler görebilirsiniz. Geceleyin de çeşitli şeyler görülebilir. Keçi ağılındaki bu gürültü de ne; hayvanlar hâlâ niçin uyumadılar? Kapı kapalı; yabancı köpeklerin hiç biri girmiş değil. Yabancı köpeklerin hiç biri içeri girmedi mi? Faziletler gibi rezaletler de bir çember çizer âdeta, diye düşünmeye başlıyorum ansızın. Eski tas, eski hamam. Her şey dönüp dönüp geliyor, tekrarlanıyor. Romalılar dünyaya hükmettiler, evet, öyle güçlü, öyle yenilmezdiler! Bir iki kötü huyları vardı, istediklerini yapabiliyorlardı; oğlanlarla, hayvanlarla zevk etmeye kalktılar, sonra bir gün bunun cezasını çektiler, torunları orda burda savaşlar kaybettiler. Bunların torunları tekrar oturdular ve geriye baktılar. Çemberin iki ucu birleşmişti. Kimse dünyaya Romalılardan daha az hükmetmemiştir.

Keçi ağılındaki o iki İngiliz benden hiç çekinmemişlerdi; ben sadece bir yerliydim, bir Norveçli; bu güçlü kuvvetli turistlerin karşısında sadece susmam gerekiyordu. Onlarsa koşucuları, araba sürücüleri ve ahlâksızlıkları olan millettendiler; Almanyanın dinç, sıhhatli kaderi günün birinde bunların hakkından gelecektir...

Çiftlikteki huzursuzluk bütün gece devam etti. Vakitli vakitsiz, av köpekleri havlamaya başladılar, kafile uyandı, saat altı idi. Çiftlik kapıları şırak şırak açılıp kapanıyordu. Turistler acele ediyor, ellerinde saatler, gezinip duruyorlardı. İki grup halinde kahvaltı ettiler; ev halkı kul köle oldukları, en iyi şeylerini ikram ettikleri halde, memnun kalmamışlardı yine de. «Geleceğinizi önceden bilseydik!» dedi Paal. Fakat onlar cevap olarak şöyle mırıldandılar: «Yakında başka yerlerde otomobil olacak, o zaman görürsünüz!» Bunun üzerine çiftlik sahibi, Tore tepelerinin beyi Paal şöyle dedi:

«Öyle ama, ben de yeni binalar yapacağım. Dışardaki direkleri görmüyor musunuz? Sonra bir düşündüğüm daha var: Telefon...»

Kafile, küçük hesabını iyi kötü ödeyip yoluna devam etti. Paal ve Solem beraber gittiler, valizleri taşıyorlardı.

Biz yine eski sessizliğimize döndük.

Öğretmen Staur da gitti. Torezinnen dolaylarında bitki toplamak çok vaktini almıştı, sofrada da bitkilerin-

den konuşurdu hep. Okumuş adamdı; onlara Lâtince isimler takar, özelliklerini söylerdi. Seminerde neler neler öğrenmemişti. «İşte bakın, bunun adı Artemis cotula!» demişti. Bilgi dağarcığı keza yüklü Matmazel Torsen hatırlamış, hatırlatmıştı: «Evet, doğru, bol bol alın yanınıza!»

«Neden?»

«Böcek öldüren bir tozdur da onun için.»

Öğretmen Staur bunu bilmiyordu. Küçük bir tartışma oldu, Muavin Höy'ün müdahale etmesi gerekti. Hayır, öğretmen Staur bilmiyordu bunu. Ama bitkileri türlerine göre ayırıyor, isimlerini ezbere biliyordu. Çok hoşlanıyordu bu işten. Bölgesindeki köylü çocukları bu türleri ve isimleri bilmiyorlar, öğretmen öğretiyordu onlara. Çok hoşlanıyordu bu işten.

Ya ormanların, bitkilerin ruhunu biliyor muydu? Bitkiyi keserler, bu yıl dibinden keserler de ertesi yıl yeniden biter o. Bu mûcize, Staur'a bir huşû, bir sessizlik veriyor muydu? Ve taşlar ve fundalar, ağaç kökleri, ot, orman, rüzgâr ve bütün dünyayı örten koca gökyüzüyle dost muydu o? Artemis cotula...

12

Muavin Höy'den ve hanımlardan usanınca... Bazan Bayan Molie'yi düşünüyorum. Oturur, hep dikiş diker, ve Muavin onun ağırbaşlı kavalyesidir. Evlerindeki hizmetçilerden konuşurlar, bu kızların hep de yalnız geceleri sokağa çıkmak isteyişlerinden söz açarlar. Bayan Molie, göğüsleri düz, zayıf sıska bir kadındır, ama eskiden böyle gösterişsiz değildi her halde. Mavimsi dişleri şimdi soğuk, şimdi birer buz taneceği sanki; fakat birkaç sene önce dudakları dolgundu, ve ağız kenarlarındaki ayvatüyleri, kocasının bildiği en güzel şeylerdi her halde. Kocası, evet! Bir deniz adamı, bir gemici, ancak ara sıra uğrar evine, ailesinin nüfusunu çoğaltmak için. Bunun dışında Avustralya'dadır. Çin'dedir, Meksika'dadır. Hep sadece bir merhaba ve hoşça kal! Ve şimdi kadın, sağlığı yüzünden buradadır. Kim bilir, sırf

sağlığı için mi burada, yoksa Muavin Bey'le gizliden gizliye, aynı kasabadan oldukları için mi?

Muavin Höy'den ve hanımlardan usanınca bırakıyor, dışarı çıkıyorum. Artık bütün gün dışardayımdır, nerelerde oyalandığımı kimseler bilmez. Sessiz bir adama Muavin'den başka türlü olmak yaraşır; o çoktandır benim kadar sessiz, sâkin değil. Evet, alıp başımı gidiyorum. Aydınlık bir gün, hoş bir sıcaklık ve yaz ormanlarımda bitkilerin kokusu. Sık sık dinleniyorum, ihtiyaç duyduğumdan değil, toprak çağırıyor da ondan. Kimsenin beni bulamayacağı uzaklara gidiyor, artık kurtuldum, diyorum. Ne çiftlik gürültüsü, ne bir insan sesi, kimseler yok, yalnız ot bürümüş şu küçük patika; kenarları hafif yeşil ve çok güzel yol. Yalnız kısacık bir keçi yolu, sanki ormanda uyuyakalmış, öyle ince, bir başına işte şuracıkta.

Sen, bunları okuyan sen, bir şey duymuyorsun her halde; ama şuracığa oturmuş, bunları yazan ben, ormanda bir patikayı hatırlarken bir çeşit mutluluk duyuyorum. Bir çocuğa raslamışım sanki.

Ellerim ensemde, burnum havaya kalkık, gözlerimi gökyüzünde gezdiriyorum. Ta yukarda Tore tepelerinin üzerinde uzun zamandır parça parça sisler vardı. Yavaşça iç içe giriyor, yavaşça çözülüyor, birbirlerini yok edip yeniden doğurmaya çalışıyorlardı. Kalkmış gidiyordum, işlerini hâlâ bitirememişlerdi.

Bir karınca seline rasladım. Bir karınca katarı, telâşlı gezginler. Bir şey yaptıkları, bir şey taşıdıkları yoktu, gidiyorlardı sadece. Kafile başını görmek için birkaç adım geri çekildim, fakat boşuna. Hep geri çekiliyor, koşmaya başlıyorum, ama önümdeki ardımdaki kervanın sonu gelmiyor hiç. Her halde bir hafta olmuş bunlar yola çıkalı. Eh, ben kendi yolumda gidiyorum, karıncalar kendi yollarında; alıp başımızı gidiyoruz.

Hayır, fakat burası, şimdi bulunduğum yer, bir yamaç değil de bir göğüs, bir kucak sanki; o kadar yumuşak. Usul usul tırmanıyor, yere sakınarak basıyor, hayran oluyorum: Duygulu, âciz ve büyük! Bir anne gibi her şeye katlanıyor, üzerinde bir karıncanın koşuşmasına keza. Orda burda üzerini ot bürümüş bir kaya par-

çası: Sanki oraya düşmemiş de mola vermiş, epeydir orda oturuyormuş gibi. Ne kadar güzel!

Yukarlara çıkıp da gerilere baktığımda gün ilerlemişti. Uzakta, bir başka yamaçta ortakçıların ineklerinden biri otluyor. Sağrısı yer yer kırmızı beyaz, ufak, acayip bir inek. İşte gidiyor. Yüksek bir kayanın üzerinde bir karga aşağıya bana bir şeyler söylüyor; kaya demir bir kaşıkla kazınıyor sanki. İçimde yavaştan bir kabarma. Eskiden kırlık yerlerde kaç kere hissetiğim şeyi şimdi de hissediyorum: Burası daha demin boşaldı sanki, az önce burada birisi vardı, bir kenara çekildi. Ben o anda burada birisiyle idim, az sonra ormana dalıp giden bir sırt görüyorum. Tanrı'dır bu, diye düşünüyorum. Duruyor, konuşmuyor, şarkı söylemiyor, yalnız bakıyorum. Bütün yüzüm bu görüntü ile dolu, hissediyorum. Tanrı'ydı bu, diye düşünüyorum.

«Bir vision, bir hayal!» dersin sen. «Hayır, nesneleri şöyle bir yoklayış!» olur sana cevabım. Tabiattan bir Tanrı mı çıkarıyorum? Peki, sen ne yapıyorsun? Müslümanların Allah'ları; Yahudilerin, Hintlilerin kendi Tanrı'ları yok mu? Tanrı'yı bilen yok, küçük dost, insanoğlu sadece tanrıları biliyor. Bazan kendi Tanrı'ma rasladığımı sanıyorum.

Çiftliğe dönerken başka taraftan gidiyor, geniş bir kavis çiziyorum. Güneş şimdi daha sıcak, ve yol iz yok bu çevrede. Kayşat dolu büyük bir yamaca varıyorum, bir çığdan kalıntılar. Orada şakadan, yorulmuş gibi yapıyor, yere uzanıyorum, birisi beni gözetliyormuş da ne kadar bitkin olduğumu görsün gibilerden. Sırf bir şaka olsun diye yapıyorum bunu; beynim hanidir boş olduğu için, aklını böyle şeylere saplanıyor. Gökyüzü berrak tamamen; Tore tepeleri üzerindeki sisler dağılmış, kim bilir nereye gittiler, sıvışıp gitmişler işte. Onların yerinde şimdi bir kartal, geniş halkalar çizerek vâdinin üzerinde süzülüyor; üst üste büyük, siyah, erişilmez halkalar çiziyor, yukarlarda bir yolu izliyor, yavaş yavaş havadan doyuyordu sanki. Kalın enseli bir horoz, babaç bir kartal, seferde ve hükümran. Seyretmesi bir melodi gibi. Derken diş diş Tore tepeleri gerisinde gözden silinip gidiyor.

Ben, kayşatlı çakıllı yamaç ve küçük ardıç çalıları, kalıyoruz. Bütün bunlar ne tuhaf! Şu kalıntı taşlarda bir hikmet olsa gerek; binlerce yıldır burdalar, belki de yürüyorlar, anlatılamaz bir yolculukta hepsi. Buzullar yürür, ülkeler belirir, ülkeler batar, yavaş yavaş, fakat oluşur, olur hepsi. Fakat şuurum böyle bir tasavvurla bağdaşamadığından bu sertlik karşısında işlemez oluyor, ona karşı çıkıyor: Kayşatların, taşların yürümesi diye bir şey yok. Boş laf, bir lâtife bu. Evet, kayşatlı yamaçlar bir şehirdir ve yeryüzüne serpilmiş, orda burda taş köyler vardır. Kendi hallerinde topluluklardır onlar; heyecan yaratmak, intihar etmek nedir bilmezler; bu taşların her birinde dürüst, temiz bir ruh vardır, olabilir. Ama yine de böyle şehirlerin halkından Allah korusun beni, hehe: Yuvarlanan taşlar havlayamazlar, hırsızların da işine yaramaz onlar, birer yüktür sadece. Sessiz sedasızdırlar, evet; diye itiraz ediyorum. Evet, ateşlenmezler, parlamazlar birdenbire. Biraz yuvarlandılar mı bir biçime girerler. Ama burada serili dururlar hep, soyları türleri bile doğru dürüst bilinmez. Ama beri yanda kartalı gördün mü? Kes sesini...

Hafiften rüzgâr çıkıyor; eğreltiotları, çiçekler, saplar kımıldıyor; saplar titreşiyor sade, kımıldayamaz onlar. Sonra büyük kavsimi tamamlıyor, aşağıya ortakçılardan birinin yanına varıyorum.

«Sonunda galiba siz de burada bir otel yapacaksınız.» diyorum konuşma arasında.

«Yok canım, bizden uzak öyle şeyler!» diye cevap veriyor, kurnazca. Fakat içinden de istemez bunu; bu işin sonunu gördü çünkü.

İçerliyordum, gözleri riyakârdı, bakışları yere yapışmıştı âdeta. Aklı fikri topraktaydı onun; toprak delisi olmuştu, ininden çıkmak istemeyen bir hayvan gibi. Öbür ortakçı onunkinden biraz daha büyükçe bir yer satın almıştı, bir bataklık; bir de inek beslemeye elverişliydi orası. Fakat yalnız şu toprak parçasıydı bunun satın aldığı. Ama burada da bir şeyler yapılabilirdi. Allah sağlık versin de, çalıştıktan sonra!

Tekrar elindeki bele sarıldı.

13

Sofrada Solem'den konuşuyorlardı, bilmiyorum ilk kim etmişti onun sözünü; fakat hanımlardan biri onu güzel buluyordu; başlarını salladılar, evet dediler, tam erkek!

Başını tabağından kaldırdı: «Tam erkek, nasıl yani?» diye sordu Muavin Höy.

Kimse cevap vermedi.

Muavin açıkça gülümsedi: «Sahi!» dedi sonra. «Solem'e alıcı gözüyle bir bakayım hele, şimdiye kadar hiç dikkat etmedim.»

Muavin Höy, Solem'e baktı bakmasına; bu bakış ne birini büyülttü, ne de küçülttü ötekini. Fakat Muavin Bey içerlemişti, buydu mesele! Bulaşıcı hastalık gibidir: Bir bayan bir erkek için, tam erkek! derse öbür bayanlar merak eder; başlarını uzatırlar: «Yaa, öyle mi?» derler. Birkaç gün sonra da bütün topluluk aynı fikirde birleşir: «Evet, tam erkek!»

Ey bu fikre katılmayan muavinler, yandınız!

Zavallı Muavin Höy! Cidden Bayan Molie bile Solem'e hayranlıkla bakıyordu. Açık konuşursak bu işten pek anlıyora benzemiyor, fakat öteki hanımlardan da geri kalmak istemiyordu. «Bayan Molie de beğeniyormuş!» dedi Muavin ve gülümsedi yine. Ah, ne içerliyordu Höy, ve o anda güzelleşti, kızardı Bayan Molie.

Ertesi yemekte Muavin Höy daha fazla tutamadı kendini: «Sayın Bayanlar!» dedi. «Bu gözlerim baktılar, gördüler Bay Solem'i.»

«Evet?»

«Bir haydut o adam.»

«Aa, hayır, hayır, hayır!»

«Fakat itiraf ediniz ki, yüzü korkunç âdeta, kaba, âdi. Sakalı bıyığı da yok. Mavi bir çene, bir beygir çenesi...»

«Olsun varsın!» dedi Bayan Molie.

Göreceksin, bu Bayan Molie hiç de hurda demir değil henüz, diye düşündüm. Göğsüne son zamanlarda küçük zarif bir yastık da koymuştu her halde ki, artık pek öyle öne eğik yürümüyordu. Gıdasına, uykusuna da bakmış,

bu dinlenme yerinde kendine gelmişti. Evet evet, Bayan Molie'nin gönlünde kıvılcımlar vardı henüz. Bunun böyle olduğu birkaç gün sonra, görüldü netekim. Ah zavallı Muavin! Çünkü şimdi çiftliğe malın gözü bir avukat gelmişti ve herkesten çok Bayan Molie ile konuşuyordu. Muavin'le Bayan Molie arasına karakedi mi girmişti? Muavin âhımşâhım bir şey değildi, fakat Bayan Molie ondan farklı mıydı sanki?

Ama avukat genç bir sportmendi, taşkındı, atılgandı; oturup kalkmasını, konuşup görüşmesini pek güzel biliyordu. İsviçre'de bulunmuş, plebisit'in ne olduğunu etüt etmişti. Daha önce birkaç yıl bir yapı bürosunda çalışmış, sonra hukukçu olmuş, hukuk onu tekrar sosyal sorunlara iletmişti; öyle diyordu. Meslek değiştirdiğine, gezilere çıktığına bakılırsa zengin ve hovarda idi anlaşılan. Ah İsviçre! demiş, gözlerine yaşlar doluşmuştu. Ondaki bu hayranlığı anlayamazdık hiç birimiz.

«Her halde enteresan bir memleket!» dedi Bayan Molie.

Muavin patlayacaktı nerdeyse, sabredemedi: «Hem Solem..» dedi birdenbire. «Son günlerde onun hakkındaki fikrimi değiştirdim. Bazılarından on gömlek daha iyidir o.»

«Yok canım?»

«Evet, öyle! Kendini satmaya kalkmaz, neyse odur işte. O haliyle mükemmeldir. Kazâya uğrayan keçiyi nasıl kestiğini gördüm.»

«Durup baktınız demek?»

«Tesadüf, yetiştim. Şipşak tamamladı işini. Sonra onu odunlukta gördüm. İşinin eri bu delikanlı. Hanımların onda bir şeyler bulmalarını pek iyi anlıyorum.»

Neydi Muavin'deki bu telâş!

Sözü evirdi çevirdi, şöyle bağladı: «Gemici kocaları Çin'de olan kadınlar, Çin'deki erkeklerine sâdık kalmalılar!»

«Susun da Avukat biraz İsviçre'yi anlatsın bize!» dedi Bayan Molie.

Ne cadı! Muavin gibi arkadaşını hemen bu gece Tore tepelerinin en yükseğine sürmek miydi maksadı?

Fakat işte Bayan Brede karşı çıktı. Muavin çektiği azapları hissetmiş, ona yardımcı olmak istemişti muhakkak. Bu Muavin daha demin Solem hakkında iyi şeyler söylememiş ve Bayan Brede, o Solem yüzünden bir gece, odasındaki perdeyi çekip düşürmemiş miydi? Her şey birbirine bağlı!

«İsviçre!» dedi Bayan Brede o yumuşak edâsıyla ve kızardı, hafif güldü. «İsviçre hakkında hiç bilgim yok, ama vaktiyle bir İsviçre kumaşı almıştım, hayatımda bundan fena aldatıldığım olmadı.»

Avukat sadece gülümsedi bu söze.

Bayan Öğretmen Johnson evvelce öğrenmiş olduğu şeylerden söz açtı: Saat fabrikaları, Alp dağları ve Calvin..

«Evet ama bunlar Nuh Nebiden kalma üç beylik şey!» dedi Muavin. Hırsından beti benzi atmış, yüzü allak bullak olmuştu.

«Aa, deli misiniz siz, Muavin Bey!» dedi Bayan Öğretmen Palm, gülerek.

Avukatsa İsviçre'yi, dünyanın bütün küçük devletlerine örnek bu harikulâde memleketi anlattıkça, hayranlıkları kendi üzerine çekiyordu. O toplum düzeni, o plebisit, yurt servetlerinden faydalanmadaki o planlama.. Orda oteller vardı, turistlere nasıl davranılacağını biliyorlardı! Muazzam şeylerdi canım!

«Ya o peynirleri!» dedi Muavin. «Turist ayakları gibi kokar!»

Çıt çıkmadı. Bak hele, Muavin Höy hiç bir şeyden yılmıyordu.

«Öyle ama, ya Norveç peyniri?» dedi bir Danimarkalı, tatlı bir sesle.

«Fakat rezalet bul» dedi Muavin. «İskemlesinde otururken, ancak Öğretmen Staur yumurtlar bunu!»

Gülüşmeler.

Eh, şimdi her şey halledilmişti biraz; Avukat tehlikesizce anlatmaya devam edebilirdi:

«Biz de burda öyle bir İsviçre peyniri yapabilseydik!» dedi. «Fakir kalmazdık böyle. İsviçrede sağda solda yaptığım incelemelerden şu sonuca vardım: Onlar bizden

çok ilerde! Bize neler öğretmezler ki: Tutumlu olmak, çalışkanlık, gece mesaisi, ev endüstrisi...»

«Vesaire, vesaire!» diye sözünü kesti Muavin Höy. «Ufak tefek, ıvır zıvır şeyler bunlar! Yalnız komşularının inayeti sayesinde ayakta duran bir memleket, dünyanın bir başka ülkesine nasıl örnek olur? Bu biçare düşünceleri yenmeye bakalım; zavallılaşırız yoksa. Biz, büyük ülkeleri, büyük şeyleri örnek edinmeliyiz. Yani her şey gelişir, bir liliput olmak için doğmamışsa çocuk serpilir, büyür. Bir çocuk, elbet başka çocuklardan da birçok şeyler öğrenebilir; ama ona asıl örnek, yetişkin insandır. Çünkü çocuk da bir gün büyüyecektir. Oldum olası hep bir çocuğu, bir cüceyi örnek edinmişse kendine, bunun sonu ne olur? Siz İsviçre üzerine bu boş laflarınızla bunu istiyorsunuz. Ne yani? Ne diye en küçük, en âciz memleketlerden ders alacakmışız? Zaten küçüğüz yeteri kadar! İsviçre, Avrupanın ortakçısıdır. Siz hiç, büyüklüğü, yüz ölçümü Norveç kadar, genç Güney Amerika devletlerinin, İsviçre gibi olabilmeyi düşünerek, şerefleriyle oynamaya kalktıklarını duydunuz mu? İsveç'in şimdi bu derece mükemmel ilerlemesi bu yüzden; onlar İsviçre'ye, Norveç'e değil, Almanya'ya bakıyorlar. İsveç için ne şeref! Ya biz? Biz kendi Alp'lerimizde bin yılda ancak barış müzakereleri yapmış, kaynak esprisiyle İbsen'i meydana çıkarmış, fasarya bir millet olarak kalmayalım; bizde on bin kere daha büyük değerler saklı...»

Avukat, cevap vermek istediğini göstermek için epeydir elini kaldırıp duruyordu; dayanamadı, seslendi:

«Bir kelime!»

Muavin durdu.

«Sadece ufacık, ufacık bir soru!» dedi Avukat, hazırlanmıştı. «Lafını ettiğiniz memlekete hiç gittiniz mi siz?»

«Aa, tabiî!» cevabını verdi Muavin.

Ne yapalım, Avukat'ın ufacık sorusu boşa gitmişti! Bayan Molie'nin ne hınzır şey olduğu o anda görüldü. O kadar zamandır buradaydı, Muavin'in bir bursla İsviçre'de bulunduğunu biliyordu da oralı olmamıştı. Ne yılandı o! Başkasını değil de Avukat'ı, İsviçre'den bahsetmeye o itelemişti.

«Aa, tabiî! Muavin Bey de İsviçre'de bulundu.» dedi Bayan Molie, işi tatlıya bağlamak için.

«Şu halde Muavin Bey'le ben, İsviçre'ye değişik gözlerle bakmışız, mesele bundan ibaret!» dedi Avukat ve bu bahsi kapatmak istedi.

«Bir masalları bile yok!» diye devam etti Muavin, bahsin kapanmasına gönlü elvermiyordu. «Nesiller boyu işleri güçleri saat çarkı törpüleyip zirvelere İngiliz turistleri çıkarmak. Öyle bir memleket ki, türküleri, masalları bile yok. Norveç'in keza bu noktada İsviçre gibi olması için, sıkı çalışmalıyız, öyle mi?»

Matmazel Johnson: «Ya Wilhelm Tell?» dedi hatırlatma yollu.

Hanımların birçoğu, hele Matmazel Palm hepsinden fazla, başlarını salladılar.

Bayan Molie ise, başını çevirip pencereden dışarı bakarak, şöyle dedi:

«Siz evvelce, İsviçre hakkında başka türlü düşünüyordunuz, Muavin Bey!»

Tam yerindeydi bu söz. Muavin Bey cevap vermek, Bayan Molie'yi bozmak istedi, fakat düşündü ve sustu.

«Unuttunuz mu?» diye sordu Bayan Molie ve Muavin'i daha da sinirlendirdi.

«Hayır!» dedi Muavin. «Anlaşılan siz yanlış anlamışsınız, Sayın Bayan! Aklım ermiyor doğrusu, sözlerim anlaşılır pekâlâ, çünkü çocuklarla bile konuşmasını bilirim ben.»

Bu söz de yerine oturdu, Bayan Molie sesini çıkaramadı, tatlı tatlı gülümsedi ancak.

«Şunu söyleyebilirim; benim görüşlerim sizinkilere taban tabana zıt!» dedi Avukat tekrar. «Fakat bence...» diye devam etti. «Bence madem az çok bildiğim şeyler söz konusu, şu halde...»

Bayan Molie ayağa kalktı, başı eğik, nerdeyse ağlamak üzere, dışarı çıktı. Bir an durdu Muavin, sonra o da peşinden gitti. Fakat ıslık çalıyor, hiç de kırgın değilmiş gibi neşeli görünüyordu.

Topluluğun en yaşlı kişisine: «Siz ne dersiniz?» diye sordu Bayan Brede; bu bendim.

Yaşlı başlı bir kimseye yakışan cevabı verdim:

«İki taraf da işi biraz büyüttü galiba!»

Hepsi: «Doğru!» dediler; fakat kimse duymasın ama, Muavin'i haklı buluyordum ben. İnsan yetmiş yaşın başlarında oluyor da hâlâ toyca düşünüyor!

Avukat, sözlerini şöyle bağladı:

«Ne olursa olsun biz şimdi bu konforlu dağ otelindeyiz, keyfimiz de yerinde; bunu İsviçre'ye borçluyuz. İsviçre'yi model edinmişiz; turistleri yurdumuza çekiyor, para kazanıyor, borçlarımızı ödüyoruz. Şu adama sorun bakalım, İsviçrelilerin aklını kullanmadan yapabilir mi...»

Akşamleyin Bayan Brede sordu:

«Bugün Muavin Bey'i neye kızdırdınız, Bayan Molie?»

«Ben mi?» dedi Bayan Molie mâsum bir tavırla. «Yoo, hiç düşünmedim bile...»

Öyleye de benziyordu, Bayan Molie'nin hiç suçu yoktu; çünkü ertesi gün Muavin Bey'le güle sevine dağlara gitti, öğleye kadar görünmediler. Fena çekişmişlerdi ama; Bayan Molie güvenilir dostuna şöyle demişti anlaşılan: Bilirsin ki Avukat'a değer verdiğim yok benim, deli misin sen! Ona birkaç söz söyledimse boyunun ölçüsünü veresin diye söyledim, anlamıyor musun? Ah, aptal sevgilim, gel bir öpeyim seni...

14

Büyük kafileden sonra artık kimse gelmiyordu. İçimizden birkaçı buna akıl erdiremiyor, geri kalanlar sebebini sezer gibi oluyorlardı. Fakat dolaşıyor, bekliyorduk. Turistlerin gelmesi gerekirdi, bizim buradaydı çünkü Tore tepeleri.

Ama kimsecikler gelmiyordu.

Çiftliğin kadınları biz misafirler için günlük işlerini yapıyor, hallerinden şikâyetçi olmuyorlardı, fakat memnun da değildiler. Paal eski sessizliğini sürdürüyor, mutfağın arkasındaki odada bol bol uyuyordu. Fakat birkaç kere gece vakti çiftlikten uzaklaştığını; düşünceli kahırlı, ormana gittiğini gördüm. Komşu vâdiden, şimdi orda otomobillerin iş-

lemeye başladığı söylentileri sızıyor, bizim burada hayatın neden ölgünleştiğini açıklıyordu bu.

Bir gün dağlardan bir Danimarkalı indi. Torezinnen'e öte yakadan tırmanmıştı; şimdiye kadar imkânsız demişlerdi böyle bir şey için. Evet, adam dağın eteğine kadar otomobille gelmiş, sonra yukarı tırmanmıştı!

Eh, artık Tore tepeleri de gitmişti elimizden.

Peki ama Paal, şu dere kenarındaki uzun tarlasına yeşil çayır ekmeyi bir denemeyecek miydi? Başlangıçta niyetlenmişti bu işe; ama sonra o büyük kafile gelmiş, onu tembelliğe alıştırmıştı. Şimdi ekim için mevsim tabiî bir hayli ilerlemiş, o haliyle tarlayı yalnız bol bol yaban otları sarmıştı, Şimdi sürse, ekse toprağı? Geceleri ormana gideceğine bunu düşünse nasıl olurdu?

Gakat Paal'in düşünecek çok şeyi vardı. Beyni, bir dağ otelcisinin beyniydi; daha gençlik yıllarından beri yabancılarla temas ilişkilerine göre işliyor, ondan öte geçmiyordu, Avukatımızın, o atak delikanlının aynı zamanda bir mimar olduğunu duymuş, yeni yaptıracağı büyük bina için ondan bir plan rica etmişti; altı oda, salon ve banyo. Salona şimdiden koltuklar, Ren geyiği boynuzları ısmarlamıştı.

«Burada yapayalnız kalmak istemiyorsanız birkaç da otomobiliniz olmalı» dedi Avukat.

«Düşündüm.» diye cevap verdi Paal. «Bu konuda daha bazı şeyler de gelebilir aklıma. Ama önce binayı yapmalıyım; sonra da bir yol ister.»

Avukat evin planını yapmaya söz verdi, Paal'le beraber gidip arsayı gözden geçirdi. Binaya çok para gidecekti, ama Paal aldırmıyordu buna; üç dört yaz bir turist akımı olsa çıkarırdı masrafını; bunda bir tehlike görmüyordu. Birlikte dolaşır, arsayı incelerken Paal'in konyak koktuğunu fark ettim.

Derken küçük bir kafile geldi; yabancılar, Norveçliler kafilesi. Otomobille gitmeyi değil, yürümeyi tercih etmiş yolculardı bunlar. Gelişleri otelin yüzünü güldürdü. Birkaç gün kaldılar; sonra Solem onları dağa çıkardı, yolcu etti, iyi de para aldı. Açıkça görülüyordu, Paal'in neşesi yerine gelmişti; bayramlıklarını giyiyor, çiftlikte

sağa sola koşuyordu. Yaptıracağı yeni bina için Avukat'a danışacakları vardı:

«Konuşacak şeyler var, bazılarını şimdi görüşsek iyi olur.» dedi. «Çünkü ben birkaç gün yokum burada.»

Evde bazı ayrıntılar üzerinde anlaştılar.

«Şehre mi gideceksiniz?» diye sordu Avukat.

Paal cevap verdi:

«Yok, sadece köye. Bakalım, belki birkaç yardımcı bulurum, bazı eski tasavvurlarım vardı da: Telefon, otomobil yolu vesaire...»

«Bol şanslar!» dedi Avukat.

Avukat oturmuş, evin planını çiziyor, bizler de kendi işlerimize bakıyorduk. Josefine, Solem'e gitti: «Hadi git de dere boyundaki tarlayı bir sür hele!» dedi.

«Paal mi söyledi?» diye sordu Solem.

«Evet.»

Solem pek gönülsüz gitti. Tarlayı sürgülüyordu ki, Josefine geldi yanına: «Bir daha sürgüle!» dedi.

Bu cıva gibi kız bütün erkeklerden daha akıllı, tedbirliydi. Hamaratlığı onu güzelleştiriyordu; çok kere onu saçları taranmamış görüyordum, ama önemli değildi bu. Kendini öyle gösteriyor da keçileri sağanlar, tarla işlerini yapanlar sanki hizmetçiler, hizmetkârlarmış gibi davranıyorsa, evini itibarını düşündüğündendi bu. Piyano tıngırdatmasını öğrenmiş olması da bu yüzdendi şüphesiz. Çiftlikteki kadınlar da ona iyi destek oluyorlardı; hamarat ve dikkatliydi çiftlik kadınları; fakat Josefine her yere yetişiyordu, bir tüy kadar hafifti zira. Ya o mâsum, minik eller! Bir gün takıldım ona, dedim ki: «Senin adın Josefin olmalı, çünkü Josef soyundansın sen!»

15

Yaslı güzelimiz Matmazel Torsen şimdi sahiden ayaklanmış, gideceğim diye tutturmuştu. Gelmeden de sağlığı yerindeymiş, bu yüzden dağ başlarında oturmasa da olurmuş, burda hep canı sıkıldığına göre ne diye gitmesinmiş?

Fakat küçük bir olay onu gitmekten alıkoydu.

Bomboş, işsiz güçsüz oldukları için pansiyondaki hanımlar Solem'e takmışlardı kancayı. Öyle tok ve sıhhatliydiler ki bir şeylerle uğraşmaları, oyalanmaları gerekiyordu. Eh, bir Solem vardı işte! Hanımlardan biri içeri giriyor, ötekilere Solem ne demiş, ne düşünüyormuş, bir bir anlatıyor, onlar da ilgiyle dinliyorlardı. Solem külhanisi pervasız olmuştu; hanımlara takılıyor, şakalaşıyor, serserinin biriyim, benden her şey umulur diyordu. Bir seferinde yüzsüzce böbürlenmiş, iyi bakın, malın gözüyüm ben, demişti.

«Biliyor musunuz, demin ne yaptı Solem?» diye sordu Matmazel Palm. «Odun yarıyordu, parmağına da bez sarmış, ama bez oduna takılıyor, rahatsız ediyordu zavallıyı. Solem ne dese beğenirsiniz: Vaktim olsa da şu mendebur parmağı kesip atsam! Yaa, öyle dedi.»

«O esintilerinin, içgüdülerinin adamı!» dediler öbür hanımlar. «Yapar mı yapar!»

Biraz sonra odunluğun ordan geçiyordum, baktım Bayan Brede, Solem'in parmağına yeni bir sargı sarmakta... Zavallı kadın, iffetli, fakat gençti.

Şimdi epeyden beri gündüzler müthiş sıcak oluyor, dağdan aşağı çizgi çizgi bir hararettir çöküyor, bize kesiklik veriyordu. Ama akşamları biraz biraz diriliyor, kendimize geliyorduk. Kimimiz mektup yazıyor veya dışarda avluda «rehin verme oyunu» oynuyor, daha da dirilenlerse «tabiatın bağrında» gezintiye çıkıyorlardı.

Pazar akşamı, odasında Solem'le konuşuyordum. Yabanlıklarını çıkarmamıştı, yatacağa da benzemiyordu.

Derken Matmazel Torsen çıkageldi, durdu: «Bayan Brede'yi gezmeye götürecekmişsin, öyle mi?» dedi Solem'e.

Solem hafifçe selâmladı Torsen'i; alnında kasket yerleri kırmızı bir çember gibi görülüyordu hâlâ. «Kim, ben mi?» dedi. «Ha evet, söylüyordu. Bir yol vardı da göstermemi istiyordu.»

Ah, ah, çılgın, güzel ve perişandı şimdi Matmazel Torsen. Sağa sola geziniyor, yıldızlar kıvılcımlar saçıyordu etrafa. Fötrden küçük kırmızı şapkası bir iğneyle ensesine tutturulmuş, alnındaki saçları açıkta bırakmıştı. Boynuna bir şey bağlamamıştı; ince bir entari, alçak topuklu ayakkabılar giymişti.

Davranışı hârikaydı doğrusu; sırlarına bir pencere açmıştı, tüccar Batt umurunda mıydı onun! O ki gençliği boyunca mihnetlere katlanmış, okul bilgi ve ukalâlıklarını bellemiş, ama sadece boş bir zarf olarak kalmıştı! Zavallı Matmazel Torsen! Solem bu akşam yol falan gösterecekse başka bir hanıma değil, Matmazel Torsen'e göstermeliydi bunu!

Ama durumda bir gelişme olmayıp da Solem çekilmek isteyince, öksürdü Matmazel Torsen. Kımıldayan dudaklarında bir gülümseme belirdi; yerleşti dondu kaldı bu gülümseme.

«Beni götür daha iyi!» dedi Matmazel Torsen.

Solem telâşla çevresine bakındı, peki cevabını verdi.

Ayrıldım yanlarından. Başımı alıp giderken ıslık çalıyor, aşırı bir kayıtsızlık içinde yürüyordum, sanki dünyada artık beni hiç bir şey ilgilendirmezmiş gibi.

«Beni götür daha iyi!» demişti Matmazel Torsen. Ve gitmişlerdi. Şimdi yandaki binaların arkasında, şimdi o kocaman iki hatmi ağacının gerisindedirler. Bayan Brede görmesin diye hızlı hızlı yürümektedirler, şimdi görünmez olmuşlardır.

Bir kapı, ardına kadar açık, ama nereye gidiliyordu bu kapıdan? Ben Matmazel Torsen'de hiç bir hoş taraf görmüyordum, yalnız heyecan. Gramer öğrenmişti, ama içi boş bir zarftı işte. Varlığı tam beslenememiş, cılız kalmıştı. Bir kız evlenmeliydi, bir erkeğin karısı olmalıydı. ana olmalıydı; nimetlerin, mutluluğun kendisi olmalıydı. Sırf bir başkasının olmasın diye bir hazzı çekip kendine almak neye yarar, o haz ki çok büyük ve güzeldir!

Bir köpek, gözleri bir kemikte, bekler. Bir başka köpek yaklaştı mı ansızın açlığı deşilir sanki; kemiği yakalar, un ufak eder, sırf öteki geldi diye.

★

Ruhumun geceye hazırlanması sanki bu küçük olaya bakıyormuş. Karanlıkta uyandım, uzun zamandır doğum sancılarını çektiğim o çocukça mısraları duydum içimde; ardıç ağacı üzerine titrek hafif dört bent.

Büyür ardıç ağacı
Kayaların üstünde yukarda
Kimseler yaklaşamaz onun kadar
Mavi gök katlarına.
Çamların yüksekliği yarıda ancak
Rüzgârlarda üşür hepsi
Belki biraz daha çıkar yukarıya
Huş ağaçlarının tepesi.
Daha da yüksekte bir o korkusuz
O bücür öyle mi ya
Boyu bir karıştır uzanır
Nerdeyse bulutlara, o kadar yukarıya.
Durur orda, duruşu
Hey ne yaman arabacı.
Sanki dört beygirin dizginleri elinde
Ardıç ağacı!

Çiçek taçları, şenlikler
Vâdiyi kaplayan parıltılarda
Şarkılar türküler çocuk oyunları
Ve danslar ara sıra.
Dorukta onun çevresinde
Ama çıplak kayalar vardır ancak
Zaman zaman belki bir cin gelir
Durur orda tek ayak.
Ve rüzgâr esmeyegörsün
Dallarını çekiştirir boyuna
Çıplaktır ama hiç çıkmaz sesi
Ta aşağıda küçük dünya
Burda ise temiz hava ve türküsü
Esen yelin köpüklü bulutlarda
Böyle yüksek, sere serpe
Yok ardıçtan başka!

Şimdi bütün tepelerde
Tatlı dinlenişi yazın,
Kükremeye başlar kış
Fakat birden bakarsın!
Ardıcınsa daima

İğneyaprakları yeşil
Bücür bir şeydir ama
Her mihnete katlanır.
Bir kıkırdak âdeta
Sağlam, çetin, diri
Bol bol yemiş bile verir pekâlâ .
Oralarda kök salmak başka kimin haddi?
Yemişinde ince süsler
İnanmak zor, bir haç resmi
Ardıç ağacı deyip geçme
Gör ne kadar marifetli!

Yine de arada olduğu yerde
Bir türkü tutturur: Ne güzel
Bugün dünya baksanız a
Masmavi gökler!
Yine de arada seslenir hattâ
Öteki ağaçlara seslenir:
Bize ne, o cinden bize ne
O ancak hülyalar peşindedir!
... Derken kış karanlığı
Kayaları otları bürür
Üstünde titreşen kıvılcımlar
Göz ne yana baksa onu görür:
Sallar başını yavaştan
Mırıldanır bir kez daha hafifçe
Rüyalara dalmış gibi şimdiden:
«İyi geceler, iyi gece...»

Yerimde doğruldum, bu mısraları yazdım, kırlarda beraber çok dolaştığımız bir küçük kız vardı, ona gönderdim, sonradan Bayan Brede'nin çocuklarına okudum, tıpkı iki çan çiçeği gibi durup dinlediler. Sonra kâğıdı elimden kapıp annelerine koştular. Annelerini çok seviyorlardı, o da onları. Gece, tam uyuyacağız, gülüşür bağırışırlardı hep.

Çoluk çocuk sahibi yiğit Bayan Brede! Çılgınlıklar yapabilirdi, fakat gönlü elvermiyordu buna. Takdir ediyorlar mıydı bari? Kim takdir edecek, kocası mı?

Erkek, karısını da İslanda'ya götürmelidir, yoksa kadın boyuna evde yalnız bırakıldı mı bunun sonuçlarını göze almak gerek.

16

Matmazel Torsen artık gitmek lafı etmiyor. Burada kalmasına rağmen gönlü de pek öyle rahat değil; fakat Matmazel Torsen hiç bir şeyden memnun olamıyacak kadar huzursuz ve tuhaftır zaten.

O gece Solem'le gittiği ormanda üşütmüş olacak, ertesi gün baş ağrıları tuttu, yataktan çıkamadı. Ama ayağa kalkınca artık bir şeyi yoktu.

Yok muydu? Ya bir yumruk yemiş gibi, çenesinin altındaki bu morluk?

Artık Solem'den yana bakmıyor, görmezden geliyordu onu. Ormanda bir cenkleşme olmuştu da çenesi ondan mı morarmış, araları o yüzden mi açılmıştı? Matmazel, heyecan ve zaferden başka bir şey istemez görünüyordu; fakat Solem bunu anlamamış da azgınlık mı etmişti. Öyle miydi acaba?

Evet, Solem atlatılmıştı şüphesiz. Açık kalpli, az zekî biriydi o. İmalarda bulundu: «Matmazel Torsen var ya.. bahsine girerim, bir erkek sanki, o kadar kuvvetli!» dedi aşağı yukarı. Sonra da güldü Solem, ama hınçlı bir gülüştü bu. Solem, Matmazel Torsen'in peşinden kötü kötü bakıyor, varlığını duyurmaya, fakat umursamaz görünmeye çalışıyor, Matmazel yakınlarda ise bir hat işçisinin hayatını anlatan bir şarkıya başlıyordu. Fakat maskaralıklarını kendine saklayabilirdi pekâlâ; Matmazelin kulakları onun şarkılarını hiç mi hiç duymuyordu!

Ve Matmazel, sırf inadından bizimle kalmak istiyordu sanki. Artık biz de onu eskisinden fazla eğlendiremez olmuştuk, fakat o şimdi Avukat'la keyif çatıyor, Avukat şömineli salonda evin planı üzerinde çalıştıkça Avukatın masasından ayrılmıyordu. Evet, dağ pansiyonlarında böyle sakat sapık âvareliklere raslanır.

★

Evet, benim için artık yeni bir şey getirmeksizin, günler geçiyor ve ben usanmaya başlıyorum. Ara sıra dağı aşmaya bir yabancının geldiği oluyor. Fakat eski yıllarda böyle miydi ya, diyorlar, sürüyle gelirlerdi; yollar, otomobiller bizde de olmadıkça, durumun düzeleceği yok!

Daha önce bahsetmemiştim, bir gereği yoktu da ondan: Komşu vâdiye Büyük Vâdi diyorlar, bizimkinin adı sadece Reisa; dereden alıyor ismini. Bütün Reisa olsa olsa bir eklenti! Büyük Vâdi'nin bir sürü avantajları var, ismi bile Büyük. Ama otel sahibimiz Paal, oraya küçük vâdi diyor; ora halkı mal canlısı, açgözlü ve sinir kimselermiş de ondan.

Zavallı Paal! Köye yaptığı yolculuktan, işte nasıl gittiyse öyle, ümitsiz döndü geldi; zilzurna sarhoştu üstelik. Yirmi dört saatten fazla, odasında yattı kaldı, görünmedi. Neden sonra ortaya çıkınca pozlar takındı, yüksekten aldı, yolculuğundan çok şeyler elde etmiş numaraları yaptı: Bir şeyler yapılabilirdi; otomobiller mi.. ne diye korksundu! Fakat öğleden sonra tekrar içince başka türlü övünmeye başladı: Hayır, aşağı köydeki biçareler hiç bir şeyden çakmıyor, çiftliğine bir yol yapmak işine zerre kadar yanaşmıyorlardı. Bir onda vardı kafa. Bu kısa yol bütün köy için bir nimet değil miydi sanki? Kervanlar geleceklerdi, bütün vâdiye para yağacaktı, para! Fakat o heriflerde bunu anlayacak akıl nerde?

«Ergeç buradan bir şose geçecek!» dedi Avukat.

«O muhakkak!» cevabını verdi Paal, kesinlikle; sonra gitti odasına, yattı tekrar.

Fakat bir gün yine bir grup turist geldi. O yaz sıcağında eşyalarını kendileri taşımış, helâk olmuşlardı; şimdi yardımcıları istiyorlardı. Solem hemen hazırlandı, fakat bütün valiz ve eşyaları bir o taşıyamazdı. İmkânsız. Paal ise odasında yatıyordu; geceleyin Paal'in yine ormana gittiğini görmüştüm. Yanında başkaları varmış gibi yüksek sesle konuşuyor, ellerini kollarını sallıyordu.

Turistler kalakalmışlardı.

Annesiyle Josefine dışarı çıktılar. Gidip eşyaların taşınmasında yardıma çağırması için, Solem'i en yakındaki ortakçı Einar'a yolladılar. Turistler sabırsızlanıyor, dur-

madan saatlerine bakıyorlardı: Tam vaktinde dağı aşamazlarsa açıkta geceleyeceklerdi. İçlerinden biri ötekilere: «Bu geciktirme danışıklı döğüş galiba!» dedi. «Her halde bu adamlar bizim bu gece burada kalmamızı istiyorlar.»

Fısıl fısıl bir şeyler konuştular, sordular sonunda:

«Peki ama çiftlik sahibi nerde? Otelci yani?»

«Hasta!» diye cevap verdi Josefine.

Solem döndü geldi: «Einar'ın vakti yokmuş.» dedi. «Patates topluyor.»

Sessizlik.

«Dağın öte yamacında bir işim vardı benim. Az bekleyin hele!» dedi Josefine. Bir an uzaklaştı, döndü geldi yine. Küçücük sırtına torbaları, valizleri yüklendiği gibi yola koyuldu. Ötekiler peşinden yürüdüler.

Josefine'nin ardından gidip yüklerini aldım. Ama geri dönmeye bırakmadım onu; otelin uzağına bu küçük yolculuk çok iyi olacaktı onun için. Yan yana yürüyor, ordan burdan konuşuyorduk. Hani hiç de fena değilmiş durumu, az para biriktirmemiş, ilâhi Josefine!

Yaylaya çıkmıştık ki yine geri dönmek istedi. Böyle aylak aylak, yanım sıra yürümeyi pek saçma buluyordu.

«Dağın öte yamacında bir işiniz vardı hani?» dedim.

Çok zekî idi, yoktu diyemezdi. Dese Tore tepelerindeki eski otelin kızı, bizimle sadece turistlerin eşyasını taşımak için gelmiş olurdu. Cevap verdi:

«Evet ama acelesi yok o işin. Birisini görecektim, kışa kadar vakit var nasıl olsa.»

Olurdu olmazdı, çekiştik, tepem attı: «Yükümü dağdan aşağı bırakırım, görürsün sen!» dedim.

«Ben de alır, kendim taşırım, o zaman da siz görürsünüz!» diye cevap verdi Josefine.

Derken turistler bize yetiştiler. Nasıl oldu anlayamadım, içlerinden biri geldi, yükümü aldı, kasketini çıkardı, bir sürü şaklabanlıkla kendisinin, ötekilerin isimlerini söyledi. Kusura bakmayın, cidden özür dilerim, fena, çok fena, kabalık ettim...

Bilseydi ki ben, torbaların üstüne onu da yüklenebilirdim! Bende olmayan şey güç kuvvet değil! Ama ben

gece gündüz hastalıkların en kepazesini taşıyorum sırtımda; kurşun gibi ağır bu hastalık. Eh, bazıları da aptallığın yükü altında inler, o daha mı iyi sanki. Herkesin derdi ayrı...

Josefine ve ben geri döndük.

★

Evet, şimdi bana karşı büsbütün nazik davranıyorlar, yaşımdan dolayı bu! Başkalarını rahatsız etmemi, kaçık acayip taraflarımı hoş görüyor, ihtiyarlığıma bağışlıyorlar. Sen, elinde pergel: «Bunca zamandır yazdın çizdin de ondan sayıyorlar seni!» diyeceksin. Fakat öyleyse bana bu sevgi ve saygıyı, hak ettiğim o gençlik yıllarında göstermeliydiler; şimdi buna hiç de öyle lâyık değilim her halde. Kimseden, hiç kimseden, elli yaşından sonra aşağı yukarı eskisi kadar güzel yazması beklenemez; bu yaştan sonra bir ilerlemeden, ancak budala veya benciller dem vurabilir.

Evet, kendime özgü bir yazarlığım oldu; çoğundan daha iyi bir yazarlık; bunu iyi biliyorum. Ama bunda benim fazla bir başarım yok, çünkü ben doğuştan yetenekliydim bu işe. Böyle bu.

Aksini de denedim, fark etmedi; kendi kendime düşündüm yani: Bunu bir başkası söylemiş olsaydı! Eh, başkaları da zaman zaman her halde söylediler bunu, ama bana bir etkisi olmadı. Ben daha ileri gittim, kendimi başkalarının edebî küçültmelerine, bile bile hedef ettim, ama bunun bana bir zararı olmadı. Şu halde yaptığımdan eminim ben. Buna karşılık, yaşayışım, bana önemli bir öz kazandırdı. Bu öze saygı gösterilmesini istemek hakkım şüphesiz, çünkü onun elde edilmesine benim de epey emeğim geçti. Beni değersiz bir adam yapıp çıkmalarında sahtekârlık var tabiî. Ama bizde bir öz bulunuyorsa bu yurtturmacaya da katlanabiliriz.

Karşıma Carlyle'ı çıkarabilirsin —ah, yazarlar nasıl da horlanıyor—: **Considering what bookwriters do in the world, and what the world does with book-writers, I should say, it is the most anomalous thing the world at pre-**

sent has to show. Sen gerek yazarlığım, gerekse doğuştan yeteneklerim ve bu yetenekleri değerlendirmede gösterdiğim çabalar bakımından şişirildiğimi iddia eden daha başkalarından da cümleler aktarabilirsin. Bense sadece şu doğru ve gerçek iddiada bulunmak isterim: Bütün bu ihtişamı şimdi saygıdeğer bir yaşa gelmiş olmama borçluyum; ama aslında yanlış bir şey bu bence.

Bu görüşle gençleri, yaşlıların gerisinde utanmadan ve yeteneklere düşman bir halde, dize getirmek zor değil çünkü. Yaşlılığa sırf yaşlılık diye saygı gösterilmemelidir; yaşlılık insanlığın ilerleyişini köstekler, ona engel olur. İlkel kavimler bile yaşlılardan nefret eder, kendilerini onlardan ve engellerinden kurtarmakta tereddüt etmezler. Ben evvelce bu pâyeyi büyük ölçüde hak etmiştim, ona kıymet de veriyordum. Şimdi birçok bakımlardan daha iyi durumdayım, onsuz olabilirim.

Fakat bir kere ulaşmışım bu çizgiye. Bir odaya girsem saygılı bir sessizlik başlıyor. Ne kadar yaşlanmış! diye düşünüyor odada olanlar; okkalı laflar edeyim diye susuyorlar.

Ne tuhaf, ne saçma! Oysa ben odaya girdim mi gürültüyle dolmalı ev. «Merhaba ihtiyar dost, yaşlı ahbap merhaba!» demeliler. «Bize usturuplu laflar etme n'olursun! Evvelce, şartların iyiyken söylemeliydin sen onları! Otur şuraya da, kocayan adam, arkadaşlık et benimle! Fakat ihtiyarlığınla bize gölge etme, engel olma! Çağın geçti senin; bu şimdi bizim çağımız...»

İşte sözün doğrusu.

Köylülerde hâlâ şaşmaz bir içgüdü vardır: Ana, kızını; baba, oğlunu basit kaba işlere koşmaz onlarda. İyi bir ana dikişi kızına bırakır, ahıra kendi gider. Kız büyür, o da kendi kızına aynı şeyi yapar. İşte içgüdü.

17

Hayır, burada bu insanların arasında yaşamak gittikçe sıkıcı oluyor; gördüklerim hep eskiden bildiğim şeyler. Battıkça batıyor, Solem'in Matmazel Torsen'e karşı

gittikçe çoğalan tutkusunu izliyorum. Ama o da bilinen bir şey ve sıkıcı.

Hanımlar olanca dikkatlerini ona çevirmişlerdi ya, Solem ne oldum delisine döndü, şımardı. Kazandığı paralarla kendine üstbaş yaptı, altın kaplama bir saat kösteği aldı. Pazarları bu sıcakta beyaz yünden spor bir kazak giyiyor, boynuna tayfa biçimi, pahalı ipek bir eşarp bağlıyor; göğsünü kaplıyor bu eşarp. Uçarılıkta bir tane; bunu kendi de biliyor, çiftlikte dolaşırken şarkı söylüyor, kimseyi taktığı yok. Josefine yüksek sesle şarkı söylemesini istemiyordu; ama Solem çiftliğin sağ elidir, artık emir falan dinlemiyor, şimdi birçok şeylerde başına buyruk. Evet, hattâ gün oluyor, Paal bile onunla kadeh tokuşturuyor.

Matmazel Torsen yatışmışa benziyor. Avukat'la sıkı fıkı dost oldular; yanına oturuyor, Avukat'ın planında her noktayı bir bir soruyor, öğreniyor. Matmazel bunda çok haklı; Avukat hiç şüphe yok tam onun aradığı adam; sportmen, taşkın, paralı, biraz saf ve sıhhati demir gibi. Bayan Molie, ilkin bu çiftin şömineli salonda böyle baş başa bu kadar çok oturmasını hoş karşılamak istememiş, salonda boyuna kendine işler icat etmişti; fakat ne çare, o buzmavisi dişleriyle Bayan Molie ne yapabilirdi ki!

Derken Avukat planı tamamladı, teslim etti. Evvelce birçok defalar yaptığı gibi, Tore tepelerinin en yükseğinden söz açtı. Henüz kimse tırmanmamıştı o tepeye; tepe, kendisini bekliyordu. Matmazel Torsen, onun bu niyetine cephe aldı. Şimdi artık ahbaplıkları ilerlemiş olduğu için yalvardı, bu çılgınca çıkışa kalkışmamasını rica etti, ve Avukat gülümseyerek, söz dinlemeyi vaadetti; birbirlerine bu derece muhabbetle bağlıydılar.

Ama mavi tepe Avukat'ın aklına takılmıştı bir kere. Çiftlikten doğru, Matmazel'e tepeyi gösterdi. Ağzını şapırdatıyor, gözleri parlıyordu gösterirken.

«Aman aman, bakarken bile düşecek gibi oluyorum.» dedi Matmazel, ve Avukat, kollarını ona destek yaptı.

Bu sahne karşısında Solem allak bullak oldu; gözlerini bu çiftten hemen hiç ayırmıyordu zaten. Bir gün öğlen yemeğinden kalkmıştık; dosdoğru Matmazel Torsen'in yanına gitti Solem ve sordu:

«Bir yol daha biliyorum, akşam göstereyim mi size?»

Bir şaşkınlık ânı. Matmazel affalladı biraz, sonra cevap verdi:

«Yol mu, ne yolu? Hayır, kalsın!» Avukat'a döndü, gidiyorlardı. «Olur şey değil!» dedi Matmazel.

«Ne oluyor bu adama?» dedi Avukat.

Solem sırıtarak uzaklaştı.

Akşamleyin Solem sahneyi tekrarladı; Matmazel Torsen'e gitti yine: «Ne oldu bizim yol; gidiyor muyuz?»

Matmazel, onun, üzerine doğru geldiğini görünce hemen dönmüş, uzaklaşmak istemişti. Fakat Solem yılmadı, peşinden gitti.

«Sana yalnız şunu söylemek isterim.» diye cevap verdi Matmazel ve durdu. «Bir daha böyle terbiyesizlik etme, yoksa atarlar seni burdan...»

Şu var ki Solem'i deflemeleri kolay değildi öyle. Turistlerin yüklerini o taşıyor, kılavuzluklarını o yapıyordu; üstelik çiftliğin sıkı sağlam tek işçisiydi! Şimdi de hasat başlayacak, gündelikçilerin başında duracaktı. Hayır, Solem kovulamazdı. Hem sonra öbür bayanlar ona çok bağlıydılar şüphesiz. Tek başına, o nüfuzlu Bayan Brede bile, bir sözüyle kurtarabilirdi Solem'i. Bu çiftlik, bu pansiyon Bayan Brede'nin elindeydi.

Netekim ayrılma falan da olmadı, Solem o günden sonra tuttu kendini, daha nâzik oldu. Ama şüphesiz, eskisi gibi huzursuzluk içindeydi. Bir gün, bir öğle vakti, sundurmada yalnızken balta ile baş parmağının tırnağını yardı.

«Nedir bu yaptığın?» diye sordum.

«Bir işaret!» dedi, kötü kötü güldü. «Bu yarık iyi olunca...»

Durdu.

«Ne olacak?»

«Çekip gideceğim burdan.»

Bana öyle geldi ki, söylemek istediği bu değil de başka bir şey. Biraz daha deşmek, öğrenmek istedim.

«Bakayım parmağına! Yarık derin değil. Artık burda daha fazla kalmak istemiyorsun anlaşılan.»

Mırıldandı:

«Tırnak yavaş büyür.»

Sonra ağzında bir ıslık, salınarak gitti; ben de odun kırmaya koyuldum.

Az sonra, koltuğunda cıyaklayan bir horoz, odunluğun önüne dönüp geldi Solem. Mutfak penceresine yöneldi, içeriye sordu:

«Bu horozlardan mı olsun?»

«Evet» cevabını verdiler içerden.

Solem sundurmaya geldi, birkaç horoz keseceğini söyledi, baltayı istedi. Eh, işte ispatı, her şeyi o yapmalıydı, çiftliğin direğiydi, onsuz olunamazdı.

Horozu odun kütüğüne yatırdı, bastırdı, hedefini ayarladı. Ama kolay olmuyor, horoz boynunu bir yılan gibi yukarı kaldırıyor, rahat durmak, başını düz tutmak istemiyordu. Cıyaklamaz olmuştu artık.

«Küt küt çarpıyor kalbi.» dedi Solem. Birden zamanını kolladı, indirdi baltayı. Baş yere düştü; Solem titreyen gövdeyi tutmaktaydı henüz. Bu iş o kadar çabuk olmuştu ki, benim için horozun her iki kısmı bir bütündü hâlâ, bu kadar imkânsız, bu kadar çılgınca bir ayrılmayı, bir kopuşu aklım almıyordu. Bir iki saniye sürdü bu; ancak ondan sonra gözlerim olayı kavradılar. Bu uçurulmuş başın yüzündeki dehşet açıkça görülüyordu. Onlara henüz inanamıyormuş gibiydi bu kesik baş. Az yukarı kalktı düştüğü yerde; hiç bir şey olmadığını göstermek ister gibiydi. Sonra horozu koyverdi Solem. Gövde bir an öylece kaldı, sonra ayaklarıyla sağa sola debelendi, dikeldi, çırpınmaya başladı. Başsız gövde, bir kanadıyla duvar boyunca sendeledi, yalpaladı, ilerledi, etrafına kanlar serpiştirdi, derken yere yığıldı.

«Elimden erken salıverdim.» dedi Solem.

Sonra bir başka horoz getirmeye gitti.

18

Solem'in delice düşüncesi, çekip gideceği geliyor aklıma. Pansiyonda kopacak bir felâket önlenmiş olurdu böylece; fakat o zaman da çiftliği kim çekip çevirirdi?

Paal mi? Paal odasından çıkmıyordu; söyledim ya, gittikçe daha çok odasına kapanıyor, biz misafirlere görünmüyordu. Ama bir seferinde yaptığı bir yanlışlık yüzünden başaramadı bunu: Bir gece, baktık, uzaktan doğru geliyor. Her halde zamanın hangi sularda olduğunu unutmuş gitmişti; bizi çoktan yatmış sanıyordu; fakat biz dışarda oturuyorduk; karanlık ve tatlı bir geceydi çünkü. Paal bizim farkımıza varınca dikleşti, geçiyordu, selâm verdi, seslendi. Solem'i yanına çağırdı:

«Bana söylemeden dağa, bir daha öyle gitmek yok!» dedi. «Odadaydım ben, yazı yazıyordum. Nasıl olur da Josefine'ye hamallık ettirirsin?»

Paal yürümeye başladı, fakat yeterince göstereme-mişti kendini, döndü, sordu:

«Ne diye ortakçılardan birine taşıtmazsın yükleri?»

«Gelmediler.» dedi Solem. «Patates topluyorlarmış.»

«Gelmediler mi?»

«Einar gelemem dedi.»

Paal düşündü bir an.

«Heriflere bak sen! Hadlerini bilsinler, atarım topraklarımdan.»

Hukukçuluğu depreşti, sordu Avukat:

«Para verip almadılar mı topraklarını?»

«Evet.» cevabını verdi Paal. «Ama ben varım daha bu çiftlikte. Boşuna mı yani, hehehe! Burada bize artık söz düşmez mi yani, hehehe...»

Sonra ciddîleşti, kısa-kesin, Solem'e döndü:

«Bir daha olursa söyle bana!»

Yalpa vura vura yine ormana gitti.

«Düşüncesizlik ediyor, zavallı Paal!» dedi Avukat, Kimse karşılık vermedi buna.

«İsviçre'de bir otelci yapar mı bunu?» dedi Avukat, tekrar.

Bayan Brede, sessiz sâkin, cevap verdi:

«Yazık! Evvelce hiç içmezdi.»

Avukat hemen yumuşamıştı:

«Kulağını bükeceğim, konuşacağım onunla.»

★

Fakat derken bir dönem başladı; Paal sabahtan akşama kadar ayıktı artık: Toptancı Bay Brede çiftliğe geliyordu. Bayrak çekildi. Bir telâş, bir heyecan. Josefine'nin ayakları entarinin altında birbirine dolaşıyordu. Ve Toptancı, yanında bir hamal, çıkageldi. Karısı çocukları onu daha yarı yolda aldılar, ev halkı karşılamaya çıktı.

Şapkasını yerlere kadar çıkartarak: «Günaydın!» diye selâm verdi bizlere Bay Brede, ve gönlümüzü fethetti.

Uzun boylu ve dost bir adamdı, şişman, neşeli, rahat. Zenginliğin verdiği bir ferahlıktı ondaki. Hemen kaynaştı bizimle.

Sarıldılar, yapıştılar, sordular kızları: «Kaç gün kalacaksın, Baba?»

«Üç gün!»

«Çok değil!» dedi karısı.

Güldü: «Çok değil mi?» diye cevap verdi Bay Brede. «Az da değil, gülüm! Üç gün bile çok benim için.»

«Fakat çocuklarla benim için değil!» dedi karısı.

«Tam üç gün!» dedi Bay Brede yine. «İnan ki azıcık aylak olamayacak kadar, işim başımdan aşkın, hahaha!»

Çiftliğe girildi. Toptancı buraya evvelce de gelmişti, karısının kaldığı evi yolu biliyordu; kendine hemen maden suyu istedi.

Gece çocuklar yatınca Toptancı, karısıyla şömineli salona, yanımıza geldi. Erkeklere viski getirmişti, soda getirtti; şarabı vardı bayanlar için. Küçük bir şenlik düzenlendi. Toptancı, ev sahipliği görevini pek iyi beceriyordu; memnunduk hepimiz. Bu tombul adam, Matmazel Palm piyanoda halk havaları çalarken sessiz sâkin bir insan oldu. Sanki başka âlemlerde hep kendini düşünüyordu; bir uyuşukluk çökmüştü üzerine; derken dışarı çıktı, direkten bayrağı indirdi. «Güneş batarken bayrak indirilir.» dedi, birkaç kere de çocuklarına gitti, uyuyup uyumadıklarına baktı. Çocuklarını çok seviyordu. Fabrikası, oteli daha birçok şeyleri olduğu halde en çok çocuklarıyla övünüyor gibiydi.

Bergen'lilerden biri kadehini tıklattı, söz aldı.

Şimdiye kadar bu Bergen'liler pek sessizdiler, konuşmaktan hep çekinirlerdi; ama şimdi bir nutuk çekmek için iyi bir fırsat çıkmıştı. Hayatın ve dünyanın içinden işte bir zat gelmiştir: bizlere şarap, neşe ve şenlik getirmiştir; bu mavi kayalar âleminde bulunmaz şeylerdir bunlar.. dedi ve devam etti.

Bergen'li beş dakika konuştu, gittikçe açılmıştı. Büyük tüccar biraz İslanda'dan bahsetti; Muavin Bey'le Avukat gitmedikleri cihetle iki taraf için de çekişme konusu olmadı. İslanda. Danimarka'lılardan biri orada bulunmuştu; Bay Brede'nin görüşlerini doğrulamakla yetindi.

Bay Brede zaten hemen hep eğlenceli şeyler anlattı:

«Bir uşağım vardır, bir gün kızmıştım. İslanda'ca küfür etmesini yaman öğrenmişsin, Bey! dedi bana. Hahaha! Pek beğendi beni.. İslanda'ca küfür etmesini yaman öğrenmişsin, Bey, dedi.»

Herkes güldü, karısı sordu:

«Sen ne dedin bunun üzerine?»

«Ne mi dedim? Yelkenleri suya indirdim tabii, hahaha.»

Sonra bir başka Bergen'li söz aldı: Biz ki hayatın, dünyanın içinden gelen bir zatın zevcesi Bayan Brede'nin; etrafına letâfet, zarâfet saçan sayın Bayan Brede'nin yanındayız. Çocuklarıyla, o uçuşan kelebeklerle beraberiz..

Birkaç dakika sonra, yaşasın, var olsun! sesleri yükseldi, Bergen'li de hemen piyanoda kutladı bunu.

Toptancı, büyük tüccar Bay Brede, karısıyla kadeh tokuşturdu. «İşte böyle!» dedi yalnız.

Bayan Molie bir köşeye oturmuş, bir Danimarka'lıyla sesini gittikçe yükselterek konuşmaya dalmıştı. Tore tepelerini ters yönden aşıp gelmişti bu Danimarka'lı, ve Bayan Molie sesini mahsus yükseltiyordu galiba. Toptancı kulak kabarttı; komşu vâdideki otomobillerin sayıları, süratleri hakkında bilgi istedi. Söyledi Danimarkalı.

«Fakat dağı aşıp buraya gelmek!» dedi Bayan Molie. «Hiç kimse yapmış değil bunu.»

Toptancı'nın sorması üzerine Danimarka'lı, bu mâceralı gelişini ona da anlattı.

«O tepelerde bir de mavi doruk varmış.» dedi Bayan Molie. «Şimdi sıra onda galiba. Sonra ne yapacaksınız?»

Evet, Danimarkalı o doruğa tırmanmayı çok istiyordu. «Fakat» dedi, «bu işi yapan ben olmayacağım her halde.»

«Matmazel Torsen! Siz yasak etmeseydiniz ben şimdi çoktan çıkmıştım o tepeye.» dedi Avukat.

«İşte bunu aslâ beceremezdiniz!» dedi Bayan Molie, kayıtsız bir sesle. Öç alıyordu anlaşılan. Her şeyi bir ondan bekliyormuş gibi, tekrar Danimarka'lıya döndü.

«Ben herkese yasak ediyorum o tepeyi düşünmeyi!» dedi Matmazel Torsen. «Seren direği gibi çıplak o tepe.»

Toptancı, gülümseyerek karısına baktı: «Bir de ben denesem mi, Gerda?» diye sordu «Eski denizciyimdir.»

«Sen mi!» diye cevap verdi karısı ve güldü hafiften.

«Ben bu baharda bir yelkenlinin seren direğine, ta uca tırmandım.»

«Nerede?»

«İslanda'ya giderken.»

«Neden?»

«Ne bileyim.. Hem canım, böyle tepelere tırmanmaya aklım ermez benim.» dedi Toptancı.

«Anlamadım, seren direğinde işin neydi senin?» diye tekrarladı karısı, sinirli bir sesle.

Toptancı güldü:

«Şu kadın milleti de amma meraklı yahu!»

«Nasıl yaparsın bunu? Ya sonra çocukların ve ben..»

Bu kadar söyledi. Kocası ciddîleşti, karısının elini tuttu:

«Hava berbattı, Şekerim, yelkenler çarpıyordu, ölüm kalım meselesi. Fakat ne diye söyledim sanki, saçmalık işte! Eh, bu gecelik gidelim biz, Gerda!»

Toptancı'yla karısı kalktılar.

İlk Bergen'li tekrar nutka başladı.

★

Toptancı üç gün bizimle kaldı, sonra gitmeye hazırlandı. Değişmemişti, memnun ve neşeliydi kaldığı süre-

ce. Her gece bir soda getirildi ona, hepsi bu, ve yatma zamanı çocuklarla en büyük şamatayı o kopardı. Ama geceleri evinden hep müthiş bir horlama yankıdı. Evvelce bana enikonu bağlanmış küçük kızların gözünden silinmiştim artık; babalarıyla öylesine doluydular. Babaları onlara kırda iki hatmi ağacı arasına bir salıncak kurmuş, ipin zarar vermemesi için dallara paçavralar sarmıştı.

Paal'le de konuşmuştu; pansiyondan parasını çekeceği söyleniyordu. Paal şimdi biraz başı öne düşmüş dolaşıyor, ama en çok şuna gücenmişe benziyordu: Toptancı, ortakçılara da gitmiş, durumlarını gözden geçirmişti. «Onlara gitti ha?» diyordu Paal. «Eh gittiyse kalsın orda!»

Toptancı, son saniyeye kadar şakacılığını elden bırakmadı. Ayrılmak belki ona, ona da biraz zor geliyor ama ötekileri frenlemesi gerekiyordu. Bir koluna iki eliyle karısı sarılmıştı, ötekine çocukları. Aile öylece duruyordu.

Çocuklar cıvıl cıvıl bağrıştılar: «Olmaz, bırakmayız elini! Anne, sen de sıkı tut!»

«Gürültü etmeyin!» dedi babaları. «Ben İskoçya'ya gidiyorum, çok kalmam. Siz buradan dönünce ben de evde olurum.»

«İskoçya mı? Yine ne yapacaksın İskoçya'da?» diye sordu çocuklar.

Toptancı bize döndü, başını salladı:

«Bakındı şu kadınlara, amma da merak!»

Ama ailesinden hiç biri gülmedi.

Toptancı yine bize hitap etti:

«Geçende karıma meraklı bir adamın hikâyesini anlatmıştım. Adam, sırf ölümden sonra neler olduğunu öğreneyim diye vurmuş kendini. Hahaha. Bence merakın daniskası bu, ne dersiniz? Sırf ölümden sonra neler olduğunu öğrenmek için kendini vurmak, pes doğrusu!»

Fakat Toptancı, bu sefer de neşelendirememişti ailesini. Karısı sessiz duruyordu, öyle güzeldi ki başı.

«Git artık!» dedi sadece.

Toptancının adamı, yüklendiği eşyalarla göründü. O da üç gün burda kalmış, beklemişti. Toptancı, çiftlikten ayrıldı; karısıyla çocukları onu çayırdan yolcu ettiler.

Bilmiyorum; şakacılığı, iyi kalpliliği, serveti ve her şeyiyle bu adam; çocuklarını seven, karısı için her şey demek olan bu adam...

Fakat, durun, kadın için gerçekten her şey miydi acaba?

İlk akşamı bir şenliğe yatırmış, gecelerini horul horul uyuyarak geçirmiş ve üç gün böylece geçip gitmişti...

19

Ot biçme zamanı bizim bura, daha da şenlikli oldu. Tırpanlar bileniyor - ilerde, çayırlarda -, erkekler kadınlar, üstlerinde hafif giysiler, baş açık iş başı yapıyor, sesleniyor gülüşüyor, bazan testiden ayran içip yine işe koyuluyorlar. Ve ordaki halis ot kokusu, yurttan sesler gibi duyularıma sokuluyor, yurduma çağırıyor beni. Yâdelde değilim ama, yurduma çağırıyor. Yok, besbelli gurbetteyim, kendi topraklarımdan uzaktayım ben. Hem neden burada kalıyorum hâlâ; burada bu öğretmen hanımlarla, artık ayık olmayan bir otelciyle bu pansiyonda? Ne bir şey olduğum var, ne bir şey yaptığım. Ötekiler dışarı çıkıyor, sırt üstü yatıyorlar. Ben usulca sıvışıp uzaklaşıyor, bu halim nereye varacak diye düşünüyor, geceleri ruhumda şiirler duyuyorum. Ne çıkar duyuyorsam? Dünyanın şiire ihtiyacı yok, dünya henüz söylenmemiş şiirlere muhtaç.

Ve Norveç'in kor halinde büyük büyük demirlere ihtiyacı yok. Şimdi köylerde demirciler kır atlar için ve köylülerin şerefine demir dövüyorlar.

★

Turist gelmiyordu. Sel büyük vâdiden akıyor, bizim küçük vâdimizi çorak, kurak bırakıyordu. Şimdi iş, Nordland yolunun açılıp Bennet ve Cook kafilelerini bizim vâdiye getirmesine bakıyordu; o zaman Büyük Vâdi çoraklaşırdı. Evet, çiftçilik etmek isteyen ortakçılar, ilerde çiftliklerin hasadının yarısını alabilirlerdi. Sağlam ümitler vardı bu hususta. Yeter ki bizden sonrakiler bizden

akıllı çıksınlar, ahlâk bozucu o turizm hastalığına yakalanmasınlardı.

Şimdi bana inanma, küçük dost, burada baş kaldır bana! Her yerde bir profesör bulabilirsin; okuldan gelme birkaç tarih bilgisine sahip, doğuştan değersiz bir profesör; ona sor! O sana ufkunun kavrayıp aklının alabileceği beylik açıklamaları yapacaktır.

★

Toptancı Brede gider gitmez **Paal**, o çok düzensiz hayatına tekrar başladı.

Gitgide bütün ihtimal kapıları kapanmıştı her halde ki hiç çıkar yol göremiyor, bu yüzden gözlerini bağlamak, kapamak istiyordu. Eh, o zaman göremeyişine bir bahane de bulmuş olurdu. İşte sürekli misafirlerimizden yedisi, hep birden bizi bırakıp gitmişlerdi: Telefoncu iki bayan, Tüccar Batt, iki hanım öğretmen: Johnson ile Palm, ve kim olduklarını doğru dürüst bilmediğim iki satıcı! Bütün bu topluluk, büyük vâdiyi otomobille geçmek üzere dağı aşıp gittiler.

Paal'e türlü yiyeceklerle dolu sandıklar, kutular geldi. Bir gece, köyden bir adam, arabasıyla, yukarıya bizim oraya getirdi bunları. Arabanın üstünü açmış, berbat bozuk yerlerde sandıkları teker teker taşımak zorunda kalmıştı; işte böyleydi yol. Gelen şeylerin hepsini Josefine aldı; kutulardan biri lık lık sesler çıkarıyordu. «Bu yanlış gelmiş buraya!» dedi Josefine, üzerine yeni bir adres yazdı, adama geri verdi kutuyu. «Pekmez bu!» dedi. «Geç kaldı, ben başka yerden aldımdı pekmez.»

Gece geç vakit mutfaktan sesler işittik, kutuyu konuşuyorlardı, Paal kızmıştı. «Geç meç kalmadı!» diyordu. «Al şu gazeteleri şurdan!» diye bağırdı. Derken bir elin birdenbire, kâğıtları, bardakları yere sıyırdığını duyduk.

Ah, Paal için de kolay değildi hani; boş ve sıkıntılı akıp gidiyordu günler. Çocukları da yoktu ki arada tatlı düşüncelere dalsın! Daha birçok binalar yapmak istemişti ama, şimdi elinde olanların yarısı bile fazla geliyordu ona. İşte evlerin birinde Bayan Brede ve çocukları oturuyor, ye-

di misafir gideli Matmazel Torsen de güney tarafındaki evi tek başına dolduruyordu. Evet, bir şose açmak, son nefesine kadar turizmin gelişmesinden yılmamak, otomobiller almak istemişti Paal! Ama gücü kuvveti buna elvermeyip yardım da göremeyince kadere rızadan başka çare kalmamıştı. Şimdi de Toptancı Brede, parasını geri istiyordu.

Paal, üzgün yüzünü mutfak kapısından dışarı uzattı. Dışarsı tekin mi değil mi görmek istemişti her halde; fakat değildi. Avukat yüksek sesle selâm verdi:

«İyi akşamlar, Paal!» ve dışarı çekti Paal'i.

Alaca karanlıkta çayırlara yürüdüler.

Birisine: «Susuzluğunu frenle, az susa!» demenin ne faydası olur ki; bir bünye işidir bu. Fakat Paal, Avukat'a, şüphesiz söylediği her şeyde hak verdi, onun yanından şüphesiz hayırlı bir kararla ayrıldı.

Paal tekrar köye indi. Postaneye gitmesi, yedi müşterinin bıraktığı parayı oraya buraya yollaması gerekiyordu. Her şeye yetmiyordu bu para; hiç bir şeye yetmiyordu. Faizlere, taksitlere, vergilere, binaların bakımına yetmiyor, ancak şehirden gelmiş birkaç sandık yiyeceği karşılıyordu. Evet, sonra da o bir kutu pekmezin sevkini durdurdu.

Paal döndü geldi; artık hiç bir şey görmek istemediği için, içkiden gözü dünyayı görmez bir halde, döndü geldi. Eski tas, eski hamam. Fakat kafası bir çıkar yol bulmak için, kendince, şüphesiz durmadan çalışıyordu. Bir gün Avukat'a sordu:

«Hani içlerine küçük kırmızı balıklar konur, o cam kutuların nedir adı?»

«Akvaryum mu?»

«Ha, evet!» dedi Paal. «Pahalı mıdır onlar?»

«Bilmem, neye sordunuz?»

«Bir tane de ben edinsem?»

«Ne yapacaksınız?»

«İlgi çekmez mi dersiniz? Yok canım, ne çekecek!»

Ve Paal vaz geçti.

Gittikçe aptallaşıyordu. Kimileri sineklę bozar, Paal kırmızı balıkla bozmuştu.

20

Avukat, çok vakit Matmazel Torsen'ledir. Hattâ çocukları salıncağında sallıyor, Matmazel inmek isteyince kucaklıyor, tutuyordu onu. Solem ot biçtiği çayırdan bu sahneyi seyrediyordu, bu yüzden kaba saba bir şarkıya başlıyordu. Solem, ikisinden de haksızlık gördüğü kanısında idi; kendini savunmak için kabaca bir şey söylemesi gerekirse o söyleyeceği, bu şarkı olmalıydı; bunda herkes onu haklı bulurdu muhakkak. Bu yüzden şarkıyı var kuvvetiyle söylüyor, peşinden de uluyordu âdeta.

Fakat Matmazel Torsen sallanıyor, bir değil, iki değil, boyuna sallanıp sallanıp salıncağı durdurtuyor, ve Avukat her sallanışın sonunda onu kavrıyor, kucaklıyordu...

Cumartesi akşamı. Dışarda, avluda Avukat'la konuşuyorum. Canı sıkkın Avukat'ın: çekip gitmek istiyor, fakat Matmazel Torsen beraber gelmiyormuş; yalnız da çekilmezmiş ki yolculuk! Avukat, Matmazel'in kendinde gönlü olduğunu saklamıyordu.

Derken Solem geldi, kasketini hafif kaldırdı, selâm verdi. Telâşla sağa sola bakındı, kibarca ve yaltaklanır gibi, Avukat'la konuşmaya başladı:

«Danimarkalı, yarın tepeye çıkmak istiyor. Bir ip alıp ben de onunla gitmeliymişim.»

Avukat hemen atıldı:

«Sahi mi?»

Avukat'ın hali pek garipti; birden boşalmış, küçük sporcu beyni işlemez olmuştu sanki. Bir an sürdü bu.

«Evet, yarın sabah!» dedi Solem. «Hani söyleyeyim dedim, bu işten ilk siz bahsetmiştiniz de...»

«Evet, öyle!» dedi Avukat. «Evet, söyledimdi. Ama o, benden önce davranıyor.»

Solem, bu işin çaresini biliyordu:

«Yok, hayır, ben olur demedim. Yarın köye gideceğimi söyledim.»

«Evet ama, onu atlatmamız doğru değil. İstemem böyle olsun!»

«Fakat ne fena!» dedi Solem. «Diyorlar ki, o tepeye ilk kim çıkarsa gazetelere geçermiş adı.»

«Herhalde çok gücenir.» dedi Avukat, ve düşünceye daldı.

Fakat devam etti Solem:

«Hiç sanmam. Hem bu işi ilk siz yapmak istediniz.»

«Herkes duyacak, bana izin bile vermiyorlar.» dedi Avukat.

«Gün doğarken yola çıkacağız.» diye karşılık verdi Solem.

Nihayet anlaştılar.

Bana döndü: «Siz de hiç bahsetmeyin, olmaz mı?» dedi Avukat.

★

Kuşluk vakti Avukat'ı sordular; ne odasındaymış, ne de çiftlikte. «Belki Danimarkalı dağcı bilir!» dedim. Ama anlaşıldı ki, Danimarkalı, Solem'e tepe falan lafı etmemiştir, böyle bir şeyden haberi yok adamın.

Çok garibime gitti bu.

Saate baktım, on bir. Yataktan kalktım kalkalı, tepeden ayırmamıştım gözlerimi. Dürbünle hiç bir şey görememiştim. Onlar tepeye tırmanmaya başlayalı şimdi beş saat oluyordu her halde...

On bir buçukta Solem, kan ter içinde koşa koşa geldi, helâk olmuştu âdeta.

Bizlerden yana uluorta bağırdı:

«Gelin, yardım edin bize!»

«Ne var, ne oldu?» diye sordular.

«Avukat tepeden aşağı yuvarlandı.»

Soluk soluğa ve terden sırsıklamdı Solem! Ama nasıl yardım edebilirdik?

Koşup kazâyı seyrederek mi?

«Yürüyemiyor mu?» diye sordular bazıları.

«Hayır, öldü!» dedi Solem. İnanıp inanmadığımızı görmek ister gibi, bakışlarını üzerlerimizde gezdirdi: «Tepeden aşağı yuvarlandı, yardım etmemi istemedi.»

Birkaç soru daha soruldu, cevap verdi Solem, Josefi-

ne çoktan yola çıkmış, doktora telefon etmeye, köye gidiyordu.

«Onu buraya getirmeye çalışmalıyız!» dedi Danimarkalı dağcı.

Danimarkalı'yla ben bir sedye yapmaya koyulduk. Solem'e sargılar ve konyak verildi. Yanında Bergen'liler, Muavin, Matmazel Torsen ve Bayan Molie; Solem dağa döndü tekrar.

Danimarkalı'ya sordum:

«Bugün için, sahiden, tepeye tırmanacağım demediniz mi Solem'e?»

Danimarkalı cevap verdi:

«Hayır, ben bu konuda hiç bir şey konuşmadım onunla. Hem ben gitsem yanıma kimseyi almazdım ki!...»

İkindi üstü, Avukat'ı sedyede aldık geldik. Solem yol boyunca kazânın nasıl olduğunu anlattı; kendisi ne demiş, Avukat ne cevap vermiş, tekrarladı boyuna. Yolda orayı burayı gösteriyordu: Şu kaya Avukat meselâ, şu da uçurum.. Solem'in elindeydi ip, kullanmamıştı. Matmazel Torsen ötekilerden fazla bir şey sormadı, genel konuştu sadece: «O kadar söyledim, rica ettim, vaz geç dedim...»

Ne dersek diyelim, Avukat dirilmiyordu işte. Ne tuhaf, saati işliyordu, fakat ölmüştü kendisi. Yapacak bir şey olmadığı için, gelen doktor hemen yine köye döndü.

Üzüntülü bir gece oldu bu. Solem, Avukat'ın şehirdeki ailesine telgraf çekmeye gitti. Bizler de aklımızca en uygun şeyi yaptık, ellerimizde birer kitap, şömineli salonda oturduk. Ara sıra kazâya değinip geçiyorduk, işte böyleydik biz! Dağcılıktan anlamayan Muavin, bu felâketin pansiyona da bir zararı dokunmasından, Paal'in durumunu daha da kötüleştirmesinden korkuyordu. Düşüp ölebilecekleri bir yere gelmekten çekinecekti herkes.

Hayır, Muavin dağcı değildi, Anglosaksonları tanımıyordu. Paal ise bu felâketin kendisine bir etkisi olmayacağını düşünüyordu her halde. Geldi, bu yaslı gecede avunalım diye, masaya bir şişe konyak koydu.

Bu inceliği bir ölüme borçlu olduğumuz için, Bergen'lilerden biri bir nutuk çekmeye başladı.

21

Kazâyı duymayan kalmamıştı. Şehirden gazeteciler geldiler. Solem'in onları dağa götürmesi, bu işin nasıl olduğunu onlara bir bir anlatması gerekti. Hemen götürülmüş olmasaydı, ceset üzerine de çok şeyler yazacaklardı. Çocuklar ve dar görüşlü kimseler, Solem'in hasattan, tarlada çayırda bekleyen bunca işlerden alınmasını belki doğru bulmayacaklardır; fakat ticaret, pansiyon her şeyden önce gelmez miydi? «Solem, turistler geldi!» diye seslendiler çiftlikten, ve Solem işi bıraktı. Çevresini bir sürü gazeteci sarmıştı. Ona sorular sordular, onu kazânın olduğu yere, dağa çekip götürdüler. Şimdi Solem ortalarda olmadı mı, ölümün ordadır! deniyordu hep. Ama Solem hiç bile «ölümün orda» olmuyor, şimdi hattâ eskisinden daha çok, hayatın içinde yaşıyordu. Sağlığı yerindeydi, serpiliyordu. Yine önemli bir kişi olmuştu; yabancıların sözünü dinledikleri, soru sual sordukları bir şahsiyet. Yalnız bayanlar değil, yoo hayır, bir yenilik, bir değişiklik; şimdi şehirden zeki, enerjik beyler de geliyordu.

«Kazânın tam da parmağımdaki yarık iyileşince olması, ne tuhaf!» dedi bana Solem ve başparmağını gösterdi; yara falan kalmamıştı parmağında.

Ve gazeteciler telgraf çektiler, yazdılar çizdiler, yalnız Mavi Tepeyi, amansız ölümü değil, «Torezinnen» pansiyonunu, büyük büyük binaları anlattılar: Yorgunlar için bir parktı burası, dağların ortasında bir pırlanta. Ne sürprizdi buraya gelmek; ejder başları, şömineli salon, piyano, masalarda en yeni edebiyat, dışarda dağların ortasına yerleştirilecek yeni pırlantalar için direkler, kalaslar; hâsılı Norveç'in modern ekonomisini gösteren şahâne bir tablo. Evet, gazeteciler, onlar anladılar bunu, ve reklamını yaptılar.

Anglosaksonlar geldiler.

«Solem nerde?» dediler. «Mavi Tepe nerde?» dediler.

«Otları de çekmek lâzım, aksi gibi!» dedi Josefine ile annesi. «Yağmur yağacak, elli arabalık ot var açıkta.» dediler. «İyi, güzel! Fakat nerde bu Solem?» diye sordu Ang-

İosaksonlar. Ve Solem'in gelmesi gerekti. Şimdi iki ortakçı çekiyorlardı otları. Fakat işte kadınlar, toplayıp devşirmede yardımcısız kalmışlardı, ve işler karman çorman oldu. Herkes ordan oraya seğirtiyordu; başlarında emir verecek bir kimse yoktu zira.

Hava geceleyin de bozmadı, sâkindi hava. Fazla çiy düşmezse daha çok ot çekilebilirdi içeri; belki de hepsi. Ah, işler yolunda gidiyordu belki de.

Birçok Anglosakson geldi: «Solem, Mavi Tepe!» dediler. Mavi Tepe onları tahrik etmiş, sapık sportmen beyinlerini kurcalamıştı boyuna. Yolları üstündeki bütün otellere uğramadan geçmişler, buraya ulaşana kadar onları bir yerlerde tutmak mümkün olmamıştı. Mavi Tepe, göklere baş çekmiş o seren direği, şimdi karşılarındaydı işte. Oh! Fırladılar ileri; Solem onlara yetişemiyordu nerdeyse. Gidip kazânın olduğu o hârika yerde, o yaman uçurumun başında şöyle bir duramazlarsa, utançlarından yerin dibine geçeceklerdi sanki. Bazıları ya o tepeye çıkacaklardı, ya da hayatlarında artık hiç bir gün neşe yüzü görmeyeceklerdi; ya o, ya o! Kimileri de sadece, Avukat'ın attığı ölüm adımında azgınlıklarını yatıştırmak, aşağıya seslenmek, gözlerini dikip bir cevap beklemek, en uçta durup ayak parmaklarını ölümün üzerine basmak istiyorlardı. Hey, sallanma, hızlı yürü, Solem!

Fakat en berbat şeyde bile bir hayır vardır derler ya, pansiyon şimdi iyi para kazanıyordu. Paal yine dirilmiş, yüzünde kırışık falan kalmamıştı. Becerikli bir adam iyi günlerde iyidir, çalışkandır; kötü günlerde diretir, dayatır sadece. Kötü günlerde dayatmayan bir adam hiç bir işe yaramaz, varsın ölsün daha iyi! Paal artık içmiyordu; hattâ ot biçme işleriyle de ilgileniyor, Solem'in yerine çayırlara o gidiyordu. Daha önce havalar iyiyken gitmiş olsaydı! Şu var ki Paal, biteceğine yakın başlamıştı bu işe. Kötüce çayırları ortakçılara bırakmış olmasına pişmandı şimdi. Onlar yarı pay alarak biçmeye alışıktılar; bu yıl bütün mahsul kendisinin olsun isterdi. Fakat bir kere söz kesmişti, artık değişemezdi.

Hem şimdi yağmur da yağıyordu. Otların arkası alın-

mış, çatkılarda kurutulması bile sona erdirilmişti. Şimdi dışarda üç ineğin kışlık yemi duruyordu sadece.

★

Derken çok sürmedi, Torezinnen pansiyonundaki yenilik, yine bütün çekiciliğini kaybetti. Şahâne, güzel başka kazâlar oldu. Gazeteciler onların telgraflarını çektiler, onları yazdılar. Mavi Tepe'deki ölüm bir hiçti artık. Bir gecenin sarhoşluğu gibiydi, şimdiyse gündüz olmuştu.

Danimarkalı dağcı pek uysal çıktı. Arka çantasını bağladı, tatlı canını Mavi Tepe eziyetine sokmadan, o da başkaları gibi dağ yolundan çekti gitti. Şu son hafta karşılaştığı bu akıl almaz şeyler, onu akıllandırmıştı.

Ve turistler başka yerlere akın ediyorlardı.

«Ne yaptım ki onlara?» diye düşünüyordu her halde, Paal. «Yine gelmez oldular. Tarlada çok oyalandım da evde onların yanında az mı kaldım? El pençe divan durdum, hatırları hoş olsun diye uşağımı bile işten azat ettim...»

Derken iki delikanlı geldi; tepeden tırnağa sporcuydu bunlar. Yelkenden, bisikletten, futboldan başka söz bilmiyorlardı. Norveç yeniyetmeleriydi bunlar; mühendis olacaklarmış. Yeni Norveç! Onlar da bir yolunu bulup Mavi Tepe'ye tırmanmak istiyorlardı, geri mi kalacaklardı! Ah, fakat o kadar toydular ki, tepenin altına varıp da yukarıya baktıkları vakit korkmuşlardı. Fakat Solem, o külhani, turistlerle düşe kalka neler öğrenmemişti: Onları ipiyle bir güzel yukarı çekti. Boşboğazlık edip bu beceriksizliklerini sağa sola yaymasın diye de çocuklar ona para verdiler. Ve her şey yolunda gitti. Gençler tepeden indiler, dönüp yanımıza geldiler, böbürlendiler, damarlarında sporcu kanı taşıdıklarını gösterdiler bize. Bir tanesi dağdan getirdiği kanlı bir kumaş parçasını fırlatıp atarken şöyle dedi:

«Tepeden yuvarlanmıştı ya, sizin Avukat'tan kalma bu!»

«Hahahay!» diye güldü öbür yeniyetme.

Evet, spor çevrelerinin sıkı delikanlıları olup çıkmışlardı şimdi.

★

Üç hafta boyuna yağmur yağdı, iki gün kesildi, sonra yine iki hafta durmadan yağdı. Güneş görünmüyordu, gökyüzü görünmüyordu, tekmil tepeler de gözden silinmişti, yalnız yağmuru görüyorduk. Çiftlikte birçok binaların tavanları akıyordu şimdi.

Hâlâ çayırlarda serili otlar kararmış, çürümüş, çatkılarda duranlarsa kızışmış, telef olmuştu.

Ortakçılar kendi otlarını sâkin havalarda içeri çekmişlerdi. Kadın erkek, çoluk çocuk sırtlarında taşımışlardı.

Bergen'liler, Bayan Brede ve çocukları gittiler. Küçük kızlar önümde reverans yapmışlar, kendilerini dağda gezdirdiğim, onlara bir şeyler anlattığım için bana teşekkür etmişlerdi. Sonra da gitmişlerdi. Pansiyon boş şimdi. Muavin Höy ile Bayan Molie sona kalmışlardı; onlar da geçen hafta bıraktılar bizi. Sözde aynı kasabadandılar, ama ayrı yönlerde gittiler: Muavin Bey uzattı yolunu, köye indi önce, Bayan Molie ise dağ yolunu tuttu, dağı aşarak gitti. Şimdi bizim burası pek sessiz, fakat Matmazel Torsen henüz burada.

Ben neye mi gitmiyorum? Bilmem. Sorup da ne olacak? Buradayım işte. Sen hiç duydun mu bir kimsenin: «Bir kuzey ışığı ne kadardır?» diye sorduğunu? Sus öyleyse!

Hem gittim diyelim, nereye gideceğim? Tekrar şehre mi giderim sanıyorsun? Yoksa şu benim kulübeye mi; kış aylarını ve Madam'ı özledim de onlara mı dönerim diyorsun? Belli bir yeri özlemişliğim yok, işte yalnız bir özlem var içimde.

Tabiî ben şimdi artık o yaşta olmalı, aklı başında bütün Norveçlilerin anladığı şeyi anlamalıyım: Şimdi yurdumuzda her şey yolunda gitmektedir. Bak, gazeteler otomobil yolu açılalı Büyük Vâdi'deki gelişmeleri yazmaktalar. Ben de oraya gidip neşelenmeli değil miyim?

Ben alıştım da burada o yüzden duruyor, bizimkilerden az kişi kaldı, onlarla ilgileniyorum; Matmazel Torsen burada.

Ee, ne olmuş, Matmazel Torsen'e? Bir şey olduğu yok tabiî! Fakat çekip gitmiyor, burada kalıyor, Torsen tipinin özelliklerini oluşturuyor, tamamlıyor. Orta tabakadan, okul

kitapları içinde büyümüş, Artemis cotula üzerine bilgiler, birçok şeyler öğrenmiş, ama özü ruhu serpilememiş bir çocuk, şimdi burada eksiklerini tamamlıyor.

Hatırlıyorum, birçok gün önce Anglosaksonların burda olduğu günlerde bir yeniyetme dağdan inmiş, elindeki kanlı bir kumaş parçasını yere atarak: «Tepeden yuvarlanmıştı ya, sizin Avukat'tan kalma bu!» demişti. Matmazel Torsen de duymuştu bunu, fakat kılını bile kıpırdatmamıştı. Hayır, Avukat'ın uğradığı kazâ, bir an bile etkilememişti onu. Ne gezer, hemen bir mektup yazıp bir başka dostunu çağırmıştı. Gelenin havaî, uçarı bir delikanlı olduğu, pansiyon defterine yazdığı gibi, medenî halinin «bir başına, bekâr» olduğu görüldü. Ben bu delikanlıdan henüz bahsetmedim, çünkü Matmazel'den daha önemsizdi, hattâ hepimizden daha değersiz. Tüysüz bir oğlandı, yaka bağır açık dolaşıyordu. Bir tiyatroya, bir filme hiç gitmiş miydi, kim bilir! Matmazel Torsen onu karşılamış, hoş geldin demiş, geldiği için teşekkür etmişti. Yani belli ki yazıp çağırmıştı onu. Peki ama, Matmazel Torsen neye çekip gitmiyordu? Niçin buraya kök salıyor, buraya hattâ başkalarını çağırıp getirtiyordu? Oysa yazın ilk o, bizden ayrılıp gitmek istemişti! Bir bit yeniği vardı bunda.

22

Düşünüyor, Matmazel Torsen'in buradan gitmeyişinin, onun aşk hayatıyla ilgili olduğunu seziyorum. Sebep, Solem'in burada oluşu. Akıl almaz, anlaşılmaz şey; bu kız nasıl da hebâ olup gitmişti böyle! Son zamanlarda onun yüce ve mağrur, dimdik, dokunulmaz, Solem'e mahsus nasıl yaklaştığını, ama Solem'in selâmlarını karşılıksız bıraktığını görüyordum. Avukat'ın ölümünde Solem'in de suçu olduğundan mı şüpheleniyor, Solem'den bunun için mi ürküyordu? Yoo, hayır! Şimdi ondan eskisinden daha az çekiniyor, hattâ şimdi evvelce yapmadığı şeyi yaparak, mektuplarını postaya onunla gönderiyordu. Hayır, fakat dengesiz biriydi Matmazel; yolunu şaşırmış bir zavallı! Fırsat bulursa ça-

yırda ziftlere gübrelere bulanıyor, çürümüş gibi kokuyor ve iğrenmiyordu bundan.

Bir gün Solem, huysuzlanan bir beygir yüzünden yok yere kaba bir küfür savurunca, Matmazel bir baktı ona, ve kıpkırmızı kesildi. Fakat tuttu kendini ve Josefine'ye sordu:

«Daha gitmeyecek mi bu adam?»

«Gidecek!» dedi Josefine. «Birkaç gün içinde.»

Matmazel gerçi bu fırsatı böyle kayıtsız bir soruya kullanmıştı ama, onun için önemli bir soru idi bu. Sesini çıkarmadan uzaklaştı.

Matmazel Torsen gitmiyordu, hayır, tutkuyla bağlıydı Solem'e. Solem'in ümitsizliği, Solemin gönlünde Matmazel'in tutuşturduğu, körüklediği o büyük tutku, Solem'in kabalığı, erkekliği, tuttuğunu koparan elleri, bakışları... Matmazel bütün bunların kokusunu alıyor, içten içe bir heyecan duyuyordu. Yolunu öyle şaşırmış, öyle anormalleşmişti ki, bu adamın yakınında olmak, aşkını tatmin ediyordu onun. Matmazel Torsen şüphesiz geceleri kendi ıssız evinde yatıyor, bambaşka bir evde bir erkeğin yattığını, kendisini özleyerek kıvrandığını düşünüp bundan zevk duyuyordu.

Ya dostu, o gösteriş budalası oyuncu? O, Solem'e hiç benzemiyordu. Onda bir yaban boğasına benzer bir taraf yoktu, bir enerji yoktu; ancak bir aktör havailiği vardı onda...

★

Evet, ben hâlâ buradayım, ve hayat gittikçe mızmızlaştırıyor, küçültüyor beni. Solem'e şu eski kazâyı soruyorum. Sundurmada ikimiziz.

«Kazânın olduğu Pazar günü, Danimarkalı tepeye çıkmak istiyordu, dedin. Neye yalan söyledin?»

Solem yüzüme baktı, hiç bir şey anlamadı.

Tekrarladım.

Solem böyle bir şey söylemiş olduğunu inkâr etti.

«Ben de oradaydım, işittim.» dedim.

«Hayır, yalan!» dedi.

Sessizlik.

Sonra birden tortop oldu, yuvarlanmaya başladı yerde, şekilsiz bir kitleydi sanki. Bir zaman devam etti bu; sonra kalktı. Yerinde doğrulunca bakıştık, durmuş üstünü başını düzeltiyordu. Onunla daha fazla konuşmak istemedim, bıraktım kendi haline. Az sonra çekti gitti zaten.

Bu mesele kapandıktan sonra her şey eski yavanlığına, boşluğuna döndü. Kendi kendimle alay etmek için uzaklaşıyor: haykırıyorum: Şatonun tuğlaları! Dana bugün çok daha körpe! Bu mesele kapandıktan sonra faydasız, boş başka şeyler yaptım. Param bitmeye başlayınca kitaplarımı basan editöre bir mektup yazdım, kendisine pek yakında çok ilginç bir manüskri göndereceğimi bildirdim; yalandı tabiî! Hâsılı, bir sevdalı gibi davranıyordum. Bütün belirtiler mevcuttu.

Şimdi can alıcı noktaya gelelim: Sen benim, Matmazel Torsen'in yanında kendi çıkarım için oyalandığımı sanıyor, benden şüpheleniyorsun her halde. Öyle olsaydı ben o zamanlar, onda bir yazı konusundan, bir tema'dan çok daha başka şeyler bulduğumu şu sayfalarda pekâlâ gizlerdim. Gerisin geri çevir de bak sayfalarıl İnsan benim yaşımda sevdalanırsa kargaları bile güldürür kendine.

Kapatalım bu bahsi!

Ama bir şey var ki henüz başaramadım: Çekilmek, odama kapanmak, çevremde karanlığı ve huzuru bulmak. Ne olursa olsun, ancak budur son mutluluk.

★

Bir intermezzo.

Matmazel Torsen'le Oyuncu geliyorlar. Ayak seslerini, konuştuklarını işitiyor, fakat gece karanlık olduğu için oturduğum yerden göremiyorum onları. Açık penceremin önünde duruyor, pencereye yaslanıyor. Oyuncu konuşuyor, Matmazel'den bir şeyler rica ediyor, beriki razı olmuyor; Oğlan götürmek istiyor, fakat direniyor Matmazel.

Derken sertleşiyor Oyuncu:

«Aman be, öyleyse neye çağırdın beni buraya?» diyor, kızgın.

Ve matmazel ağlamaya başlıyor:

«Demek sırf bunun için geldin! Fakat hiç bile öyle değilim ben; istersen terk et beni, bir şey demem.»

Ben mi kadınlardan anlarım? Kuruntu! Övünmek! Matmazel'in ağlaması dert oluyor içime; araya giriyorum, varlığımı duyurmak için iskemlemi çekiyor, öksürüyorum.

Oyuncu hemen dikkat kesildi, bir sus işareti verdi Matmazel'e, ve kulak kabarttı; fakat: «Hayır, yok bir şey!» dedi Matmazel Torsen...

Fakat, nasıl yoktu, vardı ve Matmazel biliyordu. Ama Matmazel Torsen bu numarayı bana ilk defa yapmıyordu. İşitilemeyecek uzaklıkta imiş gibi evvelce de yapmış, nefîs sahneler yaratmıştı. Her seferinde karışmamaya ahdetmiştim; fakat evvelce hiç ağlamamıştı, ama şimdi ağlıyordu.

Neye mi yapıyordu bu numarayı? Kendini benim gözümde temize çıkarmak; benim, yaşlanmış bir adamın gözünde; ve ne kadar iyi, ne kadar terbiyeli olduğunu göstermek için. Fakat yavrucuğum, ben evvelden biliyorum, ellerinden okudum ben bunu. Sen öyle anormal yaşıyorsun ki; yirmi yedi yaşındasın, evlenmemişsin, buralarda oyalanıp duruyorsun; ekili bir toprağın, dikili bir ağacın yok!

İkisi uzaklaştı.

★

Bir başka şey daha var ki onu da aslâ başaramayacağım: Çekilmek, ormanda yalnızlıklarda oturmak, çevremde güzelliği ve karanlığı bulmak. İşte bundan sonra göreceğim son mutluluk.

Yalnızlıkla karanlıktaki o yücelik, o mistik yön, insanda onlara karşı bir ihtiyaç yaratıyor. Fakat insan başkalarını bırakıp gidiyorsa sırf kendi kendine de katlanabileceğinden değil bu; hayır, hayır! Bunun mistik tarafı şu: Her şey insana uzaklardan uğuldar, oysa yakınındadır çok. İnsan bir sonsuzluğun içindedir. Her halde Tanrı bu işte! Kendi kendisi olmak, bir bütünün parçası olarak.

Ne ister kalbim, ayaklarım ne arar?
Ormanı artık hiç görmeyecek miyim ben?

Az önce ayrıldığım yerlerdi benim yurdum,
Gece karanlığında şehre giden yolda
Ansızın duruyorum.

Uyuyan bir dünya görüyorum önümde,
Şimdi sessiz yankıları geliyor kulağıma,
Bir taş dünya geniş büyük ve gri
İnsanları bir şey var ona çeken
Ya benim orda işim neydi?

Uyu, uyu.. Çıngıraklar mı seslenen dağlarda?

Birden geri dönüyorum orman içerlerine
İlerlemiş saatinde gecenin,
Biliyorum çalılarım, kokuları nerde
Orada başımı otlara sokuyorum
Uyuyorum ormanda ta içerlerde.

Uyu, uyu.. Çıngıraklar mı seslenen dağlarda?

Romantizm mi? Evet. Sadece duyarlık, esinti ve şiir de, başka bir şey değil mi? Evet.

İşte bu son mutluluk.

23

Güneştir bu gelen. Koyu kızartılarla ve kıralca gelmiyor, imparatorca bir geliş bu; çünkü gözleri kamaştırıyor. Sen bunu anlayamazsın, küçük dost, dilin yoğurup önüne koyduğu aynı şeydir bu. Ama şimdi gökte şahâne bir güneş var.

Ormana gidilecek güzel bir gün. Şimdi yerden mantarlar bitmiş, bu sarı sarı yaratıklar yoktan var olmuşlar ansızın. Az bir zaman önce yoktu hiç biri; ya da ben görmedim, yahut toprak rengindeydiler. Gözlerini dünyaya henüz tam açmamışlar gibi; yeni yeni oluşan bir cenine benziyorlar; fakat çevirip baktım mı her şey tamam, mükemmell

Süt mantarları, tarla mantarları, kuzu mantarları. İşte şunlar sinek mantarları, o ne duruş! Ötekilerin soyundan olduğu halde hiç de onlar gibi değil bu; öyle tehlikeli ki! Sen hiç bundaki gibi korkunç bir zekâ gördün mü? Bir azman bitki, bir haydut, şirretliğin ta kendisi! Ama muhteşem, pırıl pırıl, mantarların kardinali! Bir parça koparıyor, çiğniyorum; güzel ve yumuşak bir tadı var dilde; fakat korkağın biri olduğum için tükürüyorum ağzımdaki lokmayı. İnsanı deliye döndüren zehir, bu mantarda mıydı yoksa? Oysa çağımızın sabah şafaklarında bizler, boğazımıza takılmış bir kıldan ölürüz.

Güneş batıyor artık. Tepelerde uzaklarda otlayan sürüler yerlerine dönüyor şimdi. Yolda olduklarını çıngıraklarından anlıyorum. Çıngırakların pesten, tizden sesleri: bazan birbirine karışarak âhenklenen sesleri, ne güzel!

Bütün bu otları, bu küçük çiçekleri, bitkileri seyretmek de güzel! Yattığım yerde çenekli bir bitki var, öyle ince nazlı bir şey ki! Minicik bir tohum bakıyor içinden; Allahım, bir anne olacak bu tohum! Kuru bir dal parçası saplanmış bitkiye; daldan kurtarıyorum onu. Hayat akıyor bitkiden; güneş nihayet bugün ısıtmış, kaderine iletmiştir onu. Şu küçük ve muazzam mûcizeye bakınız!

İşte güneş batıyor. Tatlı, ağır bir hışırtı okşar gibi geçiyor ormanı; ormanı yere eğiyor; akşam.

Bir iki saat daha orda kalıyorum; kuşlar epey oldu uykuya yattılar. Yoğun, yumuşak bir karanlık çöküyor... Kalkıp yerime giderken adımlarımı kollayarak atıyor, ellerimi uzatarak sağı solu yordamlıyordum. Sonunda açık araziye çıkınca biraz aydınlandı çevrem. Yayılmış otların içinden geçtim. Kararmış ve katıydı otlar; ayaklarım kayıyordu; çürümeye başlamışlardı. Evlere yaklaştığımda yarasalar çıktı karşıma. Sanki köpükten kanatlarla sessiz uçuşuyorlar, önümden her geçişlerinde sırtımda soğuk ürpermeler oluyordu.

Derken birden durdum.

İlerde bir adam yürüyor. Yeni binanın yanında açık seçik görüyorum onu. Sırtında bir palto, Oyuncu'nun yağmurluğuna benziyor, ama adam bücür Aktör değil. Binaya giriyor; bak şu işe, içeriye giriyor. Solem bu!

Peki ama, orada Matmazel Torsen yatıyor, diye düşünüyorum, eh yatar ya! Bu büyük binada, güneye bakan binada Matmazel var tek başına. Var ama, işte şimdi Solem içeri girdi.

Olduğum yerde kalakalıyorum. Ne olur ne olmaz, imdat ister, yardımına koşarım; bir insanım ben, bir hain değil. Dakikalar geçiyor. Solem'in gürültüye bile aldırdığı yok; içerden kapının anahtarını çevirdiğini duyuyorum. Fakat şimdi bir feryat duyulmalı değil mi? Ama hiç bir şey duymuyorum, hiç bir şey! Döşemede hafif bir iskemle çekilişi, başka bir ses yok, bak hele!

Hay Allah, bu Solem neyi koydu aklına böyle? Bir şey yapmaya kalkmasın, bir kötülük etmesin kıza: Saldırmasın sakın? Gidip pencereyi tıklatsam mı ki? Ama ben kim oluyorum, hem neden? Fakat ilk çığlığını duyar duymaz yardıma koşabilirim; söz namustur!

Ne ses, ne çığlık.

Saatler geçiyor, yere çöktüm, tetikteyim. Alıp başımı gitmek, bir zavallıyı yüz üstü bırakmak istemiyorum; nasıl yaparım bunu? Fakat saatler geçiyor, geçiyor. İşin içinde esaslı bir iş var, azbuz şey değil bu, hayır! İşte gün ağarmak üzere nerdeyse. Aklıma neler gelmiyor: Solem, kızı öldürecek, belki öldürdü bile. Ürkmeye başlıyorum, yerimden tam kalkmak üzereyim... içerde yine çevrilen anahtarın tıkırtısı, ve Solem dışarı çıkıyor. Hiç de acele etmiyor, geldiği yoldan yavaş yavaş dönüyor, aşağıya benim odaya kadar gidiyor, orada Oyuncu'nun paltosunu çıkarıyor üstünden; Oyuncu'nun evvelce astığı yere asıyor, sonra dışarı çıkıyor. Fakat çıplak şimdi; paltonun altına bir şey giymemiş meğer. Olur şey miydi bu? Eh, olmuş işte: Boş vermiş her şeye; alabildiğine giyimsiz! Solem her şeyi göze almıştı. Şimdi anadan doğma çıplak, beş on adım daha yürüyüp odasına giriyor.

Hey gidi Solem!

Oturmuş düşünüyor, toparlanıp kendime geliyorum. Neydi bu şimdi olanlar? Güneye bakan bina sessizdi hâlâ, ama işte ölmemişti Matmazel Torsen. Bunu Solem'in korkusuz pervasız tekrar kendi odasına girip ışığı yakmasından, yatıp uyumasından anlıyorum.

Matmazelin hayatta oluşu ferahlatıyor beni; bu duygu yersiz bir cesaret veriyor bana. Kızı öldürmeye bir kalkıştıysa, diyorum, gider haber veririm; bakmam gözünün yaşına. Hem Matmazel'i, hem de Avukat'ı onun öldürdüğünü söylerim. Yoo, hayır, bu kadarla da kalmam, başkalarını da haber veririm. Kış aylarında bir hırsız vardı ya, onu da haber veririm. O hırsızın bir çerçinin pastırmasını çaldığını, adamın torbasındaki tütünleri bana sattığını söylerim. O zaman susar mıyım sanki; ne münasebet...

24

Sabahleyin Solem mutfağa geldi, yiyeceğini aldı, Paal ile karısı hesap gördüler; sonra döndü, odasına gitti Solem. Hiç acele etmiyordu; sabah olalı haniydi ya, ötesini berisini teker teker topladı, bağladı. Gider ayak, güneye bakan binanın penceresinden içeri baktı şöyle bir; sonra çekti gitti Solem.

Çok geçmedi. Matmazel Torsen kahvaltı etmeye mutfağa geldi, hemen Solem'i sordu. Matmazel Torsen'in Solem'e düşkünlüğü de neydi böyle? Her halde Solem'e, gitmek için zaman bırakmak üzere, odasında mahsus gecikmiş, dışarı çıkmamıştı. Solem'den isteyeceği bir şey varsa daha önce gelebilirdi pekâlâ. Ama o zaman odaya biraz heyecanlı girmesi daha garantili olmaz mıydı? Çünkü bir gece kuşu olan ben, eh, geceleyin bir şeyler görmüş olabilirdim.

«Nerde Solem?» diye sordu Matmazel Torsen, hışımla.

«Gitti çoktan!» cevabını verdi Josefine.

«İyi ki gitti!»

«Neden?» diye sordu Josefine.

«Rezilin biriydi.»

Matmazel Torsen, öylesine kızgındı işte. Fakat gün boyu yavaş yavaş yatıştı, öfkesi geçti gitti; ne ağladı, ne sızladı; yalnız o çalımlı yürüyüşü yoktu artık; sessiz sâkin oturmayı tercih ediyordu.

Ama bu da geçti. Solem'in gidişinden sonra Matmazel kendine çabuk geldi, aradan birkaç gün geçince eski

haline döndü. Gezmelere çıkıyor, bizimle konuşup gülüşüyor, Avukat'ın günlerindeki gibi salıncağa kurulup kendini Oyuncu'ya sallatıyordu...

Akşamleyin başımı alıp gittim, güzeldi hava, hem de karanlıktı, ay da yoktu, yıldızlar da. Ormanda küçük Reisa deresi yavaştan çağıldıyordu; duyduğum tek sesti bu çağıltı. Bütün tepelerde Tanrı, Goethe ve huzur vardı bu gece. Döndüğümde havamı bozmamak için ayak uçlarıma basa basa yürüdüm, karanlıkta soyundum hem.

Derken yine penceremin altına geldiler, o iki kaçık, Matmazel Torsen'le Oyuncu. Ee, peki? Burasını o delikanlı seçmemişti, imkânsız! Burasını Matmazel Torsen seçmiş, seçerken de yine benim içerde olduğumu hesaba katmıştı. Şimdi benim işitmem gereken şeydeydi sıra. Oyuncu'nun hâlâ kendisine yalvardığını Matmazel neden benim de işitmemi istiyordu acaba?

«Bu işe bir son vermek istiyorum.» diyordu Oyuncu. «Yarın gidiyorum.»

«Peki, peki!» dedi Matmazel Torsen. «Hayır, bu gece olmasın!» dedi birdenbire. «İyisi mi başka zaman, dostum! Olur, değil mi, başka sefer? Yarın sabah konuşuruz bu işi. İyi geceler!»

Bu ilk defa, anlıyordum: Matmazel Torsen, yaşlanmaya başlamış olan beni tahrik etmek istiyordu. Ben ki şuracıkta yatıyordum, ötekiler gibi deli etmek istiyordu beni! Evet evet, böyle bu! Şimdi geçmiş günleri düşünüyordum; Avukat'ın, Tüccar Batt'ın burada geçen ilk günlerini; Matmazel'in bana güzel sözler söylediğini, tatlı tatlı baktığını hatırlıyordum. Bu davranışları gerçi normal sınırı aşıyor, ama gururunun çizdiği çizgiden öteye geçmiyordu. Hayır, bir ihtiyarın başını döndürmeyi de istemez değildi hani. Ve dinle şimdi: Eskiden Matmazel'in bütün derdi, saygı takdir görerek yaşamaktı; şimdi artık düşündüğü yok bunu. İşte şimdi şu anda ancak zayıf bir direnme göstermedi, ilerisi için açık bir kapı bırakmadı mı? «Bu gece olmaz, ama başka sefer!» dedi işte. Evet, esnek bir yan çiziş, küçük bir erteleme; ve benim bunu duymam istenmişti. Matmazel Torsen iyice azmış-

tı artık, ama kurnazdı da! Tıpkı bir ruh hastasının kurnazlığı gibi.

Yavrum, Firavun ehramın önünde durmuş, gülüyor, durmuş gülüyor. Bana da gülerdi.

★

Ertesi gün üç pansiyoner, şömineli salonda oturuyoruz. Matmazelle Oyuncu bir kitap okuyorlar, ben başka bir kitap.

«Bana büyük bir iyilikte bulunmak ister misin?» diyor Matmazel, Oyuncu'ya.

«Memnuniyetle!»

«Bugün oturduktu hani, o tarlaya kadar gider, lastik ayakkabılarımı getirir misin?»

Ve Oyuncu, Matmazel'e büyük bir iyilikte bulunmaya gitti. Avluyu geçerken piyasanın en yeni şarkısını söylüyor, pek neşeli görünüyordu.

Matmazel Torsen bana döndü:

«Hiç sesiniz çıkmıyor.» dedi.

«Öyle mi?»

«Evet, bu ne sessizlik!»

«Dinleyin o halde!» diyor, yüksek sesle kitabımdan okumaya başlıyorum. Uzunca bir parça okudum.

İkide bir okuyuşumu kesmek istemişti, sonunda sabredemedi, dedi ki:

«Peki peki, neymiş bu dinleyeceğim şey?»

«Üç silâhşörler. Nasıl, pek hoş değil mi?»

«Evvelce okumuştum.» dedi, sinirli sinirli kenetledi, sonra yine açtı parmaklarını.

«Okumadığınız bir şey dinleyin o halde!» dedim, odama gidip yazdığım parçaları getirdim. Birkaç şiir sadece, öyle âhım şâhım şeyler değil, hayır, birkaç manzume. Hani çünkü.. ben ona buna okumazdım ya bunları; ama işte o telâşla sarıldım şiirlere. Çünkü Matmazel'in kendini küçültmesini, benimle daha fazla konuşmasını önlemek istemiştim.

Matmazel'e şiirleri okumam bitmemişti ki, Oyuncu döndü geldi: «Orada ayakkabı falan yok!» dedi.

«Ya, öyle mi?» dedi Matmazel, dalgın.

«Aramadığım yer kalmadı, fakat...»

Matmazel kalktı, çıkıp gitti.

Biraz şaşırmış, peşinden baktı Oyuncu, birkaç dakika kıpırdamadan kaldı. Bir şey hatırladı sonra: «Sahil!» dedi. «Ayakkabıları kendi koridorunda olacak.» Ve peşinden gitti Matmazel'in.

Salonda kaldım, düşündüm bu işi. Hiç sesiniz çıkmıyor, derken bir tatlılık vardı sesinde. Benim iç yüzümü görmüş, romanı okuyuşumdaki yapmacığı fark etmiş miydi? Tabiî. Aptal değildi. Belliydi, bendim aptal, başkası değil. Bir sportmen benden ümidini keserdi. Bazıları tavlama sporları yaparlar, sevda sporları yaparlar, hoşlanırlar bundan. Benim hiç bir spor yapmışlığım yok. Sevdim ben, acı çektim, aptala çılgına döndüm, yaratılışım beni neye itelediyse ben onu yaptım ancak; ben modası geçmiş biriyim. Şimdi şurda akşamın gölgelerinde, elli yaşın akşamında oturmaktayım işte. Bu iş de bitti!

Derken Oyuncu döndü geldi salona; sinmiş şaşırmıştı: Matmazel Torsen kovmuş onu, ağlıyormuş Matmazel Torsen.

Hiç şaşmadım buna; Matmazel Torsen gibiler kendilerini böyle dışa vururlar.

«Fakat olacak şey mi, gitmemi emrettil Yarın sabah gidiyorum.»

«Lastik ayakkabıları buldunuz mu?» diye sordum.

«Tabiî! Kendi koridorundaydı ayakkabılar. İşte, dedim ona. Peki peki! dedi. Sen git! dedi, başladı ağlamaya. Ben de bırakıp geldim.»

«Geçer!»

«Acaba? Hem geçmeyip de ne olacak sanki? Bu kadın milletini kimse anlayamaz, bence böyle bu! Fakat yaman millet doğrusu, pek yaman. Cidden böyle bu!»

Delikanlıda rahat huzur kalmamıştı, azıcık oturdu, sonra yine çıktı gitti.

Akşamleyin Matmazel Torsen yemek odasına bizden önce gelmişti. İçeri girdiğimizde onu orda oturuyor bulduk, hafifçe başlarımızı eğerek selâmlaştık. Oyuncu'ya ya-

kınlık gösteriyordu: ikindideki heyecanı, o sinirli hali geçmişti.

Oyuncu sofraya oturuyor, peçetesinde bir pusula buluyor, ikiye katlanmış, yazılı bir kâğıt; evet evet, peçetesinde. Şaşırıyor, elindeki şeyleri bırakıyor, kâğıdı açıp okuyor. Bir şaşkınlık ifadesi, bir gülümseme... sonra maviş maviş gözlerini Matmazel'e çeviriyor, ama Matmazel kaşları çatık önüne baktığı için, pusulayı yelek cebine sokuyor Oyuncu.

Matmazel'i müşkül durumda bıraktığını anlamış olacak ki, bir şeyler yapıp işi idare etmek zorunda.

«Bak hele, yemeği unuttuk!» dedi Oyuncu, sanki gözü yemekten başka bir şey görmüyordu; yumuldu yemeğe.

Matmazel, ne diye bu pusulayı yazmıştı? Delikanlıyla konuşabilirdi pekâlâ. Odasından çıkmış giderken Oyuncu dış merdivenlerde oturuyordu, onun önünden geçmişti. Delikanlının kendini tutamayıp sırrını bir üçüncü şahsa açmasından mı korkmuştu?

Ama ne diye kurcalamalı, sormalı sanki? Delikanlı fazla bir şey yemedi, yine de pek mutlu görünüyordu. Pusulada bir şeylere evet denmişti her halde: bir söz verilmişti; Matmazel artık onu kovmuyordu anlaşılan.

25

Birkaç gün sonra gitmeye kalktılar. Birlikte gidiyorlardı ve kapanıyordu bu sayfa.

Hayat iyidir, ama çok zalimdir hayat! diyerek yakınabilirdim onlara. Fakat işte bir sonuca varılmıştı; Matmazel Oyuncu'ya boşuna yazmış, Oyuncu da boşuna gelmiş olmuyordu.

Bu sahne sona ermişti yani. Ama daha birçok sahneler var, daha birçok sahneler.

Eh, işte iffetini kaybetmiş, düşmüştü bir kere. Baştan çıkarılmış, sonra da gelenleri geri çevirmemişti; şimdi artık ne diye nazlansındı! Bu gibilerin kaderidir bu: Böyleleri kendilerini gitgide rezil ederler, esirgemez kol-

lamaz olurlar, artık ne diye esirgesinler! Olmayacak şeylerle bitebilir bu iş: Yarımken tam olur. Böylelerini bilmeyen yoktur; yerleri hastaneler, sanatoryumlar, pansiyonlardır; oralarda gelişir, serpilirler. İşte ardında yıpranmış gençlik yılları, imtihanları ve bağımsızlığıyla şu kadın!

Yazıhane koltuklarından, ya da öğretmen kürsülerinden bunalmış, kalkmış gelmiştir; birdenbire tatlı ve muazzam bir âvareliğe geçivermiş, yemek vakitlerinde sayısız konservelerin ortasına düşmüştür. Çevresindeki topluluk değişir, yenilenir daima. Turistler gelir gider, ve o kendini elden ele devreder; gezmelere konuşmalara katılır; yazlıklardaki havaya uymuştur. Tam bir bağımsızlıktır bu hayat; mantıktan, akıldan uzaktır artık. Kadın doğru dürüst uyumaz bile; ince tahta duvarların ardında, bitişikteki komşunun bütün seslerini, gürültülerini duyar. Geceleri gelen giden Anglosaksonlar, çarparak açıp kaparlar kapıları. Kısa zamanda anormalleşir kadın; insanlardan bezer, kendinden iğrenmeye başlar, bulunduğu yerden tiksinir. Şöyle doğru dürüst bir bıçkın gelmeye görsün, takılır peşine, çeker gider! Karşısına kim çıkarsa onunla senli benli olur, bulunduğu yerin turist rehberiyle meselâ. Adamın etrafında pervane kesilir, parmağına bezler sarar. Derken bakarsınız, günlerden bir gün çiftliğe gelen her hangi biriyle dost olmuştur bu defa.

Matmazel Torsen, işte böyle bir tip.

Şimdi şu anda odasına gitmiş, döküntülerini topluyor, bizim buradan ayrılmaya hazırlanıyor, yaz bitti ya, ayrılacak. Ama bu iş için çok vakit lâzım ona: Öyle çok döküntüsü var ki, kıyı bucakta bir sürü. Fakat bu arada belki de Lâtince «mensa» kelimesinin isim tamlamasında tamlanan olunca alacağı eki bilmekle avutuyor kendini.

Oyuncu'nun durumu o kadar kötü değil. Onun bir yatırım yaptığı yok bu işe; hür ve bağımsız o, bir kaybı yok. hiç bir şey kaybetmedi. Geldiği gibi gidecek, keyifli boş ve güler yüzlü. Üstelik az çok da kârlı çıktı bu işten, eh arkada bir zafer bırakıyor çünkü. Yalnız ne var, ilerde Matmazel Torsen gibi biriyle neşeli saatler yaşayabilir mi bakalım?

Oyuncu, çiftlikte dolaşıyor. Matmazel'in hazırlanmasını bekliyor. Bir ara kapıda gözüküyor Matmazel, delikanlı sesleniyor ona:

«Hâlâ gelmiyor musun? Dağdan gideceğiz yani!»

Matmazel cevap verdi:

«Başım açık gidemem ya!»

Oyuncu kızdı:

«Doğru, tabiî daha şapkanı giyeceksin. Eh, bu da zaman ister. Öf be!»

Matmazel, yan yan bir süzdü genci: «Bu ne teklifsizlik!» dedi.

Oyuncu da yukardan bakmaya kalksaydı yine parlamalar ve gözyaşları başlardı, ve emrederdi Matmazel: Git, yalnız git!.. Barışmalar, kucaklaşmalar yüzünden de bir saat gecikirlerdi. Oyuncu öyle yapmadı, sesinin tonunu değiştirdi; yaratılışına uygun, alttan aldı, cevap verdi:

«Teklifsizlik, eh belki! Kusura bakma!»

Sonra yine çiftlikte dolaşmaya başladı. Bir türkü mırıldanıyor, bastonunu sallıyordu. Dizlerine bakıyorum, ne tuhaf, kadın dizleri gibi; kalçası da tombul mu tombul. Erkek soyuna yakışmayan anormal bir şişmanlık bu. Çizmelerini de içerlek basıyordu yere. Yaka bağır açık yürüyordu; yağmurluğu omuzlarından cakalı fiyakalı sarkıyor, pır pır ediyordu rüzgârda; şu var ki yağmur falan yağmıyordu. Bu gururlu görünüş gülünçtü çok. Ama bu pardüsüyü neye kötülemeli, pardüsünün suçu ne? Suç onun sahibinde; giymesini kullanmasını bilmeyen sahibinde. Hayır, hayır. Oyuncu'nun omuzlarında pardüsü, Hazreti İsa pelerini gibi mâsum bîgünâh duruyordu.

Her hangi bir şeyi neye çekiştirmeli? Hayat çok iyidir, ama çok da zalimdir hayat. Düşünüyorum, Matmazel şimdi dışarı çıkınca şunlar olabilir: Ben yalnız bu vedalaşmayı bekliyorum. Matmazel elini uzatır, hoşça kal! der bana. Sonra sırf eğlenmek, hoş görünmek için sorar: Neye hiç konuşmuyorsunuz?

— Çok hatâ ediyorsunuz, bu yanılmanızda sizi desteklemek istemiyorum da ondan! diye cevap veririm. Kahkahayı basar, yapmacıklıdır gülüşü: Çok hatâ mı ediyorum? Mersi! — Ve kızdıkça, kızar; bense sâkinimdir, babacanım-

dır, haklıyımdır. Sonra bir de hikmet yumurtlarım: Kendinizi daha fazla rezil etmeyin, Matmazel! — Matmazel başını kaldırır, evet, Matmazel Torsen denen tip başını kaldırır; alınmıştır, sararmıştır yüzü; cevap verir: Rezil etmek... Ne dediğinizi anlamıyorum. — Ama o anda olur ya, Matmazel Torsen, bu aslında cesur ve mağrur kız birden anlayıverir, toparlar kendini: Niçin, ne diye rezil etmeyecekmişim? Esirgeyecek, kollayacak ne kaldı daha? Olacağım kadar rezil olmuşum, okul çağımdan beri rezil olmuşum hep, şimdi yirmi yedi yaşındayım...

Durdukça böyle düşünceler geçiyor içimden, çekip gitmek istiyorum. Belki şimdi Matmazel de odasında gezinip durmakta, benim çekip gitmemi dilemektedir.

Hoşça kalın! diyorum Oyuncu'ya. «Matmazel Torsen'e benden selâm söyleyin, gitmek zorundayım.»

«Güle güle!» diyor Oyuncu, hafif şaşırmış, elimi tutuyor. «Biraz daha bekleyemez misiniz? Peki, selâmınızı söylerim. Güle güle!»

Artık görmesinler beni diye, en kestirme yoldan yürüyorum. Ama çiftliği karış karış bildiğim için ilerde yoldan sapıyor, uygun bir yer buluyorum kendime. Giderlerken buradan görürüm onları. Daha çiftliktekilere vedâ edecek Matmazel.

Düşünüyorum da ben Matmazel'le son defa dün konuştum. Sadece önemsiz bir iki laf ettik, ama neydi konuştuklarımız, hatırlamıyorum. Bugünse hiç konuşmadım onunla...

İşte geliyorlar.

Garip şey, şimdiden bir bağlılığın gölgesi çökmüştü üzerlerine. Dağa çıkan patikada biri öndeydi, biri arkada, fakat birbirlerine bağlanmışlardı sanki. Konuşmuyorlardı, en lüzumlu sözleri söyleşmişler, tüketmişlerdi âdeta. Hayat gündelik bir şey olmuştu onlar için; şimdi birbirlerine tutunmaktaydı mesele. Delikanlı önden yürüyordu, Matmazel birkaç adım geriden. Taşlı yamaçta ıssız uzak bir görünümdü bu. O uzun boyu şimdi ne olmuştu Matmazel'in? Etekliğini yukardan bağladığı, sırtında bir de çanta olduğu için kısalmıştı âdeta. İkisinin de sırtında birer çanta vardı; ama kendi çantalarını değil, birbirlerinin

çantalarını taşıyorlardı. Matmazel'in giyecekleri daha çoktu, çantası da daha ağırdı anlaşılan. Yüklerini değiş tokuş etmişlerdi böylece. İlerde neyi, nasıl değiştireceklerdi? Matmazel öğretmen değildi artık. Oyuncu da şimdi bir filimde veya tiyatroda çalışmıyordu belki.

Taşlı yamaca yukarı gidiyorlardı; çıplak topraklarda ağaç yoktu, ardıçlar vardı sade. Eteklerde, uzakta Reisa deresinin çağıltıları. İkisi de öteberilerini toplamışlardı işte; yürüyor, yürüyorlardı. İlk durakta karı koca olacaklar, masrafı kısmak için tek oda tutacaklardı. Birden yerimden doğruluyorum; içimde bir yakınlık, bu bir ödev benim için; peşlerinden koşmak, seslenmek istiyorum. Bir şey bulmalıyım söyleyecek, rasgele bir şey: Hey, durun, daha ileri gitmeyin! demek istiyorum. Bir iki dakikalık iştir bu, yani iyi bir iş. Bir ödev...

Derken kayaların ardında gözden kayboluyorlar.

İngeborg'du Matmazel Torsen'in küçük adı.

26

Eh, artık benim de çekip gitmem gerek. Son misafir ben'im. Günler geçti, bu sabah ilk kar yağdı, ıslak hüzünlü bir kar.

Çiftlik şimdi öyle sessiz ki! Josefine yine piyano çalabilir, son müşteriye bütün kibarlığını, inceliğini gösterebilirdi pekâlâ. Ama işte ben de çekip gitmeliyim artık. Hem Josefine nasıl piyano çalabilir, gülüp sevinebilir? Bu sene işler iyi gitmedi, gelecek yıl belki daha da kötü gidecek. Görünen köy kılavuz ister mi? Fakat Allah kerim! diyor Josefine. Zaten onun fazla bir kaybı yok ki, bankada parası var, sonra dağın öte yakasında şüphesiz bir de sevgilisi vardır.

Evet, Josefine işini sağlama bağlar, düşünür kendini. Matmazel Torsen'le dostu çekip giderken de öyle yaptı. Oyuncu, hesabı ödeyememiş: «Para bekliyorum, para gelmedi, işimden gücümden kalıyorum.» demişti. Evet ama, hesap ne zaman ödenecekti peki? Şehirden ödenecekmiş, gider gitmez, derhal; şehirdeymiş para.

«Bizim bu parayı alacağımız çok şüpheli!» dedi Josefine. «Hele o adamdan. Çünkü buraya evvelce de böyle güvenilmez kimseler gelmişti. Ne içerledim ama! Adam avluda dolaşıyor, oralı bile olmuyordu. Elinde baston, atıp atıp havada tutuyordu bastonu. Matmazel Torsen dışarı çıkıp da Allahaısmarladık demeye gelince ona söyledim. Onun yerine siz ödeyemez misiniz? diye sordum. Matmazel Torsen korktu bayağı: Aa, ödemedi mi kendisi? diye sordu. Hayır! dedim, parası yokmuş. Oysa bu yıl bize de para lâzım aksi gibi, dedim. Geçen seneler iyiceydi ya, bu yıl pek berbat geçti, dedim. Matmazel Torsen: Parayı vermeli tabiî, ne tutuyor? dedi. Söyledim. Onun yerine ben şimdi ödeyemem, dedi Matmazel Torsen, ama bırakmam peşini, paranızı mutlaka alırsınız! Hiç merak etmeyin! dedi... Ben de eminim, gelmesine gelir bu para. Adam göndermese bile Matmazel muhakkak gönderir...»

Josefine bunları söyledi, sonra bana yiyecek öteberi hazırlamaya gitti. Paal'in de durduğu, oturduğu yok; doğru dürüst bir iş de yapmıyor ya, yine de hep ayakta. Şu var ki ne yaşadığı var, ne de güldüğü. Öylece sürtüyor ortalıkta. Atları doyuruyor, odun kırıyor, işte bütün yaptığı! Yazlık gübrenin bir kısmı bu sonbaharda ahırdan dışarı çekilmeliydi; ama Paal bugün yarın geciktiriyor bu işi, bu gidişle yapacağı da yok, oluruna bırakıyor. Fakat bu sabah ilk kar yağdı; dışarda kalmış otları, ihmal edilmiş tarlaları kapladı. İlkbahara kadar da kalkmaz bu kar. Zavallı Paal, o da zavallı! Aslında iyi bir adam, ama işte bir kasırgada yalpalıyor boyuna; bazan gülümsüyor, yalpa vura vura ilerlemeyi saçma buluyor sanki... yüzünü buruşturan bir gülümseyiş bu.

Babası, yani şu öte odada yatıp kalkan ihtiyar, ara sıra eskisi gibi kapı önüne çıkıyor, düşünüyor. Duruyor, eski günleri düşünüyor besbelli; çünkü ardında doksan sene var adamın. Çiftlik binalarına bakıyor, iç içe girmiş gibi hepsi. Binalar hadi neyse, ya şu koca koca çatıları damları? Çökecekler, onu da çökertecekler âdeta. Josefine'ye sormuştu: «Ellerim parmaklarım her gün benden kaçıp kaçıp tarlalara gidiyorlar. Bu ne demek?» Böyle deyince adamın ellerini kese gibi parmaksız eldivenlere soktular, bağ-

ladılar. Şimdi bu eldivenleri ısıramıyor, çiğneyemiyordu ama, ne verirlerse yiyordu pekâlâ. Ne ağrısı vardı, ne sancısı. «Yine de şükretmek lâzım!» diyordu Josefine. «Ya yatalak olsaydı?»

★

Ben bütün öbürleri gibi dağdan gitmedim de ilkbaharda geldiğim yoldan döndüm geri. Ormanlara, büyük gölün oraya indim. Doğrusu da budur, geri dönmek, artık hiç ileriye gitmemek.

Vaktiyle Solem'le kaldığımız barakaya, sonra Laponların, o insanla bodur huş ağacı karışımı iki ihtiyarın ve kızları Olga'nın kulübelerine uğradım. Kerpiç duvara dayalıydı kapkacaklar, ve taş devrinden kalma bu barınakta, tavandan aşağı bir petrol lambası sarkıyordu. Şu bu bir yana, Olga çok iyi davrandı bana karşı. Fakat öyle küçücük, öyle zavallıydı ki Olga, sıska bir tavuğa benziyordu. İki büklüm sağa sola seğirterek benim için birkaç topak Ren peyniri araması bir tiksinti uyandırdı bende.

Sonra kışın kaldığım kendi kulübeme geldim; ben orada birkaç ay tek başıma yaşamıştım. İçeri girmedim.

Yoo, hayır, girdim, geceyi orada geçirmek zorundaydım. Ama atlıyorum bunu; içeri girmedim demem, sırf lafı uzatmamak için. İlkbaharda orada bıraktığım fare hakkında, Madam'dı ya adı, o fare hakkında, sabahleyin baktım, hoş şeyler yazmışım, ama bu akşam çizdim yazdıklarımı; çünkü artık o hava yok bende, yazdıklarımın bir anlamı da yok. Yazdıklarımı okumak belki seni eğlendirirdi, küçük dost, ama şimdi bırak neşelenmeyi; senin şimdi üzgün dertli olman, beni dinlemen gerek. Artık dinleyeceğin şeyler azalıyor.

Ahlâk dersi mi veriyorum? Açıklıyorum. Hayır, vaız falan verdiğim yok, açıklıyorum. Ama benim gerçeği görmem, bunu sana söylemem, vaız vermekse, kabul, vaız veriyorum. İnsan kaçınabilir mi bundan? Ben bir sezgiyle uzaklara bakıyorum, sen bakmıyorsun. Ufacık okul kitaplarından çıkarılamaz bu, öğrenilemez. Bunun için nefret etme benden; sana karşı kibar zarif olacağım zamanlar

gelecektir, kemanımın telleri öyle sesler vermeye başlayınca. Ama bu, benim gücüm dışında. Ben şu anda bir koroya göre akort edilmişim...

★

Sabahın alaca karanlığında, güzelim ayışığında kulübeden ayrılıyor, köye vaktinde varabilmek için hızlı adımlarla yürüyorum. Fakat yola çok erken çıkmış, çok da hızlı yürümüş olmalıyım ki, daha gün yarı olmadan köye vardım; kimin peşindeyim böyle? Bu belki, kendimi denize yakın hissetmemden oldu, o yüzden acele ettim. Ormanın sonuncu sırtında durup da aşağıda denizi gördüğüm, suların sesini işittiğim vakit tatlı tatlı ürperdi içim; bir başka dünyadan gelen selâm gibiydi bu. İşte deniz! dedim, durdum, gözlüğümü sildim, kalbimde bir titreme hissettim. Aşağıdan doğru gelen şırıltılar uykusuz, hırçın bir çöl sesi gibi; tutkuları uyarıcı ve kilise dualarıyla akraba sanki. Bir rüyada gibi bayır aşağı iniyor, ilk eve varıyorum.

Avluda kimseler yok; penceredeki birkaç çocuk yüzü kayboluyor birdenbire. Öyle ufak ve yoksul bir yer kil Fakat ev direklerle yapılmış; yalnız inek ahırı kerpiç bir kulübe; şusu busu bir balıkçı barınağı işte. Odaya girdim, içersi de dışarsı gibi yoksul; ama döşeme temiz, çam dalları serili... Bir sürü çocuk, anneleri odada geziniyor, ocakta bir şeyler pişiriyordu.

Bana bir iskemle gösterdiler, oturdum, küçüklerden birkaçıyla konuştum biraz. Acele etmediğimi, bir şey istemediğimi görünce sordu kadın:

«Kayıkla karşıya geçmek istiyorsunuz galiba?»

«Kayıkla mı?» diye sordum ben de. Çünkü buralara bu deniz yolundan gelmemiş, dış denizden dağlar vâdiler geçerek fersahlarca kara yolundan gelmiştim. «Evet, olabilir!» dedim. «Peki ama, karşıda ne var?»

«Tüccara gidiyorsunuz sandım da!» dedi kadın. «Posta vapuru oraya gelir. Yazın çok kimseyi karşıya geçirdik biz.»

O günden beri büyük değişmeler olmuş besbelli. Bü-

yük Vâdi'deki otomobiller, on ay önce benim buralarda bulunuşumdan bu yana, trafiği adamakıllı değiştirmişe benziyorlar.

«Bir iki gün nerde kalabilirim?» diye sordum.

«Karşı adada tüccarın evinde kalabilirsiniz. Sonra bizim bu yakada Eilert var, Olaus var. Evleri büyüktür onların.»

Fiyordun bu yakasındaki bu iki evi göstermesini istedim, evlerin bulunduğu yere gittim. İlerde, hemen hemen kıyıdaydı evler.

27

Üst katı yeni, ahşap büyükçe bir eve, duvara yeni bir levha asmışlar: Otel. Bu evin de ahırı kerpiçten. Eilert'i de, Olaus'ı da bildiğim yok. Önümdeki iki yoldan hangisine sapsam diye durmuş, düşünürken, karşıdan bir adamın hızlı hızlı bana doğru geldiğini gördüm. Bak sen, dünya ne kadar da küçük! Ayaklarımız insanlara, ahbaplara takılıyor ikide bir. Gelen adam tanıdığım çıktı: Kışın benim pastırmamı çalan hırsızdı bu, haha, ne saadet, ne şeref!

Meğer Eilert oymuş! Şimdi burada otel işletiyormuş. Önce beni tanımazdan geldi, ama çok sürmedi bu, durumu kabullendi. Öyle bir adamdı ki, bunu da iyi becerdi hani: «Gözlerime inanamıyorum,» dedi. «Aman ne güzel tesadüf! Fakirhaneme hoş geldiniz, kusura bakmazsınız artık!»

Bense onun kadar başarılı olamadım bu karşılaşmada; kendimi neden sonra toparlayabildim. Sormam üzerine anlattı: Büyük Vâdi'de otomobiller işlemeye başlayalı pek çok yolcu geliyormuş buralara. Bazıları vapura gitmek için, karşıya geçmeden önce onun burada kalıyorlarmış; çünkü dağdan aşağı inmeleri geceye raslarmış hep. Hava bazan iyi olurmuş, ama bazan da fena, ve gece vakti denize açılmak hoş olmazmış her zaman. Durum böyle olunca, ne yapsın, çaresini bulmuş bu işin: Gelenlere yatacak yer gösteriyormuş. Açıkta geceleyecek değiller ya!

«Şu halde bir otel sahibisin!» dedim.

«Alay etmeyin!» diye karşılık verdi. «Doğru değil! Yolculara bir barınak sadece. İstediği kadar büyüğünü yaptırsın, bizim komşu Olaus'ın da elinden bundan fazlası gelmez zaten! Gidin de görün, yaptırmakta olduğu ek binayı! Üç adamı çalıştırıyor, yaza tamamlanacak. Ama bu benim binadan büyük olacak değil. Hem sonra kibarlar o uzun yolu göze alırlar da Olaus'un oraya kadar giderler mi bakalım; benim burası otomobil durağının hemen yanında çünkü. Hem sonra bu işe ilk ben başladım. Onun yerinde olsaydım maymun gibi her şeyi taklide kalkmaz, onu bunu barındırmaya kalkışmazdım; bu işten çaktığı yok zira. Yüzüne gözüne bulaştırdı: Ne yaptı? Samanlığı eski yelken bezleri, halılar, kalın kâğıtlarla sözümona donattı, gitti geldi, milleti orada yatırdı. Ama ben.. ben kibar misafir ve yolculardan samanlıkta yatmalarını isteyebilir miyim hiç? Onları ağzı var, dili yok hayvanlar için yapılmış bir yemlikte, ot ambarında yatırabilir miyim, Allah için? Ama insanda utanma, arlanma olmazsa, usûl âdet bilmiyorsa iş değişir tabiî...»

«İyi ki size rasladım, iyi ki ona gitmedim.» dedim. Yürüyorduk. Boyuna konuşuyor, anlatıyordu. Ama sözü dönüp dolaştırıp Olaus'ın fena bir insan olduğuna, kendisini taklit ettiğine getiriyordu hep.

«En iyi odam boş olsaydı ah!» dedi Eilert. «Ama kibar birileri geldi, onlara verdim o odayı. Büyük Vâdi'den yayan inmişler aşağı, otomobil seferleri bu yıl için artık durdu çünkü. Birkaç gündür benim burada kalıyor; daha epey kalacaklar her halde. Geldikleri zaman canları çıkmıştı âdeta. Ama işte ne çare, şu yukarki oda var ya, işte en iyi odamı onlara verdim.»

Başımı kaldırıp baktım, pencerede bir yüz belirdi, birden heyecanlandım. Yoo, hayır, heyecan değildi bu; hiç de heyecanlanmadım, ama ne olursa olsun yeni bir sürprizdi, hiç beklemiyordum, garip bir tesadüftü; neler olmuyor dünyada! Ve otelden içeri giriyorduk ki Oyuncu, sahiden de kapıda durmuş, bana bakıyordu; Matmazel Torsen'in dostu o delikanlı, nasıl olur? Dizler, pardüsü, baston! Yukarda pencerede gördüğüm yüz de onun yüzüydü. Evet, dünya çok küçüktür.

Selâmlaştık Oyuncu'yla konuşmaya başladık. «Sizi tekrar gördüğüme çok sevindim.» dedi. «Pansiyon ne âlemde? Paal biçaresi sağa sola seğirtiyor, kan ter içinde kalıyor mu yine? Tuhaflık mı ararsın bu dünyada! Ona göre çiftliği bir akvaryum, biz müşteriler de süs balıklarıyız. Haha, süs balıkları, keşke öyle olsa! Ben şahsen razıyım bu işe! Ee, Eilert, akşama taze balık var, değil mi? Güzeel! Evet, burası rahat ve hoş bir yer. Biz birkaç gündür buradayız; daha bir süre kalıp iyice dinlenelim diyoruz.»

Biz orada dururken şişman bir kız indi aşağı, Oyuncu'ya yaklaştı:

«Karınız, hemen yukarı gelsin, dedi sizin için.»

«Ya? Peki, hemen gidiyorum. Eh, şimdilik hoşça kalın, yine görüşürüz. Demek siz de buradasınız!»

Acele yukarı çıktı.

Arkasından da biz çıktık; Eilert beni odama götürdü.

★

Fakat Eilert'le dışarı çıktım hemen. Anlatacak, gösterecek bir sürü şeyi vardı; ben de onu dinlemekten şimdi artık o kadar sıkılmıyordum. Eilert'in durumu çok berbat sayılmazdı, yamandı Eilert, ilk karısından üstü başı perişan dört şirin çocuğu vardı, kadın iki sene önce ölmüştü, ama yine hemen evlenmiş, bir çocuğu daha olmuştu. Bana bunları anlatırken, kışın: «Karım hasta, çocuklar sıska cılız.» diye kıvırdığı yalanları hatırlamıyordu her halde. Kilerden inip Oyuncu'ya karısının dileğini söyleyen kız hiçmetçi değilmiş, genç karısıymış. Fena kadın da değildi hani. Güçlü kuvvetliymiş, ahır işlerine de yatkınmış eli ve gebe imiş yine. Hepsini iyi, güzel buluyordum: Eilert'i, karısını ve duyup dinlediğim her şeyi.

O anda bendeki bu tuhaf hoşnutluğun sebebini kimseler anlayamaz. Daha bu otele girerken gönlümde karanlık bir sevinç ağarmaya başlamıştı zaten. Evet, ancak bir tesadüftü belki; fakat öyle güzel bir durumdu ki her şeye seviniyor, hepsinden hoşlanıyordum. İlerde kerpiç damın önünde birkaç koyun. Hepsi de evcil hayvanlar;

çünkü çocuklar küçük yaşlardan beri onlarla oynamışlar, onları öpmüşler, sırtlarına binmişlerdi. Damın üstünde bir keçi gezintiye çıkmıştı, damın ta ucunda duruyordu. Nasıl da dönmüyordu başı, pes doğrusu! Tarlaların üstünde, yukarlarda martılar uçuşuyor, birbirlerine sesleniyorlardı; dosttular, düşmandılar. Beride şu derenin ağzında, tam da güneş batacağına yakın, büyük yol başlıyor, ormanın vâdinin yukarlarına uzanıyordu. Bir ormandan aşağılara inen böyle bir yol ağzında, canlı bir yaratığın dostluğu, yakınlığı vardır çok zaman.

Sonra Eilert'in balık tutmaya gitmesi gerekli, ben de beraber gittim. Hoş, vakti de yokmuş ya bu işe. Bizi etsiz bırakmamak, asıl buymuş onun görevi. Ama şehirli misafirlere söz vermiş; hem sonra balık bir şans işi, Allaha kalmış, ama et sıkıntısı çekerse tutar bir koyun kesiverirmiş.

Biraz rüzgârlıydı hava. «Kıvamında!» dedi Eilert. «Fırtınaya çevirmezse iyidir.» — «Fakat akşam için bir şey diyemem.» diye ilâve etti, gökyüzüne baktı: «Rüzgâr çoğalacak.»

Umurumda değil hiç bir şey. Kayıkta yan gelmiş oturuyor, Eilert'in paraladığı Fransızca kelimeleri dinliyorum. Uzun bir yolu geçerek, dağlar tepeler aşarak buralara gelmiş, halkın malı olmuş kelimeler.

Derken Fransızca kelimelere de boş veriyorum, midem bulanıyor çünkü. Rüzgâr da şiddetleniyor, balık tutamıyoruz. «Rezalet! Gafil avladı rüzgâr.» diyor Eilert. «Asılalım küreklere de şu koya girelim.»

Fakat koyda da bir şey tutamadık. Rüzgâr çoğaldı, deniz kabarmaya başladı. «Dönelim karaya.» dedi Eilert.

Deniz kıvrımları ne güzeldi, garip şey, demin tam normal halindeydi, ama şimdi çoğalıyordu kıvrımlar. Hay Allah, neye midem bulanıyordu benim? Yorgun, heyecanlı olsaydım anlardım. Fakat heyecanlanmamıştım ki!

Kürek çekerek köpüklerin, sallanan serpilen o demet demet kuş tüylerinin içinden geçiyoruz. «Vay canına, dalgalar ne de çabuk büyüdü!» diyor Eilert ve asılıyor küreklere.

Öyle perişanım ki: «Sen bırak küreği!» diyor Eilert.

«Ben çekerim tek başıma.» Ama o perişan halimle, karadan görebilirler beni, diye düşünüyor, kürekleri bırakmıyorum. Eilert'in karısı görür de güler bu halime.

Deniz tutması ne berbat şey! Kayığın kenarına abanmak, kusmak zorunda kalıyorum. Bir an rahatlıyorum; ama sonra yine başlıyor öğürtü; sinirlerim bozuluyor. Sanki doğuruyorum; boğazıma yukarı, ters yönde, fakat sanki doğuruyorum. Biraz bir şey yükseliyor yukarı, bir çengele takılıyor, biraz daha yükseliyor, takılıyor, yükseliyor, takılıyor. Demirden bu çengel... Demirden mi, dedim? Çelikten. Böyle bir şeyle ilk defa karşılaşıyorum, doğuştan değil bu bende. İçimin bütün mekanizmasını durduruyor bu. Ta derinden kendimi zorluyor, acayip bir sesle böğürüyorum sanki. Ne kadar yaman olursa olsun bu böğürme, o çelik kancayı sökemiyor bir türlü. Acılar diniyor, ağzıma safra doluyor. Çok şükür, bağırımda bir delik açılacak şimdi. Oh...

Sonra karaya çıkıyoruz, kurtuluyorum.

Birdenbire dirildim yine. Bir iki kusma numarası yapıyor, karadakileri yanıltmak için denizdeki halimi taklit ediyorum. Başıma ilk defa böyle bir şey geldiğine Eilert'i inandırmaya çalışıyor, uzatmaya değmez olduğunu anlasın istiyorum. «Ben ne azgın denizler gördüm, hoho!» diyorum. «Sen nerden bileceksin? Hiç birinde en ufak bir rahatsızlık hissetmedim. Bir seferinde yirmi dört gün Okyanusta kaldım, yolcuların çoğu yerlere serildi, içleri dışlarına çıktı. Kaptan bile kadınlar gibi kusuyordu. Ama ben?»

«Evet, bazan beni de fena tutar deniz.» dedi Eilert.

Akşam yemeğinde salonda yalnızdım. «Hayır, balık yoksa aşağıya inmeyiz.» demiş yukardaki müşteriler. «Biraz ekmek, yağ ve süt istediler yukarıya.» dedi Eilert'in karısı.

28

Ertesi sabah çekip gittiler.

Evet, saat dörde doğru, gün ışıyordu, seslerini duy-

dum; odam merdivene yakındı çünkü. O tombul kalçalı Oyuncu aşağı indi. Yere öyle zorlu basıyordu ki Matmazel Torsen gürültü etmemesini hatırlattı ona. Kızgıncaydı Matmazel'in sesi. Eilert de biraz önce kalkmıştı. Bir süre dışarda durdular. Eilert'le bir kayık üzerine konuştular; kayık hemen verilsin istiyorlardı. Kararlarını değiştirmişler, gideceklermiş. Sonra Eilert'le birlikte aşağıya, kayığın olduğu yere gittiler. Baktım da üşüyorlardı, birbirlerine karşı da hırçındılar. Geceleyin don olmuş, musluklar buz tutmuştu; kaskatı toprakta güçlükle yürünüyordu. Zavallılar ne bir şey yemişler, ne bir kahve içmişlerdi. Rüzgârlı bir sabah; denizden esen gece yeli dinmemişti henüz. Arkalarında çantalar, gidiyorlar. Matmazel Torsen'in başında kırmızı şapkası.

Eh, beni ilgilendirmezdi; yattım tekrar; öğleye kadar falan uyumaktı niyetim. Çünkü kimseyle bir ilişiğim yoktu, yalnız kendime bakacaktım ben. Yataktan kayığı göremediğim için oyalanmak üzere kalktım tekrar; ne kadar uzaklaştıklarına baktım. İki erkek de kürek çekiyordu ama henüz fazla açılmamışlardı. Biraz sonra tekrar kalkıp baktım, evet, ilerliyorlardı. Pencere kenarında durup gözetlemeye başladım; kayığa bakmak eğlendiriyordu insanı. Kayık küçülüyordu gitgide. Pencereyi açtım, elime dürbünü aldım. Ortalık tam aydınlanmamış olduğu için hiç bir şeyi açıkça seçemiyor, ama kırmızı şapkayı görüyordum. Derken adacıkların gerisinde gözden kayboldu kayık.

Giyinip aşağı indim; çocuklar salonda uyuyorlardı, anneleri Regine kalkmıştı. Regine'cik her şeyi nasıl da hoş ve tabiî karşılıyordu!

«Kocan ne yaptı, biliyor musun?» diye sordum.

«Aklım ermedi.» diye cevap verdi. «Gördüm giderlerken. Denize açıldılar. Balık tutmaya mı gittiler acaba?»

«Olabilir!» dedim sadece, fakat düşündüm içimden: Ne münasebet! Temelli gittiler, çünkü sırtlarında çantaları vardı.

«Böylesini de ilk görüyorum.» diye devam etti Regine. «Ne bir şey yemişler, ne de kahve içmişler. Bayan dün akşam da hiç bir şey yemedi.»

Başımı salladım sadece, ayrıldım yanından.

«Kahve az sonra hazır!» diye ardımdan seslendi Regine. «Şayet bir fincan kahvemizi içmek isterseniz..»

İnsanların aptallıklarını işittikçe başka bir şey yapamıyor, başımı sallayıp gidiyordum sadece. Ayağım hep doğruluk, hakkaniyet zemini üzerinde olsun istiyordum hep. Böyle aptalca davranan hanımları beyleri anlamıyor, kavrayamıyordum. Fakat ben, bu satırları yazan adam, dün balık avına çıkacağıma Olaus'a gitmeliydim. O zaman bastığım yer daha sağlam olurdu. Ne işim vardı benim burada? Ola ki bastığı yerler kızgın ateş kesildi. Kimin mi? Demin Regine, «bayan» diye kimden bahsettiyse onun. Dün akşam bu yüzden yemek yiyemedi, bugün bu yüzden artık burada kalamadı. Ve tuttu, dostuyla arka çantasını aldı, çekip gitti.

İnsan giderken götürecek çok şeyi yoksa bu önemli değil, ama bir şey yüzünden çekip gidiyorsa, işte bu önemli!

★

Öğlen olmadan Eilert döndü geldi. Giden yolcuları geri getirmedi ama onların arka çantalarından birini kıyıdan yukarıya taşıyordu. Büyük çantayı. İçerlemiş, kızmıştı Eilert: «Kimseye güvenme!» diyordu. «Güvendik bunlara, bak neler oldu!»

Tabiî, yine alacak verecek dâvası.

Matmazel Torsen, o adamı başına dert aldı, diye düşünüyorum. Ama bakarsın vurdumduymaz olur, alışır gider bu duruma. Derdi bu olsun!

Fakat onların rahatını kaçıran, onları elbiselerinden eden kimdi, bendim! Burada belki de sahiden, şehirden gelecek parayı bekliyorlardı; uzaktan ne desek boş!

Eilert'i karşıma çektim: Kaç para tutuyordu, ne kadardı borçları? Önemsiz, lafını etmeye değmez. Ayıp, ayıp! Sen şimdi al bu çantayı, atla kayığa, hemen köye git!

Fakat görüldü ki, boşuna bir hareketti bu: İki yolcu, köye varır varmaz hemen vapura binmişlerdi, tam vaktinde yetişmişlerdi, ve çoktan kalkmıştı şimdi vapur.

Hiç bir şey yapılamaz.

«Fakat adresleri var.» dedi Eilert. «Elbiseleri gelecek perşembe gönderebiliriz. Haftaya, yine güneye gider o vapur.»

Adresi aldım, Eilert'e yükleniyordum: Peki ama, neden öbür çantayı değil de bu çantayı almıştı?

Eilert cevap verdi: «Adam bana öteki çantayı bırakmak istedi, ama şöyle uzaktan baktım, o çantada iş yok. Düşündüm. Kadının verdiği para ancak ikisinden birinin borcunu karşılıyordu. Ben de tuttum, içi daha doluca, bu çantayı aldım tabiî. Hem ben efendice davrandım onlara karşı, Allah için! Çünkü kadın, fazla konuşma! dedi bana, büyük çantayı verdi, adresini yazdı, ben de kestim sesimi, hiç bir şey demedim artık. Hem bak, söylüyorum, kimse kalkıp da kafa tutmaya kalkmasın bana, karışmam ha!»

Eilert yumruğunu sıktı, kolunu kaldırdı.

Ama bir şeyler yiyip de kahvesini içince, dinlenince sinirleri yatıştı. Dünkü gibi güzel güzel konuşmaya başladı: «Yazdan beri düşünüp duruyorum, otomobil seferleri başladı başlayalı. Ne dersin, ben de üç adam tutsam da Olaus'ınkinden daha büyük bir bina yaptırsam mı acaba?»

Hay Allah, o hastalık, Norveç'teki çağdaş salgın, işte Eilert'e de geçmişti!

Fakat işte o çanta, gidenlerin odasında duruyordu yine. Evet, Matmazel Torsen'in giyecekleri vardı çantada: Yazlık bulûzlarını, eteklik ve ayakkabılarını görür görmez tanıdım. Pek bakmadım ya, çantadan çıkardım sadece, katladım, düzelttim, yine çantaya yerleştirdim. Çünkü Eilert çantayı karıştırmıştı her halde. Ben de zaten sırf bu yüzden açtım çantayı.

29

Tekrar İngilizlerin içine düşmem kaderde varmış, bu yılın son karşılaşması.

Sabahleyin vapurla gelmişler, köyde oyalanmışlar, bir otomobil bulması için vâdiye bir haberci göndermişler.

di. Büyük Vâdi, ah Büyük Vâdi! demişlerdi. Belli, ilk defa geliyorlardı Büyük Vâdi'ye; hasretine daha fazla dayanamamışlardı.

Ya yarattıkları o heyecan!

Köyden bir motorla geldiler, daha uzaktan duyduk seslerini; bir ihtiyarın sesi bütün öteki sesleri bastırıyordu. Eilert elindeki şeyleri hemen bıraktı, iskeleye koştu, gelenleri ilk karşılayan kendisi olmak istiyordu; ama Oalus'ın otelinden de bir adam, birkaç delikanlı seğirtmişlerdi. Çevredeki bütün evlerden ayağına çabuk, hizmete hazır bir sürü insan koşup gelmişti. Bir yığın da seyirci vardı iskelede. Gür sesli ihtiyar bu yüzden kayıkta dimdik ayakta duruyor, karadakilere İngilizce sesleniyordu, sanki kendi dili buradaki halkın da diliymiş gibi: «Otomobil nerde? Çabuk getirin otomobili!»

Olaus akıllıydı, işi hemen kavradı, otomobili tez getirmek için oğlanları derhal vâdiye yukarı koşturdu. Az şey mi, İngilizler gelmişti!

İngilizler karaya çıkmışlardı; acele ediyor, otomobilin gelmemiş olmasına akıl erdiremiyorlardı. Neden, niçin? Dört kişi, Büyük Vâdi! diyorlardı. Eilert'in oteline geldikleri zaman saatlerine baktılar, kaybettikleri dakikalardan ötürü söylendiler. Allah kahretsin, nerde kaldı otomobil? Ve halk peşlerinden gidiyor, bu insan yüzlü salaklara saygıyla bakıyorlardı.

İçlerinden birkaçını hatırlıyorum: O gür sesli ihtiyarı meselâ. oturları kalçalarından aşağı sarkıyordu; yeşil çadır bezinden yapılmış ceketinde büzgüler, tokalar, kayışlar ve bir sürü cepler vardı. Fakat ne adamdı, ne yaman adamdı yok mu! Bıyıkları beyaz yeşil arasıydı, burnundan bir kuzey ışığı gibi yayılmıştı sağa sola. Ve öyle de küfürbazdı ki adam! Topluluğun bir ikinci üyesi, uzun boylu, kamburu çıkmış, sırık gibi bir gençti. Omuzları düşük, kalkık kaşları üzerinde minicik bir kasket, Romalıların savaşlarda kale kapılarını kırmakta kullandıkları koçbaşlarına benziyordu; bir sap üzerinde bir insan müsveddesi. Öyle uzun boylu ki, bir bakışta sığdıramıyorum gözlerime bir türlü. Fakat kamburu çıkmış, beli bükülmüş, vaktinden önce kocamıştı, saçları dökülmüştü hepten. Ama yine de

dudaklarını büzmüş o kaplan ağzıyla dolaşıyordu ortalarda. Bir gözü dönmüşlüktü onu ayakta tutan. Büyük Vâdi! diyor da daha demiyordu.

İngiltere pek yakında kendi yurttaşları için bir sürü yaşlılar yurdu açmak zorunda kalacaktır. Halkını sporlarda, saplantılarda harcıyor: Almanya onu boyuna tedirgin etmeseydi birkaç nesil sonra pederast olup çıkardı İngiltere...

Derken ormandan doğru, otomobilin kornası duyuluyor, millet karşılamaya koşuyor.

Peki ama, Olaus'ın iki oğlanı ona ta yukarlardayken yetişmişler, otomobili acele alıp getirmişlerdi. Buna karşılık bir şey verilmeyecek miydi onlara? Evet, yayan gitmişler, ama dönüşte otomobile binmişler, güzel bir yolculuk yapmışlardı böylece; fakat hani para? Yazın yüzsüz arsız şeyler olmuşlardı, o yüzden diretiyorlardı şimdi. Gür sesli ihtiyara yanaştılar, ellerini uzattılar: «Para!» dediler. İhtiyar oralı olmadı, yalnız ayağa kalktı, ötekileri de kaldırdı, çabuk olmalarını söyledi. Şöför de, aklı fikri kendi alacağı bahşişte, turistleri memnun etmenin tek yolu hemen hareket etmek! diye düşündü. Şu halde yola devam! Öttürdü kornayı, bir patırdı bir gürültü, vatvâdi vatvâdi!

Seyirciler yerli yerine dönüyor, kibar turistleri konuşuyorlardı. Yabancılar başkaydı, başka! Nerde bizim buraların çocukları; hiç onlarla aşık atabilirler miydi! Görmedin mi ne uzun boyluydu o lord? Ya öteki, o uzun poturlu, o sarma bıyıklı ihtiyar?

Yerlerine, işlerine dönen ağzı açık ayran delilerinden birkaçı ise derin derin düşünüyorlardı. Olaus ile çocuklarıydı bunlar. Babaları ara sıra gazetelerde okuduğu şeyleri yeni yeni anlıyordu: Evet evet, Norveç ilkokullarında iş yoktu, İngilizce öğrenmiyordu çocuklar. Yüzde yüz böyleydi bu. Oğlanlar güzel bir fırsat kaçırmışlardı. O cırlak moruğa çocuklar da şöyle İngilizce bir küfür döşeneceklerdi ki! Beri yanda oğlanlar da şunu düşünüyorlardı: Ah, o hergele şöför, o güneyli serseri! Fakat dur sen! Yola serpilmiş, kolay kolay görülmeyen cam kırıklarının, lâstik tekerleklere pek faydalı olduğunu duymuşlardı nasıl olsa...

★

Yine Matmazel Torsen'in çantasına, giyeceklerine bakmaya yukarı çıktım. Bunu neye mi yapıyorum, Eilert'e güvenilmez de ondan. Hiç biri kaybolmasın, eksilmesin diye giyecekleri bir bir saymak istiyorum. Bu işi bu sabah hemen yapmadığıma hatâ ettim.

Aklım fikrim bu giyeceklerde, hep onları düşünüyorum sanılabilir; ama sebep yok böyle yapmam için. Fakat Eilert'ten şüphelenmekte haklıymışım işte! Merdivenlerden yukarı çıktığını duymuştum; odaya girdiğimde çantanın başına geçmiş, içindekileri karıştırıyordu Eilert. «Vay, bak hele!» dedim sadece.

Önce beni susturacağını sandı: «Senin işin ne burada?» dedi. Ama hakkında bir şeyler bilmekliğim o anda öyle işime yaramıştı ki! O da bunu düşünmüş olacak, mırın kırın etmekten vaz geçti. Fakat işte aslında ona ne kadar haksızlık ediyor, elimdeki kozu ne fena kullanıyordum.

«Giyecekleri satın mı aldınız yâni?» dedi. «Satsaydım, verdiğinizden daha çok para girerdi cebime.»

Gidenlerin borcu ödenmişti, ama Eilert daha fazlasını istiyordu; ölümden sonra da sindirime devam eden bir mide gibiydi, böyleydi bu Eilert! Fakat yine de fena sayılmazdı, eskiden de bundan iyi değildi, yeni işinde daha fena olmamıştı.

Dilerim, yeni işinde kimse daha fena olmasın!...

Daha iyi göz kulak olmak için çantayı, giyecekleri kendi odama götürdüm. Her şeyi bir ikinci defa düzeltmek, yerleştirmek uzun bir iş oldu; ama gerekliydi bu. Daha sonra, akşamleyin, çantayı da alarak çekip gitmek istedim. Burada işim kalmamıştı artık; geceleri de ayışığı vardı şimdi.

Yeter bu kadar bu giyecek bahsi.

30

İşte yine o yaş, ayışığında gezmeler yaşı. Otuz yıl önce de ayışığında gezilirdi. Karla örtülü, çıtırtılı yollarda yürünür, çepeçevre kilitsiz samanlıklar geçilir, donmuş tarlalara gidilir, aşk avına çıkılırdı. Evet, hiç hatırlamaz mıyım!

Ama o ayışıkları nerde şimdi? Allahım, o kızın bana verdiği mektubu okuyabilmem için yetmişti o ışık. Ama o mektuplar nerde şimdi?

Her şey değişti, macera bitti, bu akşam çekip gidiyorum yalnız aklın gösterdiği yoldan: Köye gideceğim, vapurla bir çanta göndereceğim, sonra uzaklara, uzaklara. Bu iş için bana sadece iki şey gerekli: Yol iz bilmek, sonra da önümü yöremi görmek için biraz ayışığı. Fakat eskiden, gençlik günlerinde güz ayları takvimlere bakardık, haçın suya atıldığı 6 Ocak yortusunda mehtap olacak mı diye. Çünkü bize muhakkak mehtap lâzımdı o gece.

Her şey değişti, her şey. Ben de değiştim. Mâcera, mâceracıda kaldı.

Derler ki ihtiyarlıkta başka sevinçler, başka mutluluklar varmış; insanın evvelce bilmediği hızlar, daha derin, daha sürekli sevinçler varmış. Yalan! Evet, yanlış okumadın: Yalan! Sadece ihtiyar, kendi söyler bunu. Kendi kendisiyle ilgilenen, elinde kalanlarla böbürlenen ihtiyar söyler. Zirvelerde, tepelerde şahâne duruşlarını hatırlamaz o, pembe beyaz günleri hatırlamaz, doruklarda altın boruları nasıl öttürdüğünü hatırlamaz. O şimdi ayakta değildir, hayır, çünkü çökmüştür, evet, oturmak çünkü daha kolaydır. O zaman yavaş yavaş, sürünür gibi, semiz ve sersem; ihtiyarlığın şerefi, itibarı yaklaşır ona. Ama oturan bir adam ne yapsın bunları? Şereften, itibardan, ayakta duran bir adam yararlanabilir; oturan bir adamda ise kullanılmadan durur bunlar. Şeref itibar bir işe yaradı mı şereftir, itibardır; alıp da bunları bir kenara oturunca değil.

Siz oturan bir adama ayakları sıcak tutan çoraplar veriniz!

★

Fakat sen hiç böyle tesadüf gördün mü: Yolumun üstünde yine kilitsiz bir samanlık, tıpkı altın boruların öttürüldüğü günlerdeki gibi. İçi tıklım tıklım ot dolu; «Gel, geceyi burda geçir!» diye bana el ediyor âdeta. Ya o kız nerede, bana o mektubu veren kız? Soluklarının

güzelliğini nasıl düşünmem, ağzını biraz araladığını nasıl hissetmem? Gelir, gelecek, bekleyelim, vaktimiz var daha, yirmi senecik kaldı, gelir mutlaka...

Dikkatli olmalı, buna ancak bir şaka gözüyle bakmalıyım. Çünkü saygı yıllarının başındayım ben şimdi; kuvvetimi yitirdim, benden her şey beklenir, güzel bir samanlığa Tanrının bir lûtfu diyebilirim: Ey ihtiyar, çalıştın, hak ettin, işte sana samanlık!

Fakat teşekkür ederim, ben daha yetmişimdeyim.

Ve aklımın sözünü dinleyerek, samanlığın önünden geçip gidiyorum.

Sabaha karşı bir kayanın dibinde kuytu bir yer buluyorum. Yakışığı da bu: Ben bundan böyle, kaya çıkıntıları altında barınmalıyım. Yere uzanıyor, etrafımı açıyor, düzeltiyor, tortop oluyor, küçülüyorum. Kimse görmez beni. Her şey yap, her şey yap, yalnız kendi elinde şimdi olan şeylerle ve eskiden kalmış kırıntılarla böbürlenme!

Şimdi rahatım. İçinde giyilmiş elbiseler, o yabancı çantayı başımın altına koyuyorum, sırf normal bir yastık kadar yüksek de ondan. Fakat uyku tutmuyor; düşüncelere hayallere, şiir mısralarına, kırık kopuk duygulara dalıp dalıp gidiyorum. İnsan kokusu yaydığı için çantayı bir kenara atıyor, başımın altına kolumu koyuyorum. Kolumda odun kokusu, ama hayır, odun kokusu bile yok kolumda.

Fakat ya adres.. o kâğıdı aldım mıydı ben? Bir kibrit çakıyor, sabahı beklemeden öğrenmek istiyor, okuyorum adresi. Kurşun kalemle yazılmış birkaç kelime, hepsi bu. Önemli değil, fakat harflerde bir yumuşaklık, bir kadınsılık mı var ne? Bilmem, bilemiyorum. Adam sen de!

Zamanı ayarlıyor, köye gündüz varıyorum. Herkes kalkmış, postane açık. Bir büyük kâğıt, biraz ip, biraz mühür mumu alıyor, çantayı paket ediyor, bağlayıp mumluyor, üzerine adresi yazıyorum. Buyurun!

Fakat işte adres yazılı kâğıdı paketin içine koymayı unuttum, bak şu işe. Her şeyi tam yaptım da bir bunu unuttum. Yoluma devam ederken içimde garip bir boş-

luk, yalnızlık duygusu. Çanta ağırdı, şimdi o yükten kurtuldum, ondan her halde. Son mutluluk! diye düşünüyorum. Neden bilmem, yürürken hep bunu düşünüyorum: Son diyar, son ada, son mutluluk...

31

Ee, peki?

Şimdi ne yapacağımı bilmiyordum. Kış kapımı çalmak üzere; yazım geldi geçti. Bir işim yok, bir isteğim yok, bir tutkum yok! Mademki her yer birdi benim için; bildiğim bir şehir geldi aklıma, oraya gidebilirdim, ne engel var? Bir adam edebiyen deniz kıyısında kalamaz ki, verir kararını, kalkar başka yere gider. Ne diye yanlış yorumlansın bu? Yani adam, yalnızlığına paydos diyor, bunu ondan önce çokları yaptı. Adam ufak bir merak yüzünden o şehrin gemilerini, atlarını, donmuş küçük bahçelerini görmek istiyor. Oraya gidince de işsizler âvaredir, düşünebiliyor boyuna: Benim bu şehirde, bu korkunç büyük şehirde, bildiğim tanıdığım biri var mıydı acaba, diye düşünüyor. Güzel geceler, mehtaplı geceler. Adam için bir zevktir bu: Elinde bir adres, her gece o adrese gidiyor, bir maksadı varmış gibi gözetlemeye başlıyor. Hem hiç bir yerde bekleyen yok ki onu! Yani bu yüzden, çok vakti var. Derken bir gece bir kadın, onu bir sokak feneri başında bir şeyler okurken görüyor. Kadın birden duruyor, yürüyemez oluyor, sonra adama doğru birkaç adım atıyor; başını uzatmıştır, ne yaptığını sorar gibi. «Siz acaba...? Ah, affedersiniz, benzettim...»

«Hayır, yanılmadınız, iyi akşamlar, Matmazel Torsen!»

«İyi akşamlar! Evet, ben de tahmin etmiştim zaten. İyi akşamlar! Evet çok teşekkür ederim, çantayı gönderdiniz; hemen anlamıştım.. zaten anlıyorum, siz...»

«Siz de bu şehirde misiniz? Ne tuhaf tesadüf!»

«Evet, bu şehirdeyim. Bakın, şunlar bizim pencereler. Rica etsem evime buyurmaz mısınız? Fakat gelmezsiniz belki de.»

«İlerde köprü başında oturacak birkaç sıra var. Üşümezseniz...» diye bir teklifte bulundum.

«Hayır, üşümüyorum. Teşekkür ederim, hayhay, gidelim!»

Sıraların olduğu yere gittik, bir baba kız gibi. Göze batan bir taraf yoktu halimizde; uzun zaman sâkin rahat oturduk. Sonraki gecelerde de sâkin rahat, oturduk orada. Soğuk bir güz ayını dolduran kısa ve dost gecelerdi bunlar.

Matmazel Torsen, eski yerine dönüşünün hikâyesini neden sonra anlattı bana. Bazı şeyleri değinip geçerek, bazılarını bütünüyle, arada başını eğerek kâh ben sordukça ya kısa cevaplar vererek, ya da başını kaldırarak, sallayarak anlattı. Şimdi hatırlayıp yazıyorum bunları. Kendisi için sonradan önemli olmuştu bunlar, birçokları için önemli oldu.

Şu var ki, yüzyıl sonra unutulur bütün bunlar. Boşuna bu bizim savaşımız! Yüzyıl sonra anılarda, mektuplarda okurlar bunları ve düşünürler: Kadın nelerle savaşmış, ne kahırlar çekmiş, haha! Ya başka kadınlar? Onlar üzerine hiç bir şey yazılmaz, hiç bir şey okunmaz, gömüldükleri mezarlarda kalmıştır hayatları. İkisi arasında ne fark var...

Matmazel Torsen nelere katlanmıştı, nelere! O gün, hesabı ödemeye parası çıkışmadığı zaman, dünyanın merkezi kendisi olmuştu sanki. Herkes ona bakmış, Matmazel Torsen'in başı beyni zonklamıştı çaresizlikten. Sonra dışarda avluda bir adamın: «Kır atı bugün hâlâ sulamadılar mı?» diye sorduğunu duymuştu. Adamın da derdi buydu. Dünyanın merkezi Matmazel Torsen, bir o değildi şu halde.

Sonra Matmazel Torsen'le dostu, Oyuncu, o pansiyondan ayrılmış, yollara düşmüşlerdi. Dünyanın merkezi mi? Ne münasebet! Dere tepe aşıyor, yollarda rasladıkları kulübelerde karın doyuruyor, derelerden su içiyorlardı. Gezgin göçebe kimselere rasladılar mı ya selâmlaşıyor, ya da selâmsız sabahsız geçip gidiyorlardı. Onlar da Matmazel Torsen kadar dünyanın merkeziydiler, ne eksik, ne fazla! Erkek dostu o bomboş tasasızlığında yürü-

yor, ıslık çalıyordu boyuna.

Bir durakta karınlarını doyurdular.

«Benim paramı da şimdilik sen ver!» dedi dostu.

Matmazel Torsen duraklamış, bütün yol boyunca dostunun borçlarını ödeyemeyeceğini söylemişti.

«Aa, tabiî, hiç olur mu öyle şey!» demişti dostu. «Ama bundan sonrakini de sen ver, tamam! Vâdiye indiğimiz vakit borç para buluruz belki.»

«Borçlanmak istemiyorum.»

«İngeborg!» demişti dostu, ve şakadan içini çekmişti.

«Ne demek o?»

«Hiç! Karıma küçük adıyla hitap edemez miyim yani?»

«Ben senin karın değilim!» diye cevap vermiş, ayağa kalkmıştı Matmazel Torsen.

«Bu gece karı koca olduk ya! Otel defterine isimlerimiz öyle geçmedi mi!»

Matmazel Torsen susmuştu. Evet, bu gece karı koca olmuşlardı; bir odadan tasarruf etmek, yolculuklarını daha tedbirli sürdürmek içindi bu. Fakat Matmazel Torsen buna razı olmakla aptallık etmişti işte!

«Matmazel Torsen mi diyeyim yani?» demişti dostu, ağlar gibi.

Bu oyuna bir son vermek için Matmazel Torsen onun da borcunu ödemiş, sırt çantasını yüklenmişti.

Yollarına devam etmişlerdi. Daha sonraki mola yerinde Matmazel Torsen hiç sesini çıkarmadan yine dostunun borcunu da ödemişti, akşam yemeğini, yatak ve kahvaltı paralarını ödemişti. Eh, işte öyle başlamış, öyle gidiyordu. Sonra yine yollarına devam etmişlerdi. Vâdinin sonuna geldiler, deniz kıyısında durdular. Matmazel Torsen tekrar baş kaldırmıştı:

«Git, çek git artık, seni odamda görmek istemiyorum.»

Eski bahaneler, sebepler para etmemişti. Dostu, tek odada beraber kalırlarsa paradan tasarruf ettiklerini tekrarlayınca, Matmazel Torsen şöyle demişti:

«Kendim için bana bir oda lâzım, bunun parasını da kendim verebilirim pekâlâ!»

Dostu işi şakaya boğmak istemiş: «Ingeborg!» diye sız-

lanmış, bırakıp gitmişti Matmazel Torsen'i. Perişandı delikanlı; başı öne düşmüştü.

Matmazel Torsen akşam yemeğini yalnız yemişti.

«Kocanız gelmiyor mu?» diye sormuştu otelci kadın.

«Yemek yemeyecek her halde.» cevabını vermişti Matmazel.

Dostu küçük ahırın önünde duruyor, çatıya yapıya dalmış görünüyordu. Ahırın çevresini dönmüş dolaşmış seyretmiş, dudaklarını büze büze ıslıklar çalmıştı. Ama Matmazel Torsen, pencereden doğru pekâlâ görüyordu: Yüzü solgun, üzgündü adamın. Matmazel Torsen, karnını doyurduktan sonra aşağıya, deniz kıyısına indi, yolda seslendi ona:

«Gir içeri de yemeğini ye!»

Fakat o kadar da yüzsüz değildi dostu; içeri girip yemek yemedi, o gece yatmaya otele de gelmedi.

Böyle durumlarda ne olur, o oldu: Matmazel Torsen sabahleyin dostunu görünce yaptığına pişman oldu, delikanlının hali ona çok dokunmuştu, ve her şey düzeldi tekrar.

Orada birkaç gün kalmışlardı, posta vapurunu bekliyorlardı. Bir gece otele yaşlıca bir adam geldi. Matmazel bu adamı tanıyordu, adam da Matmazel'i ve dostunu tanıyordu. Matmazel Torsen büyük bir telâşa kapıldı, hemen oradan kaçıp gitmek istedi, ağladı, göğsünü bağrını dövdü, yerine yurduna dönmek istedi, hemen, derhal. Böyle durumlarda ne olur, o oldu: Matmazel Torsen, biraz yatışınca yattı uyudu. Dünyanın merkezi değildi Matmazel Torsen. Otele gelmiş olan yaşlı tanıdık da zaten gözlerini kaldırıp alıcı gözüyle pek bakmamıştı ona. Fakat Matmazel Torsen, yine de ertesi sabah, daha gün doğarken oteldekilerin hepsi henüz kalkmamışken, kaçar gibi çekti gitti. Evet, otelden gitti.

Bindikleri vapurda hiç bir tanıdığa raslamamışlar, ve Matmazel Torsen yatışmıştı. Her şeyi sâkin kafayla uzun uzun düşündü. Dostuyla bu defa fena bozuştu. Aralarında yine küçük bir görüş ayrılığı vardı. Adamın vapur bileti yoktu, tartışmaya başladılar. «Ee, senin dönüş biletin yanında hazırmış tabiî!» diyordu dostu. «Hem sonra,

yazın mektup yazıp beni buralara sen çağırdın, bu belâlar senin yüzünden başıma geldi, utan, utan! Sen o mektubu yazmasaydın şehirden dışarı adım atar mıydım hiç?»

Bunun üzerine Matmazel Torsen dostuna para çantasını uzatmış, kaç parası varsa alıp gitmesini istemişti. Çantada delikanlının vapur biletini karşılayacak kadar para vardı herhalde; ondan böylece kurtuluyordu. «Benim bunu almam doğru değil, ama yok başka çare!» demiş, paraları almıştı oğlan.

Matmazel Torsen, gözlerini denize dikmiş, uzaklara bakıyor, düşünüyordu. Ne fena durumlara düşmüştü; ne ummuş, ne bulmuştu! Rezaletti bu; akılsızlık, çılgınlıktı yaptığı! Düşünmek yormuştu Matmazel'i; etrafındaki insanların neler konuştuklarına kulak kabartmaya başladı. Az ötede altlarına birer şezlong çekmiş, birkaç delikanlı oturuyordu, rüzgârdan korunmak için birbirlerine sokulmuşlardı. Biri öğretmen olduğunu söylüyordu, biri de zanaatçı. Öğretmen olanı az sonra kalktı yerinden. Matmazel Torsen'e doğru geldi, ona kur yapmak istedi, Matmazel sesini çıkarmadı, uzaklaştı oradan, gitti, öğretmenin şezlonguna oturdu.

Sonbahardı, sertti hava. Rüzgârsız, kuytu bir köşede oturmak iyiydi, güzeldi. Zanaatçı bu uzun boylu ve şık hanımın kamara yolcusu olduğunu düşünmüştü herhalde; fakat Matmazel Torsen gelip de yanına oturunca delikanlı, şezlongunda biraz geriye çekildi. Tam da piposunu yakıyordu, durdu.

«Yakın, yakın!» dedi Matmazel Torsen.

Bunun üzerine piposunu yaktı delikanlı, ama başını yana çevirdi, dumanı Matmazel'in yüzüne üflemedi.

Pek de gençti, yaşı yirmi, yirmi iki falan. Kasketinin altında saçları kızıla çalıyordu, alnına yukarı çekik kaşları ise beyazımsı. Göğsü geniş ve düzdü, fakat sırtı yuvarlak, elleri de büyük büyük. Bir beygir gibiydi, hayret!

Ona sandviçle kahve getirdiler, her halde bunları bekliyordu, parasını ödedi, fakat piposunu içmeye devam etti, yiyeceklere el sürmedi.

«Neden yemiyorsunuz?» dedi Matmazel Torsen. «Benim burada oluşum, sizi rahatsız mı ediyor yoksa?»

«Yoo, hayır!» diye cevap verdi Delikanlı. Sonra piposunu silkeledi, çok rahat bir hali vardı, tekrar oturdu. «Yemesem de olur şimdi.» dedi.

«Her halde birkaç gündür bu gemidesiniz?»

«Yoo, hayır, bu gece bindim. Nerelisiniz siz?»

«Şehirdenim. Tatil gezisine çıkmıştım.»

«Tahmin ettim.» dedi Delikanlı, başını salladı.

«Torezinnen'de idim.» diye ekledi Matmazel.

«Ya?»

«Gittiniz mi hiç?»

«Hayır, yalnız orada birkaç kişi vardır, bilirim. Josefine meselâ.»

«Ha evet, tanır mısınız onu?»

«Yoo, hayır!»

Biraz daha açıldı konuşmaları. Vapur ilerliyor, onlar oturuyorlardı; yoktu başka işleri. Matmazel Torsen, Delikanlıya yerini yurdunu, mesleğini sordu.

«Mesleğim mi? Bakmayın, derme çatma bir marangozum işte. Annemin de küçük bir çiftliği var. Bir fincan kahvemi içmez misiniz?»

«Teşekkür ederim, sizinkinden alayım, çok değil. Azıcık koyuverin tabağa.»

Matmazel Torsen, tabağı aldı, bir parça da sandviç istedi. Hiç bu kadar iştahlı kahvaltı etmemişti, yedi içti güzelce, teşekkür etti.

«Biletiniz kamara bileti her halde?» diye sordu Delikanlı.

«Evet, fakat burada oturmak daha iyi» diye cevap verdi Matmazel Torsen. «Aşağı inince rahatsız oluyorum.»

«Tahmin etmiştim. Şey.. acaba?..» Böyle dedi ve ayağa kalktı Delikanlı. Yalpalar gibi, yavaş yavaş uzaklaştı. Matmazel Torsen, Delikanlının sırtının aragüverte kapısında gözden silindiğini gördü.

Uzun bir süre bekledi onu; bir başkası gelip yerine oturacak diye korkuyordu. Tabaktan içtiği kahve, Marangoz'la konuşarak yediği o güzel sandviç, o tabiîlik, o iç-

tenlik; Matmazel Torsen için bu kuytu köşede birer dayanak noktasıydı sanki.

Derken Delikanlı döndü geldi. Kocaman ellerinde bir tepsi, tepside yine yiyecekler ve kahve vardı. Pek de sakınarak yürüdüğü için tatlı tatlı gülüyordu kendine.

Matmazel Torsen ellerini çırptı, biraz da mübalâğa etti:

«Aman ya Rabbi, ne kadar nâziksiniz, ne kadar!»

«Hani düşündüm de epeydir hep burada oturduğunuza göre...»

Gelen yiyecekleri birlikte yediler. Matmazel Torsen ısınmış, gevşemişti âdeta; arkasına yaslandı, hafiften kestirmeğe başladı. Gözlerini açtıkça Marangoz'u görüyordu: Marangoz oturuyor, piposunu ateşliyordu. İki üç kibrit birden alıyor, hepsini birden çakıyordu. Hiç de acele etmediği için kibritler yarıya kadar yanıyor, Marangoz pipoyu ondan sonra ağzına götürüp çekmeye başlıyordu. Öğretmen, bir şeyler seslendi Marangoz'a; kıyıdan içerlerde bir şeylere dikkatini çekti; fakat başını sallamakla yetindi Marangoz, cevap vermedi. Beni uyandırmaktan çekindi her halde! diye düşündü Matmazel Torsen.

Bir iskeleye yanaşmışlardı ki, eski dostu göründü yine; kamaradan geliyordu.

«Aşağı inmiyor musun, İngeborg?» diye sordu Matmazel'in dostu.

Matmazel cevap vermedi.

Marangoz bir ona, bir ötekine bakıyordu.

Sesinde bir takılma edâsı: «Matmazel Torsen!» diye sızlandı tekrar, dostu. Durdu, bir süre bekledi, sonra gitti yine.

Demek küçük adı İngeborg, soyadı Torsen! diye düşündü her halde, Marangoz.

«Şehirde ne kadar kalacaksınız?» diye sordu Matmazel Torsen, Marangoz'a, ve yerinde doğruldu.

«Bir süre kalacağım.»

«Ne yapacaksınız şehirde?»

Biraz şaşırdı Marangoz, beyazdı teni, kızardığı hemen görülüyordu. Öne eğildi, dirseklerini dizlerine dayadı, ondan sora cevap verdi:

«Mesleğimde görgümü artırmak istiyorum. Daha başka şeyler de var tabii!»

«Haha!»

«Siz ne dersiniz?» diye sordu Marangoz.

«Çok iyi olur elbette!»

«İyi demek!»

Öğlen saatlerini hemen hep güvertede geçirdiler. İkindiye doğru hava çok soğudu, rüzgâr şiddetlenmişti. Oturmaktan ayakları uyuştukça Matmazel yerinden kalkıyor, biraz geziniyor, bir iki kımıldatıyor ve yere vuruyordu ayaklarını. Ayakta durmaktan yorulunca gene oturuyordu. Bir seferinde biraz uzaklaşınca, Marangoz, başkası gelip oturmasın diye onun şezlonguna bir paket koydu.

Dostu, kamara kısmının kapısından başını uzattı, saçları rüzgârda alnına dökülmüş, seslendi.

«Gel artık aşağı, İngeborg!»

«Ah!» diye içini çekti Matmazel Torsen. Birden hırslandı, yol arkadaşına, yani dostuna doğru yürümeye başladı. Vapur yana yattı birden, ayakları bu yatışa uydu, bir iki yalpaladı, seker gibi oldu. «Kes sesini! Anlıyor musun, yeter artık, yeter!» dedi sertçe, Matmazel.

«Aman, aman!» cevabını verdi dostu, gözden kayboldu hemen.

Saat üçe doğru, Marangoz kahve ve sandviç getirdi tekrar.

«Artık bana bir şey vermeyin!» dedi Matmazel Torsen.

Bu sefer de tatlı tatlı gülümsedi Marangoz: «Kusura bakmayın, buyurun!»

Karınlarını doyururlarken: «Çok kalmadı, yaklaşıyoruz.» dedi Matmazel. «Bir bekleyen var mı sizi şehirde?»

«Var, bir kız kardeşim var.» dedi Marangoz.

Marangoz, ağır yavaş, bir sandviç daha aldı, elinde evirdi çevirdi, dalgın dalgın baktı sandviçe, kenarından ısırdı sonra. Ağzındaki lokmayı çiğneyince tekrar ısırdı. Bunu da çiğneyip yutmuştu ki: «Evet!» dedi. «Düşündüm de, bu kış şehirde kalırsam hem bir şeyler öğrenir, hem de

çiftliğe bakarım ara sıra.»

«Haha!»

«Fakat olur mu dersiniz?»

«Aa, tabiî, neden olmasın?»

Kendi işlerinden ne diye bahsediyordu Marangoz? Matmazel Torsen'in de vardı bir sürü işleri, dertleri. Matmazel Torsen yiyeceklere teşekkür etti, ayağa kalktı.

Vapur iskeleye yanaşıyordu, Marangoz elini uzattı: «İsmim Nikolai!» dedi Matmazel'e.

«Haha!»

«Hani belki tekrar görüşürüz diye düşündüm de. Nikolai Palm.. Fakat şehir çok büyük tabiî..»

«Evet, öyle, çok büyük. Eh, nezaketiniz, kibarlığınız için çok çok teşekkür ederim. Hoşça kalın!»

32

Matmazel Torsen'e soruyorum:

«Tekrar gördünüz mü Marangozu?»

«Hangi marangozu? Ha, şu! Ben bunları neden anlattım, şunun için: Meğer yabancımız değilmiş o.»

«Ne gibi?»

«Benim kadar siz de tanırsınız, dolayısıyla yani. Yazın pansiyonda bir öğretmen vardı ya, Palm isminde bir kız. Onun kardeşi işte bu marangoz.»

«Evet, dünya küçüktür, hepimiz aynı ailedeniz.»

«İşte ben de bunları onun için anlattım.»

«Fakat vapurdayken bu akrabalığı bilmiyordunuz.» dedim. «Şu halde sonradan gene gördünüz onu.»

«Yok, yani bir iki kere gördüm, ama konuşmadım pek. Selâm sabah, nasılsınız.. hepsi bundan ibaret. Öğretmenin kardeşi olduğunu o arada söyledi.»

«Haha!»

«Tesadüf yani, ayaküstü.»

Fırsatı kaçırmadım: «Evet, tesadüf çok önemli!» dedim. «Ben de, tesadüf işte, sokak feneri altında bir şeyler arıyor, bir iki satır okuyordum; meğer siz de o civarda oturuyormuşsunuz!»

«Evet, öyle.»

«Marangoz'la siz iyi bir çift olursunuz her halde!» dedim.

«Haha! Aa, yok, ben evlenmem.»

«Neden?»

«Evlenmek için insanın biraz saf olması gerek.»

«Bilmem ya, biraz saf olmaktan ne çıkar, yeter ki aşırı derecede olmasın. Becerikli, açıkgöz olmak insanı nereye götürür, bakarsınız yarı yolda bırakır, hiç belli olmaz.»

«Fakat mümkün olduğu kadar yarı yolda kalmamak için tek yardımcımız, gözümüzü açmak değil mi? Ona da yaramazsa, neye yarar becerikli olmak?»

«Evet, neye yarar? Fakat felâket nerde, biliyor musunuz? Biz aklımıza fazla güveniriz, sonra da yaya kalırız. Yahut sıkıştık mı aklımız ne güne duruyor, onu kullanabileceğimizi sanırız.»

«Yani demek o zaman işe yaramaz bu.»

«Evet, bu yönde yaramaz. Yazın siz de böyle düşünüyordunuz.»

«Evet, hatırlıyorum. Sanmıştım ki, hayır, ne bileyim! Ama sonra yine buraya şehre geldim, şehre gelince de hani sanki...»

Sessizlik.

«Ne yapacağımı şaşırdım.»

«Ben yaşlıyım, tecrübeliyim. Bakın, Matmazel Torsen, eskiden bu kadar bilgili, becerikli değildi insanlar. Ortaokul ve seçim hakkı düşüncesi yoktu herkesin kafasında, insan kendi hayatını bir başka yönde yaşardı, kendilerine güvenirdi insanlar. Bu duvar da dayanmak için sağlam değil mi dersiniz? İnsan o zaman da yaya kalıyordu, ama pek öyle acı olmuyordu bu; daha büyük hayvanî güçlerle katlanmak mümkündü buna. Bizim, tahammül etmek dediğimiz o zinde kabiliyetimiz gevşedi, zayıfladı şimdi.»

«Serinlik çıktı.» dedi Matmazel Torsen. «Eve gitsek nasıl olur? Evet, hepsi doğru tabiî, fakat biz bugünkü günde yaşıyoruz. Hiç bir şeyi değiştiremeyiz. Elimden başka ne gelir ki, yapabileceğim tek şey: Zamana uymak.»

«Evet, gazete de, Sabah Postası da öyle yazıyor. Çünkü daha önce Hür Basın gazetesi de öyle yazmıştı. Fakat biraz işe yarar bir insan, çoğunluğun yolu ayrı bile olsa, az çok kendi yolunda yürür.»

«Evet, öyle! Bakın, şimdi size ne söyleyeceğim.» dedi Matmazel Torsen ve durdu. «Ben şimdi doğru dürüst bir okula başladım.»

«Sahi mi?»

«Öğrenciyim, ama bu sefer ev idaresi öğreniyorum, iyi değil mi?»

«Ekmek nasıl kesilir, dilimler nasıl yağlanır, bunları mı öğreniyorsunuz yani?»

«Haha!»

«Sonra da evlenmek istemiyorsunuz, öyle mi?»

«Hayır, öyle bir şey demedim, fakat bilmiyorum.»

«Güzel! Evlenir, Marangoz'un çiftliğine yerleşirsiniz. Fakat önce ev idaresi de öğreneyim diyorsunuz! Bir turist gelir, bir İngiliz uğrar, onlara bir puding, bir omlet falan da yapmak lâzım tabiî.»

«Marangoz'un çiftliği mi dediniz? Hangi çiftlik bu?»

«İyisi mi siz annesine gidin Marangoz'un, ev idaresi lâzım bana dediniz ya, bunu ondan öğrenin!»

«Aa, bakın!» dedi Matmazel Torsen gülerek, ve yürümeye devam etti. «İşte bunda yanılıyorsunuz! Düşündüğüm ne Marangoz, ne de başka birisi.»

«Yazık! Birisi olmalıydı.»

«Evet ama, ya benim istediğim o değilse?»

«Yok yok, odur sizin istediğiniz. Uzun boylu, yakışıklı, becerikli. Tıpkı sizin gibi.»

«Teşekkür ederim, fakat... Neyse, iyi bir akşam geçirdik, çok teşekkür ederim. İyi geceler...»

Neden böyle birdenbire konuşmayı kesmişti de hızlı hızlı, âdeta koşar gibi uzaklaşmıştı benden? Ağlıyor muydu? Daha çok şeyler söylemek istemiş, çok bilmiş ve sıkıcı olmak, ona faydalı direktifler vermek istemiş, ama işte yavan bir şaşkınlık içinde kalakalmıştım.

★

Derken bir şey oldu.

«Sizi çoktandır göremedim bir daha.» dedi Matmazel Torsen tekrar karşılaştığımız vakit. «İyi ki rasladım size. Biraz yürüsek, ne dersiniz?»

«Bir de mektup var elinizde.»

«Evet, mektup. Şey yani... hiç, hiç!»

Mektupla bir gazete bürosuna gittik. Anlaşılan bir çağrıydı bu. Matmazel iş arıyordu her halde.

Bürodan çıkmıştık ki bir bey selâm verdi Matmazel'e. Matmazel kıpkırmızı kesildi, merdivenin başında durdu biraz; iki taş basamakla iniliyordu merdivenden. Matmazel, inerken bu basamaklara çok dikkat etmesi gerekiyormuş gibi başını önüne eğdi. Tekrar selâmlaştılar, yabancı adam ona elini uzattı, konuşmaya başladılar.

Matmazelin yaşında bir adamdı, iyi giyinmişti, yumuşak kumral bir sakalı, siyah kaşları vardı, kaşlarını boyamıştı belki de. Başında silindir bir şapka, önünü açık bıraktığı pardüsüsünde ipek bir astar vardı.

Geçen haftaya ait bir geceyi konuşuyorlardı, çok eğlenmişler, biraz aşırı gitmişlerdi; hep birlikte bir araba gezisi yapmışlar, bir akşam yemeği yemişlerdi; anılarını anlatıyorlardı. Matmazel Torsen çok konuşmuyordu, içine gömülmüş gibiydi, gülümsüyordu, güzeldi. Onları dinliyor, vitrindeki resimli dergilere bakıyordum, birden düşündüm: Hay Allah, âşık bu kız!

«Size bir teklifim var, bakın ne teklifi!» dedi adam. Bir şeyler sözleştiler, bir şey üzerinde anlaştılar, ve Matmazel başını eğerek kabul ettiğini belirtti. Sonra gitti adam.

Konuşmaksızın, yavaş yavaş yanıma geldi Matmazel; vitrindeki resimlerden birine dikkatini çektim. Ha, evet! dedi, öyle mi? Baktı, ama bir şey görmüyordu. Sessizce yürümeye başladık, birkaç dakika hiç konuşmadık.

«Hans Flaten hiç değişmiyor.» dedi Matmazel Torsen.

«Ha şu, nasıl bir adam?» diye sordum.

«Adı Flaten.»

«Hatırlar gibiyim, yazın sözünü ettinizdi bir kere. Necidir?»

«Babası tüccar.»

«Ya kendisi?»

«Almes caddesinde büyük bir ticarethanesi var babasının. Bilirsiniz.»

«Evet, ama kendi ne iş yapıyor?»

«Belli bir işi var mı, bilmem, öğrenci o. Babası öyle zengin ki!»

Hatırlamıştım, ihtiyar Flaten'in Almes caddesindeki dükkânı köylülerin uğrağıydı. Öğleden önceleri dükkânın avlusunda bir sürü at durur, atların sahipleri de içerde alış veriş yaparlardı hep.

«Onda para, denizde kum!» diye devam etti Matmazel Torsen. «Banknotları masaya bırakırken kılı kıpırdamaz hiç. Dışarı çıkarken fısıldaşır etraftakiler: Flaten bu işte!»

Bir nükte yapmak istedim: «Adı Flaten değil de Platen'miş gibi giyiniyor!» dedim.

«Ya?» dedi Matmazel Torsen, alınmış. «Evet, güzel giyinir, her zaman güzel giyinir.»

«İstediğiniz delikanlı bu mu diye sordum, takılarak.

Bir süre sustu Matmazel, sonra başını sallayışına da belli bir tasdik anlamı katarak: «Evet!» dedi.

«Yok canım, sahi mi?»

«Ne var bunda şaşılacak? Eski arkadaşız biz, aynı okulda okuduk, beraberdik çok vakit. İyi bir başlangıcı var bu işin. Hayatımda hoşlandığım tek erkekti o. Yıllarca sürdü, ara sıra unuttuğum oluyor tabii. Ama ne zaman görsem hemen deli gibi âşık olurum yine. Bunu ona da söyledim, gülüştük. Başka türlü olamaz ki! Ne tuhaf insanım ben!»

Matmazel Torsen'le evlenemeyecek kadar zengin! diye düşündüm, başka bir şey sormadım.

Fakat ayrılıyorduk, şunu sordum:

«Marangoz Nikolai nerde çalışıyor?»

«Bilmiyorum.» diye cevap verdi Matmazel. «Yoo, hayır, biliyorum. Bu yolun üzerinde bir yerde, gelin benimle biraz, göstereyim. Ne yapacaksınız Marangozu?»

«Hiç. Hani düşündüm de iyi bir yer, değerli bir usta bulmuş mu onu öğrenecektim.»

★

Marangoz Nikolai'den bana neydi canım! Neyime gerekti bu zanaatçı benim? Ama işte yine de gidip tanıştım onunla. Bir beygire benziyordu, güçlü kuvvetli, çirkin, az konuşan biri; bir felâket! Cumartesi akşamı şehirde beraberdik, neden beraberdik bilmiyorum, ama işte ben öyle istemiştim.

Kendimi düşünerek, yalnızlığımı düşünerek Marangoz'la ahbap oldum, çünkü artık köprüdeki banklara gitmiyordum, havalar soğumuştu. Şimdi Matmazel Torsen pek az ilgilendiriyordu beni; şehre döndü döneli o kadar değişmişti ki! Yalnız bir bakımdan değil, her bakımdan basit, yalın bir kız olup çıkmıştı. Sadece saçma sapan şeyler düşünüyor, hayatı üzerine yazın dile getirdiği o canlı, acı görüşleri hepten unutmuşa benziyordu. Şimdi yine bir okula girmişti; boş vakitlerinde Flaten dedikleri gençle buluşuyor, bununla oyalanıyordu. Ya çok sığ bir ruhu vardı, ya da karakteri oluşturan gençlik yıllarında harcamışlar, yazık etmişlerdi ona.

«Ne yapayım?» diyordu. «Tabii yine bir okula gidiyorum, küçüklüğümden beri yaptığım şey. Başka neye yararım ben; öğrenmek, hep öğrenmek: Elimden bir bu geliyor. Alıştım. Bir başıma çok düşünemem, bir şey yapamam ben, hem hoş bir şey değil bu. Ne yapayım başka?»

Evet, ne yapsındı başka?

Marangoz Nikolai bir sirk gördü, onu şaşırtan çok şey çıkmadı sirkte; ya da gördükleri önemsiz şeylermiş gibi davrandı Nikolai. Koşan atlara sıçrayıp binmek - Evet, ama.. Ya kaplan? Ben kaplanı daha büyük sanırdım. - Zaten onun ağır işleyen, güçlü kafası bir başka düşünce üzerinde çalışıyor gibiydi; cambaz kızların at sırtında yaptıkları gösterilere bile bakmadı pek.

«Ayıp olacak ama, rica edebilir miyim?» dedi dönüşte. «Yarın akşam benimle Tac'a gelir misiniz?»

«Tac mı? O da neresi?»

«Dans edilen yer.»

«Dans salonu yani, nerde bu? Dans etmek mi istiyorsunuz?»

«Yok, dans etmek değil de...»
«Evet.»
«Gidelim.»

★

Pazar günü akşamı. Gençlerin, kızların akşamı, Marangoz'la dans salonuna gittik.

Kolalı gömlek giymiş, ağır bir saat kösteği takmıştı Marangoz. Ah, fakat gençti o, ve insan genç oldu mu her şeye rağmen yakışıklı görünür. Çok güçlü kuvvetliydi Marangoz, ne diye kendini bıraksındı? Bu onu kendinden emin ve yavaş hareketli bir adam yapıp çıkmıştı. Bir şey söylendi mi neden sonra cevap veriyor, omzuna vuruldu mu ağır yavaş arkasına dönüyor, vuranın kim olduğuna neden sonra bakıyordu. İyiydi, tatlıydı ahbaplığı.

Gişeye gittik, kimse yoktu, kapalıydı gişe. Salonun bu gece ilk iki saat için bir topluluk tarafından tutulmuş olduğu yazılıydı bir levhada.

Durmuş bakınıyorduk, daha birçok gençler geldiler, levhayı okuyup döndüler. Marangoz gitmek istemedi, sağa sola bakındı, giriş kapısına sokuldu, salondan birini arıyordu.

«Yapacak bir şey yok!» diye seslendim.

«Evet.» dedi. «Fakat öğrenmek istiyorum, dur hele..» Avluya girdi, başını kaldırdı, pencerelere bakındı.

Bir adam indi merdivenlerden.

«Ne istiyorsunuz?» diye sordu adam.

«Her halde bir bilet istiyor.» diye cevap verdim ben, çünkü Marangoz bir türlü toparlanamıyordu.

Adam bana doğru geldi, dans salonunu işleten oymuş meğer. Levhada yazılı olan şeyi söyledi: Salon bu gece, iki saat için bir topluluk tarafından tutuldu.

«Yapacak bir şey yok!» diye seslendim arkadaşıma. Fakat o gelmekte hiç de acele etmediği için, kendisini beklerken ben de adamla konuşmaya başladım.

«Evet, kibar kimseler!» dedi adam. «Hepsi hepsi sekiz çift, ama bütün müzisyenler tamam, yani zengin kimseler. Eh, ara sıra kibarlar da gelir buraya, birkaç saatliğine ka-

patırlar salonu, içkilerini falan da getirirler, bol bol şampanya vardır. Öylesine dans ederler ki deme gitsin! Neye mi yaparlar bunu? Genç hepsi, zengin kibar kişiler.. Pazar akşamını evde geçirmek sıkar onları, haftanın âvareliğini bu birkaç saat içinde çıkarır, dans ederler. Eh, hani pek de şaşılmaz buna. Bu birkaç saat içinde ben de bütün gece kazanacağımdan fazlasını kazanırım. Varlıklıdır bu gelenler, paraya bakmazlar. Hem sonra döşeme de aşınmaz zaten; bu gibi kimseler topuklarıyla dans etmezler ki!»

Marangoz, biraz uzağımızda durmuş, dinliyordu.

«Peki ama, kim bunlar?» diye sordum. «Tüccar mı, subay mı nedir meslekleri?»

«Kusura bakmayın ama söyleyemem!» diye cevap verdi adam. «Gizlidir, kendi aralarında eğlenirler, işte ancak bu kadarını söyleyebilirim. Meselâ bu akşam kimlerin geleceğini bilmiyorum. Parayı bir uşak getirdi.»

«Flaten göndermiştir.» dedi Marangoz.

«Flaten mi?» diye sordu adam, bilmiyormuş gibi. «Bay Flaten evvelce gelirdi buraya. Kibar bir beydir, hep kibar kimselerle gelir. Acaba yine o mu gelecek? Bana müsaade, gidip bir daha bakayım şu salona.»

Adam ayrıldı yanımızdan.

Fakat Marangoz da peşinden gitti: «Seyredemez miyiz?» dedi.

«Nasıl, dans ederlerken mi? Olmaz.»

«Bir köşeye saklanır, ordan bakarız.»

«Olmaz. Karıma, kızlarıma bile müsaade etmiyorum ben. Hiç kimse bakamaz. Gelenler aslâ istemez bunu.»

Sanki son defa söylüyormuşum gibi seslendim:

«Sen gelmiyorsan ben gidiyorum.»

«Peki, peki» cevabını verdi Marangoz ve döndü geldi.

Sordum:

«Yani siz biliyor musunuz kimlerin geleceğini?»

«Evet!» dedi Marangoz. «Cuma günü söylemişti.»

«Kim söyledi? Matmazel Torsen mi?»

«Evet. Sen de galeriye çıkarsın, dedi bana.»

Sokaklarda uzun uzun yürüdük, o da ben de kendi

dünyalarımızda. Evet, ya da aynı şeyleri düşünerek yürüdük, şu var ki çok kızgındım ben.

«Hayır, azizim Nikolai, hiç sanmıyorum, bir bilet bulup da Bay Flaten'le getireceği bayanların danslarını seyredemeyiz biz!»

«Edemeyiz.»

Bu adamcağızı dansına seyirci olarak çağırmak, Matmazel Torsen'in aklına nerden gelmişti? Bir numaraydı bu, fakat ne kadar da kendisine benziyordu. Yazın da dolu rüzgârla hayal ufuklarına yelken açarken, üçüncü bir şahsın duyabileceği bir uzaklıkta kalmak istememiş miydi yine böyle?

Aklıma geldi, mümkün mertebe sâkin, sordum Marangoz'a:

«Matmazel, benim için de, galeriye gelsin dedi mi? Söyledi mi gelsin diye?»

«Hayır!»

«Benden hiç bahsetmedi mi?»

«Hayır!»

Sen mutlaka yalan söylüyorsun! diye düşündüm. Yalan söylemeyi de yine o istedi her halde! —Fena halde içerlemiştim, fakat ne yapsam doğruyu söyletemezdim Marangoz'a.

Arkamızdan tangırdayan arabalar gelip Tac'ın önünde durdular. Nikolai arkasına baktı, geri dönmek istedi, benim sesimi çıkarmadan ilerlediğimi görünce durdu bir an, sonra yine peşimden geldi. Derinden ve yavaş, içini çektiğini duydum.

Bir saate yakın sürttük sokaklarda, hıncım yatıştı biraz, arkadaşımla dost oldum yine. Bir yere girdik, bira içtik, bir sinemaya girdik, bir atış barakasına uğradık; derken bir pavyonda gülle yuvarladık, geçti vakit. Artık yeter! diyen Nikolai oldu ilkin. Saatine baktı, birden telâşlandı, partiyi yarıda bırakıyordu nerdeyse.

Yine Tac'ın önüne geldik... Arabalar gitmişti. «Düşünmedim değil!» dedi Marangoz, bitkin perişandı âdeta; arabalara binerlerken burada olmak istemişti besbelli. Arabaların durduğu sokağa, boydan boya dikkatle baktı, tekrarladı: Düşünmedim değil!

Çekip evine gitmek istedi. «Hayır!» dedim. «Şimdi girelim buraya!»

★

Büyük güzel bir salondu, bir müzik tribünü vardı, geniş büyük döşemede insanlar kaynaşıyordu. Galeriye oturduk, seyretmeye başladık.

Her çeşit insan vardı, işçiler, denizciler, otel garsonları, memurlar, gündelikçiler. Kadınlar kızlar da durumlarına göre terziler, hizmetçiler, tezgâhtarlar, işsiz güçsüz gece kuşlarıydılar. Yaman dans ediliyordu. Gerekirse müdahale edecek bir polisten başka, lokalin bir gözcüsü elinde bir değnek, salonda dolaşıyor, dans edenleri kolluyordu: Her dans bittikçe kavalyeler müzik tribününe gidip on öre ödemek zorundaydılar. Kaytarmaya yeltenen olursa gözcü, elindeki değnekle erkeğin koluna dostça vuruyordu. Koluna iki kere vurulan kavalye şüpheli kişi oluyor, mecbur kalınınca kapı dışarı ediliyordu. Disipline, düzene diyecek yoktu salonda.

Vals, Mazurka, İskoç dansı, Raynlender, Vals...

Erkeğin biri dikkatimi çekti, durmadan dans ediyordu, uzun boyluydu. Araba benziyordu, çok çevikti, malın gözü âdeta; kızlar kadınlar bir dediğini iki etmiyorlardı. Bu kızkıran Solem mi yoksa, diye düşündüm.

«Dans etmeyecek misiniz?» diye sordum Marangoz'a.

«Yoo, hayır!» diye cevap verdi gülerek.

«O halde gidelim isterseniz!»

«Ha, evet!» diye cevap verdi, fakat yerinden kımıldamadı.

«Her halde başka şeyler düşünüyorsunuz?»

Uzun bir sessizlik oldu.

«Çiftliğimde beygir yok, onu düşünüyorum. Gübreleri, odunları hep ben çekerim.»

«Onun için böyle kuvvetlisiniz!»

«Bir kaç gün sonra çiftliğe gitmem gerek galiba. Kışlık odun beni bekliyor.»

«Evet, her halde.»

«Şey.. ne diyecektim?» Teklifli tekellüflü bir şey anlatmak üzereydi ki sustu.

«Nedir?»

«Hiç, yok bir şey! Kışın siz de benimle gelebilseydiniz ne güzel olurdu, fakat... Derme çatma bir odam var sade.»

«Ben mi? Ne çıkar? Evet, olmayacak şey değil hani.»

«Yok yok, imkânsız!» dedi Marangoz.

Fakat şimdi aşağıda, salonda Solem ismi, bu benim duyduğum. Evet, Solem'di salondaki o adam. Kabarıyor, çalım yapıyor, Torezinnen pansiyonundaki Solem! Başına buyruk, heyecanlı, konuşuyor: «Bana Solem derler.» diyor. Dans ettiği belli bir kadın yok gibi; her dans için rasgele bir dam buldu. Fakat derken baltayı taşa vurdu, şimdi dansa kaldırmak istediği kadının kavalyesi, başını salladı, hayır! dedi. Vay canına! Solem mim koydu buna. Adamla kadın o dansı da yaptılar, dans bitince Solem yanaştı, tekrar eğildi kadının önünde. Yeniden red cevabı aldı Solem.

Bambaşka bir damdı bu kadın. Ya malın gözü, ya da ağzı süt kokan biri, orasını Allah bilir! Saçları koyu kumral, uzun boylu, yüzü Yunan heykellerindeki gibi, elbisesi siyah ve sade. Ah, ne kadar sessiz sâkin ve çekingendi kadın! Evet, şüphesiz bir sokak kadınıydı, ama günahkâr bir rahibe kadar halim selim, hor hakir; yüzü tertemiz, affa ermiş bir günahkâr yüzü gibi. Eşi benzeri olmayan bir bitki, bir çiçek sanki!

Tam da Solem'e göre bir damdı bu.

Kavalyeden ikinci defa red cevabı alınca, burada bu salonda kendisine Külhan Solem dendiğinden dem vurmaya başladı Solem. Fakat ne de kafa ütülüyordu yok mu: Görelim bakalım, belâya susamışız biz zaten! Fakat hiç etkisi olmadı bu sözlerin; bu adamlar için pek beylik laflardı bunlar. Gözcü, Solem'in yanına geldi: «Sâkin olun lütfen!» dedi, kapıyı gösterdi: «Polis orada, dikkat edin kuzum!» Fırtınayı yatıştırdı bu sözler. «Evet, sâkin olalım, gürültü çıkarmayalım!» dedi Solem. Dedi ama Yunan güzeliyle kavalyesinden de ayırmadı gözlerini.

Birkaç dansa daha göz yumdu Solem, kendisine başka dam buldu, dans etti. Salon şimdi çok kalabalık olmuştu, gecikenler de gelmişlerdi şimdi hep. Dans etmeye yer bulamayanlar ayakta bekleşiyor, her dansa ilk kendileri başlamak için seğirtiyorlardı.

Derken bir şey oldu, hâdise çıktı.

Bir çift yere devrildi. Solem ve damı. Ayağa kalkarken bir başka çifti yere yıktı Solem: Yunan güzeliyle kavalyesi döşemeye seriliverdiler. Ayağa kalkarken ne de sakardı bu Solem: Uzun kolları, bacakları bir ikinci çifti daha yere deviriverdi. Yerde bir insan yumağı vardı şimdi. Çığlıklar, küfürler birbirine karışıyordu. Düşenler hırslanmışlar, birbirlerine tekme atıyor, çiğniyorlardı birbirlerini, ve Solem kendinden emin, güvenli, içten, iyi niyetli bir şirretlikle felâketi yönetiyor, yerdeki yığına yeni yeni çiftler tökezliyor, devriliyordu. Gözcü, elinde değnek, yığını karıştırıyor, yerdekilerden kalkmalarını rica ediyordu. Derken polis de geldi ve müzik sustu. Kurnazca bir korkaklık içinde Solem, o ara, kapıdan usulca sıvışıp gitmişti.

Düşenler yavaş yavaş kalkıyor, kollarını bacaklarını uğuşturuyor, üstlerini başlarını süpürüyor, kimisi gülüyor, kimisi küfrediyordu. Yunan güzelinin kavalyesi şakağından yaralanmıştı, kanıyordu şakağı, ve adam şaşkın perişan, eliyle başını tutuyordu. Bir mesele çıkmıştı ortaya: Neydi adı? O uzun boylu herifin neydi adı? Hanımlardan birkaçı: Solem! dediler.. Solem'e tehditler savruldu, evet, oydu, gidin, arayın, cezalandırın şu herifi! «Evet, ama ne yapabilirdi?» dedi hanımlar.

Ah bu Solem ve hanımlar!

Fakat Yunan güzeli toz toprağın içinden, bir banyodan çıkar gibi çıktı, ayağa kalktı; döşemenin bütün kumu siyah elbisesine yapışmış, üzerine yıldızlar serpilmişti sanki. Utanıyordu, çünkü en altta o kalmış, ötekilerin kollarına bacaklarına dolanmıştı kolları, bacakları. Yunan stili saç topuzunun üstündeki tarak kırılmıştı, gösterdiler, gülümsedi.

Kırk yıl önce bugün, Ekim'in birinci günü bizim orda kar temizleme makinesini sürüyorduk. Ne yazık, kırk yıl öncesini hatırladım.

Evet, hiç bir şeyi kaçırmıyorum hâlâ, fakat her şey hemen önümden geçip gidiyor. Bir galeride oturmuş, şeyrediyorum. Marangoz Nikolai bir gözlemci olsaydı ellerimin nasıl kıpırdadığını görürdü. Yapmacıklarla, kaş göz oynatmalarla kendimi nasıl daha da gülünçleştirdiğimi görürdü; iyi ki henüz bir çocuk o. Sonra bıraktım hepsini, eve döndüm, yerime yerleştim, adresim soba kenarı.

Şimdi yine kış başlıyor, kuzeyi kar kaplıyor, Anglosakson tiyatrosu. Benim ıssız çağım bu. Tekerlerim dönmüyor, saçlarım uzamıyor, tırnaklarım uzamıyor, hiç bir şey uzamıyor, büyümüyor, günlerim hariç! Ve iyidir günlerimin çoğalması, büyümesi, artması; bundan sonra iyidir. Kış boyu hiç bir şey olmadı. Aa, hayır, Nikolai ilk defa bir pardüsü giydi. «Benim neyime pardüsü, yok ki bana lüzumu, süs olsun diye aldım.» diyor Nikolai. «Hem de pahalıydı, yirmi kron, ama ben on sekize aldım.» — Flaten giydiği pardüsüden memnundur ya, Nikolai kendininkinden şüphesiz daha çok memnun.

Ha, evet, Flaten'i unutmadım, başına iş açılmış: Dostları bir veda ziyafeti çekmişler kendisine, yemişler içmişler ve onu bekârlıktan ihraç etmişler. Evleniyormuş Flaten. Bana bunu Matmazel Torsen anlattı; Matmazel'e, tesadüf işte, yine sokak fenerinin orada rasladım, o da orada anlattı.

«Üzülmüyor musunuz?» diye sordum.

«Yoo, hayır!» diye cevap verdi gülümseyerek. «Hem ben çoktandır biliyordum. Zaten bir şeyin üstünde fazla durmam ben, bilmem ya, öyleyim her halde.»

«Çok doğru!»

Şaşırdı: «Ne gibi?» diye sordu.

«Yazdan beri öyle değiştiniz ki! Neşeli ve becerikliydiniz, açık aydınlık görüyordunuz her şeyi, ne istediğinizi biliyordunuz. O küçük sertliğiniz, acılığınız nerde kaldı?

Yoksa acı ve sert olmanız için sebep yok mu artık?»

Biraz ağırdı söylediklerim, ama bir baba gibiydim ben, ve iyi niyetle konuşuyordum.

Başı öne eğik, düşünceli yürümeye başladı, sonra gerçekten akla uygun şeyler söyledi:

«Ben yazın aç kalmıştım âdeta. Durumu olduğu gibi anlatıyorum. İşimden atmışlardı beni, az şey değildi bu. Bir süre kahırlandım, içime kapandım, evet. Fakat bilmiyorum.. genç değilim, ama yaşlanmış da değilim pek. İki kız kardeşim var, benden küçük ikisi de, fakat gelgeç tabiatlı değil onlar benim gibi. Evlendiler, kendilerini kurtardılar. Bilmiyorum, ben neden böyleyim?»

«Benimle konsere gider misiniz?» diye sordum.

«Şimdi mi? Hayır, bu kılıkla olmaz.»

Sustu.

«Fakat teklifiniz ne kadar nazik!» dedi birdenbire, sevinmiş. «Çok hoş olurdu, fakat.. Hayır, gelin size o öğlen yemeğini, o ziyafeti anlatayım ben! Allahım, neler de düşünüyor millet!»

Haklıydı; delişmen gençler bir sürü taşkınlıklar yapmışlar; bazıları çocukça, aptalca, bazıları da güzel hoş şeylermiş yaptıklarının. Önce 1812 yılından kalma şaraplar içmişler. Yoo, hayır, önce Flaten bir davetiye göndermiş, boyalı resimli bir davetiye; bir çerçeve içinde atak, yaman bir resim varmış davetiyede. Üzerinde yeri, tarihi yazılıymış toplantının; sonra şunlar yazılıymış: «Balad'lar, Bach ve Offenbach'dan parçalar, Bacchanal'ler.» Sonra artık aralarından ayrılan Flaten için nutuklar söylemişler, kadehlerin üzerinde kulakları sağır eden bir laf kasırgasıdır gidiyormuş. Sonra müzik başlamış, bazıları durmadan dans etmişler. Akşam olurken bütün bunlara kanıksamış millet. Maskeli kızlar gelmişler, bir süre dans etmişler. Şampanyanın bolluğundan ötürü iş çığrından çıkmış, kızlar gitmek zorunda kalmışlar. Erkekler de otel kapısına yığılmış, fırsat kollamaya başlamışlar. Derken genç bir kadın görünmüş uzaktan, kucağında bir bohçası, bir çocuğu varmış. Lapa lapa ıslak bir kar yağıyor, kadın yürürken üzerine eğilerek çocuğu koruyormuş. Dur! demiş erkekler ve çevirmişler kadını. «Senin mi bu çocuk?» — «Evet,

benim!» — «Oğlan mı?» — «Evet, oğlan!» Daha da konuşmuşlar kadınla. Sıska cılız ve gençmiş kadın, bir hizmetçi falan. Erkekler oğlana da bakmışlar, Helgesen ile Lind miyopmuşlar, gözlüklerini silerek onlar da bakmışlar. «Boğacak mısın bu oğlanı?» demiş içlerinden biri. Şaşırmış kız: «Yoo, hayır!» demiş. — «Fakat çok çirkin bir soru bu!» demiş bazıları. Soruyu soran da anlamış çirkinliğini, yağmurluğunu çıkarıp kızın sırtına koymuş, sonra çocukla oynaşmaya başlamış, güldürmüş çocuğu. İnsan, paçavra ve kir bileşimi, bir mûcizeymiş çocuk. — «Zavallı yavrucak!» demiş delikanlı. «Bir bâkirenin gayrimeşrû çocuğu!» — «Bu güzel!» demiş ötekiler. «Bir şeyler yapsak!» demişler, kıza dönmüşler: «Nerde oturuyorsun?» — Kız son oturduğu yeri söylemiş. — «Bakın, ne yapalım!» demiş erkeklerden biri ve cüzdanını çıkarmış. Ötekiler de aynı şeyi yapmışlar, toplanan paralar kızın eline aktarılmış. — «Durun hele, durun hele, benim için yetmez bu, çok çirkin bir laf ettim çünkü!» demiş birisi. — «Bizim için de yetmez!» demiş ötekiler. «Çünkü biz de senin gibi düşündük, şimdi de çocuğa para toplayalım.» — Para toplanmış, Helgesen kasadar olmuş. Sonra Bengt bir araba çağırmış, binmesini söylemiş kıza, sonra da kendi binmiş. «Bir dakika!» diye seslenmiş. «Lange caddesine kadar gidip geleceğim.» — «Bengt, çocuğu kendi annesine götürüyor!» demiş berikiler. Sonra ortalık yatışmış biraz. — «Gözlerin yaşarmış, ne gülünç! Ağlama verdiğin paraya, Bolt!» — «Ya sen?» diye cevap vermiş Bolt. «Nineler gibi ne de yufka yüreklisin, birader!» — Neşelerini bulmuşlar tekrar, onlara başka fırsatlar da çıkmış. Bir köylü görünmüş caddede, ineğini kesmeye götürüyormuş. «Ne verelim bu ineğe? Sat şunu bize de patron binsin üstüne, bir tur atsın, olmaz mı?» diye sormuş Rolandsen. Gülümsemiş köylü, olur! demiş başını sallayarak. İneği almışlar, parasını vermişler. «Fakat dur hele!» demişler köylüye. Tanıdıkları bir kadına hitaben bir şeyler yazmışlar bir kâğıda, kâğıdı ineğe iliştirmişler. «Şimdi git bu kadına!» demişler köylüye. Bu işi de bitirmişler, dönüp gelmiş Bengt. «Nerdeydin?» diye sormuşlar. «Annem razı oldu!» demiş Bengt sadece. «Yaşasın!» diye bağırmışlar hep birden. «Çocuğun şerefine içelim, yürüyün gazinoyal

Sahiden razı oldu mu? Annenin şerefine de, yaşasın! Neden hâlâ buradayız, yürüyün gazinoya!» — «Yürüyelim mi?» diye alay etmiş bazıları. — «Yok canım, otomobille gideceğiz tabiî. Hey garson, otomobil!» — Garson içeri koşmuş, telefon etmiş. Uzunca bir zaman geçmiş, vakit geç olmuş, fakat bekliyormuş beyler. Polislere iş düştüğü saatlermiş, halk kahvelerden, gazinolardan boşanıyormuş. Derken gelmiş otomobiller, on tane, her beye bir otomobil. Ve beyler binmişler. «Ne tarafa?» diye sormuş şoförler. «İkinci kapıya!» demiş beyler. Ve on otomobil, yine o binanın, aynı binanın ikinci kapısına hareket etmiş. Gazioymuş orası; beyler bu ikinci kapıda inmişler, büyük bir ciddiyetle otomobillerin ücretini ödemişler. Kapalıymış gazino. «Yüklensek mi kapıya?» demiş beyler. — «Tabiî!» — Hep birden yüklenmişler, çatırdamış ve kırılmış kapı. Gece bekçisi gelmiş koşa koşa, bağırıp çağırıyormuş. Bekçiyi ortalarına almışlar, okşamışlar, kucaklamışlar, dolaplara el atmışlar, bekçiye ve kendilerine şişeler çıkarmışlar, başlamışlar içmeye. Çocuğun, çocukla Bengt'in annelerinin ve gece bekçisinin, aşkın ve yaşamanın şerefine kadeh kaldırmışlar. Bu iş de bitince gece bekçisinin dudaklarına birkaç banknot koymuşlar, bir mendille bağlamışlar banknotları. Sonra yine yukarı salona çıkmışlar. Çorba gelmiş. Cam bir mahfaza içinde kırmızı ipek bir terlikmiş Flaten'in tabağı. Kaldırabildikleri kadar yemişler, içmişler, eğlenmişler. Geçmiş vakit, nerdeyse sabah oluyormuş, Flaten üstünde başında ne varsa birer hâtıra olarak beylere dağıtmaya başlamış. Biri saatini almış, biri cüzdanını; fakat içi boşmuş cüzdanın. Bir üçüncüsüne kravat iğnesi düşmüş. Sonra sıra çizmelere gelmiş, iki kişi birer çizmesini almışlar. Sonra biri donunu almış, biri fanilasını; derken çırılçıplak kalakalmış Flaten. Üst kattaki otel odalarından kırmızı ipek örtüler getirmişler, Flaten'i bu örtülere sarmışlar. Derken uyumuş Flaten; geri kalan dokuz kişi başında beklemişler. Bir saat uyumuş Flaten, sabah olmuş, uyandırmışlar. Örtülerden, yorganlardan fırlamış ayağa, çıplakmış, eve bir adam göndermiş, yeni giyecekler getirtmiş, sonra cümbüş yeniden başlamış...»

Matmazel Torsen'in anlattıkları üzerinde konuştuk daha sonra. Olayın şu veya bu kısmını o da unutmuştu, şimdi yeni yeni eklemeler yapıyordu. Sonunda söyle bağladı sözlerini:

«Her neyse, çocuklu kız için iyi olmuş bu iş.»

«Çocuk için de öyle!» dedim.

«Ha, evet. Fakat şu yaptıklarına bakın, hiç olacak şey mi bunlar? Ya ihtiyar kadıncağızın çocuğu alması?»

«İlerde bunu da böyle düşünmezsiniz.»

«Acaba? Ama ne olursa olsun o paralar bana verilseydi daha iyiydi bence.»

«İlerde bunu da böyle düşünmezsiniz.»

«Nasıl? Ne zaman?»

«Gülümseyen bir yavrunuz olursa.»

«Ah, nasıl söyleyebilirsiniz bunu.»

Beni yanlış anlamıştı her halde. Bir çocuk gibi alındı. Gönlünü yapmak için rasgele sordum:

«Ziyarette neler varmış yemek olarak?»

«Bilmiyorum.» diye cevap verdi Matmazel Torsen.

«Bilmiyor musunuz?»

«Canım, ben yanlarında mıydım?» dedi, şaşırmış.

«Değildiniz tabiî. Ama hani sandım ki..»

Daha da gücenmiş: «Ha öyle ya, sandınız!» dedi, ve yazın yapardı, yine öyle yaptı: Parmaklarını birbirine geçirdi, ayırdı sonra.

«Cidden, hani zannettim ki, siz bu gibi şeylerle kadın olarak ilgilenirsiniz diye düşündüm. Yemek derslerine gidiyordunuz da..»

«Yani siz şimdi benimle ders müzakeresi mi yapıyorsunuz; branşıma göre mi ayarlıyorsunuz sözlerinizi?»

Sustuk.

«Ama belki de haklısınız. Yemekleri de sorup öğrenebilirdim ya, unutmuşum işte.»

Bu akşam pek sinirliydi anlaşılan. Yoksa Flaten'i mi düşünüyordu? Çekinerek şunu söyledim:

«Fakat Flaten'in kiminle evlendiğini anlatmadınız?»

«Kız hiç de güzel değil!» diye cevap verdi birdenbire. «Öğrenip de ne yapacaksınız? Tanımazsınız ki!»

«Flaten artık babasının yanında çalışır her halde.» diye devam ettim.

«Vah, biçare Flaten! Siz galiba benden çok onun derdindesiniz. Flaten, babasının yanında çalışır mı, çalışmaz mı, ne bileyim ben?»

«Hani artık evlendiğine göre...»

«Fakat kız da zengin canım. Hayır, ne diye babasının yanında çalışsın, ihtiyacı yok ki! Bana gazete çıkaracağını söylemişti. Ne var bunda gülecek?»

«Gülmüyorum.»

«Hayır, güldünüz! Bir gazete çıkarmak istiyormuş Flaten. Bana kendi söyledi. Lind, köpek gazetesi çıkarıyor ya, ben de insan gazetesi çıkaracağım dedi.»

«İnsan gazetesi mi? Nasıl şey bu?»

«Evet. Abone olmanız lâzım sizin de!» dedi birdenbire yüzüme karşı. Yaşadığı heyecan halini anlıyamıyordum, cevap vermedim. «Benim de mi?» dedim sadece. «Olabilir.»

Derken ağlamaya başladı.

«Ağlamayın canım, artık üzmem sizi.»

«Beni üzmüyorsunuz.»

«Üzdüm, saçma sapan şeyler söyledim, şaşkınlığımdan.»

«Hayır, söyleyin, konuşun.. ondan değil.. bilmiyorum.»

Ne konuşsaydım ki şimdi? Her şeye rağmen insan en çok kendisiyle ilgilendiği için: «Nedense sinirlisiniz!» dedim. «Fakat geçer. Anlaşılan, öyle birdenbire değil belki, ama yine de üzdü sizi, evet, Flaten'in gitmesi üzdü sizi. Fakat düşünün ki..»

«Yanılıyorsunuz!» dedi Matmazel Torsen, başını salladı. «Bana dokunmadı aslında. Hani işte bir zamanlar sevmiştim onu.»

«Tek sevgilim demiştiniz ama!»

«Ah, bilirsiniz, bazan öyle sanırız. Fakat ben başkalarına da tutulmuşumdur, ne diye inkâr edeyim! Hayır, Flaten kibardı sadece. Beni bir gezintiye, bir dansa götürürdü bazan. İşimden çıkarılmıştım ama o benim değerimi anlar diye gururlanıyordum.. Babasının mağazasında kendime bir iş bulabilirdim şüphesiz, fakat.. Şimdi bir iş arıyorum kendime.»

«Sahi mi? Şöyle iyi bir iş bulsanız!»

«Evet, bulsam! Ama nerde? Buldum bulmasına, fakat... İhtiyar Flaten'in mağazasına yakışmam meselâ.»

«Her halde parası da azdır.»

«Şüphesiz. Hem sonra, bilmiyorum, çok şeyleri göze alabilirim sanki bunun için. O rezil imtihanlar zarardan başka bir şey vermiyor bana. Evet, artık benden bahsetmeyelim. Vakit de geç oldu şüphesiz, gitmeliyim.»

Matmazel Torsen'i kapısına kadar götürdüm, iyi geceler diledim, kaldığım pansiyona döndüm. Düşüncelere dalmıştım, kış havası, ıslak caddeler, puslu gökyüzü. Hayır, evlenmeye de yaramazdı Matmazel. Bir erkek, sadece bir öğrenci olan kadını ne yapsın? Kızlarda nelerin eksik olduğuna kimselerin dikkati çekilmiyor, ne fena! O ziyafet gecesi üzerine Matmazel Torsen'in anlattıkları, şunu bir daha belirtmişti ki, oturmaya, öğrenmeye, öğrendiklerini ezberden okur gibi söylemeye düşkündü Matmazel.. O, bu öğrenimi iyi yapmış, çok şey unutmamıştı; önemli sandığı şeyler, çokluk saçma şeylerdi şu var ki. Yetişkin, oldum olası bir okul kızı beni eğlendirmiş, oyalamış; ama bu kız hayatı öğrenmemişti.

Kaldığım pansiyonun kapısına geldiğimde Matmazel Torsen'i karşımda buldum. O kadar yolu adım adım, peşim sıra yürümüştü; bunu, konuşurken hiç de soluk soluğa olmayışından anladım.

«Sizden özür dilemeyi unuttum.» dedi.

«Fakat yavrum...»

«Söylediklerim için özür dilerim. Abone olmayın gazeteye. Öyle pişmanım ki! Lütfen bağışlayın beni!»

Tuttu, elimi sıktı.

Şaşırmıştım, saçma sapan şeyler söyledim: «Ben şaka ettim!» dedim. «İnsan gazetesi dediniz de, ne tuhaf! Üşüyeceksiniz, ellerinize takın eldivenleri. Gidiyor musunuz?»

«Evet. İyi geceler. Bu akşamki sözlerimi bağışlayın lütfen.»

«Götüreyim sizi, bekleyin biraz.»

«Hayır, teşekkür ederim.»

Elimi hızlı hızlı sıktı, uzaklaştı yanımdan.

Benim hurda bacaklarımı zahmete sokmak istememişti, şeytan görsündü yüzünü! Ama ben yine de sezdirmeden peşi sıra gittim, sağ salim evine girdiğini gördüm.

★

Derken, Josefine çıkageldi şehre; Torezinnen'deki çalışkanlık sembolü Josefine geldi. Onunla da görüştük, bana uğradı, sormuş soruşturmuş, bulmuştu beni. Yine takıldım kıza, Josefin yaptım adını.

Çiftlikten ne haber mi? İyilermiş hepsi. Sıra Paal'e gelince Josefine başını salladı. Paal şimdi artık öyle çok içmiyormuş, ama bir iş de yaptığı yokmuş hani, çalışma şevkini büsbütün kaybetmiş, çiftliği satmak istiyormuş, Büyük Vâdi'de nakliyat, sevkiyat yapmakmış niyeti.

«Var mı alacak adam?»

«Einar, yanaşmalardan biri, çok istiyor almayı. Bu iş şimdi Toptancı Brede'ye bağlı, Brede'ye ipotekli çiftlik.»

Josefine'nin babasını hatırladım, bir başka dünyanın adamıydı sanki bu ihtiyar, elleri torba eldivenlerin içindeydi, doksanında olduğu için ezmelerle, lapalarla beslenmesi gerekiyordu. Pis pis kokan, o canlı cenazeyi hatırladım, onu düşündüm, sordum Josefine'ye:

«Yaşlı baban artık ölmüştür her halde?»

«Yoo, hamdolsun, yaşıyor!» diye cevap verdi. «Umduğumuzdan daha iyi. Ayakta oldukça memnunuz biz de.»

Josefine'ye sinemayı, sirki gösterdim, çok beğendi. «Fakat ne fena, kızlar at sırtında böyle çıplak!» dedi. Sonra büyük kiliselerden birine gitmek istedi, gitti, tek başına buldu kiliseyi. Josefine, şehirde birkaç gün kaldı, alış veriş yaptı. Ben onu hiç bir zaman bir şeye üzülmüş, düşünceli, bitkin görmedim. Günlerden bir gün vedâlaştı benimle: «Yarın gidiyorum.» dedi.

«Ya, demek gidiyorsun?»

«Evet, bitirdim işlerimi.»

Matmazel Torsen'e de uğramış, Oyuncu'nun borcunu almıştı ondan. Evet, beş para göndermemişti adam. Zavallı Matmazel donup kalmıştı, hiç öyle olmamıştı; yerin

dibine geçmiş, kıpkırmızı kesilmişti.

«Matmazel için de kolay değildi galiba bu parayı vermek. Yarına kadar bekle, dedi bana. Ama aldım neyse!»

Böylece artık şehirde yapacak işi kalmamıştı Josefine'nin. Şimdi Matmazel Palm'den geliyormuş, ona da uğramış, fakat Matmazel'in kardeşi Nikolai'ı görememiş.

«Şimdi bir marangozun yanında çalışıyormuş Nikolai. Ama aldırma! Onunla son konuşmamdan bir sonuç çıkmadı zaten. Yalvaracak değilim ya! Param var, bir iki ineğim var, hayvanım var. Birkaç kilo yünüm de var ona bakarsan. Sonra iki takım yatak.. Aç değilim, açık değilim. Yediğim önümde, yemediğim arkamda. Giyeceğim, yiyeceğim çeşit çeşit, değiştir istersen! Dokurum, örerim daha da.»

Şaşırmış, sordum:

«Nişanlı mıydın yoksa? Hiç duymadım.»

«Yoo, fakat.. Ne yüzüğüm var, ne de kesilmiş bir sözüm! Yalnız bir kere niyetlenmiştik. Yoksa o öğretmen hanım, Sofie Palm yani, Marangoz'un kız kardeşi tam iki yıl bedava bizim çiftlikte kalır mıydı, hanımefendiler gibi yaşar mıydı hiç? Ama yok, benden paso, artık burda bitsin bu iş!»

Fakat işte Josefine, bir ara aklından geçirmiş bu evlenmeyi. Fakat kader; kursağında kalmış hevesi, ve iyiydi böyle olduğu.

Birdenbire hatırladı Josefine:

«Bak, unutuyordum az daha. Bezler için çivit boyası alacaktım, iyi ki aklıma geldi. Yardımların için çok çok teşekkür ederim.»

34

Noel'den sonra Nikolai, çiftliğine giderken ben de beraber gittim. Şehirdeki atelyelerde işler durduğu için Nikolai, ailesinin yanına gidip yakacak odun işini hale yola koyacaktı.

Büyük bir bina; Nikolai'ın babası eski evin üzerine çıkmış bu kısmı; Nikolai da üzerine bir çatı çekmiş, ev

iki katlı olmuş böylece. Bol bol yer var bana da; küçük bir odada kalıyorum.

Nikolai'ın annesi canlı, hamarat bir kadın. Birkaç ineğe bakıyor, ikide bir öteberi yıkıyor, kullanılmış çuvallardan, torbalardan da olsa çamaşır işte. Sonra yemek pişiriyor ocakta; çanakları bardakları pırıl pırıl yapıyor. Çok temiz bir kadın; meselâ sütü kıl elekten süzüyor, eleği iki su yıkıyor sonra. Çatal dişleri arasındaki yemek artıklarını firketeyle çıkarıyor şu var ki.

Salonun duvarlarında bir ayna ve Alman İmparator ailesinin resimleri, bir de haça gerili bir İsa tasviri asılı. İki raf da üzerleri öteberi dolu; bu arada bir dua, bir de vaız kitabı var. Buralar değişmemiş, geleneklere sıkı sıkıya bağlı yerler. Salonun bütün öbür eşyasını, iskemleleri, masayı, sehpayı, süslü püslü dolabı, Nikolai kendi yapmış hep.

Burada da şehirdeki gibi, ağır yavaş ve az konuşkan Nikolai. Gelişimizin ikinci günü annesine haber falan vermeden ormana gitti. Nerde diye sorduğumda annesi: «Kızakla uğraşıyordu demin, ormana gitti her halde.» diye cevap verdi.

Kadının adı Petra; kırkını fazla aşkın değil sanırım, öyleye benziyor. Yüzü hafif kırmızı, kendi biraz kaba kıyım; açık renk bir teni var; kır düşmüş kabarık saçları keten sarısı; sonra bu saçlara giden gözler, siyah gözler, şimdi biraz fersiz; ama fiyordlara, engine bakmakta hâlâ işe yarıyor pekâlâ. Buradaki bütün köylüler gibi o da az konuşuyor, büyük ağzını pek açmıyor iyisi mi!

«Ne zamandan beri dulsunuz?» diye sordum ona. «Şöyle böyle var bir kırk elli sene!» diye cevap verdi. «Yok, yalan da değil hani. Şehirdeki kızım Sofie şimdi yirmi dördünde, o doğduktan bir yıl sonra öldü kocam. Ancak iki yıl evli kaldık onunla. Nikolai yirmi altısında şimdi.»

Yaptığı bir hesabı düşünüyorum: Kocamışım, iş yok bende, içinden çıkamıyorum.

Petra, çocuklarıyla övünüyordu çok. Hele okula gitmiş, diploma almış, sorumluluk dolu bir mevki sahibi olmuş kızı, Sofie ile iftihar ediyordu. Evet, nesi var nesi

yok hep bu işe gitmiş, ama karşılığında okumuş, adam olmuştu kızı. Bilgisini, kültürünü kim elinden alabilirdi onun? «Uzun boylu, güzel bir kızdır Sofie. Bakın, işte resmi!»

«Torezinnen'den tanıyorum.»

«Ya, demek oradan tanıyorsunuz? Evet, yazın Torezinnen'e gitmişti, arkadaşlarıyla beraber olmak için. Hem ne diye gitmesin? Ama buraya da geldi, her sene gelir mutlaka. Ya, demek Torezinnen'de tanıştınız, öyle mi?»

Ara sıra Nikolai'a arkadaşlık ediyorum, eve odun taşıdığı zamanlar ona biraz yardım ediyorum. Bir beygir gibi güçlü kuvvetli, bir yandan da vurdumduymazlık derecesinde duygusuz, bir budak deliği, bir mavi göz, bir hiç! Şimdi kafasının da yaman çalıştığı görülüyor: Bir atı olsun istedi, fakat yem stokunu çoğaltmadan nasıl beslesindi hayvanı? Yeni topraklar açamazdı para olmadıkça. Şehre gitti, işinde ilerledi, sonra dönüp para kazanmak istedi. Sonra da at geldi.

Çevredeki komşuları da dolaştım; küçüktü çiftlikler, ama halk ihtiyacı olan şeyleri ekiyor, biçiyor, yoksulluk nedir bilmiyordu. Bu çiftliklerin pencere kenarlarında çiçek saksıları, duvarlarında resimler yoktu; Petra'nın evindeydi onlar. Böyle şeyler yoktu; fakat kalın, iyi koyun pöstekileri, dokuma örtü ve kilimler asılıydı duvarlarda, ve çocuklar toktular, tosun gibiydiler. Komşular benim Petra'nın evinde kaldığımı biliyorlardı; buralara gelenler hep orada kalırlarmış. Bu az konuşan insanların hallerinde, sözlerinde Petra'ya karşı bir düşmanlık falan hissetmedim. Fakat yaşlı okul öğretmeni daha çok konuştu ve Petra'yı kötülemeye kalktı. Bekârdı bu adam, bir evi vardı, her işini kendi görüyordu. Kimbilir, dul Petra'yı adamcağızın ara sıra canı mı çekiyordu ne?

Çenesi açılmıştı öğretmenin:

«Oldum bittim böyledir bu; Petra'nın annesi babası sağken de böyleydi: Buraya gelenler hep onlarda kalırlar. Bir oda vardır, bir de kiler. Şosenin planlarını, hesaplarını yapan mühendis orda kaldı; cerre çıkmış vaizler orda kaldılar; hele yıl boyu bu civarlarda dolaşan bütün gezgin satıcılar orda kaldılar. Yıllar yılı böyle sürüp gitti bu.

Çocuklar büyüdüler, Petra serpilip gelişti, derken Palm geldi buraya, İsveçliydi, bir satıcıydı, ama o günlere göre büyük iş yapan bir adam. Bir kayığı, hattâ eşyalarını taşıyan bir de uşağı vardı. Evet, Petra'ların evine yeni yeni pencere camları geldi, pazarları et yemekleri pişti evde. Çünkü eli açıktı Palm'in; Petra'ya kumaşlar, güzel güzel şeyler hediye etti. Aylar geçti, Palm işleri için başka yerlere gitti. Fakat iyi ki, Patra'nın bir çocuğu oldu; Palm dönüp gelince oğlanı gördü, burada kaldı, artık buradan ayrılmadı. Evlendiler; Palm eve iki oda daha ekledi, bes-belli ticaretine burada devam etmek istiyordu. Tam güzel, iyi bir ev kurmuştu, eceli geldi, öldü. Petra iki çocuğuyla dul kaldı, fakat hali vakti yerindeydi, çünkü zengindi Palm. Metre neden tekrar evlenmedi? Evet, çocuklar küçüktüler, engel sayılabilirlerdi, ama yine de evlenebilirdi Petra, çünkü genç bir kız gibiydi henüz. Fakat daha küçüklüğünden beri garip arzuları vardı onun; bu yüzden tekrar yolcuları, İsveçlileri, gezgin satıcıları aldı evine, ve kendini heder etti. Bazıları haftalarca kaldılar evinde, yiyip içtiler, hiç bir iş yapmadılar, sonra çekip gittiler; anlatması bile utanç verici! Annesi babası, sağlıklarında tabiî, bir kötülük görmediler bu işde, çünkü alışmışlardı, hem sonra ne de olsa beş on kuruş giriyordu eve. Yıllar böylece geçti. Çocuklar büyüyüp de Sofie buradan gidince, Petra yine evlenebilirdi pekâlâ; çünkü servetinin yarısı duruyordu henüz, şimdi çocukları da yoktu, gecikmiş değildi yani. Fakat hayır, istemedi Petra, artık çok geç! dedi. Çocukları evlendirmeli artık! dedi.»

«Evet, şimdi az çok yaşlı sayılır!» dedim.

«Öyle, zaman geçiyor.» diye cevap verdi Öğretmen. «Bilmiyorum, bu senè niyetlenen oldu mu? Ama geçen yıl birisi evlenmek istemiş onunla. Bir adam gelmişti, öyle dediler, söylenti işte, fakat Petra istememiş. Anlıyamıyorum, nedir beklediği?»

«Belki de hiç bir şey beklemiyor.»

«Evet, bana düşmez tasası!» dedi Öğretmen. «Fakat bütün bu gezgin satıcıları evine alıyor, o kötü! Bundan vaz geçmiyor, herkes de ona içerliyor bu yüzden...»

Öğretmenden ayrılmış, eve dönerken Petra'nın bana yaptığı hesabı daha iyi anlar gibiydim biraz.

★

Nikolai yine şehirdeki işine gitti, bense çiftlikte kaldım. Bulunduğum yerin ne önemi var; kışın ben ölüyüm nasıl olsa.

Bir şeylerle uğraşmış olmak için, Nikolai'ın eline para geçince açmak, sürmek istediği toprakları ölçtüm. Hendekleri şusu busuyla bu işin kaça çıkacağını hesapladım: Hepsi dahil iki yüz kron. O zaman at besleyebilir Nikolai. Annesi yapamadıysa bu işi, ona bu parayı vermek bir ödevdir, çünkü bir çayır daha kazanacak çiftlik.

«Bakın, Petra, kendisine iki yüz kron verseniz bir at besleyebilir Nikolai.»

«Sonra da dört yüz kron at için.» diye mırıldandı Petra.

«Eder altı yüz.»

«O kadar param yok benim.»

Sustuk.

«Peki, nasıl beslesin atı?»

«Çayırı kendi açsın!»

Bu görüşü yadırgamadım; herkesin kendine göre bir hesabı, bir düşündüğü vardı, Petra'nın da vardı. Fakat işin tuhaf tarafı, herkes daha yüz sene yaşayacakmış gibi, kendi bildiğinden şaşmıyordu.

İki kardeş tanımıştım, Martinsen'di soyadları, büyük bir çiftlik sahibiydiler, bu çiftliğin ürünlerini satarlardı. İkisi de zengin ve bekârdılar, yakın mirasçıları yoktu hiç. İkisi de ciğerlerinden hastaydı, küçüğü büyüğünden daha çok hasta. Baharda küçük, yatağa düştü, bir daha da kalkamayacaktı artık, durumu onu gösteriyordu. Fakat çiftlikte ne var, ne yok her şeyle ilgileniyordu. Mutfakta yabancı bir ses duydu, ağabeysini çağırdı: «Ne oluyor?» diye diye sordu. — «Hiç! Birisi geldi, yumurta almak istiyor.» — «Kaça şimdi yumurta?» — Söyledi ağabeysi. — «En küçüklerini seç ona!» dedi genç Martinsen; birkaç gün sonra da öldü. Ağabeysi hayatta kaldı, altmış yedi yaşına

kadar yaşadı, ciğerlerinden hastaydı. Birisi gelip de yumurta almak istedi mi, yumurtaların en küçüklerini seçerdi müşteriye...»

«Fakat» dedim Petra'ya, sözlerime devam ettim. «Toprağı kendisinin açması, Nikolai'a bir şey kazandırmaz ki! Kendi mesleğinde daha çok kazanır o.»

«Buralarda marangozluktan para kazanılmaz.» diye cevap verdi Petra. «Şimdi millet iskemleyi, masayı tüccardan alıyor, hazırı daha ucuz.»

«Öyleyse neden işinde ilerlemek istiyor Nikolai?»

«Bunu ben de öğrenmek istiyorum.» diye cevap verdi Petra. «İlle de marangoz olacak, ama bundan bir şey çıkmıyor ki! Yapsın bakalım!»

Sustuk. Petra'nın koca ağzı kapandı. Durdu durdu, gene konuştu Petra:

«Şimdi canlandı buraları. Yazın Torezinnen'den yabancılar geliyorlar; aşağıdan da gelenler var, kıyı boyundan. Bir gün iki Danimarkalı geldi, burada kaldılar, yayan gelip gittiler. Bir atın olsaydı onunla gelip giderdik, dediler bana.»

Tamam! diye düşündüm, hazır ol, başlıyor!

«Kocaman bir evin var, dört oda var, dedi Danimarkalılar. Yüksek tepeler, büyük ormanlar var burda, dediler. Fiyord'da balıklar, derede balıklar, neler yok neler, geniş bir yol var, dediler. Nikolai da yanımızdaydı hattâ; o da duydu bunları. Geldik buraya, fakat bırakıp gidemiyoruz işte, dediler, gitmeliyiz fakat..»

Bir şey söylemiş olmak için sordum:

«Dört oda mı? Üçten fazla mı yani?»

«Evet, iş yeri de oda olur pekâlâ!» diye cevap verdi Petra.

Aa, öyle ya! diye düşündüm, hemen peşinden: «Fakat» dedim. «Nikolai turistleri götürecek olsa bir at ister bunun için.»

«Elbet vardır çaresi!» diye cevap verdi Petra.

«Dört yüz kron.»

«Evet!» dedi Petra. «Araba da yüz elli.»

«Fakat atı nasıl beslesin?»

«Başkaları nasıl besliyor?» diye sordu Petra. «Gidip

bir çuval yulaf alıyorlar.»

«On sekiz kron.»

«Hayır, on yedi. Dönüşte getiriyorlar.»

Ah, Petra hepsini bir bir hesaplamıştı, doğuştan kâhya kadındı, âdeta bir otelde yetişmişti. Hattâ pişirdiği kara buğday çorbasına iki çubuk İtalyan makarnası katmasını da biliyordu. Kahve parası, yatak parası, sabahları kek çörek parası onun için öyle değerliydi ki bunları toplamış, çoğaldıklarını görmüş, bununla zengin olmuştu. Öbür köylü kadınları gibi toprak ürünlerine aldırmıyor, hayır, onlara bakmıyordu. Yok, hiç kimse her şeyi hep birden yapamaz; başkasının cebinden geçinmeyi seviyordu Petra. Kendisi çalışıp edip yaşamak istemiyor, turistler yolcular bir şeyler kazansınlar da buraya gelebilsinler istiyordu. Ah evet, buralara da gelir elbet o servetler, o İngilizler. Yeter ki iyi gitsin işler. O da olur elbet.

★

Şubat. Zihnimden bir düşünce geçiyor, başı boş bir düşünce, yakalıyorum hemen: Ben şimdi toprağın iyice donmasını, biraz kar yağmasını bekliyorum dağa aşıp İsveç'e geçmek için. Evet, öyle yapacağım.

Ama o güne kadar çamaşırlarımın da hazır olmasını beklemek zorundayım; temizlik düşkünü Petra kaç su yıkıyor kim bilir! Vakti, Nikolai'ın sundurmasında geçiriyorum. Rendeler, testereler, burgular, bir de marangoz tezgâhı var orda. Acayip şeyler yapıyorum: Komşu çiftliğin oğlanlarına bir yel değirmeni yaptım, rüzgârda dönen bir değirmen. Ne güzel vınlıyor, uğulduyor. Çocukluğumu hatırlıyorum, çıkardığı seslerden kinaye buna rüzgâr vınlağı derdik biz.

Bazan da etrafta dolaşıyor, elimden geldiği kadar kışlık kafamı kullanıyorum. Fakat boşuna. Kışta bulmuyorum bunun suçunu, kimsenin suçu yok bunda. Kafamı işletmeye çalışıyor, ama kor halinde demirleri, gençliği, kudreti elde edemiyorum, Allahım, imkânsız bu! Bir orman patikasında saatlerce yürüyebiliyorum, ellerim arkamda yürüyebilirim ve ihtiyar olabilirim. Bir hatıra be-

ni bir süre içten içe aydınlatıyor. Duruyor, kaşlarımı kaldırıyor, şaşkın şaşırmış önüme bakıyorum. Dövülmelik, kor halinde bir demir mi bu? Hiç bir şey olmuyor, bir sonuç çıkmıyor, uçup gidiyor ve ben üzgün bir sessizlik içinde kalakalıyorum.

Gençlik günlerindeki gibi olabilmek için kendimi mutlu bir dürtüye kaptırmış numarası yapıyorum, haha! diyorum, durum değişmedi ki! Derken hayaller beliriyor, bir şiirin parçaları çıkıyor ortaya:

Kırlardan geliyoruz
Otlar yumuşaktı
Dostluklar ne sıcaktı
Uyu uyu da uyu!

Bir yıldız ne mi gördü
Dudak dudağı buldu
Kimse öyle değildi
Sendin en iyileri.

Ah o gençlik günleri
Ah o sevinçli günler
Ne var onlara benzer
Bir de şimdi görün beni!

Arılar vızıldıyordu
Süzüldü gölde kuğu
Şimdi her şeyler durdu
Uyu uyu da uyu!

Duruyor, kurşunkalemi cebime sokuyorum, içimde sürüp giden bir melodi yankısı. Hiç değilse küçük bir haz düştü benim payıma.

★

Bana bir mektup. Nasıl olur, burada bile kim buluyor beni?

Kusura bakmayın, size yazıyorum, bir şey var da, si-

zinle görüşmeyi çok istiyorum. Şehre dönerseniz lütfen buluşalım, olmaz mı? Hayır, korkacak bir şey yok. N'olursunuz, reddetmeyin! - İngeborg Torsen.»

Tekrar tekrar okudum. Bir şey var da..? Ne? Fakat ben İsveç'e gideceğim, biraz kımıldamak istiyorum, başkalarının işlerine karışmak istemiyorum ben. Yoksa herkesin amcası mı oldum, oraya buraya çağrılan, akıl danışılan yaşlı amca mı sanıyorlar beni? Yoo, bağışlayın beni! diye düşünüyor, naza çekiyorum kendimi, yerimde doğruluyorum: Şimdi yollar da iyi; niyetim büyük bir yolculuğa çıkmak; bir iş gezisi de diyebilirim pekâlâ; çok önemli benim için, gitmesem olmaz, çok önemli.. diyorum kendi kendime. Ama insan kalbi ne garip bir bileşim: Oturmuş, içimden abuk sabuk söyleniyor, hattâ ara sıra Petra işitsin diye kızgınlığımı yüksek sesle dışa vuruyorum ya, bu mektubu aldığıma hiç de içerlemiş değilim; için için seviniyor, hem de utanıyorum sevincimden. Memnunum, bu sevinç şundan doğuyor: Şehri tekrar göreceğim, donmuş limanları, gemileri göreceğim.

Peki, ne demek bütün bunlar? Şehirde kaldığım pansiyona uğradı da Matmazel Torsen, adresimi oradaki kadından mı aldı? Nikolai'a mı rasladı yoksa?

Hemen yola çıktım.

35

Pansiyoncu kadın şaşırmıştı:

«İyi akşamlar!» dedi. «Çok neşeli, çok dinç görünüyorsunuz! Buyurun, size gelen mektupları getirdim.»

«Bırakıverin şuraya. Fakat, Madam Henriksen, bir pırlanta gibisiniz!»

Güldü kadın.

«Yoo, hayır, cidden öyle! Sonra öyle iyisiniz ki! Fakat adresimi verdiniz birisine..»

«Aa, inan olsun, ben vermedim.»

«O halde başkası verdi. Evet, haklısınız, neşem yerinde, yarın sabah erkenden limana ineceğim.»

«Adresinizi vermedim ama az önce bir haberci gönder-

dim.» dedi pansiyoncum. Hatâ mı ettim yoksa? Bir hanım, geldiğinizi hemen öğrenmek istiyordu, birisiyle ona haber yolladım.»

«Bir hanım mı dediniz? Şimdi mi yolladınız haberciyi?»

«Demin, siz gelince. Genç, güzel bir hanım, kızınız belki de.»

«Teşekkür ederim.»

«Bakın, saklamıyorum işte. Hemen gelmek istiyordu, sizinle görüşecekmiş, öyle dedi.»

Gitti kadın.

Matmazel Torsen demek bu akşam gelecekti, bir şeyler yapmak gerekiyordu. Benim buraya hiç gelmişliği yoktu; sağa sola bakındım, güzeldi, kibarcaydı oda. Yıkandım, hazırlandım. Şuradaki iskemleye o otursun; öteki lâmbayı da yaktım. Şimdi tam sırası, oturup mektupları okumak. Minik harfli, kadın yazısıyla yazılmışları en üste koyarsam biraz biraz kıskandırır da bu onu; haha! İlâhi, insan on, on beş sene önce bu numaraları yapabilirdi henüz; şimdi artık çok geç...

Derken kapıyı vurdu, içeri girdi.

Elimi uzatmadım, o da uzatmadı, fakat iskemlede yer gösterdim ona.

«Affedersiniz, hemen geldim.» dedi. «Madam Henriksen'den bana haber vermesini rica etmiştim. Fakat önemsiz; hem şimdi hoş bir şey değil benim için, fakat..»

Önemliydi, görüyordum, kalbim küt küt atıyordu. Kalbim neden çarpıyordu böyle?

«Odama ilk defa geliyorsunuz!» dedim hem bekler, hem de karşı koyar gibi.

Çevresine bakmadan: «Evet, burası ne güzel!» diye cevap verdi. Parmaklarını kenetleyip sonra yine ayırmağa, çekmeye başladı; eldivenlerinin uçları aşağı aşağı kayıyordu bu yüzden. Huzursuzdu çok.

«Öyle bir şey yaptım ki artık memnun olursunuz her halde!» dedi ve eldivenin birini sıyırdı, çıkardı.

Parmağında bir yüzük vardı.

Güzel. Bu beni hemen etkilemedi, neden sonra anladım, sordum:

«Nişanlandınız mı?»

«Evet!» diye cevap verdi, gülümseyerek yüzüme baktı, fakat dudakları titriyordu.

Ben de ona baktım. «Ya, bakın, gördünüz mü!» gibilerden bir şeyler söyledim her halde. Bir baba gibi başımı salladım, eğildim: «Tebrik ederim!»

«Evet, sonu bu oldu» dedi. «Sanırım ki en iyisi de budur. Sizce ben kararsız, sebatsız birliyim belki, yahut düşüncesiz.. Öyle değil mi?»

«Hayır, ne bileyim..»

«Fakat muhakkak bu çok iyi oldu. İşte size söylemek istediğim.»

Ayağa kalktım, birden irkildi, sinirliydi çok. Fakat ben, arkasındaki lamba is çıkarmaya başlamıştı, lambayı düzeltmek için kalkmıştım.

Susuyordu. O konuşmadıktan sonra ne söyleyebilirdim ben? Sessizlik uzayıp da onun çok sıkıntılı olduğunu görünce dayanamadım:

«Peki ama bana bunu neden söylemek istediniz?»

«Evet, neden..»

«Kendinizi yine bir an için dünyanın merkezi sandınız her halde, fakat..»

«Evet, her halde.»

O iri ve kararsız gözleriyle çevresine bakındı, sonra ayağa kalktı, hep kızgın saçta oturmuştu sanki. Ben de kalktım. Mutsuz bir insan; kör değildim, görüyordum, fakat Allahım, ne yapabilirdim ki? Gelmiş, nişanlandığını söylemişti bana, sonra da çok mutsuz görünmüştü, ne işti bu! Fakat şimdi ayağa kalktığı zaman şapkasının altında daha iyi görmüştüm: Saçları şimdi şakaklarında ipek gibiydi, gümüş gibiydi, öylesine güzel. Uzun boyluydu, güzeldi Matmazel Torsen, göğsü kalkıp kalkıp iniyordu, dolgundu göğsü. Oh, dolgun bir göğüs kalkıp kalkıp iniyor, baksan a! Yüzü esmer, ağzı açık, aralık yani; dudakları kuru, ateşlerde kavrulmuş gibi...

«Matmazel İngeborg!» diyor, ona küçük adıyla hitap ediyorum ilk defa. Ve elimi uzatıyorum biraz, belki ona dokunmak istiyorum, okşamak istiyorum, hayır, ne bileyim..

Fakat şimdi toparlandı o; ayakta dimdik, pırıl pırıl. Gözleri yine soğuk sert bakıyor, yerine dön! diyorlar sanki bana. Aynı anda kapıya yöneliyor Matmazel Torsen.

Ağzımdan çıkıveriyor: «Hayır, hayır!»

«Ne var?» diye soruyor.

«Gitmeyin, durun, hemen gitmeyin, oturun anlatın yine.»

«Evet, çok haklısınız.» diyor. «Dünyanın merkezi değilim ben. Ufacık dertlerimle size geliyorum, halbuki siz.. Mektuplarınız duruyor, onlara baksanıza a!»

«Hayır, dinleyin beni, oturun tekrar. Mektuplara bakamayacağım, üç dört mektup, hiç tanımadığım kimselerden belki de. Oturun da her şeyi anlatın, bana karşı ödeviniz bu sizin. Bakın, okumayacağım hiç birini.»

Mektupları hemen aldım, çini sobaya soktum.

«Ne yapıyorsunuz?» diye bağırdı, kurtarmak için sobaya koştu.

«Kalsın, bırakın!» dedim. «Mektuplardan bir mutluluk beklediğim yok, kaygı tasa zaten istemiyorum.»

O kadar yakınımdaydı ki yine dokunabilirdim ona; bir an kolunu tutabilirdim, fakat farkına vardım bu isteğimin, ve durdum. Belli ki çok ileri gitmiştim, bunun için şimdi onun duygularını paylaşarak konuştum; acıyordum ona:

«Yavrum, ne diye mutsuz olasınız, göreceksiniz, düzelecek her şey. Oturun hele.. teşekkür ederim, şimdi oldu.»

Heyecanım, telâşım onu her halde şaşırtmış ki, âdeta kendiliğinden yine iskemleye çökmüştü.

«Mutsuz değilim.» dedi.

«Ya? Güzel!» Ve başladım konuşmaya. Fakat uzak ve çekingen durmaya çalışıyor, ona karşı sadece bir amca gibi davranmak istiyordum. Onu, onu ve kendimi oyalamak için boyuna konuşuyor, kelimelerin yankısını, gürültüsünü işitiyordum. Ne mi söylüyordum? Olur olmaz bir sürü şey:

«İşte böyle, çocuğum! Peki, şimdi kim bu, yani kime varıyorsunuz, kimdir bu genç? Ne kadar iyi ettiniz, önce bana geldiniz, şimdi şimdi anlıyorum, teşekkür ederim. Bakın, ben daha yeni geldim şehire, yolda doğru dürüst uyu-

madım, merakımdan! Merakımdan mı? Evet evet, merak ediyordum.. Bilirsiniz, insan dönerken yerine köşesine, öyle bir yolda, kalabalık, gürültü.. uyuyamadım doğru dürüst. Derken döndüm geldim işte köşeme, derken siz geldiniz, geldiğiniz için teşekkür ederim, Matmazel İngeborg.. Ben yaşlı bir adamım, bir çocuksunuz siz daha, bunun için küçük adınızı söylüyorum. Fakat siz anlatınca bana.. uykusuzdum, kafam yerinde değildi, size iyi bir akıl veremedim, yani kavrayamadım durumu. Fakat şimdi müsterih olun, daha çok şey bilmek istiyorum. Yaşlı mı bu adam, yoksa genç mi? Genç tabiî. Düşünüyorum da, şimdi ne yapacaksınız, Matmazel İngeborg, hayatınız değişecek yani. Alıştığınız şeyler vardı, şimdi hepsi değişecek tabiî. Fakat kutlu olsun, her şey düzelir, her şey, buna eminim.»

«Fakat kim olduğunu biliyor musunuz ki?» dedi Matmazel Torsen, yine ürkek çekingen, yüzüme baktı.

«Hayır, bilmiyorum, bilmesem de olur artık, madem söylemek istemiyorsunuz. Kim olabilir? Ufak tefek, kibar bir adam, yüzükten belli, bir öğretmen belki de, genç, çalışkan bir öğretmen..»

Değil! der gibi başını salladı iki yana.

«O halde uzun boylu, güzel huylu bir adamdır, sizinle dans eder ve..»

«Evet, belki!» dedi yavaşça.

«Bakın, nasıl bildim! İri yarı birisidir, kocaman elleri taşır sizi. Doğum günlerinizde.. bilin, bakalım, size ne verir dersiniz doğum gününüzde?»

Fakat artık sözlerimi pek çocukça bulmaya, sıkılmaya başlamıştı her halde; ilk defadır ki duvardaki bir resme çevirdi gözlerini, sonra bir başka resme baktı. Fakat susmak öyle pek kolay değildi benim için, ben ki haftalardır hemen hiç konuşmamıştım. Allah bilir neden, hele şimdi heyecanlıydım da üstelik.

«Çiftlikte neler yaptınız bakalım?» diye sordu birdenbire.

Bunu neden sorduğunu kestiremediğim, yüzüne bakmakla yetindiğim için devam etti; «Nikolai'ın annesinin yanındaydınız değil mi?»

«Evet.»

«Nasıldı?»

«Merak mı ediyorsunuz?»

«Yoo, hayır, belki de etmiyorum. Of, Allahım!» dedi bezgin bir sesle.

«İnsan nişanlanınca böyle mi olur! Çiftlik nasıl mıydı? Ha evet, bir öğretmen vardı, yaşlı bir bekâr, malın gözü, yaman bir adam. Sizi tanıyorum, dedi bana, daha ilk günden övmeye başladı kendini. Ben de, sırf sizi görmek için geldim, kırk yıllık öğretmensiniz, kilisede âyinleri ibadetleri hiç kaçırmayan, sayılan sevilen bir adamsınız, köyün muhtarı, herkesin sağ elisiniz! Sonra bir ders dinledim, mükemmel! Hep öğretmen konuştu, bir dinleyici getirmişti sınıfa, bir çeşit yoklama idi bu: Sen söyle, Peder! Bir atla bir adam gidiyormuş yolda, biri ötekinin sırtında imiş, kim sırtta gidiyormuş, Peder? diye sordu. Peder cevap verdi: Adam! Bir sessizlik oldu. Bildin, dedi öğretmen, adam gidiyormuş atın sırtında. Yaa, işte günah da böyledir, günahta da şeytan bizim sırtımıza biner...»

Matmazel Torsen bakışlarını yine duvara çevirdi, sanki yine koptu gitti benden.

Bir başka konuya geçtim: «Anlıyorum, siz tanıdıklardan haber almak istiyorsunuz, Torezinnen'dekilerden meselâ. Josefine buraya gelmişti.»

«Evet!» dedi Matmazel Torsen, başını salladı.

«Torezinnen'deki o ihtiyarı hatırlıyor musunuz? Ben aslâ unutamayacağım onu. Çok sürmez, birkaç yıl sonra ben de onun gibi olurum. Öylesine kocarım ki, bir çocuk gibi olurum. Bir gün tarlaya, yanımıza gelmişti, gördüm onu, ellerine torba gibi parmaksız eldivenler takmışlardı. Biliyorsunuz, ne bulursa ağzına atardı, o gün yere uzandı, ot yedi.»

Aptal aptal yüzüme baktı Matmazel Torsen.

«Hiç ot yememişti sanki, yüzünü buruşturdu. Belki ot bozulmuş, çürümüştü de ondan. Durmuş, kalmış otlardandı yediği; bilirsiniz, hani ertesi yıl turistler gelinceye kadar açıkta kalan, çürüyen otlar var ya, onlardandı.»

«Siz beni oyalamak, neşelendirmek niyetindesiniz ga-

liba!» dedi Matmazel Torsen, gülümseyerek. «Beni çok mutsuz sanıyorsunuz her halde? Yoo, ne münasebet! O benim için belki fazlasıyla iyi bir adam. Hiç değilse kız kardeşi bu fikirdedir sanırım, çünkü aleyhime çalıştı hep. Fakat bu kıza aldırmamak hoşuma gidiyor benim. Evet, mutsuz değilim, buraya bunun için gelmedim. Başkası olacağına bu olsun, daha iyi benim için, istediğim adamla evlenemeyeceğime göre, bunu tercih ederim.»

«Yavrum, daha önce de söylediniz bunu.. evet, kışın söylemiştiniz. Fakat o sizin istediğiniz, aldı gitti başını, değil mi öyle? Siz de anlamıştınız, ona hiç de uygun düşmüyor, yakışmıyordunuz. Yani sizin denginiz değildi o, size yakışmıyordu.»

«Yakışmak! Nereye uyar, yakışırım ki ben? Gideceğim yere yakışır mıyım dersiniz? Ne yazık ki, öyle olamadım, her hangi bir kimseye uyabilecek biri olamadım; bu memlekette böyle biri var mıdır bilmem. Mesele başarıp başaramıyacağımda. O bana katlanabilecek mi, işte bütün mesele! Fakat irademi, iyi niyetimi göstereceğim, söz verdim kendi kendime.»

«Peki, kim bu adam? Ben tanıyor muyum? Ona yakışmıyorum mu dediniz? Garip şey, her halde sizi isteyen, size âşık birisi. Siz de onu seversiniz zamanla. Beni dinleyin, Matmazel İngeborg, mükemmel başarırsınız bu işi, beceriklisiniz, anlayışlısınız...»

«Peki peki» dedi kısaca ve ayağa kalktı. Fakat durakladı sonra, konuşmak istedi, düşündü, başını çevirdi, kapıdan sordu:

«Demek bu iş olsun diyorsunuz?»

Bu soru şaşırttı beni:

«Nasıl? Aslı yok mu yani?»

«Yoo, var, şey.. evet, oldu, nişanlandım. Hem boyuna iyi ettiğimi söylediniz ya bana.»

«Hayır, ne bileyim, bilemem ki!» diye cevap verdim, ona doğru yürüdüm. «Kim bu adam?»

«N'olursunuz bırakın artık, düşmeyin üstüme. İyi geceler!»

Körlemesine elini uzattı, fakat önüne baktığı için eli benim elimi bulamıyor, ellerimiz birbirine değip değip ka-

lıyordu. Kapıyı açtı, kayboldu gitti hemen. Peşinden seslendim, beklemesini rica ettim, sonra şapkamı aldım, ardından seğirttim. Boştu merdivenler. Ta aşağıya indim, sokak kapısını açtım, boştu cadde. Anlaşılan koşarak gitmişti.

Yarın görmeye çalışırım, diye düşündüm.

★

Bir gün, iki gün, geçebileceği yollara baktımsa da onu göremedim. Bir gün daha.. boşuna. Sonra evine gidip sormak istedim. İlkin bunu tabiî karşılamıştım, ama iş bu raddeye gelince düşündüm uzun uzun: İnsan kendini gülünç ederse bir şeyler kaybeder. İyi ama, yaşlı amca değil miydim ben? Öyle, tabiî, fakat...

Böylece bir hafta, iki hafta, üç hafta geçti. Hiç bir yerde göremiyordum Matmazel Torsen'i; başına bir kazâ mı gelmişti yoksa? Merdivenleri tırmandım, kapısını çaldım.

«Gitti, düğünden hemen sonra, geçen hafta. Nikolai ile evlendi, marangoz Nikolai ile.»

★

Mart.. ne biçim ay! Kış geçmiştir, ama daha ne kadar süreceği bilinmez henüz Martta. Mart budur işte.

Yeni bir kış yaşadım. Anglosakson tiyatrosunda o mutlu zenci eğlencelerini gördüm. O teeplere sen de gelmiştin, benim küçük dostum, yaptığımız gösterilerde ne kadar usta olduğumuzu görmüştün, onlara sen de katılmıştın, küçük sevimli bir hâtıran bile var: Kırdığın o kaburga kemiğin! Ben de biraz uzaktan bu yaşantıya katıldım, iki mil uzaktan. Yakınlarda hiç insan yoktu, ama buna karşılık yedi kat gökyüzü vardı benim üstümde.

Yurdumuzun yıllık ürünleri konusunda yetkililerin verdikleri raporları okuyorum şimdi, yani Norveç tiyatrosunun gelirlerini okuyorum: Hohoo, dolarlar, sterlinler!

Ve neşeli profesör, havasını, ortamını bulmuş sekiyor,

seğirtiyor. Memnun halinden ve kendinden emin, işte geliyor. Muhteşem bir Sıradan - Bey. Önümüzdeki sene aydın görüşlü başkalarını da getirecek, Norveç'i daha da cilâlayıp parlatacak, Anglosaksonlar için daha göz alıcı hale koyacaktır. Daha çok dolar, daha çok sterlin, hohoo!

Ee, ne olmuş, diye mırıldanıyor birisi?

İsviçre.

O halde İsviçre'yi öğlen yemeğine götürelim, bir nutuk çekelim: «Arkadaş, bizim yüce amacımız sana benzemektir. Alp'lerinden bu kadar çok kimse yararlanabilir, kim işletebilir böylesine onları; böylesine saat çarklarını kim törpüler senin gibi? İsviçre, kendi evindeymiş gibi davran, hiç bir şeyini çalmayız biz senin, soframızda hırsız falan yok bizim. Şerefine!»

Fakat bu da hiç bir işe yaramazsa, iyice toparlanmalı ve savaşmalıyız! Eski Norveç'te henüz vardır Norveç'liler; İsviçre'yle rekabet ediyoruz.

★

Madam Henriksen bir bardakta tomur tomur bir iki söğüt dalı getirdi odama.

«Nasıl, bahar mı geldi?»

«Evet, eli kulağında.»

«O halde bana yol göründü. Evet, bakın, Madam Henriksen, ben burada kalırım kalmasına, çünkü benim yerim burası, fakat artık ne yapayım burada? Çalışmıyorum, öylesine yaşıyorum işte. Bilmem, anlatabilecek miyim? Boyuna üzülüyor, dertleniyorum, kalbim kıvrım kıvrım benim. Benim en hoş oyunum yazı-tura atmak şimdi: Parayı havaya fırlatıyor, bekliyorum. Sonbaharda sizin buraya geldiğim vakit böyle bitkin perişan değildim, hiç de böyle değildim; evet ancak yarım yaş daha gençtim sadece, yarım yaş mı, on yaş daha gençtim. Ne oldu bana böyle? Yalnız, ben artık sonbahardaki ben değilim.»

«Fakat bütün kış ne kadar dinçtiniz! Üç hafta önce çiftlikten döndüğünüz vakit ne kadar neşeliydiniz, değil mi?»

«Ya? Hatırlamıyorum. Fakat bu kadar çabuk nasıl olur bu? Bu üç hafta içinde hiç bir olay geçmedi ki başımdan! Neyse, yani ben artık gidiyorum. Bahar geldi mi giderim ben, eskiden de hep böyle yapmışımdır, ben yine o eski rolüme dönüyorum. Otursanız a, Madam Henriksen!»

«Teşekkür ederim, vaktim yok.»

«Evet, vaktiniz yok, çalışıyorsunuz! Siz on yıl yaşlanmış değilsiniz; bakıyorum da hattâ Pazarları bile dinlenmek zor geliyor size, sevgili Madam Henriksen! Siz ve küçük kızınız ailenizi geçindirmek için çorap örüyor, odanızı kiraya veriyor, evinizi ocağınızı tam bir anne gibi çekip çeviriyorsunuz. Küçük Luise'yi on iki yıl okul sıralarında oturtmak istemiyorsunuz, hayır! Çünkü çocukluğunun en önemli yıllarında kızcağızı hemen hiç göremeyeceksiniz; sizden uzak olunca da sizin gibi olmaya özenmeyecek çocuk; sizin bildiklerinizi öğrenmeyecek. Tabiî ilerde öğrenir çocuk doğurmasını, fakat anne olmayı öğrenemez. Evini barkını çekip çevirmesi gerekti mi beceremez bunu. Dil bilir, matematik bilir, Mavisakal'ı bilir, ama onun kadınlığını beslemez ki bunlar. On iki yıl boyunca benliğinin aç kalması demektir bu.»

«Affedersiniz, sorabilir miyim, buradan nereye gideceksiniz?»

«Bilmiyorum, fakat gideceğim. Evet, nereye? Bir buhar gemisine giderim, gemiye binerim, bir hayli gittikten sonra karaya çıkarım. Bakınırım sağa sola, çok dolaştığımı yahut henüz yeterince dolaşmamış olduğumu anlarsam yine binerim bir gemiye, tekrar yola çıkarım. Bir keresinde İsveç'e kadar yayan gitmiştim, Kalmar'a vardım, oradan Öland'a geçtim, baktım ki fazla yol almışım, geri döndüm. Kimse merak etmez benim nerde olduğumu, hele benim için daha da önemsizdir bu.»

36

İnsan her şeye alışıyor, iki yıl daha geçiyor, ona da alışıyor.

İşte yine ilkbahar...

Bu sınır şehrinde panayır kurulmuş. Kuytu köşem pek gürültülü oldu. İlerki çayırda müzik; atlıkarınca dönüyor, cambazlar çadırlarının önünde çene çalıyorlar; çeşit çeşit insanlar akın etmişler şehre; bir bayram şenliği. Dağı aşıp bir sürü Norveç'liler de gelmişler; atlar kişniyor, inekler böğürüyor, alış veriş gelişiyor.

Odamın karşısında bir kuyumcu dükkânı var, bugünlerde vitrinine gümüşten yapılmış büyükçe bir inek koydular; civar köylüler durup durup hayretle bakıyorlar bu güzel, damızlık ineğe. «Bizim dağlara gitmez bu, pek cici, pek de nazlı!» diyor köylünün biri ve gülüyor. «Kaça verirler acaba?» diyor bir başkası ve gülüyor, — «Satın mı alacaksın?» — «Yok canım, bu yıl otumuz öyle az kil»

Derken ağır yavaş adımlarla bir adam geliyor, vitrinin önünde duruyor o da. Sırtını görüyorum, zorlu yaman bir sırtı var. Uzun zaman duruyor orada, düşünüyor her halde, ara sıra sakalını kaşıyor çünkü. Derken, vay canına, dükkândan içeri giriyor, gümüş ineği mi alacak yoksa?

Zaman geçmek bilmiyor, adam dışarı çıkmıyor, ne yapar ki içerde? Bir kere merak ettim madem, yarıda bırakamam bu işi: Şapkamı alıyor, kuyumcunun vitrini önüne gidiyorum ben de. Başkalarının yanına dikiliyor, kapıyı kolluyorum.

Derken adam tekrar dışarı çıkıyor, evet, Nikolai bu! Sırt o sırt, eller o eller; yalnız sakal bırakmış şimdi, öyle de yaman bir hali var ki! Marangoz Nikolai, onun burda işi ne?

Selâmlaşıyoruz; ağır yavaş, elini uzatıyor bana. Ordan burdan konuşuyoruz, kolay olmuyor, fakat konuşuyoruz işte. Evet, tabiî, bir bakıma alış verişe gelmiş buraya. «Yoksa gümüş ineği mi aldınız?» — «Yoo, hayır, içerde ne mi yaptım, hiç! Alış veriş ettiğim yok...»

Gitgide anlıyorum: Bir at almaya gelmiş. Ve öğreniyorum; Toprağı açmış, sürmüş, şimdi çayır yapıyormuş. «Karım mı.. sağ olun, teşekkür ederim, iyidir. Sağlığı çok düzeldi şu ara.»

«Şey.. ne diyecektim, dağı aşarak mı geldiniz buraya?» diye sordu.

«Evet, kışın, Aralık ayında.»

«Bilseydim!»

Haber vermeye vakit bulamadığımı anlattım. «Acele bir işim çıktı, küçük bir iş...»

«Güzel!» dedi.

Konuşmamız bu kadarla kaldı; Nikolai her zamanki gibi az konuşuyordu. Yapılacak bir iki işi daha varmış burada; çiftliği uzun zaman yalnız bırakamadığı için yarın dönmek zorundaymış tekrar.

«Atı aldınız mı?»

«Hayır, onu da alamadım.»

«Almayacak mısınız?»

«Bilmem ki! Yirmi beş kron'un yarısını olsun indirtebilsem!»

O gün Nikolai'ın kuyumcuya tekrar girdiğini gördüm. Bir alış veriştı bu her halde. Şimdi dağı aşarken bir yoldaşım olacak yanımda, diye düşünüyordum; mevsim bahar; ben hep baharları düşmez miyim yollara? Eşyalarımı toplamaya başladım.

Nikolai tekrar dışarı çıktı, içeri girerkenki gibi, elleri boştu yine. Pencereyi açtım, sordum: «Aldınız mı atı?»

«Hayır, fiattan hiç inmiyor.»

«Siz çıkın biraz.»

«Evet, ama param çıkışmaz pek.» dedi çekinerek.

«Biraz borç verebilirim.»

Gülümsedi Nikolai, benim teklifim imkânsız bir şeymiş gibi başını salladı: «Çok teşekkür ederim!» dedi, yürümeye başladı.

«Nereye böyle?» diye sordum.

«Bir at daha var, ona bakacağım!» dedi. «Bununki kadar iyi değil, yaşlı da hem, fakat..»

Nikolai'ın atı beni haddinden fazla mı ilgilendiriyor, adamcağıza tebelleş mi oluyordum yoksa? Peki ama niçin? Anlayamıyordum. Kışın kapısının önünden geçip de uğramamış olmama gücenmişti, şimdi kendimi bağışlatmak istiyordum, buydu işin iç yüzü. Fakat bunda kendimi suçlu bulmadığım için torbamı sırtlamadım hemen,

kendisine yol arkadaşı olmayı teklif etmedim ona. Hayır, öyle yapmadım da şehirde bir gezintiye çıktım, bunu yapabilirdim pekâlâ, herkes gibi.

Yanında genç bir at, sokakta Nikolai'a rasladım, bir iki laf ettik:

«Aldınız mı?»

«Evet, aldım neyse, adam sonunda razı oldu.» diye cevap verdi gülümseyerek.

Yürüdük beraber, atı ahıra götürdük, doyurduk karnını, okşadık. Bir kısraktı, sarıydı rengi, yelesiyle kuyruğu beyaz hemen hemen; bir küçük hanımefendi. Fakat akşamleyin Nikolai, kaldığım yere kendisi geldi. Kısraktan, dağ yolundan söz etti biraz. Sonra: «Hoşça kal!» dedi, kapıya yürüdü. «Şey, ne diyecektim..» diye ekledi: «Teklif etmem bilmem doğru olur mu, artık eşyanızı kendiniz taşımazsınız. Öbürsü gün bizim orda oluruz.»

Tekrar nasıl gücendirebilirdim onu?

★

Bir gün akşama kadar yürüdük, sınırdaki dağ kulübesinde geceledik, sonra yine yürüdük. Kendi eşyalarından başka, torbamı da hep Nikolai taşıdı. Hayvana yükleyelim, dedimse de, hiç de ağır değil! diye cevap verdi. Bak hele, sarışın hanım kızı korumak istiyordu Nikolai.

Öğleye doğru fiyord'u gördük altımızda. Nikolai durdu, muhabbetle okşadı kısrağı tekrar. Aşağılara indikçe bir basınç, göğsümde bir daralma hissediyordum: deniz havası.

«Ne oluyorsun?» diye sordu Nikolai.

«Hiç, yok bir şey!» dedim.

İndik, çiftliğine geldik, avlu tertemiz süpürülmüştü. Bir kadın sırtı gördük; bir kapı aralığında çömelmiş, yeri süpürüyordu. Günlerden cumartesi.

«Bırrr!» dedi Nikolai, hiç gereği yokken, yüksek sesle, ve durdurdu atı.

Kapı aralığındaki kadın, arkasına döndü; kırlaşmıştı saçları; oydu: Matmazel İngeborg, Madam İngeborgl

«Aa, ilâhi!» dedi, yeri çarçabuk bir iki daha sildi, bitirdi işini.

«Evet, buralar boyuna silinir.» diye takıldı Nikolai. «Temizliği ne kadar da seviyor!»

Ben Nikolai'ı hiç şaka etmez sanırdım. Ah, yol boyunca öyle memnundu ki, çiftliğe getirdiği «hanım kız» la öyle övünüyordu ki, işte tekrar okşadı onu.

Bayan İngeborg ayağa kalktı, kirliydi ıslaktı üstü başı; her şey öyle garip geliyordu ki bana, toparlanamadım hemen; ona da vakit bırakmak için başımı başka tarafa çevirdim.

«Aa, ne güzel beygir bu böyle!» dediğini duydum.

Nikolai beygire şaplaklar atıyor, okşuyordu hayvanı. «Bir de misafir getirdim işte!» dedi Nikolai.

Bayan İngeborg'a doğru ilerledim; her halde alabildiğine yapmacıksız ve tabiî idim, kimbilir. «Günaydın!» dedim, uzatmaktan utandığı ıslak elini tuttum, karşısında az çok görgülü, kibar olmak istedim, hemen bırakmadım elini, tekrarladım: «Günaydın, günaydın!»

«Günaydın!» dedi. «Öyle şaşırdım ki!»

Değiştirmedim tutumumu:

«Suç bende değil, kocanızda!» dedim. «Aldı geldi beni de.»

«Hoş geldiniz!» diye cevap verdi Bayan İngeborg. «Ne iyi, ben de temizliği bitirmiştim.»

Kısa bir sessizlik oldu, bakıştık; son görüşmemizden bu yana iki sene geçmişti. Bir şeyler yapmış olmak için üçümüz de kısrağı gözden geçirmeye başladık; nerdeyse gururundan patlayacaktı Nikolai. Derken açık salon kapısından bir çocuk sesi duyduk, genç anne hemen koştu içeri; «Buyurun, buraya gelin!» diye seslendi içerden.

Salona girince içersinin son defakinden çok farklı, değişik olduğunu gördüm; orta halli evlerdeki gibi süslenmişti salon: Pencerelerde beyaz perdeler, duvarlarda resimler, tavanda bir asma lamba, ortada yuvarlak bir masa ve iskemleler, bir rafta vazolar porselenler, gül dalından bir öreke, bir de çiçeklik vardı; dolmuştu salon. Bayan İngeborg'un eski evinden alıştığı şeylerdi bunlar her halde, ve güzel buluyordu, öyle yal Petra'nın zamanında

bu salon daha aydınlık ve ferahtı fakat.

«Anneniz nerde?» diye sordum Nikolai'a.

Her zamanki gibi durakladı Nikolai. Karısı cevap verdi:

«İyi hamdolsun!»

Peki ama, nerde? diye sormak istedim tekrar, fakat sormadım.

«Bakın, ne göstereceğim size!» dedi Bayan İngeborg.

Çocuğu gösterdi, güzel toraman bir bebek; bir yaşındaydı her halde, kanlı canlı, topaç gibi bir oğlan. Beni görünce yüzü değişti, fakat bir an sürdü bu, annesi kucağına alınca korkmadan bakmaya başladı bana.

Allahım, ne kadar mesut ve güzeldi genç anne. Düşünün, mistik bir şefkatle doluydu gözleri; evvelce onda yoktu bu.

«Maşallah, tosun gibi!» dedim yaranmak istercesine.

«Aa, tabiî!» diye cevap verdi çocuğun annesi.

★

Her şeye alışılıyor; deniz havası artık dokunmuyor bana; nefesim daralmadan onunla konuşabiliyorum, evin hanımı Bayan İngeborg'la. O da hoşlanıyor konuşmaktan; çoktandır hiç konuşmamış gibi sinirli, telâşlı peş peşe sıralıyor sözleri. Ne konuşuyoruz? Bir açının kaç derece olduğunu sormuyor, Shakespeare'in gramerini düşünmüyoruz.

Okulda öğrendiklerinin, günün birinde burada ahırda ve cumartesi temizliğinde sona ereceğini düşünmemişti her halde!

Ah, anormal kızcağız! On iki çeşit derste bazı fasarya şeyler öğrenmiş, fakat hayat eğitiminden geçmiş birisine raslayınca öğrendiklerinin boşluğunu görmüştü. Şimdi başka şeyleri düşünmesi gerekiyordu; ev bark, aile ve ahır vardı düşünecek. Nikolai'ın annesi sığırların yarısını kendine aldığından beri hayvan sayısı çok azalmıştı burda.

«Petra ayrıldı mı sizden; başka yere mi gitti?»

«Evlendi. Öğretmenle.»

Eve gelin gelince artık burda kalmak istememiş. Bir akşam avluda bir adam peyda olmuş, Petra onu misafir etmek istemiş, Bayan İngeborg ise buna razı olmamış; çünkü adamı tanıyor, kalmasın burada, gitsin! diyormuş. Gelin kaynana anlaşamamışlar bu yüzden. Hem Petra, gelinin ahır işlerini yüzüne gözüne bulaştırdığını söylüyormuş. Doğruymuş da, aklı ermiyormuş henüz, fakat zamanla öğreniyormuş; becerikli, eli yatkın olmak güzel şeymiş. Yanlış bir davranış olacağını bildiği için çok şey sormuyor, kendi aklıyla bulup çıkarıyor, komşu çiftliklere gittikçe gözlerini açıyor, kafasını işletiyormuş. Tabiî, hiç bilmediği şeyler varmış burada, yeni yeni gördüğü şeyler. Köylerde bucaklardaki memur kadınları küçük şehirlerden gelmedirler çok kere; köy kır hayatı bilmezler, fakat öğrenirler zamanla. Şu var ki yine de hiç bir vakit tam öğrenemezler. Ellerinden sadece gündelik hayata yarayacak kadarı gelir. Bez dokuyabilmek için, dokuma tezgâhının sesleriyle büyümüş olmak gerekir; hayvanlara iyi bakabilmek için, küçük yaştan onlarla kaynaşmış, annelere yardım etmiş olmak gerekir. Evet, sonradan başkalarından da öğrenilebilir bu; fakat yüzeyde kalır, işlemez içimize. Sonra herkesin bir Nikolai'ı yoktur ki, beraber yaşasın onunla. Nikolai ile, bir pehlivan gibi güçlü kuvvetli bu adamla doluydu genç kadın; Nikolai da ona pervane oluyordu tabiî. Hem sonra Nikolai öyle iyi kalpliymiş ki, karısına toz kondurmuyor, onu pek hamarat, çalışkan buluyormuş. Genç kadın da tabiî didiniyor, çırpınıyor, bocalaması onda iz, nişan bırakmaktan da geri kalmıyormuş: Boşuna kırlaşmamış saçları. Şimdi bir ön dişinden de olmuş: Birkaç ay önce bu dişi, içinde saçma tanesi kalmış bir kartavuğunu yerken kırmış. Artık aynaya bakamıyor, kendini tanıyamıyormuş. Fakat ne önemi vardı, yeter ki Nikolai... Bakın, Nikolai ne almış ona: Panayırdaki kuyumcudan bir iğne, güzel değil mi? Ah bu Nikolai, deli oğlan! Ama buna karşılık Bayan İngeborg da, Nikolai'a ne isterse yapmaya hazır.

«Atın parasından bir kısmını ayırmış da bana bir iğne almış, düşünseniz e! Şimdi nerde acaba, nereye gitti?

Bahse girerim, dışarda beygiri okşamaktadır yine, haha!»

«Nikolai!» diye seslendi Bayan İngeborg. Ahırdan doğ ru, cevap verdi Nikolai: «Buradayım!»

Bayan İngeborg oturdu yine, bacak bacak üstüne attı. Biraz kızarmıştı yüzü, belki bir şey düşünüyordu, bir şey hatırlamıştı. Güzeldi bu hali, heyecanlı ve hoştu Bayan İngeborg. Elbisesi de iyi oturmuştu vücuduna; kumaşın altında iyice belirgindi göğüsleri, kalçaları. Şimdi elini dizinde gezdiriyordu.

Bir şey söylemiş olmak için: «Çocuk uyuyor mu?» diye sordum.

«Uyuyor, ama ne çocuk!» dedi sevinçli bir sesle. «Böyle mükemmel bir şey daha var mıdır, dersiniz? Evet, affedersiniz! Bir yaşına bastı. Çocuklar ne tatlı şeylermiş, hiç bilmezdim.»

«Gördünüz işte!»

«Evet, eskiden başka türlü düşünürdüm, çok iyi hatırlıyorum, siz de aksini söylemiştiniz. Ne aptalmışım! Çocuklar, bir mûcize onlar! İnsan yaşlanınca tek mutluluk, son mutluluk! Çok çocuğum olsun isterim, pek çok, ah aziz dostum, çocuklarım olsa, sıra sıra, boy boy, org boruları gibi biri ötekinden daha uzun. Öyle tatlı şey ki çocuklar... Fakat şunu da söyliyeyim, dişimi kaybetmem hiç de iyi olmadı, siyah bir boşluk kaldı yerinde. Evet, üzülüyorum doğrusu, Nikolai hesabına. Yenisini taktırabilirim, ama nerde, imkânsız, çok pahalı diye duydum. Hem sonra artık gösteriş falan neyime benim, keşke daha önce de düşünseydim böyle şeyleri, çok geç anladım. Düşünün, bu yüzden neler kaybettim, neler! Çocukluğumu, gençliğimi yitirdim. Hattâ bu yaşımda yazın Torezinnen'lere bile gitmedim mi? Sözde okul yıllarından kurtulacak, kendime gelecektim, rahat nefes alacaktım, ne oldu, tembelliğe gömüldüm, yele verdim günlerimi. Duyduğum pişmanlıktan haykırasım geliyor. On yıl önce evlenebilir, ev ocak sahibi olurdum, bir sürü çocuğum olurdu, kocam olurdu; yaşlandım şimdi, on yılım havaya gitti. Saçlarım ağardı, bir dişimden oldum...»

«Siz bir dişinizi kaybettiniz, ya benim olup olacağı tek dişim var ya, nerdeyse.»

Onu böylece teselli etmek istedim, ama hemen de pişman oldum bunu söylediğime. Kendimi ne diye olduğumdan daha çok kötülemeli? Yeteri kadar berbat durumdayım zaten! Ah, nasıl da kızıyor, kendi kendime gülüyor, dişlerimi göstermek için sırıtıyordum: Bakın, baksanız a, canım! Sanırım, rol yaptığımın farkına vardı ne yazık ki! Sahteydi, yapmacıktı bütün davranışlarım.

Sonra yine o beni teselli etti, bu işi rahatça yapanlar gibi:

«Aa, demek iş kalmadı sizde, öyle mi?» dedi, güldü.

«Öğretmeni gördünüz mü siz?» diye sordum kısaca.

«Aa, tabiî! Hatırlar mısınız, onun hakkında siz ne anlatmıştınız bana. Hani şu yolda giden adamla at hikâyesi... Fakat zeki ve para canlısı bir adam, öyle de işini biliyor ki, bizim tarla sürgüsü yeni ve iyi diye bizimkini ödünç alır ikide bir. Bir bina yaptılar, vâdiye giden yolcular orada kalıyorlar, büyükçe bir otel, millî kıyafetler giymiş hizmetçiler falan. Nikolai ile ben, düğünlerinde bulunduk, Petra güzel ve hoştu cidden. Zannetmeyin ki, Petra ile aramız açık hâlâ. Hayır, ben işleri kavrayalı artık pek bir şey demiyor bana. Geçen yaz sık sık yanlarına çağırdılar beni, İngilizlere tercümanlık falan ettim. İngilizce sabun, yemek, araba, bahşiş falan demesini çat pat bilirim çünkü. Yoo, hayır, ben Petra ile yine de geçindim geçinmesine, fakat Sofie çıkageldi, hani şu şehirdeki öğretmen, Nikolai'ın kardeşi. Evvelce bana öyle çok kusur bulurdu ki, ne yalan söyliyeyim, sevmemiştim onu. Buraya gelince eski huysuzluğundan şaşmadı Sofie. Bana karşı bir kibir, bir azamet! Her şeyi en iyi bir o biliyordu. Ben tam buradaki hayata uymaya çalışıyordum, Sofie çıkageldi, beni itti bir kenara; Yediyıl Savaşları'ndan bahsediyordu, imtihan vermişti onlardan, öyle çok biliyordu ki bu savaşları! Ona söz yetiştiremiyorduk, ve kötüydü bu. Nikolai çok doğru bir laf etmiş: «Bu yapma bebek, kendini ne sanıyor, kuzum?» demişti. Bizim buraya geldiğinde nişanlıymış Sofie, altı ay izin almak zorunda kalmış. Çocuk, Petra'nın anneannesinin yanında, yani iyi bakılıyor, o da oğlan, fakat hemen hiç saçı yok, benim oğlanın ne çok saçı var oysa. Bir bakıma yazık oldu So-

fie'ye, çünkü geleneklerini kötüye kullandı, öğretmen olacağım diye harcamış senelerini. Şimdi o haliyle dönüp gelmişti çiftliğe. Fakat tahammül edilmez bir insandı, hiç değilse benim gibi işinden atılmadığını söylüyordu. «Lütfen git buradan!» dedim ben de. Onun üzerine annesiyle kalktı gitti. Fakat dedim ya, kaynanamla anlaşıyordum ben pekâlâ. Hayır, sanmayın ki atın parasının bir kısmını bize o verdi. Vermedi, bankadan borç aldık. Ama olsun, başka borcumuz yok ya, siz ona bakın! Nikolai burada gördüğünüz her şeyi kendi yaptı, masayı, rafları, hepsini... Satın almadık, kendi yaptı. İlerdeki büyük tarlayı da Nikolai kendi açtı, temizledi ve sürdü. Daha çok ineğimiz, öküzümüz olacak; güzel güzel düvelerimiz var, bir görseniz... Sofie yemek pişirmesini bile bilmiyordu. En kolayı konserve, konserve alsanız a! diyordu bize. Hiç olacak şey mi bu? Örgü örmeye başlamıştım, komşu çiftlikteki kadınlardan biri öğretti bunu bana; kendi çoraplarımı şimdi kendim örüyorum. Fakat hayır, Matmazel Sofie şehir çorabı giyiyor, parasıyla hazır çorap alıyordu tabiî. Ne denir, kibarlık. «Çek git buradan!» dedim ben de. Çekip gittiler. Hahaha!»

Nikolai içeri girdi:

«Bana mı seslendin?»

«Hayır! Şey.. yukarıya gelsen de sobanın kenarına öteberi asmak için bana bir askı takıversen.. ip de olsa olur; gel haydi!»

Gittiler, yalnız kaldım, düşündüm:

Dayanabilse bari! Sinirleri o kadar gerili ki, kendini yiyip bitiriyor. Yine gebe. Fakat gösterdiği azim ve irade, mükemmel doğrusu! İki yılda ne kadar olgunlaşmış, ama nelere maloldu, kimbilir! Dayan yavrum, dayan!

Ne olursa olsun, öğretmen Sofie'nin hakkından gelmişti işte! Nikolai'ın yanında kendisine karşı çıkan Sofie'nin hakkından gelmişti! Git buradan! diye deflemişti onu. Ah, içten içe besbelli çok memnundu Bayan İngeborg, çok hoştu bu küçük zafer! Hayat öyle değişmişti ki, artık böyle şeylerle uğraşıyordu; bunları konuşurken heyecanlıydı hep; bir yandan da okul yıllarının alışkanlığını sür-

dürüyor, parmaklarını birbirine geçiriyordu. Hem neye memnun olmasındı? Bugünün küçük zaferi, eski yılların büyük başarısıyla aynı değerdeydi şimdi. Hareket noktası değişmişti, fakat duyulan zevk azalmamıştı.

Dinle, bak! Üst katta okumaya başladı; bir mırıltı duyuluyor. Evet, bugün Pazar, İncil'i daha iyi bildiği için, Pazar duasını yapmak ona düşüyordu. Bravo, mükemmel! Bu işi de benimsemişti demek! Bu çevre halkı dinlerine bağlıydılar çünkü. İnsan dindar olmayabilir, fakat dinsiz olmak da imkânsız. O halde dualar okur insan. Güzel, doğru bir şey bu.

Bayan İngeborg hamarat bir aşçı da olmuştu. Köy yemekleri, tam usûlüne göre makarnasız, havuçlu kekikli bulgur çorbaları pişiriyordu. Okuldaki yemek derslerinden öğrenmemişti bunu; düşünüyordum da ne kadar çok şey öğrenmişti burada. Çocukları boy boy sıralamak düşüncesinde biraz aşırı gidilmiyor muydu? Hayır, bilmem ki, fakat bunu söylerken burun kanatları genişliyor, bir kısrağa benziyordu Bayan İngeborg. Orta sınıfın çocuk sevmediğini, böyle ailelerde aşkın pek kısa sürdüğünü biliyordu her halde. Onlar gün boyu beraber oluyorlar, bu yüzden konuşacak şeyleri kalmıyor ve gece ayırıyordu onları. Bayan İngeborg evini bir döllenme evi yapmak istiyordu: Karı koca' gün boyu çokluk ayrıydılar birbirlerinden; her biri kendi işiyle uğraşıyor, fakat geceler birleştiriyordu ikisini.

Bravo, Bayan İngeborg!

37

Aslında çekip gitmeliydim ben şimdi; yahut Petra ile Öğretmen'in yanına gitmeli, turistleri karşılamalıydım. Aslında böyle yapmalıydım...

Nikolai kısrağını hizmete soktu, güzel bir arabanın önüne koştu; arabayı kendi yapmış, demirlerle perçinlemişti. Şimdi gübre çekiyordu kısrak. Sığırı az, küçük çiftlikte zaten pek fazla da olmadığı için, hemen taşındı bitti gübre. Kısrağı daha sonra pulluğa koştular, ağır bir şilep çe-

kiyordu şimdi sanki kısrak. Nikolai böyle bir atı ilk defa görüyordu, karısı da öyle.

Yeni sürülen tarlaya bir gidip bakıyor, her tarafını gözden geçiriyorum. Yerden toprak alıyor, inceliyor, topraktan anlarmışım gibi, beğenmiş, başımı sallıyorum. Marnlı toprak, mükemmel!

Yolumu uzatıyor, derken Petra'nın otel saçağındaki ejder başlarını görüyorum. Fakat birden yoldan ayrılıyor, ormana yukarı gidiyor, sapa yerlere, çiçekli yerlere uzanıyorum. Hava sâkin buralarda, bahar gelmek üzere.

Ve böylece geçiyor gün.

Hayatımdan memnunum, kendimi çok iyi hissediyorum, burada kalabilsem! Öderdim masraflarımı, yardım ederdim onlara, kimseye bir zararım dokunmazdı. Akşamleyin Nikolai'a çıtlattım: Yolcu yolunda gerek, hani sanki.. Gidip karısına duyururdu her halde.

«Biraz kalsanız burda. Olmaz mı?» dedi. «Evet, burası pek o kadar..»

«Yoo, ne mutlu, hiç bile, fakat.. Fakat bahar geldi, ben bu mevsimde yollarda olurum hep. Bir yerde oturup kaldım mı bilin ki kuvvetten kesilmişimdir. Hem üstelik artık sizi de yordum çok, hele karınızı!»

Gidip bunu da karısına iletirdi her halde.

Sonra torbamı hazırlamaya başladım, bekliyordum. Hayır, kimse gelip elimden almadı torbamı, kimse hazırlanmamı durdurmaya kalkmadı. Demek ki Nikolai söylediklerimi karısına duyurmamıştı; hiç ağzını açmıyordu ki bu adam! Torbamı aldım, odanın ortasındaki iskemleye koydum, işte orada hazır ve herkes görebilir; yola çıkıyoruz işte! Sonra yarın olsun diye bekledim, eh artık torbayı görmüşlerdir; fakat hayır. Şu halde evin hanımının, beni öğlen yemeğine çağırmasını beklemeliyim. Ordan burdan söz ettim, bir ara odanın ortasındaki iskemleyi gösterdim:

«Şey.. hani bugün gideyim diye düşünüyorum da..»

«Aa, neden?» dedi Bayan İngeborg.

«Neden mi? Doğru değil mi yani?»

«Yoo, hayır, ama neye kalmıyorsunuz? Şimdi inekleri de otlağa salacağız, sütümüz de bollaşacak.»

Başka bir şey konuşmadık, yanımdan uzaklaştı Bayan İngeborg.

Bravo, Bayan İngeborg! Canım cehenneme, siz çil çil bir Duka altını gibisiniz! Daha önce sık sık olduğu gibi, şimdi de anlamıştım: Onunla Torezinnen'deki Josefine arasında pek az fark vardı henüz; gerek düşünceleri, gerek davranışları birbirine öyle yakındı ki! On iki yıllık okul hayatı bu genç kadına hiç bir şey eklememiş, aksine ondaki birçok sağlam bağları gevşetmiş, koparmıştı şüphesiz. Eh, ne yapalım, fakat dayan bakalım!

★

Derken Nikolai'ın köye inmesi gerekti, çiftliğe un getireceği için arabayla gidiyordu. Besbelli benim de gitmem gerek, öbür günkü posta motoruna yetişirim böylece. Nikolai'a söyledim, kaldığım günlerin parasını ödedim. O arabayı koşarken ben de toplanıyorum yine. Ah, bu sonsuz göçebelikler! Tam bir yerde dengenizi bulur gibi olursunuz, hemen bir başka yerde yine şaşkına dönersiniz, evsiz barksız ve köksüz. Bu duyduğum çıngırak sesleri ne? Öyle ya, Bayan İngeborg inekleri dışarıya çıkarıyor! İnekler ilk defa otlağa çıkıyorlar, süt de çoğalacak... Derken Nikolai geliyor, kalkalım! diyor. Evet, işte torba...

«İnekleri dışarı salmak için vakit henüz erken değil mi, Nikolai?»

«Erken, ama ahırda huysuzlanıyorlar artık.»

«Dün ormana gitmiştim. Oturayım dedim, fakat karların üzerine de oturamazdım ya! On sene önceydi o; o zaman otururdum. Oturabileceğim bir şey arandım sağda solda. Bir taşa da oturulabilirdi, fakat mayıs ayında hiç kimse taş üzerinde uzun zaman oturamaz.»

Nikolai, sıkıntılı tedirgin, pencereden dışarıya bakıyordu.

«Eh, gidelim bakalım.. Sonra hiç kelebek de yoktu. Hani kanatları hercai menekşelere benzeyen kelebekler olur, onlardan bir tane bile yoktu. Mutluluk ormanlarda ise, yani demek istediğim, daha çok erken. Tanrı bile gitmemiştir henüz ormanlara.»

Gevezeliklerime tek söz söylemiyordu Nikolai. İçinde bulunduğum halin karışık bir ifadesiydi bunlar; küçük zayıf bir üzüntünün ifadesi.

Kapıya doğru yürüdük.

«Nikolai, ben gitmiyorum!»

Arkasına döndü, baktı yüzüme; sonra gözlerinde tatlı bir gülümseme belirdi.

«Bakın, Nikolai, içimde bir his, hani sanki ilham gelecek gibi. Bir şeyler çıkarabilirim bu duygudan. Şu andaki halimi bozmam doğru değil. Ben gitmiyorum.»

«Pekâlâ!» dedi Nikolai. «Madem kalmanızda fayda var..»

Ve çeyrek saat sonra Nikolai ile kısrağının, yolun aşağısında gitmekte olduklarını gördüm. Bayan İngeborg, kucağında çocuğu, avluda duruyor, oynaşan inekleri gösteriyordu çocuğa.

Ve ben buradayım. Evet evet, kibar nazik bir ihtiyarım ben.

★

Nikolai, bana gelen mektuplarla döndü geldi; birkaç haftadır postada bir hayli birikmiş mektuplar.

«Siz mektuplarınızı okumazsınız, değil mi?» diye takıldı Bayan İngeborg. Nikolai oturmuş, dinliyordu.

Cevap verdim:

«Okumadan yakmamı îma ediyorsanız, derhal...»

Birden sarardı, elini mektupların üzerine koydu şakacıktan; biraz da benim elimi kapatmıştı eli, bir sıcaklık hissettim, bir an garip bir kan sıcaklığı hissettim, kan sıcaklığından da ilerde bir şeydi bu; bir an sürdü, sonra çekti elini:

«Mektupları korumalıyız.»

Yüzü kızarmıştı şimdi.

«Mektuplarını yakmıştı bir kere.» dedi kocasına. Sonra ocak başına gitti, bir işe koyuldu. Yolculuğun nasıl geçtiğini, yol durumunu, kısrağın huysuzluk edip etmediğini sordu kocasına. Hayır, güzel güzel gidip gelmiş kısrak. Kimin içinse küçük, önemsiz bir çıkış. Kendisini aldatmam doğru değilmiş gibilerden.

★

Birkaç gün sonra.

Havalar ısındı, pencerem açık, odamın kapısı açık, sessiz her taraf. Penceremin önünde, dışarıya bakıyorum.

Sırtında dağınık bir yük, bir adam giriyor avluya. İyi göremedim, bir şeyler getiren Nikolai sandım önce. Bunun için de pencereden ayrıldım, masaya oturdum.

Az sonra salonda: Günaydın! dedi birisi.

Bayan İngeborg cevap vermedi, fakat sesini yükselterek, tersler gibi, şöyle dediğini duydum:

«Buraya niçin geldin?»

Yabancı bir erkek sesi karşılık verdi:

«Bir merhaba demek için.»

«Burda değil, dışarda kocam.»

«Olsun!»

«Olsun mu? Olmaz, git burdan!» diye bağırdı Bayan İngeborg.

Bilmiyorum, o anda nasıldı Bayan İngeborg'un yüzü; fakat sesi üzgündü, göz yaşından, heyecandan üzgündü.

Bir an sonra ben de salondaydım.

Solem'di yabancı adam.

Solem buradaydı öyle mi? Her yere yetişiyordu. Bakışlarımız karşılaştı.

«Sana git burdan, dediler!»

«Dur hele!» diye cevap verdi Solem, yarı İsveç ağzıyla. «Pösteki topluyorum. Çiftlikleri dolaşıyor, pösteki alıyorum. Var mı pösteki?»

«Yok» diye bağırdı Bayan İngeborg, kısık bir sesle. Çılgına dönmüştü âdeta. Birdenbire elindeki kepçeyle, ocakta kaynamakta olan bir suyun başına gitti, batırdı kepçeyi içine, belki de kaynar sudan alıp Solem'in yüzüne...

Nikolai o anda içeri girdi.

Ağır yavaş adamın gözleri birden parlayıverdi; durumu anlamıştı şüphesiz. Solem'i tanıyor muydu, çiftliğe geldiğini görmüş müydü? Güldü hafifçe Nikolai, haha, dedi, yine güldü, gülümşedi, yerleşti kaldı yüzünde gülümseme. İş sarpa sarıyordu, Nikolai'ın yüzü bembeyaz olmuştu, ağzı bir gülme krampıyla taşlaşmıştı âdeta. Evet, Solem dengini bulmuştu şimdi, kendi soyundan birine çatmıştı:

Güçlü, yaman, inatçı birer beygirdi ikisi de. Ve hâlâ gülümsüyordu Nikolai. Evet evet, demek pösteki yok burada! dedi Solem ve kapıya bakındı. Nikolai gülümseyerek peşinden gidiyordu. Dışarda avluda Nikolai, çıkınını sırtlamakta Solem'e yardım etti. Teşekkür etti Solem, huzursuzdu fakat. Hayvan postları, pöstekileri.. ne de kocaman bir çıkındı bu! Nikolai çıkını tuttu, kaldırdı, Solem'in sırtına koydu, bastırdı! Ne de ağırmış meğer, Solem'in dizlerinin bağı çözüldü ve yüzükoyun yere kapaklandı Solem. Bir inilti duyuldu, avlunun toprağı taş gibi katıydı, acıtırdı. Solem bir an yerde serili kaldı, toparlandı sonra, deminki Solem değildi şimdi; alnı yüzü paralanmıştı, gözlerine kan sızıyordu. Sırtındaki ağır yükü biraz yana almayı denedi, fakat yük eğri kaldı yine. Fakat yürümeye başladı Solem: Nikolai da gülümseyerek peşinden gidiyordu. Yürüdüler, yürüdüler, ormanın kenarına vardılar, Solem önde, Nikolai arkasında; derken görünmez oldular.

Ee, insaflı olalım, bu yere toslama hiç de iyi olmamıştı. Ya o ağır yük, bir omuzda yana sarkmış o yük, ne de berbattı görünüşü!

Salonda bir hıçkırma duyuyorum, Bayan İngeborg bir iskemleye yığılıp kalmış. O durumda! Ne zor!

Evet, beklemek gerek, düzelir, geçer; biraz konuşuyoruz; ufak tefek sorularla kendini toplamasına yardım ediyorum.

«O adam, bilemezsiniz ne korkunçtur, öldüreceğim onu. Oydu, ilk o oldu, fakat şimdi görür gününü, adamakıllı görür. İlk o oldu, o güne kadar temizdim, iffetliydim ben. Fakat sonra ilk o oldu. Ama benim için öyle önemli değildi bu, neysem oyum ben, kendimi daha iyi göstermiyorum, önce aldırmamıştım pek, fakat sonra anladım. Bir sürü kötülük geldi peşinden, alçaldım, battım dizlerime kadar. Onun suçuydu bu. O günden sonra anladım her şeyi. Allah biliyor ya, artık kurtulmak istiyorum bu adamdan; görmek istemiyorum. Siz söyleyin, çok bir şey mi bu benim istediğim? Allah vere de Nikolai'ın elinden bir kazâ çıkmasa! Cezalandırırlar sonra onu. Kuzum, n'olursunuz, gidin, bakın! Nikolai öldürür onu...»

«Hayır, hayır, aklı başında bir adamdır Nikolai! So-

lem'in size ettiğini de bilmiyor her halde. Biliyor mu?»

Bayan İngeborg başını kaldırdı, yüzüme baktı:

«Kendiniz için mi soruyorsunuz bunu?»

«Nasıl? Anlamadım.»

«Kendiniz için mi soruyorsunuz, dedim. Bazan bakıyorum da beni sorguya çekiyor gibisiniz. Hayır, kocama söylemedim bunu. Dürüstlüğümden şüphe edin isterseniz. Bazı şeyler söyledim ama.. beni rahat bırakmadığını söyledim biraz. Evvelce de gelmişti. Petra'nın misafir etmek istediği adam buydu, ben dayattım, istemedim. Bu adam burada kalamaz, dedim Nikolai'a, daha da bazı şeyler söyledim. Ama kendime dair hiç bir şey anlatmadım kocama. Şimdi dürüstlüğüm için ne düşünüyorsunuz, peki? Ama şimdi de hiç bir şey söylemeyeceğim, hiç bir zaman söylemeyeceğim. Neden mi? Size bunun hesabını vermeye mecbur değilim. Fakat bilmek istersiniz elbet, yoo yoo, bırakın da anlatayım! Ben bu işi kocama açtım diyelim, beni korkutan onun öfkesi değildir, ben onun beni bağışlamasından korkarım; sonra yine hiç bir şey olmamış gibi, yaşayacağız, ben bundan korkarım. O muhakkak affeder beni, yaradılışı öyledir, sonra seviyor beni, sonra bir köylü o; köylüler böyle şeylere aldırmazlar pek. Onun beni bağışlaması fena bir adam olması demektir, ben onun fena olmasını istemem. Allah bilir ya, istemem; ben fena olayım daha iyi. Belki ikimizin de karşılıklı, bazı şeylerimize göz yummamız gerekli, fakat elimizdekilere sıkı sarılmalıyız. Hayvan değil, insan olalım, ben geleceği ve çocuklarımızı düşünüyorum... Hem hiç iyi olmadı, beni konuşturmayacaktınız, ne diye sordunuz sanki?»

«Nikolai bir şey bilmiyorsa, adamı, korktuğunuz gibi ne diye dövsün, öldürsün diye düşündüm, sizi yatıştırmak istedim.»

«Evet, çok iyi biliyorsunuz, içimdekileri dışa vurdurmayı. Ölünceye kadar kendime saklamak istediğim şeyi öğrendiniz işte. Ah, ne diye konuştum sanki! Şimdi benim için ne kadar düzenbaz diyeceksiniz, kimbilir!»

«Yoo, hiç bile.»

«Değil miyim sanki?»

«Hayır, tam tersi. Söylediklerinizin hepsi sonuna ka-

dar çok doğru. Hem sonra ne kadar güzel!»

«Allah sizden razı olsun!» dedi, içini çekti tekrar.

«Hayır, artık ağlamayın. Bakın, Nikolai geliyor yoldan yukarı. Her zamanki gibi telâşsız, rahat.»

«Sahi mi? Ne iyi! Kocam hiç kusursuz adamdır. Demin onun da kusuru vardır, derken acele ettim. Hayır, düşünüyorum da hiç bir kusurunu bulamıyorum. Tabiî, söylendiği olur bazan. Fakat kız kardeşi yüzündendir bu. Gideyim de karşılıyayım onu.»

Sırtına almak için bir şey aranmaya başladı, vakit aldı bu, hâlâ telâşı heyecanı geçmemişti. Aradığını bulduğu zaman, Nikolai da avluya girmişti artık.

«Geldin mi? Bir çocukluk yapmadın ya?»

Nikolai'ın yüzündeki katılık büsbütün dağılmamıştı henüz, cevap verdi:

«Sadece oğluna kadar götürdüm onu.»

«Solem'in bir oğlu mu var burada?» diye sordum.

İkisi de cevap vermedi, Nikolai işinin başına gitti, karısı da tarlaya kadar geçirdi onu.

Torezinnen'deki o günü hatırlıyorum: Öğretmen Sofie içeri girmiş, Solem'in son marifetini haber vermişti: Parmağına bir bez sarmıştı Solem, ama parmağını kesmemişti ki! Sofie ile Solem o günlerde tanışmışlardı, ondan sonra da şehirde buluşmuşlardı her halde; Solem her yere yetişiyordu.

Eh ne çare, turistler pansiyonu Torezinnen'deki hanımlar... Bir melek değildi Solem, onlar mı ıslâh edeceklerdi Solem'i, imkânsız! Derken Solem o kızcağıza raslamıştı: Öğretmen olmaktan başka bir şeyi öğrenememiş Sofie çıkmıştı karşısına...

★

Bunu daha önceden anlamalıydım, artık bir şey anlayamaz oldum.

Bir şeyin farkına vardım şimdi.

Tesadüf, sezdim işte nihayet: Onlar benim kalmamı param için istiyorlar her halde. Ödediğim yemek, yatak paraları atın borcunu karşılayacak; şüphesiz böyle bu!

Ben bunun farkına daha önce varmalıydım, fakat yaşlandım işte. Hem sonra hiç de yanlış anlaşılmam, şunu da söylersem: Beyin, kalpten önce soluyor, kuruyor. Ninelerde, dedelerde görmek mümkün bunu.

İlkin bu buluşuma bravo dedim: Bravo, Bayan İngeborg, siz yine bir Duka altını gibisiniz! Fakat böyledir insan tabiatı: Sonunda alındım, kırıldım. Elbet, çok daha iyiydi beygirin parasını bir kerede ödemek ve çekip gitmek! Ah, seve seve yapardım bunu ya, hiç bir kazancım olmazdı yine de: Nikolai'a bir masal gibi gelirdi bu; başını sallardı. Hesap ettim, beygirin ödenecek borcu pek bir şey olmasa gerekti, ödenmişti belki de...

İşte Bayan İngeborg uğraşıyor, didiniyor. Hummalı bir çalışma olmasa bile böyle bu! Şimdi karnı daha da şişmiş, oturması gerekir, ama binde bir oturuyor. Yatakları yapıyor, yemekleri pişiriyor, hayvanlara bakıyor, dikiş dikiyor, yama yamıyor, çamaşır yıkıyor. Çok kere yüzünün her yanına kırçıl bir tutam saç sarkıyor, öylesine meşgul ki sarksın varsın zülüfleri; firketeyle tutturulamayacak kadar kısa bu saçlar. Fakat güzeldir Bayan İngeborg, o anne haliyle güzeldir. Teni güzel, ağzı güzel. Çocuk ve o, ikisi birden bir güzellik anıtıdır. Tabiî, ben de sularını odunlarını taşıdım, ama yine de onun işini çoğaltmış oldum. Bunu düşündükçe kulaklarımın kızardığını hissediyorum.

Fakat nasıl oluyor da şimdi beni her hangi bir yerde sırf ben olduğum için isteyeceklerini düşünebiliyorum? Bütün bu yıllarım pek çok, bendeki bu hararet pek az değil mi bunun için? Evet, nihayet anlamıştım bunu.

Bu keşfim bir bakıma yola çıkmamı kolaylaştırdı. Bu defa torbamı hazırlarken kesindi kararım. Kendisine tuhaf tuhaf şeyler gösterdiğim için bana o kadar ısınmış, çokluk kucağımda olmak isteyen çocuğa, Bayan İngeborg'un yavrusuna rağmen kesindi kararım. Çocuğa rağmen, evet. Bana çok alışmıştı, kucağımdan inmek istemiyordu çocuk. Kimselere benzemeyen, biricik dedesine karşı bir çocuk içgüdüsü işte!

Derken çiftliğe Bayan İngeborg'un bir kız kardeşi geldi, yardım için her halde. Eşyalarımı topluyor, kendi kendime duyduğum kahırdan dolayı ezik bitik toparlanıyor-

dum. Nikolai'a ve atına yük olmamak için vapur iskelesine kadar yalnız gitmek istiyordum. Şunu da yapacak; vedâlaşmalardan, el sıkışmalardan, ayrılış ve uğurlama sözlerinden de kurtaracağım hepimizi; bakın şuraya yazıyorum işte!

Tabiî hiç de böyle olmadı; yine de bir bir sıktım ellerini ve hepsine teşekkür ettim. Başka türlü olmadı. Kapı aralığında duruyordum, torbamı sırtlamıştım, gülüyordum hafifçe. Yüksekten alıyor: «Evet, yol göründü!» diyordum. «Biraz da başka yerlerini göreyim dünyanın!»

«Sahiden gidiyor musunuz?» diye sordu Bayan İngeborg.

«Evet.»

«Ne çabuk!»

«Dün hatırlattımdı ya!»

«Evet ama.. Nikolai götürseydi sizi!»

«Hayır, teşekkür ederim.»

Fakat şimdi görünüşüm yine dikkatini çekmişti çocuğun: Sırtımda torbam vardı, bu elbisemin düğmelerini hiç görmemişti; kucağıma gelmek istedi. Fazla değil, gel bakalım biraz! Fakat birazla kalmadı ki! Bir dakika iki oldu, üç oldu. Çünkü sırtımda torbam vardı şimdi, torbayı da açmak gerekti tabiî. Derken Nikolai girdi içeri.

«Kardeşim geldi diye her halde!» dedi Bayan İngeborg bana. «Fakat bir odamız daha var. Hem şimdi yaz ayları, samanlıkta yatabilir kardeşim.»

«Fakat, Bayan İngeborg, gitmeliyim nasıl olsa... Benim de bazı işlerim var.»

«Evet, öyle ya!» dedi İngeborg ve itiraz etmedi.

«Ben götüreyim sizi!» dedi Nikolai. Kabul etmediğimi görünce sesini çıkarmadı artık.

Beni uğurladılar, ben uzaklaşırken arkamdan baktılar; annesi çocuğu kucağına almıştı.

Aşağıda, yol dönemecinde arkama döndüm, el sallamak istedim, çocuğa tabiî, başkasına değil, sadece çocuğa. Ama artık kimse yoktu avluda.

38

Bunları sana yazdım.

Neden mi yazdım? Çünkü ruhum hep Noel'lerden önce, hep bir çeşit, hep aynı kitapların sıkıntısından haykırmak ister de onun için. Yazdıklarıma bir Norveç havası vermek için o ağızla yazmayı düşünmüştüm, fakat memleketin dilini de anladığını görünce vaz geçtim bundan; hem bir sebep daha var: Artık bu dil kullanılmıyor.

Birbirine aykırı, bunca şeyi ne diye topladım bir çerçeve içine? Küçük dost, dünyanın en ünlü edebiyat eserlerinden biri bir veba sırasında yazılmıştır, bir veba yüzünden yazıldı, işte sana cevabım! Ve küçük dost, içli dışlı tanıdığımız insanlardan uzun bir süre uzak kaldık mı günün birinde yine konuşmak, boyuna konuşmak günahını bağışlarız kendimize: Kullanılmadan kalmışızdır, kafamızda binlerce söz birikmiştir. Bu da kendimi savunmam işte!

Seni yanlış tanımıyorsam şu veya bu ataklığım karşısında neşelenecek, hele bir gece sahnesinde ellerini uğuşturacaksın! Fakat başkalarına şöyle diyeceksin, başını sallayarak: Neler de yazmış! Ah, küçük saf dostum, bir kenara çekil, sessiz bir köşede bu sahneyi anlamaya çalış! Bunu sana nakletmek bana da epey şeye maloldu.

Belki beni de merak edecek, demirlerin ne halde? diye soracaksın! Selâmları var sana. Elli yaşında birinin demirleri bunlar, başka neyim var ki? Fakat benimle benzerlerim arasındaki fark şurada: Ben itiraf ediyorum; onlardan başka hiç bir şeyim yok benim. Ben o demirleri büyük ve akkor halinde düşündüm; ama küçücük demirler bunlar ve saçtıkları parıltı da öylesine zayıf ki! Evet, böyle bu. Saflık, basitlik ve Noel masası için hazırlanmış başka çalışmalarla birleşiyor hepsi. Böyle bu. Şimdi mesele şurada: Her şeye rağmen başka şeylerin hiçliğinden ayrılıyor mu, farklı mı acaba bunlar? Sen kestiremezsin bunu, Norveç'teki yeni ruh, yeni zekâsın sen! Ben seni adam yerine koymuyor, alay ediyorum seninle. Şunu itiraf edeceksin: Sen vaktini «aydın çevreler»de heder etmedin, ben senin o sonradan görme, küçük gönlünü «kibar bayan»larla şen-

lendirmek istemedim. Ben insanları yazdım. Ama bu söylenen sözler içinde bir başka dil daha kımıldamakta, deri altında damar gibi uzamakta; roman içinde roman bu. Ben yetmiş yaşındaki o ihtiyar edebiyat adamına yoldaşlık ettim, adım adım izledim onu ve onun erime, dağılma meselesini anlattım. Bunu daha önce yapmalıydım, ama o zaman yaşlı değildim o kadar; şimdi doğrudan doğruya ve dolaylı olarak başladım bu işe. Ben bunu yaşlıların, kocamışların kabiliyetsizlik gölgeleri altında memleket uzun zamandır yönünü yöresini aranıyordu ya, o zaman yapmalıydım... işte şimdi yapıyorum; bu gölge salma kabiliyeti bende de başladı da onun için. Sansasyon, diyeceksin şöhret avı diyeceksin! Küçük, temiz dostum, son yirmi yılım için yeterince şöhretim var benim; sonra da öleceğim. Ya sen? Ömrün uzun olsun, hakkın bu senin, benden sonra nice yıllar yaşayasın, etinle kemiğinle!

Şu sıra kültürün doruklarında bir adamın söylediğini okuyorum: «Tecrübe, genişleyip yayıldığı takdirde kültürün inceldiğini, renksizleştiğini gösteriyor.» Şu halde yeni yetişenlere, Rönesans çığlıkları atmak gerek. Ben bir Rönesans yapamam, şimdi yapamadım, çok geç vardım bu düşünceye. O zamanlar, elimden çok şey gelirken, daha da çoğunu isterken orta çizgiydi en güçlüsü. Tahta bacaktaki kuvvet oldum ben, birçok gencin kaderiydi bu. Ama şimdi senin, minicik dostum, etrafına bakman gerek: Senin görüş ufkunda hattâ, yer yer hayaller belirdi; parıldayan sorguçlar, zengin batakçılar, açık göklerin altında istidatlar belirdi; sen ve ben hoş geldiniz diyelim onlara! Ben burada ömrümün akşamında yürüyorum, onun bana tekrar değdiğini duyuyorum, o, gözlerinde en soylu parıltılarla gençlik yani! Sen tanınmasını küçümsersin onun, evet, bilinmesini çok görürsün, çünkü bir hiçsin sen!

Sana, Norveç'in yeni insanına yazdım bunları. Ben bunları bir veba sırasında, bir veba yüzünden yazdım. Vebayı durduramam ben, hayır artık önüne geçmek imkânsız onun; millî himaye altında, gürültüler içinde o. Fakat günün birinde duracak, kesilecek. Ben şu ara ona karşı çalışıyorum, elimden geldiği kadar, fakat sen aksini yapıyorsun!

Ben tabiî, çarşıda pazarda meydanlarda konuştum, bu yüzden ara sıra sesim kısıldı belki. İşin berbat tarafı bu değil. Hiç duyulmasaydı sesim, o zaman kötüydü işte. Bir tehlike mi var? Hayır, küçük dost, senin için tehlike yok: Sen ölünceye kadar yaşayacaksın, korkma!

Peki ama neden sana yazdım? Haa, ne dersin? Evet, benim çıkardığım sonuçlardaki samimî gerçeğe, biliyorum, inanmayacaksın, ama ben seni zorlayacağım hattâ: Gerçeğe yaklaştığımı anlamaya zorlayacağım, çünkü senin şahsındaki o aptalı hiç de önemsemiyorum.

SON

KNUT HAMSUN

Göçebe

"Göçebe, üç bölümlük büyük romana yazarın verdiği genel isimdir. İlk kitap Sonbahar Yıldızları altında 1906'da, Hüzünlü Havalar 1909'da, Son Mutluluk 1912'de yazıldı. Üç bölümün üç ayrı adı var, ama aslında üç bölümün üçü de birer "hüzünlü hava"dır; üçünün de kahramanı aynı kişi. Hamsun'un asıl adı olan Knud Pedersen'in ağzından anlatılır olaylar. Artık büyük şehirlerden bezmiş, iç sıkıntılarını kırlarda, ormanlarda, şehirden uzak yerlerde dağıtmaya çalışan, kayıp gençliği peşinde avare, orta yaşlı bir hülya adamıdır kahraman. Şehrin gürültü ve uygarlığından kaçarak tabiatın bağrında, yıldızların altında ruhuna sükûn ve şifa arayan, kanının çağıltısını kırların soluğunda yatıştırmak isteyen, şair ruhlu birisi."

Behçet Necatigil

ISBN 978-605-114-135-0
9 786051 141350
16,50 TL
www.timas.com.tr